

Dei regnabit per aeternum
et filius regni regnabit per aeternum
et filius regni regnabit per aeternum
et filius regni regnabit per aeternum

Questiones pui

les venerabilis m^gi Johānis
versoris sup octo libros phyls-
cor Aristotelis cū textu eiusdē

Inven
200

In aere sunt tres qualitates, caliditas, humiditas,
et ideo aer sic alteratur alterat corpora
et illa alterationes movent appetitum in anima-
libus, et intellectum primum in hominibus

Matisius in Aristolis Libros ^{Quarum}
Raianus in Aristoteli ^{7^{as} 8as 9as}

Pauli socrinatis Ordinis praedicatorum Lugduni
Quaestiones 1. 5. 7. 9. Aristoteles Metaphysicae
Quaestiones Antonij Andree sup 12 libros Metaphysicae

do cap
rellec
fica se
gnosci
esser pe
definit
Dino
beane
anima
ergo d
Ia sum
teriam
statis
Ista ra
omne c
ad que
dem ve
prim el
ve dice
contra
ri. Sed
trum e
et fina
eo exist
aut ali
ergo fin
uerlas
quus n
rias di
bus est
hoc ca

Ioannis Kilewski Poseniensis.

Prohemium Physicorum

Physicis errores primus docet anteriores.

Scribit principia, que docet essetia.

Irra initium pri-

mi libri physicoz. Queritur Utrum de res-

bus naturalibus et physicis sit scientia.
¶ Arguitur qd non tribus rationibus. **Eractit**
q licet diceret de omnibus nihil posse sciri.
hoc tñ de naturalibus seu physicis ma-
xime asseruit. Prima ratio est. Entia phy-
sica seu naturalia non vere sciunt nisi sciant
finem suum esse et finem qui sunt, sed ipsa hoc mo-

do capta infinitas habent diuersas vel aliter eis non repugnat habere ipsas sed in-
tellectus noster refugit infinitum nec ab eo comprehendere potest. ergo entia phy-
sica seu naturalia finem suum esse et finem id quod sunt ab intellectu nostro co-
gnosci non possunt per se per se nec sciri. **Secunda ratio.** si entia physica scirent hoc
esset per demonstrationem cuius definitio esset medium, sed in naturalibus
definitio est ipsius particularis que non potest esse medium demonstrationis.
Similem probat ipse eractitus sic. quia si naturalia in communi accepta ha-
beant definitionem, erit equiuoca eo quod ratio animalis finem unumquodque
animal est altera et altera, et talis definitio est inutilis ad demonstrandum
ergo de physicis non est scientia. **Tercia ratio.** entia physica seu natura-
lia sunt mutabilia, nam si consideretur forma naturalis in ordine ad ma-
teriam semper est mutabilis, ergo cum scia non sit nisi de immobilibus et neces-
sariis sequitur quod de entibus physicis et naturalibus non potest esse scia. **Et**
ista ratio eractito et eractitanis videbatur esse ita violenta, cum videbatur
omne quod transmutatur primum esse in termino a quo et primum in termino
ad quem concedebant, contraria et contradictoria eidem inesse et de eo
dem verificari. Si enim album moueatur dum est inter terminos motus
primum est album et primum nigrum, et sic contraria de eodem verificantur
ut dicebant. **Et** quia nigrum est non album. **Et** album et non album
contradiciunt, ideo similiter dicebant contradictoria de eodem verificari.
Sed isti decepti fuerunt non percipientes differentiam inter subiectum
et accidens, et etiam inter habere contraria finem actum imperfectum
et finem actum completum et perfectum. **Pro responsione**

¶ Sciendum est primo. **Q**uod cum scientia sit habitus intellectus in
eo existens oportet omne illud de quo est scientia esse intelligibile. **Est**
autem aliquod intelligibile per hoc quod aliquando est abstractum a materia
ergo finem qui aliqua diuersimode abstracta sunt a materia pertinent ad di-
uersas scientias. **¶** Cum omnis scientia habeatur per demonstrationem
cuius medium est definitio oportet finem diuersitates definitionum scien-
tiarum diuersificari. **Pro quo** Sciendum est secundo. **Q**uod res reales de quibus
est philosophia realis differenter se habent ad materiam et finem
hoc earum est triplex definitio et pertinent ad tres partes philosophie realis.

Prohemium

Sunt em̄ quedam res quarum esse dependet a materia sensibili z sine materia sensibili definiri nō possunt. et de istis est scientia que vocatur physica. Alie sunt res q̄ licet dependeant a materia sensibili fm̄ esse. sine ea tamē definiunt. z de istis est mathematica. Alie sunt res q̄ nec fm̄ esse nec fm̄ definitōem dependent a materia. vel qz nullo mō sunt in materia vt substantie separe. vel qz vniuersaliter accepte nō sunt in materia vt substantia actus et potētia. et de istis est methaphysica. Et illa de qbus est physica sunt sensibilia ymaginabilia z intelligibilia et ea de quibz ē mathematica. vt sunt curuū z rectū et cetere q̄ritates sunt ymaginabilia z intelligibilia et ea de qbz est methaphysica solū sunt intelligibilia. qz solū hnt simplices q̄ditates. q̄ cōcepte hnt esse in intellectu. z sic p̄z q̄ realis phie sunt tres pres essentielles. ¶ Sciendū q̄ in genere duos plex regitur abstractio. vna est a materia tam cōi q̄ p̄iculari et de eis q̄ sic abstracti sunt methaphysica z mathematica vt p̄dictū est. Alia ē abstractio a materia p̄iculari z hoc mō abstractiunt ea de qbus ē physica. Et qz ois scientia est de vniuersali opz om̄e illud de quo debet ēē scia hoc mō abstractū esse. Quibus notatis ponuntur conclusiones.

¶ Conclusio prima. De rebus naturalibz et physiciis est scientia. p̄z qz res naturales hnt principia et passiones que de ipsis demonstrari possunt per talia principia z per tales causas ergo de ipsis est scientia.

Conclusio sc̄da. Physica est ps phie realis. p̄z qz est de rebus a natura causatis q̄ nullo mō sunt ab ope nostro. ergo cum phia realis sit de rebus a natura causatis. sequitur q̄ physica est pars phie realis.

Conclusio tertia. Physica est scia speculatiua z nō practica. p̄z qz est de rebus causatis a natura z nō ab ope nostro. sed impossibile est de rebus a natura causatis esse sciam practica. qz tales sunt solū a nobis speculabiles. ergo physica est scientia speculatiua z nō practica.

¶ Conclusio quarta. Licet methaphysica z mathematica fm̄ ordinem rei z nature p̄cedant physica. ordine tñ doctrine physica p̄or ē ip̄is. Prima ps p̄z. qz ordo scientiarz est fm̄ ordinē obiectoz. sed subiecta attributionis methaphysice z mathematice p̄cedunt subiectū attributionis physice fm̄ ordinē rei z nature. qz sunt simpliciora. z simplicia sunt p̄ora et ad dirōe dictis. ergo p̄ma ps est vera. Sc̄da ps p̄z. qz cognitio n̄ra intellectiua dependet a cognitiōe sensitiua. sed ea de quibus est physica sunt p̄p̄inquoia eis q̄ sensu p̄cipiuntur q̄ methaphysicalia z mathematica. ergo physica ordine doctrine p̄cedit methaphysica z mathematicam. Sequitur ad rationes

Ad rationes Ad p̄mā d̄r q̄ entia physica p̄nt dupl̄ p̄siderari vt sufficit ad p̄positū. Uno mō fm̄ ēē specificū z cōpletū et p̄ se intentū a natura. et hoc mō de ip̄is est scia. z nō habent infinitas d̄rās. Alio mō p̄nt p̄siderari fm̄ esse indiuidualez singulare q̄s p̄ acc̄is est intentū a natura. p̄ quanto esse specificū non p̄seruat nisi in p̄icularibz. et hoc mō de ip̄is nō est scia. et habent infinitas d̄rās. Ad sc̄dam d̄r q̄ entia physica p̄siderata fm̄ sp̄m in ordine ad sua p̄p̄a

Physicorum

cepta et suas causas habent definitiones uniuocas lz in ordine ad particu-
laria sunt eorum rationes altere et altere p qto fm diuersam dispositionem
materie in particularibus reperiuntur. Ad vltimam dicitur q entia phy-
sica considerata fm speciem sunt immobilia. sic tamen intelligendo q ra-
tiones eorum immobiliter eis conueniunt non intelligendo q rationes
abstrahant a motu et materia sensibili. immo concernunt motum. et sic
res naturales necessario mobiles. sed non moventur actu nisi fm q stz
in hoc vel in illo singulari.

Queritur utrum ens mobile sit subiectum naturalis philosophie. Et arguitur quod non. Primo sic. Subiectum dicitur esse commune omnibus consideratis in scientia cuius est subiectum. Sed hoc non est de ente mobili respectu naturalis philosophie. ergo non est eius subiectum. Minor probatur quia naturalis philosophia considerat deum et intelligentias que non sunt entia mobilia. Secundo sic. Ens mobile est quiescibile cum ente quiescibile. Et eadem ratio ens quiescibile diceretur subiectum quia ens mobile. Et patet esse falsum. ergo non ens. Tercio sic. Corpus mobile est subiectum naturalis philosophie. ergo non ens mobile. Ans. probatur quod sicut cum dicitur ultima definitio alicuius definitio proprie accipitur primum genus et non remotum. sic cum ista determinatio ens mobile debet accipi primum eius determinabile quod est corpus et non ens. In oppositum arguitur per doctrinam sancti sic dicere. Hic autem est liber physicorum. Et dicitur de physico siue de naturali auditu. quia per modum doctrine audientibus traditus fuit cuius subiectum est ens mobile simpliciter. et sequitur non autem dico corpus mobile. Preterea in philosophia naturali inveniuntur passiones entis mobilis per eius propria principia. Et est eius subiectum. Sciendum est primo quod scientia naturalis est de rebus naturalibus quare natura est principium. Et natura est principium mouendi et descendendi ideo patet quod corpus mobile vel ens mobile sit subiectum philosophie naturalis de qua hic determinatur secundum se et in eo accepto et de his que ipsi hoc modo acceptum consequuntur. In alijs autem libris sequentibus determinatur de partibus eius. Et hoc fit ne determinatio prius de partibus oporteat idem multotiens repeti. Et quod patet quod iste liber puenientititulat liber philosophie a physice grece quod est natura latine. quod de rebus naturalibus considerat. Et dicitur physice in philosophia. quia in eo quod damus traduntur omnia naturalia in quantum omnium naturalium communia principia considerat. Vocatur etiam iste liber de physico auditu. quia auditu rebus per modum doctrine prius traditus est. ut dicit doctor sanctus. Vel quia in ipso agitur de his que magis auditu quam demonstratione accipiuntur. ut dicit albertus. Sciendum secundo quod Averroes Albertus et Egidius de rhomadicunt corpus mobile esse subiectum philosophie naturalis. Pro quo notandum quod corpus per quadruplum considerari. Uno modo consideratur simpliciter secundum aptum naturae ut mensurari tribus dyametris se intersecantibus in eodem puncto ad angulos rectos. quare una vocatur longitudo alia latitudo. tertia profunditas. Secundo consideratur secundum actum mensuratur huiusmodi dimensionibus. Tercio si quis consideret aliquem globum cere consideret siue mutaret ei corpus siue mutaret ei dimensiones. Quarto consideratur secundum actum alei dimensionem putat perfici per formam substantialem. Quarto consideratur secundum actum alei dimensionem putat perfici per formam substantialem determinatam specie. Primo consideratur corpus a metaphysico Secundo a mathematico et alijs

Primus liber

*Principia in corpore
et naturalibus
formis*

duobus modis pertinet ad philosophiam naturalem. Hoc igitur modo corpus acceptum
cum mobili secundum illos est subiectum naturalis philosophie. Pro quo sit conclusio prima. Cor-
pus mobile est subiectum naturalis philosophie. probatur. quia illud est subiectum in aliis scientiis a cu-
ius principijs fluunt passiones in eadem principaliter considerate. Sed a principijs cor-
poris naturalis fluunt passiones in hac scientia principaliter considerate. Nam materia et
forma sunt principia corporis naturalis. Et utrumque est natura. et igitur principium mor-
uendi vel actionis vel passionis. morus vero est passio huius principaliter considerata. igitur corpus
naturale siue mobile erit huius subiectum. ut ponitur philosophis periti. Sustinentes tamen
opinionem doctoris sancti periti dicere ad illam rationem quod materia et forma non sunt
principia corporis secundum omnes eius consideratores loquendo de materia sensibili. Nec
etiam ens immobile includit formam. ut patet de materia prima. Et ideo probabili-
ter tenendo doctorem sanctum periti istos opinantes sit conclusio 2^a. Corpus mobile non
est subiectum philosophie naturalis. probatur sic. primo. nulla scientia demonstrat suum subiectum
esse. quia de subiecto presupponit quod est quod est posterior. scilicet sexto huius. probatur
omne corpus et hoc celi ens corpus esse mobile. Secundo sic. Subiectum alicuius
scie scie sub se dicitur apprehendere omnia per se considerata in illa scientia. scilicet aliquid est mobile
secundum quicquid corporis pertinet. quia materia ante omnem formam est mobilis. quia est subiectum
generis. igitur corpus igitur huius non est primum subiectum morus. et sic nec per se sub-
iectum philosophie naturalis. Tercio sic. propria passio quoniam definit per suum subiec-
tum. scilicet morus igitur in corpore definit per ens mobile et non per corpus. Quarto sic
subiectum alicuius scie dicitur esse denudatum ab omni passione de ipso demonstrabili in
illa scientia. scilicet corpus mobile implicat passionem demonstrabilem de subiecto philosophie
naturalis. igitur non est primum subiectum philosophie naturalis. Ad istas rationes respondentes
nantes alia opinione. Ad primam dicitur. Quod si probatur omne mobile esse corpus et ex
tremum non probatur quod corpus mobile sit. Contra quod replicatur sic. quia id est ostendere
mobile in eo corpore. et corpus mobile esse. et quod in eo mobile sit suum esse. et propter hoc de
passione demonstratur. quia est et non presupponit. ut dicitur primo posteriorum. Quia igitur
corpus secundum absolutam considerationem corporis non sit subiectum sed secundum quod subsistat
motui sequitur quod si demonstratur mobile corpori inesse quod etiam demonstratur corpus
mobile esse inquantum est subiectum. Non enim est subiectum nisi ratione formalis
quod addit per mobile. Ad secundam dicitur. Quod materia secundum se sumpta ante formam
in se subale non est mobilis. id quod mouetur. quia nec generatur nec corrumpitur. scilicet so-
lum est mobilis ratione quod et per modum principij morus. Ad alias dicitur. Quod alia
est consideratio corporis inquantum corpus mobile. id ad denotandum quod huius consideratur
sub illa ratione quod ens naturale et includit principia morus ad dicitur mobile. Co-
tra quod solutio ens in se replicatur quia in naturali philosophia principaliter determinatur de
transmutatione subali materię prime ad formam subalem. scilicet de potentis aie et
eaz transmutatione quod nullum est corpus mobile et igitur corpus mobile est inadequatum
tamen huic scientie. igitur nec subiectum. sit igitur conclusio 3^a. Ens mobile est subiectum na-
turalis philosophie. probatur conclusio eius de rationibus quibus probatur corpus mobile non esse sub-
iectum. Et preterea illud est subiectum philosophie naturalis quod secundum suam propriam potentiam
subsistat motui. Sed ens mobile est huiusmodi ut patet per definitionem morus. igitur ens
mobile acceptum secundum eius potentiam secundum quam subsistat motui est subiectum philosophie na-
turalis. Sed ista conclusio arguitur. Egidius 2° sic. quia si sic sequitur quod natura
lis philosophia subalternaret metaphysice prius est falsum et probatur prima. quia si sic

Physicorum

subiectū methaphysice tractū pōrām accēntalē ēēt subiectum physice.
Secūdo sic. Quia cū ens nō habeat veras dīas. qz si sic essent extra ens.
igit mobile vltēmodus entis cū dī ens mobile vltē dī accēntal. si p mū phy
sica erit p s methaphysice cū eiusdē scie sit p sīderare de entre z modis ei.
Si scdm se qd vī pus q erit subalternata. Tercio sic. mobilitas nō flu
it ex pncipijs entis imēdiare. s; ex pncipijs corpis. q corp' erit subiectū
phenatural. Pro solutōe istaz rōnū ē sciendū. Qz cum dī in pclusionē
Ens mobile ibi nō accipit ens. p ente in cōi de q agit in methaphysica.
s; accipit p ente reali naturali qd ē pūctū materie sensibili fm ēē z rōez
ad h designandū addit mobile. Per h rōr ad rōes. Ad p mā dī q in
subiecto scie subalternatē duo p sīderant. s; id qd tractū ē. z id p qd cō
trahit. iō ad h q vna scia subalternatē alteri. opz q cōsideret passiones se
tenētes ex pre p trahibil' z nō ex pre p trahētis. Cū igit phia natural nō
p sīderat passiones entis absolute. s; tm ea pre q ē in potentia p pūqua
ad motū nō subalternat methaphysice. Ad scdm dī. Qz mobile nō ē
mod' entis nec dī accēntalis sibi supaddita. qz ens ibi nō accipitur p en
te in cōi. s; p ente naturali qd fm esse z rōem pūctū est materie sensibi
li. Ad terciā dī q mobilitas nō fluit ex pncipijs entis fm se z absolu
tē p sīderari. sed entis naturalis de quo hīc intendimus

Dubitat. Utr nūerus z ordo libroz i hīe natural possit sufficē
ter hī ex diuisione entis mobilis. Dm q sic. qz scia accipit vnitatē
et diuersitatē a subiecto format' p sīderato cuiusmodi est h ens mobile.
vñ Qis liber natural phie p sīderat ens mobile. vlt' p sīderat ipm acce
ptum fm se absolute et incontracte vel p tracte. Si p mūm sic est liber
physicorum. Si scdm hoc est dupliciter. quia vel tale mobile est corpus
simplex vel mixtū. si p mū hoc est duplt. qz vel est mobile ad vbi vel ad
formā. si p mūm sic est liber de celo. sic scdm est duplt. qz vel est mixtū
impfctū vel pfctum. si p mūm sic est liber methexoz. si scdm hoc ē du
pliciter. vel est inaiatū vel aiatū. si p mū sic est liber mineraliū. Si aiatur
hoc est duplt. aut agit in ipō de toto aiato vel p tibi eius. Si de toto hoc
est duplt. qz vel agit in ipō de aiato aia ppetua z incorruptibili. vel rpa
li z corruptibili. Si p mū sic est liber de intellectu. Si scdm hoc est du
pliciter. vel agit in ipō de animatis aia sensitiua vel vegetatiua. si p mū
mūm sic est liber de animalibus. Si scdm sic est liber de vegetabilibus
et plantis. Si autem agitur in ipō de p tibus animati. hoc est dupliciter
Quia vel agitur in ipō de partibus essentialibus inter quas potissima
est anima. sic est liber de aia. vel potestatiuis que sunt passiones cōsequē
tes animatum. z sic sunt libri quozum naturalium. Quoz vltērior dīz
iussio suo in loco videbitur

Ad rōnes. Ad p mā dī q oia q p sīderant in phia natural
reducunt ad ens mobile vt suba passioes vlt' p n
cipia deus em. et intelligentie sunt pncipia ei' z indirecte p sīderantur in
natural phia in rōe moroz. Nec opz subiectū de oibz p sīderatis verif
cari in recto. s; sufficit q oia p sīderata habeant ad ipū in attributōnem.

Primus liber

Ad secundam dicitur. Quod ens descriptibile non pervertitur cum ente mobili. Nam est aliquid mobile non descriptibile scilicet celum. Quo tamen posito rationabilius adhuc posueret ens mobile subiectum cum peratio reducatur ad habitum et non e contra. Quod autem est peratio motus. Ad tertiam dicitur. Quod ens in potentia ad motum est primum determinabile et per se per mobile non autem corpus. ut patet ex dictis quare non sequitur quod ens mobile sit subiectum naturalis philosophie et non corpus mobile. Incipit liber primus Aristotelis stragite filij Nichomachi de auditu physico qui determinat de principijs subiecti quod est corpus mobile in comuni

Ventia quidem intel

ligere et scire contingit circa omnes scientias quarum sunt principia aut cause aut elementa ex horum cognitione. Tunc enim cognoscere arbitramur unumquodque dum causas primas et prima principia cognoscimus et usque ad elementa manifestum quidem quod et que sunt circa principia scientie que de natura est prius determinare tentandum

Queritur

Utrum ex cognitione principiorum causarum et elementorum contingat scire et intelligere principia et causas et elementata. Arguitur primo quod non. Quia ex cognitione effectuum sensibilium rerum venimus in cognitionem causarum et non e contra. Prima tenet quod sic demonstratio circularis esset possibilis. Secundo sic. si hoc esset verum. vel esset verum de omni scientia vel de aliquo et de aliquo non de omni. quod mathematica per sola forma definit et demonstrat. Sicut dialectica rhetorica et poetica non procedit ex principijs causis et elementis. sed ex coloribus accidentibus nec de aliquo et de aliquo non. quod si est maior ratio de una quam de alia. Tercio sic. non potest intelligere principia. sed dicitur scire. si male dicitur intelligere. In oppositum est. per ipsum per hoc. si secundum primum. Quod philosophus volens in principio huius. docere ordine procedendi et etiam de omni alia scientia. Dicit primum quod consideratur naturalis philosophia de principijs et causis et format tale rationem. In omni scientia cuius principia causas et elementa scire et intelligere potest ex cognitione horum. Si in scientia naturali consideratur ea quod sunt principia causas et elementa. si in naturali philosophia potest intelligere et scire ex cognitione principiorum causarum et elementorum. ex quo ratione elicitur quod per considerationem philosophie naturalis de eis circa principia causas et elementa rerum naturalium. Sciendum secundum. Quod ut dicitur Thomas intelligere in proposito refert ad definitiones. ex quibus definitionibus intelligitur definitum per principia et causas ex quibus constituunt definitiones. scilicet scire refert ad demonstrationes. ita quod conclusiones sciunt per premissas constitutas ex proprijs principijs et causis. Et per principia intelliguntur cause efficientes. quod principium importat ordinem cuiusdam processus qui maxime in efficiente inveniuntur. Et per elementa secundum eum intelliguntur cause materiales. id est in textu usque ad elementa. quod materia est ultimum in cognitione. Sed Albertus vult quod per elementa intelligantur cause intrinsece rei que sunt materia et forma

Physicorum

Et per causas secundum Thomam intelliguntur forma et finis ex quibus alia dependent secundum esse et fieri. Sed secundum Albertum per causas intelliguntur cause finales propter quas omnia alia sunt. nam finis est causa causarum.

¶ Sciendum tertio Quod principium est in plus quam causa et causa in plus quam elementum. quia omnis causa est principium sed non e contra. quia principium importat quendam ordinem alicuius. potestus ratione cuius aliquid est principium quod non est causa sicut punctus est principium linee et non causa. Et illud unde incipit motus est principium motus et non causa. Et quartio est principium rei naturalis et non causa. nam ad rationem principii sufficit negatio anterioris in illo ordine. Sed influere in sequentia est de ratione cause. nam omnis causa influit in effectum. Sicut causa est in plus quam elementum quia illa que sunt extra rem et in re et ex quibus dependet res et ex quibus non componitur res primo possunt dici cause et non elementa. Quia ad rationem elementi requiritur quod ex ipso componatur aliquid primo et quod sit in eo. Unde licet ordo componatur ex litteris et syllabis tamen quia non componitur primo ex syllabis ideo syllabenon dicuntur elementa. sed littere solae ideo definiuntur elementum quanto metaphysice. Quod est ex quo componitur aliquid primo inexistere indivisibili specie in aliam speciem.

¶ Dubitatur primo. Quare Aristoteles videtur illis nominibus principium causa et elementum disjunctive et non copulative. Respondetur ad denotandum quod non omnis scientia definit et demonstrat per omnes causas. sed solum illa cuius subiectum dependet ex omnibus causis cuiusmodi est physica. Consideratur enim physicus motus qui est forma fluens in materia ab agente propter finem. Mathematicus autem ea ratione qua abstrahit a motu et materia sensibili etiam abstrahit ab efficiente et fine. quia ea que in re sunt mobilia cuiusmodi sunt mathematicalia non componuntur ad efficiens et finem nisi per motum. ideo sola forma consideratur secundum quod ab ipsa sumitur simplex rei definitio. Metaphysicus vero considerat tres. scilicet formam efficientem et finem.

¶ Dubitatur secundo. Quod differenter metaphysicus et physicus considerant tres causas et physicus et logicus omnes. Respondetur ad primum. Quod metaphysicus considerat efficiens simpliciter ut causat esse sine motu et transmutatione. et finem etiam simpliciter considerat non referendo ipsum ad motum. Similiter materiam intelligibilem et formam considerat in ratione potentie et actus. Denotanter intelligibili. quia a sensibili abstrahit ut dictum est. Physicus vero omnes causas refert ad fieri rei naturalis. Materiam et formam in ratione nature que est principium mori. Efficientem. ut principium vii mori. finem propter quem est motus. Ad secundum dicitur quod physicus refert omnes causas ad fieri et cognoscere effectus naturalis. Logicus vero ad cognitionem terminum. et ut quilibet potest sumi per medio demonstrationis omnes eo quod sunt eadem principia secundum rem essendi et cognoscendi aliter terminum et aliter considerata. quia ipsa secundum quod sunt in re ad extra sunt principia essendi et particularia. Sed ut sunt in intellectu per relationem ad res quorum sunt principia dicuntur principia cognoscendi et sunt vltima.

¶ Conclusio In scientia in qua sunt principia cause et elementa contingit intelligere et scire ex horum cognitione principia et causata et elementata. In scientia vero in qua sunt aliqua horum contingit intelligere et scire ex horum cognitione. probatur conclusio ratione philosophi que sumpta est ex communi opinione hominum. ideo non potest esse in toto falsa. Quia omnes arbitrantur se scire aliquid cum prima.

Primus liber

principia et causas cognoscunt et elementa ergo conclusio vera est. Itē eadē sunt principia essendi et cognoscendi a priori sed principia cause et elementa sunt principia essendi causarum principiorum et elementarum ergo et cognoscendi ea a priori. Conclusio scđa determinat de natura necesse est prius determinare de principijs causis et elementis pbat qđ ex illorum cognitione deueniendū est in cognitionem effectuum

Ad rationes Ad primā dicitur: Qđ ubi effectus sunt sensibiles et cause insensibiles a posteriori possumus deuenire ex cognitione effectuum in cognitionem causarum sed tū in cognitione propter quid econtra pcedimus a priori. Ad scđam pter solutio ex dictis. Et ad illud qđ obijciebatur dñm est qđ si logica rhetorica et poetica capiuntur ut sunt docentes tunc subiecta earum hñt principia propria et causas proprias ex quibus demonstrantur passionēs de eorum subiectis. S; nō si capiuntur ut ycentes. Ad terciā dicitur qđ principia intelliguntur quo ad suas definitiōes et sciuntur quantum ad passionēs qđ de ipsis demonstrant

Innata autē est ex notioribus nobis via et certioribus ad incertiora nature et notiora. nō em̄ eadē nobis nota. et simpli.

Unde quidē necesse ē in modū hunc pcedere ex incertioribus nature. nobis autē certioribus in certiora nature et notiora. Sūt autē p̄mum nobis manifesta et certa confusa magis. Posteri⁹ autē ex his fiunt nota elementa. et principia diuidentibus hec.

Uñ ex vniuersalibus ad singularia oportet pcedere. Totum em̄ ē in sensum notius est. vniuersale totum quoddam est. Multa em̄ cōprehendit ut partes vniuersale. Sustinēt autē idē hoc quodāmodo et nomina ad rationem. Totum em̄ quodāmodo et indistincte significat. ut puta circulus. Definitio autē ipsius diuidit in singularia. Et pueri p̄mum appellant omnes viros patres. et matres feminas. Posterius autē determināt horum vnumquodq.

Queritur Quid vniuersalia sint nobis notiora singularibus. Arguit qđ nō qđ vbi p̄mo posterior qđ singularia sunt nobis magis nota. vniuersalia autē simpli. Secundo sic. P̄bus dicit p̄mo metaphysice sic qđ vniuersalia sunt difficillima ad cognoscendum. qđ a sensu remotissima. Tercio sic. In p̄senti textu dicitur qđ definitum est nobis notius p̄bus ipm̄ definitiōib; sed definitiōes sunt vni

Physicorum

Ad rationes

Ad primam dicitur est quod philosophus in primo posteriorum comparat cognitionem intellectivam cognitioni sensibili. Et hic comparat cognitionem intellectivam magis uniuersali cognitioni intellectui minus uniuersali. Ad secundam dicitur quod uniuersalia in causando de quibus loquitur philosophus in primo metaphysice sunt difficilia ad cognoscendum et etiam uniuersalia in predicando difficilia sunt ad cognoscendum cognitionem perfectam. Tercia ratio soluta est in secundo signo. Ad quartam dicitur Quod singularia, cum paria ad uniuersalia ex quibus componuntur tanquam ad suas partes sunt magis confusa et pus cognoscuntur inquantum habent quod uniuersalia inquantum sunt partes ipsius singularis. Ad quintam dicitur quod licet singulare speciei specialissime fortius moueat sensum tamen sensus pus ipsum apprehendit vage quam determinare. ut patet in tertio signo.

Eccesse autem est aut unum esse principium aut plura. Et si unum aut immobile sicut dicunt permenides et melissus. aut mobile sicut physici. De quidem aere dicentes esse Alii vero aquam primum principium. Si autem plura. aut finita aut infinita. Et si finita plura aut unum aut duo aut tria aut quattuor. aut finem alium aliquem numerum. Et si infinita. aut sic sicut dixit democritus genere unum figuram autem et specie differetia. aut etiam contraria. Similiter autem querunt et que sunt. querentes quod sunt. ex quibus enim sunt que sunt Querunt primum hoc videlicet unum aut plura Et si multa. aut finita aut infinita Quare principium et elementum querunt utrum unum aut multa. Id quidem igitur si unum et immobile sit quod est non de natura est intendere. Sicut enim geometricum non amplius ratio est ad destruente principia. sed est aut alterius scilicet. aut omnibus communis. licet enim aliqui de principijs. Non enim amplius principium est si unum solum. et sic unum est principium enim aut quod nullum est. Similiter igitur intendere est si sic unum est. et ad aliam positionem qualibet disputare. verbi gratia: dictam ut eracliana. Aut si aliquis dicat hominem esse unum omne quod est esse. Aut soluere rationem litigiosam quod sapienter utique quidem habent rationes et melissi et permenidis. Etiam falsa recipiunt et non syllogizantes sunt. Magis autem melissi onerosa ratio et non habens defectum. Sed uno inconuenienti dato alia continentur. Hoc autem nihil difficile. Nobis autem subiciant que sunt natura aut omnia aut quedam moueri. Est autem manifestum hoc ex inductione. Sicut autem neque soluere omnia conuenit. sed aut quecumque ex principijs aliquis demonstrans mentitur. Quodcumque

Primus liber

vero nō minime. vt tetragonissimū cum quidem quī per de/
cisiones geometrici est dissoluere. Illū autē qui antiphontis
nō geometrici est. Sed qm̄ de natura q̄dem nō naturales
defectus contingit dicere ipos. fortassis bñ se habet aliquantu
lum disputare de ipis. habet em̄ phiam hic respectus

Queritur Vt physicus habeat disputare cōtra negan/
tes sua principia. **¶** Sic arguit. pmo sic. Phy/
sicus habet remouere illa ex quibus possunt generari errores in natura/
li philosophia. ergo zc. Secundo sic arguitur. quia physicus habet
sustinere sua principia sed hoc facere nō p̄t nisi pbando ea si sibi negent
et soluendo rōnes si p̄tra ea inducant. ergo physicus h̄z disputare p̄tra
negantes sua principia. Maior p̄tz. qz nūi defenderet ea de eis videt̄
dubitare et p̄ p̄ns ex ipis nō posset demonstrare cū principū demonstra/
tionis demonstranti debeat esse notū. Tercio sic. sicut se h̄z methas/
physicus ad sua principia ita physicus ad sua. Sz methaphysic⁹ p̄t dis/
putare p̄ negātes sua principia. g z physice. In oppositū ē phs i textu.
¶ Sciendū **¶** postq̄ phs in p̄hemio ostēdit determināre de natura
a magis vlt̄ ad minus vlt̄a debere pcedere. Hic p̄r fin illū ordinē
de principis incipit determinare formādo. vtz tñ sit vñū principū rerū
naturalū aut plura z vtrqz ps habuit phos opinātes qz quidam phi/
posuerūt tñ vñū principū z qdā multa. Secūda questio est. si tñ vñū
principū sit vtz sit immobile vt dixerūt p̄menides z mellissus. Aut mo/
bile vt dixerūt naturalr loquētes q̄ id dicunt naturales. qz naturalr loq̄/
bantur. qz posuerunt motum z horz aliq̄ posuerunt illud principū aere z
vt dyogenes. aliq̄ aquā. vt thales. aliq̄ ignē vt eracletus. Alij aliq̄ mē/
dium inter aerē et aquā. Aqua subtilius z aere densius. vt vaporē. nul/
lus aut posuit illud esse terrā. p̄ter eius grossiciem. sz dixerunt ipam eē
cōpositā ex omnibus alijs. z ponētes sic vñū principū mobile dicebāt
alia ex eo fieri z generari p̄ eius rarefactōem z cōdensatōem. Tercia que/
stio est si sint plura principia. vtz sint numero finita aut infinita. Quar/
ta questio. si sint finita et plura vno vtz sint duo vt qdā nō posuit p̄men/
des an tria. vt posuit plato q̄ posuit magnū z p̄uū ex p̄te materie. ydeā
ex p̄te forē. aut q̄tuor. vt epedocles q̄ posuit q̄tuor elemēta aut i aliq̄ alio
nūero vt pictagoras q̄ posuit decē i gñe boni z decē in gñe mali. Quira si
sint infinita principia. vtz sint eiusdē nature. d̄z tñ figura positōe z or/
dine vt posuit. Democritus dicens infinita corpōra arthomalia eē p̄nci/
pia rez z oia eē eiusdē nature z sube. d̄z tñ positōe figura z ordine p̄os/
p̄ter quā diuersitātē ex ipis dicebat diuersas res causari aut sint diuers/
sarum naturaz vt posuit Anaxagoras dicēs infinita arthomalia carnis
eē principia carnis z infinita arthomalia ossis eē principia ossis z sic de alijs
quoz q̄libet ē in q̄libet zc. Sciendū scdo. **¶** apud ponētes plus/
ra principia nō est querendum an sint mobilia aut immobilia. qz ponētes
plura dicebant ipa eē p̄traria z p̄ p̄ns mobilia. qz p̄traria nata sunt sem/
uicem alterare. Sciendū tercio. **¶** sicut p̄dicere questionē formare

7

1. The first part of the paper is a review of the literature on the topic. It discusses the various methods used to study the effects of stress on the immune system, and the results of these studies. It also discusses the role of the hypothalamic-pituitary-adrenal axis in the stress response.

[illegible]

Primus liber

capitulum geometricum scilicet quod linee ducte ab eodem puncto ad eundem punctum sunt equales. ergo a simili physicus habet disputare et soluere rationes assumentes principia physica et non negantes ea vel aliena principia assumentes. Unde bursio arguit supponendo principia geometrie descripte de vno circulo et infra ipsum vnum quadratum. probando equalitate laterum quadrati cum quartis circuli illius. Sed non habet soluere rationem antiphonam quod in sua ratione describit vnum circulum et vnum quadratum infra ipsum. deinde supra latera quadrati describit triangulos equi lateros et sic ibi constituitur figura octo angulorum. Et dixit supra quolibet latera illius figure describit alios triangulos et ut dicit Non est procedere in infinitum. ergo repudianda est vna talis figura ex rectis lineis que adequabitur circulo et ex qua poterit fieri vnum quadratum equale circulo. unde iste negat vnum principium geometrie scilicet omne primum esse diuisibile in infinitum. Ad primam dicit quod physicus in quantum homo non potest remouere errores puenientes ex negatione suorum principiorum nec aliquid plus particularis quod in aliqua scientia nihil est notum a suis principijs sed ois probatio est ex notioribus. hanc autem remouere errores poruinentes negando suas conclusiones quod ad illas habet viam non autem ad principia

Ad rationes Ad secundam dicit quod physicus in quantum physicus non habet sustinere nec defendere sua principia sed debet supponere ea esse certissima. Sed ipse induens habitum metaphysice aut logice potest ea defendere et sustinere quod est vtile facere in principio huius scientie de positione pmenidis et mellissi. ut probat philosophus. quod licet non naturaliter loquentur loquantur tamen de naturalibus. Ad terciam dicit quod non est simile quod artifex communis suorum suorum sui subiecti ut est metaphysicus sine ratione applicationis sui subiecti ad vsum sicut est dialecticus potest disputare contra negantes sua principia. Quia nullus potest concedere quod non cadat sub consideratione scientie communis disputatio aut potest fieri contra eum qui aliquid concedit sed concessum potest non cadere sub scientia particulari. ergo non est simile

P Principium autem maxime est omnium proprium quoniam multipliciter dicitur quod est. quod ergo dicunt dicentes vnum esse omnia vix substantiam vnam omnia aut substantiam aut qualitatem. Et iterum vix substantiam vnam omnia. vel hominem vnum aut equum vnum aut animam vnam. aut qualitatem vnam. aut hoc. Valibus autem calidum aut aliquod aliorum talium. Nec enim omnia differunt multum. et sunt impossibilia dicere. Si quidem enim erunt et substantia et quale et quantum. et hec sunt resoluta ad inuicem siue non multa sunt que sunt Si vero omnia. aut quale aut quantum sunt siue cum sit substantia siue cum non sit. inconueniens est. sed oportet inconueniens dici impossibile Nullum autem aliorum seipariabile est extra substantiam Omnia namque de subiecta dicuntur

Physicorum

aut substantia. Mellissus autem quod est infinitum dicit esse. Quan-
 tum itaque aliquid est quod est Infinitum cum in quantitate est
 Substantiam autem infinitam: aut qualitatem. aut passionem
 non contingit nisi secundum accidens. si simul et aliquae quantitates
 sunt Infiniti autem ratio quantitati congruit. sed non substan-
 tiae neque qualitati. Si quidem igitur substantia est et quantum
 et duo. et non unum est. quod est. Si vero substantia solum non
 infinitum est. neque magnitudinem habebit ullam. Quantum cum quod-
 dam erit. Amplius quoniam et ipsum unum multipliciter
 dicitur. quemadmodum et quid est. intendendum est quomodo
 debet unum esse omne. Dicitur enim unum aut continuum
 aut indivisibile aut quorum ratio una et eadem quae aliquid erat
 esse. quemadmodum rappa et xylum. Siquidem igitur con-
 tinuum multa sunt quod est. in infinitum cum divisibile est con-
 tinuum. habet autem dubitationem de parte et toto. Forastis
 autem non ad hanc rationem. sed ad ipsam secundum seipam. Utrum
 unum aut plura pars et totum. et si unum quomodo unum. et
 si plura quomodo plura. et de partibus non continuis. et si to-
 ti unum utrinque est. sicut indivisibile. quoniam et eadem eis-
 dem erunt. Quapropter si est indivisibile nullum erit quantum
 neque quale. neque iam infinitum quod est. sicut mellissus dicit.
 neque finitum sicut et permenides. Terminus enim indivisi-
 bilis finitus non est. Quapropter si ratione unum sunt quae sunt om-
 nia sicut est tunica et indumentum. Eractici rationem contin-
 git dicere. Idem enim erit et bonum et malum. et non bonum esse et
 bonum. Quare idem erit bonum et non bonum. et homo et equus
 Et non de eo quod unum sunt quae sunt ratio erit. sed de eo quod
 nihil tali igitur esse et tanto idem.

Conturbati sunt autem et posteriores quemadmodum
 et antiqui ne forte contingat quod inconueniens repu-
 tabant simul idem unum esse et multa. Unde alij quidem est.
 auferbant quemadmodum Licophron. Alij autem di-
 ctionem mutabant ut quoniam homo non albus est. sed alba
 tur neque ambulans est. sed ambulat. ut non est adiacentes mul-
 ta faciant esse unum tanquam singulariter dicto uno aut ente. Si
 multa sunt quae sunt. aut ratione ut aliud est albo esse et musico

Primus liber

Sunt idem utraq; subiecto. multa q; vnu. Aut diuisione que admodum totum et partes. Hi autem iam deficiebant et confitebantur vnu multa esse: tanq; non conueniret idem vnu et multa esse. Non opposita autem Est enim vnum et potentia et indelebilia id est actu. Hoc igitur modo facientibus impossibile videtur que sunt vnum esse. Ex quibus demonstrant solvere non difficile est. utiq; enim sophisticæ syllogisantes et permenides et mellissus. Et namq; falsa recipiunt. et non syllogizantes sunt. Est autem magis mellissi onerosa ratio et non habens defectum. Sed vno inconuenienti assignato alia contingunt. Hoc autem nihil graue est. Ex quidem igitur mellissus male palogizat manifestum est Opinatur enim accipere si quod factum est habet principium omne. quoniam et quod non est factum non habet principium. Postea et hoc inconueniens. omnis esse principium rei. et non temporis et generationis. non simplicis sed alterationis tanq; non momentanee facte mutationis. Postea propter quid immobile si est vnum. sicut enim et ps vna. cum sit hec aqua mouet in ipsa. quare non et omnis. Postea propter quid alteratio non erit. Ac vero nec specie possibile est vnum esse. s; sicut et quod. Sic enim et physicorum quidam vnum dicunt. Illo autem modo non Homo aut ab equo alterum est specie et contraria ad inuicem.

Et ad permenidem aut idem modus rationum est. et si alij qui alij proprij sunt et solutio partium quidem quia falsa est. partium aut quia non concluditur. Falsa quidem quod simpliciter accipit. quod est dici multipliciter dicto. Non concluditur autem quod si sola alba recipiantur significante vnum albo. nihilominus multa alba sunt et non vnum. Non enim continuatione erit vnum album neq; ratione. Aliud enim erit esse albo et suscepibile. et non erit extra album nihil diuisum. Non enim in quantum est seipabile Sed esse alter est albo. et ei cui inest. Sed hoc permenides nondum vidit.

Ecesse igit accipere non solum vnum scire quod est de quo vnum quod dicitur. s; et quod vere est et quod peruenisse et quod per est. accidens enim de subiecto quodam dicitur. Quare cui accidit quod est non erit. Alterum enim est ab eo quod est. Erunt itaq; aliquod cuius non

Physicorum

fit. Non itaq; inest ali; existens quod vere est. Non utiq; inest
aliquid aliud ipi esse nisi multa quod est significet sic q; sit ali
quod vnuquodq;. Sed supponitur quod est significare vnu;
Si igit quod vere ē nulli accidit. Si illi aliq; magis qd vere ē
significat quod est q; quod non est. Si enim erit quod vere ē
idem et album. albo autem esse nō est quod vere est. Neq; enī
accidere ipsi possibile est quod est. Neq; enī quod est. est quod
non vere est. Non ergo quod est. est quod album est. Non sic
aut sicut cum aliquod non sit. sed om̃ino non sit. Quod vere
itaq; est. non est. Utū enī est dicere quoniam album est. Hoc
autem non quod est. significabit. Quare si et album significat
quod vere est. multa ergo significat quod est. Neq; igit ma
gnitudo erit quod est siquidem quod vere est. est qd est. Utri
q; enim alterum est esse partium. Quod autem diuiditur qd
vere est. in quod vere est aliquod aliud. et ratione manifestum
est. vt homo si est quod vere est aliquod. necesse est et animal
quod vere est aliquod esse. et bipes. Si enim non quod vere ē
aliquid est accidentia erunt. Aut igitur homini aut ali; alicui
subiecto. sed impossibile est. Accidens enim dicitur hoc. aut
quod contingit esse et non esse. aut cuius est in ratōe. hoc cui
accidit. vt sedere quidem sicut sepabile. In sumo autem est ra
tio naris. cui dicimus accidere sumo. Amplius quecumq;
in definitiua ratione insunt. aut ex quibus inest ratio sunt in
ratione alicuius horum. non totius. vt in bipede ratio homi
nis. Aut in albo que est ratio albi hominis. Si igitur hec hūc
habent modum. et homini accidit bipes. necesse est sepabile
esse ipsum. Quare contingeret utiq; non bipedem esse homine;
aut in ratione bipedis inest hominis ratio. sed impossibile ē.
Illud enim in illius ratōe inest. Si autem ali; accidunt bi
pes et animal et nō est vtrumq; quod vere est aliquid. et ho
mo utiq; erit accidentiū alteri. S; qd vere est. sit accidens nul
li. et de quo ambo et vtrūq;. et qd est ex his dicat. Ex indini
sibilib; itaq; ē oē. Quidā aut rōnib; vtriusq; acquiescunt. Vnic
quidam quoniam omnia vnum sunt. si quod est vnum signi
ficat. quoniam est. et quod non est. Et autem que per decisio
nes indiuiduas facientes magnitudines. Manifestum au

Primus liber

tem est et quoniam non verum est. q. si vnum significat quod est. et non possibile est simul contradictionem esse. non erit nihil quod non est. Nihil enim prohibet quod non est non simpliciter esse. sed non ens aliquod esse quod non est. Differentie igitur extra ipsum quod est nihil aliquid est aliud. vnu oia esse inconueniens est. Quis enim addiscit ipsius quod est. nisi qd vere est aliquid sit. Si aut hoc nihil prohibet. tamen multa que sunt esse sicut dictum est. Quod quidem igitur sic vnum ee qd est impossibile sit manifestum est.

Queritur Utz tm sic vnu ens sic posuerunt pimenides et mellissus. Arguit q. sic pmo rone mellissi. q. qd est factu hz principiu. qd no est factu no hz principiu. sz ens no est factu. q. no hz principiu. sed quod no habet principium no habet finem. ergo ens est infinitum. Q. autem est infinitum est immobile et vnum quidem. q. si essent multa oportere aliquid esse extra infinitum quod dici no potest immobile vero cum non habeat locum extra se ad quem moueatur ergo ens est tantum vnum immobile et infinitum. Et q. ens no sit factum sic probat mellissus. q. si ens fieret hoc esset ex ente vel non ente. no ex ente quia esset anteq fieret. non ex non ente. quia in hoc conueniunt omnes phi q. ex nihilo nihil fit. Secundo arguitur rone permenidis quicquid est preter ens est non ens. sed non ens nihil est. ergo quicquid est preter ens nihil est. sed ens et vnum conuertuntur. ergo quicquid est preter vnum nihil est. ergo tantum vnum est ens. et ergo immobile. q. non habet locum extra se ad quem moueatur. Ad oppositu est phi. ¶ Sciendum q. vt phi in primo capitulo docuit quis physicus ex proprio habitu non habeat disputare contra rationem mellissi et permenidis. quia negant motum et mutationem. nec etiam ex proprio habitu habeat soluere rationes ipsorum. quia non videntur principijs physicis. vtile tamen est in principio huius scientie contra eos aliquantulum disputare assumendo ea que pertinent ad metaphysicum. scz diuisionem entis in substantiam et accidens in diuisionem vnius in modos eius. nec posuit contra eos conuenientius disputare. quia non conuenienter arguisset phi contra eos per diuisionem entis in vnum et multa. quia per diuisionem principium eo q. questio est de vno et multo. neq. per diuisionem entis in ens per se et per accidens quia ens per accidens ponit aliquam multitudinem. neq. per diuisionem entis in vniuersale et particulare. q. in physicis est sermo de vniuersali diffuso in singularia. et non de vniuersali abstracto a singularibus. neq. per diuisionem entis in actum et potentiam. quia antiqui ignorauerunt hanc diuisionem nam posuerunt materiam esse ens in actu tota q. substantiam rerum. et sic paret q. phi no potuit commodius arguere contra permenidem et mellissum q. per diuisionem entis in substantiam et accidens et vnius in modos eius.

Physicorum

m

¶ Sciendum ¶ isti fuerunt decepti ex eo qd crediderunt materiam fm se esse ens in actu et esse totam substantiam rerum ignorantes penitus formas substantiales ponentes eas esse accidentia. et cum crederent accidentia non esse entia nisi fm apparentiam posuerunt omnia esse vnu simplr ppter qquod psequenter habuerunt negare generatōem et cōmuniter oēm motū et mutatonem. s; tñ pmenides et mellissius in diuersificati sunt. qz mellissius p̄siderauit illud ens expte materie et ideo posuit ipm eē infinitū qz infinitas se tenet ex pre materie. S; pmenides p̄siderauit illud ens sub rōne entis ideo posuit ipm esse finitū ambo cas men pueniunt in hoc qd ponebant illud ens esse tñ vnum et immobilitate ppter carentiā loci ad quē moueatur Quib; notatis ponit ptra eos et cū pho. Conclusio responsiua. scz qd nō est tantum vnu ens pbat̄ur conclusio p̄ma rāōe p̄bi sumpta ex diuisione entis in substantiā et accidēs qz illud ens vel esset substantia vel accidens. nō p̄t dicere sustinēdo aliquid qualiter suā positōem qd scz sit aggregatū ex substantia et accidēte. qz tā multa essent et nō vnu tñ saltē fm rāōem et ideo d; p̄bi in textu. si substantia et q̄tū sunt iam duo sunt et nō vnu. et qd ens nō est substantia tñ qz sic nō esset q̄tū et p psequēs neq; infinitū qd est ptra mellissium neq; finitū qd est ptra pmenidē qz infinitū rō p se p̄t̄it et p̄gruit et s̄lt̄ finitū et nō cōuenit substantie aut qualitati aut alicui alteri nisi p accidēs in q̄tū tum sit tñ cū quātitate nec est accūs tñ. qz de rāōe accidentis est qd sic in substantia et dicat de ea et sic accūs esset p hoc qd nō esset scz p substantiam et dicere ens de nō ente scz accidens qd est ens de substantia qd pone retur ab eis nō ens et hoc si dicant illud nō ens esse tñ accūs. Scd rāō p̄bi qd sumitur ex diuisione vnius in modos eius est. qz si esset tñ vnum ens vel illud esset vnum p̄t̄uitate vt vna linea. vel indiuisibilitate. vt punctus vel rāōe dicente qd qd erat esse vt vna et vnu. nō p̄mū quia illud tā esset multa fm potentia. qz p̄tinuū h; plures pres in potentia et multa fm rāōem. qz licet totū sit idē fm re cū suis p̄tib; differēt tñ ab eis fm rāōem. qz pres p̄stituunt ipm et nō ecōtra. nec p̄t dici scd m. qd terminus indiuisibilis nō est quantus et p psequens nec infinitus qd est ptra mellissium. neq; finitus qd est ptra pmenidē. nec p̄t dici terciū. qz sequentur tria incōuenientia. Primiū est qd eadē esset rō p̄trarioz. vt boni et mali. et sic inciderent positōem eractitā. Scd m incōueniens est qd eadē esset rō p̄tradicōioz vt puta boni et nō boni. et sic eadē esset ratio entis et nō entis. et p psequens sequeretur qd entia nō solū essent vnu ens. sed etiā nō ens et nihil qz q̄tūq; sunt eadē rōe. de quocūq; p̄dicat vnus et reliquū. Terciū incōueniens est qd diuersa genera vt quātitas qualitas et sic de alijs. essent vnu fm rōem nō p̄t̄igitur dici qd omnia entia sine vnu quocūq; mō accipiatur vnu. neq; etiā p̄t dicere qd essent vnu specie vt vnus hō vel vna anima. qz oppositū p̄t ad sensum. et si sic dicerent scd tum esset disputare ptra eos Et autē aduertendum circa istam disputatōem qd vt p̄bi h; quarto methaphysice ptra negātes p̄ncipia nō p̄t adduci a pho demonstratio. qd scz p̄cedat ex notioz simplr qd sit negatū. S; adducit rō ad p̄tradicendū p̄cedens ex his qd ab aduersario supponunt qd aliqui sunt minus nota simplr. et sic p̄bi in hac disputatōe.

Primus liber

videtur his q̄ sunt minus nota q̄ hoc q̄d est entia esse multa et nō tamē
 vñū. Et fuerunt decepti p̄menides et mellissus. q̄ nō sciuerūt distinctio
 nem entis et vñū. et ex eadē radice fuerūt decepti q̄dā posteriores cre
 dentes vñū nō posse esse vñū et multa s̄m diuersas rōnes. et iō id quod
 erat vñū aliquo mō enūciabant simplr vñū. inter quos licōferon p̄cipē
 ens q̄ ex subiecto et p̄dicato p̄pōnis sic vñū ne cogereetur id quod est vñū
 concedere esse aliquo modo multa auferebat illā copulā verbalē est ab
 enūciatōe eo q̄ copulat inter diuersa. et sic nō dicebat hō est albus sed. hō
 mo albus et sic de alijs. S; alij vidētes q̄ talis orō nō generat p̄fectā sens
 rentiā neq; q̄erem in animo auditoris mutabant modū loquedi dicētes
 hō dealbat hō ambulat et sic de alijs. q̄ p̄ hoc q̄ dī hō dealbat nō intel
 ligitur res aliqua ex p̄te p̄dicati s̄m eos. Sed dicebant q̄ esset tantum
 quedam transmutatio subiecti. Sed isti fuerunt decepti. q̄ vñū et multa
 ta nō habent oppositōem circa idem nisi s̄m idem. et ita licet nihil posset
 esse vñū et multa s̄m actum neq; s̄m potentiam neq; s̄m rōnem. tamē
 multa entia s̄m potentiam sunt vñū s̄m actum et s̄m rōnem sunt vñū
 s̄m rem vt accidens et suum subiectum. et accidentia existētia in eodem
 subiecto. vt musicum et album. **D**ubitat. p̄ maiori declaratiōe
 eorū que tacta sunt. et pro solutiōe rationū factarū ante oppositū circa illū
 q̄ dictum est in sc̄da ratiōe. p̄bante p̄clusionem de vñitate et diuersitate
 inter totū et suas p̄es sc̄z vñū totū sit sue p̄es. **U**nde q̄ nō. q̄ si totū
 sit idē vñū p̄i eadē rōe erit idē alteri p̄i et p̄ p̄is p̄es erunt eadē inter. se
 q̄ illa q̄ vñū et eadē sunt eadē illa inter se sunt eadem. Itē hec orō est vera
 p̄es sit sumptōe cōstituūt totū. et tñ hec est falsa. totū p̄stituūt totū. **G** totū
 nō est sue p̄es etiā s̄l sumptōe p̄ q̄d soluit sc̄da rō. Pro responsiōe dubij.
Sciendū. **Q** cuiuslibet totius siue sit hōgeniū siue eutrogeniū oēs
 p̄es in forma eius vñite sunt. et iō p̄es sic acceptę vt sunt vñite in forma
 et esse totius et relate ad formā simplr eas vñitē sunt totū s̄m rē licet
 p̄es diuisim acceptę distinguant realit̄ ab ip̄o toto. vt p̄ sitū tñ. vt in vere
 cōtinuis. vt in hōmogenijs vt p̄ sitū et formā vt in eutrogenijs in quib;
 qlibet p̄s h̄z p̄prium sitū et p̄priā formā p̄ quā ab aliā distinguit. **D**icit
 igit̄ ad dubium q̄ totū est idem realit̄ cum suis p̄ibus s̄m sumptis et re
 latis ad formā vel ad esse totius in qua forma vñiunt. **D**iffert tñ ratiōe
 ab eis hoc mō acceptis. p̄ma p̄s p̄z. q̄ illa sunt idē realit̄ quorū est vna
 forma et vñū esse sed sic est p̄rium totius sic acceptarū et ip̄ius totius igit̄
 rē. Sc̄da pars patz satis p̄ sc̄dam rōem p̄bante dubiū nā distinctio rati
 onis sufficit ad hoc q̄ aliqd̄ verificet de vno et nō de alio. **E**t ad rōem
 potest dici q̄ ad hoc q̄ aliqua p̄uenientia in aliq̄ tercio dicant̄ vere eadē
 inter se in vno et eodē tercio mō et p̄pter hoc dicant̄ eadē. requir̄ q̄ cōue
 niant in eo s̄m rem et s̄m rōem. **D**ubitat. **U**tr̄ ens dicat̄ s̄m
 p̄liciter et vno mō vt supponūt p̄menides et mellissus. **D**ēm q̄ nō. p̄ba
 tur. q̄ vel illud ēēt accēs vel suba. **N**ō p̄mū vt p̄ys. p̄batū est. **N**ec secū
 dum q̄ sic adhuc essent multa entia sc̄z plures sube cū oporteat illa p̄ q̄
 definit̄ suba esse substantias q̄d. p̄bat. **A**resto. q̄ si essent accidentia. at eēne
 accidentia definit̄ vel alicui alteri rei. si alicui alteri cum definitum non sit
 aliqd̄ a definitibus definitum alicui rei accideret quod est impossibile

Physicorum

6

quia illud quod vere est nulli accidit. nec potest dicere qd sint accidentia
ipso definito. qd vel essent separabilia vel inseparabilia. nō separabilia. qd sic de-
finitio posset negari de definito post separationem. nec inseparabilia. qd cū tota
definitio subiecti et ipsum subiectū ponant in definitōe accidentiū inseparabi-
lium eēt circulario in definitōibz et poneret idē in definitōe sui ipsius. vey.
est tñ qd vt hz Aristoteles platonici acquiescebant duobus inconuenienti-
bus adductis ptra positōem pmenidis et mellissi. nā Plato concessit qd
qd esset dabilis aliqua magnitudo indiuisibilis. nā resoluebat p diminuti-
ōem corpū in superficies. et superficies i lineas. et lineas in pñcta. q dicebat
esse magnitudines indiuisibiles. Sz hāc opinionē iprobat pbs in sexto
huius. et pcessit etiā Plato qd accūs eēt nō ens. nō tñ pcessit qd accūs nihil
sit. imo dr qd ē aliqd. dr etiā Plato qd ens simplr pmo et pncipalr dr de
suba. iō qd ē nō suba dr eē nō ens. qd dr. qd ē pter vey ens ē nō ens. et
iō cū accūs nō sit vey ens dr ipm eē nō ens. nō tñ dr ipm nihil eē. Sz h
iprobat pbs. qd qūs suba sit pmo et pncipalr ens. tñ nō est neganduz
qd accūs sit ens licet nō sit ita vere ens sicut si. b. a.

Ad ratōes Ad pma dr qd mellissius assumit falsuz. et non
syllogizat. et pmo qd ē nō syllogizat. qd in pma
illatōe cōmittit fallaciā pñs arguēdo a destructōe antē ad destructōem
pñs. Secō. qd cōmittit fallaciā equocatōis in hoc noie pncipiū. nā cū
dr qd ē factū hz pncipiū. et qd nō ē factū nō hz pncipiū. ē pmo de pnci-
pio generatōis et tps. sz cū dr qd nō hz pncipiū ē infinitū. ē pmo de pnci-
pio magnitudinis. sz pmo assumit falsum cū dr. si ē ens infinitū. sz vñ
tñ. qd si oia entia essent vñ subiecto. aut genere adhuc plura esse possent
fm spēm et rōem. vt equus differt ab hoīe fm spēm et accūs rōe a subie-
cto. et si illud infinitū eēt pñuū vt dictū ē adhuc erūt plura fm potētā
et rōem ppter diuersitatē inter totū et ptes. et ppter diuisionē pñuū in sp
diuisibilia. Secō falsuz assumit in h qd dr. si ē infinitū ē immobile. qd sz nō
hz locū extra se ad quē posset moueri. nā si nō moueret illd ens motu loz
cali nō seqret ipm simplr eē immobile. qd in loco suo posset alterari. dato
etiā qd nō moueat de loco ad locū nō sequit qd sit immobile localr. qd aliqd
totū bñ mouet in loco suo fm ptes. vt celū. mouent etiā bñ ptes qd sunt
idē cū toto fm rēm ipso toto localr. vt pz de aqua. cū g. pbat qd ens nō sit
genitū siue nō factū. Odm qd ens nō sit ex ente in qstū ens. neqz ex nō en-
te in qstū nō ens. sz ex nō ente in actu qd ē ens in potentia tñ. nā qdlibz
qd est factū pus fuit in potētā. Ad ratōnem pmenidis qlicz sit mis-
nus onerosa. id est minus fatua et vana vnde magis posset causari ex ea.
dubitatio qd ratio mellissi. nihilominus tamen falsa assumit et non. syl-
logizat. falsum assumit in hoc qd assumit vñm dici simpliciter et vno
modo quod dicitur multipliciter. vñd cum assumit quicquid est pres-
ter verum ens est non ens. si ens accipiatur in ordine ad substantiam
et accidens. sic est verum sed tunc illa propositio est falsa. ens est vñm.
Si vero accipiatur ens pro ente quod est substantia tantum vel acci-
dens tantum. tunc illa propositio quicquid est preter ens est non ens
est falsa falsum etiam assumit sicut ratio Mellissi in hoc qd dicit. Si est.

Primus liber

Vñū est imobile nō syllogizat etiā cū eadē forma arguēdi retēta. psequen-
tia nō valet in alijs terminis. vt si album tantū vñū scaret. ex illa vñi-
tate nō seqret̃ in albū est. ergo tñ vñū est. qz adhuc albū posset esse mul-
ta. dato etiā qz esset vñū cōtinuitate. esset multa ppter potētiā diuisionis
cōtinui. et ppter diuersitātē totius et pris. et hoc nō viderunt pmenides
et mellissus qz aliquo mō vñū posset esse multa. imo ab eis putabāt vñū
simpliciter esse quicquid est vñū aliquo modo.

Queritur utz sola existente substantia p se sit diuisibilis. **R**
guitur qz sic. qz qd p se hz pres p se est diuisibile. sz cō-
positum substantiale p se hz pres. s. materiā et formā. ergo est p se diuisi-
bile. Scdo sic. quicqd est causa cause. est causa causati. sed. substantia
corporea est causa quantitatis cōtinue. qz qdem quantitas cōtinua est cā
diuisibilitatis. ergo esse diuisibile pūz puenit substantie corporee qz qz
titati z p cōsequens sequitur qz seclusa quantitate substantia est p se diuisi-
bilis. Tercio sic. pūm in actu p supponit pūilitatē in potētia. sz
materia existens sub quantitate est pūa in plura indiuidua. ergo ipa aū
quantitate est pūibilis. Quarto sic. materia hz pres et nō p quantitate
aliter qzitas dū recipit in materia recipere in indiuisibili. ergo est per se
diuisibilis aū oēm quantitate. Ad oppositū arguit p ea qz pūis in ratio-
nibus quas adducit cōtra positōnem Permenidīs et Hellisī. vbi dī-
xit qz si sola substantia esset. non esset finita nec infinita cum nō esset qua-
ta. z per consequens non esset diuisibilis. Pro responsione.

Sciendū qz vt sufficit ad ppositū duplex est diuisio. vna est diuisio in
pres eiusdē rois. vt diuisio cōtinui. puta linee. z de huiusmodi diuisione
est ad ppositū. Alia est diuisio totius in pres diuersaz rationū. vt diuisio
cōpositi substantialis in materiā et formā et talis diuisio magis vocatur
resolutio qz diuisio. et de huiusmodi diuisione nō est ad ppositum.

Sciendū qz p solam substantiā duo possumus intelligere. scz mate-
riā acceptā p intellectū fm se sine quacūqz forma subali z sic capīt suba in
extulo questionis. vel accipit p cōposito substantiali ex forma substantia-
li. et materia seclusis omnibus accidentibus qz licet sit resolutū in mate-
riam et formā. in ea tamē inuenire nō posset distinctio pūm integraliuz
fm situm et figuram quia hec distinctio p supponit quantitatem.

Conclusio. Materia accepta p intellectū sine quacūqz forma nō est
diuisibilis. Probat pmo. qz materia sic accepta est simplex z absoluta a
quacūqz forma substantiali vel accidentali. ergo est indiuisibilis. nullum
em simplex fm qz huiusmodi est diuisibile. Scdo si materia sic accepta
p se haberet pres vel ille essent eedē vel differētes. Si pūū iā erit vna z
nō plures. si scdm hoc est dupl. vel differunt substantialiter vel acciden-
taliter. nō accidentalr. qz accipitur materia sine quacūqz forma accidenta-
li. nec scdm qz vel hoc esset materiāl. vel formāl. nō materiāl. qz tales
pres cōueniunt in natura materie et idem nō potest esse pncipium cons-
uenientie et differentie. nec formāl. qz accipitur materia sine quacūqz
forma substantiali. Præterea pūa passio nō reperitur sine pūo subie-
cto. sed diuisibilitas est pūa passio quantitaz. ergo nō potest conuenire

Physicorum

materie seclusa quacumque quantitate. et sic conclusio vera.

Dubitanur Utrum quantitas realiter distinguatur a re quanta. Arguitur quidam quod non quia quaecumque realiter distinguuntur deus potest ea separare et separata conservare. ut huius articulus unus parisiensis. ergo si quantitas realiter distinguatur a substantia corporea deus potest separare quantitatem sortis a sorte remanente sorte et quantitate remanente. et in sorte remanente distinctione primum finem situm et figuram quod est contra illud quod dictum est. quod in materia aut suba composita seclusa quantitate non potest repiri distinctio primum finem situm.

Ad oppositum est philosophus in textu quod dicit quod si substantia et quantitas sunt ita duo sunt quod sunt et non unum est quod est. Ad dubium respondetur quod suba corporea realiter distinguuntur a quantitate sua quia differunt essentialiter eo quod sub diversis predicamentis continentur. Dicit enim theomixtus quod essentie predicamentorum sunt impmixte. Item esse finitum vel infinitum per se puenit quantitati. ut dicitur in textu et esse diuisibile et neutrum istorum per se puenit sube corporee ergo substantia corporea et quantitas realiter distinguuntur. Ad rationem dubii respondetur quod naturalis philosophus non habet in quaerere quod deus facere potest de potentia sua absoluta. quia hoc solum sciri potest a deo. sed habet in quaerere quod fieri potest per finem rerum naturas et ordinem earum modo finem ordinem in rebus positum quantitas non potest separari a suba corporeali ipsa remanere. Ultra dicitur quod si deus per potentiam suam absolutam separaret quantitatem sortis a sorte. sorte remanente in eo non remaneret distinctio primum integralium finem situm et figuram. sed esset confusio et fluxus omnium primum in unum. Quis aliqui dicant oppositum dicentes quod quantitas solum pcurrat ad fieri istius distinctiois et ad indiuiduari et non ad indiuiduari esse. Ultra dicitur quod ille articulus philosophus habet intelligi in absolutis et non respectivis. et in his quod necessarias punctione non habent ad inuicem quod se habent suba materialis et quantitas.

Moditates Prima soluta est. Ad secundam dicitur quicquid est causa causa est causa causati. et quicquid puenit cause debet intelligi quod causatum causat finem quod dependet a causa prima. modo quantitas non causat diuisibilitatem finem quod est causata a substantia corporea. sed diuisibilitas fuit a principijs essentialibus quantitatis finem quod quantitas distinguuntur a substantia corporea. Ad terciam dicitur quod partium in actu presupponit pabilitatem in potentia. sed duplex est pabilitas finem quod duplex est potentia. nam quedam est potentia logica quod pstitit in non repugnancia terminorum. et sic materia ante omnem quantitate accepta bene est pabilis. quia sibi non repugnat primum eo quod sibi non repugnat quantitas. Alia est potentia physica que est aliquid in re et sic materia accepta ante omnem quantitate est impabilis. quia non habet aliquid in se in quo possit primum. Ad quartam dicitur quod pres materia quantum ad id quod sunt pueniunt in natura et essentia materie et distinctio earum est per accidens. scilicet per quantitate. et huiusmodi distinctio primum non puenit materie finem se accepit sed sub quantitate.

Sicut autem physici dicunt duo modi sunt. hic quidem enim unum facientes quod est corpus. subiectum. aut trium aliquod. aut aliud quod est igne quidem densius: aere aut subtilius. alia autem

Primus liber

generat dēfuitate et raritate multa faciētes. Nec autē sunt contraria
Alter autē excellentia. et defectus. sicut magnum dicit plato et
puum. nisi quod hic quidē hoc facit materia. vinum autē specie
Alij vero vinum quēdam subiectū materiā contraria autē differen-
tias et spēs. Quidē autē ex vno inherētes contrarietates segregāt
quēadmodū anaximāndros dixit. et quēquidē vnu et multa di-
cunt cōfiscit empedocles. et anaxagoras. Et cōmixtōe nāq; se-
gregāt aliq. Differūt autē ab invicē in eo quod hic circulatōem fa-
cit horū. hic autē semel. et hic quēdam differētiās. et infinitas simi-
les ptes et cōtrarias. Ille vero vocata clemēta solū. Unde
autē anaxagoras sic infinita opinari. ut accipiat cōmunē opi-
nionē phisicorū esse verā tanq; nō sit nullū cor ex eo quod nō
est. propter hoc em. sicut dicunt. et erant simul omnia. et fieri hu-
iusmodi statuerunt alteram. Alij autē cōgregatōnem et segre-
gationem. Amplius et eo quod sunt ex alterutris contraria. In-
erant ergo. Si em omne quod fit. necesse est fieri. aut ex his quod
sunt. aut ex his quē nō sunt. Horū autē aliud quod est ex
his quē nō sunt aliquid fieri impossibile est. De hac em cō-
ueniunt opinione omnes quē de natura sunt. Reliquum iā cō-
tingere ex necessitate putauerunt ex his quē sunt et insunt fieri.
Sed propter puritatē magnitudinū ex insensibilibus nobis.
vnde dicunt omne in omne misceri propter id quod omne ex
omni videbant fieri. Apparere autē differentia et appellari
altera ab invicem ex magis superabundanti propter multitu-
dinem in mixtura infinitorū. Sincere quidem em totum al-
bum aut nigrū. aut carnē aut os nō esse. sed quod plus vnu
quodq; licet hoc videatur esse natura rei. Si igitur infinitus
sūm quod infinitum ignotū est. sūm multitudinem quidem et ma-
gnitudinem infinitum ignotū. quātū tūc est quoddā. Scdm
spēm autē infinitū ignotū quāle quoddā est. Principijs autē in-
finitis existētib; et sūm multitudinē et sūm spēm impossibile ē
quod sint ex his agnoscere. Sic em cognoscere cōpositū arbitra-
mur. cū cognoscimus ex quib; et quāto sit. Amplius autē si ne-
cesse est cuius pte contingit quantūcūq; esse sūm magnitudinē et
puritatē. et ipm totū contingere. Dico autē talū aliquā partē in quā
insit diuidit totū. Si autē impossibile ē alia aut plantā quācūq;

Phyſicorū

q̄ esse ſm magnitudinē z puritatē. Manifeſtū eſt qm̄ neq̄ p̄tū
quālibet. Erit em̄ totūz p̄tū ſilc. Caro aut̄ et os et h̄mōi par
tes ſunt alalis. et fructus plantarū. Manifeſtū igit̄ qm̄ ip̄oſſi
bile eſt carnē aut os. aut aliq̄d aliud quā tūcūq̄ eſſe magnitudi
nē. aut in magis aut in minus. Amplius ſi oīa inſunt q̄dem
h̄mōi inuicē et nō ſunt. ſz ſegregant̄ cū inſunt. Dicuntur autēz
et a plurimo. Fit aut̄ et quolibet quodlibet. vt ex carne aqua
ſegregatur. et caro ex aqua. omne aut̄ corpus finitū reſecatur
a corpore finito. Manifeſtum eſt q̄ nō contingit in vno quodq̄
vniūquodq̄ eſſe. Remota enim ex aqua carne. et iterum alia
facta ex reliqua ſegregatione. Quis ſemper minor erit ſegrega
ta. Sed tamen non excellit magnitudo paritatem. Quare ſi
quidem ſtabit ſegregatio. non omne in om̄i merit. In reliqua
em̄ aqua non merit caro. Si verō non ſtabit. ſed habebit ſem
per remotōem infinita magnitudine equaſia finita merit. infe
rita ſm̄ multitudinē. Hoc aut̄ ip̄oſſibile eſt. Adhuc aut̄. ſi oē
q̄dē corpus remoto quodā minus neceſſe eſt fieri carnis autē
determinata ē q̄titas. z magnitudine z puritate. Manifeſtū ē
q̄ ex minima carne nullū ſegregabit corpus. Erit em̄ minus
minimo. Ampli⁹ aut̄ infinitis corporibz in eſt vtiq̄z iā. Caro in
finita z ſanguis. z cerebrū. Sepata tū ab inuicē. nihil aut̄ mi
nus entia z infinitū vniūquodq̄. Hoc aut̄ irrationabile ē. Ne
quaq̄z aut̄ ſegregandū eſſe neſcienter d̄. recte aut̄ d̄. paſſiones
em̄ inſeparabiles ſunt ſi igit̄ mixti ſunt colores z habitus ſi ſegre
gantur. erit aliquid album et ſanatum. nō autem alterz aliq̄d
cū ſit neq̄z de ſubiecto q̄re incōueniēs ē impoſſibilia q̄res in
tellect⁹ ſi vere velit q̄dē ſegregare. Hoc aut̄ facere ē ip̄oſſibile z
ſm̄ q̄titate z ſm̄ q̄litate. ſm̄ q̄titate q̄dē qm̄ nō ē minima ma
gnitudo. ſm̄ q̄litate aut̄ qm̄ inſeparabiles ſunt paſſiōes. Nō re
cte aut̄ generatōe accipit ſimilitū ſpeciez. Et em̄ lutū in lutū di
uidit̄. Eſt aut̄ z nō idē mod⁹ ē vt lateres ex limo z dom⁹ ex la
teribz. Sic aut̄ aqua et aer ex alterutris ſunt et ſunt

Queritur

Utrum q̄libet eſt in quolibet. Arguitur q̄
ſic rōnibz anaxagorē. quaz p̄ma eſt cōis opinio
phyloſophorūz q̄ ex nihilo niſil fit. ergo omne quod fit preexiſtit in illo
ex quo fit. ſed quodlibet fit ex quolibet. ergo quodlibet eſt in quolibet.

Primus liber

Secda rō. p̄traria sunt ex alterutris vt albū fit ex nigro ⁊ contra. ergo a fortiori quelibet alia res fit ex alia. et cū om̄e qđ fit p̄existit in eo ex qđ fit seq̄tur qđ qđlibet est in quolibet. Ad oppositum est p̄bus impuḡnans anaxagorā. Pro responsione. Sciendū qđ postqđ p̄bus reprobauit opiniones illoz qui de p̄ncipijs nature nō naturalit̄ locuti sunt. Hic p̄tr p̄seq̄tur opiniones illoz qđ de p̄ncipijs nature naturalit̄ locuti sunt ponendo motū circa quaz opiniones est scđo Sciendū qđ isti p̄bi diuersificati sunt in duas sectas. quidam em̄ posuerunt vnū p̄ncipiū materiale qđ esset vnū de tribus elementis. que sunt ignis aer ⁊ aqua. siue mediū inter aerem et ignem. igne densius et aere subtili⁹. qđ quidem materiale p̄ncipiū posuerunt de se actu ens et totā substantiā cuiuslibet rei p̄ cuius rarefactōem ⁊ p̄densatōem dicebant entia generari. vt ponentes aerem esse p̄ncipiū. dixerunt ex eius rarefactōe ignem fieri et ex eius p̄densatōe aquam. Et p̄uenerunt isti cū platone in hoc qđ rarum et densum reducuntur ad excellentiam ⁊ defectū sicut ad communem radicem p̄trarietatis sicut plato posuit magnum ⁊ paruum esse p̄ncipia que sūt p̄tinent ad excellentiā ⁊ defectum. Vñ rarum est qđ h̄z multū de quantitate sub p̄ua materia. Et densum est qđ parum habet de q̄titate sub magna materia. Et differebant isti a platone quia plato ponebat magnū et parū ex p̄te materie ⁊ vnū p̄ncipiū formale qđ est ydea. Alij vero ponebant p̄trarietate rari et densi esse p̄ncipiū formale in vno p̄ncipio materiali qđ erat aer ignis vel aqua vel aliqđ mediū inter aerem et aquā. Alia secta p̄hoz posuit plura p̄ncipia materialia. inter quos Anaximandros posuit omnes res fuisse primo in quodam chaos p̄fuso ex quo res segregarent⁹ ⁊ fierent. et similiter posuerunt Anaxagoras et empedocles. sed in hoc differebant eo qđ poti⁹ dicebant illud chaos esse p̄ncipiatū ab illis rebus qđ res ab eo. Anaximandros vero econuerso. sed in hoc differebant anaxagoras ⁊ empedocles. Quia empedocles posuit p̄ncipia finita. scz q̄tuor elementa Anaxagoras p̄o posuit p̄ncipia infinita vt infinitas p̄tes carnis cē p̄ncipia carnis ⁊ infinitas p̄tes ossis esse p̄ncipia ossis. Differebat etiā. qđ Empedocles posuit mūdū pluries generari eo qđ dicebat qđ aduenire lire inter elementa generabatur mundus p̄ elementoz segregatōem ab illo chaos et ex eoz amicitia corrumpabatur mundus et fiebat illud chaos. Anaxagoras aut̄ posuit tm̄ semel mūdū generari eo qđ posuit om̄es res genitas esse cōmixtas in illo chaos ⁊ postea incepit intellectus agens segregare res et generare mūdū et nunqđ cessabat. Sciendū est tercio qđ Anaxagoras posuit vnūscuiusqđ rei esse infinita p̄ncipia. Et scđo posuit quālibet rem esse in quālibet et a quālibet segregabilem. ⁊ cū ab eo querebatur quare vna res nominatur potius noie vnus qđ noie alteri⁹ rei. Respōdebat qđ in vnaquaqz re aliqđ supabūdās ab alijs a quo res denominabatur. Tercio posuit qđ quodlibet est ex quolibet p̄ segregatōem ita qđ fieri nihil aliud ponebat qđ ipsum segregari. Quarto posuit qđ quodlibet fit ex sibi similibus fm̄ spēm. ⁊ fm̄ hēc quattuor p̄ncipia ponentur p̄clusiones improbant̄ eius positōem. Conclusio prima. Impossibile est p̄ncipia rei naturalit̄ infinita. p̄z p̄mo. qđ nos cognosce-

Physicorum

re arbitramur vniuersum quodcumque cognoscimus ex quantis et quibus fit. si si principia alicuius compositi sint infinita. impossibile erit cognoscere ex quibus et quantis fit. ergo impossibile erit cognoscere aliquod compositum. per quia infinitum finem quod huiusmodi ab intellectu nostro comprehendere non potest. Secunda ratio. si partes alicuius totius non habeant determinatam quantitatem. ergo neque totum cum quantitas totius est a quantitate partium. ergo a destructione sequentis si totum habeat determinatam quantitatem. ergo quolibet eius pars. sed quolibet totum naturale. ut aial vel planta habet determinatam magnitudinem et puritatem extra quam non res peritur. ergo quolibet pars istorum. ut os et caro quod sunt partes animalis et fructus qui est pars arboris est determinate quantitatis. Ex quo sequitur quod est dabilis minima caro. nec potest esse aliqua pars carnis insensibilis propter suam puritatem. ut dicit Anaxagoras. et hoc considerando carnem finem quod est ens naturale quia inquantum est ens quantum mathematicè potest diuidi in infinitum sed physicus considerat formam naturalem que requirit materiam determinate quantitatis in qua existat. Conclusio secunda. non quodlibet est in quolibet tribus rationibus textus. Prima ratio dicitur aqua finita et ab ea segregetur caro. vel ergo segregatio facta stabit segregatio vel non. si sic habetur intentum si non ite segregetur caro. et cum caro sic finita. ut patuit et per ablationem partis finite multoties facta tandem quolibet finitum consumatur finaliter stabit segregatio et habebitur intentum. Secunda ratio dabilis est minima caro ut probatum est. ergo aliquid separabile est ab ea vel nihil. si nihil habetur intentum. si aliquid tunc erit dabile minus minimo. Tercia ratio. Nisi sic. sequeretur quod in aliquo corpore finito. ut in aqua finita essent infinita corpora. ut sanguis caro os et sic de alijs et infinites infinita. quia caro componitur finem speciem ex infinitis partibus. et sic finaliter sequeretur quod infinites infinita essent equalia vni finito. quod est impossibile. Conclusio tertia. Non quodlibet segregabile est a quolibet. Patet. quia nullum accidens segregabile est a subiecto et cum accidens aliquo modo dicatur fieri. sequitur ultimum quod fieri non est idem quod segregari. Conclusio quarta. Non quodlibet fit ex sibi similibus finem speciem. quia domus fit ex lateribus. et lateres ex luto. et aqua ex aere et e converso.

Ad rationes

Ante oppositum ad primam dicitur. Quodlibet fit ex ente in potentia et non ente in actu. sed non ex illo quod nullo modo est. Et est quodlibet finem potentiam in eo ex quo fit. neque fit quodlibet ex quolibet. ut ex grano frumenti non fit oliua. Ad secundam dicitur quod contraria non sunt ex alterutris. et cum dicitur album fit ex nigro non debet accipi album formaliter sed materialiter pro subiecto albedinis.

Quoniam igitur contraria principia faciunt et dicentes. quod vnum sit omne et immobile. Permenides enim calidum et frigidum principia facit. Hoc autem appellat ignem et terram.

Primus liber

ram Et quidam rarum et densum. Et democritus firmum et
inane. Quorum aliud quidem sicut quod est aliud autem sicut
quod non est esse dicitur. Adhuc positione figura et ordine.
Hec autem genera contrariorum sunt. Positiones sunt de
orsum. ante et retro. Figura. angulus. rectum. circulatum. Quod
quidem igitur contraria. quodammodo omnes faciunt prin-
cipia manifestum est. Et hoc rationabiliter. Oportet enim
principia neque ex alterutris esse neque ex alijs. et ex his duobus. co-
trarijs autem primis insunt hec. propter id quod prima quod non
sunt ex alijs. Ob id vero quod sunt contraria non sunt ex alterutris.

Secundo oportet hoc in ratione considerare qualiter contingat
Accipiendum igitur est primum. quod omni que sunt nihil neque fa-
cere aptum natum est. neque pati contingens a contingenti. Neque
fit quodlibet ex quolibet. nisi alijs accipiat secundum accidens. Qua-
liter utique enim fiet album ex musico. nisi accidens sit albo aut
nigro musicum. sed album quidem fit ex non albo. et hoc non
ex omni. sed nigro aut medijs. Et musicus ex non musico. sed non
ex omni. sed ex musico. aut si aliquid ipsis est medium. Neque
igitur corrumpitur in contingens primum. ut album non in
musicus. nisi forte secundum accidens. sed in non album et in non co-
tingens. sed in nigrum aut in medium. Similiter autem mu-
sicum in non musicum. et hoc non in contingens. sed in im-
musicum. aut si ipsis aliquid medium est. Similiter autem hoc
et in alijs: quoniam aut non solum simplicia eorum que sunt.
sed et composita secundum eandem se habent rationem. Sed manife-
stum est propter hoc quod opposite dispositiones non determina-
te sunt. latet hoc contingens. Necesse est enim omne consonans
ex inconsonanti fieri. et inconsonans ex consonanti. et corru-
pi consonans in inconsonantiam et hanc non in contingen-
tem. sed in oppositam. Differt autem nihil in consonantiam
dicere. aut ordine aut compositione. Manifestum enim est quod
eandem sit ratio. Autem domus et statua et quodlibet aliud fit
similiter. Domus quidem enim fit non ex eo quod composita sunt.
sed ex eo quod diuisa sunt hec. sic et statua et figuratorum aliquod
ex non figurato. et unumquodque horum. Alia quidem ordo.
alia vero compositio quedam sunt. Si ergo hoc verum est

Physicorum

6

q̄ omne quid sit. fiat et corrūpatur aut ex contrarijs. aut in cō-
traria. et in horum media. media autē ex contrarijs sunt. ut co-
lores medij ex albo et nigro. quare omnia erunt que natura fi-
unt. aut contraria. aut ex contrarijs. Usq; quidē igitur hoc
fere secuta sunt et alioz plurimi quēadmodū diximus prius.
Omnes em̄ elementa et ab ipsis vocata principia et vera sine ra-
tione ponentes tñ contraria dicunt tanq; ab ipsa veritate co-
acti. Differunt tñ ab inuicē. in eo q̄ alij quidē priora alij po-
steriora accipiunt. Et q̄ hi quidē notiora s̄m rationē. illi autē
s̄m sensum. Hi quidē em̄ calidū et frigidū. illi autē humidū et
siccū. alij aut nūmerū imparē et parē. Quidā concordia et dis-
cordia. causas ponunt generationis. Nec aut ab inuicē disse-
runt s̄m dictū modū. Quare est eadē dicere quodāmodo tal-
tera ab inuicē. Altera quidē quēadmodū videbitur pluribus.
Eadē autē s̄m analogia. Accipiunt em̄ ex eadē coordinatōne.
Nec quidē em̄ continent. alia aut continentur contrariorum.
Sic igitur similiter dicūt et aliter et peius et melius. Et hī qui
dem notiora s̄m rationē. sicut dictū est prius. illi autē s̄m sensus.
Uniuersale quidē em̄ s̄m rationē notū est. singulare autē s̄m
sensem. Ratio quidē em̄ uniuersalis est. sensus autē particu-
laris. ut magnū et parū s̄m rationē est. rax aut et densum s̄m
sensem. Quodē igit cōtraria oportet esse p̄ncipia manifestū ē.

Queritur Utrum principia rerum naturalium sint con-
traria. Arguitur q̄ nō. nam p̄ncipia rerū na-
turalium sunt priuatiue opposita. ergo seq̄tur q̄ nō sunt contrarie oppo-
sita. Antecedens patz. qz vnum eoz nominat priuatōem alterius. Se-
cundo sic. principia rerum naturalium sunt substantie. sed substantie ni-
hil est contrariū. ergo seq̄tur q̄ nō sunt contraria. Et confirmatur. qz cō-
traria sunt actiua et passiua adinuicem. ergo cū substantia non sit actiua
neq; passiua principia rerum naturalium nō erunt contraria. Tercio
sic. contraria sub eodem genere posita sunt. sed genus est p̄ncipium eoz
rum que sub ipso sunt. ergo si principia rerum naturalium essent contra-
ria tunc essent p̄ncipiata. Sciendum q̄ postq; phs improbauit op̄i-
niones antiquoz tam naturaliter q̄ non naturaliter loquentiū de p̄nci-
pijs nature. Hic consequenter inquirīt veritatē de ipsis. et primo per
rationes pbabiles. et postea p̄ rōnes demonstratiuas et adhuc p̄mo agit
de contrarietate ipoz p̄ncipioz. Et p̄r de numero eoz de quo in sequēs
ti questione agit. Et p̄ declaratōne contrarietatis q̄ est inter ipa p̄ncipia.
Sciendum q̄ omnes antiqui tam naturaliter q̄ non naturaliter lo-
quentes posuerunt aliquā contrarietatem in p̄ncipijs. licet enim per-

Primus liber

mentides dicat omnia esse unum finem rem et rationem. tamen ponebat plura esse finem sensum. scilicet calidum et frigidum. que dixit contraria. attribuendo calidum igni et frigidum terre. Et ponentes tantum unum principium materiale et mobile dixerunt ex eo alia fieri per eius condensationem et rarefactionem. et sic posuerunt rarum et densum esse contraria. Et Democritus ponens omnes res constitui ex atomis dicit ex huiusmodi atomis suo concentu relinqui quasdam vacuitates. et sic dicit res constitui ex vacuo quod dicit esse non ens et ex pleno quod dicit esse ens. et licet poneret huiusmodi atomos esse eiusdem nature. tamen posuit contrarietatem positionis figure et ordinis. et sic ponebat omne corpus constitutum esse ex contrariis. De opinione autem Anaxagoræ et Empedoclis Aristoteles non facit hic mentionem. quia in præcedentibus declarauit eorum opiniones. Et isti etiam ponebant aliquo modo in principijs contrarietatem. quia ponebant omnia fieri congregatione et segregatione. que pueniunt genere cum raro et denso. et sic per quamlibet philosophos posuerunt aliquam contrarietatem principiorum rerum naturalium. quibus notatis sit. **Conclusio.** Principia rerum naturalium sunt contraria. probatur primo auctoritate omnium philosophorum. conformiter in hoc convenientium. Secundo probatur ratione philosophi. quia tria videntur esse de ratione primorum principiorum. Primum est quod non sunt ex alijs. Secundum est quod non sunt ex alterutris. Tercium est quod omnia alia sunt ex ipsis. sed hec omnia conueniunt primis contrariis. ergo prima contraria sunt principia rerum naturalium. **Quinque** patet. quia ex eo quod sunt prima non sunt ex alijs. et ex eo quod sunt contraria non fiunt ex alterutris. licet enim frigidum sit ex calido quantum ad id quod est. tamen non in quantum calidum est. quia nunquam caliditas efficitur ex frigidityte. nec e contra. Sed ad probandum quod omnia alia sunt ex primis contrariis supponit Aristoteles quod non quodlibet natum est agere. in quodlibet indifferenter. Supponit etiam quod non quodlibet sit ex quolibet. nisi forte finem accidens. Et hanc suppositionem declarat philosophus tam in rebus simplicibus quam compositis. In simplicibus enim. quia album non fit ex musco. nisi forte finem accidens in quantum nigro vel non albo accidit esse musci. Sed per se album fit ex non albo. et non ex quolibet non albo. sed ex non albo quod est nigrum. vel medio colore coloratum pro quantum in non albo est potentia ad album. Et similiter est de corruptione. nam album non corrumpitur in quodlibet nisi forte finem accidens. sed per se corrumpitur in non album quod est nigrum. vel in medio colore coloratum. et similiter est in alijs simplicibus et etiam in compositis. sed hoc magis latet nos. quia opposita compositorum non sunt nobis ita manifesta sicut opposita simplicium. ut oppositum domus non est nobis manifestum. quia est innominatum. quia tamen esse compositorum consistit in quadam consonantia compositionis vel ordinis. ideo possumus dicere inconsonantiam esse oppositum istorum compositorum. et ita in istis consonans fit ex inconsonanti. non ex quolibet sed ex sibi opposito. et etiam cum corrumpitur consonans corrumpitur in inconsonans non quodlibet in differenter. sed sibi oppositum. et sic consonans fit ex inconsonanti. et in ipsum corrumpitur. Et sic etiam generaliter omne contrarium fit

Physicorum

ex contrario sibi opposito. aut ex medio si sit mediū. Et corrūpitur in suū
oppositū aut in mediū. et qz media sunt ex contrarijs. ideo p̄t dici q̄ om̄ia
entia naturalia sunt contraria vel fiunt ex contrarijs. Conclusio secunda
Principia rerum naturalium in contraria corrumpunt. Qui? rō est. qz oē
qd̄ fit et corrumpitur nō est anteq̄ fiat et postq̄ corrumpitur. ergo op̄z
illud ex quo fit aliud p̄ se et in quod corrumpit p̄ se. esse tale qd̄ in ratōne
sua includat nō esse sui oppositi siue eius quod fit et corrūpitur mō vnū
contrarium respectu alterius est huiusmodi. qz in sua ratōe includit negat̄
tionem alterius. et sic om̄e quod fit et corrumpitur fit ex contrario sibi op
posito. et in contrarium corrūpitur. Aduertendū est tamē q̄ licet oēs phi
dixerint principia rerum naturalium esse contraria. tñ ad hoc dicendū nō mo
uebantur aliqua ratōne. sed sola veritate coacti. nā cum vez sit bonū in
tellectus ad qd̄ naturalit̄ ordinatur. ideo sicut res cognitōne carētes mo
uentur ad suos fines absqz ratōne. ita interdū intellectus noster quā
dam inclinātōne naturali tendit in veritatē absqz ratōne. Aduertendū
est insup̄ q̄ licet om̄es antiqui phi in hoc puenerint q̄ posuerint principia
rerum naturalium esse contraria. in hoc tamen differebant. qz quidā posue
runt calidum et frigidum esse principia. Alij vero humidum et siccum.
Alij rarum et densum que oīa priora sunt fm̄ sensum et posteriora fm̄ ra
tionem licet inter ipsos sit ordo qz calidū et frigidum sunt priora humi
do et siccō et etiam raro et denso. Alij vero posuerunt contraria p̄ma fm̄
rōnem esse principia. vt pitagorici posuerunt par et impar esse principia
qui crediderunt numeros esse substantias omnium rerum. et q̄ oīa fie
rent ex pari et impari sicut ex materia et forma. Empedocles posuit cons
cordiam et discō et diām contraria notiora fm̄ ratōnem. posuit em̄ ea esse
causas generatōnis et corruptōnis. Anaxagoras et democritus posue
runt segregatōnem et congregatōnem. et similit̄ magnū et p̄uū que etiā
sunt priora fm̄ rōnem. et sic p̄z q̄ licet antiqui sint diuersificati in assignā
do principia rerum naturalium oēs tamē in tribus conueniunt. p̄mo qz qua
liacūqz dicerent esse principia rerum naturalium illa tamē posuerūt cō
traria. Scōdo puenerunt in hoc q̄ quēcūqz principia ponerent ab ipsis
semp̄ vnū se h̄z vt melius et aliud vt p̄uis. Et rō est. qz vnū contrariorū
semp̄ d̄t priuatōnem alterius. eo q̄ radix contrarietatis semp̄ est priuatia
oppositio. tercio puenerunt in hoc q̄ posuerunt principia esse notiora cō
traria. alij qd̄em fm̄ rōnem. alij vero fm̄ sensum.

Ad ratōes

Ad p̄mum dōm est q̄ puatio duplt̄ confide
rari potest. Vno mō fm̄ suam p̄p̄ā ratōem et
essentialem. et hoc modo priuatue opponit̄ forme. Alio modo fm̄ eē qd̄
habet in materia. Et qz materia habet esse sub forma contraria forme ac
quirende cuius est priuatio. ideo quodāmodo puatio contrarie opponitur
forme acquirende. et qz phisicus p̄siderat res fm̄ esse sub esse forme con
trarie illi cuius est priuatio. fm̄ hoc puatio et forma possunt per accidēs
dici contrarie. et qz phs p̄siderat ea q̄ p̄siderat fm̄ eē qd̄ h̄nt. ideo d̄t p̄in
cipia rerum naturalium esse contraria. Sed Auicenna et sanctus Tho
mas dicunt q̄ cum dicitur principia rerum naturalium esse contraria ac

Primus liber

incipitur ibi contrarietas large prout se extendit ad priuatiuam oppositio-
nem que est principium contrarietatis. Ad secundam conceditur qd
contraria conueniunt in genere logico. sed nō physico. Conceditur vlti-
terius qd principiantur fm rem a genere physico. s. a suo subiecto. et pnci-
pantur fm rōem a genere logico. et nō fm re. nec ex hoc seqtur quā sunt
pncipia. qz nō sunt eodem mō pncipia aliorū quo pncipiata sunt. Ad
terciam dicitur. qd in vno quoqz genere est vna prima contrarietas largi-
ge accepta. nam differētie diuidentes genus reducunt ad excellentias et
defectum. et talis pcontrarietas hū repitur in genere substantie. Dicit vlti-
terius qd p res naturales intelligimus res mobiles. et ideo fm spēm sū
diuerse spēs motus et mutatiōis. fm hoc pncipia rerum naturalium re-
ducuntur ad diuerfa genera et diuerfa pdicamenta. et ita non oia pncipia
rerum naturalium sunt substantie nam principium formale alteratiōis
est qualitas et pncipiū augmenti et decrementi est quantitas. Ad quar-
tam dicit qd suba fm suū esse materiale accepta. s. fm qd sibi adiungunt qua-
litates sensibiles pcontrarie fm sū ē actiua et passiva p huiusmodi qualitates

Consequēs autē utiqz erit dicere. utz duo aut tria. aut
plura sint vnum quidem cū impossibile est esse princi-
pium. quoniam non vnum contraria. Infinita autē
non. quoniam neqz scibile quod est erit. Et vna prima contra-
rietas in omni genere vno. Substantia autem vnum quod-
dam genus est. Et quod contingit ex finitis melius quem-
admodum Empedocles. qz ex infinitis. Omnia namqz assu-
gnare opinatur. quemadmodum anaxagoras ex infinitis.
Amplius sunt alia alijs priora contraria. Et sunt altera ex al-
terutris. vt dulce et amarum. et album et nigrum. Principia
autem semper oportet manere. Quod quidem igitur neqz
vnum. neqz infinita sunt. manifestum est ex his. Quoniam
autē finita facere duo tm̄. vel facere nō duo tm̄. hz quādā rōem
Deficiet em̄ utiqz aliqz qualiter densitas raritatē facere aliqd
apta nata sit aut hec densitatē Sūt autē et alia qz utqz pcontrarie-
tas. Nō em̄ cōcordia discordiā cōducit et facit aliqd ex ipa: ne-
qz discordia ex illa s; vtraqz. alterz qd de terciū. Quidā autē et plu-
ra recipiūt. ex qbz parant eoz q sunt fm naturā. Adhuc at am-
plius et de hoc aliqz dubitabit. nisi aliqz supposuerit pcontrarijs
naturā. Nullius em̄ videmus eorum que sunt substantie cōtra-
ria. Principiū autē nō de subiecto oportet dici aliquo. Erit em̄
principium principij. Subiectū em̄ principij et prius videt
esse predicato. Amplius nō eē dicimus substantia contraria
substantie. Qualiter igitur ex non substantijs substantia uti-

Physicorum

gerit. Aut quomodo prius non substantia substantia erit.

Unde si aliquis et priorem verā putabat esse rationem et hanc necessariū est si debet saluare utraq; ipsas sub esse quodam tertium. quēadmodū dicūt vnam quādā naturā dicentes omne vt aquā aut ignem aut mediū horū. Videtur autē mediū magis. Ignis enī et terra et aer et aqua cū cōtrarietatib; cōmixta sunt. Unde nō irrationabiliter faciūt subiectū alterum ab his facientes aliorū autē quidem acré. Aer enī minime habet aliorū differentias sensibiles. Consequēter autē aquā. pessime autē ignē. Sed omnes vnū hoc contrarijs figurant vt densitate et raritate. et eo qđ maius erit minus. Hec autē sunt oīa excellentia. videlicet et defectus sicut dictū est prius. Et videtur antiqua esse opinio qđ vnū et superabundantia et defectus principia rerum sunt. sed non eodem modo. Sed antiqui duo quidē facere. vnū autē pati ex pte passiui. posteriorū autem quidem contrariū vnū quidem facere. duo vero pati magis dicūt. Tria quidē igitur dicere elemēta esse. et ex his et ex binōi alijs intendētib; videbitur utiq; habere quādā rōem sicut diximus. Plura autē tribus nō amplius. Ad patiendū quidem enī sufficiens ē vnū. Si autē quatuor existētib; due erunt contrarietates oportebit seorsūm vtrūq; esse alteram quādam naturam mediam. Si autē ex inuicem poterit generare ociosa vtrūq; altera contrarietatum erit. Simul autē et impossibile est esse plures contrarietates primas. Substantia enī vnū qđdam genus est entis. Quare in eo qđ prius et posterius sunt differunt ab inuicem principia tantum. sed non genere. Semper enim in vno genere cōtrarietas est vna. Omnes enim contrarietates reduci videntur in vnam. Quod quidem igit neq; vnum sit elementum neq; plura duobus vel tribus manifestum est. Horum autem vtrum sit verum. quēadmodum diximus. dubitationem habet multam.

Queritur

Utrum principia cuiuslibet rei naturalis sint in finita. Arguitur qđ sic quia materia est principium rei naturalis et tū de se est infinita. qđ indistincta et indifferens ad oīm formā. Secūdo sic. generatōes sunt ppetue igit oīa materia diuidi in infinitas ptes. In oppositū ē pbs. Cōclusio pma. Nō ē tū vnū pncipii rei naturaliter. pars quia oportet principia rei naturalis esse contraria. vt ostensum est. sed que sunt contraria non sunt tantum vnum quia

Primus liber

nihil est sibi ipsi contrarium. ergo non est tamen unum principium rei naturalis.

Conclusio secunda. Impossibile est principia rei naturalis esse infinita. probatur quatuor rationibus textus. Prima est. infinitum inquantum infinitum est ignotum. ergo si principia sunt infinita sunt ignota. sed principia per se ignota consequens est composita ex his esse ignota. cum unumquodque cognoscitur per sua principia. ergo nihil poterit sciri de rebus naturalibus quod est inconueniens. Secunda ratio est. oportet prima principia esse contraria ut ostensum est prius. prima autem contraria sunt primi generis quod est substantia. sed substantia cum sit unum genus habet tamen unam contrarietatem. ergo prima contraria sunt finita et per consequens prima principia. Tercia ratio est illud quod potest fieri per finita magis fieri ponendum est per finita quam infinita. scilicet omnia que sunt per naturam saluari possunt melius per naturam finitam quam infinitam. propter quod dicit philosophus melius loquutus est empedocles in omnibus loquendo de principijs quam anaxagoras. ergo principia rei naturalis non sunt infinita. Quarta ratio. Quia si principia rei naturalis essent infinita sequeretur quod omnia essent principia. quia infinitum omnia continet. sed hoc est falsum. quia quedam contraria. ut dulce et amara fiunt ex alterutris. ergo non omnia contraria sunt prima et per consequens principia rei naturalis non sunt infinita. Conclusio tertia. Quilibet rei naturalis sunt plura principia quam duo. probatur duabus rationibus textus. Prima ratio. contraria non sunt natura agere aut pati in se invicem nisi aliquod subiectum deferat eorum actiones. ut raritas non facit densitatem nec patitur ab ea nisi sit aliquid quod deferens talium contrarietatem transmutatorem. ergo propter duo principia que ponuntur contraria necesse est unum ponere sustinens eorum actiones et passionem ut caliditas non pervertit frigiditatem in seipsum sed bene transmutat subiectum frigiditatis in calorem. Secunda ratio. subiectum est principium accidentis quod de eo predicatur et est naturaliter eo prius. ergo si primum principium simpliciter esset de subiecto dicibile. tunc sequeretur quod primum principium non esset primum vel principium. Et si ponerentur sola contraria esse principia cum contrarietas solum sit inter accidentia sequeretur quod prima principia erunt accidentia de subiecto dicta et per consequens sequeretur quod principium erit principium quod est inconueniens. ergo oportet quod propter duo principia que sunt duo contraria ponendum sit alterum quod sit eorum subiectum. Tercia ratio. Quia quod non est principium oportet esse ex principijs. ergo si sola contraria sunt principia cum substantia non sit substantie contraria. sequitur quod substantia sit ex non substantijs. et per consequens quod non substantia sit prius quam substantia. quia quod est ex aliquibus est posterius his. hoc autem est impossibile quia primum genus entis est substantia que est ens per se. ergo preter principia que sunt contraria oportet ponere aliquod principium quod sit eorum subiectum. Hanc etiam conclusionem probat philosophus ex testimonio omnium philosophorum ponentium unum materiale principium aut plura quod vel que ponebant esse subiectum aliquibus contrarijs et sic omnes ad minus ponebant tria principia scilicet diversiferebant ut predictum est. nam considerantes materiam diversificari finem diversas formas posuerunt duo principia ex parte forme que est principium agendi et unum ex parte materie que est principium patiendi. Alii vero considerantes multa esse individua in una specie finem diversificationem materiam posuerunt

Physicorum

2

fuerunt vnum principium formale et actiuum et duo materialia et passiva.

Conclusio quarta. Principia rerum naturalium non sunt plura tribus. probatur duobus rationibus textus. Prima est quod potest fieri per pauciora superfluum est ipsum fieri per plura sed tota generatio rerum naturalium potest compleri ponendo tantum vnum principium materiale et duo formalia. quia ad patiendum sufficit vnum materiale principium et ad agendum sufficiunt duo propria. Secunda ratio si essent plura principia quod tria oporteret esse plures primas proprietates quod est impossibile quia prima proprietates est primi generis. Et vnius generis est tantum vna prima proprietates ad quam omnes alie reducuntur scilicet proprietates duarum primarum differentiarum quibus diuiditur genus. Est autem aduertendum circa ea que in preteritis questionibus dicta sunt quod solum probabiliter dicta sunt. nam dictum est prius quod in substantia est prima proprietates et quod substantie nihil est contrarium. unde si accipiat subiectum finem id quod est et prout dicitur ab hoc quod est substantie alijs per modum principij materialis nihil ei est contrarium. Sed si accipiat ratione differentiarum de genere substantie inuenitur proprietates de genere substantie et hoc quantum ad comem et primam rationem dices proprietates que est excellentia et defectio nam vna dicitur habere se ut excellentem et alia ut deficientem sicut etiam in formis substantialibus a quibus sumunt differentie substantiales. si etiam accipiat subiectum finem suum esse naturale et physicum scilicet finem quod est sub qualitatibus actiuus et passiuus adinuicem in substantia est proprietates. Et quibus omnibus potest concludi quod tria sunt principia re naturalis. et hec probabiliter sunt determinata que postea des monstrariue ostendentur.

Ad rationes

Ante oppositum Ad primam dicitur est quod infinitum potest capi dupliciter. Uno modo ut est passio generis determinati scilicet generis. Et hoc modo diuiditur infinitum in infinitum finem multitudinem et finem multitudinem. et nullo istorum modorum materia est infinita. Alio modo potest capi infinitum. ut est passio entis in communi. et non alius cuius determinati generis. Et hec infinitas est duplex. quia quedam est que sequitur formam et hec est infinitas perfectiva. et hoc modo forma que non est recepta nec receptibilis in materia dicitur quodammodo infinita per quod non est determinata per materiam et hoc modo dicitur de auctoritate de causis. quod intelligere sunt finite superius. quia habent causam sui esse. sed infinite inferius. quia non sunt recepte nec receptibiles in materia. Sed prima causa superius et inferius est infinita. et tale infinitum maxime est intelligibile et maxime in actu. et non dicitur aliquam priuationem nisi forte finem nostrum modum intelligendi. Alia est infinitas que sequitur materiam priuationem admixtam ita quod tale infinitum dicitur carentiarum forme finientis et terminantis materiam. et hoc modo materia finem se accepta ut est priuationem admixta dicitur esse infinita quia non est determinata per aliam quam formam ad esse alicuius speciei determinate. sed determinabilis est ad diuersa esse per diuersas formas. sed tamen de hac infinitate non querebatur in principio questionis. sed de infinitate multitudinis que sequitur genus quantitatis et hec infinitas sequens materiam est imperfecta. Ad secundam dicitur res naturales sunt infinite in potentia in esse particulari et non quantum ad esse specificum et.

Primus liber

Sic igitur nos dicamus p̄mū de om̄i generatōe aggre/
dientes. Est em̄ fm̄ naturā cōmūna prius dicere et sic circa
vnūquodq; propria speculari. Dicimus em̄ fieri ex alio aliud:
et ex altero alterz aut simplicia dicentes. aut cōposita. Dico au
tem sic hoc. Est em̄ hoc fieri hominez musicū. Est autem non
musicū aliquid fieri musicū. Aut non musicū hominem fieri
hominē musicū. Simpliciter quidē igitur dico quod fit homi
nem et non musicū. et quod simpliciter fit musicū. Cōposituz
aut et quod non fit et quod factum est. cum non musicū homi
nem dicamus fieri aut musicū aut musicum hominez. Ho
rum aut quidē non solū dicat hoc aliquid fieri. sed esset ex hoc
vt ex nō musico musicū. Hoc aut nō dicat in om̄ib; vt ex hoīe
fact⁹ sit musicus s; hō fact⁹ sit music⁹. Eoz aut q̄ sunt sicut
simplicia dicimus fieri aliquid qdē pmanēs sit. aliud vero nō
permanens. Homo quidē em̄ permanet musicus factus est.
et homo est. sed non musicus et imusicū. neq; simpliciter neq;
cōpositum permanet. Determinatis igitur his ex om̄ibus
que sunt: hoc est accipere si aliquis intenderit sicut dicimus.
quoniā oportet aliquid semper subici quod fit. et hoc in nume
ro est vnū. sed specie non vnū est. Specie em̄ vnū dico et ratio
ne idē. Non em̄ idē est homini et inmusico esse. Et hoc quidē
permanet illud vero nō pmanet non oppositū quidē pmanet.
Homo em̄ pmanet. Musicū aut et imusicū non permanet.
neq; ex ambobus cōpositū. vt non musicus hō. Sed ex ali
quo fieri aliquid: et nō hoc fieri aliquid. magis quidē dicitur.
in nō pmanentibus. vt ex nō musico musicū fieri. ex hoīe autē
aut nō. At vero et in pmanentib; aliquando dicat similr. Ex
ere enim statuam dicimus fieri. non es statuā. Hoc aut ex op
posito et non pmanenti vtrolibet dicatur ex hoc hoc. et hoc h.
Et nāq; ex inmusico et imusicus fit musicus. Unde et in com
posito similiter est. Etenim ex inmusico homine et inmusicus
homo dicitur fieri musicus. Multipliciter autem cum dica
tur fieri et hoz quidem nō simpliciter fieri. sed hoc aliquid fie
ri. simplr aut fieri substantiaz solū est. fm̄ quid alioz manife
stum q; necesse est subici aliquid ei quod fit. Etenim quantum
et quale. et ad alterum et quādo et vbi sunt in subiecto aliquo

Physicor

propter id q̄ sola suba de nullo alio dē subiecto. sed oīa alia de
suba. Quāt et substantie et q̄cūq; alia simplr entia ex q̄dā subie
cto fiāt. Consideranti fiet utiq; manifestū. Semp em̄ est aliquid
q̄d subicit ex quo fit q̄d fit. vt plante et animalia ex semine. Si
unt autem que fiunt simpliciter. alia quidem transfigurātōne
vt statua. alia vero appositōne. vt que augmentantur. Alia
vero abstractiōe. vt ex lapide mercurius. Compositiōe vt do
mus. Alteratiōne vero vt que conuertuntur fm naturā. Om
nia autem que sic fiunt manifestum est quoniam ex substantiis
fiunt. Quare ostensum ex dictis est. quoniā quod fit semp
cōpositum est. Et est quidem aliquid quod fit est aut aliqd q̄d
hoc fit. et hoc dupliciter. Aut em̄ subiectum aut oppositum.
dico autem oppositum. quidem non musicum. subici aut ho
minem. Et infiguratiōem. et inordinatiōem et informatiōem
oppositum. Es autem et lapidem et aurum dico subiectum.
Manifestum igitur q̄ si quidem sunt cause et principia eorū
que natura sunt ex quibus primis sunt et fiunt non fm acci
dens. sed vnumquodq; quod dicitur fm substantiam. quod
fiat ex subiecto et forma. Componitur enim musicus homo
ex homine et musico quodammodo. Resolues enim rationes
in rationes eorū. Manifestum igitur est q̄ fiant que fiunt
ex his. Est autem subiectum numero quidem vnum specie
vero duo. Homo quidem enim et aurum et omnino materia
numerabilis est. Hoc enim aliquid magis ⁊ non fm accidēs
ex ipso fit quod fit. Prædictio autem et contrarietas accidēs.
vnum autem species. vt ordinatio. aut musica. aut aliorū
aliquid sic predicantū. Unde est q̄ sicut duo dicenda sunt
esse principia. est autem sicut tria. Et est quidem sicut contra
ria. vt si aliquis dicat musicum et immusicum. aut calidum et
frigidum. aut consonans et in consonans est autem sicut non.
Ab alterutris enim pati contraria impossibile est. Sol
uitur autem propterea q̄ aliquid est subiectum. Hoc enim
non est contrarium. Quare neq; plura contrariorum sunt pn
cipia quodamō. sed duo vt est dicere nūero. Neq; itez penū
duo ppter id q̄d alter ē cē ipis. s; tria. Alterū em̄ est esse homi
nis et non musico esse. ⁊ infigurato et eri. Quod quidem

Primus liber

igitur principia circa generationem physicorum. et quō tot sint dictum est et ostensum est quoniam oportet subijci aliquid contrariis. et contraria duo esse. Sed quodam modo alio nō necessario: Sufficiens enim erit alterum contrariorum facere absentia et presentia mutationem. Subiecta autem natura scibilis est sū analogiam. Sicut enim ad statuum es aut ad lectulum lignum aut ad aliorum aliquod habentium formam sic in materia et informe se habet priusquam accipiat formam. sic ipsa se ad substantiam habet. et hoc aliquid quod est. Unum quidem igitur principium est non sic unum existens. neque sic unum sicut hoc aliquid. unum autem sū quod ratio. Amplius autem contrarium huic priuatio est. Nec autem quō duo et quō plura dictum est. Primum quidem igitur dictū est quod principia contraria sunt. Posterius autem quod necesse est. et aliud quoddam subijci. ergo eē tria. Ex his autem nunc manifestus est que differentia contrariorum. et quomodo se habent ad invicem principia. et quid sit subiectum. utrum autem substantia species aut subiectum nondum manifestum est. Sed quod principia tria. et quomodo et quis modus eorum dictum est. Quot quidem igitur. et que sunt principia. ex his considerare

Queritur Utrum cuiuslibet rei naturalis sint tria principia. scilicet materia forma et priuatio. Arguitur quod non. quia quod est non ens nullius potest esse principium. sed priuatio est per se non ens. ergo nō est principium rei naturalis. Secundo sic arguitur. Ens per accidens non debet in aliqua scientia tractari sed relinquendum est ab arte. ergo cum priuatio sit ens per accidens. non debet connumerari alijs principijs. Tercio sic. Materia et priuatio sū unū numero. ergo priuatio nō debet numerari unum principium distinctū contra materiam. Quarto sic. quatuor sunt cause per se cuiuslibet rei naturalis. sū sunt quatuor principia per se. prima tenet. quia ois causa est principium licet nō econuerso. In oppositū est probis in textu Pro responsione

Sciendū quod postquam probis probabiliter inquisit de numero principiorum. consequenter circa hoc veritatem determinat. ostendēs quod in oī fieri necessario tria concurrunt principia. per quod permittit unā diuisionē eius quod est fieri. Uno modo. aliquid ex alio dicitur fieri simpliciter et substantialiter. Alio modo. alterum ex altero dicitur fieri sū quod et accidētaliter. et cum in quolibet fieri sint duo termini scilicet a quo et ad quem sū hoc quilibet terminus potest accipi ut simpliciter. et quod libet ut compositus. et unus simplex et alius compositus. Et sū hoc quod libet fieri potest designari simplex vel compositum ex parte vtriusque termini. et simplex ex parte unius. et compositum ex parte alterius. Exemplum

Physicorum

est ut cum dicimus hominem fieri musicum vel non musicum fieri musicum
 utroque modo designatur fieri simplex ex parte utriusque termini. quoniam pri-
 mo exemplo subiectum tamen accipitur ex parte termini a quo. et forma trans-
 tum ex parte termini ad quem in predicato. Exemplum de secundo. ut hominem
 non musicum fieri hominem musicum. vel ex homine non musico fieri hominem
 musicum. Sciendum quod in exemplificando mutationes rerum natura-
 lum quandoque per se habentur de hoc fieri hoc. et quoniam ex hoc fieri hoc. Et caus-
 sa huius diversitatis est. quod licet ex importat origine motus. in qua quod est ori-
 gine se aliquid abijcit quod est privatio opposita forme ad quam est motus. et se
 aliquid permanet. scilicet subiectum siue materia. et ideo quoniam ex parte termini a quo in
 assignando aliquam mutationem capimus privationem tamen. et sic videtur illa
 positio. ut dicendo ex non musico fieri musicum. Et quoniam ex parte termini a
 quo exprimus subiectum siue privationem. et sic dicimus hoc fieri hoc. ut cum
 dicimus homo fit musicus. Et si aliqui videtur hac propositione ex. cum exprimi-
 mus subiectum hoc contingit quoniam in subiecto intelligitur privatio. ut quoniam dicimur
 quod ex ere fit statua. intelligendo in ere figuratorem. Et sicut quoniam accipimus
 privationem siue subiecto et videtur recta locutio. hoc est per quod in privatione
 intelligitur subiectum. ut in musico intelligitur homo. ut cum dicitur unmusicum
 fieri musicum. Quandoque vero in termino a quo capimus subiectum cum
 privatione vel conuerso. tunc videtur utroque modo loquendi. nam ratione pri-
 uationis quod abijcit. Videtur hac propositione ex. et ratione subiecti quod permanet
 videtur recta locutio. ut cum dicimur quod ex homine non musico fit homo musicus.
 Et aliqui dicimus quod homo non musicus fit homo musicus. Ex quibus infert
 Aristotle. contra Platone quod licet subiectum siue materia et privatio sint unum mu-
 sico. tamen privatio differt a materia ratione. quod probatur per se duobus rationibus. Prima
 ratio est ista. Illa que sic se habent quod in termino ad quem mutationis manet unum et
 abijcit reliquum ad minus distinguuntur ratione. sed sic est de materia et priva-
 tione. ut cum homo non musicus fit homo musicus. abijcit non musicum et manet
 homo. ergo materia et privatio ratione distinguuntur. Secunda ratio. illa que
 sic se habent quod ratione ipsorum videtur diversis modis loquendi ab invicem ratione
 distinguuntur. sed ratione materie que permanet explicando mutationem viden-
 tur recta locutio. ut dicendo. hoc fit hoc. et ratione privationis que abijcit veni-
 tur locutio obliqua. ut dicendo ex hoc fit hoc. ergo materia et privatio
 ratione ad minus distinguuntur. Conclusio prima. cuiuslibet rei natura-
 lis ad minus necessario tria sunt principia. Probatur conclusio. illa sunt
 principia rei naturalis que necessario concurrunt ad esse et ad fieri eius. scilicet ad esse
 et ad fieri rei naturalis necessario concurrunt tria numerata in titulo ques-
 tionis. scilicet talia sunt principia rei naturalis. minor pars. quod in omni fieri necessa-
 rio concurrunt id ad quod terminatur ipsum fieri et hoc est forma et id cui attribuitur fi-
 eri quod est subiectum quod est duo secundum rationem scilicet subiectum et privatio ut probatur est.
 Et in omni esse et fieri rei naturalis necessario concurrunt forma subiectum et
 privatio siue contraria forme. et quoniam contraria opponere saluat oppositio prima-
 ria possumus dicere in omni fieri tam substantiali quam accidentali. quod omne quod fit
 fit ex privatione et sic privatio est principium rei naturalis. nam fieri substantiale
 proprie non est inter duo contraria eo quod in substantia non est perfecta contrarietas scilicet tale
 fieri est inter formam et privationem. Et hoc est quod dicitur Aristotle in rectu-

Primus liber

qđ nō est necesse in omī fieri esse duo contraria s; alterz contrarijz sufficere mutatiōem sua absentia z p̄sentia. Qđ autē in omī fieri sit subiectū pbat p̄bus p̄ductiōem. Nā dictū est qđ duplex est fieri. sc; subale z accidentale. z accidens nō p̄t esse sine subiecto. ideo oportet qđ in omī fieri accidentali sit subiectū. similiter in omī fieri substantiali requiritur subiectus. Nā videmus qđ aīalia z plante fiunt ex semine tāq; ex materia. hoc etiā ostendit p̄bus p̄ modos fieri. Nā eoz qđ fiunt qđā fiunt ex transfiguratiōe. vt statua ex ere. qđā vero ex appositōe. vt fluuius ex riuulis. z qđā abstractōe. vt ymago mercurij ex lapidis diuisione et qđā ex cōpositiōe vt domus. qđā vero ex alteratiōe. vt cū materia alterat siue p̄ naturā siue p̄ artē. vt cū ex luto fiunt lateres. et ex aere fit aqua. s; in oib; his modis fieri requirit subiectū. ergo in omī fieri est subiectū. **Conclusio scda.** Materia z forma sunt p̄ncipia p̄ se essendi z fiendi cuiuslibz rei naturalis. pbat. nā materia z forma sunt illa ex q̄b; p̄ se p̄mo sunt z fiunt res naturales. q; res naturales p̄mo resolunt in materiā et formā mō vnūq; d; cōponit p̄mo et p̄ se ex eis in que resoluit. **Conclusio tertia.** Priuatio est p̄ncipiū p̄ accūs esse et fieri rei naturalis. qđ sit p̄ncipiū p̄t. q; priuatione nō posita nō fit res naturalis. q; nisi sit carentia in subiecto nō trāsmutat subiectū ad formā eo qđ nihil mouet ad id qđ h; . S; qđ nō sit p̄ncipiū p̄ se pbat. q; nō influit in esse et fieri rez naturalū. Et si arguatur qđ priuatio nō p̄t esse p̄ncipiū essendi. q; qđ res est. materia est sub forma cui nō opponit et nō cū forma cui opponit. iō priuatio nō est p̄ncipiū essendi et fiendi respectu eiusdē. q; est p̄ncipiū fiendi rei ex materia et forma cuius est priuatio et est p̄ncipiū p̄ accūs essendi rei cōpositae ex materia et forma cuius nō est priuatio. p̄. quāto materia in qua est ē p̄ncipiū p̄ se. **Ex q̄b; oib; patz.** quō sunt duo p̄ncipia et quō tria. et quō p̄ncipia sunt contraria et quō nō sunt priuatiue opposita.

Ad ratōes Ad p̄mam dōm est qđ priuatio sicut ē ens per accūs sic p̄t esse p̄ncipiū p̄ accūs. Ad scdam d; qđ de p̄ncipio p̄ accūs qđ posito vel nō posito nihilomin; fit res nō ē de terminandū in arte vel scia. cū tale nō habeat necessariā habitudinez ad re. s; de p̄ncipio p̄ accūs qđ nō posito nō fit res ē de terminandū cui; mōs d; est priuatio. Ad tertiā d; qđ materia et priuatio sunt vnū numero nūq; in eo sitate accidentali ideo nō sequitur qđ habeant rōes p̄ncipia diuersas. Ad vltimā dicitur qđ hic est sermo de p̄ncipijs intrinsecis tñ.

¶ Quod autē singulariter sic soluitur. et antiquoz defectus dicamus post hec.

Aerētes em̄ sūm p̄hiam p̄mi veritate et naturam rerum diuerterunt vt in viā quandā aliā abscedentes ob infirmitate. et dicūt neq; fieri eoz qđ sunt nullū. neq; corūpi p̄pter id quod necessariū est fieri qđ sit aut ex eo quod est. aut ex eo

Phylitoy

quod nō est. Ex his autē utriusq; impossibile est esse. Neq; enī qđ est. fieri contingit. Est enī ita neq; ex eo quod non est nihil utiq; fieri. Subijci enī aliquid oportet. et sic consequenter cōtingens augmentantes neq; esse multa dicunt. s; tantū qđ est. Illi igit talia accipiebant opinionem ppter ea que dicta sunt.

Hos autē dicimus qđ ex eo qđ est. aut ex eo qđ nō est fieri. aut qđ est. aut qđ nō est aliqd facere aut pati. aut qđlibet s; fieri. Uno mō quidē modo nihil differt. ut medicū aliqd facere aut pati. aut ex medico aliqd esse aut fieri: quare qm hoc dupliciter dicitur manifestū est qm et ex eo quod est. et ex eo qđ nō est aut facere aut pati. Edificat qđ igit medicus nō s; q; medicus sed s; q; edificator. et albus fit nō inquantū medicus sed inq; sum niger. Medicatur autē et nō medicus fit. inquantū est medicus. Quomā autē maxime pprie dicimus medicū aliquod facere aut pati aut fieri ex medico non s; q; medicus hoc patitur. aut faciat manifestū q; ex eo quod non est fieri et hoc significat inquantū non est. Quod illi quidem non disparcentes deliquerunt. et propter hanc ignorantiam intantū ignoraverunt q; nihil opinati sunt fieri. neq; esse aliorū: sed auferre oēm generatōnem. Hos autē et ipsi dicimus fieri quidem nihil simpliciter ex eo qđ nō est. sed m fieri ex eo qđ nō est. ut s; accidens. Ex privatione enī quod ē qđ p se nō ens. non inexistente fit. Mirabile autē videtur et impossibile sic fieri aliquid ex eo quod nō est. Similiter autē nec ex eo quod est. neq; quod est fieri nisi s; accidens. Sic autē et hoc fieri eodē modo ut si ex animali animal utiq; fiat. et ex quodā animali quoddā animal. ut si canis ex equo fiat. Fiat quidem enī utiq; non solum ex quodam animali canis. sed etiam ex animali. Sed non inquantū est animal. Est enī iam hoc. Si autem aliquid debet fieri animal itōn s; accidens. nō ex animali erit. et si aliqd quod ē. nō ex eo qđ est. neq; ex eo qđ nō est. Quod enī est ex eo qđ non est. dictū est nobis qđ significet. qm inquantū non est.

Amplius autē et esse oīe. aut non esse non remouet vnus quidē igitur modus hic est. Alius autē qm contingit eadem dicere s; potentiam et actum. Hoc autē determinatum ē in alijs per certitudinem magis. Quare s; q; vere dicimus de

Primus liber

fectus solunt propter quos coacti remouent predictorum quedam propter hoc enim instantum destiterunt priores a via in generationem et corruptionem et omnino mutationem. Nec enim utique vis natura omnem soluit hanc ipsorum ignorantiam

Queritur Utz materia generabilis et corruptibilis possit esse priuatio non immixta. Arguitur q sic materia et priuatio distinguuntur essentialiter. q ab inuice potest separari. Ans patet qz priuatio contraria forme et materia non ergo cum contrarietas sit formalis et essentialis oppositio sequitur q materia et priuatio essentialiter distinguuntur. Secundo sic aduenire forma abicit priuatio et non abicit materia. q materia et priuatio ab inuice potest separari et de facto separantur. Tercio sic in corpore celesti est materia in qua tamen non est priuatio. q a se in materia istorum inferiorum non erit priuatio. Ad oppositum est philosophus Sciendum primo q materia solet multis nominibus nominari quorum quedam sunt sibi propria et quedam de ea transsumptiue dicta. nomina enim quibus proprie appellatur materia sunt sex. scilicet ylesubiectum. massa. origo. materia et elementum. Et nomina de ea transsumptiue dicta sunt quatuor. scilicet silua mater et femina turpe et chaos. Et dicitur materia yle. ut dicitur Auicenna inquantum indeterminata existens susceptiva est plurium formarum. Et secundum Auicennam subiectum dicitur per quod sustinet formam vel motum ad ipsam. Et dicitur massa inquantum ipsa indistincta exis de se distinguitur per diuersas formas subales. scilicet materia dicitur per quanto in ipsam resoluitur res naturalis. sicut in alteris componentium. Et dicitur origo per quanto ab ipsa incipit reipositutio et secundum istum modum ipsa est priuatio immixta a qua si intelligatur separata bene est principium essendi sed non fiendi. Sed dicitur elementum quia est primum in reipositutione rei naturalis et ultimum in resolutione. Sciendum secundo q materia dicitur silua per similitudinem quia sicut silua est dolabilis in opere edificium artificiale per diuersos artifices in ipsa silua ponentes diuersas formas artificiales. ita materia dolabilis est. id est disponibilis in omne edificium naturale a diuersis agentibus naturalibus in ea ponentibus diuersas formas naturales. Et dicitur mater quia quasi pariendo per potentiam agentis naturalis de potentia eius educatur forma naturalis. Sed dicitur femina quia ipsa existens imperfecta perfectibilis est per formam sicut femina per virum. Sed nominatur turpe ad similitudinem turpis moralis nam moraliter loquendo turpe dicitur quod non habet virtutem vel actum virtutis quam vel quod natum est habere. Ita materia caret pluribus formis et actibus earum quas et quos nata est habere. Sed appellatur chaos quia in ipsa sicut in quoddam chaos confunduntur omnes forme secundum quod ad omnes est in potentia. Ex quibus patet q materia generabilis et corruptibilis non habet potentiam ad unam formam tantum immo ad omnes formas generabilium et corruptibilium. ideo per unam formam rei generabilis simpliciter et perfecte perfici non potest. Ex quo sequitur conclusio responsiva. Conclusio. Materia generabilis et corruptibilis per naturam non potest esse priuatio non immixta. patet quia quilibet formaeducta de potentia materie periculosis est respectu illius potentie cum non sit omnis forma de potentia materieeductibilis. cum igitur materia sit in potentia ad omnes. ergo quilibet.

Physicorum

existens in ea reliquit materiā in potētia ad alias formas. ergo semp mag
 nec materia priuationi iuncta nunq̄ habens oēm formam quaz nata est
 habere. Item materia oīm generabilium et corruptibilium est eiusdē ra
 tionis qz alias nō agerent et parerentur ad inuicem generabilia z corrup
 tibilis. Cum ergo rō nominis materie sumatur ex ordine ad formā seq̄
 tur q̄ ad q̄cūqz formam generabilium rerū est in potentia materia vni
 us rei generabilis z p consequens sequitur q̄ materia stans sub vna for
 ma est in potentia ad eandem formam fm spēm cum forma alterius rei.
 et sic sequitur q̄ in materia stante sub vna forma manet carentia et priua
 tio alterius forme. **¶** Dubitat. vtrū materia prima p intellectū ac
 cepta aī oēm formam sit simplex et in fine simplicitatis. Ad qd̄ dubium
 dicendum est q̄ non. quia licet ipsa sic accepta non sit composita ē tamen
 cōponibilis z contracta quibusdam habitudinibus q̄ possunt dici rela
 tiones potēciales que licet non faciant cōpositiōem realem cū materia
 in ipsa tamē aliquid addūt fm rōem z nō potest ab istis habitudinibus
 materia separari sed solus deus qui non est ppositus nec pponibilis nec
 compositiōis ptingens nec ptractus hmoi habitudinibus est in fine sim
 plicitatis. Et ex hoc patet solutio alterius dubij quod solet fieri. vtrum
 deus a materia prima differat. **¶** Arguit David de dinato q̄ nō. **¶** Et
 hoc sic. Quēcūqz differūt differētia differunt z in ipsis est compositio cū
 ergo in deo z in materia prima nulla est cōpositio sequi videtur q̄ nō dif
 ferunt. **¶** Et hoc tenuit iste david de dinato sed deceptus fuit qz non est
 verum quēcūqz dūt dītia differre nam simplicia se ipsis differūt z dīne
 seipis differunt z nō per alias drās. alias esset pcedere in infinitū in ip̄
 sis differētijs magis tū p̄rie loquendo simplicia seipis diuersa sunt. nā
 hoc nomen diuersum est magis absolutū q̄ differens. Sic ergo materia
 prima et deus seipis differunt et magis p̄rie loquendo diuersa sunt. **¶** Et
 si q̄ratur vterius vtrū materia d deo pcesserit p creatiōem. **¶** Dicitur q̄
 sic. nam cū ip̄e deus sit vlis causa totius esse rei necessario oportet eius
 causalitatem nō solū attingere formā sed etiā materiā alias nō esset cā
 rei fm totū suū esse vtrū est tū cū materia sit pura potētia z nō cognos
 scibilis nisi fm analogiā. seu fm p̄prietatē ad formā. vt dī in textu. non
 p̄t esse terminus alicuius generatiōis vel pductiōis p se neq̄ p̄t esse per
 se intentā ab aliquo pducēte ideo p̄rie loquendo ip̄a nō debz dici cre
 ata vel creabilis sed magis concreata vel pcreabilis. nā sicut lignū inq̄
 tum lignū nō cadit in mentē artificis sed inquantū est susceptibile for
 marum artificialiū. sic materia inquantū materia nō cadit in mentē p̄
 mi opificis sed inquantū est susceptibilis formarū naturalū z ideo ab
 ip̄o est pducta sub analogiā z ordine ad formā. ita q̄ in mente eius non
 est alia ydea materie et cōpositi. **¶** Et istis p̄z falsitas eius q̄ quidā aies
 bant dicentes eandem esse essentia materie et forme. p̄scise differētiē pe
 nes magis pfectum z minus pfectum nā cum materia semp maneat et
 circa ip̄am fiat variatio formarū oportet necessario dicere q̄ alia sit essen
 tia materie a forma sicut oportz dicere q̄ lignū sit aliud a figura cū ma
 neat idē lignum sub distinctis figuris.

Primus liber

Ad rationes

Ad primam dicitur quod dupliciter potest intelligi priuationem essentialiter distingui a materia primo sic quod priuationis sit quedam essentia positiva naturaliter distincta a natura materie. et illud non est procedendum secundum sanctum thomam. quia ipse non ponit aptitudinem ad formam esse aliquid ipsius forme secundum rem. sed de ipsam esse ordinem et respectum materie ad formam non distinctum re a natura materie sed ratione tantum. Alio modo potest intelligi priuationem distingui essentialiter a materia hoc est secundum rationem ut scilicet quecumque distinctio rationis appelletur distinctio essentialis et maxime ubi talis distinctio rationis habet aliquod fundamentum a parte rei et hoc modo dicitur priuationem essentialiter distingui a materia. Ad secundam dicitur quod adueniente una forma in materia abicit priuationis illius forme. sed tamen in materia efficitur priuationis alterius et ita licet a materia separetur priuationis huius forme vel illius nunquam tamen universaliter materia separetur a priuatione. Ad terciam dicitur quod est negando similitudinem quia in materia celi non est aptitudo ad aliam formam ab illa quam habet sicut in materia generabili et licet materia celi non sit iuxta priuationem ad formam. quia tamen celi mobile est ad ubi sit materia et iuxta est priuationis ad ubi.

Angelus quidem igitur et alteri quod sunt ipsa. sed non sufficienter

Primum quidem est manifestum simpliciter fieri aut quod ex eo quod non est in quo

tum primum de recte est dicere. Postea videtur ipsis si verum est nume

ro una. et potentia tamen unum esse. Sed hoc differt plurimum. Nos

quidem est materia et priuationem alteram dicimus esse. Sed horum hanc

quidem non esse secundum accens materia. priuationem autem per se non esse. et hanc

quidem propter subalternam qualiter materia. priuationem autem nequaquam

Quidam autem quod non est magnus et parvus simul. aut similis utriusque. aut

seorsum utriusque. Quare penitus alter modus est hic trinitatis. et ille

utque quidem est ad hoc pueniunt quod oportet quandam supponi natu

ram. Hanc tamen unam faciunt. Et tamen si aliquis dualitatem facit dicens.

magnus et parvus ipsam. nihilominus id est facit. alteram enim despectit.

Subiecta quidem est natura causa forme et eorum que sunt sicut ma

ter. Altera propter proprietatis multoties imaginabitur per ad ma

leficiu ipsius precedentem in intellectu. neque esse penitus et esse extra omne

Queritur Ut materia et priuationis sint unum specie. Arguitur quod sic

quia materia et priuationis sunt unum numero. ergo sunt unum

specie. prout tenet. quia unitas numeralis presupponit unitatem specificam.

In oppositum est prius in textu. Pro responsione Sciendum quod

postquam prius determinauit de natura et proprietate et numero principiorum

Physicorum

rim. Hic p̄sequenter excludit dubitationes et errores antiquorum p̄ ea
q̄ determinata sunt de principijs nature. Sciendū sc̄do q̄ p̄mus error
antiquorum puenit ex ignorantia nature materie. sc̄ ex eo q̄ credebatur eā eē
actu ens et totā subam reꝝ ppter qd̄ dixerūt nihil posse generari aut cor-
rūpi. s̄ dicebāt oēm mutatoꝝ eē accitālē. Quē em̄ nihil posset generari
aut corūpi sic arguebāt. Si ens fieret h̄ cēt ex ente aut nō ente. utūq̄ ē
impossibile. q̄ 2ē. Prīmū qd̄ ē impossibile. q̄ ens eēt aūq̄ fieret. Sc̄m
s̄t cū oporteat in generatōe sp̄ aliqd̄ subijci ex q̄ fiat illud qd̄ fit. q̄ ex ni-
hilo nihil fit. ex quo p̄cludebāt nihil posse generari aut corūpi. Ex quo
ulterius inferebant q̄ tū est vñ ens sc̄ materia. et accitā solum s̄m ap-
parentiā dicebāt entia. Iste q̄ est vnus error q̄ accidit ip̄is antiq̄s ex ig-
norantia materie. et q̄ etiā nesciebāt soluere p̄dictā rōem. s̄ p̄hs in p̄es-
cedenti textu p̄dictā rōem eorū soluit. Sciendū tertio q̄ illi antiq̄s fue-
runt decepti. Primo. q̄ nesciuerunt distinguere inter hoc qd̄ est agere
vel fieri ex alio p̄ se vel p̄ accitū. nā ex nō ente nihil fit p̄ se. cuiusmodi est
p̄uatio. q̄ nō intrat cōpōem rei. tū bñ fit aliqd̄ p̄ accitū. dicitū ē em̄ p̄is
us p̄uatoem esse p̄ncipiū reꝝ naturalium. p̄ accitū s̄t ex ente nihil fit p̄ se.
in q̄tū ē ens. q̄ iā p̄sisteret vt si ex eq̄ fiat canis nō fit ex aīali aīal in q̄tū
ē aīal. q̄ iā ē aīal. s̄ fit ex hoc nō aīali qd̄ ē canis. et est aīal equus. Sci-
endū quarto q̄ nihil p̄hibet idē s̄m diuersa esse in actu et in potentia vt
idem est actu aer et potentia ignis. Similiter aliqd̄ s̄m diuersa p̄t esse
actu aliqd̄ ens et actu nō ens aliud sicut aliqd̄ actu est aer et ē nō ens qd̄
ē ignis. Ex quo sequitur q̄ ex ente in potentia fit p̄ se aliqd̄ s̄m q̄ h̄mōi.
vt ex acre in q̄tū ē in potētia ignis fit p̄ se ignis. et ita ex p̄uatoem nō fit
aliqd̄ p̄ se. s̄ ex materia q̄ ē sub p̄uatoem forme. et ad formā in potētia. Et
antiq̄s hāc distinctōem acc̄ et potētiā ignorabāt. Sciendū q̄nto. q̄ q̄s
uis platonicus aliquiditer naturā materie tetigerit. nō tū sufficiēter. q̄ nō
distinguerūt ip̄am a p̄uatoem. et ppter hanc ignorantia ceciderūt in hunc er-
rorem. Quē q̄ aliqd̄ p̄ se fit ex materia dixerūt ip̄m per se fieri ex nō ente.
Et ad h̄ adducebāt duas rōes. Prīma ē p̄menidīs. q̄ qd̄ ē p̄ter ens est
nō ens. s̄ materia ē p̄ter ens. q̄ ē nō ens in actu. q̄ simplr ē nō ens. et cuius
ex materia p̄ se fiat aliqd̄. seq̄t q̄ aliqd̄ fit p̄ se ex nō ente. Sc̄da rō. mate-
ria et p̄uatio sunt vñ subiecto vel nūero. q̄ sunt vñ rōe et p̄ p̄hs cū p̄u-
atio fit p̄ se nō ens p̄cludebāt materiā p̄ se eē nō ens. Et cū ex materia p̄
se fiat aliqd̄ finalr inferebāt aliqd̄ fieri ex nō ente p̄ se. S̄ ad istas rōnes
dici p̄t q̄ acc̄ et potētia diuidūt ens et qd̄libet gen̄ ens. et iō potētia ad
subam nō ē extra gen̄ sube. nō ē q̄ potētia materie aliqd̄ additū sup̄ na-
turā materie. s̄ materia s̄m suā subaz ē in potētia ad eē subale. q̄ qd̄ po-
tētia ē vna respectu oīm formarū subiecto. s̄ tū iōe dñs in q̄tū respicit di-
uersas formas. Conclusio p̄ma s̄ materia et p̄uatio sunt vñ nūero siue
subiecto. altera tū et altera s̄t adinuicē s̄m sp̄em. h̄ ē s̄m rōes. Prīma p̄s-
sat̄ nota ē. tū pbat sic. q̄ p̄uatio opponit̄ foꝝe. q̄ p̄uatio et foꝝa h̄nt fieri
circa idē subiectū. q̄ cū subiectū foꝝe sit materia. seq̄t q̄ materia erit sub-
iectū p̄uatois. S̄ sc̄da p̄t pbat. Aresto. multis rōibz. Prīma ē. p̄uatio
ē p̄ se nō ens. s̄ materia ē nō ens s̄m accitū tū. in quātū ei accidit p̄uatio
ergo materia et p̄uatio differunt rōe. Sc̄da rō est hec materia est

Primus liber

pe substantiā rei. et intrat rei constitutōem. hec autē nō possunt dici de p^{ri}ncipio. ergo materia et priuatio differunt ratōne. Tercia rō. materia cui forma est causa eo^{rum} que fiunt quēadmodū pater cū matre. nā sicut mal^{us} est p^{ri}ncipiū generatōis recipiendo et ministrat patri p^{ri}ncipia generatōis nis potētia. ita et materia recipiendo formā. q^{ui} agēti naturali ministrat p^{ri}ncipia potētia rei naturalis. s^{ed} priuatio nō p^{er}tinet ad rei naturalis constitutōem. immo machinat^{ur} in maleficiū forme. q^{ui} priuatio est negatio forme in subiecto. q^{ui} forma est q^{ui}d optimū et appetibile. ergo priuatio et materia ratōne differunt. Quarta rō est. si materia et priuatio sint penitus idem. cū materia appetat formā p^{er} se. seq^{ui}tur etiam q^{ui}d priuatio p^{er} se appetit formam. et cum priuatio abiciat adueniente forma. eo^{rum} q^{ui} p^{er}trahant^{ur}. priuatio p^{er} se sūp^{er}ius appereret corruptōem q^{ui}d est falsum. q^{ui} vnūquodq^{ue} naturaliter appetit semp^{er} esse et p^{er}manere inesse quantū sibi est possibile. v^{nde} si aliq^{ui}s appetat suā corruptōem. hoc est p^{er} accidens. nam de p^{ri}ncipio in textu. turpe appetit bonū. nō in q^{ui}ntū turpe. q^{ui} turpitudine nō appetit bonitatem q^{ui} adueniente bonitate corrumpit^{ur} turpitudine. s^{ed} p^{er} accidens. q^{ui} illud quod est turpe appetit bonū. Quinta rō. priuatio p^{er} se corrūpit^{ur} adueniente forma rōe priuatiōis q^{ui} erat in ea s^{ed} materia manet. Ex q^{ui} p^{er} falsitas dicētiū aliq^{ui}d fieri p^{er} se ex nō ente. q^{ui} licet materia et priuatio sint vnū subiecto. cū tamē differant ratōne. et ex materia p^{er} se fiat illud q^{ui}d fit necessario seq^{ui}tur aliq^{ui}d quid t^{em}p^{or}is p^{er} accidens fieri ex nō ente. p^{er} quanto priuatio accidit materie. Rō autē oppositiū facta est soluta et hec de questione.

Existente em̄ quodam dūino et optimo et appetibili aliud quidē contrarium esse ipsi dicimus. Aliud autē aptū natū esse appetere et desiderare ipsum s^{ed} ipius naturā. Quibusdā autē accidit cōtrariū appetere sūp^{er}ius corruptōem. et neq^{ue} sūp^{er}ius possibile est appetere s^{ed} ipm p^{ro}p^{ter} non esse indigens neq^{ue} contrariū. Corruptiua em̄ sunt adiūvicem contraria. s^{ed} hoc est materia: sicut si femina masculum et turpe bonū. non quod p^{er} se est turpe. sed s^{ed} ipm accidens. Corruptiua autē et fit. est q^{ui}d dem vt sic. est autē vt non. Scdm̄ quidem em̄ quod est in quo s^{ed} ipm se corrumpitur. Quod em̄ corrumpitur in hoc est priuatio. In quantum autē s^{ed} ipm potētiā nō p^{er} se sed corrūptibilem et ingēnitā. necesse est esse ipam. Si em̄ fiat subici aliq^{ui}d opoz tet p^{ri}muū ex quo fit. hoc autē est hec natura. Quare erit ante fieri. Dico em̄. materiā p^{ri}muū subiectū vnicuiq^{ue} ex quo fit aliq^{ui}d

Physicorum

6

quid cum insit. non sicut accidens. et si corrumpitur in hoc abi-
bit ultimum Quare corrupta erit antequam corrumpatur.

Queritur Utrum materia appetit formam. Arguitur quod
appetit formam. prima tenet. quia appetitus non fertur in non cognitum. Secundo
sic. Appetitus naturalis est actio consequens formam vel virtutem inclinans
tem ad aliquod appetendum sicut graue naturaliter appetit locum deorsum in
quantum per suam grauitatem inclinatur ad talem locum sed materia de se non habet
virtutem aliquam ipsam inclinante ad formam. ergo non appetit formam appeti-
tu naturali. Tercio sic. Natura appetitus est quidam actus ut dictum est. sed
ex pura potentia non preegreditur aliquis actus. cum ergo materia sit pura poten-
tia non potest appetere. Quarto sic. natura si materia appeteret formam haberet
quia careret omni forma quod est impossibile. vel quia appetit multas habere si
multum quod etiam est impossibile. vel quia ipsa fastidit formam quam habet et sic videtur
appetere aliam. et hoc etiam est vanum et ridiculosum. nulla igitur causa videtur
tunc posse ponere materiam appetere formam. Ad oppositum est philosophus in ult-
timo capitulo huius primi libri. ¶ Sciendum primo. Quod appetitus nihil
aliud est quam tendentia seu ordo alicuius rei in suum vel bonum vel appa-
rens. Et diuiditur appetitus in naturalem et animalem. Naturalis appetitus
est inclinatio siue tendentia rei in suum bonum sine cognitione ipsius appe-
tentis particulariter. licet sit cum cognitione alicuius superioris dirigentis et
ordinantis tale particulare appetens in bonum suum. Sed appetitus animalis est
inclinatio siue tendentia rei in suum bonum verum vel apparens cum cogni-
tione ipsius particulariter appetentis. Et sicut quod duplex est cognitio animalis
scilicet sensitiva et intellectiva. ita etiam duplex est appetitus animalis. scilicet in-
tellectivus qui sequitur cognitionem intellectivam. Et appetitus sensitivus
qui sequitur cognitionem sensitivam. Et talis appetitus sensitivus iterum di-
uiditur in duas species. scilicet in appetitum concupiscibilem et irascibilem. Concu-
piscibilis appetitus tendit in bonum delectabile absolute. Irascibilis ve-
ro tendit in bonum arduum et difficile. Sed de distinctione illorum appeti-
tuum consideratio ad presens non pertinet. quia hoc pertinet ad morale philosophum sed so-
lum de naturali appetitu presens est ad oppositum quo tendit materia ad
formam. nam sine cognitione ipsius materie ipsa ordinatur ad formam licet sic
moueat ad formam a primo mouente ipsam et cognoscente. quod quidem pri-
mum dat ipsi materie naturam per quam sibi naturaliter puenit tendere ad for-
mam. verum est tamen quod propter hoc quod dictum est quidam dixerunt quod appetitus
materie magis debet dici intellectualis quam naturalis. quia materia dirigunt
ad formam a primo cognoscente et mouente per intellectum et ita volun-
tate quod appetitus sit ipsius intelligentie tantum mouentis et dirigentis ma-
gis quam materie directe et subiecti. Et confirmabant suum dictum per illud comu-
ne dictum. Quod opus nature est opus intelligentie non errantis. Sed dicitur
quod appetitus sortitur nomen et rationem primi appetentis particulariter et
non ex parte primi dirigentis et mouentis. Et ideo cum materia sit primum
et appetens particulariter formam quam nullo modo cognoscit sequitur quod etiam ap-
petit

Primus liber

petitis debet dici naturalis. et sic appetitus materie est ipsi⁹ materie ve
subiecti et non ipsius intelligentie. **I**tem ipsa materia solum ducit ad for
mam ab extrinseco mouente sicut sagitta ducitur in signum violente sed
per eius naturam quam sortita est a primo mouente naturaliter habet
ordinem et inclinationem ad ipsam formam. Ita q^{uod} materiam appetere
formam nihil est aliud q^{uam} ipsam inclinari et naturaliter ordinari ad formam
tanq^{uam} ad eius naturalem perfectiōem. ita tamē intelligendo q^{uod} huius appe
titus non sit aliquod distinctum re a natura materie. sed solum est respec
tus et ordo materie ad formam. q^{ui} quidem respectus nō est res sup addi
ta materie sed solū aliq^{uid} sibi additū fm rōem. ¶ Sciendū scdo. Q^{uod}
forma nominari solet multipliciter fm eius multiplicem cōsiderationem
nam forma p^{otest} cōsiderari fm q^{ui} est finis et terminus. et hoc modo dupliciter
vel fm q^{ui} est finis et terminus motus absolute et sic dicitur q^{uod} optimus
vel fm q^{ui} est terminus et finis intentionis mouentis et hoc modo dupli
citer. vel fm q^{ui} intenditur ab eo fm quandam relationem ad primā cōm
cui aliquatenus assimilatur in esse. et sic dicitur q^{uod} diuinū. Alio modo p^{otest}
cōsiderari forma fm q^{ui} est dans esse. et hoc tripliciter. Uno modo fm q^{ui} ē
dans esse simpliciter et absolute et sic d^{icitur} forma vel fm q^{ui} dando esse ipse
eficit et determinat materiam ad certum gradum entis. et sic dicit^{ur} spēs
vel fm q^{ui} dando esse est principium cognoscendi. et sic vocatur ratō. q^{ui}
fm hoc ab ea sumitur rō dicens q^{uod} q^{ui} erat esse. Tercio modo dicit^{ur} for
ma a foris manēdo et hoc tripliciter. vel cōsiderat^{ur} fm q^{ui} est prius in mēte
artificis q^{uam} in materia et sic dicit^{ur} exemplar vel ydea. Si vero cōsideret tale
exemplar vt est ratio p^{er} quam sit similitudinarie ois forma que est in ma
teria. sic dicit^{ur} paradigma forma vero inducta in materiā put est quedā si
militudo talis forme exemplaris vocat^{ur} ymago. et sic patet de noib^{us} attri
butis forme. **E**t quorū noim declaratiōe p^{er} q^{ui} per ipsam formam q^{ui} quo
dammodo in eā assimilatur deo habet materia assimilari ipi pmo. in cui⁹
assimilatione est perfectio vniuscuiusq^{ue} rei. ¶ **C**onclusio. Materia
naturaliter appetit formam. p^{ro}bat^{ur} vniq^{ue} q^{ui} imperfectū appetit naturalit^{er}
suam p^{er}fectionem. sed materia fm se est quid imperfectum cum sit pura po
tentia. et forma substantialis est eius propria perfectio. igit^{ur} et. Itē vni^{us}
q^{ui} q^{ui} dissimile primo enti naturaliter appetit assimilari sibi in q^{ui} sibi est
possibile. sed materia p^{ri}ma cū sit pura potentia est maxime dissimilis. p^{ri}
mo enti q^{ui} est purus actus. ergo appetit sibi assimilari s^{ed} non potest s^{ed}
bi assimilari. nisi p^{er} p^{ri}ncipatōez actus essendi que h^{ab}z p^{er} formā. q^{ui} naturall^{iter}
appetit formā et hoc est q^{uod} dicit^{ur} p^{ri}us. q^{ui} materia appetit formā sicut tur
pe bonū. et femina masculū. quā locutiōem Quicquid n^{on} calūniare dis
cens q^{ui} figuratiua locutio est propria poetis et nō p^{ro}ph^{et}is. S^{ed} ad hoc dōm
q^{ui} cū materia sit solū scibilis fm analogia et p^{ro}portōem ad formā in q^{ui}
sic se h^{ab}z ad formas substantiales sicut materia sensibilis ad formas accidē
tales et artificiales Itē ad manifestandū nobis materiā p^{ri}mā cōueniēter
v^{er}u potuit exēplo subit^{er} art^{is} sensibilis. Vel dōm q^{ui} p^{ro}ph^{et}is in hoc passu lo
quit^{ur} p^{er}ta platonē q^{ui} nullā ponebat distinctiōem inter materiā et p^{ri}ncipatōez
et q^{ui} plato loquebat^{ur} metaphoricis locutiōib^{us} assilans materiā m^uri scie et
turpi. et formā masculo et viro. ideo Aresto. p^{er}ta eū v^{er}u metaphoricis lo

Physicorum

P

utrobo ab eo sumptis. **Dubitat.** Utz materia appetat formam
rōe pūatōis. Rūdet q in intellectu pūatōia duo includunt. sc. carētia for
me z aptitudo ad eā. Dicit q materia rōe carētie nō appetit formam
sic q carētia sit pncipiū p se ipius appetitus. s. solū pncipiū p accūs. vñ
hocmō pñderādo pūatōem ipā bñ hz rōem pncipiū eo q nō ē ex alio. s.
alia sunt ex ipā. capiēdo li ex vt dē ordine. z nō causalitātē. s. rōe aptitudi
dinis tēdit ad formā. nec tal aptitudo adueniēte forma corrūpit. s. ma
gis pñcit. S. fin Thomā talis aptitudo nō ē aliqd re distinctū a natu
ra materie. s. solū rōe. Itō dē q materia fm suā naturā appetit formā. vt
est in potētia ad ipā. mō natura potētie est natura materie. Et itō dē
Auerrois q materia p posse substātiat. s. Albert⁹ dē q hec aptitudo
ē habitualis inchoatio forē materie supaddita. z ab ea reali distincta. qz ē
eiusdē essētie cū forma. z ē ipi materie rō appetēdi formā. Et de ista q
uersa posteri⁹ lati⁹ videbit. Si pō qrat vtz forma appetat materiam.
Rūdet q nō. qz forma ē act⁹ z pfectio materie. z nō materia forme. mō
pfectū nō appetit impfectū. ideo forma nō appetit materiā.

Ad rātōres Ad pñā dē q appetit⁹ naturalis cuiusmodi
ē appetit⁹ materie nō ē cū cognitōe appetētis
pñculari. s. cū cognitōe dirigēt⁹ appetēs pñcolare. Ad scōaz dñm q
appetit⁹ natural⁹ rei cōplete in natura z spē pñctū formā. s. appetit⁹ ma
terie nō pñctū formā. s. ead ipāz. Ad terciā dñm q nō ois appetit⁹ ē
act⁹. nisi forte fm nostrū modū itelligēdi. z ita nō oportz q appetit⁹ ma
terie sequat formā. nā appetit⁹ materie ē idē re cū ipā materia vt dictū ē.
Ad qrtā dē q materia nō appetit formā. qz caret oī forma. vl qz appe
tit oēs formas sū hē. vl qz habeat fastidiū forme quā hz. s. qz dñ ē sub
vna forma actu. in ea remanet pūatio ad aliā formā. itō inē sibi appetitus
ad aliā formam.

Querit Utz materia sit ingenerabil⁹ z incorruptibil⁹. Aguit⁹
pñmo q nō. autoritate Auerrois dicēt⁹ q materia ē
q in pñtate rei generat⁹. Scōdo sic. materia successiue hz aliud z aliud ēē.
s. cū generatio sit ad ēē. seqt⁹ q materia generat⁹ assumptū pz. qz materia
successiue hz aliā z aliā formā. mō alia z alia forma dat aliū z aliū ēē. igit⁹
Ad oppositū ē pñs in fine hui⁹ pñi pñicoz. Sciendū pñmo p res
ponione. Q materia tripl⁹ pñt⁹ pñderari. vno⁹ qñtū ad ēē in actu qd hz
sub forma qd ēē totū cōpositū. Alio⁹ qñtū ad ei⁹ potētiā p quā ē susce
ptiua formaz. vel qñtū ad pūatōēz q sibi ē sp pñmixta. Tercio⁹ pñt⁹ pñde
rari qñtū ad essētiā z naturā ei⁹. Conclusio pñma. Materia fm po
tētiā hoc est fm suā naturā p accūs generatur z corrumpitur. pbat⁹.
qz materia est semp pūatōi ad formam immixta sed priuatio per se cor
rumpitur z abiicitur adueniente forma. ergo materia faciēns vñm nū
mero cum priuatiōe per accidens corrumpitur et generatur. **Con
clusio scōda.** Materia qñtūz ad ēē in actu corrūpit⁹ z generatur ex pñtū
ad generatōem et corrūptōem totius cōpositi. vt postea patebit. s. zē.
Conclusio terciā. Materia fm eius potētiā. hoc est fm eius na
turam est per se ingenerabilis et incorruptibilis. pbat⁹ qz si generaret cū

Primus liber

in omni generatōe aliqd subijciat qđ est materia generatōis materie sub
ijceretur alia materia. et esset materia añ qđ fieret. et sic materie esset mate
ria. et esset pcessus in infinitū in materijs. Si etiā corrumpetur p se re/
solueret in materiā. et sic materie esset materia. et sicut esset pcessus in in/
finitū in materijs. et hec patent p definitōem materie sic posita in textu.
Materia est subiectū unicuiq; pmiū ex quo aliqd fit. cū insit nō fm ac/
cidens. et si corrumpat in hoc abibit vltimū. p pmiā prem definitōis ha/
betur q materia est pmiū in pstitutiōe rei. Et p vltimā qđ est vltimū
in resolutiōe. et p hoc q đ. ex quo fit aliqd cū insit. et nō fm accidens
excludit pvariatio q nō inest rei facie. nec ex ea fit res p se. s; fm accidens.
Sed si qrat̃ur circa has rōnes. vtz aliqd posset fieri nullo subiecto pres/
supposito. Et vtz aliqd posset in nihilū redigi simplr. Respondet q nō
p virtutem agentis qz omne tale sue actiōi p̃supponit aliqd subiectū. sed
virtute pmiū agentis aliqd p̃t fieri ex nihilo simplr. et in nihilū simplr res/
digi. p. qz agere seq̃tur esse et mod⁹ agendi modū essendi. ergo cū ē p̃mi
ū agentis nō sit receptū aut receptibile in aliquo. sed sit p se subsistens
seq̃tur q suū agere nō requirit aliqd subiectū in qđ recipiat. et sic nullo
subiecto p̃supposito p̃t aliqd facere simplr. et aliquid in nihilū simplr res/
diger. et hoc nō p̃t cōpetere alicui agenti creato. cū omne tale hz esse rei
receptū et virtute agendi finitū. ergo etiā sua actiō requirit subiectū in qđ
recipiat. Ex quo seq̃tur vlti⁹. q cū eius p̃tus sit finitū nō p̃t attingere
extrema p̃tadiōnis simplr inter que est infinita distantia. Et si argua/
tur. vt quidā volentes impugnare creatiōem arguunt. qz si hoc esset ve/
rum seq̃retur q aliquid posset fieri sine alteratōe p̃tēia qđ est impossibi/
le. seq̃ret etiam q aliqd esset qđ p̃us nō habuit potentia ad eē. qz poren/
tia nō est nisi in subiecto p̃supposito. Item si aliqd creetur vel est in eodē
instanti in quo p̃ducit̃ vel in alio si in eodē seq̃tur q in eodē instanti res
est et fit si in alio oportet q eius p̃ductiō fiat in aliquo et nō in deo. ergo
in subiecto p̃supposito. Et hanc rōem et plures alias faciūt Averrois et
aliq̃ credentes impugnare creatiōem q oīa argumenta solvunt dicendo
q nō oē fieri est generari et id qđ creat̃ et id qđ generat̃ equore fiunt. qā
generatiō nō fit sine alteratōe p̃tēia. et id qđ creatur nullo mō p̃us al/
teratur. qz creatiō nihil aliud est q̃ relatiō creati ad creans. q̃ relatiō est
in re creata et nō in creante. nisi fm nostrū modū intelligendi. et sic pres/
dicte rōnes pcedunt de fieri naturali. Nō oportet etiā q posse passiuū
semp p̃cedat esse licet posse actiuū semp p̃cedat. de hoc magis videbit̃ in
octavo huius. Conclusio quarta. Forma quantū ad eius naturam
nō generatur nec corrumpit̃ p se tanq̃ illud qđ generatur. licet sit bene
terminus generatōis tanq̃ illud quo aliquid generat̃. pbat̃ pma ps
qz omne qđ generat̃. generat̃ ex aliquo p̃supposito qđ generatōe cōpleta
est ps rei genite et etiā generatiō ad aliquid terminatur qđ est ps rei ge/
nite. ergo si forma p se generat̃. seq̃retur q forma nō esset simplex s; cō/
posita ex subiecto et termino generatōis. Scda ps p. qz forma ē id quo
cōpositū hz esse. ergo bene est terminus generatōis. et bene generat̃ ad
generatōem cōpositi cuius pars est. Conclusio quinta. Cōpositū est
id qđ pmo ē p se generat̃. p. qz generatiō est via ad esse. ergo eomō cōs

Physicorum

venit alicui generari q̄ mō ei p̄venit eē. s̄z eē p̄mo z p se est ip̄ius cōpositū tāz illius qd̄ est. q̄ cōpositū est id qd̄ p̄mo et p se generat̄ tanq̄ id qd̄ est. forma em̄ nō est id qd̄ est sed quo aliquid est excepta aīa rōnali. Itēz generans intēdit aliqd̄ facere tale quale ip̄m est. q̄ cū generans p̄ticulare sūt cōpositū p̄venit sibi generare aliqd̄ qd̄ sit cōpositū. z p̄ p̄is cōpositū ē p se termin⁹ generatōis z intēōis p̄ticularis generātis. ¶ Et si q̄rat̄ an p̄hs naturalis debeat p̄supponere a methaphysico cōpositum subale ex materia et forma. R̄r q̄ p̄ncipia p̄stituētia cōpositū q̄ sunt materia z forma p̄nt dupl̄r p̄siderari. Uno mō in rōe act⁹ z potētie fm̄ quē mos dū p̄stituūt cōpositū subale z esse subale absolute. et sic hoc mō bene res p̄spondit Avicē. Scdō p̄nt p̄siderari materia et forma in rōe nature scz inquantū sunt p̄ncipia cōpositi p viā mutatiōis cui⁹ materia ē subiectus et forma termin⁹ z sic nō p̄stituūt cōpositū in eē subali absolute s̄z inesse naturalī. z hoc scdō mō p̄supponit nō aut̄ p̄mo modo.

Ad ratōes Ad p̄mā d̄z q̄ Avicēz d̄t materia generari in rei veritate. hoc est in entitate cōpositi. vt sua p̄ba satis sonant. Et si dixerit materia p̄mo z p se generari nō est res nenda eius autoritas. Scdā rō ē p scdā p̄clusiōe. Et hec de questione.

Queritur Utz corporeoz et incorporeoz materia sit vna
 Arguit q̄ sic rōnibus avicēbrontis. Prima rō ē quoz est reductio ad vniū gen⁹ eoz est reductio ad p̄ncipia illi⁹ gen⁹ neris s̄z oīm corporeoz z incorporeoz reductio est ad vniū gen⁹ qd̄ ē sub stantia. q̄ p̄oz erit reductio ad p̄ncipia sube. s̄z p̄ncipia substantie sunt materia z forma. ergo in oīmibz substātijs corporeis z incorporeis ē vna materia. Scdā est hec vbiūq̄z repit̄r p̄prietas materie repit̄r materia eiusdē rōis s̄z in intelligētijs z substātijs cōpositis repiunt̄ p̄prietates materie q̄ sunt substat̄e et subsistere. ergo in istis repit̄r materia. Tercia rō est hec. Qm̄ qd̄ est distinctū et formatū p̄supponit an se aliqd̄ distinguiibile z formabile. s̄z esse corporeū et incorporeū sunt esse formata z distincta. ergo p̄supponunt esse formabile et distinguiibile s̄z hoc nō est nisi materia. ergo in suba corporea et incorporea est vna materia. Quarta rō ē hec. sicut se h̄z genus ad suas d̄m̄tias. ita materia ad formas. s̄z idē gen⁹ p̄estare p̄mer has d̄m̄tias corporeū et incorporeū. q̄ etiā eadem materia est q̄ p̄mer formā corporeā z incorporeā In oppositū sunt oēs p̄is p̄phetici. Pro responsione Sciendū q̄ Avicēbron fuit actor huius p̄positiōis. s̄z in substātijs corporeis z incorporeis sit vna materia in q̄dam libello quē fecit de materia et forma. quē vocavit libzū fontis vire. eo q̄ ab eo sicut a q̄dā fonte manat vita p̄emplatiua intellectus i q̄ distinguit̄ duplices formas. q̄dā em̄ sunt q̄ sunt aīi oīmē genus nō limitantes materia neq̄ ponentes ip̄am in aliquo genere determinato. z huius modi forme sunt entitas. realitas. vnitas. veritas. z bonitas. z cetere forme transcendentes quas vocavit formas nō limitantes. q̄ sunt trāscēdētes z nō determinantes materiam ad aliqd̄ genus determinatum. Alie sunt forme vt d̄t determinantes materiam ad genus determinatum. et q̄ materia est pars substantie cōposite. ideo p̄mo respicit formā sub q̄

Primus liber

Partialem et accidentalem. et sic inter formas determinantes materiam ad ge-
 neras determinati prima est substantialitas. et he forme sic limitantes materiam tan-
 to sunt generaliores quanto suo ambitu plura continent. Et cum hec materia
 substantialitate determinata adhuc distinguibilis est per formam nature cor-
 poree et per formam nature incorporee. Et quilibet dicitur. Et ut de superius con-
 tiner oia inferiora seu posteriora mouendo ipsa. Sed quia hec opinio est fal-
 sa. ita contra ea sit. **Conclusio prima.** Non oim corporeorum et incorporeorum
 est eadem materia. probatur quia ubi non reperitur exitus de potentia in actu ibi non
 reperitur materia unius rationis cum materia inferiorum corporum. sed in intelligentijs
 non reperitur exitus de potentia in actu. quia in ipsis non reperitur materiam unius
 rationis cum materia inferiorum corporum. Et si dicatur quod nec hoc voluit quicquid
 in predicto libello distinguit quadruplicem materiam. de eam quod una est mate-
 ria que est subiecta quantitati motui locali et mutandi ad formam. et hec inueni-
 tur in corporibus inferioribus. Alia est materia subiecta quantitati et motui lo-
 cali ad ubi. sed non mutat ad formam. et hec inuenitur in omnibus celis usque ad
 emphyreo exclusiue. Alia est subiecta quantitati. et nullo modo motui. et hec
 in celo emphyreo reperitur. Alia est que nec quantitati nec motui subiecta est
 et hec ut de reperitur in intelligentijs. et ita quous posuerit materiam in in-
 telligentijs. non tamen posuit ipsam unius rationis cum materia inferiorum. ergo ratio
 ista nihil probatur. Sed videtur quod si poneret distinguere materias modis exposi-
 tis. tamen dicebat quod materia in omnibus quantum de se est esset una et unius
 rationis. et contra hoc precebat ratio. magis tamen determinare. precebo contra ipsam pos-
 nitur secunda conclusio. **Conclusio secunda.** In substantijs separatis nulla est mate-
 ria. probatur primo ex nomine contrarietatis a phis attributo. nam ab omnibus phis solent
 vocari sube immateriales. quod non esset si in ipsis esset materia. Et ratio sic
 arguit. res se habent ad intelligi sicut ad separari. et separati esse a materia. et prop-
 ter hoc res materiales non sunt actu intelligibiles. sed in potentia tantum. et his
 sunt actu intelligibiles per hoc quod abstrahunt a materia. si ergo in intelligen-
 tijs esset materia sequeretur quod non essent finem se totas intelligibiles quod falsum est.
 Item omne agens nobilius est passio. et debet esse tale in actu quale nunc fa-
 cere passum. ergo intellectus noster que substantias materiales facit actu
 intelligibiles per hoc quod ipsas a materia separat de esse a materia totaliter sepa-
 rus et immaterialis. et per prius intelligentie que sunt supra intellectum nostrum
 sunt omnino a materia separate. Item si in intelligentijs poneretur materia unius
 rationis ut posuit quicquid sequitur quod in ipsis esset ponenda quantitas. et per prius
 essent corporee. prius tenet. quia materia non est diuisibilis in presens eiusdem ra-
 tionis. nisi per quantitatem. et sic non essent plures intelligentie nisi materia eos
 rum subderet quantitati per quam diuideretur. plures rationes prius adduci que magis
 ad metaphysicum quam ad physicum pertinent. **Conclusio tertia.** Non oim
 corporeorum materia est una. probatur quia materia istorum inferiorum corporum est pri-
 uatiua ad formam immixta. materia vero superiorum corporum non est materia non
 est eiusdem rationis in corporibus superioribus et inferioribus. Secunda ratio est hec. nam uni-
 tas materie sumitur ex analogia et proportionem ad formam. Sed materia inferiorum
 rum et superiorum non habent analogiam ad eandem formam ergo ratio. Tercia ratio
 quorum materia est una illa sunt adinuicem transmutabilia. sed sic non est de cor-
 poribus superioribus et inferioribus. ergo eorum materia non est una. **Co-**

Physicorum

clausio quarta. *Quoniam* corporum inferiorum materia est una. una quidem non. aliter
qua unitate actuali. quod sit per formam specificam aut individua sed est una per indiffe-
rentiam. quia materia horum inferiorum secundum se accepta seclusa forma et omni dispo-
sitione ad formam est indifferens ad omnem formam generabilem et corruptibilem
probat etiam sic. quia omnia inferiora sunt adinvicem transmutabilia. ergo eorum
necessario est una materia.

Ad rationes

Ad primam dicitur quod actus et potentia sunt prin-
cipia substantie in corpore sed materia et forma
ma corporee tamen. Ad secundam dicitur quod substantia et subsistere equivoce reperit-
tur in intelligentijs et in substantijs compositis. id non oportet quod ad idem prin-
cipium materiale educantur. Ad tertiam dicitur quod esse corporeum et incorporeum
reus hinc aliquid unum autem se unum quidem unitate generis logici et non unitate
generis nature. Ad quartam dicitur. Quod licet genus sumatur ab eo quod habet mo-
dum materie. scilicet forma accepta secundum gradum imperfectum. tamen est per se forma generis non est simile

Queritur

Utrum forma subalis aut generatio rei cuius est
forma sit in materia secundum esse formale formabile
Et quod non arguitur. Ratioibus sancti thome. primo sic. indubitable ubi est totum
taliter est. quod cum sit forma subalis et esse subale indubitable et esset in materia
aut generatio rei nihil ipsius forme esset ab efficiente. quia esset tota in materia
et sic sequeretur quod agentia naturalia nihil facerent nisi remouendo contrarias
disposiciones. ut forma que in materia secundum esse occultum. et latens duceretur ad esse ma-
nifestum et apparatus. Ex quo ulterius sequeretur quod nihil fieret simpliciter. sed solum secundum
quod. et omnino destrueretur generatio subalis. et non esset aliud generari quam ipsum
alterari. nec generatio quam alteratio. Secundo sic. quia si sic sequeretur quod forma
subalis esset intensibilis et remissibilis. prius est falsum. patet tamen prius. quia si forma
subalis posset in materia secundum esse incompletum et indistinctum. et ad esse completum et
distinctum per motum naturale duceretur. cum in omni motu sit principium medium et
finis. sequeretur quod forma in principio motus haberet esse minus perfectum quam in me-
dio. et in medio quam in fine. et sic talis forma intenderetur et remitteretur.
¶ In oppositum sic arguitur primo. ex si albo sit album. et non ex quocumque non albo. sed ex
illo non albo in quo est potentia ad album. sed hoc non esset nisi in non albo esset inchoatio
forme albedinis per quam in tali non albo esset potentia ad albedinem et non ad aliam
formam. secundum rationem. Secundo sic. nihil educitur de alio in quo nullo modo profuit. sed forma
educitur de potentia materie. secundum autem esse educitorem habebat aliquid esse in mate-
ria. Tercio. Quia nisi sic. sequeretur quod forma veniret totaliter ab ex-
tra quod est contra Aristotem. Quarto. in omni motu est aliquid fluxus et refluxus
minimo a quo ad terminum ad quem. cum motus nihil aliud est quam fluxus inter duos
terminos. vel igitur materia fuit versus formam. non materia. quia tunc materie esset
materia. et potentie potentia. et in omni motu essent duo fluxus. unum ad esse magis
terre. et alius ad esse forme. secundum oportet quod sit forma que sic fuit de esse imperfecto ad
esse perfectum. et per prius forma profuit in materia rei secundum esse imperfectum et indistin-
ctum Quinto. omnis motus fit ratione alicuius indigentie. sed materia
mouetur ad formam. secundum indiget formam. Indigentia autem non est nisi illius quod
natum est inesse. secundum forma nata est materie inesse et hoc non nisi per aptitudinem extrinsecam
in materia ad formam que aptitudo est aliquid ipsius forme. Sexto. materia appetit

Primus liber

formā. et nō illā quā hz. s; illā quā nō hz. et nō inquantū eam nō hz abso-
lute. q̄ inquantū nata est habere eā. s; talis aptitudo nō est nisi p hoc q̄
formā est aliquāliter in materia. igit̄ zc. Septimo. ois appetit̄ sic gra-
aliquius similitudinis. s; similitudo est relatio fundata in unitate forme. cū
materia appetit formā. oportet aliqd forme pesse in materia. p quā mate-
ria forme assimilatur. rōe cuius appetit formā. Octavo sic. materia ē pnci-
cipium generatōis. vt mater. s; mater nō pcurrit pure passive ad gene-
ratōem imo hz pncipia prius p̄fusa et indeterminata. q̄ p virtutē patris
ad determinatū actū vni⁹ forme ducunt. Nono sic. materia appetit for-
mā sicut turpe bonū et femina masculū vt dicitur in textu. s; turpitu dō nō
est cā appetendi bonitatē. s; in ipso turpi oportet ponere aliqd bonitatis
rōe cui⁹ appetit bonitatē. Decimo et vltimo sic. ex semine azini gene-
ratur azinus et nō aliud. et ex semine oliue oliua. s; hoc nō ēē nisi in istis
seminib; essent forme educēde fm aliqd ēē p qd hmoi materie dispones-
rentur ad illas formas. et nō ad alias. q̄ forma ē i materia fm esse inde-
terminatū generatōis rei cui⁹ est forma. Pro responsione. Sciendum
q̄ circa pductōes formarū sub aliū p̄titi sunt pbi in tres sectas. Quidaz
enī posuerūt formas ēē totālē ab intra. Et p̄n̄ dixerūt agētia naturalia
nihil aliqd facere q̄ remouere p̄tias dispōes. vt forma p̄us exis in eē oc-
culto ducat ad eē manifestū. Et dabāt exēplū de lapide p̄cioso vlt de ferro
cui⁹ splēdor p̄pter lutū vlt rubiginē occultat. q̄ terso appetit ei⁹ splēdor. et
hui⁹ positōis p̄m⁹ actor fuit anaxagoras. Alij posuerūt formas totālē
liter venire ab extra ymaginātes q̄ agētia naturalia nō faciūt nisi dispo-
nendo materiā ad susceptōem formarū. q̄ disposita datur forma a datore
formarū mediāte luce sua q̄ est intelligētia assistēs sphere generabiliū et
corruptibiliū. Et hui⁹ p̄m⁹ actor fuit plato. Et istā positōem p̄ pre-
insēq̄t Auicē. S; p̄potētiā q̄ p̄nceps fuit Aresto. mediā p̄e tenue-
runt dicētes ēē formā p̄m ab intra et p̄i ab extra. qd nō ē sic intelligēdū
vt dicit albert⁹ q̄ forma habeat p̄e et p̄e. et q̄ vna ps sit in materia. et alia
veniat ab agēte generāte rē. qz hoc ēē nō p̄t. cū forma sit simplex et indi-
uisibilis. s; sic ē intelligēdū q̄ forma ē tota ab intra. et tota ab extra fm
diuersa esse ipius forme qz fm esse potētiāle et indeterminatū ad certū
gradū entis est ab intra. s; fm ēē distinctū et determinatū ad certā spēm ē
tota ab efficiēte ab extra. Et q̄ p̄ p̄m albertū agēs naturale non agit
ad pducēdū forme essentia cū tota essentia p̄sistat in materia. s; agit ad
ducēdū formā ad eē actuale et determinatū ad certā spēm entis. qd qd ēē
s; sic forme sicut cause formarū ē tū toti⁹ cōpositi. tāq̄ illi⁹ qd ē p se termi-
nus generatōis et itentōis generātis. nā generās intēdit generare cōposi-
tū et nō ad eē forme. Et iō actio generātis terminat ad eē cōpositū
et nō ad eē forme. Et p̄ apliori intellectu hui⁹ positōis adducit Alber-
tus vniū simile dicens q̄ sicut est de genere et differentiis respectu specie-
rum p̄stiruendaz sub genere ita est de materia et formis naturalib; res-
pectu rerum generandarū. modo sic est q̄ genus est forma generalis
et non determinata ad aliquod esse specificū. sed determinatur per dis-
ferentiā sibi aduenientem quaz in confusione sue potēstatis continet.

Physicorum

Et licet alia sit natura generis sicut id quod genus supponit et alia natura
 dicitur sicut id quod supponit dicitur. tamen in eius potestate habitualiter posita continet
 omnes dicitur. Unde est quod dicitur nate sunt fieri circa idem subiectum eodem quod est natu-
 ra generis et vniuntur in habitu posito ipsius subiecti. Et se expellunt sicut in
 actu distinctum. Nam per hoc quod una inest actualiter alia expellitur sicut esse actuale
 id est per se in decimo metaphysice quod dicitur subales sunt contrarie. Et proportio
 habetur est in materia et formis naturalibus et non est dicitur ut sic. nisi quia mare
 non est forma generalis sicut genus. sed est subiectum primum formarum
 in quo est quedam habitualis potestas posita qua continet omnes formas natu-
 rales et hic habitus positus si capiat in sua prima potentia accipit per mo-
 dum generis remoti. quia omnes formas hoc modo indistincte continet. sicut natu-
 ra generis generalissimi continet indistincte in sua potestate omnes dicitur
 eiusdem generis et per istum habitum positus per dispositionem agentium natu-
 ralium forme vicinior efficitur per quas dispositiones materia disponitur ad
 hanc formam et non ad illam. sicut per diuisionem generis natura generis deter-
 minatur ad unam speciem et non ad aliam. et ideo licet in habitu posito materie si-
 cut in genere remoto continentur omnes forme. tamen proprie illa forma dicitur esse incho-
 ata in illo habitu posito quod per virtutem illius agentis naturalis ex illo educi-
 tur. et ideo proprie dicimus formam azini inchoari in semine azini. et huiusmodi habi-
 tus positus essentialiter distinguitur a natura materie. distinguitur etiam a for-
 mis prout sunt in termino generationis. non quidem per essentiam sed per esse. quia
 in huiusmodi habitu posito forme sunt sicut esse possum. sed in termino genera-
 tionis quilibet forma habet esse distinctum ab alia. et huiusmodi habitus positus est
 per creaturam materie prime a prima causa. nec per aliquod naturale agens attingit per
 sed forma sicut quod constituit esse indeterminata specie non est per creationem sed
 per generationem. quia educitur per virtutem agentis naturalis de huiusmodi principio incho-
 atiuo tanquam de quodam principio potenciali ad actum perfectum. Istis nota-
 tibus sequitur conclusio sicut alberti. **Conclusio** Forma subalis autem gene-
 rationem rei cuius est forma est in materia sicut esse formale formabile. Sed
 non sicut esse distinctum et determinatum in natura et specie. Primum probant
 rationes autem oppositum. Secundum probant rationes adducte post oppositum. **E**t
 sicut ipsum soluende sunt rationes sancti thome. Ad quarum primam dicitur quod
 indivisibile ubi est totum est sed non totaliter. et ideo dictum est quod forma est to-
 ta ab intra et tota ab extra. sed non totaliter. et per hoc facile soluitur incon-
 uenientia. Ad secundam dicitur quod intensio et remissio sunt accidentia for-
 me iam distincte et determinare in natura et specie. modo autem generatio
 rei forma existens in materia nondum est determinata ad aliquam speciem. Di-
 citur ultra quod generatio substantialis est mixta cum alteratione. cuius ratio
 accipit successionem. Et si suscipiat magis et minus hoc est sicut qualita-
 tes disponetes materiam ad formam specificam. et non sicut esse substantiale. Sed
 ad videndum de opinione sancti thome. sciendum quod ipse in tractatu de ma-
 teria prima et de dimensionibus interminatis dicit quod forma tripliciter inuenitur in
 materia seu in potentia materie autem generationem. Uno modo in potentia
 remota sicut quam potentiam nihil est de forma nec de dispositione ad formam
 in materia. sed solum in potentia passiva. Et ducitur per agens natura-
 le ad terminum et hoc modo forma ignis diceretur esse in potentia in materia

Primus liber

reria aque omnino inalterate et indispofite ad formam ignis. Secundo modo
reperitur forma esse in potentia in materia non sic remota sed iam quodam
modo difpofita ad formam per qualitates ipfi forme conaturalis abfque hoc
tamen quod aliquid effentie ipfius forme fit in materia abfque hoc etiam quod
in materia fit aliqua vis actiua educens talem formam de potentia ma-
terie ad actum. et hoc modo forma est in materia non actiue et formaliter
fed in potentia paffiua eius. et est ifta potentia propinquior actui quam pri-
ma. quia iam est difpofita ad formam. et hoc modo forma ignis est in po-
tentia aque iam alterate per aliquod agens extrinsecum ad formam ignis
Tercio dicitur esse in potentia forma in materia non folum paffiua. fed
etiam actiua. et hoc modo forme funt in potentia in feminibus ut forma oli-
ue. est in femine oliue et forma azini est in femine azini non quod in huiusmo-
di feminibus fit formaliter et effentialiter forma. fed foli paffiue et effectiue.
pro quantum in talibus feminibus est materia forme receptiua et etiam vis
formatiua ab agente impreffa que per virtutem generantis quam gene-
ricam habet vim educendi formam de potentia materie et deponendi materiam
ad talem formam. Et finem hunc doctorem non nifi triplici modo forma di-
citur esse in potentia in materia an generatorem rei cuius est forma. et nullo
illozum modorum aliquid effentie ipfius forme est in materia. Secundo au-
tem est de formis accidentalibus que fluunt in motu ante terminum mo-
tus. Et conclusio prima. Forme naturales ante generatorem non
funf in materia totaliter ab intra. partem. quia fi fic fequeretur quod agentia na-
turalia non facerent nifi remouendo contrarias difpofitiones. Et quod quod
libet effet in quolibet. Et quod nihil fieret simpliciter. Et quod generatio sub-
ftantialis effet alteratio. Conclusio feconda. Forme naturales non funt
omnino ab extra fed a datore formarum. quia ille attingeret effentiam forme
et non effe compositi quod cum nec attingatur ab agente naturali feque-
retur quod compositum non fieret per fe. Ex quibus conclusionibus fequitur
quod funt partim ab intra et partim ab extra. Conclusio tertia. Forma
fubftantialis ante generatorem rei cuius est forma non preexiftit in ma-
teria finem effe formale formabile. quia de ratione forme fubftantialis eade-
re effe fimpliciter et per consequens quicquid poftea veniret effet acci-
dens. Item effe fubftantiale eft primum et perfectiffimum. ergo oportet quod
fit vnum et indiuidibile. et per consequens non potest recipere variatões
penes confufum et diftinctum alias non effet fimpliciffimum. Item ad
hoc ponit Albertus inchoatorem forme in materia ut generatio rei na-
turalis fit a principio intrinfece cooperante agente extrinfece etiam acci-
diue ad difpofitionem materie ad formam. Sed fi ponatur forma prece-
dens in materia eo modo quo ipfe ponit impoffibile eft ipfam actiue concurrere
ad generatorem rei cuius est forma. ergo caufa propter quam ponit vis
datur effe nulla. minor probatur dupliciter. primo. quia nihil agit nifi finem
quod eft in actu modo forma finem tale effe non eft in actu cum tale effe fit folus
potentiale et appetitum dicitur per etiam conclusio. probari per rationes factas per oppositum.

Ad rationes

Post oppositum. Ad primam. conceditur quod ex quo
cumque non albo indifferenter non fit albus sed ex non

Physicorum

2

albo actu quod est in potentia ad albū. in potentia quidē iam quodāmodo disposita ad ipm album nō ponendo tamen in ipso nō albo aliquid albedinis ppter quod ipm nō album sit in potentia ad album. Ad secundū dicitur q̄ cum dicitur formam educi de potentia materie illa locutio est metaphorica et sumpta ex dictis platonis. nam illud p̄prie dicitur educi de aliquo qd accipitur ab illo et in alio ponitur. modo sic nō educitur forma de potentia materie sed educitur fm quandā similitudine p̄t illud dicitur educi de aliquo qd nō est in eo eo mō quo p̄ius erat. modo forma erat in ipsa materia in potētia passiva et post generatōem in actu. Ad terciā negatur p̄ma. q̄ materia est in potentia naturali ad ipam formā et sic forma est p̄m ab intra et p̄m ab extra. Ad quartā dōm q̄ in motu accidentali forma accidentalis fluit de esse imperfecto ad p̄fectum et econverso. et fm eam attendit intensio et remissio. Et est in materia ante terminū generatōis etiam fm essentiā. Sed forma substantialis que nō acquiritur per motū p̄prie dictū nō est ante terminū mutatiōis in materia fm essentiā. nec in generatōe substantiali attendit successio nisi ratiōe alteratōis p̄vite. Ad quintā p̄cedit q̄ materia movet ad formam et quodāmodo indiget ea et nata est habere eā. sed illa aptitudo nō est aliquid ipsius forme idem p̄ essentiā cum ipa forma sed ē. met ipa natura materie vel aliqua dispositio exis in materia v̄ aliqua vis activa q̄h educere v̄nā formā de potentia materie et nō aliā. Et hoc p̄t solutio. Ad sextā. q̄ materia appetit formā vt p̄ficiat ab ea. Ad septimā dōm q̄ duplex est similitudo quedā est similitudo formalis fundata sc̄ supra unitatē forme et appetitus materie nō fundat in tali similitudine. Alia est similitudo fundata in unitate proportiōis et appetitus materie fit ratiōe talis similitudinis. nam potentia substantialis habet proportiōem et analogiā ad formam substantialem que est eius actus. Ad octavā dicitur q̄ non est omnimoda similitudo inter matrem et materiam. nam manifestum est q̄ mater est p̄ncipiū extrinsecum. Dicitur vlt̄ius q̄ mater in generatōe ministrat materiam ex qua fit generatio per virtutem patris et ita mater non concurret active ad generatōem. Et sicut materia incipit fructum et p̄est fructui sic materia etiam se habet ad formam. Ad nonā dicendū q̄ turpe appetit bonum propter aptitudinem quam habet ad ipsum bonum. non quia in turpi sit forma bonitatis. Et proportionabiliter semina appetit masculum et materia formam. Ad vltimā parer solutio ex dictis. nam ex semine azini generatur azinus et non aliud. nō quia in tali semine est forma azini essentialiter vel per essentiā. sed quia in tali semine est vis formativa azini que est qualitas de secunda specie qualitatis. sc̄licet naturalis potentia activa in se gerens virtutem forme azini generantis vi cuius potest educere formam azini et non aliam.

Queritur Vlt̄ in materia generabiliū et corruptibiliū an om̄m formā substantialem sint ponendū in intensio

Primus liber

nes interminate ipsi materie coeternae. Et videtur quod sic pluribus rationibus. **Auerrois** Quare prima est. quia forme materiales diuiduntur per subiectum quod est materia. ergo oportet subiectum harum formarum esse diuisibile. sed materia non est diuisibilis nisi per quantitatem. ergo autem receptio formarum substantiarum in materia ponenda sunt dimensiones interminate. **Secundo** sic. Nulla forma expellitur a materia nisi ratione proprietatis sed dimensiones interminate nulli proprietati sunt communes sunt omnibus formis quae recipiuntur in materia. ergo dimensiones interminate nunquam expelluntur a materia. **Tercio** sic. Si dimensiones interminate non prederent quolibet formam subaltera sequeretur quod corpus fieret ex non corpore et dimensio ex non dimensione consequens est falsum. Quod omnis motus vel mutatio est in eum quanto ut habet **secundo** huius. **Quarto** sic. nisi sic sequeretur quod non esset multitudo indiuiduorum sub una specie. quia forma adueniret materie indiuisibili et non prebilit. et sic tota ipsam actuaret. **Deinde** arguitur **Rationibus** quorundam sequentium **Auerrois** quod si in materia non essent dimensiones interminate ab ea separabiles sequeretur quod augmentatio non esset possibilis. per primum quia in augmentatione solui adueniret materia. scilicet materia secundum se in diuisibilis. In diuisibile autem additum in diuisibili non redditur ipsum maius. ergo materia adueniens rei augende ipsam non augeret. id est per primum de generatione quod augmentatio non fit nisi adueniente aliquo corporeo. **Secundo** sic. Necessarium est ponere eandem quantitatem in genito quod fuit in corrupto et non terminata. ergo interminata. **Ante** per quod cum ex aere fit ignis forma ignis subito inducitur sed in primo instanti esse ignis materia ignis. est sub tota quantitate ignis ergo si non prebuit quantitas sequitur quod fiet in instanti extensio quantitatia sed extensio fit per motum localem. ergo motus localis erit in instanti quod est impossibile. **Tercio** sic. Potentia et actus diuiduntur ens et quodlibet generis illius generis sed proprium potentiale receptivum actualis quantitatia non est aliud quam dimensio interminata. ergo dimensio interminata est ponenda. **Quarto** sic. In quolibet genere est una prima proprietates. sed diuersae proprietates diuersorum generum requirunt diuersa propria receptiva. ergo preter subiectum quod est commune omnibus generibus ponendum est in quolibet genere proprium receptivum. sed proprium receptivum quantitatis non est aliud quam dimensio interminata. igitur etc. In proprium arguitur. quia tales dimensiones oportet accidere. ergo si ponerentur in materia ante omnem formam substantialem sequeretur primum quod forma substantialis non esset primus actus materie. **Secundo** sequeretur quod forma substantialis adueniret enti in actu. **Tercio** quod compositio secundum primum prederet primam. **Quarto** quod forma substantialis vniuerse materie per accidens. **Pro responsione.** Sciendum quod quidam posuerunt quantitatem inesse toti composito per considerationem materie. **Ocasione** sumentes ex sufficientia predicamentorum in qua dicitur quod quantitas oritur ex materia. **Alia** fuit opinio **Auerrois** in libro de substantia orbis. Qui distinguit duplicem quantitatem scilicet figuram et dimensionem. Quedam enim est indeterminata ad certam magnitudinem et figuram. **Alia** est dimensio determinata ad certam magnitudinem et figuram et talis sequitur formam specificam. id est secundum diuersas formas specificas reperimus

Physicorum

tur diuerse quantitates et figure q̄ sunt vnus sp̄i sunt vnus figure 2 ac
 cedunt ad eandē quantitātē. Alia fuit opinio Auicenne ponentis quā-
 titatem indeterminatā p̄sequi formam corporeitatis in materia ita q̄ ad
 illam formā sequit̄ aptitudo ad actualē trīnam dimensionē. Sed actual-
 trīna dūmensio determinata ad sp̄em sequit̄ formā specificā. Et deter-
 minata ad esse p̄ticulare sequitur esse cōpletum indiuidui. Et hanc for-
 mam corporeitatis ponit communem omnibus generabilibz et corruptibilibz
 libz et distinctā a formis specificis ita q̄ fm̄ eius positōem. Cū ex ae-
 re fit aqua et econtra manet eadem corporeitas fm̄ essentiam licet variet̄
 fm̄ esse. q̄ aliud esse h̄z sub forma aeris et aliud sub forma aque. Et in
 hac positōe cum insequitur Albertus. Pro qua sic argui p̄t p̄mo. Quia
 aīa est actus corpis organici physici. Sed corpus de genere substantie
 nō est corpus nisi p̄ aliquā formā substantiāle q̄ nō est nisi corporeitas
 ergo in aīa p̄ter formā specificā que est aīa ponenda est forma corpo-
 reitatis a forma specificā realiter distincta. Secūdo sic Alia mouet se
 ipsum. sed om̄e mouens seipm̄ diuidit̄ in p̄tem p̄ se motā et in p̄tem p̄ se
 mouentē. ps p̄ se mouens est aīa. ps aut̄ p̄ se mota nō p̄t esse materia nū-
 da. q̄ materia nuda nō mouet. vt d̄r q̄nto huius. q̄ subiectū motus est
 in actu substantiāli et in potentia ad esse accidentale. ergo in p̄e p̄ se mo-
 ta est ponēda aliqua forma substantiālis p̄ter aīam. q̄ nō est nisi corporei-
 tas. ergo ponenda est forma corporeitatis distincta a specificis disting-
 uibilis et determinabilis p̄ diuersas formas specificas ad diuersa esse de-
 terminata. et sic patent tres opiniones de cā quantitat̄ in cōposito ma-
 teriali. Prima ponit materiā esse totā causā quantitat̄ etia d̄terminā-
 te. Secūda ponit materiā esse totā causā quantitat̄ nō tñ determinā-
 te. Tercia ponit formā corporeitatis in materia causā quantitat̄ inde-
 terminatē et formā specificā esse causā quantitat̄ determinatē. Sed cō-
 tra has opiniones Conclusio p̄ma Materia nō est tota causā quā-
 titatis cōpositi. p̄batur. q̄ si sic sequeatur q̄ quoz materia esset eadem et
 eiusdē rōnis esset eadē quantitas. et sic oīm generabilium esset eadē quan-
 titas cū ipoz oīm sit eadē materia qd̄ tñ falsum est. Secūdo. q̄ d̄r p̄hs
 scdo de aīa. Nō omnibus viuētibz positus est certus terminus augmē-
 ti et decrementi ab ipa aīa. Cum igit̄ aīa sit forma sequit̄ q̄ forma facit
 ad quantitātē. ergo materia nō est tota cā quantitat̄. Tercio. Quia
 dicit̄ in de generatōe q̄ ex vno pugillo terre fuit decē aque et centū aeris
 Sed si materia esset tota causā quantitat̄ cū sit eadē materia fm̄ substan-
 tiam q̄ p̄mo stat sub vno pugillo terre. deinde sub decē aque. tercio sub
 centū aeris nō posset assignari rō talis diuersitatis. Quarto materia
 est ens in pura potentia. ergo ab ea tanq̄ a tota cā nō p̄t aliq̄d acc̄s ori-
 ginari. Conclusio scda. In materia generabilium et corruptibilium non
 sunt ponēde dimensiones interminatē p̄cedentes oīm formā substan-
 tialē. p̄batur. q̄ in quinto huius d̄r Nō subiectū generatōis nō occu-
 pat locū. sed materia cū dimensionibz occupat locū. ergo materia cū hu-
 iusmodi dimensionibz nō est subiectū generatōis et tamē ad hoc pone-
 bat Averroys in materia huiusmodi dimensiones. Hoc etiā posset p̄-
 bari rationibz factis post oppositū. Conclusio tertia In materia nō ē

P

Primus liber

ponenda forma corporeitatis p essentia distincta a formis specificis sp
manens eadem sub oibz illis. pbat qz forma substancialis differt ab acci
dentali in hoc q ipa dat esse simplr. Accidental vero pstituit in esse a suo
subiecto. Etia forma substancialis aduenit enti in pura potentia. sz ac
cidentalis aduenit enti in actu simplr et in potetia fia qd. Cu igitur for
ma corporeitatis sit forma substancialis ipa dabit materie esse simplr: sed
quicqd aduenit enti in actu simplr est accis. ergo omnes forme specific
essent accidentia. Et si dicat q esse simplr capiat duplicr. Uno mo vt
opponit ipi esse fm quid quod est esse accidentale. z sic forma corporeitatis
dat esse simplr. Alio mo esse simplr est esse in actu determinato z ultimo
p formam specificam. sic forma corporeitatis no dat esse simplr. qz dat esse
determinabile et distinguibile. Contra hoc replicat. qz esse substancia
le in indiuisibili pstitit. ergo no pt esse distinguibile et determinabile. an
recedes p r. qz p muniu cuiusqz ordinis est mery et mensura omniu
alioz. q sunt illius ordinis. qd debet esse minimu z indiuisibile. alias em
no esset pma mensura sed esset mensurabile. sed in ordine iporum esse e
substancialis est pmiu. ergo est mensura cuiuslibet alterius esse. ergo debet
esse minimu. et ergo indiuisibile. Et hoc est qd dicit pbs in octauo me
thaphysice. Qz in substancialibz sps se habet sicut numeri mo in nume
ris additio z subtractio indiuisibilis variat species. ergo et in substancia
libz esse substancialis fm rem no est distinguibile et determinabile. Er
go ponit beatus Thomas Qz ab eadem forma fm rem multiplici tm
fm virtute et pfectoem habet copositum materiale esse substancialis et
esse corporeu et esse specificum et vltimu. Et per hoc dicitur ad ratios
alberti. quia p eandem formam corpus cui vnitur ipa anima est substan
tiale corporeu et sic de alijs. Et intelligitur quantu ad posteriores gra
dus pfectionales vniri materie per aliquod medium sed quantu ad pri
mum qui est esse vnitur sibi immediate. Ad sedam dicitur specialit
Qz id quod generatur non est materia sed id quo. Conclusio quar
ta. Quilibet forma substancialis vni materie pme. pbat sic. qz materia
de sua ppria natura est potetia substancialis. sz potetia subalis pmo z di
recte recipit actu substanciali z no p aliqd mediu. id dicitur de aia q no
est qrenda ea quare ex materia et forma fit p se vnu nisi qz scz hec forma
est ppria actus. z materia hec est ppria eius potetia. Secdo. si forma
substancialis vniret materie p mediu. vel illud esset subale vel accidentale.
Si subale tunc adueniret enti in actu simplr. z sic eet accis. Si acciden
tale tunc ex ipis no fieret vnu p se. Et sequent inconuenientia illata post op
positu. Ergo sequit Qz oes dimensiones in materia sp sunt actu ter
minare z sp psequunt fm esse in actu ad aliquam formam specificam. et qn sic
muratio de vna forma in alia acqunt noue dimensiones z pcedentes ab
iciunt. Et hec conclusio est doctoris sancti. Qua tanqz p habilitate susti
nentes respondent ad rones ante oppositum.

Ad rones Ad pma dicitur Qz materia exis actu sub pluribz
formis fuit diuisa sub qritate exite euz formis
abiciendis z no e diuisa p qritate manente cu formis acqrendis. Ad

Physicorum

2

Secundum 8: quod nulla forma per se primo expellitur a subiecto nisi ratione contrarietatis. Sed hoc ex primo per corruptionem sui subiecti. Ideo igitur contritas non habeat aliam quam forma sibi propria tunc per corruptionem ex primo per corruptionem forme sublimis quam persequitur. Ad tertiam dicitur: Quod corpus fit ex non corpore in actu corpore. tamen in potentia sicut de dimensione. licet enim materia per se sumpta non sit corpus est tamen in potentia ad actum corporis. Ad quartam negat primo contra. Et ratio est quod materia existens sub pluribus formis individuorum per prius fuisse diuisa sub quantitate existente cum formis precedentibus in materia. sicut forma panis diuiditur propter diuisionem materie factam sub quantitate forme precedentis.

Ad quintam dicitur: Quod indiuisibile actu et potentia additum alteri non redit ipse maius. sed indiuisibile actu diuisibile tamen potentia cuiusmodi materia secundum se additum alteri habenti virtutem actiuam reducendi tale potentia ad actum bene per reddere alteri maius. Ad sextam dicitur: Quod cum ex aere fit ignis materia ignis prius recedit a propria quantitate et dispositionibus forme aeris accedendo ad dispositiones forme ignis. Et sicut est dabile ultimum instans esse forme aeris et prius sui non esse quod est prius esse forme ignis. ita non est dare ultimum instans in quo materia sit sub propria quantitate aeris sed est dabile prius in quo est actu sub quantitate ignis. igitur talis augmentatio et extensio materie non fit in instanti sed successive sub forma existente in materia aeris. Ad septimam dicitur: Quod non in quolibet genere reperitur potentia formalis formabilis et actus determinans. sicut genus est forma determinabilis et dicitur actus determinans sed solum in genere substantie reperitur potentia subiectiua reali distincta a proprio actu eiusdem generis. igitur in generibus accitum non oportet ponere aliud susceptum reali distinctum a formis illorum generum. Forme enim accidentales cum sint forme simplices non habent materiam ex qua fiant. sed receptum ipsum est subiectum de genere substantie. Et secundum hoc est ad octauum. Et hec de questione

Alter principia ponit sub philosophia

Vel per se causas sic quoque formitas

Deum que sunt alia quod

dem sunt natura. alia vero propter alias causas. Natura quidem sunt animalia queque et partes ipsorum et plante et simplicia corpora ut terra et ignis et aer et aqua. Nec enim esse et huiusmodi a natura esse dicimus. Omnia autem que predicta sunt videntur differentia et non natura existentia. Que quidem cum natura sunt omnia videntur habentia in seipsis principium motus et statum. hec quod est secundum locum. illa pro secundum augmentum et decrementum

Secundus liber

Quedam autem secundum alterationem. Lectulus autem et indumentum et si aliquod huiusmodi genus est secundum quod quidem sortitum est in predicatione unaquaqueque et in quantum est ab arte neque unum habet imperium mutationis immutatum. Secundum autem quod conuenit ipsis lapideis aut terreis esse aut mixtis ex his. habent tantum tantum existente natura principio aliquo et causa mouendi et quiescendi in quo est primum per se et non secundum accidens. Dico autem non secundum accidens. cum fiat utique ipse sibi aliquis causa sanitatis. cum sit medicus. Sed tamen non secundum quod sanatur medicinam habet sed accidit eundem medicum esse et sanari. unde et diuiduntur aliqui ad inuicem. Similiter autem et aliorum unumquodque que sunt. Nullum enim ipsorum habet in seipsa factionis principium. sed alia quidem in alijs et ab exteriori ut domus et aliorum manu in scissorum unumquodque alia autem in seipsis quidem. sed non secundum seipsa quecumque secundum accidens cause sunt utique ipsis. Est igitur natura quod dictum est Naturam autem habent quecumque huiusmodi habent principium et sunt hec omnia subiecta. Subiectum enim quoddam et in subiecto est natura semper. Secundum naturam autem sunt et hec et quicunque his insunt secundum se. ut igni ferri sursum. Hoc enim natura quidem non est. neque habet naturam. sed a natura. et secundum naturam est quid quidem natura sit dictum est. et quid est habere naturam et quid a natura. et quid secundum naturam. Quare est natura tentare demonstrare ridiculum est. Manifestum enim est quod huiusmodi rerum sunt multa. Demonstrare autem manifesta per immanifesta non potest iudicare est propter ipsum. et non propter ipsum cognitum. Quare contingit hoc pati. non immanifestum est. Syllogiset enim aliquis cum natus sit cecus de coloribus. Quare necesse est huiusmodi de nominibus habere rationem. nihil autem intelligere.

Præca initium secundum libri

physicorum. Queritur. Ultra definitio nature sit bene assignata in qua dicitur natura est principium et causa mouendi et quiescendi eius in quo est primum per se et non secundum accidens. Arguitur primo quod non. quia nullus absolutum habet definitum per respectum. sed natura est ens absolutum cum dicat de materia et

Physicorum

b

forma. q̄ sunt absoluta z principii est ens respectu. ergo Secundo sic. p̄
cipium et cā idē sunt. q̄ negatione ponit alter. Tercio sic. celū natura
liter mouet et nō quiescit. q̄ male dī mouendi et quiescendi. Quarto
sic. idē nō est principii p̄trario. motus et q̄es sunt p̄traria. q̄ natura nō
est principii mouendi et quiescendi. Quinto sic. grauiā et leuiā mouē
tur et tñ nō hñt intra se principii sui motus cū moueant a generāte. vt dī
octrano hui⁹. ergo Sexto sic. aīal cadens deorsum naturalit mouet et
tñ nō hñt intra se p̄mū principii sui mot⁹ ergo Septimo sic. p̄ se z nō fm
accūs idem sunt. ergo alter negatione ponit. In oppositū est p̄hus in
p̄mo capitulo hui⁹ libi ponens illā definitōem in forma Pro p̄sio
ne Sciendū p̄mo. q̄ postq̄ p̄hus in p̄mo libro determinauit de
principijs rez naturalū. vt referunt ad esse et ad fieri rei naturalis. Ad
sequenter in hoc scdo determinat de principijs rerū naturalū fm q̄
referunt ad scire siue cognoscere ip̄as res naturales z ita in hoc scdo agit
de principijs scientie naturalis. et q̄ in scia oportet cognoscere subiectū
et principia p̄ que demonstrant scientie. ideo in hoc scdo agit de natura
tanq̄ de subiecto. et ostendit de q̄bus scia naturalis habet p̄siderare. et
p̄sequenter ostendit ex quibus causis demonstrat scia naturalis.

Sciendū scdo. q̄ natura fm Boetium dī quattuor modis. Uno
modo vt est earū rerū que cū sint quocunq̄ modo ab intellectu nostro
capi possunt. et hec est cōmūssima eius acceptio. q̄ comprehendit om̄e
ens positū quod capi potest a nostro intellectu z sub natura hoc mō
accepta non continentur negatōnes nec p̄uatōnes nec p̄ma causa nec in
telligentie nec tempus nec motus nec materia p̄ma que perfecte ab in
tellectu nostro non capiunt. Secundo modo dicitur natura magis strī
cte prout tantūmodo cōprehendit substantia. et hec modo definitura
Boetio sic natura est que potest agere vel pati. Tercio mō adhuc strī
ctius vt scz reperitur solum in corporibus mobiliūbus. et est in eis p̄ncip
ium mouendi et quiescendi et hoc modo capitur in definitōe nature.
Quarto modo dicitur natura p̄pria et essentialis differentia que est
sp̄ci constitutiua. et hoc modo dicimus q̄ alia est natura equi. et alia na
tura hominis a natura bouis vel leonis. Sciendum tercio. q̄ hoc
nomen natura prout hic sumitur dicit de materia et forma nō vniūoce. vt
postea dicitur. sed analogice. et hec definitio nature nō est q̄ddicatiua.
sed est quedā explanatio que est maioris declaratiōis q̄ nomen natu
re per se sumptum. Sciendum quarto. q̄ q̄uis nomen materie z no
men forme sunt absoluta. tamē natura supra materiam et formam. z ra
tiones earū addit quedā respectum ad opus. ita vt natura significet
et materiam et formam. non vt sunt principia fiendi et essendi absolute
sed vt sunt principia mouendi et quiescendi. et ideo natura definitur cō
uenienter per hec nomina principium et causa. que sunt respectiua. Et
ponitur vtrūq̄. scz principium et causa ad designandum q̄ non in om̄i
bus natura est eo dem modo principium motus. quia in rebus animā
tis natura est principium motus actiui. ideo in illis p̄rie debet dī
cī natura principium. quia per p̄ncipium in phisic. gītur causa
efficiens. Et in rebus inanimatis natura non est p̄ma. am actiui.

Secundus liber

sed passivum solū et ideo in illis non debet dici principium sed magis est
 Dicitur tamen Albertus quod ponitur principium propter privationem. que
 non est causa motus per se. sed hec expositio non videtur esse conveniens
 quia per illam periculum per se et non finem accidens privatio excluditur.
 Et dicitur movendi et quiescendi. quia illa que naturaliter moventur
 ad aliquod locum in eo quiescunt naturaliter quod ad eam moveantur. quia
 propter quod unumquodque tale et illud magis. et per eandem naturam quies-
 cunt in aliquo loco et moventur ad eum. non tamen debet intelligi quod natu-
 ra sit principium movendi et quiescendi in omnibus quod in eis que solū natu-
 raliter moventur est principium movendi tantum. et non quiescendi. cuiusmo-
 di est celum. Sed tamen dicit Albertus quod motus celi non debet dici na-
 turalis quia est a motore separato per intellectum movente. ideo magis debet
 dici intellectualis. Sed ad hoc respondet Thomas quod ad hoc quod mo-
 tus sit naturalis sufficit quod sit a principio intrinseco passivo naturaliter in-
 clinato ad motum. et ideo motus celi debet dici naturalis. quod celum natu-
 raliter inclinatur ad suum motum. Deinde ponit in definitione eius in
 quo est ad divinam artificialium. inquantum homines non habent principium alicuius
 motus in se. Deinde ponit primum quod est si natura corporum compositorum
 sit principium alicuius motus eorum non tamen primum. ut cum animal movetur
 deorsum hoc non est de natura animalis inquantum animal. sed ex natura ele-
 menti predominantis. verum est tamen quod licet natura animalis inquantum animal
 non sit principium primum motus deorsum est tamen primum principium alicuius
 cuius alterius motus ita quod non est aliqua res naturalis. cui non conveniat
 aliquis proprius motus per propriam eius naturam. Ultimo ponitur in de-
 finitione per se et non finem accidens. quod per se declaratur sic. quod si sit modicus
 aliquando se sanat hoc est tamen finem accidens. quod accidit medico finem quod est
 medicus quod sanetur. et ideo hec duo inveniuntur separata ab invicem. sed na-
 tura et ille motus cuius est principium per se nunquam inveniuntur separata
 et ut nihil movetur naturaliter sursum quin in eo sit levitas et nunquam in
 aliquo inveniuntur levitas quin illud sit naturaliter mobile sursum. et sic pa-
 tet definitio nature declarata. Sciendum quinto. Quod ut habetur in re-
 generationum que sunt. quedam sunt a natura. ut quecumque animalia et pres-
 eorum. plante et corpora simplicia et elementa. et mixta inanimata. Alia sunt
 que non sunt a natura sed ab alijs causis ut ab arte casu vel fortuna. quod
 rerum differentia ex definitione nature concluditur. Conclusio prima.
 Entia naturalia dantur a non naturalibus. id est ab artificialibus. per quod natu-
 ralia habent in se principium sui motus. innatum non artificialia in qua in-
 tum huiusmodi. hanc conclusionem probat philosophus per inductionem. nam quod
 dam naturalia habent in se principium motus finem locum innatum. ut sim-
 plicia corpora. alia vero finem augmentum et decrementum. ut animalia
 et plante. Alia vero finem alterationem. ut mixta inanimata. et alia natu-
 ralia. sed ea que non sunt a natura. ut lectulus et indumentum. non ha-
 bent principium in se alicuius motus innatum nisi per accidens. inquan-
 tum res naturales sunt substantia artificialium. ut cultellus inquantum
 ferreus hoc est includens illud ens naturale scilicet ferrum et non inquan-
 tum quoddam artificiale. ¶ Conclusio secunda. Natura est principium

et causa mouendi et quiescendi zc. patet. quia naturalia differunt a nobis naturalibus. quia naturalia habent in se principium motus et quietis. primum per se et non fin accedens quod quidem principium est natura. ergo natura est principium et causa talis motus. patz etiam conclusio ex declaratione primum definitonis. Sed iuxta textum querit quid est habens naturam. et quod differt ab ente fin naturam. Respondet q habens naturam est ens compositum ex materia et forma qd habet in se principium motus. sz ens fin naturam non est tale compositum. sz quicqd sibi inheret inmensitate sequens ex natura vt ferri sursum leuitas z hmoi. **Dubitat** Etz sit demonstrabile naturam esse. Rndetur q no. qz est p se notum z ad sensum manifestum sz aliq nuntius demonstrare z silt se habent cecis natis volentibz iudicare de coloribz z isti ppter defectum intellectus nesciunt iudicare inter cognitum ppter ipm et no cognitum ppter ipm.

Ad rones Ad pma dz q natura pt duplt considerari Uno modo materialit p eo qd e natura. vt materia et forma z sic est aliqd ab solutu. Alio modo formalit sub rone nature. z sic est respectiuum. qz nome nature importat habitudinem principij. **Ad scda** dz q ponit principium ppter illa q hnt in se principium actiuum sui motus. z causa. ppter illa q hnt principium passiuum motus. pt etia dici q principium est in pte qd ca. qd principium est inchoatum tui. ea vero cu hoc est influxiva. **Ad** tertia paruit solutio **Ad quarta** dz q qes in termino ad que no pnt motui q fit ad illu terminu. qz qes illa est finis et salus illius motus. sed qes in termino a quo pteriat motui **Ad qntam** dz q lz graua z leuia habeant principium actiuum extra se hnt tamen principium formale aut passiuum intra se. **Ad sexta** paruit solutio **Ad septima** dz q p se eequo cum ad hoc q no est p alter et ad hoc qd est no p accns z ad denotandiu q p se capit hic vt ide est q no p accns. addit z no fin accns

Idetur autem natura substantia eorum que in natura sunt. quod primum inest unicuique non formatum p se ipsum. vt lectuli natura lignu statue autez es **Sig-** num autē dicit. Anaphon. qm si aliquis proieceret lectu deorum. et accipiat potentia putrescens vt utiqz sit germen no vti qz fieri lectum sed lignum. tanqz dicat q fin accedens ens esse dispositionem fin legem et arte. subaz aut entem illam que pmanet. hoc patiens continue est. Si aut et horu vnusqz ad alterum aliquod idem hoc sustinuit. vt es quidem et aurū ad aquam. ossa aut et ligna ad terram. similiter autem et aliorum qdlibet illam naturam esse et substantia ipsorum Unde sane hi quide terra. alij vero igne. alij aere dicunt quida aut aqua. alij qdā vero hoz. Sz alij oia hec naturā esse eoz q sunt. Quot em accepit ipoz diuisi suiue mū siue multa hec et tanta st esse om

Secundus liber

nem substantiā. alia aut oīa passiones istoꝝ et habitus et dis/
positiones. Et hoꝝ q̄dem quodlibet esse ppetuū. Nō em̄ in cē
mutatōnem ipis ex seipis. Alia aut fieri et corūpi infinites.
Uno q̄dē mō natura dī pma vnicuiq̄ subiecta materia habē
tūm in seipis mot⁹ pncipiū et mutatōnis. Alio aut mō for/
ma et spēs que est fm̄ rationē Sicut em̄ ars dicit quod est fm̄
artē et artificiosum. sic et natura quod fm̄ naturā dicitur ⁊ q̄d
naturale. Neq̄ aut illud adhuc dicimus habere fm̄ artē nihil
si potentia tantū est vt lectulus. nondū em̄ habet spēm lectuli.
neq̄ esse fm̄ artē. neq̄ in his que natura subsistūt. potētia em̄
caro aut os. neq̄ habet adhuc suū p̄ius naturā. p̄us q̄ accipiat
spēm fm̄ rationē qua definiētes dicimus quod est caro aut os
neq̄ natura est. Quare alio modo natura vtq̄ erit habentiꝝ
in seipis motus pncipiū forma et spēs nō sepabilis ens ⁊ aut
fm̄ rationē. Quod aut est ex his natura quidē nō est sed a na/
tura vt homo. Et magis natura hec est q̄ materia Unūquod
q̄ em̄ tunc dicitur cū ei delectia sit et magis q̄ cū potentia.
Amplius sit ex homine homo. sed non lectulus ex lectulo. vñ
dicunt non figurā esse naturā sed lignū. quonā fiet vtq̄ si ger/
minet nō lectulus sed lignū. Sic ergo hec est ars. et forma est
natura. sit em̄ ex hoīe homo. Amplius aut natura dicta si/
cut generatio via est in naturā. Non em̄ quēadmodū medica/
tio dicitur nō in medicinā via sed in sanitatē. Necesse quidem
em̄ est a medicina. nō in medicinā esse medicationes. Non sic
aut natura se habet ad naturā. sed quod nascatur ex quodā in
quoddā venit fm̄ quod nascat. Quod igit innascat nō ex quo s̄
in quod. Forma itaq̄ natura est. Sed forma et natura dupli/
citer dicitur. Etenī puatio spēs quodāmodo est. Si autē est
puatio et contrarium aliquod circa simplicem generatōnem
aut nō est. posterius est considerandum

Querit Vtrū forma est magis natura q̄ materia Arguit
q̄ nō sicut est in naturalib⁹. ita est in artificialib⁹. qz
ars imitat naturā inquantū p̄t. sed materia artificialiū est tota sub a na/
tura rez naturalī. ergo ⁊c. Secdo arguit. vt habet in textu. puatio ē
quodāmodo spēs. i. forma ⁊ tū materia ē magis natura q̄ puatio. q̄ ma/
teria est magis natura q̄ forma. In oppositum est p̄hs in secdo capi/
tulo huius secundī libri. Pro responsione Sciendū p̄mo q̄ antiq̄
p̄bi vt sepi⁹ dictum ē ad materiā p̄mā puenire nō poter. int. ⁊ ponebant

Physicorum

aliquod corpus sensibile. ut puta aerem vel aquam vel ignem vel plura eorum esse materiam primam omnem et actu ens. et per consequens quod omnes forme se haberent ad materiam sicut accidentia ad substantiam. quod omnes forme adveniebant enim in actu ut dicebant. et accipiebant silem ex estimatione de naturalibus et artificialibus. in quibus artificialibus forma accidentalis advenit materie existenti in actu. propter quod materia est tota substantia rerum artificialium et forma artificialis est accis. et ideo volebant quod materia esset tota substantia et tota natura rerum naturalium. et hoc quod dictum est de artificialibus ostendit antiphonam per quoddam signum. quod si quis percipiat lectulum in terra et putrescens accipiat vinum germinandi non germinabit lectulum sed lignum. cum ergo natura sit vis insita rebus ex silibus silis. precreans. vel ex qua pullulat pullulus et id quod permanet et redit dicat rei substantia vel natura. concludatur antiphonam lignum esse substantiam totam lectuli. et eius totam naturam. et per consequens concludatur. quod dispositio siue forma. siue sit finis legem nature aut finis artis sit accidens. et id quod permanet sit substantia. quod prime partis huiusmodi formarum. mutationem. et hoc est una doctrina quam ponebant antiqui inter materiam et formam dicentes materiam et formam differre finem substantiam et accis. Ponebant etiam aliam doctrinam. quod dicebant materiam et formam differre finem perpetuum et corruptibile. nam quod ponebant unum principium aut plura dicebant illud vel illa esse perpetua. et finem se intransmutabilia. sed omnia alia dicebant transmutari infinites circa huiusmodi principium vel principia. ut quod ponebant aquam esse principium. dicebant eam nunquam corrumpi. sed alia ut puta es aut quod de natura eius sunt dicebant infinites corrumpi. **Conclusio prima.** Hec positio antiquorum quantum ad aliquid est vera. et quantum ad aliud est falsa. nam quantum ad hoc quod ponebat materiam esse naturam et substantiam rerum naturalium est vera. quia materia prima intrat cuilibet rei naturalis constitutionem. sed quantum ad hoc quod dicebant eam esse totam substantiam rerum naturalium. et omnes formas accidentales falsa est. quia ut alius dictum est. materia prima est pura potentia ad esse substantiale. ideo non est nisi pars substantie rei. et non est in actu substantie nisi per formam substantialem. et ex hac opinione antiquorum sequitur **Conclusio secunda.** Materia est natura. per istam conclusionem ex contraria opinione antiquorum quod non potest esse in tota falsa. eo quod omnes concorditer dixerunt quod materia est natura. et in hoc verum dixerunt. licet deficiebant in hoc quod ponebant eam esse totam naturam et substantiam rerum. per etiam hanc conclusionem ex definitione nature prius posite. quia natura est principium movendi et descendendi. ergo materia est natura. **Conclusio tertia.** Forma est natura. probatur textus tribus rationibus. Prima est. sicut ars est id finis quod aliquid debet esse finem artem et artificiosum. ita natura est id finis quod aliquid debet esse finem naturam et naturale. sed nihil debet esse finem artem et artificiale quousque habeat formam artis. ut lignum. cum adhuc est in potentia ad formam lectuli non debet lectulus. ergo a simili nihil debet naturale quousque habeat formam. ut puta id quod est in potentia caro vel os antequam accipiat formam carnis vel ossis. finem quam sumitur ratio definitiva rei per quam scimus quid est caro. et sic forma est natura rerum naturalium in se habentia principium motus et quietis. que quidem forma licet non sit separabilis finem esse. est tamen separabilis finem rationem. nam forma substantialis naturalis non est omnino ens completum in natura. ideo non potest

Secundus liber

separi a materia finem esse. neque etiam est ens subsistens. sed tamen cum sit actus. ipse in quantum huiusmodi est intelligibilis. ideo dicitur separabilis a materia finem rationem habentem. materia non possit separari a forma. nec finem esse nec finem rationem. Et dicitur plus quod forma est separabilis finem rationem. quia nisi forma esset aliud finem rationem a materia non esset alius et alius modus. quo forma dicitur natura. et quo materia dicitur natura. Et quod possit aliquis credere quod cum materia sit natura et etiam forma. quod etiam compositum possit dici natura. cum natura videatur esse substantia. et substantia dicatur de composito ex materia et forma. ideo ad hoc excludendum dicitur plus. quod compositum ex materia et forma non est natura. quia natura habet rationem principii. compositum vero rationem principii. Sed est aliquid existens a natura. vel habens naturam. Secunda ratio est hec. nam ex homine fit homo. et ex leculo non fit leculus. cum ergo finem antiquos lignum dicatur natura et forma leculi non dicatur natura. ex eo quod lignum redit per generationem. et non forma. sequitur quod quia cum ex homine fit homo forma hominis redit. ipsa sit natura. Tercia ratio. generatio passiva nominatur natiuitas. et hoc nomen natiuitas sumitur ex natura ex eo quod est via in naturam. cum ergo generatio passiva sit via in formam. sequitur quod forma sit natura. Et est hic considerandum quod differentia est inter actus et passiones. nam actiones nominantur a principii actus. passiones vero a terminis. ut medicatio que est actio non dicitur via in medicinam. sed dicitur a medicina. sicut sanatio est via in sanitatem. et ideo bene dicebatur quod generatio passiva denominatur a termino ad quem. et cum ille terminus sit forma. et huiusmodi generatio passiva dicatur natiuitas a natura. sequitur quod forma est natura. Conclusio quarta. Forma est magis natura quam materia. probatur nam aliquid finem formam est in actu nature. ergo cum aliquid magis dicitur tale finem quod est in actu tale. quam finem quod aliquid est in potentia tale sequitur quod forma est magis natura quam materia. quia a materia denominatur tale aliquid finem potentiam naturalem. Ex quo potest sequi quod accidentia que consequuntur formam sunt magis naturalia illis que consequuntur materiam. Ad rationes autem oppositas.

Ad rationes Ad primam dicitur quod non est omnino simile de materia naturalium et de materia artificialium quia materia artificialium est in actu substantiali. et in potentia accidentali tantum. ideo quicquid ibi inuenitur preter materiam est accidens. materia naturalium est tantum ens in potentia. et forma primo sibi adueniens est substantia et substantialis. alie post aduenientes sunt accidentia et accidentales forme. Ad secundam dicitur quod priuatio in quantum conueniens et corrumpens est quodammodo forma. sed finem quid priuatio tamen simpliciter non est forma. et sic non est natura nisi finem quid et per accidens mouendi. ideo notanter dicitur plus quod priuatio est quodammodo species et non simpliciter.

Quoniam autem determinatum est. quot modis natura dicitur. post hoc speculandum est quo differt mathematica

Physicorum

tionis a physico. Etenim plana et firma habent physica corpora et longitudo et puncta. de quibus intēdit mathematicis. Simplicius astrologia aut altera est. aut pars physice. Si enim physici est quod est sol aut luna scire. accidentiū autē que sunt p se nullum inconueniens est. Et aliter quoniam videntur de natura dicētes. et de figura solis et lune. et vtrū spherica sit terra et mundus aut nō. De his quidē igitur negociat et mathematicus. s; nō inquantū physici corporis terminus est vnum. quodq; Necq; accidentia speculatur inquantū talibus existentibus accidunt. vnde et abstrahit. Abstracta enim in intellectu a motu sunt. et nihil differt. neq; sit mendaciū abstrahentiū. Latent autē hoc facientes et ydeas dicentes. Physica enim abstrahunt cum minus sint abstracta mathematicis. Fiet autem vtiq; hoc manifestū. si aliquis vtriusq; tēptauerit dicere terminos et iporum et accidentiū impar quidem enim et par et rectum et curuum. Adhuc autē et linea et figura sine motu. Caro autem et os et homo non adhuc. sed hec sicut naris sumas. sed nō sicut curuum dicitur. Demonstrant autem et que magis physica q; mathematica. vt perspectiua et armonica et astrologia. Contrario enim quodam modo se habent cum geometria. Geometria quidem enim de physica intendit linea. sed nō inquantū physica. Sed perspectiua quidem mathematicā lineam. Sed non inquantū mathematica. s; inquantū ē physica.

Queritur Vtrū physica differat a mathematica. Arguitur q; nō rationibus textus. Prima est. physica habet considerare corpora lineas superficies et puncta cum ista conueniant corpora naturalia. sed de eisdem considerat mathematica. ergo physica non differt a mathematica. psequentia tenet. q; scire que eadem considerant. vel sunt eadem vel vna est pars alterius. Secunda ratio est ad quācūq; scientiam pertinet considerare substantias et naturas aliarum rerum ad eam pertinet considerare per se accidentia ipsarum. sed ad physicam pertinet cognoscere substantiam et naturam celi. solis et lune et aliorum astrozū cum sint corpora naturalia. et hoc etiam pbat pbus ex consuetudine philosophorum qui inueniuntur determinasse de figura solis et lune et terre et totius mundi. circa que versatur astrologie intentio. vt notum est. Cum ergo astrologia sit pars mathematice. sequitur q; mathematica et physica non differunt vel saltem q; vna est pars alterius. In oppositum est pbus in tercio capitulo huius secundi. Pro responsione. Sciendū q; post q; pbus ostendit de quor et quib;

Secundus liber

bus de natura. Osequenter ostendit de quibus considerat naturalis philosophia et quod a mathematica differat. de quo videbitur in presenti questione.

Sciendum est secundo. quod multa sunt eadem secundum rem. quorum unum non est de intellectu alterius. sicut album et musicum in uno subiecto coniunguntur. et tamen unum non est de intellectu alterius. et ideo unum per se separatim intelligi sine alio et hoc est unum per intellectum abstrahi ab alio. manifestum est autem quod posteriores non sunt de intellectu prioris sed e converso. ut homo non est de intellectu animalis. quia animal prius est homine. et homo forte. et ideo animal per intellectum sine homine. et homo sine forte. et hoc est abstrahere ultra singularem. Si similiter inter omnia accidentia que adiacent substantie materiali primo ei aduenit quantitas. Deinde qualitates sensibiles. et consequenter actiones et passionibus et motus sequentes huiusmodi qualitates sensibiles. Ex quo sequitur quod quantitas in suo intellectu non includit qualitates sensibiles actiones vel passionibus vel motus. sed bene includit in suo intellectu substantiam materiam que est prior quantitate. quantitas igitur potest intelligi sine materia subiecta motui et qualitatibus sensibilibus. non tamen absque materiali substantia. et ideo quantitas per se abstrahi secundum intellectum a motu et materia sensibili non tamen a materia intelligibili. et ideo mathematicus per ipsam considerare sine materia et motu sensibili. et hoc ut de philosophia nihil differt quantum ad veritatem considerationis. quia quicquid quantitas et accidentia per se sibi convenientia non sunt separata secundum esse a materia sensibili tamen mathematici abstrahentes ea secundum intellectum non mentium. quia non asserunt ea esse extra materiam sensibiles hoc enim esset mendacium. sed ea considerant absque consideratione materie sensibilis et ita debet fieri abstractio per primam operationem intellectus que est simplicis rei apprehensio. et non per secundam que est compositio et divisio. quia si sic abstraherentur ea que sunt coniuncta secundum esse abstrahentium esset mendacium. Ex quo patet quod non eodem modo philosophicus et mathematicus considerant quantitates et accidentia eius. quia mathematicus considerat quantitatem secundum simplicem formam et essentiam quantitatibus abstrahendo eam a motu et materia sensibili. Sed philosophicus considerat eam. puta est terminus naturalis corporis. Et licet considerent de eodem materiali non tamen formaliter cum alia conveniunt quantitati vel est terminus corporis naturalis. et alia quantitati considerate secundum se et absolute. nam mathematicus inquit de corpore an sit rotundum vel sphericum vel rectum vel curvum. sed philosophicus inquit de corpore an sit calidum vel frigidum grave vel leve et sic conveniunt in subiecto et differunt in predicato. Et etiam demonstrant philosophicus et mathematicus easdem conclusiones. sed tamen per alia media probat eas philosophicus et per alia media astrologus. Ex predictis concludit Aristoteles errorem platonis. quia enim latebat enim quomodo intellectus potest vere abstrahere ea que non sunt separata secundum esse. ideo posuit omnia abstracta secundum intellectum etiam esse abstracta secundum rem. et non solum posuit entia mathematica esse abstracta a corporibus sensibilibus secundum esse. propter hoc quod mathematicus abstrahit ea a materia sensibili secundum rem. sed ipse etiam posuit ultra philosophica esse secundum rem abstracta a singularibus propter hoc quod philosophica scientia est de universalibus et non de singularibus. ideo posuit communem hominem secundum esse separatum a particularibus hominibus. et sicut dicebat in aliis et huiusmodi separata dicebat esse ydeas. philosophica tamen sunt minus abstracta quam

Physicorum

mathematicalia. qz materia sensibilis nec in vñ nec in particulari cadit in intellectu mathematicali. sz materia sensibilis in cõcepta cadit in intellectu reꝝ naturalium nõ tñ materia sensibilis individualis. vt in definitione hoies ponit caro et os sed nõ hec caro et hoc os. Istis notatis sequitur responsalis. Conclusio Physica differt a mathematica. pbatur duplici rōne textus. Prima rō. ille scie sunt diuerse q̃ diuersimode definiunt cū definitio sit pncipiũ demonstratōis q̃ facit scire. sz physica z mathematica diuersimode definiunt igit̃ rē. minor pz. qz entia mathematicalia vt sunt numerus par et impar linea figura rectũ et curuum. et sz milia definiunt sine motu et materia sensibili. nam si in definitōe recti vel lineę poneret materia sensibilis. vtputa lignũ. talis definitio nõ cõpeteret lineę vel recto qđ vel que esset in alia materia sensibili. vtputa in curuo vel ere. sed entia naturalia. vt hō equus caro et os et silia definiunt cū materia sensibili. Et iō dr phs in textu q̃ physica et mathematica differunt sicut sumũ et curuum. qz in definitōe sumi ponit subiectũ sensibile qđ est natus. sed in definitōe curui nõ ponit aliqđ subiectũ sensibile

Secda ratio. scie medie inter physica z mathematica. vt p̃spectia musica et astrologia dñt a mathematica p hoc q̃ pueniunt cū physica. sz a fortiori physica differt a mathematica. tenet p̃ma. qz si mediũ differt ab vno extremo p hoc q̃ puenit cū alio extremo a fortiori. extremũ differt ab extremo. assumptũ pz. qz ille medie scie. dñt mō se hñt ad mathematicam. nã geometria q̃ est pure mathematicalis capit lineã physica z abstrahit eã a materia sensibili. sz ecõuerso p̃spectia capit lineã mathematica abstractã a materia sensibili et applicat eã ad materiã sensibile. s. vñ suale. silt diceret de musica respectu arismetrice et astrologia respectu arismetrice et geometrie. Et si q̃rat vñ scie medie sunt magis physice q̃ mathematice. Ad hoc rñdet phs q̃ sic q̃uis demonstrent p pncipia mathematicalia. qz vnũqđ qđ denominat et hz spēm a termino ad quẽ. et huiusmodi scie applicant entia mathematicalia ad res naturales. vt dictũ est et fm hoc magis dicunt naturales q̃ mathematice.

Ad ratōes An oppositiũ Ad p̃mã pz ex dictis. nã dictum ē q̃ physice et mathematice p̃siderat idẽ materialiter sz diuersa formaliter. Ad scđam patz solutio ex dictis. nã cum astrologia sit magis naturalis q̃ mathematica nõ est incoueniens si cõmunice in p̃clusionibz cū scia naturali. qz tñ nõ est pure naturalis. iō nõ demonstrat p pncipia naturalia sz mathematicalia. sz scia naturalia cõclusionẽ demonstrat p mediũ naturale. vt q̃ terra est spherica demonstrat natural. qz est corp⁹ grauissimũ cui⁹ pres tendit ad mediũ. et sic ē spherica. sz astrolog⁹ candẽ p̃clusionẽ demonstrat ex figura eclipsis lune. vel qz hoies nõ aspiciunt eadem sydera ex omi parte terre

Om̃ aut natura dupl̃r dicit̃ species et materia. sicut desymmo quidẽ. quid sit intendimus. sic cõsiderandũ est. Quare neq̃ sine materia hñm̃i neq̃ fm materiã. Etenĩ iam et de hoc dubitabit aliqđ dupl̃r. quia due natura sunt. de qua ē physica

Secundus liber

aut de eo quod ex utroque. Sed si de eo quod ex utroque et circa
utrumque. utrum igitur eiusdem aut alius utrumque cognoscere. In an-
tiquos quidem enim aspicienti videbitur utrumque esse materici. Ex
parva enim parte quandam empedocles et democritus speciem.
et quod quiderat esse tetigerunt. Si autem ars imitatur natu-
ram. eiusdem autem scientie est. cognoscere speciem et materiam
usque ad hoc. ut medici sanitatem et coleram et flegma in quibus
est sanitas. similiter et edificatoris est speciem domus et mate-
riam. quoniam lateres et ligna sunt. Similiter et in alijs. et physi-
ci utrumque erit cognoscere utrasque naturas. Adhuc quod cuius
causa sit et finem eiusdem. et quicunque sunt propter hoc. Natu-
ra autem finis est. et cuius causa sit. Quorum enim continui motus ex-
istentis est finis aliquis motus hoc ultimum est et cuius causa
sit. Unde et poeta derisorie apposuit dicere. Nunc finem cui-
us quidem causa effectus est. Vult enim non omne esse ultimum
finem sed optimum. Quoniam autem faciunt artes materiam. alie
quidem simpliciter. alie vero operose. et utimur tanquam propter
nos omnibus que sunt. Sumus enim quodammodo et nos finis
Dupliciter enim est id cuius sit causa. Dictum est autem de his in
his que de prima philosophia sunt. Que igitur sunt principi
antes materiam et cognoscentes artes. que utitur et factiva. que
architectonica. Unum et visualis architectonica quodammodo est. Dicitur
autem finem quod boni speciei quod cognoscit architectonica. alia autem ut
factiva materie. Subnator enim qualis sit species aliqua temonis
cognoscit et instituit. Alius autem ex quo ligno et qualibus illis
erit. In his quidem igitur que sunt finem artem. nos faciunt ma-
teriam propter opus. sed in physicis inest. Amplius eorum.
que sunt ad aliquid materia est. In alia enim specie alia materia
Usque ad quantum ergo physicum oportet cognoscere speciem et quic-
quid est. aut quemadmodum ad medicum nervum et fabricum es usque
quo. Cuius enim causa unumquodque. Et circa hec que sunt separe que
dem species in materia. Non enim hominem generat ex materia. et sol-
um non se habeat hec separabilis et quod sit phisice prime est determinare
Queritur Ut physicus habeat considerare materiam et formam
entis. ergo consideratio eorum pertinet ad metaphysicum. qui considerat de en-
te et de partibus entis. Secundo sic. si physicus consideraret materiam.

Physicorum

vel consideraret omnem vel aliquam et aliquam non. nō primum. quia dicit *Thucenna*. physica est de materia quadam. nec secundum. quia nō est maior ratio de vna q̄ de alia. In oppositum est phus in textu.

Pro responsione Sciendum q̄ post q̄ phus ostendit differentias inter consideratōnem physicam et mathematicam. Consequenter ostēdit ad que se extendit consideratio naturalis phie. et quasi cōcludendo ex predictis inferit q̄ physicus habet considerare materiam et formam propter duas ratōnes. quarum prima est. q̄ natura dicitur de materia et forma. sed physicus habet considerare naturam. ergo habet considerare materiam et formam. Secunda ratio est. quia consideratio physica differt a consideratōne mathematica. eo q̄ consideratio physica est sicut consideratio sumi. et consideratio mathematica sicut consideratio curui. sed symmū materiam et formam comprehendit. ergo rē. Sciendū secundo. q̄ ad ostendendū causam istius determinatōnis dicit phus q̄ de ista consideratione possunt esse duo dubia. Primum est. ex quo sunt due nature scz materia et forma de qua istaz est physica. et verū sit de cōpositio ex veris. Et si sic verū sit eadē pars que considerat materiā et formā et cōpositū. vel sit vna ps que considerat de materia et alia de forma. Et ratio harz dubitationū est. q̄ si aliquis aspiciat ad dicta antiquoz videtur sibi q̄ physica solum de materia considerat. q̄ ipi nihil de forma trahauerunt nisi impedocles et democritus. ex qua pre formā tetigerūt discipulos q̄ multis fieri vñ. Et q̄ p̄ma dubitatio videtur esse soluta ex predictis. ideo phs p̄ncipaliter ponit solutōem scd de dubitatōnis. Conclusio p̄ma. Eiusdē scientie est considerare materiā et formā sibi p̄portionatam. p̄bat p̄clusio tribus ratōnibus phis. Prima ratio est. ars imitat naturam in quantum potest. ideo sicut se habet scientia artificialis ad artificialia. ita scientia naturalis ad naturalia. sed eiusdem artis est considerare formam artificialiū et materiam sibi p̄portionatam. vt medicus habens considerare formam scz sanitatem considerat coleram flegma et alios humores in quantum sunt materia istius forme. sicut etiam domifactor considerat formam domus et materiā illi forme p̄portionatam. et similiter est in alijs artificialibz. ergo similiter est in scientia naturali. Secunda ratio est. q̄ eiusdem scientie est considerare finem et ea que sūt ad finem. q̄ ratio medioz ad finem ex fine sumitur. cum ergo forma sit finis materie. ergo physicus habet considerare materiam et formam sibi p̄portionatam. Minore p̄bat phus. q̄ de ratōne finis duo sunt. Primum est q̄ sit quid vltimū et scdm q̄ sit illud cui? cā sit aliud. sz hec duo forme pueniūt respectu materie. ita q̄ forma est qd vltimū respectu materie. vt satis notū ē. q̄ habita forma cessat motus materie Scdō p̄bat phs p̄ se. Et em̄ q̄ triplices sunt artes. qdā sunt p̄paratiue materie. vt ars p̄paratiua lignoz ad factōem navis. alie sunt forme factiue. vt nāq̄ uisfactiua q̄ in materia p̄parata nauē pficit. Alie sunt vsuales q̄ videntur refacta. vt ars nauigatoria. et iste sunt architectonice. p̄cipit em̄ vsualis forme factiue q̄ intro ducat talem formam in materiā p̄pter talem vsū videntur em̄ omnibus tanq̄ propter nos existentibus. similiter forma factiua p̄cipit factiue materie. vt faciat materiam conuenientē tali forme.

Secundus liber

Tunc arguitur ad oppositum sic. sicut se habet visus ad formam sic se habet forma ad materiam. scilicet visus est cuius causa est propter quod fit forma. Ergo sicut forma est causa respectu materie. Tercia ratio est. eorum que sunt ad aliquid est eadem scia et consideratio. scilicet materia est ad aliquid. scilicet ad formam. Ergo eadem scia habet considerare materiam et formam. **S**ed in primo per. quod sub alia et alia forma reperitur alia et alia materia. Ergo materia est ad aliquid. scilicet ad formam. non tamen debet intelligi quod materia sit ad aliquid secundum esse. sed solum secundum dici. **C**onclusio secunda. Forme que sunt separabiles inquantum habent non sunt physice considerabiles. probatur per philosophum in primo metaphysice. dicitur non considerat numerum inquantum numerus absolute. sed hoc pertinet ad naturalis philosophum. scilicet considerat ipsum ut est susceptivus sanitatis et egritudinis. sicut faber non considerat es inquantum es sed inquantum suscipit formam statue. Ergo sicut physice non considerat formam inquantum forma. quod hoc ad metaphysicum pertinet. sed eam considerat inquantum est materia et cum ipsa constituit compositum naturale. **E**x primo per quod cum anima rationalis sit in materia. et anima constituit compositum naturale. **E**x consideratione philosophi naturalis ex preformam et quodammodo physica cum metaphysica coniungit. quod inquantum est in materia pertinet ad physicum. sed ut separabilis est a materia pertinet ad metaphysicum. et quod anima rationalis est in materia probatur per philosophum. quod forma rei genite est in materia. quod hoc est generatio. ut materia sit in materia. sed hoc ex materia generatur. quod hoc homines generant ex materia et solus homo ut agens uniuersum et solus ut agens equum. **E**t predicta ratio physica consideratione metaphysici. **E**t ad quod se extendit consideratio naturalis philosophi. **Q**uantum ad secundam. **D**ubitat. Quare dicitur in prima per quod ars imitatur naturam. **R**espondet quod hoc est propter duas causas. Prima est. quod principium artis est nostra cognitio intellectiva que per sensum ortum habet a rebus naturalibus. id est ad similitudinem naturalium facimus res artificiales. Alia causa est. quod a quodam principio intellectivo videtur opus nature procedere inquantum sit determinata principia et media ad determinatos fines ex quibus capit intellectus noster cognitionem practica et modum ordinandi artificialia.

Ad rationes. **A**d oppositum. **A**d primam dicitur quod metaphysicus habet considerare materiam et formam absolute. ut sunt pres entis. et habet intra se habitudinem actus et potentie. sed physice materia considerat. ut est mutabilis ad formam et considerat formam ut patet in primo per motum in materia. et ut est principium entis naturalis. **A**d secundam. **S**ed quod anima distinguit duplicem materiam primam. quod quedam est materia prima que consideratur absolute. et est pres entis. et talem non considerat physicus. Alia est materia secunda prima que est materia considerata ut est principium entis naturalis inquantum est mobile. et talis est uniuersum saltem omnia naturalia. nec **A**ulcorum voluit quod physicus non habeat considerare uniuersalem materiam omnium naturalium. sed voluit dicere quod non considerat materiam sub quacunque differentia eius.

Et terminatis autem his considerandum est de causis. que et quot numero sunt. Quoniam enim sciendi gratia hoc negotium

Phyſicorū

est ſcire an nō ante opinamur vnūquodq; quāz vtiq; accipia/
mus. ppter quid vnūquodq;. Hoc autē eſt accipere primam
cauſā; manifeſtū eſt quoniā et nobis hoc faciendū eſt. et de ge/
neratōne et corruptōne et de omīu phyſica mutatōne. quaten⁹
ſcientes eorū principia reducere in ipā tēptemus queſitorū vnū
quodq;. Vno quidē modo cauſa dicitur ex quo fit aliqd cū
inſit. ſicut es ſtatue et argenti phiale. et horū genera. Alio
autē modo ſpecies et exēplū Hec autē eſt ratio ipſius quod quid
erat eſſe. et huius generat et cuius que eſt dyapafon. duo ad vnū
et omīno numeris et ptes que in definitōne. Amplius vn
de pncipiū mutatōnis pmiū aut q̄tis eſt. vt conſilians cā. et
pater filij et omīa faciens facti. et cōmutans cōmutari Ad/
huc autē quēadmodū finis. Hoc autē eſt cuius quod cā. vt ābu/
landi ſanitas ppter quid ābulat dicimus. vt ſanetur. Et di/
centes ſic opinamur aſſignare cauſas. Et quecūq; iam mouē/
te alio intermedia ſūt finis gratia. vt ſanitas. macies. aut pur/
gatio aut potiones. aut organa. Omīa em̄ hec finis grā ſunt.
Differūt tū ab inuicē q̄ alia qdē opa alia vero organa. Cauſe
quidē igitur fere tot modis dicuntur Cōtingit autē multipli/
citer dictis cauſis. et multas caſdē cauſas eſſe nō ſm accidens
vt ſtatue ſtatuiſica et es. non ſm altez aliqd. ſed ſm q̄ eſt ſta/
tua. Sed nōn eodē modo. ſed hoc quidē vt materia. illud autē
ſicut vnde motus. Sunt autē quedam et adinuicem cauſe.
vt laborare cauſa eſt boni habitus. et hic laborandi. ſed nō eo/
dem modo Sed hoc quidem ſicut finis. illa ſicut pncipiū mo/
tus Amplius autē eadē contrariorū eſt cauſa. Que em̄ pſens
cauſa huius eſt. hanc et abſentē cauſam contrarij. vt abſentia
gubernatoris nauis ſubmerſionis. cuius erat pſentia cauſa ſa/
lutus Omīes autē nunc dicte cauſe in quattuor incidunt mo/
dos manifeſtiſſimos. Elementa em̄ ſyllabarū et materia vaſo/
rum. et ignis et huiusmodi corporum. et partes totius et ſup/
poſitōnes conſuſionis ſicut ex quo cauſe ſunt. Harū autē he
quidē ſunt ſicut ſubiectū et partes. Alię autē ſunt ſicut qd quid
erat eē. et totū et cōpoſitio et ſpēs. Semen autē et medicus et con/
ſilians et omnino faciens ſunt vnde pncipiū mutatōnis aut
ſtatū aut motus eſt. Alia autē ſicut finis et bonum aliorum.

Secundus liber

Queritur *Utrum sint tria quattuor genera causarum. Arguitur quod non. quia finis est causa causarum. Et sic cause non effectus. Et non sunt quattuor genera causarum. Secundo sic. ille cause que co-*
incidunt non sunt diuerse cause. sed forma et finis coincidunt. Et non sunt di-
uerse. Tercio sic. physicus habet considerare naturam. sed natura solus de
materia et forma. Et physicus non habet considerare quattuor causas. In op-
positum est prius in textu. Pro responsione ad questionem est. Sciendum
prius quod postquam prius in tercio tractatu ostendit de quibus scia naturalibus
considerare. Hic consequenter ostendit ex quibus causis demonstrat. et antequam
ostendat numerum causarum. primo probat quod ad physicum prius considerare de
quattuor causis. quia negotium physicum est gratia sciendi et non gratia operandi. sed
tunc arbitramur rem scire cum causas eius cognoscimus. Et ad physicum
prius cognoscere et considerare causarum cuiuslibet mutacionis naturalis ut
quolibet transmutacionem et quolibet compositum sciat in sua principia reducere.
Et quod habeat considerare quattuor causas. probat. quia in omni transmutacione
physica aliquid subiectum. scilicet materia. et tale transmutacionem acquiritur
aliquid secundum forma et omnis motus. et mutacio est ab alio. scilicet ab efficiente et o-
agens agit ut prius ab aliquo. scilicet a fine. Et considerans motum habet considerare
quattuor causas. Sciendum secundo. quod causa quattuor modis. primo modo
est causa illud ex quo fit aliquid cum insit. et hec est causa materialis. ut es est causa sta-
tue. et elementa syllabarum et simplicia corpora mixtorum et per totum in prius in-
clusionis. et hoc non est finis se totas. sed in quantum in ipis sunt termini con-
clusionis. quia si prius considerare ut hinc virtute inferendi conclusionem sic res
ducunt ad genus cause efficientis. Et dicebat cum insit. propter prius em-
duenon est in re facta. Et ponit fit. et non est. quia physicus non considerare ma-
teriam absolute. sed ut est principium esse rei et fieri per motum et transmutacionem.
Secundo modo est causa spes et exemplar. et hec est ratio illius quod quod erat
esse. et hec est forma virtutis proportionis musice que dicitur dyapason. pri-
oria forma est proportio dupla. et eius causa remota est proportio numeralis. et sunt
pres definitionis sunt forme. Et dicitur forma species et exemplar. propter dis-
persitatem opinionum de ipsa. quidam enim ut platonici posuerunt formas
extra singularia. et finis hoc dicitur exemplar. et prius virtutis illo modo lo-
quendi. quia nondum reprobavit illam opinionem. Alii vero posuerunt for-
mas naturales existentes in materia determinantes materiam ad certum
gradum entis et certam speciem. ideo forma spes dicitur. Et dicitur quod est ratio illius
quod quod erat esse et melius quam diceretur quod quid est. quia per illum modum lo-
quendi importatur prioritas cause formalis ad effectum. Tercio modo dicitur
causa illud quod est principium unde motus. et hec est causa efficiens
ut consiliarius est causa consilii. et pater filii et faciens facti. commutans
commutari. et medicus sanantis et semen generantis rei quod non intelligit
de semine femelle sed de semine masculi quod reducit ad causam efficientem
per quanto in semine est virtus generantis per quam potest producere formas
substantiales. et circa hanc causam ponit Avicenna quadruplex efficiens.
quod dicitur enim est efficiens quod complet et perficit materiam dando formam ultimam.
Aliud est preparans quod disponit materiam ad receptorem forme et non
ad ultimam formam. Aliud est coadiuvans quod non agit ad finem proprium sed ad

Physicorum

117

finis alterius. Aliud est p[ro]p[ri]ans q[uo]d rep[er]itur in agentib[us] s[ecundu]m p[ro]positum.
 Quarto d[icitu]r c[on]tra illud cuius g[ra]tia fit aliq[ui]d. et hec est c[on]tra finalis ut sanitas
 est c[on]tra ambulatio[n]is. Et q[uod] finis est c[on]tra p[ro]bat p[ro]p[ri]us. q[uia] illud est c[on]tra q[uo]d resp[on]d[et]
 decur ad questio[n]e[m] facta[m] p[ro]pter q[uo]d. s[ed] si querat[ur] quare aliq[ui]s ambulet[ur]
 sponde[re] ut sanet[ur]. s[ed] finis est c[on]tra et ad r[ati]onem finis req[ui]ritur q[uod] sit q[uo]d vlti[mu]m
 m[u]m. n[on] t[ame]n oportet q[uod] sit q[uo]d vlti[mu]m simpl[iter]. s[ed] sufficit q[uod] sit vlti[mu]m respe
 ctu alicuius p[ro]p[ri]i finis. v[bi] o[mn]ia q[ui] sunt inter p[ri]mu[m] p[ri]ncipiu[m] moue[n]s et vlti
 mu[m] finem simpl[iter] s[ed] fines respectu p[re]cedenti[um] et p[ri]ncipia respectu sequenti[um]
 ut intermedia inter medicu[m] et sanitatem. sanitas e[ss]e[m] est finis maciei. macie[m]
 es purgatio[n]is. et purgatio portio[n]is et portio est finis organo[rum] quibus
 p[re]paratur. et licet finis habeat r[ati]onem boni n[on] t[ame]n s[ecundu]m p[ro]p[ri]u[m] req[ui]ritur. ut d[icitu]r p[ro]p[ri]us
 q[uod] illud sit bonu[m] simpl[iter] sed sufficit q[uod] sit bonu[m] simpl[iter] vel appare[n]s. S[ecundu]m
 endu[m] tercio. Tres sunt p[ro]p[ri]etates causa[rum] q[ui] sequunt[ur] ex p[re]dic[ti]s. P[ri]ma
 ma q[uod] eiusde[m] rei sunt plures cause p[er] se ut statue[m] statifica est c[on]tra efficiens
 et es est c[on]tra materialis. Et eti[am] in eod[em] genere cause eiusde[m] rei p[ossu]nt e[ss]e plu
 res cause subordinate. S[ecundu]da p[ro]p[ri]etas est q[uod] cause sunt sibi i[n]uicem cause
 n[on] t[ame]n s[ecundu]m id[em] genus cause. sicut ambulatio est c[on]tra efficiens sanitatis. et sa
 nitas est c[on]tra finalis deambulatio[n]is. Tercia est q[uod] id[em] q[ui]q[ue] est c[on]tra p[re]terit[um]
 o[mn]iu[m] vniu[er]s[al]i[um] p[er] se et alterius p[ro]p[ri]etatis. ut gubernator navis in sua p[re]sentia
 est c[on]tra saluatio[n]is navis et in sua absentia est c[on]tra submersio[n]is eiusde[m] s[ed] h[ic]
 notatis sequitur responsio. Conclusio. T[er]tiu[m] sunt quatuor modi
 essentielles vel quatuor genera causa[rum]. Probat p[ro]p[ri]us hanc p[ro]p[ri]etate[m]
 inductue ostendendo q[uod] o[mn]is causa alicuius effectus potest reduci ad
 aliquam istarum causa[rum] et facit inductio[n]em per exempla p[ro]p[ri]a posita. Po
 test etiam sic p[ro]b[ari] per sufficientiam. Quia o[mn]is causa vel est intrinseca
 vel extrinseca. Si p[ri]mu[m] hoc est dupliciter. vel subicitur motui et sic est
 materia. vel acquiritur per motum et sic est forma. Si extrinseca hoc est
 dupliciter. vel est p[ri]ncipiu[m] vnde motus. et sic est causa efficiens. vel g[ra]tia
 cuius fit motus. et sic est finis. S[ed] Dubitatur p[ri]mo. Utr[um] p[re]s
 definitio[n]is reducuntur ad genus cause formalis. Arguitur q[uod] n[on]. q[uia]
 materia est de quidditate et definitio[n]e rei naturalis. igitur. Ad dubiu[m]
 breuiter respondetur q[uod] si partes definitio[n]is comparent[ur] ad suppositum
 nature quam definiu[n]t habent r[ati]onem forme. sed si compentur ad natu
 ram quam definiunt inquantu[m] sunt p[re]s eius. vel etiam definitio[n]is sic
 habent r[ati]onem materie. q[uia] o[mn]is pars comparata ad totum habet r[ati]onem
 materie. Ad obiectionem dicitur q[uod] materia in co[m]muni que ponitur in
 definitio[n]e rei capitur ut actuata est per formam et sic habet r[ati]onem for
 me. S[ed] Dubitatur s[ecundu]do. Quare p[ro]p[ri]us magis p[ro]bat de fine q[uod] sit c[on]tra
 q[uo]d de alijs. Ad dubiu[m] dicitur q[uod] causa est. q[uia] causalitas finis est ma
 gis occulta eo q[uod] n[on] est causa rerum nisi s[ecundu]m esse quod habet in intentio[n]e
 nam s[ecundu]m esse quod habet in re habet r[ati]onem vltimi.

Ad r[ati]ones

Ante oppositum Ad p[ri]mam dicitur q[uod] licet s[ecundu]m
 nis sit causa causarum quantum ad actum cau
 sandi. non tamen quantum ad speciales modos causandi et p[er] illos mo
 dos distinguuntur. Ad s[ecundu]dam dicitur q[uod] forma et finis generatio[n]is
 s[ed] ut

Secundus liber

materialiter coincidunt. sed nō formaliter. qz dicitur forma respectu ^{et} ppositi. et dicitur finis respectu motus vel intentōis vel executōis agē-
tis. Ad terciā dicitur q licet pprē capiēdo naturam solum dicat
de materia et forma. tamen si capiatur cōmuniter. vt dicit quodcūqz pū
cipium motus sic se extendit ad causas extrinsecas

¶ Que enim est cuius causa potissima est et finis aliorū bo-
num voluit esse. Differt autem nihil eandem dicere bonam
vel videri bonam. Causa autem igitur hec et sunt tot specie

Queritur An finis sit causa causarū. Arguitur q
nō. et hoc contra suppositū. qz finis nō est pncip-
pium. qz habet rāōnem vltimū. ergo nō est causa. Secōdo sic. causa est
ad cuius esse seqtur aliud. sed ad esse finis nihil seqtur. sed ipse seqtur illud
qd est ad finē. ergo nō est cā. Tercio sic. Qd est causatū ab alio nō est
cā. sed finis ab efficiente causat. ergo nō est cā. Quarto sic a causis in-
trinsecis q sunt materia et forma magis dependet esse rei. ergo finis non
est causa causarū sed potius forma. In oppositū arguit p pūm q dicit
Que em est cui? cā potissima et finis aliorū bonū voluit esse. Pro res-
ponfione Sciendum pūmo Qd finis potest duplt considerari. Uno
mō fm esse qd hz in intentōe agentis. Alio mō fm esse qd hz extra animā
et in executōe opīs. iō difficultas est. vtz rō cause cōpetat fini fm ee qd
hz extra animā vel fm esse qd hz in intentōe agentis. et fm hoc respon-
det Egidius de gaudauo in quodā tractatu quē fecit de causalitate ip-
finis. in cuius fine dicit gausus est animus meus de reptione cālitratis
ipius finis. quā causalitatem sic assignat q finis fm esse quod hz in in-
tentōe moueris nō hz aliū modū cālitratis a cālitate efficientis vt cogni-
tio sanitatis in medico efficit in eo desiderū sanitatis ad qd desiderū se-
qtur motus et opatio ad sanitatē. z sic ymaginat q finis intentus mo-
uet per modum cause efficientis. sed fini fm esse quod habet extra animā
cōpetit pūa rō cālitratis distincta a cālitate efficientis et aliarū cāz. Et ad
hoc adducit aliquas rāōnes quaz pūa est. nam de rōne finis duo sunt
scz q est quid optimū et quid vltimum. sed hec duo finī competunt fm
esse quod habet extra animā. et non fm esse quod habet in intentōe
agentis igitur. Secunda ratio. illud dicit finis quo habito cessat mo-
tus et opatio ordinata in finem. sed sic est de fine fm esse quod habet ex-
tra animā. igitur. Tercia ratio est hec. quia si aliquis tendat ad ali-
quem finem et illum non consequitur fm suū esse reale extra animā de-
citur frustrari suo fine qūis habeat finem in intentōe sed hoc non esset
nisi fini fm esse suū quod habet extra animā competere rōne cause.
Sciendū scōdo. Qd iste auctor duplici errore gausus est. pūmo erro-
re proueniente ex ignorantia huius q finis intentus dicitur mouere eff-
ficiens. non proprie sed metaphorice. mouere enim proprie est actus ef-
ficientis qui quidem actus se habet per modum fluentis z transeuntis

Physicorum

in aliter sed mouere ipsius finis est mouere metaphorice. scz mouere per modum amari et desiderari. Secdo deceptus est p dictus artifex qz nescit uic distingere de fine. vt finis est et terminus et de fine vt est causa. nā si ni vt finis est conuenit ratio vltimi et termini et hoc fm esse quod habz extra animam fm quod esse nō habet ratōnem cause. sed effectus efficiētis. Et ita bene probant ille ratōnes qz finis fm esse extra animam com petit ratio finis et termini sed si finis consideret vt causa fm hoc habz rationem primi. et hoc modo puenit omnes alias causas in causando. i. mouendo efficiens. et hoc finis conuenire non potest nisi fm esse quod habet in intentōe agentis. Et p dictis patz qz finis fm esse quod habet in intentōe efficiētis habet ratōnem cause nō tamen absolute. sed p respectum ad esse reale finis quod habet extra animā. Sed fm esse qd habet in executōe opis habet ratōnem effectus efficiētis. Istis notatis positur. **Conclusio.** Finis est causa causarum. Qz sic causa prius patz tuit ratōne pbi. Et qz sic causa causaz patz. quia illa causa que preuenit omnes alias causas in causando et sine qua alie cause nō causarent est causa causarum. sed sic est de fine. qz materia cum sit pura potētia nō potest reducere se ad actum. ergo oportet qz reducat ab aliquo efficiēte. sed efficiens nō inchoat motum nisi motum a fine. ergo causalitas finis preuenit causalitatem efficiētis. ergo preuenit causalitatem materie et forme et sic est causa causarum. **¶** Dubitatur circa predicta. Quotuplex ordo potest reperiri in causis. Ad dubium respondet Albertus qz quatuorplex est ordo causarum. Primo modo ordinatur fm pproquitatez ad suum effectum et hoc modo materia est prima. qz in naturalibz res causantur per motum cuius materia est subiectum. et qz forma intrinsece completet et perficit materiā. ideo fm hunc ordinē forma est scda causa et efficiens est illud quod ducit materiā ad formam. ppter hoc efficiens ē tertia causa et finis qui mouet efficiētem est quarta causa. Secdo modo ordinari possunt quantū ad interōnem cause et actū causandi. et tunc illa dicitur pōz cui pmo conuenit causare. et qz materia non ducit seipam ad formam. sed ab efficiēte ducit. et efficiens nō mouet nisi motū a fine. ergo fm hunc ordinem finis est pma causa pueniens omnes alias causas in causando. scda efficiens. tertia forma. quarta materia. Tercio modo possunt ordinari quantū ad esse sic qz illa dicat pōz que pmo habz eē extra animā. et hoc ordine efficiens est pma. deīdo materia. et tertia forma. et vltima finis. Quarto modo ordinant quantū ad rationē pncipij mouendi. et qz omne mouens mouet p formā qz est sibi pncipiū et ratio mouendi. ideo fm hunc ordinē pma causa est forma. scda efficiens. tertia finis. et quarta materia. Et p dictis patz qz licet fm pproquitatez ad re causatā materia sit pma et quantū ad esse efficiens sit pma. et forma quantū ad rationē mouendi. et intentio cause pmo cōuenit fini. ita qz pōz sibi cōuenit causare qz alijs causis et causalitas eius puenit causalitatem oim causarum. et p hoc soluit quarta ratio ante oppositum. alie autē ratōnes fecte solute sunt ex dictis.

¶ Modi autē causarum numero quidem sunt multi: Capitales

Secundus liber

aut et hii minores. Dicuntur autem cause multipliciter Et ipsa-
rum similium specierum et prius et posterius altera alterius.
ut sanitatis medicus et artifex et dyapason. duplicem et nume-
rus et semper continentia ad unumquodque. Amplius au-
tem secundum accidens et horum genera. sicut statue et aliter policle-
tus. et aliter statuam faciens. quoniam accidit statuam facienti
policletus esse. Et continentes autem accidens. ut si homo cari-
sa sit statue aut omnino animal Sunt autem accidentium alie alijs
longius et propius. ut si albus et musicus causa dicitur statue.
Præter autem omnes et proprie dictas et secundum accidens. alie quæ-
dam sicut potentes dicuntur. alie vero sicut operantes. ut edi-
ficandi domum edificator. aut edificans edificator. Similiter
autem dicuntur et in quibus cause que sunt cause in his que dic-
ta sunt. ut huius statue aut statue. aut et omnino ymaginis et
eris huius aut eris. aut et omnino materie. et in accidentibus
similiter est. Amplius autem complexæ et iste et ille dicuntur
ut non policletus neque statuam faciens. sed policletus statuam
faciens. Sed tamen omnes he sunt multitudine quidem sex.
dicte autem dupliciter. aut enim sicut singulare. aut sicut ge-
nus. aut sicut accidens. aut sicut genus accidentis. aut sicut com-
plexæ he. aut sicut simpliciter dicte. Omnes autem actu operan-
tes aut secundum potentiam sunt. Differunt autem intantum quod ope-
antes quidem et singulares simul sunt et non sunt. et quorum sunt
cause. sicut hic medicans cum hoc qui sit sanus. et hic edifica-
tor cum hoc edificato. Que autem sunt secundum potentiam non semper con-
rumpuntur cum non simul domus et edificator. Oportet autem semper
causam uniuscuiusque summam querere sicut et in alijs. ut ho-
mo edificat quoniam edificator est. edificator autem secundum edificati-
onem. Hec autem prima causa est. et sic in omnibus Amplius
autem alie quedam genera sunt generis. alie autem singulares singularium.
ut statue statuam quidem faciens. Dicuntur autem huiusmodi et dici-
mus quidem possibilem operantes autem ad operata. Quod qui-
dem igitur cause sunt nobis determinata sint sufficienter.

Queritur Utrum agentia naturalia solū præparant materiam et
quod primum efficiens efficit per suam essentiam et non per aliquod sibi additum. ergo in meo
plane attingit formam substantialem rei. et sic agentia naturalia solū præparant materiam

Physicorum

tertia ad formam. Secundo sic. in efficientibus essentia est subordinata. secundum non efficit nisi per virtutem primi eo quod a primo habet quod sit et quod sit efficiens. In omnibus efficientibus est virtus primi efficientis perficiens materiam dando ei formam et esse. et per consequens secunda efficientia solum preparent materiam. Tercio sic. agentia naturalia sunt qualitates prime quod sunt accidentia. habent accidentia non preattingere formam subalem. quod agere ultra gradum primum. habent tales qualitates solum materiam preparent. Quarto sic. Omne calidum est a primo calido. et omne frigidum est a primo frigido. ergo omne esse est a primo esse sed primum esse est primi efficientis. ergo omne esse est a primo efficiente. et per consequens agentia secunda non attingunt rei esse neque formam substantialem cum ipsa sit ratio essendi et sic solum preparent materiam. In oppositum arguitur. quod agens transmutans materiam ad formam tangit materiam. sed solum agens proximum quod est naturale tangit materiam. ergo illud transmutat materiam. educendo formam substantialem de potentia materie. Item arguitur agens uniuersum generat sibi simile secundum spiritum sed hoc non faceret nisi attingendo formam sibi similem in specie. Pro responsione est. Sciendum primo. quod propter rationes ante oppositum. Avicenna posuit quod agentia naturalia solum preparent materiam ad susceptionem forme et primum efficiens materiam perficit sic dispositam dandum sibi formam et esse. sed huic positioni contradicunt plures periphetici dicentes quod forme subales non veniunt simpliciter ab extra a datore formarum sed per virtutes agentium naturalium. educuntur de potentia materie in actum quas opiniones volens concordare Albertus dicit. quod veritas aliquid continet veritatis. quia virtus primi agentis potest dupliciter considerari. Uno modo secundum essentiam. et sic ipsa est una per essentiam in omnibus mouentibus que tamen primo et principaliter est ipsius primi mouentis et sic ut dicitur intelligitur positio Avicenne scilicet quod primum efficiens perficit materiam. quia virtus qua perficitur primo et principaliter est primi mouentis. Alio modo potest considerari secundum esse et sic non est eadem virtus in omnibus mouentibus. quia variatur secundum esse inquantum in diuersis mouentibus reperitur et huius datur exemplum naturale. ut eadem lux est per essentiam que in dyaphano recepta dicitur lumen et in corpore terminato dicitur color et secundum diuersas dispositiones corporum terminatorum color diuersificatur. Aliud exemplum artificiale datur ut eadem est regula per essentiam que secundum diuersa esse in lineis rectis et non doctis recipitur similiter virtus primi mouentis est eadem per essentiam in omnibus mouentibus variata solum secundum esse propter diuersa esse recipientium. et quia agere insequitur esse ideo convenientius dicitur quod agentia naturalia non solum disponunt materiam. immo ipsam perficiunt attingendo formam et esse rei. Sciendum secundo. Quod si Albertus intelligat quod essentia primi mouentis sit eadem in omnibus secundariis efficientibus sic quod primum efficiens communicet in virtute agendi eadem secundum essentiam cum secundariis efficientibus. in hoc non est tenendus. quia primum efficiens non communicat cum alijs in aliquo uniuerso sed solum habet cum ipsis unitatem analogie. Ideo dicitur in libro de causis quod prima causa regit omnes alias res absque hoc quod com-

Secundus liber

misceat cū eis. Sed si intelligat q̄ om̄e agens scđm̄ habet virtutē agendi a primo in hoc bene dicit. Tunc sic talis. **Conclusio** Agentia naturalia non solum disponunt materiā sed ipsam perficiūt dando sibi formā ultimā. patet conclusio. q̄ ad bonitatem prime cause pertinet nedum ut rebus det formas p̄ quas existunt im̄o ut ipsi det virtutes per quas se cōmunicare possint producendo res sibi similes s̄m̄ sp̄m̄. igitur rē.

Scđo sic. dans formā dat per se om̄ia p̄sequentia ad formā. sed opatio est vnum de p̄ se p̄sequentib; formā rei. ergo dans formā dat res virtutem p̄ quā potest exercere suam p̄p̄iam z naturalem opatōem sed p̄p̄ia opatio cuiuslibet rei est se cōmunicare p̄ducendo sibi simile vlt̄m̄ sp̄m̄ si sit agens vniuersū. aut s̄m̄ virtutem si sit agens equū. ergo agentia naturalia habent virtutes producendi sibi similia s̄m̄ sp̄m̄ z s̄m̄ virtutem et sic nedum disponunt materiā sed etiam perficiunt educendo formā de potentia ad actum. Quis tamē om̄e agēs naturale habeat formā et esse et virtutē agendi a p̄mo efficiente. Vbi aduertendū est q̄ p̄mum agens p̄currit quadrupl̄ ad actōem cuiuslibet agentis naturalis. Primo dando agentī naturali formā et virtutē. Scđo p̄feruando formā et virtutē in esse. Tercio mouēdo agens scđm̄ applicandō ad p̄p̄iam eius opatōem. Quarto p̄currit p̄iungendo opatōem scđi agentis p̄p̄io effectui p̄mū agentis. quia ut statim dicitur cuiuslibet cause correspondet p̄p̄ius effectus. ut cause particulari effectus particularis et cause vniuersali effectus vniuersalis et q̄ esse est vniuersalissimum. ideo esse est effectus p̄portionatus prime cause quem effectum necessario p̄supponit actio secundi agentis suo p̄p̄io effectui. z sic prima causa coniungit opatōem scđe cause effectui p̄p̄io et sic vnus effectus qui est ex opatōne p̄mū agentis et ex opatōne scđi differunt solum s̄m̄ diuersos gradus sue perfectōis. **¶** Dubitat p̄mo. quorū sunt modi accidentales causarū. Respondet p̄hus q̄ licet in qualibet specie sint plures modi causarū in numero tamē si colligant in quadā summa z capiant p̄ncipaliores tunc erunt pauciores et ipos sic colligit Aristoteles ponendo quattuor diuisiones. Prima est. q̄ causarū eiusdem sp̄ei quedam est p̄or et vniuersalior. alia est posterior et magis p̄p̄ia ut in cā efficiente causa p̄p̄ia sanitatis est medicus et causa vniuersalis est artifex similiter in causa formali p̄portio dupla est causa p̄p̄ia dyapason et causa cōmunis est p̄portio numeralis. et similiter posset exemplificari de alijs. vnde hīc est sermo tū de vniuersalitate p̄dicatōis. ut in exemplis positīs q̄ de vniuersalitate causalitatis. ut dicimus solē esse causam vniuersalem calefactōis. ignem vero posteriorem z p̄p̄iam. Secūda diuisiō est. q̄ in eadem specie cause reperitur causa per se et causa per accidens sicut statue causa per se est statue factor. et p̄dicatus est causa per accidens. efficitur in causis per se reperitur causa vniuersalis et particularis. ita in causis per accidens. ut homo dicitur causa vniuersalis per accidens statue et animal diceretur magis vniuersalis causa et inter causas. per accidens quedam se habet propinquius et quedam remotius. quia causa per accidens dicitur que p̄iungitur cause per se et non est deratione eius et hoc contingit quādo q̄ p̄p̄ius z quādo q̄ remotus

Phyſicorū

tūc ut ſi ſtatuiſſica ſit albus et muſicus. album qđ eſt in corpore eſt res
 morius qđ muſicum quod conuenit anime cui primo cōuenit ars facien
 di ſtatuiam. Tertia diuiſio cauſarū eiſdem ſpeciei quedam complexa
 eſt et quedā incōpleta. Exemplūz primi. ut polidetus ſtatuiat facies. ſe
 cūdi. ut alterū illorū per ſe. Quarta diuiſio eſt cauſarū eiſdē ſpeciei qđ
 dam eſt in potētia ut domificator eſt cā effectiua domus. alia eſt cauſa in
 actu. ut domificans dicitur cauſa in actu. nā domificator dicitur qui hz artem
 domificādi. et domificās dicitur ille qui actu domificat ſiue operat et ſicut da
 re ſunt ille differentie ex pre cauſarū ita dari poſſunt ex pre effectuum
 Et ut dicitur in textu ſi velimus reducere predictos modos ad certūz
 numerum oportet accipere tres pmas diuiſiones que faciūt ſex modos
 et quēſtet modū diuidere per actum et potētiā ſim quartā diuiſionem
 et ſic habemus duodecim modos cauſarū qui reperiunt in qualibet ſpes
 cie cauſe non variādo ſpecie et ideo modi accidentales dicuntur.

¶ Dubitat ſcdo. utruſqđ proprietates ſequētes illas diuiſiones cauſa
 rum ſint in textu bene assignate. Reſpondetur qđ ſic. vnde prima eſt qđ
 cā in actu et cauſa in potētia inter ſe differunt in hoc qđ cauſe in actu pri
 cularē et proprie ſimul ſunt et non ſunt cum ſuis effectibz. ut hīc mediū
 ſans cum iſto qui ſanatur. Sed cauſe in potētia non ſic ſimul ſunt cum
 ſuis effectibus. ut domificator potest eſſe ſine hoc qđ ſit vel fiat dom⁹ vel
 econuerſo. ex qua differentia patet. qđ ſicut agentia naturalia que ſunt cauſe
 rerū qđum ad fieri ſimul ſunt cū illis que ſiunt quam diu ſiunt. ita ne
 ceſſe eſt primū agentis quod eſt cauſa rerū in actu quantum ad eſſe ſim
 eſſe cū quolibet eſſe rei in actu. ita qđ ſi diuina virtus ſuam actionem ab
 ſtraheret a rebus immediate in nihilū decideret ſicut remota preſentia ſol
 lis immediate remouetur lumen ab aere. Secūda proprietas eſt qđ in coſ
 gnitione cuiuſlibet rei oportet primā et ſummā cauſarū querere ita ut ſi
 cauſa rei ſit effectus alterius cauſe ad hoc qđ cōplete res cognoſcat opor
 teret cognoſcere illam aliam cām vſqđ ad ſummā in illo ordine et ratio hui⁹
 eſt. qđ effectus non potest pfecte ſciri niſi ſciatur ei⁹ prima cā a qua pri
 cipaliter ſui eſſe depēdet. Tertia proprietas eſt cuiuſlibet cauſe proprie
 correſpondet proprius effectus ut cauſe vniuerſali effectus vniuerſalis
 et cauſe in potētia effectus in potētia. et c.

Ad rōnes Ante opoſitum. Ad primā dicit qđ ſi immedia
 te dicat imediationē virtutis primū agentis im
 diatius attingit primā formā rei qđ agēs particulare quod habet pteritū
 agendi a primo. Sed ſi imediate dicat imediationē ſuppoſitorū ſic agēs
 particulare attingit imediatius. Ad ſecundā dicitur qđ in ſecundis effi
 cētibus non ſolum eſt virtus primū agentis ut cauſa in ſuo effectū ſed et
 hoc agētī ſecundario data eſt virtus a primo cōicandī ſuā formā alteri. ſo
 agentis naturale potest dici pfectus licet ad ſuam operatōnem vñ ſis pri
 mi agentis concurrat. Ad tertiam dicitur qđ qualitates primæ non
 attingunt formā ſubſtantialē in virtute propria ſed bñ in virtute forma
 rum ſubſtantialium quarum ſunt instrumenta. Ad quartā dicit
 qđ eſſe cuiuſlibet rei dependet et cauſatur a primo ſed non ſequitur ex hoc

Secūdus liber

q̄ non causet a secūdo agēte. q̄ in essentialiter subordinatis idē effectus
realiter s̄m tamen diuersas rāōnes eius est ab efficiente vniuersali z p̄
riculari v̄puta s̄m vniuersalissimam rāōem eius que est esse a causa
vniuersali z s̄m p̄p̄iam rāōem eius que est tale vel tale esse a causa p̄
p̄ia et particulari.

Incipitur at fortuna et casus de nūero cārū eē Et multa z
eē z fieri p̄pter fortunā z p̄pter casum. Quo igit̄ mō in
his causis est fortuna et casus. et vtrum idem sit for/
tuna et casus. aut altera. et om̄ino quid sit fortuna et casus cō/
siderandū est. Quidam enī si sint an non dubitant. Nihil
enī fieri a fortuna dicunt: sed omniū esse aliquā causam deter/
minatam. quēcūq; nos dicimus a casu fieri aut a fortuna. vt
veniendi a fortuna in forum. et reperiendi quem volebat z quē
nō est opinatus ante. causa est venientē velle cinere. Simili/
ter aut̄ et in alijs que a fortuna dicuntur semper est aliquā acci/
pere causam. sed non fortunam. Quomā si aliquid erit for/
tuna. inconueniens vtiq; videbitur sicut et vere est. Et dubi/
tabit vtiq; aliquis. propter quid nullus antiquorū sapientum
causas de generatōe z corruptōe dicens de fortuna nihil de
terminant. Sed sicut visum est nihil opinabant̄ neq; illi ali/
quid esse a fortuna. Sed et mirabile hoc videbitur sicut ve/
re est. Multa enī et sunt et fiunt a fortuna et a casu. que non
ignorantes quoniam est inferre vnūquodq; in aliquam cau/
sam eorum qua fiunt. sicut antiqua ratio dixit destruens fortu/
nam et casum. Tamen horū alia quidem dicunt esse om̄es
a fortuna. alia non a fortuna. Unde et quodāmodo erat ipsis
facienda memoria. Atvero neq; illorū aliqui opinabantur
esse fortunam vt amiciciam aut litē aut ignem. aut intellectū
aut aliquid talium. Inconueniens igitur est siue non puta/
uerunt esse. siue putantes reliquerūt. et hac aliquando vtētes
sicut Empedocles nō semper aerem congregari superius di/
cit. sed vt contingit. Dicit enī in mundi creatōe q̄ sicut collē
sit se currens tunc multotiens aut aliter. Et partes animalū
aut a fortuna fieri plurimas. Sunt aut̄ q̄dam q̄ celi huius et
mūdanoz omniū casuz eē cām asserunt. Et casu enī fieri volun/
tatem et motum discernentem et statuentem in hunc ordinē
omne. Et multum hoc ammiratōe dignum est dicentes

Physicor

P

animalia quidem et plantas a fortuna nec esse nec fieri. sed aut naturam aut intellectum esse. aut huiusmodi alteram causam. Non enim quoniam euenit ex semine vnoquoque aliquid fit. sed ex tali quidem oliua. ex tali autem homo. Celum autem et diuinaiora manifestum a casu non fieri. Quis autem causam nullam qualem animalium et plantarum. Et igitur si sic habet hoc ipsum dignum est insistere. et bene licet aliquid dicere de hoc ipso. Quomodo enim eo quod aliter inconueniens est quod adhuc inconuenientius dicere hoc. videntes quidem in celo nihil casu fieri. In his autem que non sunt a fortuna multa contingere a fortuna: et ergo erat merito e contrario fieri.

Sunt autē qđam qbus videt esse qđem casus et fortuna
Immanifesta autē humano intellectui tanq̃ diuinum quoddā
ens. et felicius. Quare considerandū est quid sit vtrumq; ⁊ si
idem aut alterum sit et casus et fortuna. et quomō in determi/
natas causas incidunt.

Queritur **Utrum** aliquid posset esse a casu vel a fortuna. **Arguitur** qd non. **Quia** vt dicitur in thomico nihil est ortu sub sole cuius causa legitima non pcessit sed qd habet causam legitimam per se fit et non a casu vlt a fortuna. ergo nihil potest fieri a casu vel a fortuna. **Secundo** sic. omne quod vere est z non est causa est vere causaru. sz quod in materia vel intellectu est vere z non est causa. ergo est causaru. sed quod est vere causaru habet veram causam. ergo omne pductum habet veram causam. ergo nihil fit a casu z a fortuna. **Tercio** sic. sicut omne ens p accis reducitur ad ens p se. ita ois ca p accis reducitur ad cam p se. ergo omne qd fit a causa p se sz qd est a ca p se non est a casu vel fortuna. igitur. **Quarto** sic. In tota natura est vnu pimum regens omnes causas particulares ipas ordinando ad determinatas fines sed quod est ordinatum ad determinatum finem determinatur. re agit et non potest agere casualiter aut fortuite. ergo nihil fit a casu vel a fortuna. **Quinto** sic. Deus scit euenire omnia que eueniunt. sz scis/entia dei est immutabilis. ergo scit omnia euenire immutabiliter. ergo nulla eueniunt casualiter vel fortuite. **In oppositum** est pbus in textu. **Pro responsione** Sciendum est pmo post qd pbs determinauit de causis per se et manifestis. **Consequenter** determinat de quibusdaz immanifestis z per accidens reducibilibus ad causas p se z manifestas que quide cause per accidens sunt casus z fortuna. **Circa** quas pmo pbs inquit an sint casus et fortuna. **Secundo** qd sint. **Tercio** an sint indeterminantes. **Quarto** ad qua cam determinata reducunt z ad determinanda de ipsis questionem si est pbs recitat tres opiniones phop antiquaz. **Sciendum** secundo. **Q** aliqui dixerunt casus z fortuna oino non eez nihil fit a casu z fortuna pfirmantes suu dictum duabz rationibz. **P**rima est qz

Secundus liber

omnia que dicimus fieri a casu vel fortuna habent aliquam causam per se et de terminatam. ut si aliquis vadat ad forum causa emendi aliquid et debet forem inueniat quem non opinabatur inuenire dicimus illam inuentorem esse a fortuna et tamen habet causam per se que est voluntas aliquid emendi. ergo inuentio debitoris non est a fortuna. et similiter in alijs. Sed ad istud dicitur quod voluntas emendi est causa per se respectu emptionis vel mortis ad forum sed est causa per accidens respectu reparationis debitoris.

Secundo arguebant testimonio antiquorum. Quia antiqui de causis generationis et corruptionis determinantes de casu et fortuna nullam mentionem fecerunt quod tamen mirabile videtur si casus et fortuna aliquid sunt cum de omnibus causis videant determinasse. ergo casus et fortuna nihil sunt. Sed ad hoc philosophus responderet quod necdum mirabile videtur sed etiam vere mirabile est quod antiqui nullam mentionem fecerunt de casu et fortuna. Et in hoc defecerunt quod philosophus quod dixerit se determinasse de omnibus causis eorum que fiunt. et tamen multa fiunt a casu et a fortuna. Quis aliquid qua possint reduci ad aliquam causam per se ergo defecerunt nihil determinando de casu et fortuna. Secundo sic. quod vel opinari sunt casum et fortunam nihil esse et sic est inconueniens ipsis uti casu et fortuna quod tamen facit Empedocles. dicens quod in creatione mundi aer casualiter mansit in loco ubi est etiam debuisset ostendere casum et fortunam nihil esse. Secunda fuit opinio quorundam dicentium casum et fortunam esse in celestibus et non esse in his inferioribus. Et ratio est. quod ortus et occasus solis reuolutiones planetarum et eclipses solis et lune non eo modo sunt finis temporis. Ita videntur esse a casu. Item in istis inferioribus omnia videntur fieri a causa determinata ut ex semine hominis generatur homo et non aliud et ex semine oliue generatur oliua et sic de alijs. ergo in istis inferioribus nihil fit a casu et a fortuna. Sed hac opinionem improbat philosophus dupliciter. primo quia multum mirabile est si animalia vel plante non fiunt a casu vel fortuna tamen celum et ea que sunt digniora animalibus et plantis fiunt a casu vel a fortuna. Tercio sic. quia nos manifeste videmus quod in celo nihil fit a casu et quod in istis inferioribus multa fiunt a casu. ergo merito contrarium illius opinionis dicendum erat. Tercia fuit opinio quod fortuna est quedam causa diuina immanis festa intellectui humano in cuius potestate est felicitas. et ergo in eius signum statuerunt ydolum depictum supra rotam propter fortune volubilitatem et cecum propter improvidentiam fortune. et depingebant album in facie anteriori quod scabatur bonam fortunam et nigrum in facie posteriori quod designabant malam fortunam et hec opinio fatua est nec eius reprehensio ad philosophum naturalem pertinet. quare hic philosophus ipsam non reprobat.

¶ Dubitatur. Utrum aliquid fiat simpliciter a casu vel a fortuna. Pro quo notandum est quod ut dicit Avicenna omne quod fit potest contingere pari ad duplicem causam. scilicet vniuersalem et particularem. contingit igitur quod aliquid fiat a casu vel a fortuna respectu cause particularis et non respectu vniuersalis. Ratio est quia causa vniuersalis ad plura se extendit quod causa particularis. ideo aliquid cadere potest sub intentione cause vniuersalis quod est preter intentionem cause particularis. Ex quo sequitur quod nihil fiat a casu vel a fortuna respectu cause vniuersalis simpliciter.

placiter. quia eius effectus sibi proportionatus est esse. modo omne quod fit ipsum esse participat et sic cadit sub intentione ipsius cause vniuersalis. ¶ Sed contra hoc obicit Albertus. quia si sic omnia simpliciter euenirent et immobiliter et nihil fieret a casu vel a fortuna nisi forte quod ad istum vel ad illum. Sed tenendo opinionem Auicenne. Respondetur quod causa vniuersalis non producit rem aliquam nisi per mediu[m] cause particularis et hoc in naturalibus vel artificialibus. et ideo contingens etia vel necessitas se tenent ex parte cause particularis ita quod ille est effectus eius necessarius cuius causa particularis est necessaria. et ille contingens cuius causa particularis est contingens. Et similiter dicitur de casu et fortuna. ita quod ille effectus est a fortuna qui accidit preter intentionem cause particularis. et ille dicitur per se ad quem per se ordinatur causa particularis. Tunc sit responsio. Conclusio prima. In naturalibus aliquid potest esse a casu vel fortuna. probatur. quia sicut est in artificialibus ita est in naturalibus. sed in artificialibus. ut in arte scribendi aliquid euenit preter intentionem agentis. sicut pastillus vel linea tortuosa quod dicitur a casu. vel a fortuna. ergo etia in naturalibus aliquid potest fieri a casu. ex qua conclusione sequitur quod casus et fortuna aliquid sunt cum aliquid fiat a casu vel a fortuna.

Ad rationes Ante oppositum. Ad primam dicitur quod Plato per causam legitimam non intendebat causam per se sed causam proportionatam effectui ad productionem eius sufficientem. Ad secundam dicitur quod si per veram causam intelligatur causa per se non omne causam habens proportionem ad effectum conceditur quod effectus fortuitus habet veram causam sibi proportionatam. Ad tertiam dicitur quod causa per accidens reducitur ad causam que dicitur causa per se respectu effectus per se intenti. sed non dicitur causa per se respectu effectus fortuiti. Ad quartam negatur consequentia. quia per tale regimen prima causa non dat rebus necessitatem. sed finit aliquas res contingenter euenire. Ad quintam dicitur quod scientia prime cause est omnino immutabilis. ideo immutabiliter cognoscit quedam necessario fieri et quedam contingenter non imponendo rebus contingentiam vel necessitatem.

¶ Rursum quidem igitur quoniam videmus alia quidem semper similiter fieri. alia autem sicut frequenter manifestum est quod neutri horum causa fortuna dicitur. neque quod est ex necessitate et semper. neque eius quod est sicut frequenter. Sed quoniam quedam sunt et extra hec et omnes dicunt hoc esse a fortuna. manifestum quod fortuna aliquid sit. et casualis huiusmodi cum a fortuna fieri et que a fortuna huiusmodi efficiuntur. Eorum autem que sunt alia quidem propter hoc sunt. alia vero non. Horum autem alia quidem sunt per
b iij

Secundus liber

positum sunt alia vero nō. Ambo autem sunt in his 2 que sunt propter hoc. Quare manifestum quoniam in his que sunt propter necessarium. et q̄ sicut frequenter sunt q̄dā circa q̄ contingit quod est propter hoc. Sunt autē propter hoc quęcūq; ab intellectu vtiq; aguntur. et quęcūq; a natura. Quinimodū igitur cum s̄m accidens fiant a fortuna dicimus esse. Sicut enim et quod est aliud quidē per seipm est. aliud autē s̄m accidens. sic et causam contingit esse vt domus quidem per seipam causa est edificata. Scdm accidens autē album aut musicū. Per se q̄dem igitur causa finita est. scdm accidens autē infinita. Infinita em̄ vni accidunt. Sicut igitur dictum est cum in his que propter hoc sunt hoc fiat. tunc dicitur a casu et a fortuna. Ip̄s forū autē differentia horū adinuicē posterius determinanda. Tunc autē hoc fit manifestū q̄ vtraq; sunt in his que sunt propter hoc. vt causa accipiendi argentū venit vtiq; delatur⁹ pecuniā. si sciunt. Venit autē nō huius causa. sed accidit venire et facere hoc reportandi gratia. Hoc autē neq; sicut frequēter veniens ad villā neq; ex necessitate. Amplius autē firmus est reportatio nō in seipō causar. sed ppositō et ab intellectu. et dicitur a fortuna venire. Si autē pponetis et huius causa. aut sp̄s veniens. aut sicut frequenter reportatur⁹. nō a fortuna. Manifestū itaq; q̄ fortuna causa sit s̄m accidēs in his que sunt s̄m ppositū eoz. que propter hoc sunt. Unde circa idē 2 intellectus et fortuna est ppositū em̄ nō sine intellectu est. Infinitas quidem igitur causas necesse est esse. a quib; vtiq; fiat. q̄d est a fortuna. Unde videt fortuna infinita esse et immanifesta homini. et est vt nihil a fortuna videbit vtiq; fieri. Omnia q̄dem em̄ hec recte dicunt: quoniam rationabiliter. Est q̄dem em̄ vt sit a fortuna et s̄m accidens em̄ sit. et est causa sicut accidēs fortuna vt autē simpliciter nullius. vt doct. et c. q̄tor quidē causa est. Scdm accidens autē tibicen. et c. referendi argentum nō huius causa venientem infinite. et multitudi- ne. Etenim videtur aliquem volens et persequens et fugiens et visum. Et dicere esse aliquid extra rationē fort. nec a re- cte est. Ratio enim aut est eozum que semp sunt. et eozum que sicut frequenter. Fortuna autē in his q̄ sunt preter hoc. Quare

Physicorum

quoniam infinite que sic cause sunt. et fortuna infinita est. Ta-
men in quibusdam deficit utiq; aliquis. Nunquid igitur co-
tingentia causa utiq; fiant fortune. ut sanitatis. aut spiritus.
aut estus. sed non depilari. Sunt autem alie alijs proximio-
res que sunt fm accidens catilaz. Fortuna autem bona qui-
dem dicitur. cum bonum aliquid euenit. praua autem cu pra-
uum aliquid. Eufortuniu autem et diffortuniu est cum ma-
gnitudinem habentia sunt hec. vnde et secus paruum malum
aut bonu accipere magnu. aut discontingere. aut eucontinge-
re est. quonia sicut est dicit intellectus. quod enim ad paru di-
stat tanq; nihil distare videt. Amplius aut incertu eufortu-
niu rationaliter est. Fortuna enim incerta est. Neq; enim
ut semper neq; sicut frequenter possibile esse que sunt a fortu-
na Sunt qd em igit ambo cause que admodu dictu est fm ac-
cidens. et fortuna et casus in contingentib; fieri neq; simplici-
ter. neq; sicut frequenter. et eorum quecumq; utiq; fient ppter
aliquid.

Queritur Utz definitio fortune sit bona in qua dicit for-
tuna est causa p accidens in his que fiunt fm
ppositu eoz que fiunt ppter finem et in minori tpe. Arguit q no. quia
causa p accidens est q accidit alicui cause p se. ut albu accidit domifica-
tori. sed fortuna no accidit alicui cause p se igit. Secdo sic. fortuna est
ca p accis. sed oē agens ppter finē et etiā fm ppositum est ca p se. g male
ponit illa ps in his q fiunt fm ppositu et ppter finē. Tercio sic. ea q st
fm ppositu et ppter finē sunt sp et frequēter. g male addit illa ps in mino-
ri tpe. In oppositu est phs in textu p responsione. Sciendū primo
q post q phs tractauit opūiones antiquoz de casu et fortuna. Conse-
quēter de ipis determinat fm veritatē. Et pmo inquit qd sit fortuna. Se-
cundo inquit qualiter casus differat a fortuna ad pcludendū definitōez
casus. Tercio ad quas causas reducant casus et fortuna et circa def. ni-
tionē fortune pus phs pmitit aliquas diuisiones ad inuestigandū illaz
definitōem. Secdo illā definitōem pcludit. Deinde ex definitōe data
assignat causas aliquoz q de fortuna dicta sunt. Sciendū secdo. q illa
rum diuisionū quas phs ponit tres sumunt ex pte effectū et qra ex p-
te cause. Prima diuisio est q eoz q fiunt qdā fiunt sp et eodē mō. qdā
vero frequēter et neutz istoz ē a casu vcl a fortuna. s; qdā fiunt raro et
hoies dicūt ita fieri a fortuna. Ex quo infert phs ptra pma opūiones
de fortuna q fortuna aliqd est qz esse raro et a fortuna puerunt sed ma-
nifestū est aliqua raro fieri. g aliqua fiunt a casu et a fortuna. Secdo di-
uisio eoz q fiunt qdā fiunt ppter finē determinatū. alia vero non ppter

Secundus liber

finē determinatū seu deliberatū. s; sola ymaginatio mouente. vt pfricatio barbe et leuatio festuce. Tercia diuisio est. eorū q̄ fiunt ppter finem determinatū qdā fiunt ab agente finē ppositū qd est agens p intellectū et voluntatē. Alia vero fiunt a natura cōprehendendo illud sub natu- ra qd agit mō nature. s; nō deliberādo vt vegetaria i plāte et sensitia in brutis. Quarta diuisio causarū qdā est p se et qdā p accēs q̄ sic differūt qz cā p se finita est eo q̄ oīs cā p se agit finē ynam determinatā formā vt naturalem si sit causa naturalis vel intellectuāle si agit finē ppositum sed causa p accidens est infinita. qz infinita vni accidere pnt. Sciendum tercio. Qd causa p accidens dupl; dicit. vno mō ex pte cause qn̄ s; illud quod dicit causa p accidens pūngitur cause p se vt albū pūnctum do- mificatori est causa p accēs domus. Alio modo causa per accidens dis- citur ex pte effectus qz s; aliquid accidentaliter pūngitur effectui per se ita q̄ raro et nō sem p pūngitur. vt si dicatur edificator esse causa dis- cordie que ex domo facta p̄surgit et isto modo fortuna dicitur causa p ac- cidens et nō pmo modo. qz ad hoc q̄ aliqua causa p accēs dicatur fortu- na respectu alicuius effectus oportet q̄ operetur ad esse talis effectus. ita q̄ si nō esset illa cā effectus nō esset et sic album nō est cā fortuita res- pectu domus. Conclusio pma. Casus et fortuna contingunt in his que fiunt ppter finem. p̄t; inductiue. qz si aliq̄s vadat ad forum causa emen- dialiquid et inuenerit debitorem a quo reportat pecuniam si nō p̄scuit nec illud sepe p̄tingat hoc fit a fortuna. et tamen accidit in his que fiunt ppter finem. et similiter dicitur in alijs q̄ fiunt a casu et fortuna. ergo ista duo cōtingunt in opationib; que fiunt ppter determinatū finem et in his conueniunt fortuna et casus sed de ip̄orum differentia videbit. Con- clusio scda. Predicta definitio fortune est sufficienter assignata. pbat p p̄ditiones bone definitōis. vñ p̄t sic intelligi fortuna est cā p accēs eorū q̄ accidunt illis q̄ fiunt finē ppositū et ppter finem. Ex quo p̄hs pmo in- fert q̄ fortuna et intellectus versant circa eadem. quod probat. qz talem contingit agere a fortuna qui agit finē ppositum. modo ppositū non est sine intellectu. Secundo infert p̄hs rāōnes eorū que cōmū- niter de fortuna dicuntur quorū duo dicta sunt ab antiquis. Pri- mum est q̄ fortuna est immanifesta humano intellectui. quia est infinita nam infinite possunt esse cause illorū que fiunt a fortuna. Scdm est q̄ antiqui aliquo modo bene dixerunt nihil a fortuna fieri. quia fortuna nō est causa per se alicuius effectus. sed solum per accidens. ergo simpli- cter loquendo non est causa. ideo antiqui credebant nihil fieri a fortuna. Tercium est q̄ antiqui recte dixerunt fortunam esse sine ratione q̄ ratiocinari non possumus nisi de his que fiunt semper vel frequenter et sunt determinata. fortuita non sunt huiusmodi. ergo rē. Quartum est q̄ fortuna bene diuiditur per bonam et malā. quia dicitur bona quā- do aliquod bonum euenit. praua vero quando aliquod prauum accide- et quando bonum vel malum fuerint cum magnitudine dicitur eufortu- nium vel diffortunium. Nam eufortunium est quando preter intentio- nem magnum bonum euenit vel magnum malum vitat. Diffortunium est

Physicorum

est qñ pter intentōem aliqd magnū malū euenit vel magnū bonū p dñ
dum tñ ppe videt̃ haberi ideo dñ in textu q̃ pax distat tanq̃ nihil distare
videt̃. vt si sit nauis ppe portū salutis si submergat̃ magnū bonū ppe est
istens pter intentōem p dñtur. Ultimo infert̃ pñs q̃ eufortuniū dñ aliqd
incertū. silt diffortuniū. qz vtrūqz euenit a fortuna. qz fortuna est incerta
eo q̃ est cā p accñs. q̃ est infinita. ideo dñ pñs in libro de bona fortuna.
Fortuna est sine ratione inclinans hoīem ad insequendum diuinos im
pulsus. quibus agit ad psecutōem boni et fugā mali. Et dñ sine ratōe
qz vt plurimū hoīes intellectu vigentes nō sunt bene fortunati. ideo dñ
pñs. vbi est plurimus intellectus. ibi est minima fortuna. vñ bñ fortuna
ti in suis opibz nō se dirigunt rōne z intellectu. s̃ magis quāq̃ inclinā
tionem nature insequunt̃. quā fore hñt ex influentia tpe naturarū vs
gente. ideo bene fortunatis cōmuniter bñ accedit. vbi etiam contra pñs
dentiam consilia operantur.

Ad ratōes Ad pñam pñz solutio ex tercio notabili. Ad
scdā dñ q̃ agens ppter finē determinatum
est cā p se respectu effectus p se intenti. s̃ est cā p accñs respectu effectus
in sua opatōne ptingit pter intentōem eius. Et p idē pñz haberi solutio
generatōis. Et hec de questione.

Infert̃ aut̃ quoniā casus in amplius est: Quod cñ est
a fortuna. est et a casu. hic aut̃ nō omnis a fortuna est.

Fortuna q̃dem cñ et quod a fortuna est quibuscunqz
et eucontingere vtiqz inent. et omnino actus est. Vñ necesse ē
circa practicā esse fortunā. Signū aut̃ est q̃ videtur idē esse
felicitati aut ppe. Felicitas aut̃ pñs quēdā est. Eupraxia cñ
est quare q̃biscunqz nō ptingit agere. neqz a fortuna aliqd face
re. Et ppter hoc neqz inaiatū nihil neqz ifans neqz bestia nihil
facit a fortuna. qm̃ nō habent ppositū. Neqz eufortuniū neqz
infortuniū inest his nisi fm̃ similitudinē. sicut dixit ptarchos cu
fortunatos esse lapides ex quibus sunt are cū honorent̃. Copu
lati aut̃ his pculant̃. Pati aut̃ a fortuna inest quodāmōz his
cū agens aliqd circa hec agat a fortuna. aliter aut̃ nō. S̃z ca
sus est in alijs animalibz z inaiatis. vt equus casu inquit venit
qm̃ saluatus est qdē veniens. nō salutis aut̃ cā venit. z tripeda
casu cecidit. Stat q̃dem cñ cā sedendi. sed nō cā sedendi cecidit.
Quare manifestū est q̃ in his q̃ simplr ppter aliqd fiunt.
cū nō accidens cā fiunt. quoz extra est cā. tunc a casu dicimus
a fortuna aut̃ eoz quēcūqz a casu fiunt ppositoz in habētibus
ppositū. Signū aut̃ est qd̃ vanū est. qm̃ dñ cū nō fiat ppter
qd̃ aliud illius cā. vt ambulare depositōis causa est. Si vero

Secundus liber

nō fiat ambulanti frustra dicimus ambulasse. et ambulatoria
na tanq̃ hoc sit frustra. quod aptū natū est alterius causa. cū
nō includit illud cuius causa erat aptū natū. Quoniam si aliq̃s
se balneatū dicat frustra. q̃ nō deficit sol derisio utiq̃s erit non
em̃ erat hoc propter illud. Sic igit̃ q̃ anthomatū fm̃ nomen
est. cū ipm̃ frustra fiat. Cecidit em̃ non causa pcutiendi lapis.
Ab eo igitur quod anthomatū cecidit lapis. q̃ cecidit utiq̃s a
q̃dam pcutiendi causa. Maxime aut̃ separatū est a fortuna in
his q̃ a natura sunt. Cū em̃ fiat aliquid extra naturā tunc nō ē
a fortuna sed magis ab eo quod per se frustra est. factū esse di-
cimus. Et aut̃ et hoc aliter huius quidem em̃ exterius ē cau-
sa. illius vero interius. Quid igitur sit propter se frustra. et q̃d
fortuna dictū est. et quid differunt ad inuicem.

Querit̃ Ut casus et fortuna inter se differant. Arguitur
p̃mo q̃ nō. q̃ casus d̃r illud q̃ cadit in ope agentis
p̃pter finē p̃ter intentionem eius. et s̃lt fortuna est cā illius q̃d raro p̃ueni-
git in ope agentis p̃pter finē ergo casus nō differt a fortuna. Sed sic
si differrent hoc esset. q̃ fortuna solū p̃tingeret in his q̃ agunt fm̃ p̃posi-
tum. et casus in nō habentibz p̃positū. s̃ hoc est falsum. igitur rē. Sinor
p̃z. q̃ aliq̃ lapides dicunt b̃n fortunati. et aliqui dicunt infortunati. et cas-
men nō agunt fm̃ p̃positum. s̃lt infantes dicunt aliq̃d agere a fortuna. et
tamē nō utitur p̃posito. ergo fortuna nō est in agentibz fm̃ p̃positū. In
oppositū est p̃hs in textu. Pro respōsione Sciendū q̃ postq̃ p̃hs
ostendit definitiōem fortune et quō illa definitio p̃cordat his que de for-
tuna dicunt. Hic p̃sequenter ostendit in quo casus differt a fortuna. ut
p̃ differentia assignatam inter casum et fortunā possit haberi definitio ca-
sus. unde ostendit q̃ capiēdo casum cōmuniter casus se h̃z ut superi⁹
ad fortunā. sed capiēdo casum p̃prie solū repit̃ur in agentibz naturalibz
et nō in agentibz fm̃ p̃positū. et sic se h̃nt casus et fortuna tanq̃ dispata.

Cōclusio p̃ma. Fortuna solū est in agentibz fm̃ p̃positū. p̃bat p̃hs
ratio et signo. ratio sic. q̃ fortuna est illud q̃d solū repit̃ur in illis in quibz
bus aliq̃d b̃n vel male p̃tingere d̃r. s̃z b̃n vel male aliq̃d p̃tingere p̃uenit
illi cuius est agere. mō agere solū p̃prie p̃uenit illis q̃ h̃nt dominū sui ac-
tus. nā illa q̃ nō h̃nt dominū sui actus magis agunt q̃ agunt. q̃ actus
nō est in potestate eius q̃d agitur. sed in potestate eius quod agit. q̃ for-
tuna solū est in illis q̃bus p̃tingit bene vel male agere. ut fm̃ virtutē vel
viciū. et sic fortuna est circa prem̃ practica aīe nostre. ergo solum est in
agentibus fm̃ p̃positum. p̃batur etiam a signo. q̃ vel fortuna est idē felici-
tatis vel p̃prie felicitatem. sed felicitas est quedam p̃paris. quia dicitur
eupraxia. id est bona opatio practica. sed bona opatio practica solū con-
uenit agentibus fm̃ intellectum practicum. et fm̃ p̃positum. igitur rē.

Physicorum

P

¶ In isto signo fortuna dicitur idem felicitati vel ppe felicitatem. quia fm vulgares ponentes felicitatem i opationib; virtutis quibus bona exteriora instrumentali deseruiunt. fortuna diceretur ppe felicitatem.

¶ Conclusio secunda. Casus repitur in brutis z in corporibus inanimatis. z nō in agentibus fm ppositum. pbat phus per duo exempla.

Primum est. qz si equus veniret ad domum nō gratia salutis z tamen veniens saluatus est ppter intentionem eius ibi est casus. Aliud exemplū est. vt si tripeda ceciderit vt nō fiat alicui sedes. z tamen cum ceciderit facta est alicui sedes illud est a casu. ergo casus conuenit rebus inanimatis.

¶ Ex ista conclusione infert phus q in omnibus que fiunt propter aliquid quando nō fiunt propter illud quod accedit. sed propter alium finem sibi extrinsecum siue agant fm ppositum siue nō repitur casus. ita q conuenit omnibus agentibus propter finem. vt patz ex dictis. ¶ Et probat phus de agentibus fm ppositum. qz in alijs determinatum est q vanum seu frustra est ppinquum casui. sed vanum vel frustra repitur in agentibus fm ppositum. cum frustra sit illud quod natum est consequi finem quem nō consequitur. vt si aliquis ambulet vt deponat superfluum nature. z propter illam ambulationem nō fiat depositio. dicitur ambulatorio frustra. ergo similiter casus repitur in his que agunt fm ppositum. ergo generaliter potest conuenire omnibus agentibus fm ppositum. cum aliquid agitur propter finem intentum. ¶ Vbi aduertendum q licet casus z vanum seu frustra in hoc conueniunt. quia verumq; fit in his que agunt propter finem. Tamen differunt inter se. quia vanum seu frustra definitur quod est aptum natum esse alterius causa. cum tamen nō attingat ipsum. Ideo dicit phus q si aliquis dicat se frustra balneasse. quia nō defect sol derisio erit. quia balneario nō erat opus aptum natum consequi talem finem. Sz casus dicitur ex eo q consequitur aliqd agēs quod nō intendebat. z sic frustra cadit vel recedit a fine intento. casus vero accidit ppter finem intentum. ¶ Et quandoq; contingit q casus z vanum simul inueniunt. vt cum agens nō attingit quod intendebat. sed aliquod aliud. quandoq; vero casus sine vano repitur. quando attingitur finis intentus z aliquod aliud. quandoq; vero repitur vanum sine casu. quando scz agens attingit finem intentum. sed nō aliquod aliud.

¶ Unde aduertendum est q licet hec tria in greco nō differant. scz frustra vanum z ociosum. tamen in latino differunt. qz frustra dicitur op^o quod nō consequitur finem quem natum est consequi. sed vanum dicitur opus quod nō est natum esse alicuius utilitatis. ¶ Et ociosum dicitur op^o demonstrans vacuitatem in operante. ¶ Conclusio tertia. Casus differt a fortuna. probatur quia vel accipitur casus in cōmuni. et tunc est in plus q fortuna. vt patet ex dictis. vel si accipiatur proprie tunc reperitur in his que non agunt fm ppositum. et fortuna in his que agunt fm ppositum. vnde cum aliquid fit extra naturam. z ppter intentionem. vt cum lapis cadens percutit hominē. illud dicitur a casu respectu nature. z nō a fortuna. sed respectu agentis fm ppositum. p^r dicta fortuna. ¶ Et ex ista differentia infert phus aliā. qz illud qd fit a casu fit a cā intrinseca. eo q natura est causa intrinseca. z illud quod fit a fortuna fit a causa

Secundus liber

extrinseca. qz ppositū vel volūtas est cā extrinseca eoz que sunt fm ppositū. Et qbus p haberi definitio casus. vñ casus est cā p accūs eoz q raro accidunt in his q sunt ppter finē. in nō agentibz fm ppositum. **¶** Dubitat. vtz fortuna pueniat inaiatis infantibz et bestiis. Rēde tur q nō. qz fortuna solū puenit agentibz fm ppositū. sed inaiata z bestie nō hnt libez arbitriū qd hic ppositū nominat. ergo ipis nō puenit fortuna. Sūt licet infantes habeant voluntatē seu ppositū. nondū tñ vntur libero arbitrio. Tñ etiā in talibz nō reperiunt eufortuniū vel infortuniū nisi solū metaphorice. sicut prothus dixit illos lapides eufortunos et qbus sunt altaria. et illos infortunatos q pedibz pculant. sed adhuc in istis solū repit eufortuniū vel infortuniū passiuē tñ z nō actiue. qz p tñt aliqd habens modū honoris vel vituperij. Rationes ante oppositū soluunt ex dictis.

¶ Sed modoz causarū in quibus est vnde pncipiū moris. vtrūqz iporum est. aut cū eorum que sunt natura. causa aliqua est aut eorum que sunt sub intellectu causa semper est. sed eoz multitudo indeterminata est. Quoniā aut sunt casus et fortuna. cause eoz quoz vtrūqz aut intellectus fiat casus. aut natura. cum fm accidens causa aliqua fiat horū ipoz. Nihil aut fm accidēs prius est his que sunt per se. manifestū est q neqz per accidens prius est ea. que est per se. posteri⁹ ita qz ē casus et fortuna et intellectu et natura Quare si q maxime celi causa est casus: necesse est prius causam intellectum et naturam esse et alioz multoz et hmoi omnis.

¶ Queritur Utrum casus et fortuna reperiānt in cōtingētibz ad vtrūlibet. Arguitur pmo q sic ratio nūbus Auicenne. q illa que subsunt voluntati nostre que libera est sunt ptingentia ad vtrūlibet. sicut loqui et nō loqui. sed in istis aliquid accidit ppter intencōnem agentis. z quod sic accidit ppter intencōnem agentis est casuale et fortuitum. ergo casus et fortuna reperiunt in cōtingentibz ad vtrūlibet. Scda ratio nisi sic Aresto. in definitōe fortune debuit sse exclusisse cōtingens ad vtrūlibet sed hoc nō fecit. qz solum exclusisse illa que sunt semper et frequenter. igit̄ zc. In oppositum arguit. quia vbiqz Aresto. exemplificat de fortuna et casu ponit exemplum de cōtingenti raro. et nō ad vtrūlibet et hoc est signū q casus et fortuna accidunt in cōtingenti raro Pro responsione ad questionē Sciendū est pmo q postq phus ostendit quid sit fortuna. et quid casus. z quō

Physicorum

differunt. Hic sequenter ostendit ad quas causas reducuntur casus et
 fortuna. ostendens quod reducuntur ad causas efficiētes. et per hoc destruit unam
 opinionem antiquorum superius positam quod ponebant quod in celestibus aliqua sunt et
 fortuna. Sciendum secundo quod entia que fiunt. quidam fiunt semper et uno
 modo. ut ortus et occasus astroborum et illa sunt necessaria. Alia vero frequenter
 et uno modo fiunt. ut hominem nasci cum quinq; digitis. Alia vero
 fiunt raro siue ut in paucioribus que reducuntur ad causam efficiētem. Que
 quidem causa est per se determinata ad aliquem effectum qui evenit semper ut
 in pluribus. sed quandoque per accidens producit aliquem effectum ad quem per se non
 ordinabatur. sed raro contingit quod talis effectus terminet actionem eius. ideo
 sicut contingens natum dependet a necessario et ab eo deficit. ita contingens ra-
 rum a contingenti nato dependet. et deficit ab eo. Aliud vero est contingens
 ad vtrūlibet quod equaliter se habet ad esse et ad non esse. et illud ad causam ma-
 terialem reducitur. quia materia quantum est de se equaliter se habet ad esse et ad
 non esse alicuius effectus. et quod sit magis determinata ad esse vel non esse. hoc
 est ex parte efficientis ut pluvie est magis determinata ad esse in hyeme ex
 parte cause efficientis. quam in estate. Sciendum tertio quod sunt omnes per
 ipsotheticos circa necessaria et circa frequenter contingencia. nihil sit a casu
 vel a fortuna. sed que raro accidunt sunt ipsos fiunt a casu vel a fortuna. Hic
 de contingenti ad vtrūlibet est contraverbia. nam quidam. ut Avicenna et sui
 sequaces dicunt quod in ipsis reperiuntur casus et fortuna. distinguētes tamen de
 duplici contingenti ad vtrūlibet. Nam quoddam est quod radicatur in ma-
 teria que quantum est de se indifferenter se habet ad esse vel non esse alicuius
 effectus et in tali contingenti non reperiuntur casus vel fortuna. Aliud est con-
 tingens ad vtrūlibet quod reducitur ad voluntatem. que equaliter ad vtrū-
 que oppositum se habet. quod est libera ad hoc quod operari vel non operari. et ad opa-
 ri hoc vel illud vel illo modo vel isto. et in tali contingenti quod subest volun-
 tati potest contingere casus vel fortuna. sed Averroes et alij oppositum huius te-
 nuerunt dicentes. quod casus et fortuna reperiuntur solum in contingenti raro
 et dubitatur primo. Utrum illud quod accidit casualiter et fortuite cadat
 in operatione voluntatis se habetis ad vtrūlibet. Ad dubium dicitur quod non
 sed accidit in operatione determinata ad unum. licet enim voluntas nostra ex
 sua libertate se habeat ad vtrūlibet tamen quod diu est indeterminata per in-
 differentiam non habet aliquem actum nec potest esse causa fortuita alicuius
 effectus. sed postquam se determinavit ad unam premisi aliquid accidat pre-
 ter intentionem eius illud dicitur evenire fortuite. sed illud quod sic evenit per
 talem determinationem non se habet ad vtrūlibet. sed se habet ut raro con-
 tingens. quod raro contingit et ut in paucioribus quod voluntas non sequatur illud
 quod intendit et ad quod se determinat sicut etiam causa efficiens est per se
 determinata ad aliquem effectum. ideo raro est et per accidens quod alius
 effectus eveniat quam ille ad quem erat determinata. Conclusio prima
 Casus et fortuna reducuntur ad genus cause efficientis. probatur. quia casus
 et fortuna sunt cause eorum que per accidens fiunt. vel a natura vel finem per
 positum. sed natura et appositum sunt cause sicut illud quod est principium
 unde motus quod est causa efficiens. ergo casus et fortuna reducuntur ad ge-
 nus cause efficientis. unde casus et fortuna sunt cause per accidens. si natura

Secundus liber

et oppositū sunt cause p se respectu effectus p se intenti. vñ tales cause re
spectu effectus p se intenti sunt determinare. id talis effectus vt in pluri
bus euenit. s; tñ sunt impedibiles. et aliqd ipis accidere pōt. et respectu
talis accētis nō sunt p se determinate id illud accētis raro euenit et sic dī
a casu vel a fortuna. Ex qua p̄clusionē inferē phus falsitatē opinionis
dicentū casum et fortunā eē cām celi et oīm mundanor. pars q; casus et
fortuna sunt cause p accētis et natura et oppositū sunt cause p se. s; cā p ac
eidens est posterior cā p se. et natura et oppositū nō dicunt cā celi. q; a ma
iori casus et fortuna nō sunt cause celestū. Cōclusio scda Casus et
fortuna solū repiunt in p̄tingenti raro et p̄tingenti ad vtrūlibet nō eue
niunt a casu vel a fortuna. pbat rōe. Zuerroys in hoc p̄dicētis auicenne
q; casus et fortuna reducunt ad cās agētes. s; agens q̄dū ē ad vtrūlibet
nō agit nec determinare se h; ad agere vel nō agere. alias equalit agere
vtrūq; oppositoy. q; casus et fortuna nō sunt in p̄tingenti ad vtrūlibet.
Item arguit Casus et fortuna reducunt ad cās efficiētes et p̄tingens
ad vtrūlibet magis se tenet ex pre materiē nō puenit ab efficientibus

Ad rōnes An oppositū Ad p̄mā dī q; in hīs q; subsunt
volūtati q̄dū se h; ad vtrūlibet nihil accidit
p̄ter intentōem agētis. q; volūtās nō mouet ad p̄sequēdū vel fugiēdū
q̄dū est indeterminata et se h; ad vtrūlibet. s; in istis post determinatō
nem volūtatis ad vñ p̄t aliqd fieri p̄ter intentōem volūtatis et illd qd
sic accidit se h; vt raro p̄tingens et plus se h; ad non esse respectu cause
efficientis q; est de se magis determinata ad p̄ducendū q̄d ad nō p̄ducē
dū Ad scdā dī q; in definitōib; casus et fortune excludit p̄tingēs
ad vtrūlibet p h; q; ponit q; s; cā agētes. vt fm naturā vt fm oppositū.

Queritur Vtrū fatū imponat reb; necessitatē. Arguit
p̄mo q; fatū nō sit. q; dī Gregorius. absit a fide
istū mētib; vt fatū aliqd esse dicant Scdo sic. Qa q; a fatō agunt nō
sunt improuisa. q; fatū a fando. i. a loquēdo dī. et sic illa fatō fieri dicunt q;
ab aliq; determinare sunt ante p̄locuta. s; q; sunt hoc modo p̄locuta non
sunt fortuita. q; si res a fatō fiant remouebunt casus et fortuna qd est in
cōueniens. ergo fatū nihil est. Tercio sic. si aliqd esset fatū videretur
esse in reb; creatis. sed hoc nō. q; vt dī Augustinus. dei volūtās seu po
restas fatū appellat. sed voluntas seu potestas dei nō est in reb; creatis.
s; in deo. ergo fatū nō est. Quarto sic. si fatū sit in creaturis aut est sub
stantia vel accētis. et quocūq; mō dicat oportet q; multiplicaret fm mul
tiplicitatē creaturay. cū ergo fatū sit tñ vñ. sequit q; nō est in creatu
ris. Quinto sic. si fatū esset vel esset mobile vel immobile. nō p̄mū
q; dīcī Seneca q; est necessitas rez et actionū. q; nulla vi corrumpi po
tēt. nec scdm. q; fatum est dispositio inherens reb; mobilib; . sed mo
tis nobis mouentur oīa que in nobis sunt. ergo tē. Sexto sic. q;
imponat reb; necessitatē. q; fm Boetū fatum est immobilis dispo
sicio. ergo illa que fatō subduntur immobiliter et necessario eueniunt. et
go fatum imponit reb; necessitatē. In oppositū arguitur. q; mul
ta sunt a casu et a fortuna. vt p̄us visum est. et illa sunt cōtingenter. et

Physicorum

2

go fatum nō tollit ab eis contingentiam. nec imponit eis necessitatem.
 Pro responsione. Sciendū primo qd fm Boetii contingit quā
 doq; aliquod relatum ad causas inferiores esse a casu vel a fortuna. qd
 tamen relatum ad causas superiores est per se intentum. vt si duo fm alijs
 cuius dictum mitterentur ad vnum locū per diuersas vias vno de alijs
 nesciente concursus eorum in ordine ad ipsos est casualis. sed tamen si res
 feratur ad dominum qui hoc proposuit nō est casualis. sed per se inten-
 tus. Sciendum scdo. qd aliqui voluerunt reducere omnia que fiunt in
 istis inferioribus in corpora celestia tanq; in supram causaz. sed hoc in
 probatur. qz actus humani nō subiiciunt corporibus celestibus nisi for-
 te per accidens. Scdo. qz illud quod est p accidens nō est pprie ens nec
 vnum. sed omnis actio nature terminatur ad aliquod vnum. ergo impos-
 sibile est qd ens per accidens sit per se effectus alicuius naturalis agen-
 tis. ita q nulla natura facere potest q intendēs facere sepulchrū inueniē-
 thesaurum. ergo cū corpus celeste agat naturalr. sequitur qd sua virtus nō
 est causa eorū q fiunt p actis siue a casu vel fortuna. sed oia que fiunt per
 accidens in rebus naturalibus reducuntur in aliquā causam pordinan-
 tem q est prouidentia diuina. qz illud quod est p accidens p ab intellē-
 ctu diuino cōprehendi vt vnum. et ab eo causari. vt si aliquis sciat alicu-
 bi thesaurū instigat aliquem infodere. intentio thesauri est per se intē-
 respectu vnius. z p accidens respectu alterius z sic ea que fiunt per ces-
 cidens reduci possunt in aliquā causam pordinantem que agit per in-
 tellectum z voluntatem. vt est prima causa que solum p voluntatē nō
 stram immutare. ideo acōnes humane quaz voluntas est principium
 subdunt soli deo. Ex isto patz qd omnia que hic aguntur diuine prouiden-
 tie subdunt tanq; ab ea pordinata z plocuta. et hoc modo etiam patz hū-
 rum ponere necessitatē. Sciendū tertio qd diuina prouidentia per cau-
 sas medias suos effectus exequitur. z talis ordinatio causaz mediarum
 ad suos effectus p dupli considerari. Vno mō vt est a deo pconcepta z
 sic prouidentia vocatur. Alio modo vt est in causis medijs ordinatis a
 suis effectibus. z sic dicitur fatū. ideo fatum est in causis scōis inquantū
 ordinantur a deo ad suos effectus producendos. z illa ordinatio causaz
 rum scōarum non habet rationem fati nisi vt a deo dependet. ergo dicit
 Boetius primo de solatōne. Fatum est rebus mobilibus inherēs di-
 sposicio per quam diuina prouidentia suis queq; necit ordinibus vno
 diuina prouidentia vt ibi dicitur excedit fatum. qz omnia cōplectitur.
 fatum vero singula dirigit in motu locis formis ac temporib; distribu-
 ta. vt sic temporalis ordinatio diuine mentis ordinata z adunata. pspe-
 cti prouidentia sit ipa vero temporaliter sic explicata fatum vocetur. si
 cur a reifer formā rei picipiens mouet ad opis effectū. z vñre picipit ea q
 p plures opatōes ducit ad effectū. iō qd fatū subsumit. etiā subsumit di-
 uine prouidentie. z nō ecōtra. z sic pz qd sit fatū z in qd sit. Ex dictis p-
 haberi qd sit sub fatō z q nō. qz fatū ē ordinatio scōarū cā ad effectū di-
 uinitatis pūlos. iō qd fatū subdunt cōis scōis fatū subdunt. sz illa q a deo sit
 imediate. vt creatio z sūta nō subdunt fatō qd sic sit boetii. ea ut q sunt
 diuinitati propinqua fatalis ordinis mobilitatē excedunt. Et quanto

Secundus liber

aliqua longius sunt a pma cā rāto maioribz fati nexibz implicant. qz dñi
 natōm scdaz cāz magis subiciunt de quo dat Boetius duo exempla.
 Prīmū est de centro circuli a quo immobili pcedit circūferentia q̄ veloz
 citius mouetur. et q̄to plus ab eo distat tanto velozius mouetur. Scdm
 est de tempore qd a nunc eternitatis simplici z immobili dependet p cu
 ius immobilitate temporis aliqua firmitate trinitatis accipit. Similit
 est in productōe z pseruatōe rerum. qz nisi effectus p̄cūlares in mos
 tuis elementoz et motus elementoz in motus corporz celestium et vari
 motus celestiu in p̄mum motū et p̄mus motus in p̄uidentia p̄mi mos
 toris reducerent oīes res cito perirent. ideo necessaria est ista series seu
 p̄cathepatio scdaz causaz ad inuicē z ad p̄uidentia p̄mi motoris vt res
 in suo ordine saluent ad intellectū z p̄uidentia p̄mi motoris vt res q̄ les
 rēs fatum appellat. Ulterius potest haberi quō dñt fatū z diuina p
 uidentia. qz diuina p̄uidentia est in p̄ma causa in qua sunt res vnite. Sz
 fatū est in causis scdōis in quibz res quodāmodo pluraliter existūt. Scd
 cundo qz p̄uidentia est immobilis z stabilis. sed fatū est in rebz mobilibz
 huius quodāmodo mobile. Tercio. qz diuina p̄uidentia est causa fati z fa
 tum effectus eius. ideo dñt Boetius qz ordo fatalis ex simplicitate diu
 ne p̄uidentie pcedit. Quarto. qz tā necessaria q̄ p̄tingentia diuine p̄u
 dentie subdunt. sz sola mobilia fato subsunt. z sic oīa q̄ sz sub fato sub
 sunt diuine p̄uidentie. sed nō econtra. **Cōclusio p̄ma.** Fatū nō p̄e
 dicto est p̄ponendū et est cā rez. Probat vtrūqz p̄ definitōnem fati supra
 positā. **Cōclusio scda.** Fatū nō imponit rebz mobilibz necessitatem.
 Patz qz fatū est in rebz mobilibz. sz receptū recipit ad modū recipientis
 ergo fatū est mobile saltē p̄ accēs z sic nō imponit rebz necessitatem. Et h
 declarat P̄tholomeus in quadrigitro. qz licet virt⁹ celestis in se sit im
 mobilis et necessaria tamē nō p̄cipatur immobiliter ab istis inferioribz
 qz in ipis nō p̄ducit effectus nisi fm q̄ recipit in materia generabiliū et
 corruptibiliū et illa materia est mutabilis et p̄uatoī admixta ideo p̄u
 celestis in ipis recepta habet esse contingens et mutabile. ideo effectus
 causat p̄tingenter z simile est de fato. Et licet diuina p̄uidentia in se sit
 immobilis tamē p̄ducit per causas scdōas. ideo p̄pter mobilitatē eaz nō
 imponit rebz necessitatem. **¶ Dubitat p̄mo.** Quō differunt
 ista noīa p̄scia sollicitudo dispositio p̄uidentia gubernatio p̄destinatio
 et reprobatio. **¶** Qdm qz sic differunt. qz p̄scia est nēdum eoz q̄ sunt
 ad finem sed etiam ipius finis deus em cognoscit seipm z p̄ordinata
 in ipm. ideo p̄scia ad intellectū diuinū p̄inet. Sed sollicitudo est cōis
 ad dispositōem p̄uidentia et gubernatōem. nā in oīibz istis deus hz
 curā de rebz. z hec tria se hnt p̄ ordinē. nā p̄us ē aliqd disponere q̄ cū
 libet fm suū statū p̄uidere. Et p̄uidentia p̄or est q̄ gubernatio. q̄ ē exe
 cūcio diuine p̄uidentie. ideo est qd r̄pale. Sz dispositio z p̄uidentia ad
 eternitatem referunt. Sz p̄destinatio est p̄scia salutis alicuius z est respe
 ctu bonoz fm. Sz reprobatio est p̄scia dāpnatōis alicuius cū volun
 tate puniendi p̄pter demerita et ambo p̄tinent sub p̄scia.
¶ Dubitat scdo. Ulz cū infallibilitate diuine p̄scie stet rez contin
 gentia. Nunc dubitatōem soluit Boetius ponēdo quattuor. p̄mū ē qz

deus h3 sciam de rebus ptingentibz et nō opinionē. Patet. q2 deus est eternus et eternitas est interminabilis vite tota sit et pfecta possessio. et sic in eternitate nō est pns neq3 posterius. q3 oportet q totus status rer corpaliū ab eo pſentiali videat. q3 deus h3 certā sciam de rebus ptingentibus. q2 ptingentia ad eius sciam relata vident. vt pntia rōne cuius ipoz est scia dei infallibil. h3 q3 ptingentia futura fm sui naturā sint ideterminata. tñ q2 deus ea pntialiter videt vt hnt esse in seipis ideo de ipis habz immutabile sciam. Scdm est q2 ex pſcia dei infallibili nō tollit rez con ptingentia. p3. q2 h3 oia relata in diuinā sciam sint pntia. tñ q2 deus videt ptingentia ptingenter euenire et necessaria necessario. iō nō tollit a ptingentibz ptingentiā nec necessitatē a necessarijs de q dat exemplū Boetii sicut videns hoīem currere et solem oriri cursum ptingentē et ortū necessariū. nec huius tollit ptingentiā nec huius necessitatē. Tercium est q illud qd est in se ptingens relatiū ad diuinā sciam pnt necessitatē ptra here. p3. q2 qd pntialiter est quodāmo necessariū est q2 oē qd est qñ est necesse est esse. h3 futurū pſiderati vt futurū nō est necessariū. q2 est in determinatū et cause eius impediri pnt si sit ptingens. et sic futurū ptingens fm sui naturā est indeterminatū. tñ relatiū in diuinā pſciam cui pntialiter existit oportet q inquantū ab eo scitur quandā necessitatē. sc3 supposito is accipiat. Quartū est q diuinā pſcia est infallibilis et puenit omnem rez mutabilitatē nec tñ tollit rez mutabilitates. patz q2 licz ptingens vt futurū est possit esse et nō esse. q2 de futuris ptingentibz nō ē de terminata pntas. Tñ ptingēs iqtū ē pns nō pnt nō ē. Et q2 rō qre qd fallit circa ptingentia ē ppter indeterminatōem ipsoz et oia ptingentia respectu diuine pſcie determinata sunt. ideo diuinā pſcia de ipis est infallibilis et tñ ipsoz rez nō tollit ptingentiā. q2 ille res fm se sunt ptingentes

Ad rationes Ante oppositiū. Ad pnam dicitur. q fatū multi voluerunt intelligere quandā legem a corporibz celestibus pcedentem nos obligantē ad immobiles euentus immobilē cogentē et illo mō intelligit gregorius fatum nō esse ponendū. Ad scdam dicitur q per comparatōem ad diuinā pſcientiā nihil est a casu vel a fortuna. tamē aliqua possunt fieri a casu p respectū ad causas proximas. Ad terciā dicitur q ordinatio scdarum causarū nō habet rōnem fati. nisi fm q a deo dependet. ideo voluntas et potestas dei possunt causaliter dici fatum. tamē fatum essentialiter est series dispositio vel ordo scdarum causarū. Ad quartā dicitur q fatum est dispositio nō de genere qualitatis. sed fm q dispositio ſcat ordinem quā nō est substantia sed relatio. vt dicitur quinto metaphysice. q dispositio est rei habentis partes ordo et iste ordo si comparetur ad suū principium sic est vnus tantum et fatum dicitur. Si vero comparatur ad causas scdas sic multipliciter dicitur. ideo poeta pluraliter dicit. te tua fata trahunt. Ad quintā dicitur q si fatum comparetur ad diuinā pſcientiā est immobile. sed si comparetur ad effectus vel ad causas scdas est mobile per accidens vt dictū est. Ad sextā dicit q fatum nō habet rōnem cause. nisi rōne scdarum causarū in quibz est qe habent rōnem cause. et q2 huiusmodi cause sunt mutabiles et im

Secundus liber

predicabiles ne semper eodem modo suos effectus consequantur. ideo satis non imponit rebus necessitatem.

Que aut sunt cause. et q sunt numero. quot diximus manifestum est tot em fm numeru propter quid comprehendit. aut em quoddam est reducitur propter qd ultimū in immobilibz vt in mathematicis. In definitōe em recti aut cōmensurati aut alijs cuiusdam reducitur ultimum aut in mouentem primum. vt propter quid certauerunt. quoniam irati sunt. aut alius cuius gratia vt dominantur. aut in his que sūt materia. Qd qdem igitur cause he et tot sunt manifestū est. Quoniam autē cause quattuor sunt. de omibz erit physici cognoscere. et in oēs inducens propter quid demonstrabit physice materiam speciem mouentem. et quod est cuius causa. Veniunt autem tres in vnā multotiens Quod qdē em qd est. et qd cuius causa vna ē. Que po vñ motū pncipiū. spē cadē ē his. Nō em hoies generat. Et tenet physice cōsiderare oīno qdēqz mota mouent Quēcūqz at nō. nō ampli⁹ physice sunt Nō em in seipīs hñcia motū neqz pncipiū motū mouent s; imobilia sunt. Vñ tria ne gocia sunt Nec qdē circa imobile. alia po circa mobile qdē in corruptibile at. Quedā at circa mobilia corruptibilia. Quare ppter qd in materiā reducēti reddit et in eo qd qd est et in pñū mouens De generatōe em maxime hoc mō cās cōsiderat quod post aliqd fiat. et qd pñū fecit aut qd sustinuit. et sic sp qd psequē Duplicia aut sunt pncipia mouētia. quoz alter nō physicū est Nō em h; motus pncipiū in seipo hñci aut est si aliqd mouet qd nō mouet. sicut ē qd et penit⁹ imobile ē et oīm pñū. Et qd qd est et forma finis em et cuius causa. Quare qm natiua ppter aliquid est et hanc cognoscere oportet Et penitus reddendū ppter quid. vt ex hoc necesse est hoc esse. Hoc autē ex hoc aut simpliciter est aut sicut frequenter. Et si hoc debet fieri sicut ex ppositōibz conclusio. Et qm h erat. qd qd erat cēt et qz dign⁹ est sic nō simplr. s; ad vnuscuīqz substantiā.

Queritur Vñ physici habeat qtuor cās cōsiderare et p quolibet demonstrare. Arguit pmo q non qz physica est scia specialis sicut ē mathematica. s; mathematica vñ sola lam cām cōsiderat s; formalē p quā definit et demonstrat. Etiam physica vñam solā cōsiderat Secundo sic. Illa scientia que habetur per oīnes causas est certior illa que habet p vñ tantū. s; si physica cōsiderat quoz

Physicorum

6

causas sequitur quod erit certior mathematica. hoc est falsum. igitur non de
monstrat per omnes causas. In oppositum est phus in textu. Pro re
sponsione Sciendum primo quod postquam phus tractavit de causis per se et
manifestis quod de causis per accidens et immanifestis. Hic consequenter ex
prius dictis concludit numerum causarum et ostendit qualiter pertineat ad con
siderationem physicam et qualiter per eas demonstrat. unde quod sunt quattuor
causae potest sic ostendi. quod causa est ad quam sequitur esse alterius. esse vel
rei potest dupliciter considerari. Uno modo secundum se et absolute et sic depen
det a causa formali que immediate dat esse rei. Alio modo potest consi
derari secundum quod educitur de potentia in actum. et quod omne quod reducitur in
actum reducitur per aliquod quod est actu. ideo per hoc sumuntur alie
due cause. scilicet materia que de potentia reducitur in actum et efficiens que
reducit ipsam in actum. et quod omne agens est agens propter finem determinatum
natum. sicut etiam omnis actio est ab aliquo principio determinato. ideo
per hoc sumitur causa finalis. sed quod forma est causa essendi absolute et alie
tres sunt cause fieri rei. ideo mathematicus qui non considerat rem quod
ad fieri sed solum quantum ad esse solam formam considerat et per eam defini
nit et demonstrat. Conclusio prima. Tantum sunt quattuor cause et non
plures. Probat phus quod tot sunt cause et non plures quod modis con
tingit respondere ad questionem factam per propter quid. quod propter quod est
questionem cause. sed ad propter quod respondet per quattuor causas et non
aliter. ergo tantum sunt quattuor cause. Minorem probat phus per exem
pla. primo de causa formali. ut si queratur propter quid aliquis angulus
est rectus. Respondetur. quod causatur ex linea recta perpendiculariter cas
dente supra lineam rectam que ex utraque parte facit angulos equales et
sic terminatur questio per formam. Exemplum de causa efficiente. ut
si queratur quare isti certant. Respondetur. quod irati sunt. Et si ad istam
questionem respondeat ut ipsorum unus domineretur terminatur questio per
causam finalem. Exemplum de materia. ut si queratur propter quid aliquod
corpus est corruptibile. Respondetur. quod componitur ex contrariis. er
go per quolibet causam terminatur questio propter quid. et nullo alio modo
ab istis modis responderetur ad questionem propter quid. ergo tot sunt cau
se scilicet quattuor et non plures. Conclusio secunda. Physicus habet quatuor
causas considerare. Pro cuius probat de phus duo supponit. Primum
est sepe tres dictarum causarum in una coincidunt. vel secundum numerum vel secundum speciem ut
forma et finis secundum numerum in idem coincidunt quod debet intelligi de fine generationis et
non de fine rei genite et est finis generationis forma rei quia habita cessat ge
neratio. ut humanitas in homine sed finis rei genite non est forma acquisita per
generationem sed est operatio rei vel aliud bonum ad quod forma rei ordinatur
ut felicitas hominis. Si autem causa efficiens coincidit cum forma in idem specie quod de
bet intelligi de agente univoco quod agit ad producendum sibi simile secundum
speciem et non de agentibus equivocis. quod effectus agentis equivoci non attingit
suam causam efficientem secundum eandem formam in specie sed solum secundum aliam
quam similitudinem virtutis. ut patet in his que ex sole generantur. idem dis
citur in textu notanter. quod dicte cause multoties coincidunt et non semper.
materia vero que de se est ens in pura potentia non coincidit cum ipsis neque

Secundus liber

¶ in idē fm spēm neq; fm numez. qz efficiens semp est in actu z forma et finis sunt actus vel perfectio rei. Scdo supponit phus q mouētia mota sunt physice p̄sideratōis. sed mouētia nō mota nō sunt amplius physice p̄sideratōis. Ratio est. qz physicus cōsiderat res naturales sed qlibet res naturalis habet in se p̄ncipiū sui motus. mouentia autē q nō mouent nō habent in se p̄ncipiū sui motus. ergo de ipsis physicus non habet considerare. et licet in octauo huius tractetur de primo mouente hoc tñ est indirecte inquantū refert ad motū tanq; eius p̄ncipiū. Et his phs infert q tria sunt negocia z studia phie fm tria genera entium q̄ recipiunt qdā em sunt immobilia circa q̄ versat studiū mathematicum. Alia sunt mobilia z incorruptibilia circa q̄ versatur studiū astrologie. Alia sunt mobilia z corruptibilia circa que versatur studiū physice. Ex quo patz q aliqui male intelligunt Aresto. in hoc passu credētes q p hoc triplex negociū Aresto. intellexit tres pres phie. scz metaphysicā cā mathematicā et physicā. Uterius pr̄ id qd prius dicebat. scz q astrologia est magis physica q̄ mathematica. ipa em p̄siderat de entib; mobilib;. Et istis suppositōnibus p̄batur p̄clusio. qz physicus considerat entia mobilia generabilia et corruptibilia. sed in omi generatōe oportet considerare illud qd fit post aliud. sicut post aerem fit ignis. z sic oportet p̄siderare formā. Scdo oportet p̄ncipiū fiendi considerare z illud ē efficiens. Tercio oportet p̄siderare qd suscipit tale fieri z illud est materia. ergo necessario oportet considerare formam efficiens z materiam. sed de fine patz. quia vt dictum est forma z finis in idē coincidunt numero. sed physicus habet p̄siderare formā. ergo et finē gratia cui? aliqd fit. **¶** Dubitatur Qualiter physicus habeat de monstrare per causas. Respondet q habet de monstrare per quālibet causam. p̄bat. qz physicus p quālibet causam p̄t respondere ad questionē factā per ppter quid. vt visum est prius. ergo p̄t per quālibet de monstrare. Ubi est p̄siderandū q quāq; materia z efficiens talia sunt q ipis positis necessario ponit effectus. vt posito corpore. cōposito ex p̄trarijs necesse est ipm esse corruptibile. sicut posito sole supra orizontē necessario dies est. z in talib; fit de monstratio a priori ad posterius fm esse. Quandoq; vero talia sunt q ipis positis nō necessario ponit effectus. s; solū frequēter z in talib; solū fit de monstratio a posteriori fm esse. vt si hō est vel debeat esse oportet q se; men cū virtute formatiua p̄existat z nō sequit ecōtra nisi remoris impedimentis q p̄t impedire ne posita illa cāponat effectus. s; illis remoris erit de monstratio a priori. z hoc nō intelligit q d; scdo posterior. q de his q sunt frequēter est scia ac si essent sp̄. Et p̄t fieri de monstratio per cām remoris tñ impedimentis. z sic pr̄ qualiter physicus de monstrat per materiā z cām efficientē. S; p formā fit de monstratio a p̄ori. qz si forma est necesse est effectū esse sicut ex p̄missis necessario sequitur p̄clusio. Et h; etiā fieri p finē. qz natura sp̄ facit de reb; illud qd digni? z melius est nō simplr s; fm exigentiā vniuscuiusq; rei z tunc p̄t sic argui. hoc est meli? et dignius. qd sic fieri. vt puta melius est dentes anteriores acutos esse ppter diuisionē cibi. ergo debent esse acuti. z sic pr̄ q necessitas q sumit ex fine nō est absoluta. sed est necessitas ex suppositōne.

Physicorum

Ad ratōes

Ante oppositū. Ad p̄mam p̄t̄ solutio ex dī-
cris. Ad secundam dī q̄ quādo de eadē re for-
maliter habetur scia illa que habetur p̄ plures causas certior est. sed quā-
do habetur scia de diuersis rebus aut de eadē materiali et diuersa for-
maliter illa nō est semp̄ certior que est ex pluribus causis. sed illa que cer-
tior modo p̄cedit. vel que est de simpliciori subiecto

m

Incendū q̄dem igitur p̄mum quoniam natura eorum q̄
sunt propter hoc causaz est. postea de necessario. quō-
se habeat in phisicis. In hanc em̄ causam inducunt
dīmes: quoniam calidū huiusmodi aptū natum est et frigidū vñū
quodq̄ em̄ talium hoc ex necessitate sunt et fiunt et nata sunt.
Et namq̄ et si aliam causam dicunt quācūq̄ tangentes gau-
dere finant. Dic quidem concordia et discordia ille vero intel-
lectum. Habet at̄ oppositōem q̄ phibeat naturā nō p̄pter
hoc facere. neq̄ q̄ meli⁹ s̄ sicut pluit iupiter. nō vt frumentum.
augmentet. S̄ ex necessitate. Sursum em̄ ductā aquā oge-
tari oportet. Et ogelatā aquā deorsum venire Augeri aut̄ euz
hoc fiat accidit frumentū. Sicut si p̄dit frumentū in aera. non
hui⁹ cā pluit vt p̄dat. s̄ hoc accidit. quare q̄dē phibet sic et par-
tes se habere in naturā vt dentes et ex necessitate. anteriores
q̄dē acutos aptos ad diuidendū. macillares aut̄ latos et viles
ad p̄terendū cibū qm̄ nō p̄pter hoc fieri. s̄ si cūenire. Sicut at̄
q̄t et de alijs p̄tib⁹ in q̄b⁹ videt̄ esse q̄d p̄pter hoc. Ubicūq̄
em̄ oia accidunt sicut si p̄pter hoc fiant. Nec q̄dem saluata sunt
ab eo q̄d p̄pter se vanū p̄stātia apte. Quēcūq̄ vero nō sic p̄di-
ta sunt. nec p̄dunt quēadmodū empedocles dixit bonigenas
et vperie. Rō q̄dē igit̄ qua vtiq̄ deficiet aliq̄s hec est. et si aliq̄
alia hui⁹ est. Si impossibile est ista hūc habere modū. hec
q̄dē em̄ et q̄cūq̄ sunt a natura aut sp̄ sic fiunt. aut sicut frequen-
ter. S̄ eoz q̄ sunt a fortuna et p̄ se vano nihil. neq̄ em̄ a fortu-
na neq̄ a casu videt̄ plure multotiens hyemē. s̄ forte sub ca-
ne. Neq̄ cauma sub cane. s̄ sub hyeme Si igit̄ a casu videt̄
aut p̄pter hoc esse. s̄ nō possibile ē hoc esse neq̄ a casu. neq̄ p̄
se vano. p̄pter aliq̄d vtiq̄ erūt. Altero natura sunt hui⁹ alia
quēadmodū et ip̄i firmabāt hoc dicētes. Et itaq̄ q̄d propter
aliquid in his que natura sunt et fiunt. Amplius in quibus
cūq̄ finis aliquis est hui⁹ causa agitur quod p̄us et q̄d con-

Secundus liber

sequenter. Ergo sicut agit sic aptū natū est. et sicut aptū natura est sic agit vnumquodque si nō aliqd ipediat. agit autē ppter hoc et qd aptū natū ē. itaq; huiusmodi cā vtrū domus eet eoz que natura sunt. sic vtiq; facta esset sicut nunc ab arte est. Si autē q natū ra non solū natura sz arte fieret. similiter vtiq; fierent fin q apta nata sunt. ppter ergo alterz alterz. Dm̄no at ars talis quidem pficit quod natura nō potest opari. alia vero imitat. Si igit q sunt fin artē propter hoc sunt. manifestū quot z q sunt fin naturā. similiter em̄ se habent in his q sunt fin artē. z in his q fin naturā posteriora ad priora. Maxime autē manifestū est in animalibus alioz. q neq; arte. neq; qsitura. neq; delibetatura faciunt. Unde dubitabāt qdā vtz intellectu aut qdam alio opantur aranee et formice et huiusmodi. Saulatim autē sic procedenti et in plantis appet expedientia qdā facta ppter finē. v. folia ppter fructus coopimentū. Quare si natura facit. et propter hoc hirundo nidū et aranea telam. et plante folia gratia fructuū et radices nō sursum sed deorsum gratia vegetandi. Manifestū q causa huiusmodi est in his q natura sunt et fiunt. Et quoniam natura duplī. alia qdē sicut materia. alia vero sicut forma. finis autē hec est. propter finem autem alia sunt. hec vtiq; erit causa cuius gratia

Querit Vtrū natura agat ppter finē. Arguit q nō. qz omne agens ppter finē pccipit illū finē. sz natura nō pccipit finē. qz. Secdo sic. Dm̄e agens ppter finē ordinat media in finē. sz natura nō potest ordinare media in finem. qz ordinare est actus cognoscentis ordinē aliquoz adinueniē z cū natura nō cognoscat media neq; habitudinem eoz ad finem. sequitur q nō ordinat ipa. nec per cōsequens agit ppter finem. In oppositum est pbs Pro responsione Sciendum primo q postq; pbs ostendit q sunt tantū quattuor cause et q physicus habet per quālibet demonstrare. Hic consequēter ostendit aliqua que p supposuerat in huiusmodi ostensione scz q natura agat ppter finē z q in rebus naturalibus necessitas nō semper accipitur ex causis prioribus fin esse que sunt materia et efficiens. sed quandoq; fit inquit ex causis posterioribus fin esse vt sunt forma et finis. Sciendum scdo q fere omnes antiqui repperunt ea que sunt a natura in materiam et dispositiones eius ita q tota necessitas eoz que sunt a natura est ex parte materie z dispositionum eius z non ex parte finis z sic natura fin eos nō ageret ppter finē z hoc confirmabāt remouēdo ea ppter q natura videt agere ppter finē scz qz facit qd ē meli. qz vt dicitur ea

Physicorum

In naturalibus potest fieri non propter finem sed ex necessitate materie. ut si plures
 hoc ex necessitate materie. quia oportet aquam sursum ductam congelari et aquam
 congelatam descendere propter dispositiones materie et hoc non fit propter augmen-
 tum frumenti quia sicut in una parte quicquid per hoc augmentatur ita sicut frumentum
 quicquid in alia deperditur sed non pluit ut deperdat frumentum sed hoc est a casu. Et sicut
 a casu accidit quod augmentatur et sic necessitas pluvie debet referri ad materiam
 et sicut in partibus animalium est ut quod dentes anteriores sunt acuti et apti ad di-
 cendum cibum et molares sunt lati et utiles ad trahendum hoc puenit a casu.
 et sicut dispositiones materie et non propter finem et sicut posset dici in alijs. Scie-
 dum tertio. quod exemplum acceptum non est pueniens nam pluvia fit propter gene-
 rationem vel corruptionem istorum inferiorum et quod saluet equalitas corporum su-
 periorum et inferiorum. et sic comparat pluvia ad augmentum frumenti inconuenien-
 ter. quia par est universalis ad effectum particularem quod non est effectus proprius
 eius verum est tamen quod non sequitur augmentatio vel preservatio frum-
 menti ex pluvia cum consequitur ut in pluribus et quod fit perditio propter ipsam raro ac-
 cidit et propter intentionem agentis naturalis. similiter de alio exemplo nega-
 tur quod dispositio dentium veniat propter dispositionem materie et a casu. sed fit pro-
 pter determinatum finem et similiter idem est de alijs rebus naturalibus.
Conclusio prima. Natura agit propter finem et ea que fiunt a natura non
 sunt a casu vel a fortuna. probatur quinquaginta rationibus. Prima est. omnia que fiunt
 vel fiunt a casu vel a fortuna vel propter determinatum finem. sed ea que fiunt
 a natura non fiunt a casu vel a fortuna quia naturalia semper vel frequenter
 eodem modo eveniunt. sed ea que fiunt a casu vel a fortuna non semper eo-
 dem modo eveniunt. ergo illa que fiunt a natura fiunt propter finem.
Pro sed a ratione supponitur quod in quibuslibet est aliquid finis illud quod est prius
 et quod est posterius fiunt propter illud finem et sicut aliquid agitur naturaliter
 ita aptum natum est fieri. contra sicut aliquid natum est fieri ita agit a natura nisi
 si aliquid impeditur. Tunc arguitur sic. Omne illud quod agit sicut op-
 tum natum est fieri fit propter finem quia non est natum sic vel sic fieri magis quod
 aliter nisi propter determinatum finem. quia omnia que aguntur per naturam agun-
 tur eo modo quo nata sunt fieri. ergo natura agit propter finem. Tertia
 ratio est sicut se habet ars in artificialibus ita natura in naturalibus. quia ars
 aliqua perficit que natura non potest perficere et in alijs que non sunt incho-
 ra per naturam ars imitatur naturam et sicut in artificialibus et naturalibus postero-
 ra ordinantur ad priora sed ea que sunt finem artem fiunt propter finem. Et etiam
 ea que fiunt finem naturam. Quarta ratio est hec. quia animalia bruta ut videmus fa-
 ciendo nidos et arance faciundo tela et formice colligentes nutrimentum
 agunt naturaliter suas operationes ita ordinate quod ad dubitauerunt an age-
 rent per intellectum et tamen agunt propter finem. quia ordinate procedunt in suis
 operationibus ergo natura agit propter finem. Et sicut in plantis videmus quod vege-
 tabilia procedunt in suis operationibus produciendo folia ad cooperiendum fructum
 et radicem deorsum propter necessitatem vegetandi. Quinta ratio
 est forma est finis generationis sed de ratione forme est quod propter ipsam
 aliqua fiunt et ergo cum generatio fit propter formam sequitur quod est pro-
 pter finem.

Secundus Liber

Ad rationes

Ante oppositū. Ad primam dicitur quod non omne agens propter finem preconcepit finem sed sufficit quod dirigatur ab aliquo cognoscere finem sicut sagitta tendit in signum. quod dirigatur ab aliquo cognoscere signum et intentio in agentibus naturalibus sequitur formam naturalem et est quodam inclinatio sibi adueniens inquantum dirigatur ab agente superiori. Ad secundam dicitur quod natura non potest ordinare media nisi moueatur ab aliquo agente secundum intellectum finem cognoscere et media et ordine medio ad finem. sed nullum agens naturale potest esse primum mouens simpliciter. sed ista nature proueniunt inquantum ab aliquo mouetur et hec de questione.

Peccatum autem fit et in his que sunt secundum artem. Scripsit enim non recte grammaticus et potuit medicus non recte potior. Quare manifestum est quod contingit in his que secundum naturam sunt. Sic igitur sunt quedam secundum artem in quibus quod recte fit. propter aliquid fit in quibus autem peccatur. aliam gratiam agunt. sed fallitur similiter utique et in physicis. Et monstra sunt peccata illius quod propter aliquid est. in substantiis ergo que sunt ex principio bonigena si non ad aliquem terminum et finem possibili erant venire. corrupto principio aliquo facta sunt sicut nunc semine. Amplius necesse est semen fieri primum. sed non statim. animalia et molle vere primum quod semen erat. Amplius et in plantis inest quod propter hoc minus autem dearticulatum est utrum igitur in arboribus fiant sicut bonigenae et vitis per se sicut vitigine et oliuipae aut non. Inconueniens enim est. sed tamen oportuit siquidem in animalibus est. Adhuc oportebat et in seminibus fieri. ut contingit. Omnia autem destruit sic dicens. Que natura quidem sunt. et secundum naturam. Natura enim quidem sunt. quicquid a quodam in seipsis principio continue motu accedunt ad aliquem finem. Ab unoquoque autem non idem unum cuius neque contingens semper tamen in eundem. nisi aliquid impediatur. Quod autem est cuius causa. et quod propter hoc fieret utique a fortuna. sicut dicimus a fortuna venit extraneus et balneatus abcesserit. cum tamen propter hoc veniens egerit. non propter hoc autem veniet hoc secundum accidens. Fortune autem est causarum que sunt secundum accidens quemadmodum et prius diximus. Sed cum hoc se autem sicut frequenter fiat non secundum accidens. neque a fortuna est. In physicis autem semper sic est nisi aliquid impediatur. Inconueniens autem est non opinari propter aliquid fieri. nisi videatur moueri.

Physicorum

6

deliberatiuū. et tamē ars quidē non deliberat: Et nāq; si esset in ligno nauis factiua similiter utiq; natura fecisset. Quare si in arte inest propter quid et in natura inest. Manifestum est autē maxime cum aliquis medicatus fuerit ipse seipm. huic q; dem enim assimilatur natura. Quidem igitur causa sit natura et sic sicut propter aliquod manifestū est

Queritur Utrū natura agens propter finē intendat monstrum. Arguit q; sic. q; natura intendit finē sui opis sed monstrū aliqñ est finis opis nature. g; natura agens propter finem intendit monstrū. Secūdo sic. natura nutrit mōstrū. g; intendit mōstrum. In oppositū arguit. q; natura ut in plurib; psequitur finē quem intendit a quo deficit ut in pauciorib; sed natura ut in pauciorib; producat monstrū et pacēns. g; natura nō intendit monstrū. Pro responsione ad questionē est. Sciendū pmo. q; postq; pbs ostēdit ratiōib; ppijs naturā propter finē agere. h; nō ostendit ea propter q; aīq; ppiū opinabant q; sunt tria. pmo est. q; in opatōib; nature ptingit monstrū. g; credebāt naturā nō agere propter finē. Scdm ē. q; ipi credebāt in naturalib; oīa que fiunt ex causis pōtib; finē esse q; sunt efficiens et materia fieri a casu et a fortuna et nō ex intentōe finis. Terciū est. q; natura in suis opatōib; nō deliberat. g; credebant naturā nō agere propter finē s; ptra istos ē. Oportet eluso pma. Licet in opatōib; nature ptingat monstrū nō tñ propter hoc sequitur naturā nō agere propter finem. s; magis oppositū. pbat q; tuor ratio nibus pbi. pma est. q; ars agit propter finē et tñ in arte qñq; ptingūt mōstrū. ut ptingit medicū nō recte ponere medicinale portionē. ergo nō ē negandū naturā agere propter finē. q; in opib; eius ptingunt monstra pmo nō sit peccatū siue monstrū nisi in his q; fiunt propter finē. q; monstrū ē a fine intento deficiens et etiā monstrū est peccatū illius qd est propter aliqd et sic bñ sequitur in opatōib; nature ptingunt monstra. ergo ille opatio nes fiunt propter finē. Secūda rō ubiq; sunt determinata pncipia et determinatus ordo. pcedēdi opoz; finē esse determinatū. s; illa sunt in naturalib; ut in generatōib; naturalū. necesse ē em; semē fieri molle et nō statim sit aīal ymmo semen p̄tinue indurāt et p̄tinue pcedit ad cōplemētum et pfectōem generatōis tāq; ad determinatū finē. g; dato q; centū gant peccata nō propter hoc sequitur naturā nō agere propter finē. Tercia ratio est. nā natura in plantis minus videt agere propter finē q; in aīalib; ergo si in anūalib; ptingant monstra eo q; natura nō agit propter finem a fortiori idem ptingeret in plantis. ergo rep̄rent in plantis viti gine et olungine sicut in aīalib; rep̄unt bouigene. s; hoc est falsū. q; tpla monstra nunq; in arborib; rep̄untur. Quarta ratio est. q; sicut animalia a natura generant ita et semina. ergo si animalia nō fierent a natura propter finem etiam et semina non fierent propter finem. ergo ex quo cūq; semine fieret qd cūq; aliud ens qd est falsum. Conclusio scdā. Dicentes naturā nō agere propter finem et nihil naturaliter euenire. s; oīa

K

Secundus liber

euenire casualiter et fortuite et destruunt naturam et etiam que sunt fin naturam. Patet nam illa dicuntur fieri fin naturam que ab aliquo principio extrinseco determinato procedunt in determinatum finem et non in quicumque finem. ergo si illa que sunt a natura fierent casualiter cum talia raro fiant et a quocumque indifferenter sequitur destructio ordinis eorum que sunt fin naturam. **Conclusio tertia.** Irrationabile est dicere naturam non agere propter finem. quia in suis operationibus non deliberat. probatur quia ars agit propter finem. sed artifex quandoque non deliberat. ut qui habet completa principia et media per que procedit in suum finem sequitur quod non est negandum naturam non agere propter finem eo quod non deliberat circa operationes suas. **Aduertendum est** quod in multis rationibus predictis Aristotele. capit similitudinem artis et nature eo quod non differant operationis artis et nature in modo operandi nisi quia natura est principium intrinsecum et ea que sunt a natura sunt a principio intrinseco. sed ars est principium extrinsecum rei facit et illa que sunt ab arte sunt a principio extrinseco. **Conclusio quarta.** Natura agens propter finem non intendit monstrum. probatur. quia monstrum est peccatum eius quod propter aliud est. sed nullus sagax artifex intendit peccatum in suis operationibus. natura autem sagax est. quia ab agente sapientissimo dirigitur. ideo opus nature dicitur opus intelligentie non errantis. ergo natura agens propter finem non intendit monstrum. **Dubitatur.** Quor modis sunt monstra. Respondetur quod Albertus assignat quatuor causas monstrorum. Prima est propter diminutionem materie. Secunda est propter abundantiam materie. Tercia propter inproportionem qualitatum in materia. Quarta propter maliciam principis et multos alios modos in speciali assignat in libro de animalibus propter primam causam monstra contingunt tripliciter. aut propter diminutionem materie in quantitate continua. ut quando aliquod corpus vel membrum est nimis paruum aut propter diminutionem in numero. ut si deficiat aliquod membrum. aut utroque modo. Et per secundam causam accidunt monstra tribus modis per contrarium ad predictos et per predictos modos superadditur unus. scilicet quando aliquod membrum nascitur ante tempus determinatum vel si nascatur puer cum dentibus. Unde narrat Albertus se vidisse puellam natam cum dentibus habentem pilos in ascellis. propter tertiam causam contingunt monstra diversarum figurarum finem speciem. unde quandoque sunt qualitates contrarie complexionabiles que sunt sufficientes ad disponendum materiam ad utrumque sexum. unde dicit Albertus. quod tempore suo fuit presentatus unus sapienti qui nesciuerat distinguere ad quem sexum pertineret. Etiam contingit quod sit aliquod monstrum existens diversarum figurarum finem speciem et possumus etiam fieri monstra. quia est nimia macies aut nimia pinguedo aut defectus virtutis. Propter quartam causam dupliciter contingunt monstra finem quod duplex est principis. nam quod dicitur est principis quod dicitur secundum propter autem fractionem sequitur inclinatio seu gibbositas membrorum. aliud est principis quod dicitur calor naturalis huius in se virtute corporis celestis propter quod fuit quicquid monstra diversarum figurarum. unde dicitur ptholomeus quod sunt aliquae constellationes sub quarum dominio non possunt fieri natura humana etc.

Physicorum

2

Ad rōnes An oppositū. Ad p̄mā dī q̄ licet monstr̄ quā
doq̄ sit finis per accidens nature nō tamē est fī
nis intentōis nature p̄ se. Ad scōdā dī q̄ natura nō auget neq̄ nu
erit monstr̄ rōne sui. sed hoc facit ne maius inconueniens seget videli
cet putrefactio vel defectus nature. vnde minus malum cōparatū ad
maius malum h̄z rōem boni. z monstr̄ quo ad suū materiale ē q̄dā mō
bonū. Et quo ad suū formale in q̄rū ē nūq̄ malū h̄z rōem boni z sic nu
trit̄ et augetur a natura.

Uod aut̄ ex necessitate est. vtz ex supposito ē existit aut z
simplr. Nūc q̄dā em̄ opinant̄ qd̄ est ex necessitate in gene
ratione esse. quēadmodū vtzq̄ si aliq̄s mūz ēē ex necessitate ex
istūet qm̄ grāuia qd̄ deorsum ferri apta nata sunt. leuia autē
supeminent. Unde lapides qd̄ deorsum in fundamentū. li
grum aut̄ sūsum propter leuitatē. Supeminent aut̄ maxime
ligna. leuissīma em̄ sunt. Sed tñ nō sine his qd̄ factum est.
Nō tñ propter hoc. nisi sicut propter materiā. sed cā abscondē
di ipa et saluandi. Silt̄ aut̄ z in alijs om̄ibz in q̄bz propter ali
qd̄ est. nō sine qd̄ habētibz necessariā naturā sunt. Nō tamen
ppter hoc s̄ aut sicut ppter materiā. s̄ ppter aliqd̄. Ut ppter
qd̄ terra b̄mōi. quatenus hoc sit z ppter hoc. Sed tñ id quod
est cuius causa: impossibile est fieri. nisi ferrea sit. Necesse igit̄
ferrea esse. si terra erit et opus ipius. Ex supposito igit̄ qd̄ ne
cessariū est. s̄ nō vt finis in materia nāq̄ necessariū est. Qd̄ aut̄
est cuius cā in rōne est. Est aut̄ z in doctrinis necessariū. et
in his q̄ fin naturā fiunt quodā mō silt̄. Qm̄ em̄ rectus hic est
necesse est triangulū duobz rectis tres angulos equales habe
re. S̄ nō si hoc est. illud est. Sed si hoc nō est. neq̄ ille rectus
est. In his aut̄ q̄ sūt ppter hoc cōtrario est. Si finis em̄ erit
aut est illud quod est an̄ finē aut erit. aut est. Si vero nō non si
cut ibi cū nō sit conclusio. principiū nō erit sic. z hic finis est et
qd̄ cuius cā. pncipiū em̄ z hoc nō actōis s̄ etiā aīe. Ibi aut̄ ra
tiocinatōis. Acus em̄ nō sunt. Quare si erit domus hoc ne
cesse fieri aut epistēre aut eē. aut omnino materiā. q̄ ppter hec
vt latres et lapides esse si domus nō tñ propter hoc est finis.
sed aut sicut materia neq̄ erit propter hoc. Qm̄ nō tñ si nō sint
nō erit neq̄ domus neq̄ terra. Nec qd̄ nūsi sint lapides. illa
vero nisi ferrea sit. Neq̄ enim ibi principia sunt. nisi trian
k q̄

Secundus liber

gulum duobus rectis. Manifestum igitur est quod est necessarium in physicis. quod sicut materia dicitur et motus qui ipsius. et extra quod physico dicende sunt cause. magis autem que cuius causa. Causa enim hec materie est. sed non hec finis. Et finis quod cuius causa et principium a definitione et ratione est: sicut in his quod sunt in arte. Quoniam si domus talis est oportet hec fieri ex necessitate et esse et quoniam sanitas hec est. hoc oportet fieri. et esse ex necessitate. Sicut si homo hoc est hoc. si autem huiusmodi et hoc. Fortassis enim et in ratione est necessarium. Determinati enim oportet ferrandi. quoniam diuisio huius. Hoc autem non erit nisi habeat dentes huiusmodi. Hi autem non nisi ferrum. Sunt enim et in definitione quedam partes ut materia.

Queritur Utrum necessitas agendi in rebus naturalibus oriat ex prefinis et non ex pre materie. Arguitur quod non quod illud quod si non est necessarium non est causa necessitatis alteri. sed in rebus naturalibus finis non est in se necessarius. quod res naturales possunt a suo fine frustrari ergo necessitas in naturalibus non puenit ex pre finis. Nec valet dicere quod res naturales capiant necessitatem a fine in intentione. cum sit solus ens intentionale quod enti naturali non potest dare necessitatem. Secundo sic. multi effectus oriuntur et pueniunt ex pre materie. et in materia reducuntur sicut mors corruptio. ergo non omnes effectus naturales accipiunt necessitatem ex pre finis. In oppositum est probatum in textu. Pro responsione.

Sciendum primo quod postquam probatum ostendit naturam agere propter finem. Sic consequenter ostendit aliam suppositionem quam prius supposuit. scilicet quod in rebus naturalibus est necessitas ex suppositione finis. Et circa hoc primo mouet questionem tale. utrum in rebus naturalibus sit necessitas simpliciter. id est absolute. licet aut sit necessitas ex suppositione seu conditionata. et hoc nihil aliud est. querere quod utrum in rebus naturalibus necessitas oriatur ex causis prioribus que sunt materia et efficiens et etiam forma sumpta in ratione forme. Aut ex causa posteriori que est finis aut etiam forma sumpta in ratione finis generationis.

Sciendum secundo. quod ad hanc questionem antiqui dicebant quod tota necessitas rerum naturalium est ex pre materie et dispositioni eius. ut quod graua sunt. nata ferri deorsum. et leuia ferri sursum. ratio necessarium est in dispositione materiae. ut vel domus. quod grossi lapides ponant deorsum. Et quod ligua sunt leuiora ponant sursum. et sicut dicebant esse in partibus animalium. ut puta quod homo habet eas per sursum et pedes deorsum referebant ad dispositionem materie. scilicet grauitatem vel leuitatem humorum. et sic generaliter dicebant quod tota necessitas rerum naturalium esset ex pre materie. Sciendum tertio quod licet res naturales necessario habeant fieri ex principijs naturalibus habentibus naturalem aptitudinem et dispositionem ad formam. tamen ratio necessitatis talium principiorum ex fine sumitur. non quod finis in se sit ipsum necessarium. sed quod ex fineratione necessitatis sumitur. et sic illud quod est necessarium est ipse a materia. et ratio necessitatis ex

Physicor

m

fine dependet. ut ratio necessitatis ferre sumitur ex suo fine qui est diuisi-
dere dura. nā si opus illud debeat esse necesse est ferram esse dentatam. et
si dentes eius sint apti ad diuidendū dura necesse est q̄ sint ferrei. et sic illud
quod est necessariū in terra est ferrum et dentes eius. Sed necessitas
tas nō sumit ex suppositōe finis ita q̄ si terra debeat diuidere dura opus
ipam esse dentatam et ferream. **Conclusio.** In rebus naturalibus non
semp̄ est necessitas simpliciter. sed est necessitas ex suppositōe finis. pro-
batur duobus rationibus phi. Prima ratio est. sicut est in naturalibus ita ē
in artificialibus. q̄ vtraq̄ sunt ppter finem. sed in artificialibus sumit ne-
cessitas ex p̄finitis ut ostensum est. ergo et in naturalibus. Secunda
ratio sicut se habet p̄ncipium in demonstratiōibus et in disciplinis. ita finis
in agilibus et naturalibus. sed in demonstratiōibus tota ratio necessita-
tis conclusionis sumitur ex p̄ncipijs. ergo etiam in agilibus et natu-
ralibus tota ratio necessitatis ex fine sumitur. Ad declarandū maiorez
dicitur phus q̄ in demonstratiōibus si p̄ncipia sint necessaria necesse est con-
clusionem esse necessariā et nō econtra. potest em̄ esse q̄ conclusio sit vera
et q̄ p̄ncipia nō sint vera. et ex falsis potest sequi verum. sed si conclusio
nō sit nec p̄ncipia erunt. et est sile in agilibus et naturalibus. Si em̄ est
finis necesse est media esse vel fuisse et nō econtra. potest em̄ esse q̄ media
in fine sint. et tamē non ppter hoc finis erit. sed si media nō sint. finis nō
erit. sicut si conclusio nō sit vera. ita etiam nec p̄ncipia. et sic compando
finem in agilibus et naturalibus ad p̄ncipia in demonstratiōibus et me-
dia ad finem in naturalibus ad conclusionem in demonstratiōibus. sicut
p̄ncipia in demonstratiōibus se habent ad conclusionem. sic in naturalibus
et agilibus se habet finis ad ea que sunt ad finem. Et iter etiam proba-
tur conclusio. q̄ finis est causa causarum in causando pueniens ceteras
causas. Quia fine et causaliute. alie nō possunt causare. ergo tota ratio
necessitatis que est in alijs causis sumitur ex pte finis. **¶ Dubitat**
Uter finis fm̄ q̄ est causa sit eodē modo p̄ncipiū sicut p̄ncipiū in demon-
stratiōibus. Respondet phus q̄ nō. q̄ p̄ncipia in demonstratiōibus sunt p̄n-
cipia t̄m̄ ratiocinatōis et cognitōis. et finis in agilibus et naturalibus nō
solū est p̄ncipiū ratiocinatōis. immo etiā actus et oparōis. sicut domus
ficatōr q̄ p̄ definitōnem domus cognoscit ipam domum et ea que ad do-
mum requiruntur etiam p ipam scit quid oportet fieri ad hoc q̄ domus sit.
Et sic illa definitio nō est p̄ncipiū cognoscendi tantum. sed etiā oparō-
di. Similiter medicus p̄ definitōnem sanitatis cognoscit sanitatē et ea
que ad sanitatem requirunt. ideo ip̄ scit que oportet facere ad hoc q̄ alius
quis sanetur. et sic patet q̄ ratio necessitatis in his que sunt ad finem ex
fine sumitur. Ex quo infert phus q̄ artifex et etiam phus naturalis ma-
gis debent respondere p̄ finem q̄ per materiam. q̄ finis est causa mate-
rie. sed materia nō est causa finis in esse cause. nō em̄ finis est talis. q̄ ma-
teria talis est. sed oportet materiā talē esse q̄ talis est finis. si em̄ aliquis
velit definire ferrā ipam p̄ suū opus definit qd̄ est diuidere dura qd̄ de-
finitio si debeat esse oportet q̄ sit terra dentata. Et si dentes debeant di-
uidere dura oportet q̄ sint ferrei. Ideo definitio ferre materiam compre-
hendit. ideo dicit phus finaliter q̄ in definitōne rei naturalis sunt qdam

Tertius liber

pres que se habent vt materia cōmunis. et nō individualis

Ad rationes Ad p̄mā dī q̄ ex illo qd̄ in se nō est nec-
cessarium nō orit̄ necessitas absoluta. tñ
pr̄ oriri necessitas p̄ditionata supposito q̄ illud debeat acq̄ri. et sic est de
fine in executōe. q̄ lz nō sit necessarius in se. tñ si debeat acq̄ri oportet me-
dia ad ip̄m p̄fuisse. Et de fine in intentōe dī q̄ lz nō habeat esse reale ē
tñ intentio finis acq̄rendi q̄ mouet efficiens ad cauandū media ad acq̄-
rendū ip̄m in esse reali et si debeat acq̄ri oportet media p̄fuisse. Ad se-
cundā dī q̄ sicut materia est p̄pter finē et ab illo sumit necessitatē essendi
in effectu. ita ea q̄ necessario p̄sequunt̄ materiā capiūt necessitatē ex pre-
finis. q̄ quicqd̄ est cā cause est cā causati et sui effect⁹. vñ dī tercio de aia
Natura facit oīa vel p̄pter necessitatē finis vel p̄pter necessitatem eorum
que sunt ad finem. Et hec de questione.

Explicit scdus liber physioꝝ Aristotelis

Efficatur notus terno libro tibi motus

Et simul apparet nō quoq̄ sine caret

Voniā aut natura est

p̄ncipiū motus et mutatiois scia aut nobis de
natura est. oportet nō ignorare qd̄ sit motus

Necessarium enim est ignorato motu ip̄o et
ignorare naturam Determinantib⁹ autem de motu tēptan-
dum est eodē aggredi mō. et de his q̄ p̄sequēter sunt. Videtur
aut motus esse p̄tinuoz. lz infinitū appet̄ p̄mū in p̄tinuo. Vñ
et definentib⁹ p̄tinuū p̄tingit p̄mū indigere multotiens rōne
infiniti. cū infinitū diuisibile p̄tinuū sit. Adhuc aut̄ sine loco et
vacuo et tpe impossibile est esse motū Manifestū igit̄ est q̄
et propter hoc et propter illud qd̄ omniū sunt cōmunia. et liter
hac omib⁹ intendendū p̄e argumētatib⁹ de vno q̄q̄ istoz. Po-
sterior at̄ de p̄p̄iis speculatio ea q̄ de cōmuniū est

Ira initium tertiū li.

bz̄ physioꝝ. Querit̄. vtz̄ ignorato motu necesse sit
naturā ignorare Arguit̄ p̄mo q̄ nō. q̄ p̄tingēs. ē
ignorare naturā et nō necessariū. ḡ ignorato motu nō

Physicorum

necesse est ignorare naturā. Secūdo sic. oē p̄s p̄r cognosci sine posteriori
 s̄ natura p̄r est motu cū sit cā z p̄ncipiū ei⁹. ḡ p̄r cognosci sine motu.
 Tercio sic. sicut natura ē p̄ncipiū mor⁹ ita z q̄ris. ḡ ignorato motu p̄r
 erē possem⁹ cognoscere naturā. igit̄ zc. In oppositū ē p̄hs. Pro res/
 sponione ad questionē. Sciendū p̄mo q̄ postq̄ p̄hs in p̄mo libro tra/
 ctat de p̄ncipijs rez naturalū. z in scdo de p̄ncipijs huius doctrine.
 p̄r in hoc tercio incipit tractare de motu z infinito q̄ sunt passionēs in/
 trinsece subiecti hui⁹ libri. In q̄rto p̄o determinat de passionib⁹ ei⁹. ex/
 trinsecis. s. loco vacuo z tpe. vt ibi patebit. Sz in q̄nto agit de diuisione
 mor⁹ in suas p̄es subiectias. Et in sexto de diuisione ip⁹ in suas p̄es q̄
 ritarias. In septimo z in octauo agit de motu p̄ cōparatōez ad q̄dā mouē/
 tia z mobilia. z in h̄ p̄z interioz ordo toti⁹ libri physicorū. Sciendum
 scdo q̄ cū hec scia dicat̄ natural. q̄z p̄siderat de natura. z natura ē p̄ se p̄n/
 cipiū z cā mor⁹. vt sup̄ patuit. iō in hac scia op̄z p̄siderare de motu. z q̄z
 eiusdē scie ē p̄siderare subiectū z p̄ se accētia z p̄prietates eius. iō in hac
 scia etiā p̄siderāda sunt accētia mor⁹. z h̄ sunt plura q̄ p̄sequunt̄ motū in/
 p̄culari acceptū. cū solū repiunt̄ q̄tuor accētia p̄ se p̄na motū in cōi. tria.
 scz fm rei p̄ratē. q̄ sunt infinitū loc⁹ z tps. Et q̄rtū fm opinionē aīq̄z
 scz vacuū. iō in hoc libro cū tractet̄ de motu in cōi accepto in ip̄o p̄siderā/
 da sunt ista accētia q̄ motū in cōi acceptū p̄sequunt̄. Sciendū tercio.
 q̄ inter p̄dicta infinitū magis intrinsece p̄sequit̄ motū. iō i eodē libro i q̄ agit
 de motu. etiā agit de infinito. s. alia tria q̄dā mō motū extrinsece p̄sequūt̄.
 iō de ip̄is agit i alio libro. loc⁹ em̄ fm rei p̄ratē ē extrinseca passio rei mo/
 bilis siue natural. Et vacuū fm opinionē tñ. z tps ē mēsurā extrinseca
 mor⁹. Q̄z ac infinitū intrinsece p̄sequat̄ motū sic p̄bat p̄hs. q̄z mor⁹ ē p̄ se
 de gñe p̄tinuo. s. in p̄tinuo p̄mo iuenit̄ infinitū. nō em̄ iuenit̄ i nūero nisi
 fm diuisione p̄tinui. iō d̄r text⁹ q̄ definitiōib⁹ p̄tinui multoties p̄rigit in/
 digere z vti infinito. igit̄ cū mor⁹ sit de gñe p̄tinuo. z i p̄tinuo p̄ iueniat̄
 infinitū seq̄t̄ q̄ infinitū intrinsece p̄sequit̄ motū. Et d̄r notant̄ multoties. q̄z p̄ti/
 nuū dupl̄r definiti p̄r. vno⁹ definitiōe materiali cū d̄r q̄ p̄tinui ē q̄d ē diui/
 sibile in infinitū z illa definitiōe ponit̄ infinitū. Alio⁹ definitiōe definitiōe forma/
 li q̄ ponit̄ i p̄dicamētis. s. p̄tinui ē cui⁹ p̄es copulant̄ ad aliquē terminū
 eodē vniētē ip̄as. z i tali definitiōe nō ē positiū infinitū. Sciendū q̄rto q̄
 necē i titulo q̄stiois p̄r dicere necitatē absolutā siue necitatē p̄ntis. vt sic
 sensus. ignorato motu hec ē necāria simplr. s. q̄ natura ignorat̄. z illo⁹ in/
 telligitiō d̄z dicit̄. Arz. Alio⁹ p̄r dicere necitatē ex sup̄pone finis. vt sic
 sensus. hec p̄na ē necāria. si mor⁹ ignorat̄ natura ignorat̄. z h̄ mō d̄z itell̄
 giulla p̄pō. Oclūso. Ignorato motu necē ē ignorare naturā. z h̄ cas⁹
 p̄iedo necē scdo mō. p̄z p̄clūso. q̄z in definitiōe nature ponit̄ mor⁹. s. igno/
 rat⁹ p̄tib⁹ definitiōib⁹ necē ē ignorare ip̄m definitū. ḡ ignorato motu necē
 ē ignorare naturā. Ex q̄ p̄clūsiōe seq̄t̄ q̄ physic⁹ h̄z p̄siderare de motu.
 q̄z physic⁹ h̄z p̄siderare naturā. s. natura ē p̄ncipiū mor⁹. z ignorato mo/
 tu necē ē ignorare naturā. ḡ physic⁹ p̄sideras naturā h̄z p̄siderare de mo/
 tu. q̄z p̄ se effect⁹ nature. Ex q̄ seq̄t̄ q̄ physic⁹ h̄z p̄siderare de infinito.
 q̄z infinitū intrinsece p̄sequit̄ motū. s. physic⁹ h̄z p̄siderare de motu. ḡ de ip̄is
 auto. Sequit̄ scdo q̄ physic⁹ h̄z p̄siderare de loco vacuo z tpe. p̄z q̄z loz

Tertius liber

Vacuū et tempus sunt cōmunia omnibus rebus naturalibus. quia omnis res naturalis est in loco. et tempus est mensura motus cuiuslibet rei naturalis et secundum opinionem quorundam res naturales sunt in vacuo et mouentur per vacuū. ergo philosophus habet considerare de istis per se motū cōsequentibus. et adhuc prius agendum est de his que consequuntur motū in cōmuni quod de rebus naturalibus in particulari. Quia ut dicit philosophus. posterior at est de propriis speculatio ea que de cōibus. Paret etiam quod prius est agendum de motu quod de omnibus istis. quia prius oportet considerare subiectum quod accidentia propria eius. sed motus se habet ut subiectū respectu aliorum. igitur etc.

Ad rationes An oppositū. Ad primam partem solutio ex ultimo mo notabilis. Ad secundam dicitur quod natura quies ad id quod est. potest esse motu. et sic est quid absolutū. tamen in ratione nature simul est cum motu. quia natura includit respectū ad motū et operationem. Ad terciā dicitur quod quies est effectus nature ab ipsa causatus mediante motu. sed non potest cognosci quies ignorato motu. quia ignorato habitu necesse est putare ignorare. ideo per quietē sine motu non potest cognosci natura.

Primum autem sicut diximus de motu. Est igitur aliquid quod indelechia tantū est. aliud autem tantū potentia: Et eorum que sunt actu. hoc quidem hoc aliquid aliud vero quantū. aliud vero quare vel aliquod aliorum entium predicamentorum scilicet. Sed eius quod ad aliquid. aliud quod est in superabundantia et defectu dicitur. aliud autem secundum actum et passivum. et omnino motum et mobile motum cum motum mobilis est. et mobile a motu est mobile

Queritur Utz motus sit actus. Arguitur primo quod non. quia si sic sequeretur quod huius motus esset in actu secundum ipsum. sed hoc est falsum. quia omne quod mouetur in quantum mouetur est in potentia. et huius motus non est in actu per ipsum. Secundo sic. si motus esset actus vel esset actus prius vel secundus. non prius. quia non est forma substantialis. non secundus. quia non est operatio prius formam. Tercio sic. omne prescribibile habet rationem potentie. sed motus est prescribibilis per terminum ad quem. ergo motus habet rationem potentie. et non actus. In oppositum est philosophus in littera. Pro responsione. Sciendum primo quod postquam philosophus ostendit quod philosophus habet determinare de motu. Consequenter de ipso determinat primo inquirendo de definitionem motus. et quia processum per diuisionem conueniens est ad inuestigandum definitiones. ut habetur secundo posteriorum. ideo ad inuestigandum predicam definitionem ponit philosophus tres diuisiones. consequenter ostendit qualiter motus cadit sub ipsis. unde omnis motus est aliquid. et est secundum aliquem terminum. et est alicuius scilicet subiecti quod mouetur. Et ad cognoscendum illa tria de motu deseruiunt ille diuisiones. etc.

Physicorum

Sciendū est scđo. qđ pma illaz diuisionū est diuīso entis p actū z po-
tentia qđ diuīso nō distinguit genera rez. qđ potētia z actus in quolibet
genere repiunt. z in hac diuīsiōe cadit mor⁹ qđ est qđā actus. Scđa est
diuīso entis in actu sūm decē genera rez. z in hac diuīsiōe pīncē mor-
tus. qđ motus vt dī in textu nō est pter res ad quas est motus. qđ qđem
res sp sunt de genere substantie vel quātitatis vel qualitatis. vel vbi. solū
est ad ista p dicamēta fir p se motus. vñ qđ motus nō sit pter genera rez
sic pbat. qđ si esset pter genera rez. vel esset aliqd ex trancū illis genē-
ribz vel aliqd cōe ad illa genera. nō pīnī. qđ illa genera sufficiēter diuidit
ens. nec scđm: qđ nihil ē cōe vniocū ipīs. s; solū cōe p analogiā ad illa ge-
nera. Itē motus est actus impfectus. s; omīe impfectū cadit sub eodem
genere cū pfecto ad qđ ordinat. nō sicut spēs s; reductiue. sicut materiā
pma est in genere substantie. s; motus nō est pter genera rez ad quas ē
motus. Sed qđ solū repiāt in illis quatuor genēribz. pbat pbs. qđ mo-
tus nihil aliud est qđ exitus de potētia in actū. siue de impfecto ad pfe-
ctū. s; in illis repiāt aliqd qđ se h; vt forma z pfectū. aliqd se hñs vt potē-
tia z impfectū. s; in istis genēribz repiatur motus. ideo dī pbs qđ mor⁹ z
mutatōis tot sunt spēs sicut z entis. facqđlibilis p motū. Sciendū ter-
cio qđ motus quodamō videt pīnere ad relatōem inquantū mouens res
fertur ad mobile p motū. tō tertia diuīso quā ponit pbs est ipūs ad alē
quid qđ est qđ relatiuoz qđā sunt sūm supabūdantiā z defectū. z sunt illa
qđ fundant in quātitate z pīpue circa nūmēz cui pmo puenit rō men-
sure. vt sunt duplū dimidiū. Idē vero sūt et equale fundant in vnitare qđ
est pīncipiū numeri. s; qđ sunt relatiua eqparantie. z nō dicunt p supabū-
dantiā z defectū. Ideo Aristoteles nō facit mentōem de ipīs. qđ qđi con-
pātir mouens ad mobile. ibi est relatio supabūdantie et defect⁹. qđ motus
uens est pstantius mobili. Alia sunt relatiua qđ fundant in actōe vel pa-
ssione. z hoc vel sūm actū vt calefaciens refert ad calefactū. vel sup hoc
qđ est egisse. vt pater refert ad filiū. qđ ipm genuit. vel sūm potētiā agen-
di. vt dñs refertur ad seruū. qđ pīr eū coarcere z in hac diuīsiōe cadit mo-
tus. qđ p motū refert motiū ad mobile. sicut actiū ad passivū. z sic ex
pma diuīsiōe sumitur qđ motus est actus. ex scđa vero qđ est sūm aliqd.
s; sūm substantiā quātitatē qualitātē vel vbi. Ex tertia vero qđ est alicu-
iūs. s; mobilis a motuo. Sciendū quarto. qđ duplex est actus qđā motus
est actus pfectus nō pīmixtus potētie. sicut est actus terminus ad quēz
et talis est entis pfecti z denominat illud in quo est in actu simpli. Ali⁹
est impfectus z pīmixtus potētie. vt actus qđ est adhuc in fieri. et talis
nō denominat illud in quo ē in actu simpliciter. sed p tales actum subies-
ctū eius est pīm in actu z pīm in potētia. z motus solum ponit talis
actus. Et dē mobile anteqz moueatur est in potētia ad duplicem actū
tum. sed dum mouetur solū est in potētia ad actū completū. vt aqua an-
te calefactōem est in potētia ad calefieri quod est actus impfectus ad calē-
fidum esse quod est actus pfectus. z dum actu calefit est in potētia ad cē-
tēdū tēnē. Conclusio pma. Motus est actus. pbat. qđ motus ē
aliquid. vt dictum est. ergo est potētia vel actus. s; nō est potētia. qđ pīm
motum aliquid actualiter z formaliter denominat moueri. qđ erat pīm

Tertius liber

in potentia. ergo motus est actus nō tamen actus simpliciter sed actus imperfectus et potentie permixtus. **¶** Dubitatur. Utrum motus sit actus primus vel secundus. Pro quo sciendū qd aliquis actus tripliciter potest dici primus. vno modo via generatōis et temporis et hoc modo exitus rei de potentia in actum diceretur actus primus. et forma substantialis que terminat illum exitum diceretur actus secundus. et hoc primo modo motus est actus primus. sed talis actus primus est imperfectior q̄ secundus. Secundo modo dicitur primus prioritate actus essendi et hoc modo forma substantialis est actus primus et forma accidentalis est actus secundus. et hoc modo motus potest esse actus primus et secundus. scilicet in quantum est ad substantiam vel accidens. Tercio modo potest dici primus prioritate cause formalis in ordine ad suum effectum sicut anima dicitur actus primus corporis et operatio actus secundus et sic motus nec est actus primus nec secundus.

Ad rationes. Ante oppositum. Ad primam dicitur qd habens motum est in actu imperfecto et permixto potentie secundum ipsum. sed nō in actu completo. Secunda ratio soluta est in dubio. Ad terciam dicitur qd motus vno modo potest comparari ad mobile cuius est vel ad terminum a quo et sic habet rationem perfectiōnis et nō perfectibilis. Alio modo potest comparari ad terminum ad quem est. et sic habet rationem perfectibilis et potentie. sed secundum primam acceptam non habet rationem actus.

¶ Non est autem motus preter res ad quas est motus.

Mutatur enim semper id quod mutatur aut secundum substantiam aut secundum quantitatem. aut secundum qualitatem. aut secundum locum. Commune autem in his nullum est accipere. sicut dicimus qd neque hoc neque quantum neque quale sit. neque aliorum predicamentorum nullum. Quare neque motus neque mutatio nullius erit extra ea que dicta sunt. cum nihil sit extra predicta. Unum quodque autem dupliciter inest omnibus. ut in hoc. Aliud quidem enim forma ipsius. aliud vero privatio et secundum qualitatem.

Hoc quidem enim album. istud autem nigrum. et secundum quantitatem. aliud quidem perfectum. aliud vero imperfectum.

Similiter autem et secundum loci mutationem. hoc quidem sursum. istud vero deorsum. aut hoc quidem grave istud vero leve. Qua-

Physicorum.

remotis et motus et mutatonis tot sunt species quot et entia

Queritur Utrum motus sit in eodem predicamento cum suo termino ad quem. Arguit primo qd nō qz calefactio ē motus ad calorem et nō est in eodē genere cū calore s; in genere actōis vel passiōis. Secūdo sic. qz vel terminus est in eo qd mouet vel nō. si sic tunc nō acquiritur per motum. si nō tunc distinguit a motu cum motus sit in eo quod mouetur. et sic non sunt in eodem predicamento. Tercio sic. Medium aliquorum extremorum specie differt ab extremis. sed motus est medium inter terminū a quo et terminum ad quē ergo est alterius essentie a suo termino ad quem. Quarto sic. quando motus pertigit ad terminum ad quem nō amplius est. ergo non est idem cum termino ad quem. Quinto sic. Forma mouens genere differt a suo mouere. ergo forma accepta per motū genere differt a suo moueri. Antecedens patet. quia forma mouens est qualitas et mouere est de genere actōis. Sexto sic. Motus nihil aliud est q̄ illud quod fluit ab agente. Sed hoc est tantum actio. ergo motus est actio agentis et solum de genere actōis. Septimo sic. Illud quod recipitur in mobili mouente et aliquid abicit a mobili est passio. sed motus recipitur in mobili et aliquid ab eo abicit. ergo motus est passio et est in genere passiōis et nō in genere sui termini ad quem. In oppositum sunt ea que prius dicta sunt in textu. Pro responsione. ¶ Sciendum qd de natura et quidditate motus quinqz fuerunt opinionones. quidam enim considerauerunt motum per comparationem ad mobile siue ad terminum ad quem. et sic dixerunt qd est passio. Alij vero considerauerunt motum per comparationem ad mouens a quo procedit. et isti dixerunt qd motus ē actio. Alij vero considerauerunt motum quantum ad fluxum inter medium inter terminum a quo et terminum ad quem seclusa habitudine ad mouens et ad mobile. et isti triperiti sunt. quidam enim dixerunt huiusmodi fluxum esse distinctum per essentiam a termino ad quem et tamen nō esse in aliquo predicamento eo qd nō est ens perfectum sed solus est sicut via ad aliquod ens. Alij vero dixerunt huiusmodi fluxum esse realiter distinctum a termino ad quem et qd est vnum genus seu predicamentū ad motus speciales. Alij vero dixerunt huiusmodi fluxum nō distinguī essentialiter a perfectione ad quam tendit. sed solum fm magis et minus et fm esse. Et quia magis et minus nō variāt speciem. ergo sequitur qd motus est in eadem specie cum perfectione ad quam tendit. s; cum termino ad quem. et hec est opinio Averrois que p̄formis est dictis Aristotelis in isto passu vbi loquitur de motu fm veram naturam motus s; fm id quod est secluso respectu ad agēs et ad patiēs fm quos respectus ipi accidit ratio actōis et passiōis. actōis si consideretur vt ab agente in patiēs. passiōis vero si consideretur prout est in patiente ab agente. ¶ Conclusio. Motus consideratus quantum ad id quod est. est in eodē predicamento cū suo termino ad quē. pbatur qz forma p̄mixta potentie et forma pura siue cōpleta nō differunt fm essentia s; solum fm

Tertius liber

esse. scilicet motus secundum id quod est nihil aliud est quam forma recepta in mobili et potentie mixta. et terminus ad quem motus est eadem forma a puritate ut a potentia depurata. ergo non differunt secundum essentiam. et cum res possit in predicamento per suas essentias. sequitur quod motus est in eodem predicamento cum suo termino ad quem. Secundo sic probatur. nam illud quod datur rei nomen et definitio est de essentia eius. sed motus capit ipsum nomen et de finitorem a termino ad quem est. ergo motus est eiusdem essentie cum suo termino ad quem est. et per ipsum est in eodem predicamento cum eo. verum est tamen quod non est in predicamento directe et per se. quia non est ens perfectum in genere vel specie. sed reductiue tantum. sicut via ad rem alicuius generis. et in hoc aliter quo modo illi bene dixerunt de tertia opinione. Ex hac conclusione sequitur quod reductiue motus est in diuersis predicamentis. quia terminus ad quem motus reperitur in quatuor generibus. scilicet in substantia qualitate quantitate et ubi. sequitur etiam quod motus non est unum genus aut aliud quod uniuocum ad diuersos motus. patet quia nihil est uniuocum ad res diuersorum predicamentorum. ergo neque genus. quia omne genus est uniuocum. sed diuersi speciales motus sunt in diuersis predicamentis. Sequitur tertio quod motus non est in genere actus tantum. nec in genere passionis tantum. neque est unum predicamentum ad alios distinctum.

Ad rationes Ad primam dicitur quod calefactio potest dupliciter considerari. Uno modo quas tantum ad id quod est materiale in ratione calefactionis. et sic calefactio dicitur motum ad calorem et ille motus est in eodem genere et eiusdem essentie cum calore. differt tamen secundum esse. et quia differt secundum esse. ideo aliter significatur nomine caloris et nomine calefactionis. Alio modo potest considerari calefactio quantum ad suum formale. prout dicit processum ab agere ultra receptionem in patientem. et tunc dicitur actionem vel passionem. et sic actiue vel passiue significatur. Et differt essentialiter a calore. Ad secundam dicitur quod quando mobile mouetur terminus ad quem est in eo secundum essentiam. scilicet non sub esse perfecto. sed sic acquiritur. et nihil prohibet illum terminum ibi est uno et alio modo acquiri scilicet secundum esse perfectum. Ad tertiam dicitur quod medium completum et perfectum cuiusmodi est medium in coloribus non est eiusdem essentie cum suis extremis. sed medium imperfectum non terminatum tendens ad perfectionem cuiusmodi est motus. bene est idem essentialiter cum termino ad quem. Ad quartam dicitur quod quando motus peruenit ad terminum ad quem. licet non maneat sub esse motus. tamen idem manet secundum essentiam et sub esse magis perfecto nec est inconueniens quod idem acceptum in esse imperfecto et fieri sit via ad acquirendum seipsum in esse perfecto et in facto esse. Ad quintam dicitur quod si moueri capiatur formaliter tunc solum dicitur passionem et forma acquisita per moueri differt essentialiter ab ipso. sed si capiatur materialiter pro tali motu. consequentia non valet. Ad sextam dicitur quod si capiatur actio pro suo materiali motu per dicitur actio. sed si consideretur quantum ad suum formale tunc ultra motum addit respectum agentis.

Physicorū

2

ad patiens. et fm hoc actio differt genere a motu. Nec illo mō solū actio fuit ab agente sed etiam motus. Ad septimā dicit q̄ capiēdo passionem quantū ad suū materiale motus est passio. sed si capiātur quantū ad suū formale. vt nominat receptōem forme in patiēte tūc passio vltra motū dicit cōparatōem patientis ad agens. et hoc mō dicit passio et motus et nō debet p̄prie p̄cedi q̄ actio sit passio. vel q̄ actio sit motus sed debet concedi q̄ cui insunt hec. scz actio et passio illd est motus. Et hec de questione.

Diuisio autē fm vnūquodq; genus hoc q̄dē ēē endelechia. aliud autē potentia. potentia existentis endelechia. fm q̄ huiusmodi motus est. vt alterabilis quidē inquantū est alterabile. alteratio est. Augmentabilis autē et oppositi. nullū em̄ commune nomen in vtriusq; augmentū et decrementū. Generabilis autē et corruptibilis generatio et corruptio. loco mutabilis loci mutatio. Q̄ autē sit hoc motus ab hinc manifestus est. Cum em̄ edificabile inquantū huiusmodi ipm dicimus esse actū edificatur. et hoc est edificatio. Similiter autē et doctrinatio et medicatio et volutatio. et salutatio et adolēcentia et senectus. Quoniā autē quedā eadē sunt et potentia et actū q̄uis nō sunt. aut nō fm idem. sed vt calidū quidē potentia. frigidū autē endelechia. multa iam agunt et patiuntur ad inuicē. Omne em̄ erit simul actiū et passiū. ergo et mouens physice mobile erit. Omne em̄ huiusmodi mouet cū mouetur et ipm. Vides q̄dem igitur q̄busdā omne moueri mouens. Sed de his q̄dem ex alijs erit manifestū. quō se habeant. Est em̄ quoddā mouētium et immobile. sed potentia existentis cum endelechia ens agat. aut ipm aut aliud inquantū mobile motus est. Dico autē hoc inquantū sic. Est em̄ es potentia statua. sed tamē non eris endelechia. et inquantū es est motus est. Non em̄ idem est eri esse. et potentia alicui mobili. Quoniā si idem esset simpliciter et fm ratōnem esset vtiq; eris inquantum es est endelechia motus. Non est autē idem quēadmodū dictū est. Manifestū autē est et in contrarijs posse q̄dem em̄ sanari. et posse laborare alter est. Et nāq; si vero laborare quidē et sanari idē esset. subiectū autē et sanabile et infirmum. siue humiditas. siue sanguis vnum et idem est. Quoniā autē nō est idem quēadmodū dum neq; color idem et visibile. Possibilis inquantū est possibile. endelechia manifestū est q̄ sit motus. - Quod quidem

Tertius liber

Igitur est hoc sit et quod accidit tunc moueri: cū est endelechia in ipso. et neq; prius neq; posterius ostensum est. Cōtingit em̄ vnū quodq; aliqui quidē opari. aliqui aut nō vt edificabile et edificabilis actus. inquantū ē. edificabile ē. edificatio ē. Aut em̄ hec est edificatio actus sicut domus. s; cū domus sit nō amplius edificabile est. Edificatur aut edificabile. Necesse est ergo edificationem esse actum. Edificatio aut motus quidam est: Atvero eadē conueniet ratio in alijs motibus. Quod aut bene dictum sit manifestū est. ex q̄bus alijs de ipso dicūt. et ex eo quod nō facile est definire aliter ipsum. Neq; em̄ motum in alio genere ponere potest vtiq; aliquis. Manifestū autem intendentibus quēadmodū ponunt quidem ipsum alteritatē et inequalitatem. et quod nō est dicentes esse motum. Quorū nullum necessarium est moueri. neq; si altera sint neq; si inequalia. neq; si nō sint. Sed neq; mutatio. neq; in hec. neq; ex his magis est q̄ ex oppositis. Causa aut in hoc ponere q̄ indeterminatū quoddā videtur esse motus. Alterius aut coordinatōnis principia ex eo q̄ sunt priuatiua: et indeterminata sunt. Neq; em̄ hoc neq; tale neq; vnum ipsorum. quia neq; aliorum predicamentorū. Videri aut indeterminatum esse motū causa ē. quia neq; in potentia eorum que sunt generū neq; in actu est ponere ipsum. Neq; em̄ possibile est quantitatem potentia moueri ex necessitate. neq; quod actu quantum est. Et motus q̄dem actus q̄dam videtur esse. imperfectus autem. Causa autem est. quoniam imperfectum quod possibile cuius est actus: propter hoc igitur difficile est ipsum accipere quid sit Aut em̄ in priuatōnem necesse est ipsum ponere aut in potentiam aut in actum simplicem. Horum aut nullum videtur contingens. Relinquit aut igitur predictus modus actus quidē quēdam esse. sed huiusmodi actum qualem diximus difficile quidem videre. contingētē autem esse

Queritur Vtrum definitio motus sit bene assignata in qua dicitur motus est actus entis in potentia sicut et huiusmodi. Arguitur primo q̄ non. quia quod est in actu non mouetur sed habens motum mouetur. ergo motus non est actus. Secundo sic. Omne accidens est actus entis in actu. quia presupponit ens in actu. sed motus est accidens. ergo nō est actus entis in potentia. Tercio sic.

Physicorum

m

Omnē quod mouetur semper alio et alio modo se habet. ergo motus est
altentis. Similit̃ omne quod mouetur magis et minus accedit ad termi-
num. ergo motus est inequalitas. Similit̃ illud quod mouetur dum mo-
uetur nondū habet illud ad qd mouetur. ergo motus est nō ens et per
psequens nō est actus entis in potentia. In oppositum est phus in te-
ctu. Sciendum pmo. Qd post qd phus premisit aliquas diuisiones
valentes ad definitiones motus. hic psequenter definit motum pmo in
generali. Scdo ostendit qualiter debet definiti in particulari quātum ad
particulares motus. et adhuc pmo determinat de definitione motus fin-
se et compar motum ad mouens et mobile et ad actōem et passionem et
per hoc ostendit duas definitiones motus. Sciendum scdo. Qd ali-
qui definirunt motum dicentes. qd motus est exitus de potentia in ac-
tum nō subito. sed hec definitio est insufficiens. qz datur per ea que sunt
posteriora motu. exitus em̃ est quedam spēs motus et similiter subitū
in sua rarōe suscipit tempus. Est em̃ subitū quod fit in indiuisibili tem-
poris. Et tempus per motum definitur. ergo subitū nō potest definire
motum. et sic melius nō potest definiti motus q̃ p actum et potentiam.
que sunt priora motu sicut ipsum definit phus. Sciendū tercio. Qd
aliquid est in potentia tantū et aliquid in actu tantū et aliquid medio mō
se habens quod est in actu p̃mixto potentie. et illud quod est in potētia
tantū nondū mouetur. et quod est in actu tantū nō plus mouetur. sz qd
habet actum p̃mixtum potentie et tendit ad esse perfectum. et sic act⁹
imperfectus habet ratōnem motus. et fin q̃ comparatur ad ulteriozem
actum dicitur potentia et prout comparatur ad potentia pcedentē dicit̃
actus. unde patet qd motus nō est potentia entis in potentia. neqz ac-
tus entis in actu. sed actus entis in potentia. Et p hoc quod dicit̃ ac-
tus designatur ordo eius ad anteriorem potentia. Et p hoc qd dicitur
entis in potentia designatur ordo eius ad posteriorem actū. unde aliquid
anteq̃ mouetur est in potentia ad duplicem actum. scz ad actum pfectū
qui est terminus motus. et ad actum imperfectū qui est motus. vt aqua
frigida est in potentia ad calefieri et calidū esse. Et cum dicitur qd mo-
tus est actus entis in potentia intelligitur de actu imperfecto. et cū dicit̃
fin q̃ in potentia importatur habitudo ad actum perfectum. Con-
clusio prima. Motus bene definitur qd est actus entis in potentia fin q̃
huiusmodi probat hoc philosophus pmo exemplariter. secūdo decla-
rando partes illius definitionis. Et tercio ostendit definitionem fin
se totam. Primo sic. quia alteratio est actus alterabilis fin q̃ alterabi-
le et non in quantum alteratum. et augmentatio est actus augmentabi-
lis in quantum huiusmodi et similiter diminutio respectu oppositi et ge-
neratio actus generabilis et corruptio actus corruptibilis et loci mu-
tatio actus loci mutabilis et non sunt plures species motus. igitur.

¶ Secundo probatur per suas partes. Primo qd motus sit actus.
quia illud quo aliquid prius existens in potentia fit in actu est act⁹. sed
aliquid prius existens in potentia fit in actu per motum. ergo mo-
tus est act⁹. Et qd motus sit entis in potentia patet. Quia om-
nis actus est eius in quo semper inuenitur sicut lumen nunquam res

Tertius liber

peritur nisi in dyaphano. ideo est actus eius. sed motus sp. reperit in ente in potentia. igitur tē. unde quia est in actu et in potentia sūm diuersi. ideo quis ipm sit sub aliquo actu. nō tamē sequit q. motus nō sit entis in potentia. q. existens sub vno actu est in potētia respectu alterius. Et q. sit actus entis inquantū in potentia p. q. nō est actus eius inquantū in actu. vt es q. es est in actu et in potentia ad statū. i. mutatio eius ad statū. tuam nō est actus eius inquantū est es. q. si sic q. diu esset es in actu sp. moueret ad statū. quod falsum est. ergo est actus ei. inquantū in potētia. Item p. a simili. q. idem subiectū bene est in potentia ad duo contraria. vt ad similitudinem et egritudinem. ergo si sit eadem ratio inquantū ē ens in potentia et i. actu ad duo contraria cū ipius inq. tū in actu sit vna rō. tū sequitur q. potentia ad duo contraria esset eadem sūm rationem vt posse sc. nari et posse egrorari quod falsum est. ergo illa potentia est alia ab actu subiecti. ergo motus ad aliquod p. rario ē actus illius subiecti nō inquantū in actu sed inquantū in potentia. Tercio. p. batur sūm se totam q. ome quod est in potentia quandoq. p. tingit esse in actu sicut edificabile inquantū edificabile est in potentia. ergo p. tingit aliquē actū esse edificabile inquantū edificabile. vel ergo ille actus est domus vel edificatio. nō domus. q. edificabile inquantū huiusmodi est in actu inquantū edificatur domo nō existente. sed q. illa domus est nō edificat. ergo edificatio est actus edificabilis inquantū huiusmodi. sed edificabile inquantū huiusmodi est ens in potentia sūm q. in potentia et edificatio est motus. ergo motus est actus entis in potentia sūm q. huiusmodi. Conclusio scda. Motus nō est alteritas inegalitas aut non ens. vt dixerunt pythagorici p. rterteriam rationem ante oppositum. p. bat p. huius p. mo ex p. te subiecti motus. q. cuiusq. inest motus necessario illud mouet sed ea q. sunt alia tera vel inegalitas vel nō entia nō de necessitate mouent. ergo motus nō est alteritas inegalitatis aut nō ens. Scdo. p. bat ex p. te terminor. motus. q. motus nō est magis ad alteritatem inegalitatem aut nō ens q. ad opposita vel ex oppositis isto p. ergo nō debet magis dici alteritas q. sūm tudo nec inegalitas q. equalitas neq. nō ens magis q. ens. unde isti pythagorici ponebant duas coordinaciones vnā in genere boni et positiorum in qua ponebant ista decem vnū impar dextrū masculū quiescēs restum lumen bonū triangulū et eq. latrū. Alia in genere mali et p. uatiō. in qua ponebant ista decem multitudinē par infinitū sinist. rū feminā motum et obliquū tenebrā malum et triangulū altera p. re longiorē. et sic p. q. ponebant motum in ordine p. uatiō. et mouebant eo motiō. et motus nō est in potentia pura nec actus purus. Et q. nō p. ceperunt mediū inter potentia puram et actū purū. ideo dixerunt motū esse quid indeterminatū et in genere p. uatiō. et circa hoc d. Aristo. q. p. rter illud motū difficile est cognoscere quid sit motus p. rter mixtōem actus et potentie tamē nullū sequitur impossibile ponendo motū talem actū scz actum p. m. p. tū potētie nec in alio genere entis p. rter motū poni q. in genere actū ipse habetis ordinē ad vltior. actū. Et rōes ante oppositū solunt ex dictis

Quetur aut et mouens omne sicut dictū est. cū sit potētia

Physicorum

P

mobile. Et cuius immobilitas quies est. cui enim motus inest. huius immobilitas quies est. Adhuc agere enim in quantum huiusmodi ipsum mouere est. Hoc autem facit tactu. quare simul et patitur. Unde motus actus mobilis est. in quantum est mobile. Accidit autem hoc tactu motui. quare simul patitur. Species autem semper estimabitur aliqua mouens. Aut enim hoc aut quod libris aut quanta. que erit principium et causa motus. Cum moueat ut actu homo. facit ex potentia existente homine hominem. Dubium autem manifestum est: quod est motus in mobili. Actus enim huiusmodi et ab hoc. Motui autem actus non alius est. Opponitur quidem enim esse actum utriusque. Motui quidem est in ipso posse. Mouens autem in ipso operari vel agere. Sed est actiuius mobilis. quare similiter unus utriusque actus. sicut idem spatium est unius ad duo. et duorum ad unum et ascendens et descendens. Hec enim unum quidem sunt. ratio autem non una: Similiter autem est et in mouente et in moto.

Queritur Utrum motus sit subiectiue in mobili. Arguitur quod non. quia actus est in eo cuius est actus. sed motus est actus mouentis. ut habetur in textu. ergo motus est in mouente ut in subiecto et non in mobili. Secundo sic. motus est in eo quod mouetur. ut in subiecto. sed omne mouens mouetur. ut dicitur in textu. ergo motus est in mouente ut in subiecto. Tercio sic. aliquis est motus ad substantiam qui etiam est substantia sed substantia non est in aliquo subiectiue ergo non omnis motus est in mobili ut in subiecto. In oppositum est per hoc in textu. Pro responsione. Sciendum primo quod postquam prius declarauit formalem definitionem motus. Hic consequenter inquit cuius motus sit actus et circa hoc ponit definitionem materialem motus. Secundo ostendit qualiter motus est in mobili subiectiue et est actus eius. Tercio ostendit qualiter idem motus qui est actus mobilis est etiam actus mouentis. Sciendum secundo. quod omne mouens mouetur intelligendo de mouente pure physico. et hoc probat prius dupliciter. Primo. quia omne quod est quandoque in potentia et quandoque in actu secundum aliquam formam mouetur omne mouens physicum est huiusmodi. Secundo sic. et cuiuslibet immobilitas est quies illius est motus cum motus et quies per actiue opponantur. et prius actiue opposita habeant fieri circa idem sed immobilitas mouentis dis-

Tertius liber

Etur q̄es dicimus em̄ mouens q̄n nō mouet defecere. q̄ om̄e mouēs phy-
 sicū mouet. Sciendū terciō. q̄ lz mouens physicū in mouendo moue-
 atur hoc tñ sibi nō puenit inquantū est mouens. sz sibi accidit inquantū
 hz rōnem mobilis. Cuius ratio est. qz om̄e tale agens cōmunicat in ma-
 teria cū mobili et tangit ip̄m tactu p̄prie dicto. z ab illo tangit z hz con-
 trarietate ad ip̄m quare in mouēdo mouet. sz hoc est rōne materie q̄ ē in
 potētia ad formā patētis. sz mouet rōne sue forme. qz vnumq̄qz agit
 fm̄ q̄ ē in actu. yñ mouere ē in plus q̄ agere. qz oē agēs mouet sz nō ecōs-
 tra. Intelligentie em̄ dicunt mouere celū z non agere ip̄m. nā id p̄prie dīz
 agere qd̄ p̄ ei⁹ actōem trahit passum ad p̄p̄iā naturā agentis z agit p̄ eo
 tactū. Sciendū quarto. q̄ ad p̄actū p̄prie dictū triā requirunt. p̄mo q̄
 tangētia sint corpora habētia vltima sūt defectu cuius intelligentia mo-
 uens orbem nō p̄prie tangit ip̄m. Scōdo requirit q̄ cōmunicent in ma-
 teria eiusdē rōnis defectu cuius celū nō tangit p̄prie ista inferiora. Ter-
 cio requirit q̄ habeant p̄trarietate ad inuicē. defectu cui⁹ duo orbes cele-
 stes p̄igui nō p̄prie se tangunt sz iste tres p̄ditōes simul pueniūt agen-
 tibus naturalibz corruptibilibz. qz mouent z mouent. moueri tñ ip̄is ac-
 cidit inquantū mouet p̄ p̄actū. qd̄ pbat p̄hs. qz oē mouēs mouet p̄ for-
 mā p̄ quā est in actu. vñ hō actu facit ex hoīe in potētia hoīem in actu et
 om̄e qd̄ mouet in q̄tū ē in potētia mouet. sed idē fm̄ idē nō est in actu et
 in potētia. q̄ mouēs mouet nō inquantū mouens sz inquantū hz rōnem
 mobilis. Tunc sit hec Cōclusio p̄ma. Motus bñ definit q̄ est act⁹
 mobilis inquantū mobile. pbat. qz motus est actus alicuius z tñ nō cō-
 uenit mouenti inquantū est mouens sed inquantū mobile z in potētia.
 ergo bñ definit q̄ est actus mobilis inquantū mobile z est ista definitio
 materialis. qz datur de motu p̄ cōparatōem ad eius subiectū qd̄ est mobi-
 le. Sed definitio p̄us posita dī formalis. qz datur de motu p̄ cōparatōem
 ad terminū ad quē a quo motus capit spēm. Et posset definitio materia-
 lis p̄ formalem sic demonstrari. Dis actus entis in potētia inquantū
 h̄mōi est actus mobilis inquantū mobile. sed motus est h̄mōi agitur zc.
 Cōclusio scda. Motus est in mobili subiectiue. p̄z. qz ois actus mo-
 bilis vt cause materialis in qua ē ē in mobili subiectiue. sed motus ē hui-
 iusmodi. vt patz p̄ definitōnem posita. ergo in mobili est subiectiue.
 ¶ Dubitat. Utr idē motus sit actus mobilis et mouētis p̄ quo ē
 aduertendū q̄ mouere moueri z motus sic differūt inter se. qz motus
 dī fluxū forme de esse imp̄fecto ad esse p̄fectū vel de termino a quo ad
 terminū ad quē. sed mouere dī eundē fluxū pur̄ p̄cedit a mouēte in mo-
 bile. Sed moueri dī talem fluxū inquantū recipit in mobili a mouente.
 et sic ista tria differunt fm̄ ratōem formale dicentē qd̄ qd̄ erat esse. Et
 quō sequit q̄ motus se hz ad illa duo sicut materiale. Uterius sequit
 responsio ad dubiū. qz motus est actus mouētis z mobilis z vtriusqz
 est idē actus materialis. Qd̄ pbat. nā quicqd̄ dī fm̄ potētiā z fm̄ actū
 hz aliq̄d actū sibi cōrespondentē sed sicut mobile dī fm̄ potētiā anq̄
 mouet z fm̄ actū dū mouet actu. ita sūt mouens qñqz dī in potētia. cū
 dī possit mouere z qñqz in actu. qñ actu mouet. ergo est aliq̄s actus mo-
 uētis sicut z mobilis z ille est motus. Sz q̄ sit vnus z idē pbat p̄hus

Physicorum

6

qz sicut est idē spaciū vnius ad duo z duoz ad vñū z ascendētis z de-
scendētis hñs cñ diuersas rōnes formales sic est idē actus q fit a mo-
uente in moto z dñ mouētē z mobilē lz fm diuersas rōnes

Ad ratōes An oppositū Ad pñam dñ q motus dicitur
actus mouētis non vt subiecti sed vt causē
efficientis z est actus mobilis vt subiecti. Ad scdām dicitur q non
omne mouens vniuersaliter mouetur sed tantum mouens physicū qd
adhuc nō mouetur inquantum mouens sed inquantum mobile z in po-
tētia ad aliud. Ad terciām dicitur q motus ad substantiam nō est
in subiecto quod sit ens cōpletū vt est subiectū accidentē lz in materiā
q est pura potētia z lz modū subiecti Sequitur

¶ Habet autē defectum rationabilem. Necesse est cñ for-
tassis esse quēdam actum actiui et passiui hinc quidem cñ ac-
tio illinc autem passio: opus cñ et finis huius quidem actio:
illius autem passio. Quoniam igitur vtrāq sunt motus si
quidem alteri in aliquo sunt. Aut enim vtrāq in patiente et
moto sunt aut in agente sunt vtrāq. Aut actio quidem in
agente passio autem in patiente est. Si autem oportet z hanc
actionem vocare equiuoce vtrāq fiet. Sed si hoc est in mo-
uente motus erit. Eadem enim ratio est in mouente et in mo-
to. Quare autem omne mouens mouebitur aut habens mo-
tum non mouebitur Si autem vtrāq in moto sunt z in pa-
tiente et actio et passio et doctio et doctrina cum duo sint in
addiscente. Primum quidem q actus vniuscuiusq nō in vno
quoq erit. Postea et inconueniens est per duos motus simul
moueri. Quedam nāq erunt alteratōnes due vnius et in vnā
speciem. Sed impossibile est sed vnus erit actus. Sed ir-
rationabile est et duorum et alteroz fm speciem eundem et
vñū esse actum. Et erit siquidē doctio et doctrina idē z passio
et actio et docere cñ addiscere idē z agere cū pati. Quare ne-
cesse est oēm docentem addiscere z agentem pati Aut neq
alterius actum in altero esse inconueniens est. Est cñ doctio
actus docentis. In quodam tamen et nō decisus sed huius z
huius. Neq cñ vñum in duobus prohibetur vel eundē
esse actū vel nō sicut esse idem sed sicut est quod in potentia est
ad agens Neq necesse est docentē addiscere neq si pati et
agere idē est nō tñ tāq rationē esse vnā qd quid erat dicentem
sicut tunice et indumenti sed sicut via a thebis ad athenas.

Tertius liber

et ab athenis ad thebas quemadmodum dictum est prius. Non enim omnia eadem insunt quolibet modo eisdem. sed solum quibus esse idem est. At uero neque si doctio et doctrina idem et ad discere et docere idem. sicut neque si spatium unum distantium sit. et distare hinc illuc. et inde huc unum et idem est. Omnia autem dicere est. neque doctio cum doctrina. neque actio cum passione idem proprie est. sed cui insunt hec motus. Quod enim huius in hoc. et quod huius ab hoc actum esse ratione alter est. Quid quidem igitur motus sit et uniuersaliter et secundum partem dictum est. Non enim uniuersaliter est quod determinabitur spiritum unaqueque ipsius Alteratio quidem enim alterabilis secundum quod est alterabile. endeletoria est. Amplius autem notius quoniam in potentia actum et passum in inquantum huiusmodi. simpliciter est et iterum secundum unum quodque. quoniam edificatio aut medicatio. Eodem autem dicitur modo et de alijs motibus singulis

Queritur Utrum actio et passio sint motus. Arguitur quod non ratione textus. quod si sic vel essent unus et idem motus vel plures aut diuersi. non diuersi. quia vel ambo essent in agente vel ambo in patiente. vel actio esset in agente et passio in patiente nec potest esse e contra quod passio sit in agente et actio in patiente. quod si eque uocaretur de nominibus vocando actionem passionem. et e contra. nec primum nec tertium possunt dici. quod tunc motus esset in mouente. et tunc sequeretur vel quod omne mouens moueretur vel quod habens motum non moueretur. quorum utrumque est inconueniens. nec potest dici secundum medium scilicet quod sint in patiente propter duo inconuenientia. Primum est. quia tunc prius actus uniuscuiusque non erit in eo cuius est actus. quia actio que est motus agentis erit in patiente et non in agente. Secundum inconueniens est. quod unum et idem mouebitur secundum diuersos motus terminatos ad eandem speciem. quia actio et passio ad eundem terminum terminarentur. sed hoc est inconueniens. quod duo motus in una et eadem specie non possunt esse in eodem subiecto. nec potest dici quod sit unus et idem motus. quod sequeretur quatuor inconuenientia. Primum est. quod diuersorum secundum speciem scilicet agentis et patientis erit unus et idem actus. quod actio est actus agentis. et passio patientis. Arguitur. agens et patientis sine aliquo inconuenienti potest esse unus actus. ergo illud primum male assignat per aliquod inconuenienti. contra manifesta est. Ans sic probatur quod quoumque est unus motus. illorum est unus actus. Si agens et patientis est unus motus. ergo unus actus. maior propter quod motus est actus entis in potentia. ergo unitas motus in agente et patiente facit unitatem actus. Minor propter quod. Aristoteles in hoc secundo dicente quod actio et passio sunt unus motus. Sicut eadem est via a thebis ad athenas et e contra. Oportet quod hoc non est verum formaliter sed solum materialiter. ut ille textus exponitur.

Physicorum

Secundū inconueniens est q̄ tunc actio esset idē cū patiēte et doctio
q̄ se tenet ex pre doctis cum doctrina q̄ tenet se ex parte addiscentis.
Tercū est. esset idē agere et pati et docere et addiscere. Quartū est.
q̄ oporteret oēm doctē addiscere et oīe agens pati. sed hoc est falsum.
Sed sic. Operatio intellectus agentis vel volūtaris est actio. et rati-
onem nō est motus et sic de multis alijs. ergo actio et passio nō sunt mo-
tus. In oppositū est p̄bus in textu. Sciendū q̄ post q̄ p̄bus ostēdit
q̄ motus est actus mouentis et mobilis. Hic p̄sequenter mouet et lo-
quitur dubitacōem motū in titulo questionis. vñ q̄ dictū est q̄ actus est aliq̄
q̄s act⁹ sic et passio et q̄ actiui et passiui sit idē act⁹ et q̄ ille act⁹ ē motus
iō cū actio sit act⁹ actiui et passio passiui. iō act⁹ et passio sunt motus q̄d
pbat p̄bus q̄ op⁹ et finis vniuersumq̄ ē act⁹ et p̄fectio eius. s̄ opus et fi-
nis agētis ē actio. patiētis vero passio. ergo actio est actus agētis et p̄-
passio patiētis. Et cum dī q̄ idem est actus agētis et patiētis. Ex isto
oritur p̄sens dubitatio. vñ actio et passio sunt mot⁹. Et si sint an sint idē
vel diuersi vñ p̄cessum est an oppositū p̄ qua dubitacōe sit. Conclu-
sio p̄ma. Actio et passio sunt vnus motus materialiter addunt tamen
sup motum aliqd fm ratiōem formale dicentē q̄d qd erat esse. Primum
p̄t. q̄ idem est actus agētis et patiētis. sed actus agētis est actio. et
patiētis est passio. ergo actio et passio sunt vnus. et idem motus ma-
terialiter. Sēdm p̄t. q̄ motus fm essentialē ratiōem et fm id qd est
absolūte est actus im̄p̄fectus ordinē habens ad vltiorē p̄fectiōem. act⁹
vero dē illum actū inquantū est. p̄cedens ab agente in passū. passio
vero ipsū dē inquantū in passū recipit. sed alia est ratio formalis act⁹
tus inquantū est alicuius. vñ in hoc et inquantū est alicuius. vñ ab hoc
ergo actio et passio distinguunt a motu fm suas ratiōes formales.
Et circa hoc mouet sanctus Thomas duas dubitacōes. p̄ma. Si actio
et passio sunt vnus motus et nō differunt nisi fm ratiōem a motu. vñ
detur q̄ nō sunt diuersa p̄dicamenta cū p̄dicamenta sint diuersa rex ges-
nera. Pro responsione ad quesitiū est aduertendū q̄ p̄dicamenta nō di-
stinguuntur sub ente p̄ differētijs formales sicut spēs sub genere s̄ per
diuersos modos essēdiā q̄bus sumunt proportionabilē diuersi modi p̄-
dicandi. ideo a posteriori distinguunt p̄ modos p̄dicandi de p̄ma subq̄.
vñ de in cōmuni est triplex modus p̄dicandi. Prīm⁹ est. quando de aliq̄
subiecto p̄dicat illud qd p̄tinet ad essētiā eius. et sic sumitur p̄dicamen-
tum substantiē. Secundus est. quando illud qd inheret p̄dicat et nō est de
essētiā rei et tale vel se tenet ex pre materie. et sic sumit quantitas vel ex p̄-
te forme. et sic sumit qualitas vel inest p̄ respectū ad alitē. et sic est relatiō.
Tercius modus est quando p̄dicatur aliqd extrinsecū non inherens p̄
modum denominatiōis. et talis denominatio ab extrinsecō non inherē-
rente. vel puenit generaliter oībus corporib⁹. vel specialiter p̄tinet ad
hoīes. Si p̄mum vel talis denominatio sit fm ratiōem causē vel fm rati-
onem mēsure sicut denominat aliqd causatiū vel mēsuratū ab aliq̄
exteriori. cum aut sint quattuor cause et due causaz sunt p̄es essētiē. s̄
materia et forma. ideo p̄dicatio que sumit fm ipas p̄tinet ad p̄dicamen-
tum substantiē. sicut si dicat homo est corporeus aut animatus. et cū finis

Tertius liber

nō cauſet niſi mouendo efficiētē. iō ſolum remanet cā agens a qua poſſit aliqd denominari ſicut ab aliquo extrinſeco. Sic igitur fm q aliqd denominat a cā agere ſic eſt p dicamentū paſſionis. qz pati ē aliqd ſuſcipere ab agere. cū pō ecōtra agens denominat a ſuo effectu ſumit p dicamentū actōis. qz actio eſt act⁹ ab agere pcedens in aliud. Deſuraz vero qdā eſt intrinſeca. vt lōgītudo latitudo vel pfunditas. z ab iſta nō ſumit denominatio extrinſeca. ſz intrinſeca q p̄tinet ad quantitātē. Alia eſt extrinſeca nō inherens vt tempus et locus et fm q aliqd denoiatur a tpe ſumit qm z fm q aliqd denominat a loco. ſumit vbi z etiā ſitus. q importat ordinē p̄tū in loco. Si vero talis denominatio ab extrinſeco reperiatur ſpēcialiter in his q ad hoīem p̄tinent ſic ſumit p dicamentū habit⁹. vt eſſe veſtitū vel armatū. vt cū dī equus eſt ſellatus. Tunc reſponſum datur ad dubiū q licz ſit vnus motus q eſt actus agentis z patientis tū fm ipm ſumunt duo p dicamenta fm q fm ipm diuerſimode p̄t fieri denominatōes p dicamentales. nā alia res eſt agens a qua ſumit p modum denominatōis ab exteriori p dicamentū paſſionis. Et alia res ē patientis a qua p denominatōem extrinſecā ſumit p dicamentū actōis. ideo actio et paſſio ſunt p dicamenta reali diſtincta. qz vbi ſit denominatio ab extrinſeco ad diſtinctōem realē modoz eſſendia qbz ſumunt modi p̄dicandi denominatiue ſufficit diſtinctio rez a qbus ſunt denominatōes.

Scdā dubitatio eſt. Si motus ſit actio vel paſſio videt q mot⁹ nō inueniat niſi in p dicamento actōis vel paſſionis z nō in ſubſtātia qz ſitate et vbi. Ad hoc reſpondet q motus p̄t conſiderari duplx. vno mō quantū ad id qd in motu inuenit in rez natura. z qz illo mō nō eſt niſi actus imp̄fect⁹ tendēs in vltiori p̄fectōem. ſic eſt eiſdē p dicamēti cum ſuo termino ad quē. Scdō mō conſiderat quātū ad id qd rō circa ipm ap̄prehendit ſz inquantū mediat inter duos terminos z hoc duplx. qz vel conſideratur per reſpectū ad terminū ad quē inquantū reducit mobile de potentia in actū et qz nō hz ipm reducere in actū niſi inquantū eſt actus efficiētis ab agente pcedens iō illo mō eſt actio. vel conſiderat p reſpectum ad terminū a quo inquantū ipm abicit a mobili p hoc q in mobili recipit et qz aliqd abicere a mobili p̄tinet ad paſſiones. ideo illo modo motus eſt paſſio. Ex ſupradictis habet quō definit motus in cōmuni. et ſatis haberi p̄t quō hz definiri in p̄ticulari. qz ſicut motus in cōi ē actus mobilis inquantū mobile. ita alteratio eſt actus alterabilis inquantum alterabile. z adhuc notius poteſt definiri motus q ſit actus potentie actiue et paſſiue inquantū h̄mōi. et deſcendendo in ſpeciali q edificatio eſt actus edificantis et edificabilis.

Ad ratōres Ad p̄mā p̄ceditur q actio et paſſio ſunt in patiente. et ſic reſtat ſoluererōnes in p̄ticulari. Et vñ inq̄ueniens adducebat p̄tra illam prem. qd poſſet adduci ponendo q ſit vnus motus z illud p̄mo ſoluit. Aſteſto. dicēs q nō eſt inq̄ueniens actū alicui⁹ in altero eē. vt doctio eſt actus docentis in alioz trāſiens ſine interrūptōne. ideo nō oportet q ſit in docente. ſed eſt docentis in hoc. ſz in addiſcente. tamē actus permāens eſt in eo cuius eſt actus.

Physicorum

Ad alia quatuor inconuenientia responder phus dicens. Ad primum qd mbi prohibet distinctioꝝ fm spem esse eundem actum materialr diuer sum tamē ratione. Ad alia tria responder ordine retrogrado. eo qd vnum ex alio seqtur. Ad quartum dicit qd agere et pati sunt eadem materia liter. tamē nō formaliter. sicut sunt illa que sunt eadem definitōe quare nō seqtur docentē addiscere neqꝫ agens pati. qz nō oportet oīa eadem eē eadem sitꝫ plꝫ. sed solum illa qbus est vnum esse ⁊ vna ratio. Ad ter cium dicit qd si doctio ⁊ doctrina sunt idē. nō tñ ex hoc seqtur qd docere et addiscere sunt idem sicut si sit idem spaciū distantū nō seqtur qd sit idē distare in illuc et in huc. qz spaciū sumitur in abstracto ⁊ distare in quaꝫ dam concretōe terminoꝝ. Ad quartum responder qd licet actio et passio sint vnus motus nō seqtur qd sint idem simpliciter. qz nō sunt vnꝫ motus formaliter sed materialiter. ita qd cui insunt hec. motꝫ est. Ad scđam ratōnem dicitur. qd omnis actio mouentis mobilis est motus pro prie dictus capiēdo motum vt est actus imperfecti. sed actio mouenꝫ tis immobilis solum est motus capiēdo motum pro actu entis perfeꝫ ti vt se extendit ad oēm operatōnem

Noniā autē de natura scientia est circa magnitudines et tempus et motū quoꝝ vnūquodqꝫ necesse est aut infinitum aut finitū eē. Et si nō omne sit infinitū aut finitū. vt passio aut punctū. Taliū em̄ fortasse nullū necesse est in altero horū esse. pueniens vtiqꝫ erit de natura negociantē p̄siderare si est. aut nō est. et si est quid est. Signum em̄ qd huiꝫ scie ppria p̄sideratio de ipso est. Oēs em̄ qd vident ratiōabiliter tetigisse huiꝫ phiam. fecerunt verbū de infinito. Et omnes tanqꝫ p̄ cipium quoddā ponunt eoꝝ quesunt. Alij qdem quēadmodū pitagorici et plato p̄ se nō sicut accidēs alicui alteri. sꝫ sicut sub iectum ipsum esse infinitum. Preter quod pitagorici qdē in sensibilibꝫ neqꝫ em̄ abstractum faciunt numerum. et erit extra celum infinitū. Plato autē extra nullum esse corpus neqꝫ ydeꝫ as. eo qd nūqꝫ sint ipse. tamē infinitū et in sensibilibꝫ et in illis esse. Et hi quidem infinitū esse parem hic quidem em̄ com prehensus et sub impare reclusus adhibet his que sunt infinitatem Signum autem huiꝫ quod est contingit in numeris circumpositis em̄ cognominibus circa vnum et extra. aliquā do quidē aliā fieri spem aliquando autem vnā. plato autem duo infinita magnum et paruum. De natura autem em̄ es semper subiiciunt alteram quandā naturā infinito dictoꝝ eleꝫ mentoꝝ vt aquam aut acrem. aut medium horū. Fini

Tertius liber

ta aut facientia elementa nullus infinita facit. Quicquid aut in
finita faciunt elementa quodammodo anaxagoras et democritus
hic quidem ex similibus partibus. ille aut ex omni semine figurarum per tactum
primum infinitum esse dicit. Et hic quidem qualibet partem esse sibi
mixta toti. ex eo quod videt qualibet ex qualibet fieri. Tunc etenim
videtur et simul aliquando omnes res firmare esse. ut hec caro hoc
os. et sic quodlibet et omnia itaque fieri et simul igitur principium
cum non solum in unoquoque disgregationis sed et omnino est. Quo-
nam enim omne quod fit ex homine fit corpore. omnino enim generatio
per quam quod non simul. et quoddam principium esse oportet gene-
rationis. Hoc autem est unum. quod ille vocat intellectum. intellectus
autem ex principio quoddam operatur intelligens et cognoscens. Qua-
re necesse est simul aliquando omnia esse. et incipere moueri aliquan-
do. Democritus autem nihil alter ex altero fieri primum dicit. Sed
tamen ipsum commune corpus omnino esse principium magnitudine sim-
ples et figuras differentes. Quod quidem igitur conueniens sit
physicis hec speculatio manifestum ex his. Rationabiliter autem
et principium ipsum ponit omnes. Neque enim frustra possibile est ipsum esse
neque alia inesse ipsi potentiam nisi sicut principium. Omnia enim princi-
pium sunt. aut ex principio. Infinitum autem non est principium. est enim
utique finis ipsius. Amplius autem et ingenitum et incorruptibile
si est quoddam principium. Quodcumque enim fit necesse est accipere
finem. et finalitas omnis est corruptionis. Quare sicut dicimus
non est homini principium. sed hoc aliorum videtur esse. Et continere
omnia et gubernare. sicut affirmant quicquid non faciunt extra in-
finitum aliquam causam: ut intellectum aut concordiam. Et hoc
esse diuinum. immortale enim et incorruptibile est. sicut affirmant
anaximandros et plurimi philosophorum.

Obicitur Utrum ad physicum pertineat considerare de infinito.
Arguitur primo quod non. quia quod non est non cadit
sub consideratione alicuius scilicet. quia non ens non est scilicet. id est infinitum non est ergo
non cadit sub consideratione physici. Secundo sic. esse finitum vel infinitum est
passio entis in se. quia omne ens est finitum vel infinitum. ergo metaphysici cu-
ius est considerare de ente inquantum ens est considerare de infinito. Tercio
sic. finitum et infinitum sunt passionibus quantitatibus de qua mathematicus con-
siderat. ergo mathematicus habet considerare de infinito. 2 non physicus.
In oppositum est probatum in textu. Pro responsione. Sciendum primo quod
postquam probatum in primo tractatu huius tertijs determinauit de motu. Loquitur

Philosophicorum

sequenter in hoc secundo tractatu determinat de infinito. eo quod infinitum se habet
ad motum ut passio intrinseca eius. ut dictum fuit superius. modo consideras sub-
iectum habet considerare propriam passionem eius. Sciendum secundo quod omnes antiqui
qui de infinito locuti sunt dixerunt ipsum esse principium entium. sed diversificas-
ti sunt. quia Plato et pythagoras dixerunt infinitum non esse accidens. sed
esse substantiam et subiectum alio. et ideo est quod ponebant numeros et qua-
ntitates esse principia rerum. cum ergo infinitum sit in quantitate sequitur quod habe-
bant ponere infinitum sicut substantiam per se subsistentem. Sed isti duo inter se
differunt. Primo. quia pythagoras solum posuit infinitum in sensibilibus. quia infi-
nitum ipsum ipsum primo pervenit numeris. et ipse non ponebat numeros separatum a
sensibilibus. Sed plato posuit infinitum tam in sensibilibus quam in insensibilibus.
Secundo dicitur quia pythagoras dicebat quod sensibilia que sunt in celo continentur a celo
et sic sunt finita. ideo posuit infinitum esse in sensibilibus que sunt extra celum.
plato vero non. quia nihil posuit extra celum nisi corpus sensibile neque ydeas
quia ipsum ipsum ydeas nullo sunt. Tercio differunt quantum ad radicem infinita-
tis. quia plato radicem infinitatis posuit esse magnam et parvam. que ipsum ipsum se
tenent ex pre materia cui competit infinitum. Sed pythagoras radicem infini-
tatis posuit esse numeros parem. et posuit numeros imparis esse principium
finitatis quod ostendebat primo ratione sic. quia quod claudit ab alio et per alio ter-
minatur de se habet rationem interminari et infiniti. sed numerus par competit
hendi ex numero impari. nam numerus par ubique diuisibilis appa-
ret. et addita unitate ad impari reducit et persequitur diuisionem. ac si par sub
impari primeat. ergo numerus par de se est infinitus. Secundo probata signi-
ficatio. quia quando gnomon addit quadrato remanet quadratum eiusdem speciei.
sic quando numeros impari sicut ternarius quaternario addit. et sic de
alijs numeris paribus. cum ergo proceditur secundum naturale processum numerus
manet quadratus et eiusdem figure. sed hoc non fieret si adderetur nume-
rus par. imo mutaretur figura numeri. ergo signum est quod uniformitas et si-
nitas pertinent ad numeros imparis. et infinitas ad numeros parem. ergo est ra-
dix infinitatis. et sic patet quot sunt opiniones non naturaliter loquentium
de infinito. Sciendum tertio quod naturaliter loquentes de infinito dixerunt
infinitum non esse per se subsistens. sed esse passionem alicuius nature sibi subie-
cte. et istorum quidam posuerunt unum tantum principium materiale omnium rerum. ut
aerem vel aquam vel intermedium et dixerunt illud esse infinitum. Illi vero
qui posuerunt plura elementa secundum numeros dixerunt huiusmodi principia esse
finita. et nullum esse infinitum in magnitudine. quia unum solum infinitum repletet
mundum. et sic alia non haberet locum. Sed illi qui posuerunt arithmetica infinita
secundum numeros dixerunt ex illis fieri omnia per primum ut fuerunt anaxagoras et
democritus differunt tamen. quia anaxagoras dixit omnia constitui ex si-
milibus partibus secundum figuram. Democritus ex partibus dissimilibus in figura.
Secundo differunt. quia anaxagoras posuit quodlibet esse in quolibet
eo quod videbatur quodlibet fieri ex quolibet et dicebat omnia a principio finis
se in quodam primo chaos. a quo intellectus in tempore determinato incepit
res segregare. Sed democritus non posuit unum principium fieri ex alio. pura
quodlibet fieri ex quolibet. sed de illa corpora esse esse omnium rerum principium. Sci-
endum quarto quod omnes antiqui conveniunt in attribuendo quatuor prout

Tertius liber

ipſi infinito. Prima eſt q̄ ponebant ipſum eſſe p̄ncipiū. qđ pbabant. q̄ ſi
finitū nō eſt fruſtra. ergo h̄z rōnem p̄ncipij aut p̄ncipiari. ſed infinitū nō
h̄z rōnem p̄ncipiari. q̄ ſi haberet p̄ncipiū haberet finem. et ſic nō eſſet
infinitū. Sed in hac ratōne cōmictis equocatio in p̄ncipio et ſine vt diſ
crem fuit in ratōne mellisſi. Seda p̄ditio eſt. q̄ infinitū eſt ingenitū et in
corruptibile ingenitū quidem. q̄ niſi ſic haberet p̄ncipiū et ſi corruptibi
le haberet finē. et ſic nō eſſet infinitū. Tercia p̄ditio eſt. q̄ infinitū om̄ia
cōtinet et gubernat. et ſicut ſeda ſumit ex p̄ma. ita iſta ex duabz p̄mis. q̄
p̄tinent et gubernas eſt p̄ncipiū ingenitū et incorruptibile. Quarta cō
ditio eſt q̄ infinitū eſt quod dā diuinū. et ſeq̄tur ex p̄cedētibz. q̄ cū infi
nitū ſit immortale et ingenitū op̄ret q̄ ſit qđ dā diuinū. qđ aut veritatis
habeant iſte p̄ditiones in ſequentibus patebit. **Concluſio.** Ad phy
ſicum p̄tinet p̄ſiderare de infinito ſi eſt aut nō eſt. pbat p̄bus ratōne et
ſigno. ratōne ſic. q̄ ſcientia de natura eſt circa magnitudines tempus et
motū. ſed quodlibet iſtoꝝ necelle eſt eſſe finitū vel infinitū. ergo ad
ſcientiam naturalem p̄tinet cōſiderare de infinito. Et q̄ aliquis po
ſſet dicere q̄ p̄ſideratio de infinito p̄tinet ad metaphyſicū rōe ſue cōtra
tis. iō ponit p̄bus in hac rōne q̄ nō om̄e ens eſt finitū vel infinitū. q̄ pun
ctus nō eſt finitus nec infinitus. Aduertendū eſt tñ q̄ finitū et infinitū
p̄nt capi dupli. Uno^o vt ſe tenent ex pre forme. et ſic ſunt paſſiones en
tis in q̄ſitū ens et ſic p̄tinent ad metaphyſicū Alio mō p̄ſiderant vt ſe te
nent ex pre materie et q̄ſitatis q̄ ſeq̄tur materiā. et ſic ſunt paſſiones en
tis naturalis. et hoc mō p̄tinent ad phyſicū vel ad mathematicū. q̄ ambo
p̄ſiderant de q̄ſitate. Signo ſic arguit p̄bus. q̄ om̄es qui ratōnabiliter
de naturalibz tractauerūt fecerunt capitulum de infinito. vt p̄us patuit
ponendo diuerſas ratōes antiquoꝝ de infinito. ergo ſignū eſt q̄ ad phy
ſicum p̄tinet p̄ſiderare de infinito.

Ad rationes Ad p̄mam dicat q̄ licz nō ſit infinitum
in actu. tamē eſt infinitū in potētia. et eo
mō quo eſt ſubſtile. Ultra dicat q̄ licet de infinito materiali in actu nullo
modo ſit ſcientia poſitiua ſciendo qđ ſit infinitū. eſt tamē de eo ſcīa pri
uatiua ſciendo de ipſo quid nō eſt. Ad aliam patet ſolutio in probatō
ne concluſionis.

¶ Eſſe aut aliquid in infinitū que fides ex quinqz contingit
maxime intendētibz ex tempore. hoc em̄ in infinitū. Ex
magnitudinibz diuiſione. Utuntur em̄ mathematici infinito
Amplius ſic utiqz ſolū nō eſt deficere fieri et corrumpi ſi in
finitum ſit. Amplius includendo finitū ſemper ad aliquid.
Quare necelle eſt nullū eſſe terminū. ſi ſemper includere nece
ſſe eſt alterū ad alterū. Maxime aut et magis proprie qđ cō
munē facit dubitationē om̄ibus propter id em̄ quod intellectū
non eſt deficere. et numerus infinitus videtur eſſe et mathema
tice magnitudines. et quod ē extra cēlum. Infinitum autē

Physicorum

2

cum sit extra. et corpus infinitum videtur esse et mundi. Quid enim magis vacuum hic quam ibi. quod quidem in uno loco et ubique esse magnitudine. Similiter autem et si vacuum est. et locus infinitus et corpus infinitum necesse est esse. Contingere enim ab esse nihil differt in perpetuis. Habet autem dubitationem de infinito consideratio. et namque non esse ponentibus multa impossibilia accidunt et esse Amplius autem qualiter est. ut sicut suba aut sicut accens per se alicui nature aut neutraliter Sed nihilominus est infinitum et infinita magnitudine. Maxime autem est physici considerare si est magnitudo sensibilis infinita. Primum igitur de terminandum quot modis dicitur infinitum. Uno quidem igitur modo quod impossibile est transire ex eo quod non est aptum transiri. ut est vox inuisibilis. Aliiter autem transitum habens inconsumabile. aut quod vix. aut quod aptum natum est habere non tamen habet transitum aut finem Amplius infinitum est omne. aut secundum appositionem. aut secundum divisionem. aut utroque modo Separatum quidem igitur esse infinitum a sensibilibus. ipsum aliquid ens infinitum impossibile est Si namque neque magnitudo neque multitudo est. substantia autem est ipsum infinitum. et non accens. indivisibile erit Divisibile enim aut magnitudo aut multitudo erit. Si autem indivisibile est. non infinitum. nisi sicut vox inuisibilis. Sed neque sic dicunt affirmantes esse infinitum. neque nos querimus. sed si erit intransibile. Si autem secundum accidens est infinitum. non erit utique elementum eorum que sunt secundum quod est infinitum. sicut neque inuisibile locutionis. quous vox sit inuisibilis Amplius quanto continget aliud esse ipsum infinitum. siquidem non secundum numerum et magnitudinem. quorum est per se passio quedam infinitum. Adhuc enim minus necesse est quam numerum et magnitudinem. Manifestum autem est quod non continetur infinitum esse. sicut actum. id est ens. et sicut substantiam et principium Erit enim quolibet ipsius acceptum infinitum si potibile. Infinito enim esse et infinitum idem est. si suba infinitum est et non de subiecto. Quare autem indivisibile est. aut in infinita divisibile. Multa autem infinita esse idem impossibile est. At pro sicut aer. aer per se est. sic et infinitum infinitum. Si quidem suba est principium infiniti namque esse et finitum idem esse et impartibile. igitur et indivisibile est. sed impossibile est. esse actum infinitum. Quamvis autem aliquam necesse est esse secundum accidens. ergo est infi-

Tertius liber

nitum sed si sic dictum est qd nō contingit ipsum dicere pñcti-
pium sed illud cui accidit vt aerem aut par. Quare incōueni-
enter vtiq; enunciant dicentes sicut pitagorici dicunt. Sunt
enī substantiam faciunt infinitum et pñuntur. Sed fortassis
hec quidem ē vniuersalis questio magis. Si contingit in ma-
thematicis infinitum esse. et in intelligibilibus. et in nullā ha-
bentibus magnitudinem. Nos autem intendimus de sensibi-
libus. et de quibus facimus scientiam vtrū in ipis est. aut
nō est corpus infinitum in augmentum

Querit Vtrū infinitū sit ponendū in actu. Arguit qd sic dñ
q; rōnibus. Prima est. tps est infinitū. et tps ē in ac-
tu. ergo infinitū in actu est. Maior pñ. qz tps nō incepit nec desinet. quia
oē qd incepit vel desinit esse est sub tpe. Secda rō magnitudo est diuisi-
bilis in infinitū. et puenit numeris augmentari in infinitū. et etiā mathe-
matici in suis demonstratōib; vtunt linea infinita. Et infinitū est ponendū.
Tercia rō. generatōes et corruptōes sunt infinite. s; hoc nō est nisi eēt
aliqd materiale pñcipium infinitū ex quo fierent generatōes et corrup-
tiones. ergo infinitū est. Quarta rō ē. nā extra oīne finitū sumit aliqd
aliud qd pñetur et terminatur p alterū et si illud itēz terminabit per ali-
quod aliud. est. pcessus in infinitum in corporib; vel oportet esse vnum
corpus infinitū quod a nullo pñetur. et vtroq; mō se qtur infinitū eē pos-
hendū. Quinta rō est. qd videt intellectui et ymaginatōi est vtrū vt pos-
sunt antiqui nō ponētes dñm inter intellectū et ymaginatōem. s; con-
tingit ymaginari infinitū. qz extra celum ymaginat infinitum spaciū. vel
ergo illud est repletū corpe fm se totū. et sic habetur intentum. vel pro
vna pre repletū et p alia pre vacuum. qd nō pōt esse cū sit eiusdem dispo-
sitōis. vel est totū vacuum qd esse nō potest. qz cum vacuū sit locus nō
repletus corpe. aptus natus tñ repleti. et in ppetuis nō differunt esse et
posse vt dñ in textu. se qtur qd illud spaciū est actualiter repletum cor-
pore infinito. In oppositū est phus in textu. Pro responsione.

Sciendū pmo. qd postq; phus ostendit consideratōem infiniti pñere
ad physicū. et recitauit opiniones antiquoz circa infinitū. Cōsequē-
ter incipit ostendere qualiter ponendū sit infinitū et qualiter non pmo
ponēdo rōes arguētes infinitū eē. deñ rōes. phātes infinitū nō eē. Et
tercio veritatē demonstrādo qūter sit et qūter nō sit. et qd sit infinitū. et vl-
timo solūdo rōes ad ductas ad ostēdēdū infinitū eē. vñ dñ in textu. ē ma-
gna dubitatio de infinito vtrū sit vel nō sit. qz oīno nō ponētib; infinitūz
multa pñgūt incōuenientia. vt pñendū ē aliquē rōes an oppositū. etiā
ponētib; actu infinitū plura incōuenientia pñgūt vt postea videbitur
Est etiā dubitatio si ponat infinitū. vtrū sit sub a p se subsistēs vel accis
aliqui inherens. vel neutralit sit ponēdū. Sciendū scdo. qd infinitū finit
Aristo. dñ qnq; modis. infinitū enī idē ē qd intrāibile. tō tot modis dñ
et modis intrāibile dñ. Primo mō dñ infinitū negatiue. vt idē est quod.

*In finitū
vbi dñ.*

Physicorū

nullo mō p̄t transire punctus vel unitas sicut vox d̄r inuisibilis negatiue. q̄z nō est de genere visibilium. Secūdo mō d̄r infinitū qd̄ a nobis nō p̄t transire. vt p̄funditas maris. Tercio mō d̄r infinitū qd̄ transitū h̄z. s̄z difficulter transibile est a nobis. vt ire ab hinc vsq̄ in indiā. Et istis duobus modis d̄r infinitū quo ad nos. Quarto mō d̄r infinitū qd̄ est ap̄tū natūm transire z habere finē z t̄m nō h̄z. vt linea in infinitū extēsa q̄ caret terminis. z de infinito isto mō accepto magis ē hic sermo. Quinto mō d̄r infinitū fm̄ additōem. vt ē i numeris. aut fm̄ diuisione vt est in magnitudinibz. aut fm̄ vtrūq̄ vt in tpe. Conclusio p̄ma. Non est ponendum infinitum separatū a sensibilibz. sicut plato ponebat. p̄pos̄bat p̄bus tripliciter. Prima ratio est. q̄z si esset tale infinitū vel esset substantia tantū sine magnitudine vel multitudine. vel esset cum aliquo accidente per quod haberet infinitatem. nō p̄mū. q̄z si esset substantia sine magnitudine ip̄a esset indiuisibilis. q̄z om̄e diuisibile vel est magnitudo vel multitudo. z si sit indiuisibilis nō est infinitū nisi solum negatiue sicut vox dicitur inuisibilis. sed ponentes infinitum non loquunt̄ de tali infinito. neq̄ de illo intelligimus sed de infinito quarto modo cap̄to. Si vero sit substantia cum aliquo accidente per quod sit infinitū fort̄ maliter cap̄tum nō erit principium rerū que sunt fm̄ naturam nisi solum per accidens. sicut nec inuisibile est principium locutōnis. cum vox sit inuisibilis que est principium locutōnis. Secūda ratio. passio est inuisibilis aut separata q̄ subiectum eius. sed infinitum fm̄ ponentes ip̄m est passio magnitudinis vel multitudinis. sed ip̄orum neutrum potest separari a substantijs sensibilibz. ergo a fortiori infinitum quod est eorum passio nō potest a sensibilibz esse separatū. Tercia ratio. si infinitum esset separatū vel est p̄ribile vel imp̄ribile. si p̄ribile sequitur q̄ quelibet pars ip̄ius erit infinita. quia erit idem infinitum et infiniti esse. sicut eim̄ quelibet pars aeris est aer. ita quelibet pars infiniti est infinitū. et cum sit diuisibile habebit plures partes. ergo multa sunt infinita que erunt simpliciter in eodē quod est ip̄osibile. nec valet dicere q̄ talis substantia sit diuisibilis per aliud accidens sibi inherens. quia tunc infinitū nō erit p̄ncipium rerū nisi per accidens vt prius patuit. Si vero sit imp̄ribile tunc nō erit infinitum. nisi p̄mo modo de quo nō est ad p̄positum. vnde aduertendum est in textu q̄ p̄bus naturalis nō habet cōsiderare de infinito fm̄ vniuersalem consideratōem que de ip̄o haberi potest. vt vtz sit in magnitudinibz mathematicis vel in substantijs sensibilibz que nō sunt sensibiles. quia hec sc̄ia naturalis q̄ est de sensibilibz. habet inquirere vtrum sit aliqua magnitudo infinita aut aliquod corp⁹ infinitum fm̄ magnitudinē. Conclusio sc̄da. Infinitū in actu nō est ponendum. probatur. quia vel poneretur infinitum in actu separatū a sensibilibz vt plato ponebat. vel iunctū sensibilibz. vt pythagorici ponebant. nō p̄mū vt p̄bus p̄batum est. nec sc̄dm̄ est ponendū. vt nunc supponit̄. z p̄babitur in sequentibus.

Ad rōnes

Ad p̄mam dicitur q̄ tempus incēpit esse nō p̄ generatōem sed p̄ creatōem. nō siml̄ creatōem
m̄ in

Tertius liber

Tempus 2° g^o ratuerunt celum primus motus et tempus. ideo tempus nō est infinitū
actu. tamē est infinitum fm potentia. scz fm diuisione z fm successiones
in potentia. sed nō in actu. Ad secundam d^r q^d in magnitudine bene regitur infinitum
in potentia. sed nō in actu. Ad terciam dicitur q^d generatōes z corrup
tiones sunt ppetue nō ppter infinitatem pncipij materialis. sed ppter re
ciprocationem z successione noue forme in eandē materiam. qz generatio
vnius est corruptio alterius z e contra. Ad quartā d^r q^d nō est idem
tangē z finiri. qz tangē importat respectum ad aliquod extrinsecū tangēs
ipm. sed finiri nō importat respectū ad aliqd extrinsecū. potest em aliq
qd corpus finiri ppijs terminis suaz dimensionū. vt est vltimū corpus
Ad quintam dicit q^d intelligentie credere est inconueniens. id ē ymag
ginatōi. qz nō oīne qd apparet intellectui est vez maxime fm nō ponen
tes distinctōem inter intellectū z ymaginatōem. z sic nō oportet si ymag
ginatio apprehendat infinitum extra celum q^d ibi sit spaciū infinitum.
quia hec ymaginatio est ex parte ymaginantis. z non ex parte rei ymagi
nate. Et hec de questione

Rationabiliter quidem igitur speculantibz ex huiusmodi
videbitur nō esse vtiqz. Si em est corporis ratio q^d planicie
determinatum est nō crit. vtiqz corpus infinitum neqz intelli
gibile neqz sensibile. At vero nec numerus sic est. sicut sepa
ratus et infinitus. Numerabile em numerus est. aut habens
numez. Si ergo numerabile possibile est numerari. et ptransi
re vtiqz possibile erit infinitum. P^hysice autem magis con
siderantibz ex his. Neqz em compositum possibile est esse in
finitum neqz simplex. Compositū quidem igitur non erit infi
nitum corpus si finita elementa sunt multitudine. Necesse est
em plura esse et equare contraria semper. z non esse vnum ip
sorum infinitum. Si nāqz quantūcūqz deficiat potentia que
est in vno corpore a potentia alterius. vt si ignis finitus sit. aer
aut infinitus. Est autē equalis ignis equalis aeri in potentia
quantumcūqz duplicatus solum aut numerum quendam ha
bens tamē manifestum q^d infinitum excellit et corrumpit fini
tum. Unūquodqz autē infinitum esse impossibile est. corpus
em est penitus habens dimensionem. Infinitum autem inde
terminate distans est. Quare infinitum corpus omīquaqz di
stans. erit infinitum. At vero neqz vnum contingit infinitum
corpus esse et simplex. neqz sicut dicunt quidam. q^d extra ele
menta est ex quo alia generant. neqz simpliciter. Sunt em qui
dam qui hoc faciunt infinitum. sed non aerem aut aquā. quā

Physicorum

tennis non alia corrumpantur ab infinitate ipsorum. Habēt enim
ad inuicem contrarietate. ut aer quidem humidus. aqua autē
frigida ignis vero calidus. quorum si esset vnum infinitum cor-
rumperentur utique iam alia. Hunc autē dicunt alterum esse.
ex quo hec sunt. Impossibile autē est esse huiusmodi nō quia in-
finitum. De hoc enim cōmune qd est dicendū. et de omni simi-
liter et aere et aqua et quolibet. Sz q nō est hmoi corpus sen-
sibile extra vocata elementa. Omne nāqz quod ex quo est et re-
soluitur in hoc. Quare esset utiqz hoc pter aerem ignē et terrā
et aquam. videtur aut nullum. Neqz igitur ignem neqz alioz
elementoz nullum contingit infinitum esse aliquod: Omīno
enī et preter id quod infinitum sit aliquod ipoz impossibile est
esse. si finitum sit oportet aut esse. aut fieri. vñū aliquod ipozū
sicut dicit Eradicus omīa fieri aliquando ignem. Eadem autē
ratio et de vno quod faciūt extra elementa phisici. Omīe enim
mutat ex pterio in pterū. vñ ex frigido in calidum. Dpor-
tet autem de omī in his considerare si contingat aut non con-
tingat corpus sensibile infinitum esse. Quod autem omīno
impossibile sit corpus sensibile infinitū esse ex his manifestum
Aptū enī natū est omīe sensibile alicubi esse. et locus aliqz est
vniuscuiusqz idē ptis et ois est. et totius terre. et vni glebe. et
ignis et scintille. Quare si qdē sit eiūsdē spēci aut immobile erit.
aut sp mouebit. et impossibile est vtrūqz. Quid enī magis de or-
sum aut sursum aut alicubi. Dico autē ut si gleba sit alicubi.
ipā mouebitur. aut ibi manebit. Locus enī infinitus erit sibi
et cognat sibi corporis. Utz igitur continebit totum locum.
et quō. Que igit mānsio. et vbi et motus ipius. aut enī vbiqz
manebit. Nō ergo mouebit. aut vbiqz mouebit. nō ergo sta-
bit. Si autē dissile est omīe. dissimiles et loci sunt. et p mū qdē nō
vñū corpus ois est. sed aut in tangendo. Postea aut finita hec
erunt. aut infinita specie. Et finita qdē nō esse possunt. Erunt
enī alia qdē finita. alia vero nō si omīe infinitū est ut ignis aut
aqua. Corruptio aut hmoi quod tale ex contrarijs erit sicut di-
ctum est pus. Et propter hoc nullus vnum et infinitum ignē
fecit neqz terram phisilogoz. sz aut aerē. aut aquā. aut ipozū
medium. quia locus vniuscuiusqz manifestus erat et deter-

Tertius liber

minatus. Hec autem se habent ad ambo sursum et deorsum. Si autem infinita et simplicia sunt et loci infiniti et elementa infinita erunt. Si autem hoc impossibile est. et loci finiti sunt. totum finitum esse necesse est. Impossibile enim est non comparare locum et corpus. Neque enim locus omnis maior est quam quantūcumque contingit corpus simul esse. Similiter autem neque infinitum erit corpus neque corpus maius quam locus. aut enim vacuum erit aliquod. aut corpus nulloque aptum natum est esse. Anaxagoras autem inconuenienter dicit de infiniti manifestatione. Fulcire enim ipsum seipsum quidem dicit infinitum. Hoc autem est. quod in seipso est. Aliud enim continet nihil: tanquam ubi utique aliquid sit. aptum natum sit ibi esse. Hoc autem non verum est. Erit enim aliquid alicubi. ubi. et non ibi aptum natum est esse. Si ergo quod maxime non mouetur totum quod in seipso nulloque fulcitur. et in seipso est. immobile omne necesse est. Sed quare non aptum natum sit moueri dicendum est. non enim sufficiens est sic dicente euadere. Erit enim utique et quodlibet aliud non motum. sed aptum natum esse nihil prohibet: quoniam et terra non fertur. neque si infinita esset cohercitur a medio. Sed non. quod non habet aliud ubi rehebatur. manebit in medio. sed non mouebitur. quod non apta nata est sic. sed tamen licebit utique dicere quia fulcit seipsum. Si ergo neque in terra hec causa est cum sit infinita. sed quod gravitate habet. graue autem manet in medio similiter et infinitum manet utique in seipso propter quandam aliam causam. sed non quod infinitum est. et fulcit ipsum seipsum. Similiter autem manifestum quod et si sit quelibet pars indigebit manere. Sicut enim infinitum in seipso manet se fulciens. sic et si quelibet pars accipiat in seipso manebit. Totius enim et partium similia loca sunt sicut terra totum et glebe deorsum. et omnis ignis et scintille sursum. Quare si infinitus locus. quod in seipso et idem partis manebit ergo in seipso. Omnino autem manifestum est quod impossibile est si dicere infinitum corpus. et locum quendam corporibus esse: si omne corpus sensibile aut gravitatem habet aut leuitatem et si graue quidem in medium natum. huiusmodi ferri. Si vero leue sursum: necesse enim est infinitum corpus. Impossibile autem aut omne utrumlibet aut medium utrumque sustinere. Non enim diuides. aut quomodo infiniti erit si quidem sursum. illud autem deorsum. aut vltimum aut medium. Amplius omne corpus sensibile loco est. Locum autem species et diuersitas sursum et deorsum. autem et retro. De deorsum

Physicorum

et finitum. et hec non solum ad nos et positione sunt sed in ipso toto determinata sunt. Impossibile autem in infinito hoc esse. Simpliciter autem si impossibile est locum esse infinitum. In loco autem omne corpus est. impossibile est infinitum esse aliquod corpus. At vero quod alicubi est et in loco est. et quod in loco est alicubi est. Si igitur neque quantitatem possibile est in finitam esse. Quantum enim aliquid erit ut bicubitum aut tricubitum. Hec enim signant quantum. sic in loco quod alicubi. Nec autem aut sunt sursum aut deorsum aut in aliqua alia distantia que sunt sex. Horum autem unumquodque terminus aliquis est.

Queritur Utrum sit aliquod corpus sensibile actu infinitum. Arguitur primo quod sic. quod motus infinitus presupponit mobile infinitum. sed motus celi est infinitus. ergo celum est infinitum. Secundo sic. in celo reperitur infinitum secundum potentiam divisionis cum sit continuum. ergo ibi est infinitum in actu. Prima tenet. quod in perpetuis non differunt esse et posse. Tercio sic. finitum et infinitum primative opponuntur. ergo habent fieri circa idem sed finitum in actu reperitur in aliquo corpore sensibili. ergo similiter potest reperiri infinitum in actu. In oppositum est philosophus in textu. Pro responsione. Sciendum est primo. quod postquam philosophus reprobat opiniones non naturaliter loquentium de infinito. qui ponebant infinitum et substantiam per se subsistentem. Consequenter ponit rationes ad improbandum opiniones antiquorum naturaliter loquentium qui ponebant infinitum esse actu. sicut accidens alicui nature sensibili.

Sciendum est secundo. quod fuit communis opinio philosophorum aristotelem precedentiium. celum esse de natura quatuor elementorum. Et quod ipse nondum probauit rat celum esse alterius nature a quatuor elementis. ideo in suis rationibus preedit ac si non esset aliquod corpus sensibile per quatuor elementa. Et postquam in primo de celo. probauit celum esse alterius nature ab elementis ad maiorem veritatis certitudinem reiterat considerationem de infinito. ostendens vltius quod nullum corpus sensibile est infinitum secundum distincta simplicia corpora. sic per considerationem tradita ibi de infinito est vltior quantum ad extensionem quam consideratio hic tradita. cum non est vltior secundum eandem rationem generis scibilis.

Conclusio prima. Non est ponendum actu infinitum accis alicui nature sensibili. probatur. quod vel illud esset in corporibus et primum vel in numeris. non primum. quod nullum de se terminatum est infinitum. sed de ratione corporis est quod sit planicie terminatum sicut de ratione linee est quod sit inter duo puncta. et sufficit quod sit inter duas lineas. ergo nec est actu infinitum. Nec secundum. quod nullum infinitum potest numerari. cum non possit pertransiri. sed omnis numerus potest numerari vel pertransiri. ergo nullus numerus est actu infinitus. et ista ratio comprehendit duas rationes preedentes logice. quod ex communibus et probabilibus preedunt et non ex necessariis. quod si aliquis poneret corpus infinitum negaret quod sit de ratione corporis terminari. sufficere etiam ponens numerum actu infinitum. negaret quod sit de ratione numeri quod possit actu numerari. sed quod

Tertius liber

Ita dicta sunt famosa et probabilia. Ideo Aristoteles arguit probabiliter. **C**onclusio secunda. Nullum est corpus sensibile actu infinitum. probatur per tres quinque rationibus naturalibus. Prima, procedit supponendo elementa esse finita secundum multitudinem. Et arguitur sic. si aliquod corpus naturale esset actu infinitum. vel esset compositum vel simplex. non primum. quia cum elementa ponantur finita in multitudinem non possent componere infinitum nisi aliquod illorum esset infinitum in quantitate. vel ergo esset tantum unum infinitum vel omnia non tantum unum. quia cum in maiori corpore semper sit maior virtus. in infinito esset infinita virtus. et sic destrueret alia elementa. et sic non posset durare illud compositum. quia elementa non essent in ea adequata. nec omnia possunt esse infinita. quia omne infinitum videtur distans est et pertenditur in infinitum. ergo non possunt simul esse plura infinita. quia unum occuparet totum locum. vel oporteret duo corpora simul esse in eodem loco quod est impossibile. Si vero illud corpus esset simplex. vel ergo esset unum corpus procedens quatuor elementa. ut aliquod posuerunt vaporem ex quo secundum eos elementa componuntur. vel esset unum de quatuor elementis non primum. quia tale corpus non est ponendum precedere quatuor elementa. quia unumquodque resoluitur in ea ex quibus componitur. sed elementa non videntur resolui in tale corpus. ergo ex ipso non componuntur nec potest esse unum de quatuor elementis. quia si sic esset infinite virtutis cetera converterentur in sui naturam. et iam essent contraria quod est inconueniens. **S**ecunda ratio pro qua permittit philosophus tres suppositiones. Prima est quod omne corpus naturale habet naturalem aptitudinem ad locum aliquem. Secunda est. cuilibet corpori naturali conuenit aliquis locus determinatus in universo. Tercia est. idem est locus naturalis totius et partis. **T**unc arguitur sic. si esset corpus infinitum sensibile. vel esset homogeneum vel eutrogenum. si primum. sequeretur quod quilibet pars eius semper moueretur. vel quod quilibet quiesceret. sed veritas est impossibile et destruit rationem nature. quia si semper moueretur natura non esset principium quiescendi. et si semper quiesceret natura non esset principium mouendi. patet tamen persequentia. quia cum quilibet pars esset in loco totius non magis haberet inclinationem ad partem unius loci quam alterius. et sic semper moueretur ad quilibet partem loci infiniti vel semper quiesceret in una parte. Si vero tale corpus esset eutrogenum vel esset ex infinitis in specie vel in numero. non ex infinitis in numero. quia tunc oporteret aliquam magnitudinem esse infinitam quam alius corruperet. Si ex infinitis specie cum quilibet habet locum determinatum naturalem sibi sequitur quod essent infinita loca naturalia determinata secundum speciem quod falsum est. et circa hanc rationem dicit anaxagoras signans rationem quietis infiniti. quia scilicet continet seipsum eo quod est in seipso et non in alio. **Q**uam rationem improbat philosophus dupliciter. Primo. quia dicit quare infinitum non mouetur. et non quare aptum natum est moueri. et tamen non omne mouetur quod est aptum natum moueri. si cut terra quiescens in medio. sed hoc non est. quia est in seipso. sed quia habet gravitatem per quam in medio quiescit. **S**ecundo sic. si infinitum quiesceret. quod est in seipso eadem ratione quilibet pars eius semper quiesceret cum esset in seipso. Tercia ratio. omne corpus sensibile est graue vel leue

Physicorum

ne fin antiquos. si primum naturaliter fertur ad medium. Si secundum naturaliter fertur sursum et a medio. ergo si sit aliquod corpus naturale infinitum oportet quod in eo sit sursum et deorsum et medium sed in infinito non potest dari sursum neque medium neque deorsum cum in eo non sint extrema igitur et

Quarta ratio. Omne corpus sensibile est in aliquo loco. sed tamen sunt sex dies loci distincte non quo ad nos sed ex natura rei quod sunt sursum deorsum ante retro dextrum et sinistrum. sed in infinito non potest esse dicte dies positiois. si nullum est corpus actu infinitum Quinta ratio. si esset corpus sensibile actu infinitum haberet locum infinitum. quod omne corpus sensibile est in loco et quod est in loco est in aliquo loco particulari. sed hoc est impossibile quod habeat locum infinitum cum de ratione loci sit circumdare et continere locatum. ergo nullum corpus sensibile est actu infinitum

Ad rationes An oppositum. Ad primam dicitur quod motus celi non est infinitus quantum ad extensionem sui mobilis et spacii supra quod est. sed solum est infinitus preiterationem earumdem partium mobilis finiti per idem separatum. Ad secundam dicitur. quod celum est divisibile in ratione quantitatis mathematicae aut supernaturaliter. sed non per actionem naturae et sic negat persequentiam. Ad probatorem dicitur quod auctoritas debet intelligi de potentia ad esse que non differt ab actu finem duratorem et non de potentia ad operari. Ad tertiam dicitur quod non semper privative operis posita actu reperiuntur in subiecto. sed cum unum sit in actu sufficit quod alterum sit in potentia.

Quod quidem igitur actu non sit corpus infinitum manifestum est ex his. Quod autem si non sit infinitum. simpliciter multa impossibilia accidunt manifestum est. temporis enim erit quoddam principium et finis. Et magnitudines non erunt semper divisibiles in magnitudines. Et numerus non erit infinitus. Cum autem de terminatis. sic neutro modo videtur contingere. ob hoc videlicet et manifestum quod sic quidem est. sic autem non. Dicitur igitur esse aliquid quidem potentia. aliud vero actu. Et infinitum est quidem appositione et autem et ablatione. Magnitudo autem quod quidem actu non sit infinita dictum est. Divisione autem est. Non enim difficile internumerare indivisibiles lineas. Relinquitur igitur potentia esse infinitum. Non oportet autem potentia ens accipere sicut si possibile sit hoc statuam esse quod erit hec statua. sic et infinitum quod erit actu. Sed quoniam multipliciter est esse quemadmodum dies est. et agnoscitur in semper aliud et aliud fieri. sic et infinitum est. Et namque in his est et potentia et actu. Olympia enim sunt et in posse agnoscitur fieri. et in eo quod sit. Aliter autem et in tempore manifestum quod infinitum et hominibus et divisione magnitudinum

Tertius liber

Primo quidē cū sic est infinitū in semper aliud et aliud accipiendo. et acceptū quidē semper esse finitū. sed semper alter et alter. Quare infinitū nō oportet accipere sicut hoc aliquid. ut hominē aut domū sed sicut dies dicitur. et agō quibz esse nō sicut substantia quedā facta est. sed in generatōe aut corruptiōe finitū quod accipitur. sed semper alter et alter. Et in magnitudinibz quidē permanente accepto hoc accidit. in hominibz aut et tpe corruptis. sic ut nō sit deficere. Quod autē fin appositōem. idem quodāmodo est et qd est fin diuisionē. Infinito autē fin appositōe sit econtrario. fin qz cū diuisum videtur infinitū. sic appositū videbit aliquid determinatū. Infinita cū magnitudine si accipiens aliquis determinatū accipiet eadē ratōne. nō eandē aliquā magnitudinē ratōne accipiens nō transibit finitū. Si vero sic augmentet ratōne. ut semper eandē aliquā sit accipere magnitudinē. transibit finitū. ppter id quod omne finitū remouet a quolibet finito. Aliter quidem igitur nō est sic aut est infinitū potentia qz et diuisione. Et actū autē est. sicut diem esse dicimus et agōnē. et potētia sic sicut materia. et nō p se sicut finitū. Et fin appositōem igitur sic in finitū potentia est. quod idē dicimus quodāmodo esse et qd est fin diuisionē. Semper qdē cū aliqd ipius extra est accipere. h tamen excellit oēs determinatā magnitudinē sicut in diuisione excellit omne determinatū et erit minus. Quare excellere omne fin appositōem. neqz potentia possibile est esse. siqdem nō est fin accidens actū infinitū. sicut dicunt phisologi. extra corpus mundi cuius substantia est aer aut aliud huiusmodi. Sed si nō possibile est. qz infinitū corpus sensibile actū sit manifestū qz neqz potentia utiqz erit fin appositōem. sed aut sicut dictum est econtrario diuisioni. aut nullo modo. Quoniam et plato propter hoc infinita duo fecit. quia et in augmentū videtur excellere et in infinitum abire et ad annihilatōem faciēs tamen duo ut duobz non vitur. neqz cū in numeris qd fin diuisionē infinitū est. Unitas cū minimū ē. neqz in augmentū est. Usqz nāqz decem facit numerum.

Queritur

Utrū infinitum in potentia in rebus naturalibus ponatur. Arguit qz nō. qz omnis potētia reducit

Physicorū

abilis est ad actū eo q̄ illa potentia est frustra q̄ ad actū reduci non potest. Si ergo infinitū in potentia reperitur in rebus naturalibus quāq̄ poterit reduci ad actū quod prius improbatū est. Secūdo sic. entia naturalia sunt de terminata ad maximū et ad minimū. ergo nō potest procedi in infinitū nec finitū in infinitū nec finitū in infinitū. ergo in eis nō est infinitum in potentia.

Tercio sic. si in rebus naturalibus esset infinitū in potentia maxime esset in diuisione magnitudinis. sed hoc nō. q̄ omne infinitū per ablatōem finitū tandem presumitur. In oppositū est prius in textu. Pro responsione. Sciendū primo. q̄ postq̄ prius disputatiue inq̄siuit de infinito arguēdo qd sit et etiā qd nō sit. Hic p̄ter circa ipm veritatē determinat ostendēdo qualiter est et qualiter nō est determinando de ipso questione si ē.

Secūdo ostendit de ipso qd sit et qd nō sit determinando de ipso questione si qd est. Tercio assignat ratios que ab antiquis infinito attribuitur tur determinando de ipso questione q̄ est et p̄ter qd. unde circa prius probat q̄ infinitū aliq̄ mō ē et aliq̄ mō nō est. q̄ nullū corp⁹ infinitū est. ergo infinitū aliquo mō nō est. Et si omnino tolleret infinitū multa sequētur inconuenientia. Primo q̄ tempus nō erit infinitū. sed p̄ncipiū et finem habebit. Secūdo sequitur q̄ magnitudo nō esset diuisibilis in semper diuisibilia. Tercio q̄ numerus nō esset augmentabilis in infinitū. ergo infinitū aliquo mō est. sed ad videndū de ipso qualiter sit est. Sciendū dum secūdo. q̄ aliqd dicitur esse dupl̄. scilicet in potentia et in actu et adhuc aliqd dicitur esse in potentia dupl̄. Uno mō in potentia ad actum completum et perfectum sic q̄ prius est in potentia anteq̄ est totum simul in actu. ut homo vel domus vel es dicitur in potentia ad formam statue et isto modo infinitū nō dicitur esse in potentia. q̄ tunc quādoq̄ erit in actu. Alio mō dicitur aliqd esse in potentia ad actū imperfectū et p̄mixtum potest que solum est fieri sic q̄ nunq̄ actu simul totum existit. ut dies cuius esse consistit in fieri. q̄ cum una pars sit alia pars p̄terit et alia expectatur et hoc modo infinitū est in potentia. Sciendū tertio. q̄ infinitū in tempore et in generationibus reperitur. quodā mō sicut et quodā mō dissimiliter ad infinitum qd est in diuisione magnitudinū et in appositione numerorū. Sicut qd ē q̄ ubiq̄q̄ est infinitū ibi est semper aliud et aliud posse accipere sive in successu sive in p̄manentibus et illud actu acceptū est semper actu finitū. Sed dissimiliter reperitur in ipsis. q̄ id qd acceptū est actu in cursu ipsis et generatione nō p̄manet sed corrūpit. scilicet q̄ alia pars ipsis immediate succedit. id tempus nō desinit. sed in diuisione magnitudinis et in appositione numerorū illud qd est acceptū totū simul p̄manet. Sciendū quarto. q̄ infinitum quodā mō reperitur similiter in magnitudinibus finitū in diuisione et in numeris finitū in appositione et quodā mō dissimiliter. dupl̄ tñ potest fieri diuisio magnitudinis. uno mō seruando eandē proportionem et nō eandē quantitatē. ut si q̄s lineam bipedalem diuiserit in duas medietates et iterum medietates in duas et sic p̄sequenter seruare eadē proportionem. Et hoc modo in diuisione magnitudinis potest esse p̄cessus in infinitū. Alio mō potest fieri diuisio seruando eandē quantitatem et nō proportionem eandē. ut si q̄s a linea decem pedum primo acceperit unū pedem et deū aliu et sic p̄ter seruando eandem proportionem ita q̄ tota linea ad unum pedem erat in appositione decupla et in actū

Tertius liber

ceptōne sc̄d̄ erat in p̄portōe n̄cupl̄ia. Et isto mō in diuissōe magnitudi-
nis nō p̄tingit p̄cessus in infinitū. q̄z vt dicit̄ in textu. om̄e infinitū remo-
uetur quolibet finito accepto. Et q̄z illud qd̄ est acceptum p̄ diuisionem
contingit apponere numero. ideo quo ad hoc similiter est infinitū in ma-
gnitudinibz fm̄ diuissōe. et in numero quo ad appositōem. Sed dissimiliter
reperitur in ip̄is. quia in infinito fm̄ diuissōe p̄tingit excedere om-
nem determinatam quantitatem in minus sed in infinito fm̄ appositōem
non contingit excedere omnem determinatam magnitudinem in maius
quia si sic seq̄retur q̄ posset dari aliquod corpus actu infinitum qd̄ su-
perius est improbatū sicut aliq̄ p̄bi ponebat aliqd̄ corpus infinitū extra
celum. p̄na. p̄bat. q̄z nō p̄t fieri appositio in infinitū sic q̄ excederet q̄libet
determinata q̄ntitas nisi esset corpus actu infinitū a quo posset fieri cōs-
tūta ablatis p̄tium. Ex dictis infert p̄hs q̄ licet plato ponebat duo
infinita sicut magnū et parū. nō tamē b̄i v̄rebat ip̄is. quod p̄z. q̄z dicebat
q̄ numerus est tota suba rez. mō in numero nō p̄tingit p̄cedere in infi-
nitum fm̄ diuissōe. q̄z deueniendū est ad vnitatem que est indiuisibilis
Similiter fm̄ ip̄m nō p̄tingit p̄cedere in infinitū fm̄ appositōem. quia
fm̄ ip̄m sp̄s numeri solum multiplicantur vsq̄ ad decem et cum venis-
mus ad decem resumimus sp̄s p̄us acceptas dicendo vnde cū duode-
cim etc. Tunc seq̄rur responsalis **Conclusio.** In rebz naturalibz
inuenit̄ infinitū in potentia fm̄ modum p̄us dictum qd̄ p̄batur. q̄z infi-
nitum aliquo mō est alias incōuenientia adducta seq̄rentur. vel ergo ac-
tu vel potentia cū actus et potentia diuidunt ens et q̄dlibet genus en-
tis. sed nō est in actu vt p̄us dictum est. ergo oportet q̄ est in potentia et
nō est in potentia ad actū cōpletum. ergo est in potentia ad actū incōple-
tum et successiuū qui semp̄ est fieri et nunq̄ in facto esse

Ad rōnes An̄ oppositū Ad p̄mam d̄z. quod aliqd̄ comō
quo est in potentia p̄t reduci ad actū et si est in
potentia ad actū cōpletū reducitur ad actū cōpletū et p̄fectum et si est in po-
tentia ad actum successiuū reducitur ad tale actum incōpletū et successi-
uum. Ad sc̄dam d̄z. q̄ entia naturalia considerata in esse naturali et
quantū ad suas sp̄s determinatas sunt determinata ad maximū et ad
minimū. Sed si p̄siderantur in esse corporis vel cōtinui in cōmuni nō
sunt determinata ad minimū. q̄z om̄e primum est diuisibile in infinitū.
Ad terciam parz solutio ex dictis.

Exidit aut̄ p̄trariū esse infinitum q̄ sicut dicūt. Non
enī cuius nihil est extra. sed cuius semp̄ aliqd̄ est extra
hoc infinitū est. Signū aut̄ est huius et nāq̄ anulos
dicūt infinitos vt habētes circulatōem. q̄ sp̄ est extra accipere
fm̄ similitudinē quādā dicentes. nō tū p̄prie Oportet enī et h̄
esse. et nō aliqn̄ idē recipi. In circulo aut̄ nō sic fit. sed sp̄ quod
est p̄sequenter solū alter. nō tū ab om̄ibz p̄tibz p̄us sit acceptus.
Infinitū qd̄ d̄ igit̄ hoc ē cuius fm̄ quantitatem accipientibz sp̄ est

Physicorum

aliquid accipere extra: Quod autem nihil est extra hoc perfectum est et totum. Sic enim definiuimus totum. cui nihil abest. ut homines totum aut archam. Sicut autem singulare. sic et quod proprie ut quod totum cuius omnino nihil est extra Quod autem absentia extra est. non omne est cui absit. Totum autem et perfectum aut idem penitus. aut proximum secundum naturam est. Perfectum autem suum est habens finem. Finis autem terminus est. Unde melius opinandum permenidem mellisso dicere. Nunc quidem enim infinitum totum dicit. Totum autem finire a medio eque pugnans. Non enim sicut lino lino est continuare. et omni et toti infinitum. Quoniam hunc accipiunt dignitate de infinito quod est omnia continens. et omnia in seipso habens. propter id quod habet similitudinem quandam cum toto. Est enim infinitum perfectionis materia magnitudinis. et quod potentia totum est. actu vero non. Diuisibile autem est et ad presumptum et ad oppositam appositionem. Totum autem infinitum non secundum se sed secundum aliud. Et non continetur sed continetur in quantum est infinitum. Unde ignotum est in quantum est infinitum. Specie enim non habet materia. Ergo manifestum est quod magis in ratione partis sit infinitum quam totius per se materia totius. sicut es statue. Quoniam si pertinet in sensibilibus et in intelligibilibus magni et parui oportuit continere intelligibilia. Inconueniens autem et impossibile ignotum et indeterminate continere et determinare. Secundum rationem autem accipit. et quod secundum appositionem non esse videri infinitum sic. ut omnes excellat magnitudinem. In diuisione autem esse. pertinet enim sicut materia in et infinitum. pertinet autem species. Rationabiliter autem est et in numero quod ad numerum esse terminum ad plus autem species omnes excellere multitudinem In magnitudinibus autem contrarium. In minus quod excellere omnes magnitudinem. sed in maius non esse magnitudinem infinitam Causa autem est. quod unum est indiuisibile quod cumque unum sit. ut homo unus homo et non multi Numerus autem est uno plura et quilibet quodam. Quare necesse est stare. ad indiuisibile. Duo namque et tria denotatiua nomina sunt sicut et aliorum numerorum unusquisque. In plus autem species est intelligere. Infinite autem sunt decisiones magnitudinis Quare potentia quod est. actu vero non. sed semper excelsit acceptum omnem multitudinem determinatam. Sed non separabilis est huiusmodi decisione neque manet infinitas. sed fit semper sicut et tempus et numerus temporis. In magnitudinibus autem

Tertius liber

contrariū est. Diuidit̃ aut̃ in infinita continuū. In maius aut̃ nō est infinitū. Quantū em̃ contingit potentia esse et actu contingit tantū esse. Quare quoniam infinita est nulla magnitudo sensibilis. non contingit om̃is excellentiā esse magnitudinis determinare. Esset em̃ utiq; aliquid in celo maius. Infinitum aut̃ non idem est in motu et magnitudine et tempore tanq; vna quadā natura. sed fm̃ posterius dicitur differentiā fm̃ prius. Ut motus quidē. quia prior est magnitudo in qua mouetur. aut alteratur. aut augmentatur. Tempus aut̃ propter motū. Nunc quidem em̃ vtumur his. posterius aut̃ retabim̃ dicere et quid est vniūquodq; et q; om̃is magnitudo sit in magnitudines diuisibilis. Nō remouet aut̃ ratio hec neq; mathematicos a consideratōe auferes sic esse aliquid infinitū vt actu sit in augmentū intransibile. Neq; em̃ sicut indigent infinito. Neq; em̃ vtunt sic sed solū esse quātiūq; velut finitaz. Maxime aut̃ magnitudini fm̃ eandē uesti secari ratōem. quā tunciq; magnitudo sit altera. Quare ad demonstrandū quidem illo modo nihil differret. Esse aut̃ in existentib; est magnitudinibus. Quoniā aut̃ cause diuise sunt quadrisarie. manifestū q; sicut materia infiniti causa est. et quod esse qdē ipi priuatio est. Per se subiectū primum et sensibile est. Videtur aut̃ et om̃es alij sicut et materia vtentes infinito. Unde inconueniens est continens ipm̃ facere sed nō contentū. Reliquum aut̃ est aggredi. fm̃ quas ratōnes infinitum esse videtur. nō solum potentia sed sicut determinatū est. Alia quidē ipoz. nō necessaria sunt. Alia vero habent quasdā veras proprietates. Neq; em̃ vt generatio non deficiat necessariū est infinitū esse actui sensibile corpus. Contingit em̃ alterius corruptōem alterius generatōem esse cum om̃e finitū sit. Amplius tangi et finiri alterz est. Hoc qdē em̃ ad aliquid et cuiusd. i. Tangit em̃ aliū quid om̃e et finitorz alicui accidit. Finitū aut̃ nō aliqd est. neq; tangere contingenti contingens est. Intelligētie aut̃ credere inconueniens. Nō em̃ in re abūdantia et defectus est. si intelligentiā. Vniūquodq; em̃ nostrz utiq; intelligit aliq; multiplice seipso augmētis infinitū. S; nō propter hoc extra aliqd est. aut extra tantā magnitudinē. quā habemus quāuis intelli-

Physicorum

git aliqd. sed quoniam aliqd est hoc accidit Temp⁹ aut⁹ et mo-
tus infinita sunt et intelligentia nō permanente accepto. Ma-
gnitudo aut⁹ neq; indivisione neq; intelligibili augmētatioe in-
finitum. Sed de infinito quidem quō est et quō nō est. et quid
est dictum est.

Queritur Utz definitio infiniti sit bene assignata cuz d^r
Infinitū est cuius quantitatē accipieribus sem-
per est aliqd extra accipere. Arguitur q nō. qz si sic sequeretur q omis
magnitudo esset infinita nam accepta quacūq; magnitudinis pte con-
tingit aliam accipere et sic semp contingeret extra prem acceptam aliu d
accipere. Secdo sic. extra illud quod omia continet nihil contingit ac-
cipere. sed infinitum omia continet. ergo nihil contingit extra ipm acci-
pere In oppositum est phus in textu Pro responsione. Sciens
dum q postq; phus ostendit quō sit et quō nō sit infinitū. Hic psequē-
ter ostendit quid sit et quid nō sit infinitū. Ex illa definitione data a phi-
sopho ratōes antiquoz que infinito conveniunt et recitat quandā defini-
tione infiniti positam ab antiquis. quidam em̄ antiqui sic definiunt
ipsum. Infinitum est extra quod nihil est et per psequens infinito ratio-
nem totius attribuerūt pter dixerūt q infinitū oia intra se pmet s; vt
phs h; oppositū illoz ē vt. qz infinitū h; mag⁹ rōez pris q totū z mag⁹
pmeti q; pmetis. **Conclusio pma.** Definitio infiniti phs posita ē
sufficiens. pbat phs p signū. qz multi dicūt anulos esse infinitos ppter
circulatōem in qbz ptes sibi invicē succedunt pmetue z accepta vna con-
tingit aliā accipere. s; ppter hanc cām anuli dicunt infiniti seqtur q in fi-
nitū est cuius quantitatē accipientib; sp est aliqd extra sumere. vt est est
q anuli nō dicunt ppter infiniti. s; solū fm similitudine. **Conclusio scda.**
Antiq male definebant infinitū dicentes ipm esse extra qd nihil est. p
bat. qz illud extra qd nihil ē d; totū et totū d; qd h; oia requisita ad cōs-
pmentū eius. vt hō vel domus. mō totū z pfectū sunt penitus. id ē vel
sibi invicē. pma Et pfect⁹ rei sumit a forma q ponit finē. Infinitū aut⁹ caret
fine. s; ē imperfectū. et p pns illa definitio ab antiq; posita male attribuit
infinito. **Conclusio tercia.** Infinitū nō pmet sed magis h; ratōnem
pmeti q; pmetis. patz pclusio. qz infinitum habet modū materie cuz
sit cū in potentia z nō in actu. s; materie puenit ratio imperfecti z pmeti
et nō pmetere. ergo infinitū magis h; rōnem pmeti q; pmetis. **Ex**
pdictis infert phs tria pma est q infinitū inquantū h; mōi est ignotū p
qz est sicut materia nō habens formam. materia aut⁹ non cognoscit nisi p
formam. ergo infinitū inquantū h; mōi est ignotū. Secdo infert phs q in-
finitū magis habet ratōnem pris q totius. patz qz materia ad totū cōs-
parat vt pars. sed infinitū habet ratōnem materie. vt dictū est eo q sō
lū est in potentia igit bene d; in textu. Si infinitū sit causa vel pncipiū
oportet q sit principium materiale z sic infinito convenit ratio materie
nō accepte sub forma. sed materie accepte sub puatione. quia ratio infiniti
tū puatione consistit. Tercio infert falsitatem opinionis platonis

Tercius liber

ponentis infinitū tā in sensibilibus q̄ in intelligibilibus z ipm infinitū p̄tē
nere sensibilia z intelligibilia hoc enī falsum ē. qz infinitū in q̄tū h̄mōi est
ignotū. q̄ nō p̄tinet ea q̄ sunt s̄m se nota s̄ intelligibilia sunt h̄mōi. § 22.
¶ Dubitat p̄mo. Utrū infinitū eodē mō repiatur in magnitudine z
in numero s̄m diuisione et appōem. Ad dubiū dī qz in numeris p̄ diuisi
sionem nō itur in infinitū. p̄batur qz in numeris p̄ diuisione puenit vsq̄
ad unitatē. s̄ unitas est indiuisibilis. ergo in numeris nō est p̄cessus in
infinitū s̄m diuisione. Dicitur sc̄do. qz in numeris appositio vadit in in
finitū. p̄z qz multitu do causat p̄ diuisione magnitudinis q̄ vadit in in
finitū. Et qz p̄t n̄tero apponi qd ē a p̄tinuo ablatū seq̄tur qz appositio in
numeris p̄cedit in infinitū. Dicitur tercio. qz in magnitudinibz diuisi
sio p̄cedit in infinitū. qz de natura p̄tinui est qz cōponat ex diuisibilibz q̄
nunq̄ p̄nt auferri p̄ diuisione. ergo talis diuisio p̄cedit in infinitū nō t̄m
in actu sed potentia. Dicitur quarto. qz in magnitudine non p̄cedit in
infinitū s̄m appositōem nec actu nec potētia. p̄z qz quantū aliqd ē in po
tentia s̄m extensionē magnitudinis t̄m p̄t ēē in actu. qz extensio magnitu
dinis p̄seq̄tur formā q̄ est actus z terminus eius. ideo si sit aliqua mag
nitu do s̄m appositōem infinita in potentia q̄nq̄ erit in actu. § cū sic esset
in potētia materie alicuius corpis qz cresceret in infinitū seq̄tur qz ēēt cor
pus sensibile actu infinitū z qz ēēt aliqd celo maius. s̄ hoc est impossibi
le. Et quo p̄z falsitas quorundā dicentū qz materia est in potentia ad
quācūq̄ quantitatem. nā materia nō est in potentia nisi ad determina
tam quantitātē. et sic p̄z respōsio ad dubiū qz econuerso se habent appo
sicio z diuisio in numeris z in magnitudinibz vt iam patuit.

¶ Dubitatur sc̄do. Utrū infinitum eque p̄mo reperiatur in tempo
re motu z magnitudine. Dicitur qz nō. qz infinitum p̄mo quantitati cō
uenit. sed motus est quantus p̄ magnitudinem z tempus per motū. er
go infinitū p̄mo repit̄ur in magnitudine q̄ in motu z in motu q̄ in tpe.
¶ Dubitatur tercio. Qualiter mathematici vtunt̄ infinito quantūz
ad extensionem in magnitudinibz cū nō posset esse magnitudo actu inf
nita. Dicitur qz mathematicus nō vtitur magnitudine actu infinita.
sed indiget magnitudine infinita s̄m indeterminatōem quātitatis cui
iūscūq̄ ad suam demonstratōem vt ex ea posset trahere quācūq̄ mag
nitudinē voluerit z isto modo intelligit cum dicit̄ detur linea infinita et
detur linea tantę quantitatis vt ab ea possit subtrahere quantitātē quā
voluerit.

Ad ratōes Ante oppositum. Ad p̄mam dicitur qz mag
nitu do solum est infinita s̄m potentiam diui
sionis z nō s̄m extensionem. qz illo modo oporteret qz data aliqua parte
magnitudinis possent p̄tinue accipi alie pres eiūsdē quātitatis nō resu
mendo pres p̄us acceptas. Ad sc̄dam p̄t̄z solutio ex dictis.

Et in hoc finitur tercius liber physicoz

Physicorum

Ostendit quartus dare quid sit tibi tempus
 Notificat vacuum sibi locando locum.

Similiter autem necesse est

physicū et de loco sicut et de infinito pside-
 rare si est. aut nō et quō ē et quid ē. Et ea nā-
 qz q̄ sunt om̄es opinant̄ alicubi eē. Quod
 em̄ nō ē. nusqz est. Ubi em̄ est tragelaphus
 aut philagax. Et de motu q̄ cōis ē maxime et magis ppr̄ fin
 locū ē. quē vocam̄ loci mutatōem. H̄z at̄ multas dubitatōes
 qd̄ forte sit loc⁹. Nō em̄ eadē vident̄ p̄siderātib⁹ ex oib⁹ q̄ sunt.
 Amplius aut̄ habemus nihil ab alijs. neqz predubitatū ne-
 qz bene exquisitū de hoc.

Uod qdē igit̄ loc⁹ sit. videt̄ ex trāsmutatōe manifestū eē
 Ubi nāqz nūc ē aqua hic exēte sicut ex vase itez aer iest
 Qnqz at̄ eūdē locū hnt aliqd̄ aliud corp⁹ detinet̄ h̄ ab his q̄ in
 sunt et cōmutant̄. altez oib⁹ eē videt̄. In q̄ em̄ aer ē. nūc aqua
 in hoc pus erat. Quare manifestū ē q̄ erat locus aliqd̄ et recep-
 taculū altez ab vtr̄sqz in qd̄ et ex quo mutatū est. Ampli⁹ at̄
 loci mutatōes physicorū corp⁹ et simplicū vt ignis et terre et
 talū nō solū ostendūt. q̄ aliqd̄ ē locus. S̄ qz et habeat quādā
 potētā loc⁹. Fert̄ em̄ vnūqzqz in suū locū nō phibitū. Hoc q̄
 dem sursum. illud aut̄ deorsum. Nec aut̄ sunt loci ptes. et spēs
 sursum et deorsuz. et relique q̄tuor distātiāz. Sunt at̄ h̄mōi nō
 solū ad nos dextrosū sinistrosū sursum et deorsum. No-
 bis qdē em̄ nō sp̄ idē. s̄ fin positōem q̄cūqz vertamur sit. ppter
 qd̄ idē multoties dextz et sinistr̄ ē. et sursum et deorsuz et an̄ et re-
 tro. In natura at̄ determinatū ē scorsuz vnūqzqz. Nō em̄ qm̄ cō-
 tingit sursum ē. s̄ vbi fert̄ ignis et leue. Silr̄ at̄ et deorsum. nō qz
 p̄tingit. s̄ vbi habentia grauitatē et terrena tāqz nō positōe solū
 dī. s̄ potētia. Nōdūt at̄ et mathematica Cū em̄ nō sint in loco
 tamen fin positōem ad nos habent dextra et sinistra. Quare
 solum est intelligere ip̄orū positōem nō habentia natura horū
 et vnumquodqz. Amplius vacuum affirmantes locum dī-
 cunt esse. Vacuum enim erit vtiqz locus priuatis cor-

Quartus liber

pori: Quod quid igitur sit aliquid locus propter corpora. et omne corpus sensibile in loco esse per hoc aliquis percipiet: Videtur autem et Hesiodus recte dicere faciens primum chaos. Dicit quid igitur omnium primum chaos factum postea pro terra lata tamquam indigeret primum esse receptaculum his quae sunt propter id quod opinati sunt quemadmodum multi omnia alicubi et in loco esse. Si autem huiusmodi est. mirabilis quaedam utique erit potentia loci et prima omnium. Sine qua autem neque aliorum nullum est. illud autem sine alijs necesse est primum esse. Non enim perditur locus his quae sunt in eo corruptis. Atvero habet defectum. si est: quid est. Utrum est moles quedam corporis aut quedam altera natura. Querendum est enim genus ipsius primum distantias quidem igitur habet tres longitudinis latitudinis et profunditatis. quibus determinatur corpus omne. Impossibile est autem corpus esse locum. In eodem neque essent duo corpora. Amplius si vere corporis locus est receptaculum manifestum quod et superficiei erit et reliquorum terminorum. Eadem enim consonat ratio ubi neque prius erat aque planities: erunt iterum quae sunt aeris. Atvero differentiam neque unam habemus puncti et loci puncti. Quare si neque ab hoc est locus alterum neque ab aliorum nullo neque est aliquid preter unum quodque istorum locus. Quid enim forte et ponemus esse locum. Neque elementum enim. neque ex elementis possunt esse huiusmodi habentia naturam neque corporeorum neque incorporeorum: Magnitudinem quidem enim habet locus corpus autem nullum. Adhuc autem sensibilem quidem corporum elementa corporea. Ex intelligibilibus autem elementis nulla magnitudo fit. Amplius et cuius utique quis ponet his quae sunt causam esse locum. Neque enim una causa inest ipsi de quatuor. Neque enim sicut materia eorum quae sunt. Neque ex ipsis constituta sunt. Neque sicut species et ratio eorum quae sunt. Neque sicut finis. Neque sicut mouens ea quae sunt. Amplius et ipse si est aliquid eorum quae sunt alicubi erit. Zenonis enim opinio quereret quandam rationem. Si neque omne quod est in loco. est manifestum. quoniam et loci locus erit. et hoc in infinitum procedet. Amplius sicut omne corpus in loco est. sicut in omni loco corpus. Quomodo igitur di-

Physicorum

cernimus de his que augmentantur. Necesse est ex his simul aug-
mentari locum cum ipsis. Neque enim minor neque maior locus est
vnicuique. Per hoc quidem igitur non solum quid est. sed etiam si est
dubitare necesse est

Præ initium quarti li

br̄ physicoꝝ. Querit̄. utꝛ locus sit. Arguitur
p̄mo q̄ nō. sex ratiōibꝫ textus. Prima est si locus est
vel est corpus vel aliud a corpore. nō p̄mum. q̄ cū lo-
carum ꝛ locus simul sunt sequitur q̄ simul duo corꝑa
erūt qđ est impossibile nec est aliud a corꝑe. q̄ cū lo-
tus sit equalis locato habebit tres dimensiones ꝛ om̄e habens tres di-
mensionē est corpus. Secūda rō si sit aliqđ locus corꝑis ab eo distinctꝫ
sequitur q̄ sup̄ficiē erit locus ab ea distinctus ꝛ sūt linee ꝛ puncti sicut vbi
pus erat aqua nunc est aer. ita vbi pus erat sup̄ficiēs aque ibi nūc ē sup̄-
ficiēs aeris. Sūt̄ erit de puncto ꝛ linea sed hoc est falsum. q̄ si sit aliquis
locus puncti erit indiuisibilis et cum locus sit equalis locato. nō potest
differre a puncto. ergo a sūt̄ locus corꝑis nō differt a corꝑe. Tercia
rō est. Om̄e qđ est vel est elementū vel ex elementis. sed impossibile est
locum esse aliqđ illorꝫ q̄ tunc esset corporeus sed hoc est falsꝫ. Quar-
ta rō est. quod est. aliquo mō est causa alicuius. sed locus nullo modo ē
causa. p̄mo q̄ nō est materia. q̄ ex ip̄o nō fiunt alia neqꝫ est forma. q̄ for-
ma est intrinseca ꝛ locus est extrinsecus. etiā si sic om̄ia q̄ sunt in eodē lo-
co essent eiusdem forme vel speciei. neqꝫ est finis. q̄ locus est magis pro-
pter locata q̄ contra. neqꝫ est efficiens. q̄ efficiens est p̄ncipiū. vñ mo-
tus ꝛ locus est terminus ad quē motus. Quinta rō est. Om̄e quod
est in loco est. ergo si locus sit erit in loco ꝛ loci erit locus ꝛ sic erit proce-
ssus in infinitū. Sexta rō ē. Om̄is locus est equalis locato. Augmē-
tato locato augmētatur locus. sed hoc est impossibile cū locus sit immobis-
lis. ergo locus nō est. In oppositū est p̄hs in textu. Pro responsione
Sciendū. q̄ postq̄ p̄hs in tercio libro determinauit de motu ꝛ infi-
nito qđ intrinsece puenit motui. Hic p̄hs determinat de his q̄ extrinsece
de motu pueniunt. ꝛ q̄ locus est mensura mobilis ꝛ t̄ps ē mensura mo-
tus ꝛ mobile p̄cedit motū. id pus determinat de loco q̄ de t̄pe. Similit̄
q̄ locus positus ē et vacuū p̄uatiue. id prius determinat de loco q̄ de
vacuo. Conclusio p̄ma. Ad physicū p̄tinet p̄siderare de loco. probat̄
p̄hs tripl̄. q̄ ad physicū spectat determinare de illo qđ ē de natura ꝛ
ē cōmune omnibus rebꝫ naturalibꝫ. s̄ locus est h̄mōi qđ p̄bat rōne anti-
quorꝫ. q̄ qđ nō est nūqꝫ est. ergo om̄e qđ est alicubi ē. ergo locus est aliqđ
qđ cōe omnibus naturalibꝫ. vñ q̄uis illud argumentū p̄cedat a destruc-
tione aīris ad destrucōem p̄ntis. tñ valet gr̄tia materie supponendo
cum antiquis q̄ p̄ter substantias sensibiles nō sit alia substantia. q̄ tūc
om̄e ens erit in loco. Secūdo physicus habet considerare de cōm̄ motu
ut prius visum est. ergo habet p̄siderare de motu locali qđ ē maxime cōs̄

Quartus liber

tinuus. sed motus localis nō potest cognosci sine loco. ergo physice ha-
beret considerare de loco. Tercia ratio. de illis a sapientibus est determinā-
dum de quo multe et magne sunt dubitationes. sed sic est de loco. ergo
ad physicū pertinet considerare de loco. Vnde probat philosophus ex parte pri-
oritarū loci. quia ex aliquibus eorum videtur quod locus sit materia. ex alijs
quod sit forma. et ex alijs quod sit spaciū separatum. et ex alijs quod sit terminus
corporis continentis. Secundo probat ex parte antiquorum qui valde
de diuersificari sunt determinantes de natura loci. Conclusio secundā
Locus est in re. natura. probat philosophus quatuor rationibus. Prima ē. si trans-
mutatio corporis locati sit locus ē. cū transmutatio localis sit de loco ad
locum. sed manifestum est ad sensum transmutationem localem esse quia
ubi nunc est aer postea est aqua et contra. ergo locus est. Secunda ra-
tio ad sensum manifestū est quod corpora naturalia extra suum locum natu-
rale existentia ad ipsum mouentur nisi violente impediuntur vt leuia sursum
et graua deorsum. sed sursum deorsum ante. et retro dextrum sinis-
trum sunt partes et species loci distincte nedum quo ad nos. sed etiam
ex parte nature. quia nō omnis locus in vniuerso dicitur sursum. neque omnis
indifferentiter dicitur deorsum. ergo locus est. Et hec ratio nedum con-
cludit locum esse sed preter hoc concludit ipsum habere quandā potentia
id est virtutem cōseruatiuam locati sibi influxam a celo. Tercia ratio est
que procedit secundum opinionem antiquorum. quia vt ipsi affirmant vacuum est
sed vacuum est locus nō repletus corpore. ergo locus est. Quarta ra-
tio que sumitur ex dictis Hesiodi dicit enim quod primo factum est quoddam
chaos et receptaculū omnium corporum et postea facta est terra lara et spa-
ciosā. vt esset locus et receptaculū omnium aliorum. ergo secundum opinionem
istius sequitur quod nedum locus ē. sed quod habet dignitates supra alias res et
secundum istum poetam locus potest esse sine alijs. Alia autē nō sine loco. s. vt
dicit philosophus omne quod potest esse sine alijs et alia nō sine ipso necessario est
primum et dignius alijs veritamen istas rationes nō vult philosophus in omni-
bus approbare sed quid veritatis habeant in sequentibus apparebit

Ad rationes An oppositum Ad primam dicitur quod locus secundum
suam essentia solum habet duas dimensiones
scilicet longitudinem et latitudinem. sed quo ad pertinentiam et suū effectū quod est con-
tinere et mensurare locatū habet profunditatem Ad secundam negat persequen-
tia. Et videtur quod nō est sile de superficie linea et puncto et de corpore quia superficies
linea et corpus nō sunt in corpore sub actu proprio s. in potentia et sub actu al-
terius. id nō habet locū distinctū a loco totius corporis. Ad terciā dicitur quod
locus est terminus corporis pertinentis. vt postea videbitur et sic est ex eleme-
ntis vel elementatis. eo modo quo accis est ex suo subiecto. Ad quartā
dicitur quod locus habet modū cause finalis. quia est finis et terminus motus omni-
um corporum naturalium vel habet modum efficientis inquantū est generati-
uis locati. Ad quintam dicitur quod locus nō est in aliquo sicut locatum in
loco sed sicut accidens est in subiecto Ad sextam dicitur quod locus secundum
suum formale est immobilis sed quantum ad suum materiale est mobili-
lis per accidens. vt postea patebit. Et hec de questione.

Physicorum

Ubi autem aliud quidem secundum se aliud vero secundum aliud. Dicitur similiter et locus. Alius quidem communis. in quo omnia corpora sunt. Alius pro parte in quo primo. Dico autem quoniam tamen nunc in celo es. quoniam in aere. Dicit autem in celo et in aere. quoniam in terra. similiter autem et in hac. quoniam in hoc loco. quod continet nihil plus quam te. Sic igitur est locus primus continens unumquodque corporum terminus quidem utique erit. Quare videtur species et forma uniuscuiusque loci esse. quod determinat magnitudinem et materiam magnitudinis. Hec enim est uniuscuiusque terminus. Sic quidem igitur considerantibus loci uniuscuiusque species est. Secundum autem quod videtur esse loci distantia magnitudinis materia. Hec namque altera est a magnitudine. Hec autem est contenta sub specie et definita. sicut sub plano et termino. Est autem huiusmodi materia et infinitum. Cum enim remoueamus terminum et passiones et species relinquitur nihil propter materiam. Unde et plato materiam et locum dicit esse idem in thymeo. Receptivum enim et locum unum et idem dicit. Alio vero modo idem dicens receptivum et in dictis non scriptis dogmatibus tamen locum et receptivum idem retulit. Dicunt quidem enim omnes esse aliquid locum. Quid autem est hoc solus conatus est dicere. Merito autem ex his intendentibus videtur utique difficile cognoscere quid est locus. siquidem harum quodcumque est siue materia siue species. Hec enim altissimam habent speculationem. et sibi invicem non facile est cognoscere ipsa. Atvero quod impossibile sit quodlibet horum esse locum. non difficile videre. Species quidem enim et materia non separantur a re. locum autem contingit. In quo namque aqua erat in hoc iterum aer. sicut diximus prius sit transmutatis ad invicem aereque et aqua et alijs corporibus similiter quare neque per neque habitus. sed separabilis est locus ab unoquoque. Et videtur enim huiusmodi aliquid esse locus ut vas. Etenim vas locus transmutabilis. Vas autem nihil rei. Secundum quidem igitur quod separabilis est a re. sic quidem non est species. Secundum autem quod continetur. sic quidem altera a materia. Videtur autem species quod est aliquid. ubi ipsum esse aliquid. et altera aliquid extra ipsum. Platonem igitur dicendum est si oportet transgredientes dicere quare non in loco species et numeri sunt. et hoc si vere participativum est locus siue magno et parvo existente participativo sine materia. ut in thymeo scripsit. Amplius quoniam ferentur in sui locum si locus

Quartus liber

esset materia aut species. Impossibile est enim cuius non est motus neque sursum aut deorsum loci esse. Quare querendū in huiusmodi locus est. Si autem in ipso locus est. oportet enim si quidē aut forma aut materia est. erit locus in loco. Transmutantur enim simul cum re et mouentur et species et infinitū non semper in eodē sed ubi utique res. quare loci erit locus. Amplius cum ex aere sit aqua. perditus est locus siquidē speciei inerat. Non enim in eodē quod sit corpus. Que igitur corruptio. ex quibus igitur necessariū est locū esse aliquid. et itez ex quibus utique dubitabit aliquis de substantia ipsius dictū est.

Queritur Utrum locus sit materia vel forma rei. *Ar.* ^{quitur pmo qd sit forma. qz ppterates forme sibi} bi pueniunt. ergo locus est forma. Aliis ptez. qz ppterates forme sunt continere et terminare. sed locus ptenet et terminat locatū. Secūdo Quidē accēns est forma. locus est accēns. ergo loc⁹ est forma. Tercio qd sit materia. qz ppterates materie sibi pueniunt. qd sunt recipere formam et oīa psequētia ad eaz. sed locus recipit locatū et psequētia ipm. ergo loc⁹ est materia. In oppositū est phs in textu. Pro responsione Sciendū pmo qd postqz phs disputatiue in qd sunt an locus sit. Nic pnt in qre qd sit locus. Quidā enim dixerunt locū esse formā. et qdā locū esse materiam dixerunt. alij vero spaciū habens tres dimensiones distinctas et separatas a dimensionibz locantis et locati. et istoz qdā dixerūt istd spaciū corporibz imbibitū. alij vero dixerūt ipm esse inter latera corporis ptenentis et ptenēti. et in pntēti questione videbitur de duabz pmissis de terra aut opinione postea dicetur. Sciendū secūdo qd ponētes locū esse formam mouebant ex eo. qz sicut in entibz aliqd est ens p se aliqd p accēns siue p aliud. ita etiā circa locū ptingit qd aliqd est locus cōis siue p accēns ut aliqd dī esse in celo. qz est in aere. et in aere. qz est in terra. et adhuc i terra qz est in parte determinata eius. Alius est locus p se et ppius ptenēs locatū et nihil amplius et talis locus ptenet et terminat illud cuius ē loc⁹ eius. et qz forma terminat materiā ad ppiū esse et qstiatē determinatam ideo credebant qd am qd forma esset locus rei cuius est forma. Et etiā qd locus esset forma. Sciendū terciō. qd plato posuit locū esse materiā et mouebat. qz antiqui posuerunt locū esse spaciū ut dictū est. et esse indi fferens et indeterminatū ad oīne corpus suscipiendum. inde sic arguebat. Illud quod est de se indeterminatū et indifferens est materia. sed loc⁹ est hmoi ut dictū est. ergo locus est materia. Unde si ab aliquo corpore spherico remoueamus oīes passiones sensibiles et termini figurātes dimensiones magnitudinis. in tali corpore nihil relinquit nisi materia indifferens et indeterminata. et cum spaciū predictū habeat dimensiones sic cōcludēbat qd sit materia. Itēz oīne receptiū alicuius fm platonē est loc⁹ ponebat enim hec duo inuicē pueniri. scz esse receptiū et esse locū. sed materia est receptiua formarū. vtz est tūc qd licz plato in thūeco scripserit

Physicorū

omne receptiuū esse materiā. et verboreneus in scholis diceret eē magnū parū. q̄ etiam s̄m ip̄m se tenent ex pte materie. tñ sp̄ locus et receptiuū idem sunt cuiusq̄ attribuat̄ esse receptiuū siue magno et p̄uo siue marie. vnde dicit phis q̄ q̄uis om̄es dixerunt locū esse. tñ solus plato conatus est inquirere quid sit locus. Ex p̄dictis p̄cludit arestoreles q̄ difficile est cognoscere quid sit locus. q̄ difficile est cognoscere materiā et formā et vñ illoz sine alio. Contra has opiniones. **Conclusio** Locus nō est materia nec forma alicuius corporis locati. pbat phis q̄ q̄ ratioibus. Prima est. q̄ materia et forma nō sepantur a re cui⁹ sunt ip̄a remanente sed p̄tingit locum separari ab eo cuius est. q̄ vbi phis erat aqua ibi nunc est aer. et ita seq̄tur q̄ locus nō est pars locati neq̄ habet vel acc̄is inherens locato. q̄ h̄mōi nō sepant̄ ab eo cui⁹ sunt ip̄is remanentib⁹. Vnde rōnis pbat phis. q̄ in loco aliqd̄ esse est aliqd̄ eē in alio sicut in vase. sed vas potest separari ab eo cuius est. ergo et locus et sic loq̄ est forma nec materia. Secunda ratio. quia de ratione loci est esse extrinsecum illi cuius est locus. sed forma nō est extra rem cuius est forma neq̄ etiam materia. ergo locus nō est forma nec materia. Tercia ratio que sp̄cialiter arguit p̄tra platōē. q̄ si locus esset materia ita q̄ eē locus et esse receptiuū idē sint puerbilit̄. seq̄tur q̄ ydeē et numeri cum p̄cipiuntur et recipiunt̄ in magno et paruo sicut in materia essent in loco. q̄ p̄cipitata sunt in p̄cipiente. Consequens tñ est p̄tra platōē posnente numeros et ydeas et sp̄s nūq̄ esse. Quarta rō. Om̄e qd̄ trāsmutat̄ s̄m locū est in loco. s̄ ea q̄ sunt in re cuiusmodi sunt materia et forma rei s̄m mouent̄ cū ip̄a. ergo seq̄tur si materia et forma sint locus q̄ loci erit locus et q̄ locus mouebit̄ ad locū illi⁹ cui⁹ est loc⁹ aut sursum aut deorsum. sed cum aliquid mouetur ad locum. mouent̄ etiam oīa que in ip̄o sunt et recipiunt̄ in loco cum illo quod mouetur. ergo si materia vel forma esset locus mouerent̄ ad locum et loci esset locus et sic esset processus in infinitum. Quinta ratio. si locus esset forma cum forma corrumpatur ad corruptionem compositi. sequitur q̄ ad corruptionem locati corrumperetur locus. p̄sequens est falsum. q̄ sic aer et aqua nō essent in eodem loco successiue.

Ad rōnes An̄ oppositū. Ad p̄mā d̄r q̄ ip̄a peccat p̄mo p̄ equocatōem. q̄ forma p̄tinet et terminat̄ intrinsece. locus vero p̄tinet et terminat̄ extrinsece. Sec̄do peccat p̄ fallaciā p̄sequentis arguendo ex puris affirmatiuis in sc̄da figura. Ad sc̄dā d̄r q̄ licet locus sit forma acc̄ntalis locantis. nō tñ est forma subalis ip̄i locati. Ad terciā d̄r q̄ materia intrinsece recipit formā. sed loc⁹ extrinsece recipit locatū. et sic ibi est equiuocatio. et sumit̄ est fallacia p̄ntis s̄ aut in p̄mo. Et hec de questione.

Post hec aut accipiendū est quot modis aliud in alio dicat̄. Uno quidem igitur modo sicut digitus in manu. et pars in toto est. Alio vero sicut totum in partibus. Non em̄ p̄ter partes est totum. Alio mō sicut homo in animali. et omnino sicut

Quartus liber

Spēs in genere. Alio vero sicut genus in spēs omīno pō spēs in
spēs rōne Adhuc sicut sanitas in calidis et frigidis. et oīno spēs
in materia Adhuc sicut in rege et grecoz. et oīno motū in pmo
motuo. Amplius sicut in oprimo et oīno in fine. Hoc autē est
cuius cā sit. Nō autē maxime pprū est sicut in vase. et oīno in
loco Dubitabit autē aliqz vtz vnū et idē aliqd esse in seipso
ptingit aut nihil. sed omīa aut nūqz aut in alio esse. Duplici-
ter autē hoc est. aut fm se aut fm alterz. Cū em̄ sint qdā ptes to-
tius. et hoc in illis et illa in hoc. dicitur totum in seipso esse Di-
citur autē et fm ptes. vt album. qz sup̄ficies alba. et sciens qz ra-
tiocinatiū. Amphora qdem igitur nō erit in seipā neqz vinū
vinū aut amphora erit. Quod nāqz est in alio et in quo est vtra
qz eiusdē partes sunt idem. Sic qdem igitur contingit idē ali-
quid esse in seipso Primū autē nō contingit. vt album in cor-
pore. sup̄ficies em̄ in corpore. scia at in aīa. fm becaut sunt ap-
pellatōnes cū partes sint sicut in hoīe. Amphora autē et vinū
cum seorsum sunt nō partes. Simul autē cum sint propter qd
sunt partes erit idem in seipso. vt albū in homine quonīa in cor-
pore. et in hoc quonīa in sup̄ficie. In hac autē nō amplius quo-
nam fm aliud est. et altera specie hec sunt. et alteram naturam
habet vnūquodqz et potentiā sup̄ficiesqz et albū. Necqz igit
inductiue p̄siderantibz nihil in seipso videmus fm nullum de-
terminatorz modorum. Et ratōne manifestum est. quia impo-
ssibile est. Oportet em̄ vtraqz vtrūqz esse. vt amphoram vasqz
et vinum esse. Vinum autē vas et amphoram. si vere p̄mū cō-
tingit et ipm in seipso. qz si quidem maxime in alterutris essent
amphora quidē acciperet vinū non fm qz vinum. sed inquan-
tum illa. Et vinum erit in amphora. non inquantū amphora
ipā. sed fm qz est illud amphora Secundū quidem igitur qz al-
terū sit manifestū est. Alia nāqz est ratio eius qd in quo. et alia
que in hoc. At vero neqz fm accidens contingit. simul em̄
duo corpora in eodem erunt Ipsaqz em̄ amphora in seipā erit
si cuius natura receptiua est. hoc contingit in seipso esse. Et ad-
huc illud cuius receptio est vt si vinū vinum. Quod quidē igit
impossibile sit aliquid in seipso esse p̄mo manifestum est
Quod autē zeno opposuit. quia si locus est aliquid. in aliqz erit.

Physicorum

foliure nō est difficile. Nihil em̄ prohibet in alio esse primo locum: nō tamen in illo sicut in loco. sed sicut sanitas quidē in calidis et humidis. aut est sicut color in corpore passio. Quare non necesse est infinitum abire.

Querit Utrū aliquid sit in seipso. Arguitur q̄ sic. quia nisi sic esset p̄cessus in infinitū. qđ patz. qz vt dī p̄mo celi oē qđ ē. ē in aliquo loco. vel ergo est in loco alio a seipso. z sic esset p̄cessus in infinitū. vel veniendū est ad aliqd qđ est in seipso z nō in alio. Scđo sic pars est in toto et totū in partibus. ergo pars est in parte et totū in toto. ergo aliqd est in seipso. In oppositū est p̄hs. Sciendū p̄mo. q̄ post q̄ p̄hs disputatiue in q̄sūt an locus sit z quid sit. Nec p̄sequenter circū ea hoc veritatē determinat. Et qz anaxagoras dicebat infinitū descere eo q̄ est in seipso. ideo gr̄a huius ostendit p̄hs quō aliqd p̄t ēē in seipso gr̄a cuius ostendit quot modis dī aliqd esse in alio. Sciendū scđo. q̄ aliqd dī esse in alio octo modis. Primo mō sicut ps integralis in suo toto. Scđo sicut totū integrale in suis partibus. Tercio sicut genus in suis sp̄ibus. z om̄e superius in suo inferiori. Quarto sicut inferius in suo superiori. Quinto sicut forma substantialis vel accidentalis est in materia sue in subiecto. Sexto aliquid est in suo motu sicut regnum in re gente vel scriptura in scribente. Septimo dicitur aliquid esse in suo opere et in suo fine sicut appetitus dicitur esse in suo appetibili vel cor aliquid in re quam amat. Octavo et maxime p̄prie aliquid est in alio sicut locatum in loco sicut contentum in vase. vas em̄ est locus intransmutabilis. sed locus est vas immobile. Et ad istum octauū modum reducitur esse in tempore. quia vtrūqz est esse in alio sicut in mensura extrinseca.

Sciendum tercio q̄ octauus modus est perfectior omnibus alijs eo q̄ fm̄ actum locatum a loco p̄tinetur et est ab ip̄o separatum. ideo aliq̄ sep̄tem ad ip̄m reducuntur. Primo igitur fm̄ similitudinē ad illum modū pars integralis est in suo toto. quia actualiter est in eo. Scđo genus est in actu in sp̄e. ideo p̄sequenter sequitur modus quo genus est in specie. Tercio. qz pars subiectiua potentialiter est in suo superiori. ideo sequitur tercius modus. Quarto. qz sicut species est in potestate generis. ita forma est in potentia materie. ideo sequitur quintus modus. Quinto. qz totum integrale respectu suarū partium habet rationem forme. Et sicut forma includitur in potentia passiva materie. ita effectus includitur in potentia actiua agentis. igitur sequitur sextus modus. Sexto. quia appetitus quiescit in bono amato z desiderato. sicut locatū in loco. ideo ad octauū reducitur. Et ita patz qualiter oēs modi ad octauū reducuntur. Et istorū modorū sic habet sufficientiā. Quia oīs modus essendi in. vel est fm̄ habitudinē cause ad effectū vel fm̄ habitudinē totius ad partem. si scdm̄ hoc est dupl̄. vel totū z pars distinguunt realiter. et sic sumuntur duo p̄mi. vel distinguunt fm̄ rationem. z sic sumuntur tercius et quartus. Si fm̄ habitudinē cause ad effectum hoc est dupliciter. v̄ fm̄ habitudinē forme ad materiam. z sic est quintus modus. vel fm̄ habi-

Quartus liber

itudinem effectus ad causam efficientem. et sic est sextus. vel ad causam finalem et hoc dupliciter. qz vel finis est intrinsecus. et sic est septimus modus vel finis est extrinsecus et sic est octavus. Sciendum quarto qd aliquid esse in seipso potest intelligi dupliciter. vno modo per se. alio modo per alterum. Et per se adhuc potest intelligi dupliciter. vel qd sit primo et per se in seipso. vel primo et finis accidens. Unde aliquid dicitur esse in alio primo et per se qd finis se totum est in eo et non per aliquid extrinsecum. sicut vinum in vase. Sed dicitur esse in alio primo et finis accidens. qz finis se totum est in alio et tamen hoc est per aliud extrinsecum in quo continetur qd facit ipsum esse in alio. sicut nauta primo et per se est in navi et finis accidens in aqua qz per navis. Sed aliquid dicitur esse in alio per alterum quod est in ipso ratione alicuius partis. vt amphora vini diceretur in seipso esse gratia partis. qz vna pars continet. alia vero continetur. Conclusio prima. Possibile est aliquid esse in seipso finis alterum. patet. qz totum est in partibus et presunt in toto. sed ea que insunt parti denominant totum. cum enim aliquid conveniat parti oportet qd conveniat toti cum alicuius totius due presunt sic se habentes qd vna est illud qd est in altera. et alia est illud in quo est altera. vt si sumatur amphora vini vt quoddam totum tunc est in seipso per alterum scilicet per partes inquantum vna pars scilicet amphora est illud in quo est altera. et altera pars scilicet vinum est illud quod est in altero. et sic vna pars est in altera parte et totum est in seipso per alterum et per partem. sicut etiam est de motu animalis. qz totum dicitur movens gratia vnius partis que movet et totum dicitur motus gratia alterius que movetur. Conclusio secunda. Impossibile est idem esse in seipso primo et per se. probat philosophus primo inductive. qz idem non est pars integralis sui ipsius neque totum. neque idem est genus sui ipsius. et sic de aliis. Secundo probat ratione. qz si sic sequeretur qd eadem finis idem pueniret ratio eius in quo est aliud et ratio eius qd est in alio et principis et preteriti. sed hoc est impossibile. qz principis se habet vt forma vel actus et preteriti sicut materia. vnde si amphore vini pueniret esse in seipso primo et per se. sequeretur qd nihil reciperet finis qd est amphora. sed finis qd esset totum aggregatum ex vtroque. Conclusio tertia. Impossibile est idem esse in seipso primo et finis accidens. patet qz aliquid dicitur esse in alio primo et finis accidens. qz finis se totum est in eo. ratione tamen alicuius extrinseci in quo est quod facit ipsum esse in alio. sicut homo est in aqua per navem in qua est. ergo si homo esset aliquid in seipso primo. sequeretur qd duo corpora simul essent in eodem loco. scilicet illud qd est in seipso et aliud in quo ipsum esset qd facit ipsum esse in seipso. sed prius est falsum igitur et cetera.

Ad rationes Ad primam dicitur qd in textu dicitur qd locus est in alio non sicut locatum in loco. sed sicut forma in materia vel accidens in subiecto. Et cum arguitur omne corpus est in aliquo separato ab ipso vel deveniendum est ad aliquod qd sit in seipso. Conceditur qd aliquid est in seipso. non tamen primo sed per alterum. scilicet gratia suarum partium que principis sunt unum. Ad secundam proceditur qd aliquid est in seipso per alterum sicut ratio probat.

Illud autem manifestum. quoniam nihil est vas eius qd est in ipso. Altera

Physicorū

nam enim primo et quod est et in quo est. propter quod non erit
utique neque materia neque species locus sed alter. illius enim aliqd
existentis materia et forma. Nec quidem igitur sunt opposita

Uid autem forte sit locus. sic fiet utique manifestum. Accipia-
mus autem de ipso quaecumque videntur vere secundum ipsum inesse ip-
si. Significamus igitur locum esse. primum quod continet illud cui-
us locus est et nihil esse rei. Amplius primum neque maiores
neque minores esse. Adhuc autem neque deficere unicuique et separa-
bilem esse. Adhuc autem omnem locum habere sursum et deorsum.
Et ferri natura. et manere unumquodque corporum in propriis lo-
cis: hoc autem facere aut sursum aut deorsum. Suppositis autem
his reliqua consideranda: Oportet autem tentare intentionem
sic fieri. ut quid sit reddatur et quaeque opposita solvantur et quae
videntur loco inesse insint. et amplius discolorie causa et opposi-
torum circa loca manifesta erit. Sic enim utique pulcherrime de-
monstratur unumquodque. Primum quidem igitur oportet intelli-
gere quod non quereretur locus nisi motus aliquis esset secundum locum
propter hoc enim et celum maxime in loco esse opinatur quod sp-
m in motu est. Huiusmodi autem aliud quidem esse loci mutatio. aliud
vero augmentum et decrementum: Et namque in augmento et decre-
mento transmutatur. et quod prius erat hoc iterum transmutatur
in maius et minus. Est autem quod movetur aliud quidem per se ip-
sum actu. aliud vero secundum accidens. Ipsius autem quod secundum accidens
est. alia quidem contingit moveri per se. ut partes corporis et in na-
vi clavis. Alia vero non contingit moveri sed semper secundum accidens. ut
albedo et scientia. Nec enim sic transmutatur locum. quod in quo
sunt transmutatur. Quomodo autem dicimus esse situm in loco in ce-
lo. quod in aere. hic autem in celo. et in aere autem non omni. sed propter vl-
timum ipsum. et continens in aere esse dicimus. Si enim omnis
aer locus. non equalis erit uniuscuiusque locus et unumquodque lo-
catum. Videtur autem huiusmodi primum in quo est. Cum qu-
dem igitur non divisum sit continens sed continuum non dicimus
esse in illo sicut in loco sed sicut pars in toto. Cum vero divisum
sit et contactum in primo quodam ultimo continentis quod neque pars
est ipsius quod est in ipso namque maius et minus sed equale. In
eodem enim ultima contingentium. Et cum continuum quidem sit non

Quartus liber

in illo mouetur sed cum illo. Diuisum aut in illo. et siue mouetur
tur contingens siue non nihil inuis. Amplius cum non sit diui-
sum. sicut pars in toto dicitur. ut sicut in oculo visus et in cora-
pore manus: Cum aut diuisum est ut in cado aqua et ciphori-
num. Manus quidem cum corpore mouetur. aqua au-
tem in cado

Queritur Utrum locus sit equalis locato. Et arguitur
primo quod non. quia locus est superficies. locatum vero cor-
pus. sed superficies non adequatur corpori. quia corpus habet tres dimensio-
nes. superficies vero duas tantum. Secundo sic. Omne prius debet esse ma-
ius preterito. sed locus est prius locatum. igitur recte. Tercio sic. Si
sic sequeretur quod supra idem centrum circulo non mutato possent describi duo
circuli locato equales. quorum unus alterum contineret quod est impossibile et
contra Euclidem. igitur recte. In oppositum est probum in rectum.

¶ Sciendum primo. quod premissa disputatio de loco an sit et quid sit. et
premissa diuisione de modis essendi in. et solutionibus quarundam diffi-
cultatum. Consequenter probum incipit inquirere definitionem loci. ratione
cuius premitte aliquas proprietates loci que conueniunt illi definitioni. et
deinde aliquas suppositiones valentes ad illam definitionem inquirendam
Unde prima proprietas loci est. quod locus proprius continet locatum et tamen
nihil est ipsius locati. et per hoc remouetur continentia forme que est ali-
quid rei cuius est forma. Secunda proprietas est. locus est equalis lo-
cato. quia locus propinquus qui dicitur proprius non est maior neque minor
locato. Tercia proprietas est. quod locus non deficit cuiusque corpori sic quod
corpus aliquod sit sine loco. licet quilibet locus sit separabilis. Quar-
ta est. quod in loco sunt sex differentie positionum ex natura rei distincte ratione
cuius unumquodque corporum naturalium cum est extra suum locum natura-
liter mouetur ad ipsum et in eo permanet. Sciendum secundo. quod ut vis-
deatur quod definitio loci sit sufficiens ponit probum quatuor conditiones
requisitas ad hoc quod definitio loci sit sufficiens et etiam quelibet alia des-
initio. Prima est. quod per definitionem ostendatur quid sit definitum. Se-
cunda est. quod per ipsam soluantur omnia que opposita sunt circa definitum
quia dubitatio solutio est veritatis ostensio. Tercia est. quod per ipsam
conuenienter demonstrantur passionem que sunt in subiecto. quia definitio
est medium in demonstratione. Quarta est. quod per ipsam manifestentur
cause discordie et diuersarum opinionum que circa definitum habentur. Ex his
conditionibus obseruatis pulcherrime definit unumquodque. Sciendum ter-
cio. quod ad inuestigandum definitionem loci probum premitte quatuor pream-
bula. Primum est. quod non quereret locus nisi esset aliquis motus finem locum.
eo quod transmutatio localis corporum ducit nos in cognitionem loci. sicut trans-
mutatio formarum circa unam materiam ducit nos in cognitionem materie
et propter hoc celum maxime est opinatum esse in loco. quia semper mouet loca-
liter. Aduertendum tamen. Quod motum aliquis est ad locum per se quod dicitur

Physicorum

loci mutatio. Et alius est ad locum ex psequenti. vt augmentatio et diminutio. Secundum est qd eorum que mouentur localiter. quedam mouentur per se et in actu. vt quodlibet corpus. et quedam mouentur per accidens. et hoc dupliciter. qd quedam mouentur per accidens que tamen naturaliter nata sunt moueri p se. sicut partes integrales in suo toto existentes mouentur ad motum totius. et ipse separte nate sunt moueri per se. Alia autem non sunt nata moueri per se. vt accidentia que solum mouentur ad motionem subiecti. Tercium est qd nihil dicitur esse in loco communi nisi quia est in loco proprio. vt aliquis dicitur esse in celo quia est in aere qui est in celo. et adhuc non dicitur esse in aere nisi quia est in aliqua parte aeris que immediate ipsum tangit. talis enim locus communis non est equalis locato. Quartum est. si aliquid sit in aliquo vt corpus in toto. et sic locus est diuisus a locato et non sibi primus. Quod probatur plus dupliciter. Primo. quia continentium continuum continenti non mouetur in ipso continente sed solum mutatur cum eo. et cum ad hoc qd aliquid sit in alio vt in loco requiratur qd in eo possit moueri siue moueatur continens siue non sicut aqua continetur et mouetur in vase continente. ideo locus debet esse diuisus a locato. Secunda ratio est. quando prout non est diuisum a continente dicitur esse in eo sicut pars in toto. vt vultus est in oculo vt pars formalis. et manus in corpore vt pars organica. sed cum diuisum est ab eo dicimus esse in eo sicut in loco. vt aqua in vase. Cum ergo vt supradictum est esse in loco et esse in alio vt pars in toto distinguantur sequitur qd locus diuisus est a locato. ¶ Conclusio. Locus proprius debet esse equalis locato. ¶ Et est aduertendum qd triplex equalitas loci et locati distingui potest. Potest enim attendi quantum ad quantitatem. Ideo locus proprius dicitur qui prout totum locatum et nihil plus. Secundo modo potest attendi quantum ad dyametrum loci et locati. ita qd dyameter transiens a superficie per centrum locati per centrum eius vsq ad oppositam prem eiusdem superficie sit equalis dyametro transeunte a superficie per centrum locati vsq ad oppositam prem eiusdem superficie loci. Et hoc modo etiam est equalitas. qd ille due superficies sunt simul p immediatorem. Et cum superficies sit indiuisibilis sibi p profunditatem dyametrum loci non potest excedere dyametrum locati nisi in indiuisibili et in indiuisibili non fit excessus. igitur etc. Tercio modo potest attendi equalitas quantum ad mensuras superficierum. ita qd linea mensurans superficiem conuexam locati sit equalis linee que mensurat superficiem concauam locantis. et illo modo adhuc est equalitas. quia si per impossibile ille due superficies abstraherent a suis subiectis facerent vnam superficiem. et sic vna non potest aliam excedere. Cum vnum dicatur quasi indiuisum et in indiuisibili non fit excessus.

Ad rationes Ante oppositum. Ad primam dicitur. qd licet locus non sit equalis locato quantum ad dimensiones quas vtrique habent essentialiter. tamen locus quantum ad dimensiones quas habet sibi continentiam est equalis locato. et etiam

Quartus liber

Comparando locum ad superficiem conuexam locati fm quam est locatum formaliter. Ad secundam dicitur. q. corpus p̄tinentis semper maius est p̄tento. sed tamē superficies p̄caua p̄tinentis que dicitur locus nō est maior. Ad terciam dicitur. q. licet in eadem superficie supra idem centrum sit impossibile describere duos circulos equales. tamen hoc fieri potest in diuersis superficiebus. scz corporis cōtinentis et p̄tenti. que sunt diuersae nō ratōne situs sed ratōne suoz subiectoz.

¶ Jam igitur manifestum ex his quid locus Vere em̄ quatuor sunt quoz necesse est locum vnum aliquid esse. Aut em̄ forma aut materia est aut spacium aliquod in medio extremo/rum. aut extrema si nō est spacium nullum preter impositi corporis magnitudinem. Horum autē q. tria nō contingat esse manifestum est. Sed propterea id qd continet forma esse In eodē em̄ sunt extrema continentis et contenti. Sunt quidem igitur vtraz termini sed nō eiusdem. sed species quidem rei. Locus autē continentis corporis. Sed ex eo q. mutat multoties manente continente contentum et diuisum. vt ex vase aqua. ipsum medium esse aliquod videtur esse spacium. tamē aliquid sit preter corpus quod transfertur. Hoc autē nō est. sed contingens incidit corpus eorum que transferuntur et que per se apta nata sunt contingere. Si autem aliquod esset spacium ap̄um natum et manens in eodem loco. infiniti vtqz idem essent loci. transmutante em̄ aere et aqua idē facient oēs partes in toto. quod quidem om̄is aqua in vase. Simul autem erit et locus transmutans. quare erit loci alius locus. et multi loci simul erunt. Non est autem alius locus partis in q. mouetur cum totum vas transmutatur. sed idem in quo em̄ cōmutatur aer et aqua aut partes aque. sed non in quo fiunt loco: qui pars est loci. qui est locus totius celi. Et materia autē videtur vtqz esse locus si in quiescenti aliquis consideret et nō. in separato sed continuo. Sicut em̄ si alteretur hoc quidē vtqz. q. nunc est album nunc autem nigrum. et nunc quidem durus olim autem molle. Unde dicimus aliquid esse materiaz sic et locus per talem quādam videtur esse fantasiam. Verū tamē illud quidem quoniam quod nunc est aqua prius erat aer. Loc⁹ autē. q. vbi nunc est aqua ibi erat aer. S; materia dē sicut dī cū est in p̄oibz neqz diuisa est aere. neqz p̄tinet loc⁹ aut vtraz

Physicorum

Si igitur nihil horum trium locus est. neque species neque materia neque spatium aliquod sed semper est alterum preter id quod est rei distantis necesse est locum esse reliquum quatuor termini continentis corporis. Dico autem corpus quod mouetur secundum loci mutationem. Videtur autem magnum aliquid et difficile accipi locus et propter hoc quod apparet materia et forma et propter hoc quidem quod in quiescenti et continenti sit transmutatio eius quod fertur contingere cum videtur spatium medium aliquid aliud a motis magnitudinibus proficere aut aliquid et aeri apparatus incorporeus esse. Videtur enim non solum terminus vasis esse locus. sed et quod est medium tanquam vacuum. Est autem sicut vas locus intransmutabilis. sic locus vas immobile. Unde cum quidam in eo quod mouetur moueatur et mutetur quod intus. ut in flumine navis tanquam vase utitur magis quam loco continenti. vult autem immobilis locus esse. Unde omnis fluvius magis locus est quam immobilis omnis. Quare terminus continentis immobilis primum hic est locus. Et propter hoc medium celi et ultimum ad nos circularis loci mutationis videtur esse. hoc quidem sursum. illud vero deorsum maxime proprium. quod hoc quod semper manet Circulo enim ultimum similiter se habens manet. quare quoniam quod leve quidam sursum fertur natura. quod vero graue deorsum. Quod quidem enim ad medium continens terminus deorsum est. et ipsum medium. Quod vero ad ultimum sursum est. et ipsum ultimum. Et propter hoc planum videtur esse quoddam et sicut vas locus continens. Amplius simul cum re quodammodo locus est. Simul enim finis est et locus.

Queritur Ultimum locus sic bene diffinatur. Locus est terminus corporis continentis immobilis primum. **Arguitur** quod non. quod terminus corporis continentis est superficies eius. sed locus non est superficies. quod locus debet continere locatum non secundum superficiem tantum sed secundum totam quantitatem eius. ergo recte. Secundo sic. Pars loci et locati ad eundem terminum copulantur. sed hoc stare non potest de superficie corporis continentis igitur recte. Tercio sic. Quodlibet elementum est cuiuslibet alteri praeiudicium ergo superficies unius non potest esse locus naturalis alterius. et cum elementa praeiudicant se invicem. sequitur quod locus non est terminus corporis continens. Quarto sic. Omnis terminus corporis continentis est mobilis ad motum seipsum subiecti. cum omne corpus mobile sit. ergo si locus sit terminus corporis continens sequitur quod locus non sit immobilis. In oppositum est per haec.

Quartus liber

Sciendū q̄ post q̄ p̄hs premisit p̄prietates loci et p̄ditiones diffinitio-
nis eius et aliqua p̄ambula valentia ad inuestigandū dictā definitio-
nem. Hic consequenter inuestigat ip̄am et primo inquit genus eius. se-
cūdo differentia. et tertio p̄cludit diffinitōem loci. quarto ostendit eā be-
ne assignatā. Et inquirendo genus loci concludit ex p̄dictis q̄ oportet
locū esse vñū de istis quatuor. scz vel est forma vel materia vel spaciū di-
mensionatū inter latera corporis continentis separatū a dimensionibz loca-
ti. vel est terminus corporis continentis. Quia om̄es q̄ de loco locuti sunt
dixerūt ip̄m esse alterū istorum quatuor iam dictorū. Conclusio p̄ma
Locus non est forma nec spaciū separatū inter extrema continentis nec
materia. Prīmū patet. q̄a locus videt̄ forma per hoc q̄ vtrūq̄ sunt ter-
mini scz forma et locus. sed nō sunt termini eiusdem. q̄ forma est termi-
nus rei locate. locus vero est terminus corporis continentis. Secūdū
probat p̄hs duplici rōne. Prīma est. si locus esset tale spaciū separatum
sequeret̄ q̄ simul essent infinita loca. consequens est falsum. et patet con-
sequentia. q̄a s̄m illam positionem cū aliquod corpus totū est in loco ibi
sunt alie dimēiones spaciū a dimensionibz illius corporis ergo cū om̄is
pars p̄tineat a toto sicut locatū a loco. nec est differentia nisi in hoc q̄ ps
nō est diuisa et q̄ locatum est diuisū a loco. sequit̄ q̄ si pars diuidat̄ actu
q̄ sint alie dimēiones partis spaciū p̄tinentis penetrantes dimēiones il-
lius p̄tis p̄ter dimēiones totius corporis et cū in aliquo toto sit accipe-
re infinitas partes cōtingentes in diuisione. sequit̄ q̄ in spacio alicuius
corporis sint infinita spacia actu diuisa p̄ter infinitas partes corporis.
et sic erunt infinita loca. nec valet si diceret̄ q̄ diuisio corporis contenti fa-
ciat ibi de nouo aliquas dimēiones spaciū p̄tinentis. et q̄ sicut corpus
nō est actu diuisum in infinitas p̄tes ita etiā nec ibi sunt actu infinita loca
ponēda. q̄ diuisio corporis p̄tenti nō causat de nouo dimēiones sepa-
tas. s̄z t̄m diuidit dimēionē locati ad quā dimēionem nō sequit̄ diuisio
dimēionū loci. q̄ ille ponit̄ur separate ergo anteq̄ ps esset diuisa a to-
to oportet q̄ in spacio totius essent infinite p̄tes dimēionū loci penetra-
tes dimēiones ip̄ius corporis locati. et cū in locato p̄nt accipi infinite di-
mēiones. igit̄ zc. Secūda rō ē hec. Si locus sit tale spaciū cū corp⁹ p̄tines.
transmutatur localiter oportet q̄ h̄mōi spaciū transmutet̄ cū corp⁹ cōtis-
pente cū ergo corpus cōtinens trāsmutet̄ in aliq̄ locū s̄m istā positio-
nem et penetrat̄ a dimensionibz loci in quē transmutat̄ sequit̄ q̄ spaciū erit
spaciū et q̄ loci erit locus. et q̄ multa loca erūt simul. sed hoc ē impossibī-
le. igit̄ zc. Tertiū probat. q̄ licet locus et materia p̄ueniūt in hoc
q̄ sicut materia manēs eadē diuersas formas successiue recipit. ita locus
est diuisa a locato nec p̄tinet ip̄sum. locus aut̄ vtrūq̄ habet. igit̄ zc.
Oclusio secūda. Locus est terminus corporis cōtinents. Probat̄. q̄a
oportet locū esse formā vel materiā vel spaciū separatū vel terminū cor-
poris p̄tinentis vt p̄us patuit. sed nō est aliq̄ trium precedentū vt ita
probat̄ est. ergo est terminus corporis p̄tinentis. Conclusio tertiā.
Locus est immobilis sicut vas est locus transmutabilis. patet q̄ quā-
do corpus cōtentum mouet̄ ad motum cōtinents sicut nauis in parte

Physicorum

Fluvij vel vinū in vase. tunc illud p̄tentū dicit̄ esse in eo vt in vase et nō v̄
in loco. sed vas et locus differūt penes mobile et imobile. ergo signū est
q̄ ad ratiōem loci requiratur q̄ sit immobilis. Et quo patet q̄ totus fluv
ius magis debet dici locus navis q̄ t̄m̄ hęc aqua vel illa circūdās late
ra navis. q̄ totus fluvius est immobilis. q̄ fluvius est locus cōmunis
navis et non cōtinet nisi per locū p̄prium. ideo oportet capere locum pro
prium navis in aliqua parte fluvij in q̄tum habet situm et ordinem imo
bilem ad totum fluvium et nō oportet capere locum navis in aqua fluen
te s̄m̄ hanc aquā que fluit sed s̄m̄ situm et ordinem quem habet hęc aq̄
fluens ad totum fluvium qui q̄dam ordo et situs formaliter manet idē in
aqua succedente. Et quo patet q̄ licet locus q̄tum ad suum materiale
q̄d est superficies p̄tinentis sit mobilis per accidens ad motū corporis
cōtinentis. tamē quo ad suum formale q̄d est certus ordo vel situs respe
ctu p̄m̄i locantis q̄d est celum est simpliciter immobilis tam p̄ se q̄ p̄ ac
cidens. Item si locus esset mobilis sequeretur q̄ aliquod corpus quietum
et non motum ab aliquo mouente moueretur de loco ad locū q̄d est im
possibile. ergo locus est immobilis. **Cōclusio quarta.** Predicta defi
nitio loci est bene assignata. probat p̄hus q̄tum ad tria in ea posita. Pri
mo q̄ locus sit immobilis. q̄ mediū celi sc̄z centrū et vltimū celi quo ad
nos quod est superficies p̄caua eius maxime proprie dicuntur loca. Nā
centrū dicit̄ locus deorsum ad quem gravia mouentur et vltimū celi dis
citur sursum. s̄z ista duo sunt immobilia. q̄ centrū semper immobile manet
et vltimū celi sic̄z moueatur circulariter. tamen manet semp̄ in eadē dist̄a
tia ad centrū. ergo locus est immobilis. Secūdo probat q̄ locus est termi
nus. q̄ locus similiter cōtinet quodāmodo sicut vas p̄tinet s̄m̄ suā su
perficiem. igitur et corpus p̄tens p̄tinet s̄m̄ suam superficiem. et sic lo
cus est terminus vel planū corporis. Tercio probat q̄ sit p̄m̄i contē
nēs. q̄ illud est p̄m̄i cōtines q̄d est simul cū locato. sed locus est simul
cum locato. q̄ fines locati et locantis simul sunt. ergo locus est contē
nēs p̄m̄i. et hoc ponitur ad differentiam loci cōmunis qui nō p̄tinet p̄mo
sed mediante loco proprio.

Ad rationes Ad primā dicit̄ q̄ corpus p̄tentū est
totū in loco. tū corpus p̄tens solū t̄git
p̄tentū s̄m̄ sup̄ficiē eius. et p̄ hoc ip̄m p̄tinet s̄m̄ oēm dimēsiōē. Ad se
cundā d̄r q̄ Arelto. ponit illud in p̄dicamentis s̄m̄ op̄inōē antiquorū
ponentiū locū esse spaciū inter latera corporis p̄tinentis. vtendo illa cōi
op̄inione nōdum ab eo reprobata. Ad terciā d̄r q̄ in p̄cauo v̄m̄ ele
menti deficit p̄tus generatiua illius elementi et incipit p̄tus generatiua
alteri⁹ elementi et sic nihil p̄hibet q̄ in eodē sint p̄trarie p̄tutes. vna vt de
ficiens alia vt incipiens. q̄ p̄traria s̄m̄ esse imperfectū p̄pariunt se in codez
et sic p̄cauū v̄m̄ elementi ē locus naturalis alterius in q̄tū ibi incipit vir
tus generatiua alterius elementi q̄ sic incipies p̄tinue intendit et in cētro
elementi est in eē p̄pleto. **Ad quartā** p̄z solutio ex dictis.

Uti quidez igitur corpori. inest aliquid extra corpus
contines ipsum hoc in loco est cui vero nō minime

Quartus liber

Unde et si aqua fiat huiusmodi. partes quidem mouentur
ipsius. continentur enim sub inuicem. Omnis autem est tan-
quam quod mouebitur et tanquam non. Sicut quidem
enim tota simul locum non mutat. Circulariter autem mo-
uebitur. partium enim hic locus et sursum quidem et deorsum
vero circulo aut quedā alia vero sursum et deorsum quęcūq;
habent densitatē et raritatem. Sicut autē dictū est alia quidē
sunt in loco sūm potentiā alia sūm actū. Unde cū quidē cōti-
num sit quod est similis partis sūm potentiā in loco partes
sunt. Cum autē separata quidē sunt. tangūt autē se sicut collec-
tio sūm actum sunt. Et alia quidem p se sunt vt omne corpus
aut sūm loci mutationem. aut augmentū mobile alicui per se
Celi aut sicut dictū est nō est alicui totū neq; in aliq; est. Si
quidē nullū p̄tinet ipsum corpus. sūm autē q; mouet sic. sic et
locus est in partibus. Altera enim ab altera habita partū est.
Alia vero sūm accidēs. vt anima et celū. ptes enim in loco quo
dammodo omēs sunt. In eo enim qđ circulariter sunt contine-
re alia aliam. Unde mouet circulariter solū qđ sursum est Omne
autē nō alicubi est Quod enim alicubi ipsum aliqd est et adhuc
aliquid oportet esse extra hoc. in quo qđ continet. Extra autē
omne totū nihil est. Et propter hoc omnia in celo sunt Celū
enim in quo omne est. fortassis est. Est autē locus non celū. sed
celi quiddā vltimū. et tangens mobilis corporis terminū qui
refcens. Et propter hoc quidē terra in aqua Nec vero in aere
hic aut in ethere. ether vero in celo. celū autē non amplius in
alio Manifestum autem ex his qm et dubitationes oēs
solvunt sic utiq; dicto loco. Neq; enim simul augmentari ne-
cesse est locum Neq; punctū esse locū Neq; duo corpora in
eodem loco. Neq; spaciū aliqd esse corporeū. loci mediū. cor-
pus autē qđcūq;. sed nō spaciū corporis et est locus alicubi.
nō sicut in loco sed sicut terminus in finito. Nō enim oē quod
est in loco est sed mobile corpus Et fertur igitur in sup̄ius
locū vnūquodq; rationabiliter. Qui enim consequenter et qđ
tangitur non vi proximū est. Et simul apta nata impossibi-
lia sunt. Que vero tangunt et actiua et passiua sunt adinuicē.
cem. Et manet igitur natura in proprio loco vnūquodq; ra-

Phyſicorū

tionabiliter. Et nāq; hec pars in toto loco. ſicut diuiſibilis pars ad totum eſt. vt cum aque aliquis moueat partem aut aeris. Sicut autē et aer habet ad aquam vt materia eius. Hic autē ſpecieſ: Aqua quidem materia aeris aer autē ſicut actus quidam ipſius. Aqua enim potentia aer eſt: aer vero potentia ē aqua alio modo. Determinandū autē de his poſterius eſt. Sed propter tempus neceſſe quidem dicere. Incerte autē nunc dictum tunc erit certius: Si igitur idem materia et actus. aqua enim vtraq; Sed hoc quidem potentia. illud vero actu. Habebit itaq; ſicut pars quodāmodo ad totum. Unde et his tactus eſt. Copulatio autē cum vtraq; actu vnum fiant. Et de loco quidem et quō eſt et quid eſt dictum eſt.

Queritur Vtq; vltima ſphera ſit in loco per ſuas partes. Arguitur primo qd nō. quia omne corpus eſt in loco eo modo quo mouetur localiter. quia loc⁹ queritur propter motum. ſed prima ſphera. que dicitur vltima quo ad nos mouet localiter per ſe primo. quia ſibi conuenit primus motus omnium qui nō poteſt eſſe per accidens nec per alterum. ergo prima ſphera nō eſt in loco per ſuas partes. Secundo ſic. partes corporis continui et nō diuiſi non ſunt in loco neq; mouentur. ſed totum mouetur et eſt in loco. ſed vltima ſphera eſt corpus continuum. ergo partes eius nō ſunt in loco nec mouentur localiter. ergo prima ſphera nō eſt in loco per ſuas partes. Tercio ſic. Partes continui nō diuiſi nō dicuntur eſſe in loco niſi in potentia in quibus ſunt diuiſibiles a toto. ſed partes vltime ſphere nō ſunt diuiſibiles a toto. cum vltima ſphera ſit indiuiſibilis. ergo ille partes non ſunt in loco nec actu nec in potentia. ergo neq; tota ſphera per partes. In oppoſitum arguitur. qd celum eſt in loco per accidens. vt dicitur in textu. et nō per hoc qd ſit in aliquo ſubiecto per quod ſit in loco. ergo eſt in loco per ſuas partes. quia vt dictum eſt prius ſunt duo modi eſſendi per accidens in loco. Proreſponſione. Sciendum primo. qd poſtq; philoſophus poſuit definitionem loci. Conſequenter ex definitione eius oſtendit quid dicatur eſſe in loco et quot modis aliquid dicatur eſſe in loco. Circa quod dicit qd illud corpus cui adiacet aliud corpus cōtinens ipſum eſt per ſe in loco. cum locus ſit terminus corporis cōtinentis. ſed cui corpori non adiacet corpus extra cōtinens ipſum. illud minime eſt in illo et hoc ſine ſe totum. vt ſi aqua eſſet huiusmodi ſic qd nullum eſſet corpus extra ipſam ſed ipſa eſſet totum vniuerſum ſolum eſſet in loco per ſuas partes. quia ſine ſe totum nō moueretur. ſic qd ſimul mutaret locum. ſed tantū mouetur per ſuas partes. Et ſimiliter eſt de toto vniuerſo quod ſine ſe totum nō mutat locum. ſed ſine partes eius. quarum quedam mouentur circulariter quedam autē recte. Et illarum quedam mouentur ſurſum. et habentes leuitatem. quedam vero deorſum vt habentes grauitatem

Quartus liber

Sciendum secundo q̄ due sunt distinctiōnes huius quod est esse in loco. Prima est. nam aliqua sunt in loco s̄m potētiā sicut partes continui que nō sunt actu diuise a toto. alie vero sunt s̄m actū in loco. vt partes actu separate a toto continuo. Alia est q̄ entium in loco quedam sunt per se in loco. vt oīne corpus motum localiter vel s̄m augmentum excepto tamen celo quod nō cōtineatur ab alio. Alia vero sunt per accidens in loco. vt anima et celum. anima em̄ solum est in loco p̄ corpus in q̄ est. celum vero vt posterius dicitur est in loco per suas partes que sunt quodāmodo in loco. tamen est magna difficultas de vltima sphaera. cum nō habeat extra se corpus qualiter dicatur esse in loco. Sciendū tertio q̄ multe fuerunt opiniones de ista dubitatiōe. tamen sunt due p̄ncipaliores et magis apparentes. Prima est Auerrois que Albertus insequitur dicentis. q̄ vltima sphaera est in loco per accidens. sc̄z per suū centrum. et motuū eius est q̄ oīne qd̄ habet fixationem per alterum dicitur esse per accidens in loco. sc̄z per illud per qd̄ figitur quod est in loco per se. quod patz de clauo in naui. Sed corpus motum circulariter habz fixationem per immobilitatē sui centri. ergo tale corpus est per accidens in loco. inquantū centrum per quod voluit est per se in loco. q̄ autē sphere inferiores habeant locum per hoc q̄ cōtineantur a superioribus. hoc eis accidit ex ordine earum ad inuicem. quia nō est de necessitate corporis circulariter moti q̄ habeat locum in quo moueatur. sed tamen necessārio mouetur circa locum. Et quando sibi arguitur. si vltima sphaera esset per accidens in loco sequeretur q̄ moueretur per accidens. ergo motus per accidens p̄ior eēt motu per se. Respondet q̄ ad motum circularē nō requiritur q̄ mobile circulariter motum sit per se in loco. s̄z ad motum rectum hoc requiritur. quia motus circularis nō est ad locū sicut rectus. sed circa locum. Sed hec opinio videtur esse contra distinctiōnem Aristotelis quam prius posuit de hoc q̄ est esse in loco per accidens quia solum dicitur aliquid esse per accidens in loco. vel sicut pars in toto vel sicut accidens per subiectum et nō per hoc q̄ aliquod extrinsecus sit per se in loco. ergo cum centrum sit vltimē sphere omnino extrinsecum sequitur q̄ vltima sphaera nō est in loco per accidens ratiōe centri. Alia fuit opinio Theophrasti dicentis q̄ vltima sphaera est in loco p̄ suas partes. et hanc opinionem sanctus thomas insequitur. Pro quo Sciendum quarto. q̄ sicut prius dictum est non querit locus nisi propter motum s̄m locum. ideo Aristoteles demonstrat locum esse per hoc q̄ corpora sibi inuicem succedunt in eodem loco. et ita locus nō est de necessitate corporis inquantum est corpus. est tamen de necessitate corporis inquantum mouetur localiter. ergo alicui corpori moto localiter necesse est assignare locum eo modo quo in illo motu consideratur successio diuersorum corporū. Et ideo in his que mouentur recte. quia in illis diuersa corpora succedunt sibi inuicem in loco s̄m totum necesse est q̄ corp⁹ qd̄ mouetur motu recto s̄m se totū sit in loco. Sed in motu circulari s̄z totum mutat locum ratiōe tamen nō variat locum subiecto. qz totum semper manet in eodem loco. quia solum variat locum ratiōe. vt dicitur in sexto huius. sed partes variant locum ratiōe et subiecto simul. ideo ita

Physicorum

motu circulari attenditur successio in eodem loco non diuersorum totorum corporum. sed diuersarum partium eiusdem corporis. Igitur corpori motus circulariter non debetur locus ex necessitate finis se totum. sed tantum per partes. **Conclusio prima.** Ultima sphaera non est per se in loco. quia illud est per se in loco cui adiacet aliquod corpus extra continens ipsum. sed ultima sphaera nullum habet corpus continens ipsum. igitur et

Conclusio secunda. Ultima sphaera est in loco per alterum. scilicet per suas partes. Pater. quia partes prime spere in eo quod motus sunt circulariter continent se invicem simul sic quod una continetur ab alia. Et similiter est de qualibet alia. Quia non sunt actu diuise a toto. ergo finis tales partes prima sphaera est in loco. **Secunda ratio est.** Omne corpus eo modo est in loco quo mouetur localiter. sed prima sphaera cum moueat circulariter non mutat locum suum finis se tota sed finis suas partes et hoc est eo in loco per alterum. Ex predictis patet quod celum motum circulariter non est finis se totum in loco cum non habeat aliquod extra se continens ipsum. sed omnia continentur in celo. et propter hoc celum dicitur esse omne vel vniuersum. tamen celum non est locus. sed concavum eius. quia concavum est terminus corporis continentis. et propter hoc terra dicitur esse in aqua. quia est in concavo eius. et aqua in aere. et aer in ethere et ethera in celo. et celum non est amplius in alio. **Uterius ex definitioe loci** plus dicta philosophia infert solutionem aliquarum rationum plus positarum ad probandum locum non esse. de quibus satis visum est et satis patet in textu. **Ex dictis inferuntur** Aristoteles causas duarum proprietatum loci. Prima est quod omne corpus naturaliter mouetur ad suum locum. et causa huius est proportionabilitas naturae corporis continentis et continenti. quia qualis est ordo corporum naturalium finis naturam. talis est ordo finis situm. ita ut magis propinqua finis naturam sunt magis propinqua finis situm. et ista proprietas in elementis debet intelligi quantum ad formas substantiales. quas habent ex influentia primi locantis. quia quantum ad qualitates actiuas et passiuas contrariantur. **Secunda proprietas est.** quod omne corpus naturale quiescit naturaliter in suo proprio loco. Causa est. quia corpus continentem se habet ad continentem sicut pars ad totum sicut aqua se habet ad aerem per motum partis. et non solum finis ordinem continentem. sed finis ordinem suae naturae. nam aqua se habet ut materia respectu aeris et in ratione partis aer habet rationem actus et per consequens totius et continentis et pars naturaliter quiescit in suo toto. ideo presentia naturaliter quiescit in continente

Ad rationes

Ad primam dicitur quod licet celum motus ueretur per se localiter sic quod mutat locum per suas partes. non tamen sic quod mutat locum subiecto et finis se totum quia ratio oportet quod finis se totum sit in loco. **Ad secundam** dicitur quod licet partes continui non diuise actu in loco non sint. tamen sunt in loco finis potens etiam in quantum continuum est diuisibile. **Ad tertiam** dicitur. quod licet celum finis suum esse naturale non sit diuisibile sic quod per actionem naturae possit actu diuidi. tamen finis rationem continui est diuisibile vel finis per imaginationem vel supranaturaliter. Et haec de questione.

Quartus liber

¶ Eodem aut modo accipiendum est physici considerare de vacuo. et si est aut non et quod est. et quid est sicut et de loco. Et namque similem habet incredulitatem et fides per ea que opinantur. Ut enim locum quendam et vas vacuum ponunt dicentes. Videtur aut esse plenum quidem cum habet moles cui susceptum est. Cum vero priuatum est vacuum. tanquam idem quidem sit vacuum et plenum et locus. esse aut ipsis non idem Incipere aut oportet considerationem accipientes que dicunt affirmantes esse. et iterum que dicunt affirmantes non esse. et tercio communes opiniones de ipsis. Alij quidem igitur tentantes monstrare quia non est. non quod homines volunt dicere vacuum. hoc arguunt: sed peccantes dicunt sicut Anaxagoras. et qui hoc modo arguunt: Demonstrant enim quod aliquid est aer ligantes per vitres et demonstrantes quod aer est fortis. et accipientes exemplum de clepsedris. homines aut volunt vacuum esse spacium in quo nullum corpus sensibile. Opinantes autem omne quod est esse corpus. dicunt omnino in quo nihil est hoc esse vacuum. Unde plenum aere vacuum est: Igitur hoc non oportet monstrare quod est aliquid aer Sed quia non est alterum spacium a corporibus neque separabile neque quod sit actum quod distinguat omne corpus ut sit non continuum. sicut dicunt democritus et leucippus. et alij multi physilogorum. Aut et si aliquod extra omne corpus est cur sit continuum. Hi quidem igitur non finem posita ad problema contradicunt. Sed affirmantes esse magis dicunt unum quidem. quod motus finem locum non erit. hic autem est loci mutatio et augmentum. Non enim videbitur utique motus esse nisi sit vacuum. Plenum enim impossibile est recipere. Si vero recipiat et sunt duo in eodem. contingit utique et quolibet simul esse corpora Differentia enim propter quam non erit utique quod dictum est non erit dicere. Si autem hoc contingit et paruissimum accipiet maximum. Multa namque parua quoddam magnum sunt. Quare si multa equalia contingeret in eodem esse et multa in equalia. Bellissimum quidem igitur et demonstrat quod omne impossibile ex his. si enim monebitur aliquid necesse esse vacuum dicit vacuum autem non est eorum que sunt Uno quidem igitur modo

Physicorum

ex his demonstrant quod aliquid est vacuum. Alio vero modo quod videtur quedam coeuntia et calcantia ut et vinum dicuntur cum viribus recipere dolia. tanquam in ea que sunt vacua coeunt in te densato corpore. Amplius autem et augmentum videtur omnibus fieri per vacuum. alimentum quidem corpus esse et quod est decinere faciunt quod recipit tantum aqua quasi vas vacuum esset. Esse autem affirmant et pitagorici vacuum et ingredi ipsum a celo ex infinito spiritu tanquam respiranti. et hoc esse vacuum quod determinat naturas tanquam sit vacuum separatio quedam eorum que sunt consequenter et determinatio. et hoc esse primum numeris. Vacuum enim determinare naturam ipsorum. Ex quibus quidem alii dicunt esse. alii vero non dicunt esse. alii vero non dicunt fere tot et homini sunt.

Queritur Utrum sit ponendum vacuum in rerum natura. Arguitur primo quod sic. quia motus localis est. ergo vacuum est. Consequentia probatur. quia corpus motum localiter recipitur in loco. vel ergo in vacuo vel in pleno. si primum habetur intentum. si secundum tunc duo corpora essent in eodem loco et eadem ratione tria quatuor. et sic continenter gereret minimum locum recipere maximum corpus. quia multa parva fiunt unum magnum. consequens est impossibile. ergo etc. Et ex prima conditione scilicet si motus sit vacuum est melius arguebat a destructione antecedentis ad destructionem consequentis per hoc negans motum esse. Secundo sic condensatio est possibilis. ergo vacuum est. consequentia tenet. quia in condensatione partes adinvicem ununtur quod non fieri potest per plenum. ergo per vacuum primum antecedens patet. quia dolum tantum recipit de vino cum viribus si sunt subriles quantum sine viribus. et hoc est quia vinum condensatur et in corpore condensato presubstantur quasdam vacuitates. Tercio sic. Augmentatio fit adveniente aliquo corporeo. Et quia corporeum non potest recipi in plenum quia tunc duo corpora simul essent in eodem. ergo recipitur in vacuum. Quarto sic. vas plenum cinere aut farina tantum recipit de aqua quantum sine ipso. quod non fieret nisi esset vacuum inter presubstantias.

In oppositum est philosophus in textu. Sciendum primo. quod postquam philosophus in primo tractatu determinavit de motu. Nunc consequenter in hoc secundo tractatu determinat de vacuo. et hanc considerationem ut dicit oportet incipere accipiendo primo rationes affirmantium vacuum esse et ille posuit sunt ante oppositi. Secundo accipiendo rationes ponentium vacuum non esse. Tercio accipiendo opiniones coes de significatione huius nominis vacuum. quia sicut ad remittendam questionem quid rei de aliquo oportet presupponere de aliquo questione si est. ita cum dubitamus de aliquo si est oportet presupponere quid nominis ad inquirendum quid rei. Sciendum secundo. quod alii antiquorum volentes demonstrare vacuum non esse sic arguebant. Aer est aliquid

Quartus liber

et etiam fortis. ergo vacuum non est. Antecedens probabant duplici experientia. Primum est q̄ quādo q̄ videmus q̄ quādo vterres replentur aere sustinent magnū pondus. qđ non esset nisi aer esset aliquid et esset fortis. Secunda est de clepsedracius obstructo foramine superioriori non potest aqua intrare per foramina inferiora. et hoc est propter resistantiam aeris inclusi non potest exire per foramen superius. ergo aer est aliquid. Sed isti non sufficienter probāt vacuum non esse. sed de buissent ostendere vniuersaliter q̄ non sit aliquid spaciū sine corpore sensibili. ¶ Sciendum est tertio. q̄ ponentes vacuum esse reducunt possunt ad tres opiniones. Prima est. ponētium vacuū esse spaciū infinitum inter latera cōtinentia separatū a corporibz et receptiuū corporū. Pro qua opinione est prima rō ante oppositū. et etiam aliud motuum. qz credebant aerem nihil esse. Secūda fuit ponētium vacuū esse corporūbus inibitū ad modū paruozū foraminū sicut in spongea. et sic ponēte democritus. leucippus corpora cōponi ex multis athomis et inter media illorū athomaliū dicebant esse vacuitates. quas poros appellabāt. ideo dicebant omnia corpora cōponi ex pleno et vacuo. et posuerūt tale vacuū ad saluandū rarefactōem cōdensationem augmētatōem nutritionē actionem passionem et sensationem. pro qua sunt tres vltimē rōes ante oppositū. Tertia opinio fuit pythagoricoz nō naturaliter loquentiū qui dicebant vacuū esse spaciū infinitum extra celum. Et credebant vniū esse magnū animal. qđ anhelitu attraheret per inspiratōem plenū. et q̄ sic se separaret corpora huius mundi ab inuicem. ita q̄ vacuū nihil aliud sit q̄ cōtinue. ideo oportet q̄ sit quoddam vacuū pmo in numeris q̄ sunt pma pncipia substantia rerū distinguens vnam vnitatem ab alia ne numerus sit p̄tinuus. sed qz isti nō naturaliter locuti sunt de vacuo. sed eadē uocererū distinctionem appellant. ideo Aresto. hanc opinionem non psequitur sed solum duas pmas. ¶ Sciendū est quarto. q̄ ad vidēdū significationem huius nominis vacuū. aliqui antiqui ipm sic diffinebant vacuū est in quo nihil est. et p̄m eos offēcens est corpus. ideo pcludebāt q̄ vacuum est in quo nullum est corpus. et q̄ iterū credebāt omne corpus esse tangibile. et offē tale esse graue vel leue. syllogizabāt vltērius q̄ vacuū est in aliquo nihil est graue vel leue. sed qz p̄m istas descripiōnes oporteret cōcedere punctum esse vacuum. quia in puncto nihil est graue vel leue. ideo illis descripiōibus addit. Aresto. locū dicens. q̄ vacuus est locus nō repletus corpore aptus natū repleri. Et si querat si in alio quo spacio sit color vel sonus. et non aliqđ corpus. vtrū ibi sit vacuum. Responder p̄bs q̄ si illud spaciū posset reperiri corpus illud esset vacuū. ¶ Alia est descripiō vacui p̄m platonem. Vacuum est in quo nō est hoc aliquid neqz substantia corporea. qz p̄m eum materia est locus forme ideo materia accepta sine forma que dat esse hoc aliquid dicitur esse vacuum. sed hec opinio reprobatur. qz materia nō est separabilis a re cuius est. sed ponentes vacuum querunt ipsum sicut aliquid separabile. Tunc sit. Odoctio prima. Ad phisicū p̄m p̄sider. ne de vacuo sicut et de loco nam illa q̄ ex eisdē rōibz accipiūt credulitatem essendi aut non essendi ad

Physicorum

eandem sciam pñet. s. locus ⁊ vacuū sunt hmoi cū vacuū est locus nō repletus corpore s. phisicus habet pñdere de loco. igitur et de vacuo.

Conclusio scda. Non est ponendū vacuū in rerū natura. pater quia vel esset spaciū a corporibz separatū vel spaciū corporibz imbibitū vel spaciū infusū extra celū. sed nullū istorū est dicendū qz si ponatur erit locus prius corpus. sed locus est terminus corporis pñentis. Et etiam nō est spaciū separatū neqz separabile vt prius vñsum est. igitur zc. Secūdo ad sensum videmus corpora huius mundi naturaliter refugere vacuū. quia videmus graua descendere ⁊ leuia ascendere. Tercio corpora huius mundi necessario indigent virtute celesti ad sui pñseruationem. sed talis pñtus cū sit accidens multiplicari nō pōt nisi p medium plenum. igitur zc.

Ad rōnes Ad primāz dicit qz si intelligatur de motu vñs. vñsaliter nō habet apparentiā. qz pñgit pleniū motū localiter recipit in pleno. s. dū intrat locū corpus pñstēs cedit et in aliqua pñfit pñdensatio. Ad scdam dī qz ad saluādū pñdensatiōē et rarefactiōē nō oportet ponere vacuū. qz nō sūt pñgressiōē priū ad inuicē. sed p talem alteratiōē qua materia mutat de minori pñtate ad maiorem vel ecōuerso. Ad terciā dī qz in augmētatiōē nutrimentū primo recipitur in locū pleniū. sed corpus pñstēs cedit in aliū vel condensat. et in termino augmētī fit extensio priū formalī qñ nutrimentū pñertit in substantiam alit. ideo ibi nō oportet duo corpora esse in eodē loco. Ad quartā dicit qz vas pleniū cineribz tñ recipit de aqua ac si non essent cineres in eo nō pñter vacuū s. pñter alias causas. Prima est subtilitas vñusqz ex qua sequit facit pñmixtiō. Scda ē qz pñter siccitatem cinerum magna pars aque consumitur. Et hec de questione

D quale autē se habeat oportet accipere qd signifi-
cet nomen. Videt autē vacuū locus esse in quo ni-
hil est. Huius autē causa est. qā omē qd est corpus
opinantur esse. Omē autē corpus in loco est. vacuū autē est in
quo nullū corpus est. qre sicubi nō est corpus nihil esse hic
Corpus autē iterū omē opinantē esse tangibile. hmoi autē est
qd habet grauitatem aut leuitatem. Accidit igitur ex syl-
logismo hoc esse vacuum in quo nihil est graue aliquid aut
leue. hec qdem igit ex syllogismo. sicut prius diximus acci-
dunt. Sed incōueniens est vt pñctum vacuū sit. Opor-
tet em locū esse in quo loco corporis sit spaciū tangibilis.
Sic igit videt dici vacuū vno qdē mō nō plenum sensibile
corpore s. tactū. Sensibile autē s. tactū est grauitatē ha-
bēs aut leuitatem. Unde et sic dubitabit aliquis quid vñqz
dicat. si habeat hoc spaciū colorem aut sonum vñum va-

Quartus liber

cum an non. Aut manifestum est si quidem accipiat corpus quod tangitur vacuum esse. si vero non minime

Alio autem modo in quo non est hoc aliquid. neque substantia aliqua corporea. Unde quidam dicunt vacuum esse corporis materiam. qui quidem et locum dicentes idem hoc. non bene. materia quidem enim non separabilis est a rebus. Vacuum autem querunt sicut separabile. Quoniam autem de loco determinatum est. et vacuum locum necesse est esse si est priuatum corpore. Locus autem quomodo est et quomodo non est dictum est. manifestum est quoniam sic quidem vacuum non est. neque separatum. neque inseparabile. Vacuum enim non corpus. sed corporis spacium voluit esse. Unde vacuum videtur aliquid esse. quia et locus. et propter hoc acceptum est. Prouenit enim motus. qui est secundum locum. et locum dicentibus esse aliquid preter corpora incidentia et his qui vacuum. Causam autem motus opinantur esse vacuum sic. sicut in quo mouetur. hoc autem erit quale. locum quidem dicunt esse. Neque una autem necessitas est. si motus est esse vacuum. Omnino quidem igitur omnis motionis nequaquam. Unde et mellissimum latuit. altera namque contingit plenum. Sed neque secundum motum locum. Simul enim subingredi adinuicem contingit. si nullum spacium separabile sit preter corpora mota. et hoc manifestum est etiam in continuorum revolutionibus. sicut in his que sunt humorum. Contingit autem densari non in vacuum. sed propter quod ea que insunt elabuntur. ut aqua collisa aere qui inest. Et augmentari non solum ingrediente aliquo. sed et alteratione. ut si ex aqua fiat aer. Omnino autem et que est de augmento ratio. et in cinerem diffuse aque. ipsa seipsam impedit. Aut enim non augetur quolibet. aut non corpore. Aut contingit duo corpora in eodem esse. Dubitationem igitur volunt communem soluere. sed non demonstrant vacuum quomodo est. Aut omne corpus necesse est vacuum. si penitus augetur. et augetur per vacuum. Eadem autem et in cinerem ratio est. Quod quidem igitur et ex quibus demonstrat vacuum soluere facile sit manifestum est. Quoniam autem non est vacuum sic diuisum sicut quidam dicunt dicimus iterum

Physicor

Si enim est uniuscuiusque loci mutatio aliqua simpliciter corpore /
rum natura. ut ignis quidem sursum terre autem deorsum
et ad medium. manifestum est quod non vacuum erit causa loci mu-
tationis. Cuius igitur causa erit vacuum. Videtur autem causa
esse motus secundum locum. Quibus autem causa non est. Amplius si
est aliquod velut corpus privatum corpore cum sit vacuum quomodo /
uebitur positi in ipso corpore. Non enim iam in omne. Eadem autem
ratio et ad locum esse aliquid operantes separati in quem fertur quod
fertur. quomodo enim movebitur positum. aut manebit. et de sursum
et deorsum. et de vacuo provenit eadem ratio merito. Vacuum
enim locum faciunt esse dicentes. Ex quomodo iam inierit aut in locum
aut in vacuo. Non enim accidit cum totum positi sit sicut in separato lo-
co et sufferente corpore. Pars enim nisi seorsum ponatur non erit in
loco sed in toto. Amplius si non est locus vacuum non erit. Ac-
cidit autem dicentibus esse vacuum tamquam necessarium. si quidem erit motus
privatum magis esse. si aliquid intendant non perungere moveri nihil. si
sit vacuum. Sicut enim propter simile dicentes terram quiescere. sic et in va-
cuo necesse est quiescere. Non enim quod magis et minus movebitur. secundum
enim quod vacuum est non habet determinatum. Deum quoniam omnis motus. aut vio-
lentus aut secundum naturam est. Necesse est autem si quidem sit violentus esse. et
cum quod est secundum naturam. Violentus quidem enim extra naturam posterior est
eo quod est secundum naturam. Quare si non secundum naturam est unicuique physi-
corum corporum motus. neque aliorum erit motum neque unum. At vero
natura motus quomodo erit in vacuo. cum nec una sit determinatum secundum vacuum et
infinitum. Secundum quidem enim quod infinitum est. nihil erit sursum. neque de-
orsum neque medium. secundum autem quod vacuum est nihil differens sursum a deor-
sum. Sicut enim nullum. neque una est determinatum. sicut et non entis vacuum
aut. cum non sit aliquid. privatio videtur esse. Natura autem loci mutatio diffe-
rens est. Quare erit quod sunt natura determinatum. Si igitur non est natura nisi
quod et nulla loci mutatio. aut si hec est non est vacuum. Amplius nunc quod
deum piecta movent piectum non tangere. aut propter atiparistha-
sim sicut quidem dicunt. aut ex eo quod pellit pulsus aer velociori mo-
tu quod latius pulsus. secundum quam fertur in proprium locum. In vacuo autem nihil
horum contingit esse. neque enim ferri. sed aut sicut quod vehit. Amplius
nullus habebit determinatum aliquid propter quod quod movetur stabit alicubi
Quid enim magis hic quam ibi. Quare aut quiescet. aut in infinitum

Quartus liber

necesse est ferri. nisi aliqd impederit maius. Amplius aut nō ē
qdem in vacuū ob id quod cedit. ferri videt. In vacuo autem
vbiq; siliter est hmoi. Quare vbiq; fertur.

Queritur *¶* Ad saluandū motū sit ponēdum vacuū
et nō ē cā inquantū ē plenus. qz corpus exis in loco nō dat sibi rōez cau
se mor⁹. Inquantū ē vacuū. igit rē. Scōdo sic. sicut se hz carētia forme
in materia respectu mutatiōis formaz. ita se hz carētia corpis in loco res
pectu mutatiōis corpōz. q succēdit in eodē loco. s; carētia forme in ma
teria ē cā mutatiōis formaz. q silr carētia corpis in loco est cā motus cor
pōz. z illa carētia ē vacuū. igit rē. In oppositū ē phs in textu. Pro res
sponsione Sciendū pmo. q postq phs posuit opiniones antiquoz
de vacuo. z qd noie vacui fecit. Osequēter inqrit pitate iprobādo opū
nionē ponētū vacuū ēē spaciū a corpib; sepatū. z deū illā q ponit vacuū
corpib; ibibitū. z qz ponētes vacuū spaciū sepatū ad hoc ponēdū moues
bant vt ēēt cā motus naturalis tāq; id in q est. z p qd possit fieri mor⁹
local eo q vacuū cedit. i. nō resistit mobili. iō phs hāc opinionē destruit.
pmo ex pre mor⁹ ostēdēdo q si vacuū ēēt in eo nullus ēēet motus. Sē
cundo ex parte tarditatis in motu. Et terciō ex parte vacui. et de his
duobus vltimis in sequenti questione videbitur. ¶ **Conclusio.** Va
cuū nō est causa motus nec ad causandū motum ipm est ponēdū. pro
bat phs sex rōib; . Prīma est si vacuū ēēt cā alicui⁹ motus maxime ēēt
mor⁹ localis. vt etiā antiq; ponebāt. s; hoc nō. qz oē corpus naturale hz
inclinatiōem naturālē ad aliqūē determinatū locū fin ei⁹ ppiā naturā vt
ignis mouet sursum. z terra deorsuz. q natura cuiuslibet corpis est cā sui
mor⁹. z nō vacuū. Scōda rō. oē corp⁹ naturale naturalit⁹ mouet ad suū lo
cū naturālē. z naturalit⁹ in eo qēcit ppter naturālē puenientiā quā hz cū
ipō. z recedit a loco nō naturali ppter disconueniētiā. s; vacuū cū sit euis
dem rōis cū oib; suis pib; si ponat nō hz aliquā naturā p quā p pueni
re z discōuenire cū aliq; corpore naturali. q corp⁹ in vacuo positū nō moue
bitur. vel si moueat opz q silr ad quālibet pte vacui moueat. cū nō ma
gis pueniat cū vna pte qz cū alia. hoc aut ē impossibile. igit rē. Et hec
eadē rō videt ēē illos q ponit vacuū ēē spaciū sepatū. Tercia rō. si va
cuū ponat ēē eiusdē essentie z rōis in oib; suis pib;. q mobile in eo po
sitū eq̄liter ab oī pte vacui rēdit. z p pns opz q ppetue maneat imobi
le. Et ex ista rōe assignant aliq; cām qētis terre in medio mūdi qz ab oī
pte eq̄liter trahit. Quarta rō. oīs motus est naturalis vel violentus. et
qz mor⁹ violēt⁹ ē deuitatio a motu naturali z vt pūatio ei⁹. qz fit ptra in
clinatiōem mobit⁹ ad suū motū naturālē seq̄tur q si in vacuo nō pte ēē mo
tus natural⁹ nec etiā violent⁹. s; in vacuo ēē nō pte mor⁹ naturalis. q nec
violent⁹. Minor pz. qz oīs mor⁹ naturalis ad aliquā dīam positōis ē. et
diuersoz corpōz mor⁹ naturales sunt ad diuersas ptes loci naturalis.
s; in vacuo nō est aliquā naturalis dīa ptiū adinuicē. q nō pte ēē cā natu
ralis motus. s; magis destruit motū naturālē. sicut em in infinito si ēē

Physicorum

16

nō esset sursum deorsum. neq; mediū vt dictū est. ita nec in vacuo. Aliter
enī in infinito q̄ in vacuo. qz in infinito ista nullo mō inueniunt distincta
nec ex natura rei. nec quo ad nos. s; in vacuo ista repirent distincta quo
ad nos. z nō ex natura rei. qz vacū hz rōem p̄uatiōis z nō entis. nō enī
tis aut nulla est dīa. iō in vacuo nō repirent sursum z deorsum dīa ex na
tura rei Quinta rō est. si vacū ēēt. seq̄ret q̄ p̄iectū post recessum a p̄h
ciēte nō moueret p̄ns est p̄ra exp̄ientia. p; p̄na. qz mor? p̄iectōis post
separatōem a p̄mo. p̄iiciente s̄m aliquos ē antiparisthasis. i. repulsiō me
diū ad mediū. qz mediū p̄mo p̄cūsum a p̄iiciente pellit mediū sibi p̄p̄i
quū quousq; cesserit violētia medio ip̄ressa s̄m aliquos. tū cā illius mo
tus ē mediū p̄mū p̄cūsum a p̄iiciente p̄mo. in quo ē ip̄ressa violētia que
mouet ip̄m p̄iectū. s; si ēēt vacū nullo istoz modoz posset assignari cā
mor? p̄iectoz. q̄ nō ēēt cā motus Sexta ratio. si poneret vacuum nō
sciremus assignare causam quare mobile magis moueretur ad vnā par
tem q̄ ad aliam. nec etiam quare magis quiesceret. z si moueat oportet
q̄ vbiq; moueat. sed hoc est impossibile. Accedens cōfirmatur. qz anti
qui dixerunt vacū esse causam motus. qz cedit mobili. id est nullaten?
resistit. ergo cum s̄m oēm prem cedat equaliter seq̄tur q̄ mobile si inci
piat moueri s̄m quālibet partem simul mouebitur vlt̄ sp̄ quiesceret quod
est inconueniens. ergo vacuum nō debet poni causa motus. Ex quo se
quitur q̄ nō est ponendū vacuum. qz destructa causa destruitur effect?
Sed causa quare antiqui ponebant vacuum erat ad saluandū motum
et vt esset causa motus. sed nō est cā motus. ergo nō est ponendū.

Ad rōnes Ad p̄mam dicitur q̄ locus nō est causa mor?
naturalis. qz sit plenus vel vacuus. sed qz mo
bile habet naturalem inclinātōem z p̄uentioniā cum suo loco naturalē
qz est p̄seruatiuus locati. Ad scōdam dicitur. q̄ carentia forme in ma
teria nō est causa mutatiōis formaz. qz nihil īfuit ad talem mutatiōem.
licet benedicatur p̄ncipium per accidens. vt dictum est in p̄mo. Dicit
vlt̄ra q̄ vacuum nō est solum ex carentia vnius corporis in loco. qz si sic
om̄is locus esset vacuus. sed vlt̄er ex carentia cuiuslibet corporis. mo
do cum locus caret vno corpore est replētus alio. Et hēc de questione

2^oplus aut et ex his manifestū est qd dicitur. Videm?
enī idem et graue et leue corpus velocius ferri propter
duas causas. Aut in differendo p̄ quod vt p̄ aquā. aut p̄ terrā.
aut p̄ aerē. aut in differēdo quod fertur. si alia sunt eadē p̄pter
excellentiā granitatis aut lenitatis Hoc igitur p̄ quod fert̄ cau
sa est. qz impedit maxime qdē qd p̄ra fert̄. postea aut z manēs
Magis aut quod non facile diuiditur. huiusmodi aut grossi
us est. Id igitur in quo est. a. mouebitur p̄ b. quod in quo c. rē
pus per ip̄m aut d. cum sit subtilius. Si equalis longitudo ē
ip̄ius b. que est ip̄ius d. s̄m analogiam impediētis corporis.

Quartus liber

Sit em b quidem aqua. d vero aer. Quanto igit subtilius
aer aqua et incorpalius tanto citius a. p d mouebitur q̄ p b.
Habet igitur eandē rationē fm quā qdē distat aer ab aqua ve-
locitas ad velocitatē. Quare si dupliciter subtile est. in dupli-
ci tpe quod est ipm b. transibit a q̄ d Et erit in quo est c temp⁹
dupliciter in quo est e. Et semp iam quātūcūq; sit incorpalius
et minus impeditiū. ⁊ bene diuisibilis p quod fertur citius
mouebitur. Vacuū aut nullā habet rationē qua excellatur sub-
pleno. sicut neq; nihil ad numerū Si em quatuor tria excellūt
vno. pluri aut duo. et adhuc vnū pluri q̄ duob⁹. Nihil autē
nō amplius habent rationē qua excellunt. Necesse est em diui-
di excellens in excellentiā ⁊ in id quod excellitur. Quare erunt
quatuor quantocūq; excellunt et nihil. Unde neq; linea pun-
ctum excellit. nisi cōponat ex punctis. Similiter aut vacuum
ad pleniū nullā possibile est habere rationē. ergo neq; motum.
Sed si per subtilissimū in tanto talis fertur per vacuū. omne
exuperat rationē. Sit em et vacuū Equale aut magnitudine
his que sunt b. ⁊ d. a. igitur si transibit et mouebitur p. ⁊ i quo-
dam quidē tempore quod est in i. S; in minori quidē in quo
est e. ⁊ hanc habebit rationē vacuū ad plenum. Sed in tan-
to tempore quantū est in quo est i. ipius d. a transibit subtili⁹
Transibit aut. si sit aliquid subtilitate differens ab aere in quo
est. et fm hanc pportionem q̄ tempore habet in quo est e. ad
tempus in quo est i. Si em tanto subtilius est corpus in quo
est ⁊. ipso d. quantum exuperat e ipm i. transibit e contrario ve-
locitatem in tanto. quātū i. ipm exuperat ⁊. quod in quo est a.
si feratur. Sūgitur nullum sit corpus in quo est ⁊. adhuc velo-
cius sed erat in quo est i. Quare in equali tempore transibit q̄
est plenum et vacuū. Sed impossibile est. Manifestū est igit
quod si fuerit aliquod tempus in quo vacui quodlibet fertur.
accidet hoc impossibile. In equali em accipietur. ⁊ quod ple-
num est transire aliquod et vacuū. Erat em aliq̄ analogū cor-
pus alter ad alter. vt tps ad tps: Sed sicut in capitulo est di-
cere. palā accidentis causa est. qz motus qdē ad motū omnino
pportio est. in tpe em ē. Tps at ois ē ad tps finis vtriusq; Va-
cuū at ad pleniū nō ē fm qdē igit qz dicit p q ferunt. hec arguit.

Physicorum

Secūm autē horum que ferūtur excellentiā hec sunt. Vide-
mus em̄ maiore inclinacōem hūcā aut granitatis aut leuita-
tis. si alia sūt se habēt figuris citius ferentia p̄ equale spaciū
finitum. et sūm rationem quā habent magnitudines adinu-
cem. Quare et per vacuū. sed impossibile est ppter quā enim
eā fertur velocius. In plenis quidem em̄ ex necessitate. Ve-
lorius em̄ diuidit ex fortitudine maius. Aut em̄ figura diui-
dit aut inclinatione quā habet qđ fert aut plectū. Eque velo-
cia ergo oīa erūt. s; impossibile est. Qđ quidē igit si vacuum
sit accidat cōtrariū. qđ ppter qđ pbant esse vacuū. manifestū
ex dictis est. Hi quidē igit opinant vacuū esse. Si qđd erit
sūm locū motus discretū sūm se. Hoc at idē est ei qđ est dicere
locū eē aliqđ separatū. S; hoc qđ sit ipossibile eē dictū ē prius.

Et p se aut cōsiderantib; videbit vtrq; dictū vacuū. sicut
vere vacuū. sicut em̄ in aq; si ponat aliqđ cubū. distabit tan-
ta aqua q̄tus est cubus. sic et em̄ ē in acre. s; sensui īmanife-
stum est. Et sp̄ igitur in om̄i corpe habenti trāsmutatōnem
ad qđ ē aptū natū mutari necesse est nisi coeat tū mutari aut
deorsūz sp̄. si deorsum ē motus. sicut ē terre. aut sursum sicut
ignis. Aut in vtraq; aut quale aliqđ sit impositū. In vacuo
aut sit hoc qđd em̄ ipossibile ē. Nullū em̄ corpus ē. s; p vacuū
eql̄e spaciū trāsire videt. qđ quidē erat prius in vacuo. tanq̄
si aqua nō cederet ligneo cubo. neq; aer. s; oīa trāsibūt per
ipsum. At vero cubus habet tantā magnitudinē quātā ha-
bet vacuū. Qđ si calidū ē aut frigidū. aut graue aut leue ni-
hil minus alterū incē ab oib; passionib; ē. et si nō diuisibile
sit. Dico aut corpus lignei cubi quare etia; si sepe ab oib;us
alijs. et neq; graue neq; leue sit. p̄inebit equale vacuū. 2 ī ea-
dem erit qđ est loci et vacui pte equali cubi. Quid igit distabit
cubi corpus ab eql̄i vacuo et loco. Et si duo h̄mōi sint pro-
pter qđ nō qlibet in eodē erūt. Unū qđd em̄ igit hoc incōueni-
ens et ipossibile est. Amplius at manifestū est. qz hoc cubus
habet trāsmutatus qđ et oīa alia corpora h̄nt. Quare si a lo-
co nihil differt qđ oportet locū facere corpib; extra vn̄iūscu-
iūq; corpus. si ipossibile est corpus. Nihil em̄ pfert. si aliter
circa ipsum equale spaciū huiusmodi sit. Amplius opor-

Quartus liber

ret manifestū esse equale vacuū sit in his que mouent. Nūc autē nusquā infra mūdum. aer em̄ aliquid est non videt autē. Neq; aqua si essent pisces ferrei. Tactū em̄ est discretio illi us quod tangitur. Quod quidem igit non separatū sit vacuum ex his manifestum est.

Queritur utrum si esset vacuum. graue vel leue simplex ibi possum moueretur successiue et nō subito. **Arguitur** qd sic qz omne qd mouetur localiter prius transiret spaciū minus se q̄ equale. et equale q̄ maius. s; si esset vacuum ibi esset spaciū minus equale et maius corpore graui. ergo graue ibi positiū prius transiret spaciū equale q̄ maius. et sic successiue moueret. **Secundo sic.** Prius et posterius in motu causant ex priori et posteriori in spacio p qd fit motus. sed si eēt vacuum in eo essent prius et posterius. ergo etiam in motu esset prius et posterius. et p sequeſ successio. **Tertio sic.** ponatur qd totū spaciū a celo ad terram sit vacuū. et sit graue in p̄cauo celi. aut ergo illud quiesceret aut descendit deorsum. non priū quia graue existens sursum et non phibitū ibi quiesceret quod est p̄ra naturā eius. ideo mouebitur deorsum et non in vno instanti. qz sequeret qd in eodem instanti esset in p̄cto sursum. et in p̄cto deorsum. et in quolibet intermedio quod est p̄ra inaginatōnem. ergo in diuersis s; inter quibet duo instantia est tempus medium. ergo mouebitur in tempore et non in instanti. **Quarto sic.** motus celi est successiue et tamē nō mouetur p medium. ergo sublato medio et posito vacuo poterunt moueri successiue p vacuū grauiā et leuiā.

Quinto sic. dentur duo corpa rectari sup̄ficiētiū fm̄ om̄ē preiū coniuncta. et subito distinguant. aut ergo aer subintrabit eque pmo vt prius fm̄ vnā preiū q̄ aliam. nō priū qz om̄e corpus prius fertur in locū sibi p̄pinquū q̄ in distantem. ergo in illo vacuo successiue mouebit. In op̄posito est p̄bus in textu. **Pro responsione** Sciendū qd post q̄s improbauit opinionē ponentium vacuum esse spaciū separatū et hoc ex pre motus. Consequenter easdem improbat ex pre velocitatis et tarditatis in motu. **Gratia cuius** assignat duas causas propter quas vnū corpus velocius mouetur altero. Prima est ppter differentiam mediū in raritate et densitate. vt si sint duo mobilia equalis q̄ritatis et eiuſdem figure et vnū moueat p aerem et aliud per aquā p̄mū velocius mouebit alio in illa p̄portōne in qua aer est subtilior aqua. Alia causa est ppter d̄ram mobilis in grauitate et leuitate in q̄teuz h̄mōi. qz grauius vel leuius altero velocius mouet ceteris parib; . **Circa primā causam** dicit p̄bus qd medium quando fertur contra mobile maxime impedit motum eius. vt p̄z in nauī ascendenti in flumī. Si vero mediū quiescat adhuc impedit. Si vero moueatur cum mobili. iuuat motum mobilis sicut fluxus qui defert nauem inferius. sed inter ea que impediūt motum illud medium quod est grossius et quod nō facilius diuiditur magis impedit. **Conclusio.** Si esset vacuū et tota successio motus veniret ex pre mediū. vt antiqui ponebant corpus simplex in vacuo positiū nō moueret suc

7 Physicorum

cessive s; subito. pbat rationib; pbi Prima est. qualis est proportio motus
 ad motum in velocitate et tarditate talis est proportio medij ad mediu in ra
 tione et densitate supposita equalitate mobilium in quantitate et figura et
 in virtute motiva. ut patet per primam causam maioris velocitatis motus pos
 sitam. sed in vacuo nulla est proportio quia unum aliud excedit. ergo motus
 factus in vacuo nullam habebit proportionem ad motum factum per plenum. sed ois
 motus qui fit in tempore habet certam proportionem ad motum qui fit in tempore. ergo si mo
 tus fieret in vacuo non fieret in tempore s; in instanti. Secundum pbat pbs
 quod ois excedens alterum continet excessum. et in quo excedit ipsum. ideo non di
 cimus quod quatuor excedat nihil quod tunc continerent nihil. s; bene excedunt
 unum duo vel tria. s; vacuum non continet plenum. nec e contra. ergo vacuum ad ple
 num nulla est proportio quia unum excedit alterum. Secundum pbat argu
 do ad impossibile. quod si motus factus per vacuum haberet proportionem ad
 motum factum per plenum sic quod in vitro fieret motus in tempore tunc cum ois
 tempus ad aliud certam habeat proportionem sequitur quod in equali tempore fi
 eret motus per plenum sicut per vacuum et adhuc in minori tempore per plenum quod
 per vacuum quod est impossibile. Patet tamen contra. quod dicitur tempus motus.
 qui fit per plenum. et tempus motus qui fit per vacuum cum illa duo habeant certam
 proportionem ponat quod tempus mensurans motum in pleno excedat tempus
 mensurans motum in vacuo in aliqua certa proportione. puta in medietate. sub
 tiliter. s; mediu plenum. In illa proportione diminuetur tempus. et sic in equali tempe
 re et motus per plenum et adhuc subtiliter mediu fin medietate. sequi
 tur quod in minori tempore in duplo fieret motus per plenum quam per vacuum. Sed circa
 istas rationes Averro. insurgunt difficultates. Prima est. quod motus habet des
 terminatam velocitatem ex proportione motoris ad mobile. etiam si nullum sit impe
 dimentum. s; si fiat motus per vacuum adhuc habebit proportionem in velocitate
 ad motum qui fit per plenum. Hinc patet primo. quod in motu celi est des
 terminata velocitas et tamen a nullo impeditur. Secundo quod ex hoc quod in spa
 cio per quod fit motus est recipere prius et posterius. ita et in motu. et inde
 sequitur motum esse in determinato tempore. verum est tamen quod huic velocitati determi
 nate ex proportione virtutis motoris ad mobile potest aliquid subtrahi ex ali
 quo impedimento. ergo non oportet quod proportio motus ad motum in velo
 citate sit sicut proportio impedimenti ad impedimentum. ita quod si non sit aliqd
 impedimentum quod fiat in non tempore. s; solum fin illa. proportionem impedimenti ad im
 pedimentum sit proportio retardationis ad retardationem. s; si fit motus per va
 cuum bene sequitur quod nulla sit retardatio super velocitatem naturalem. s; non sequitur
 quod ille motus non habeat proportionem in velocitate naturali ad motum qui fit per
 plenum. Ideo respondet fin Avicenna et secundum Thomam quod rationes per hi non sunt itel
 ligende simpliciter tanquam demonstrationes quod in vacuo nihil possit moveri successi
 ve. s; solum probant quod in motu secundo per vacuum nulla sit retardatio contra ex
 tra mediu impedientis. unde dicitur quod duo sunt causantia velocitatem et tarditatem in
 motu. Primum est proportio virtutis motoris ad mobile. et velocitas contra ex
 illa proportione naturalis est. Secundum est dispositio medij quod fin maiorem vel mino
 rem desiderat per magis vel minus retardare motum et impedire velocitatem natu
 ralem. et sic proportio eius ad mediu non facit proportionem motus ad
 motum. sed solum retardationis ad retardationem quare remoto me

Quartus liber

dio non remanet retardatio ex parte medij. sed adhuc remanet velocitas
 naturalis ex debita proportionem virtutis motoris ad mobile. Unde dicit
 Thomas q. rationes philosophi inducere sunt ad contradicendum opinio
 ni antiquorum qui ponebant vacuum. ut non impediret motus. ita q. finem eos
 medij plenū est tota causa tarditatis in motu. ideo Aresto. arguit contra
 ipsos ac si tota causa successionis in motu pueniret ex pre medij. Unde
 dicitur est ad questionem q. si poneret vacuum tanq. spaciū separati ab omni corpi
 pore naturali habēs tres dimensiones. et cū hoc supposito q. tota resisten
 tia causans successionem motus pueniat ex pre medij tunc corpus simplex
 positiū in vacuo subito moueret. ut bene probant rationes philosophi. que
 vigorem non habent nisi accepta illa suppone. S. si poneret spaciū se
 paratum a corpore naturali. et non a corpore mathematico. et non suppona
 tur suppositio antiquorum. tūc graue simplex positiū in vacuo successiue
 et in tpe moueret. et non veniret illa successio ex resistentia medij. sed ex re
 sistentia motoris ad mobile. et etiam oppositionis situs ad sitū. Si enī
 poneret vacuum simpliciter sic q. esset negatio tam corporis naturalis.
 q. corporis mathematici sic q. nullam haberet distantia ex natura rei corpi
 pus simplex in eo positiū non moueret in tempore. q. in ipso non esset pri
 us aut posterius. nec magis aut minus finem rem. s. solū finem ymaginatio
 nem. et p. hoc solū rationes quatuor ante oppositum. Secūda diffi
 cultas est. si medij plenū impedit motum. ut dicit philosophus. sequitur q. i. hoc
 mundo inferiori nullus erit motus pure naturalis. et non impeditus. et q.
 plenū non erit naturale medij motus. sed vacuum quod non impedit motus
 tum. Ad hoc respondet q. ex quo motus naturalis incipit loco non na
 turaliter tendit in locū naturalem. ideo quousq. pueniat ad locū naturale
 non est inconueniens q. aliquid non naturale sibi adiungat a quo tamē pau
 latim recedit. Unde medij plenū quodāmodo impedit et quodāmodo iu
 uat motū impedit ppter eius densitatem. q. resistit eius diuisioni. sed iu
 uat p. hoc q. quodāmodo est conaturale mobili. et quāto plus mobile ac
 cedit ad locū naturalem tanto medij est magis conaturale et magis iu
 uat motū eius. ideo motus naturalis sp. in fine interceditur. Tertia diffi
 cultas est. q. in corporibus naturalibus est rarissimū corpus. ut ignis vel
 celū. ergo non semper cōtingit accipere corpus rariū finem quālibet portio
 nem temporis ad tempus. qd tamen supponit ratio prehabita. Respon
 det q. non est de natura corporis mobilis in cōi q. in naturalibus corporibus
 sit determinata q. tās. sed hoc puenit ratione formatū naturalū q. req. s.
 runt in sua natura determinata raritatem vel densitatem. et q. in hoc li
 bro cōsideratur de ente mobili non cōtracto. ideo plus vritur illa suppo
 sitione. q. non repugnat corpori inq. tum hic cōsideratur. Secūda ratio
 principis ē et sumit ex causa velocitatis et tarditatis in motu finem q. venit
 ex parte mobilis. q. per equale spaciū mobile grauius ceteris parib. vel
 locius mouet et in habetibus equalem grauitatem illud quod habet mino
 rem grauitatem adhuc velocius mouetur et citius diuidit medij. Et in
 habetibus equalem grauitatem vel q. tatem illud quod habet figurā
 magis dispositam ad motū. v. puta rotundā. vel acutā velocius mouet
 q. non est nisi q. facilius diuidit medij ergo cum in vacuo non esset me

Physicorum

diu qđ diuideret si in eo fieret motus qđ omnia corpora eque cito moueretur per ipsum. qđ est contra imaginatōem. qđ grauiora semp̄ velocius mouentur deorsum. Et istis inferitur qđ non est ponendū vacuū ad saluandū motū. et hoc probatū est ex parte motus et ex parte velocitatis et tarditatis motus. et hoc idem probat phis iam ex parte vacui s̄m se tribus rōnibus. ¶ Prima est. si hoc mō ponat vacuū spaciū separatū sequit̄ qđ duo corpora poterint esse simul. et qđ erit penetratio dimensionū. Cōsequētia p̄ qđ si illo mō poneret vacuū illud non p̄t cedere corpi ingredit̄ ipsū. qđ si cederet hoc esset p̄ motū. nihil aut̄ mouet nisi corpus. ergo dimensiones vacui penetrarent a dimensionibz corporis ingredit̄. et cū duo corpora non hūc repugnantiā ad esse simul nisi rōne suaz dimensionū. seq̄tur qđ si dimensiones vacui et corporis p̄t̄t esse simul. qđ etiā duo corpora poterūt ēē simul qđ est impossibile. ¶ Secūda rō. Omne corpus naturale h̄z pp̄ias dimensiones. ergo cū ponendo vacuū mō p̄dicto dimensiones vacui penetrāt dimensiones corporis et sunt simul cū eis. et p̄ p̄sequens ab ipsis nō distinguūt̄. sequit̄ qđ p̄ter dimensiones vnius corporis nō necesse erit ponere locū tanq̄ aliquid distinctū a loco. ¶ Tertia rō. si alicubi esset vacuū in vniuerso deberet apparere alicubi. sed nusq̄ appareret. ergo nō est ponendus et maxime a naturali pho. qui nihil capit nisi cū motu et materia sensibili. Nec valet dicere qđ aer nihil est. et qđ locus aeris sit vacuus. qđ licet aer nō percipit visu tū sentit̄ a tactu. sicut si essent pulces in aqua eiusdē coloris cū aqua nō possent percipi visu. sed per tactum. et posset fieri distinctio eorum ab aqua. non per visum sed tactum.

Ad rōnes Ante oppositū. Quatuor p̄me solute sunt ex dictis. Ad quintā dicit̄ qđ nō est possibile in illo casu illa corpora subito ab invicem separari eque primo s̄m quamlibet partē. sed oportet ea separari p̄mo s̄m vna p̄tem et aerē ingredi. et sic aer nō subito ingredit̄. sed successiue

¶ Sunt aut̄ quidā qui per rarū et densum opināt̄ manifestum esse qđ sit vacuū. Si quidē eīm est rarū et densum neqz coire et calcari possibile est. Si vero hoc aut̄ oīno motus nō erit. aut̄ mouet̄ totū. sicut dixit rutos. aut̄ inaequale semp̄ est mutare aquā iacrem. Dico aut̄ sic. vt si ex equali aqua faceret̄ sit aer. simul ex equali aere tantū dē aqua fieri. aut̄ vacuū esse ex necessitate. Conculcari eīm vel extendi non contingit aliter. Si quidem igit̄ rarum dicūt multa vacua separata habens manifestū est. sic neqz vacuū p̄tingit ēē separabile. sicut nec locum habentē aliquod vacuū superius. nec rarum sic. Si aut̄ non est separabile sed tamen inest aliquod vacuum. minus quidem impossibile. Contingit et̄ primū non omnis motus est causa vacui. sed qui sursum est Rarum enim tunc Unde ignem rarū esse dicūt. Postea motus causam nō sic

Quartus liber.

vacuū. sicut inque est. sed sicut vtres in eo q̄ ferūtur ipsi. sursum ferūt p̄tinuū. sic vacuū fert sursum. Quis equaliter potest motus esse vacui. et locus vacui. Vacui em̄ sic vacuū in q̄ fertur. Amplius quā assignant et graue ferri deorsum. Et manifestū est qm̄ q̄to rari⁹ rarius et magis vacuum sic magis sursum fertur. et si sit omnino vacuū. velocissime vti q̄ fertur. Fortassis aut̄ hoc impossibile est moueri. Rō autē eadem sicut pus qz in vacuo sine motu om̄ia sunt. sic et vacuū qd̄ est sine motu. Incōparabiles em̄ sunt velocitates.

Quoniam aut̄ vacuū quidem nō dicimus cause. alia vero vere dubitata. Aut motus nō erit. nisi erit densitas et raritas. aut turbat̄ celum. aut semp̄ equalis aqua ex aere. et ex aqua erit aer. Manifestū em̄ qz plus aer ex aqua fit. Accē igit̄ nisi calcate fit aut depulsum qd̄ habet̄ vltimū tumultu arifacere. aut alibi alicubi equaliter mutare ex aere in aquā vt omne corpus totius equale sit. aut nihil moueri. Semper em̄ transmutato hoc accidet. nisi circulariter circūstet. Nō semp̄ aut̄ in circulū loci mutatio. sed aliqñ et in rectum est. Si qd̄em igitur ppter hoc vacuū aliquid dicūt esse Nos aut̄ dicimus ex subiectis qm̄ est materia vna contrariorū et calidi et frigidi et aliarū physicarū p̄trietatū Et ex eo q̄ potentia est actu ens fit. Et nō separabilis quidē materia est. esse aut̄ alterum est. Et vna quidem numero si continet̄ coloris calidi et frigidi. Est igit̄ et corpis materia et magni et parui eadem. manifestum est autem Cum em̄ ex aqua aer fiat. eadem materia non accipiens aliud aliquid facta est. Sed quod erat potentia actu facta est. et iterum aqua ex aere similiter. aliquando qd̄em in magnitudinem ex paruitate. aliquando in paruitatem ex magnitudine. Similiter igitur et cum multis aer existēs in minore sit mole et ex minori etiam maior potentia cum sit sic materia vtraq̄. Sic em̄ ex frigido calidum et ex calido frigidū eadem. qz erat potentia. sic ex calido magis caliduz nullo facto in materia calido qd̄ nō eēt calidum quādo erat minus calidū. Sicut qd̄em nec maioris circulatio et connexitas. si fiat minoris circuli eadem cum sit aut alia. in nullo alio factus est ambitus

Physicorum.

Quod non esset ambitus sed rectum. Non enim deficiendo minus aut maius est. Neque enim scintille est accipere aliquam magnitudinem in qua non est caliditas et albedo inest. Sicigitur et prior calor posteriori. Quare et magnitudo et paritas sensibilis corporis non accipiente aliquid materia extenditur. sed quia potentia est materia utrisque. Itaque idem est densum et rarum et una materia ipsorum. Est autem densum quidem graue rarum autem leue. Amplius sicut circuli circulatio conducta in minus aliud non accipit cōcauum. sed quod erat cōductum est. Sic et ignis quodcumque aliquis accipiat omne est calidum. Sicet omne conductione et distentione eiusdem materie. Duo enim sunt ab utroque denso et raro. Graue enim et durum densa videntur esse. et econtrario rara leue et molle. Dissonat autem graue et durum in plumbo et ferro. Ex dictis igitur manifestum est quod nec discretum est vacuum nec simpliciter nec in raro nec potentia. nisi aliquis velit penitus vacare vacuum causa in illius quod fertur. Sic autem que grauis est aut lenis materia que huiusmodi erit vacuum. Densum enim et rarum secundum hanc contrarietatem motus actiua sunt. Secundum durum et molle passionis et non passionis receptiua. et non loco mutationis. sed alterationis magis. Et de vacuo quidem quomodo est et quomodo non est determinatum sit hoc modo.

Queritur An sit ponendum vacuum corporibus imbibitum. Arguitur primo quod sic. quia necesse est fieri condensationem et rarefactionem. sed non potest fieri rarefactio nisi per interpositionem quarundam vacuitatum. per quas partes magis abinicein distant quam prius. nec potest fieri condensatio nisi per ingressum aliquarum partium in quasdam vacuitates corporis. igitur. Maiorem probat philosophus primo ex parte motus localis. quia nisi fieret condensatio sequeretur quod motu uno corporis localiter totum vniuersum turbaretur. Patet sequentia. quia cum aliquod corpus tendit in aliquem locum nisi fieret condensatio corpus preteritens cederet in alium locum. et illud iterum in alium. et sic de alijs. sic ad motum cuiuslibet corporis oportet celum turbari. Etiam probat maiorem ex parte generationis. quia cum ex aqua fit aer. aer genitus est maior in decuplo quam aqua. si nisi alicubi fieret condensatio oportebit necessario aliquid de aere perire in aquam. aut quod totum vniuersum augetur. et ista sunt impossibilia. si necesse est condensationem fieri. Secundo sic. in corpore raro presens plenus distat quam ante rarefactionem. et non per plenum. sed per vacuum. si ponendum est vacuum corporibus imbibitum. In oppositum est philosophus in textu

Quartus liber

¶ Sciendū primum. q̄ postq̄ p̄bus improbauit op̄iones ponentiū vā
cū tanq̄ spaciū separatum a corporibz z receptiū corporuz que mouētur
Dic sequenter reprobat op̄ionem ponentiū vacū corporibz imbibitū
Primo ponendo rōnem illam que facta est ante oppositum. Secūdo im
probando illam op̄ionem. Et tercio soluendo rōnem eorum. Et ostēdit
qualiter fiant condensatio z rarefactio. non per vacuum vt illi credebant
sed per alterationem materie per quam mutatur de minori quantitate ad
maiorē z e contra. ¶ Sciendū secundo. q̄ ponentiū vacū corporibz
imbibitū duo fuerunt modi dicendi. quidā em̄ posuerunt intra corpora
quasdam vacuitates loco z situ distantes a partibz plenis ad modū par
uorum foraminū quas poros appellabant per quas dicebant diminutio
nem z augmentationem rarefactionem z condensationem fieri. z generali
ter omnem alteratōem physicā. Et huius op̄ionis fuerūt Democri
tus z Eraclicus. Alij vero ponentes vacū corporibz imbibitū nō po
suerunt tales vacuitates loco z situ distinctas. sed posuerunt quasdam dis
tensiones penetrantes z continentes dimensiones corporum. que sū ip
sos sunt cause motus localis non eodem modo quo posuit p̄ma op̄io.
ita q̄ vacuum sit in quo z per quod corpora mouentur. s̄ per hunc modū
q̄ tale spaciū sit imbibitū. desert corpora ad modum quo vterus des
ferunt corpora quibz replentur. ¶ Conclusio prima. Non est ponen
dum vacū corporibz imbibitū loco z situ distinctum a corporibz ple
nis. Patet. quia ponere hoc modo vacū idem est sicut ponere vacuum q̄
corporibz separatum. quia illo modo ponitur quedam parua spacia loco z
situ distincta a partibz plenis. sicut ergo non est ponēdū vacū a corporibz
separatum. vt prius probatum est. sequitur q̄ etiam non est ponēdū va
cuū corporibz imbibitū loco z situ distinctum a partibus plenis
¶ Conclusio secūda. Non est ponendum vacū corporibz imbibitū
distinctum a partibus plenis vt sit causa motus localis. vt antiqui posue
runt. probat philosophus quatuor rationibz. Prima est. si hoc modo
poneretur vacū sequeretur q̄ non erit causa omnis motus localis. ergo
isti non sufficienter assignant rationem cuiuslibet motus. Antecedens patet
quia vacū sū ipsos est causa raritatis. z omne rarum est leue. z leue solū
sursum mouetur. ergo vacuum solum erit causa motus sursum. Secū
da ratio est hec. vacuum sū istos non est causa motus sicut in quo z p̄pter
quod aliquid mouetur. sed quia ipsum vacū est inherens corpore. z se
cum desert ipsum corpus. ergo oportet vacū hoc modo positum moueri
ad motum corporum. z omne motum localiter recipitur in loco. ergo seq̄
rur q̄ vacū interioris quod mouetur deferendo corpus erit vacū exteri
us in quod mouetur. z cum vacū sit locus sequitur q̄ loci erit locus quod
est inconueniens. Tercia ratio. si vacuum sit causa motus sursum per
hoc q̄ secum desert corpus in quo est. sequitur q̄ nō erit assignare causam
quare graua deorsum mouentur. Quarta ratio. si vacuum sit causa
motus sequitur q̄ quanto aliquid sit magis vacuum tanto velocius mo
uebitur. sed hoc est impossibile. quia illud quod est omnino vacuum mo
ueri non potest. quia nulla est p̄portio motus facti in pleno ad motum fac
tum in vacuo. vt prius patuit. ¶ Conclusio tertia. Condensatio z rare

Physicorum

factio non fiunt p additionem z subtractionem materie, sed per alterationem qua materia mutatur de minori quantitate ad maiorem vel e contra. Pro cuius probatione philosophus presupponit quatuor. Primo q eadem est materia contrariorum, quia contraria naturaliter sunt nata fieri circa idem. Secundo. Omne quod est actu per se fit ex eo quod est in potentia. Tercio q materia nunq separatur actu ab utroq contrariorum nisi ex fin rationem. Quarto. q eadem materia in numero successiue stat sub ambob contrarijs. Tunc arguitur, eadem est materia contrariorum, sed magnum et paruum circa quantitatem sunt contraria, ergo est eadem materia magni z parui, et cum materia manet eadem numero sub eisdem contrarijs sequitur q est eadem materia numero que mutatur de minori quantitate ad maiorem p rarefactionem z e contra de maiori ad minorem per condensationem, ergo non fit condensatio per ingressum noue materie in vacuitates corporis neq rarefactio per abstractionem quarundam partium ab alijs, sed per alterationem solum. Secundo pbat hoc phus tribus exemplis. Primum cum aer fit ex aqua aer genitus est maioris quantitas q erat aqua, et ita ibi fit rarefactio, sed hoc non contingit per additionem et subtractionem noue materie, igitur zc. Secundum signum est, cum ex minus calido fit magis calidum, hoc non est quia in minus calido fuerunt aliquae partes non calidae, vel per additionem partium calidarum, sed p alterationem omnes partes ducuntur de potentia ad actum maioris quantitatis. Tercium signum est, cum ex maiori circulo fit minor circulus, ex magis curuo fit minus curuū, hoc non est propter hoc q in maiori circulo erant aliquae partes non curuae, sed quia partes curuae erant in potentia ad maiorem curuitatem quam recipiunt sine additione noue materie, ergo similiter cum ex denso fit rarum z ex paruo magnum non fit per hoc q in denso sit aliqua pars que subtrahitur, sed quia materia densa existens sub parua quantitate erat in potentia ad maiorem mediante rarefactione z e contra mediante condensatione. Patet etiam q rarefactio z condensatio fiant per alterationem ex parte effectuum, quia ad rarum sequitur molle z leue que causantur per alterationem ad densum durum z graue, ergo signum est q rarefactio et condensatio fiant per alterationem. ¶ Et si queratur an rarefactio z condensatio sint motus, Respondetur q non sunt motus per se sed per accidens, quia annectuntur alterationi, rarefactio enim z condensatio per se sunt sicut raritatem z densitatem que sunt de genere qualitatis, vel qualitates circa quantitatem, vel sunt positiones, sed neq ad qualitates, quare species neq ad positionem potest esse per se motus, ut postea videbitur. ¶ Secundo queritur, verum rarefactio sit idem q augmentatio, z condensatio idem q diminutio. Respondetur primo q non, q augmentatio z diminutio per se terminantur ad quantitatem, sed rarefactio ad qualitatem vel positionem, igitur zc. ¶ Secundo in augmentatione, prout dicta additur noua materia et in diminutione aliquid abijcitur de materia, sed hoc non fit in rarefactione, sed solum partes variantur sicut sit, ita ut que prope erant fiunt distantiores. Similiter dicendum est suo modo de condensatione. Tercio augmentatio z diminutio sunt per se motus, non autem rarefactio z condensatio, igitur zc.

Quartus liber

Ad rationes Ante oppositum. Ad primam dicitur. q. cons-
cella maiore negatur q. per abstractionem par-
tium ab invicem. vel per ingressum earum in aliquas vacuitates fiat cons-
densatio z rarefactio. sed per alterationem qua materia mutatur de mino-
ri quantitate ad maiorem vel e contra. Ad secundam dicitur q. in rarefa-
ctione plus distant partes q. ante rarefactionem. sed hec distantia non est p.
vacuitates. sed per maiorem extensionem materie.

Consequens autem dictis est aggredi de tempore. p. m. autem
bene se habet opponere de ipso. z p. extraneas rationes vtrū/
q. eorum q. sunt est aut non entium. postea q. natura ipsius. Quod q.
dem igitur omnino non sit. aut vix: aut obscure ex his alijs vtiq.
percipiet. Hoc quod dicitur enim ipsius factum ē z non est. aliud vero futurum
et nodum est. Ex his autem z infinitum z semper acceptum tempus pponi-
tur. Ex his autem q. non sunt oppositum. impossibile esse videtur par-
ticipare aliqui subam. Adhuc autem omnis divisibilis si quod dicitur est ne-
cesse est cum est aut omnes aut quidam partes esse. Tempus autem alie fac-
te alie future sunt. z autem nihil cum sit divisibile. Ipsum autem nunc
non est p. Desurget enim p. z pponi oportet totum ex p. Tempus
autem non videtur pponi ex nunc. Amplius autem ipsum nunc quod videtur
determinare preteritum z futurum vtrū vnum z idem semper permaneat
aut aliud z aliud non facile est scire. Si quod dicitur enim nunc semper alte-
rum z alterum. nulla autem eorum q. sunt in tempore alia z alia p. sit est. q.
non pertineat. alia p. o. pertineat sicut minus tempus sub pluri ipsum
nunc quod non est p. aut fuit necesse est corruptum aliqui z ipsa quod dicitur
nunc sit ad invicem non erit. corruptum autem ē necesse est p. In co-
dem quod dicitur igitur corruptum ē impossibile est. propter hoc quod tunc
est In alio autem nunc corruptum p. nunc non pertingit. Sic enim im-
possibile est se habere ad invicem ipsa nunc. sic enim impossi-
bile habita esse in invicem ipsa nunc. ut punctum cum puncto
Si quod dicitur igitur in quod preteritum est non corruptum s. in alio. in medys
nunc q. sunt infinita sit erit. hoc autem impossibile est. Quod vero
neq. nunc s. manere idem possibile est. Nullius enim divisibilis si-
niti vnum terminum tunc est: nec si in vno sit continuum. nec si plura
Ipsum autem nunc terminum est. z tempus est accipe finitum. Amplius si
sit ē finitum tempus. z nec p. nec posterius in eodem esse. z in ipso nunc
est simul sunt que in annum sunt millesimum. his que sunt
hodie. z nec prius nec posterius nihil aliud alio. De his q.
dem igitur que in sunt ipsi tot opposita sunt

Physicorum

Quid autem est tempus. et que ipsius natura similiter et ex
traditis manifestum est. et de quibus attingimus aduenientes
prius. Quidam enim totius quidem motum dicunt. Alii autem ipsam
speram. Quamvis circulationis et pars tempus quoddam est. Cir-
culatio autem non est. pars enim circulationis est que accipit. sed
non circulatio. Amplius autem si plures essent celi. similiter es-
set tempus cuiuslibet ipsorum motus. Quare multa tempora simul
Totius autem spera visa est quidem dicentibus esse tempus. quia
in tempore omnia sunt. et in totius spera. Est autem stultius quod
dicunt quod et quod est de hoc impossibilia considerare. Quoniam autem
videtur maxime motus esse et mutatio quedam. tempus hoc
consideratum est. Uniuscuiusque quidem igitur mutatio et motus in
ipso mutato per alterationem et augmentationem est solus. aut
ubi fortasse est ipsum quod mouetur et transmutans. Tempus au-
tem similiter et ubique et apud omnia est. Amplius autem mu-
tatio quidem omnis velocior aut tardior est. Tempus autem
non est. Tardum autem et velox tempus determinant. velox quidem
quod in paucis multum mouet. Tardum autem quod in multo paucius
tempus autem non determinat tempus neque quo quantum aliquid est. ne-
que quo quale. Quod quidem igitur non est motus manifestum
est. Nihil autem differat nobis dicere in presenti motum aut
mutatorem. Et uero neque sine motu tempus est. Cum enim nihil ipsi
mutamur secundum intelligentiam. aut latet transmutantes non videtur
nobis fieri tempus. sicut neque in sardo fabulantur dormire apud he-
roes. cum expergiscunt. Copulat enim nunc primum posteriori nunc
et unum faciunt remouentes propter insensibilitatem medium. Tanquam
igitur si non esset medium nunc. sed idem et unum non esset tempus. Sic et quoniam la-
tet alterum esse. non videtur medium esse tempus. Si igitur non opinari esse tem-
pus tunc accidit nobis cum non desinimus nec unam mutatorem. sed in
uno indivisibili videtur alia manere. Cum autem sentimus et deter-
minamus. tunc dicimus fieri tempus manifestum quod non est sine motu ne-
que mutator tempus. Quia neque motus neque sine motu tem-
pus est manifestum est.

Queritur Utrum tempus sit Et arguitur primo quod non rationibus terribilibus. Prima est
impossibile est esse illud quod positum est ex his quod non sunt. sed
tempus ponitur ex preterito quod non est plus. et ex futuro quod non dum est. igitur tempus non
est. Secunda est cum multis diuinitatibus necesse est omnes aut aliquas partes esse
r. uij

Quartus liber

sed tps nulla pars ē. ut pbatū est. ergo temp⁹ non est. Nec valet dicere q^d nunc est ps tps q^d omne tps ut h³ pbs vel est mensurans tū ut binarius senariū vel ē cōponēs ut quaternarius respectu senariū sed nūc nō p^r mens⁹ furare tps nec est ps cōponēs ipm. q^d nullū cōmū cōponit ex indivisib⁹ lib⁹. igit^r 2°. Tercia rō si tps est vel est idem nūc in toto tpe vel alterū et alterū nō 2°. q^d due pres tps non possunt simul esse nisi vna⁹ contineat aliā ut mensis cōtinet diem. ergo cū nunc nihil cōtineat sequit^r q^d duo nunc non possunt simul esse. ḡ si sit alterū z alterū nūc in tpe oportz q^d aduenire vno alterū recedat z corripat aut ergo corripit in seipso z hoc nō. quia i seipso est z sic sit esset z nō esset. aut corripit in nūc pcedente. z hoc non. quia illud nō plus est aut in posterioz z tunc vel corripit in nunc mediato vl⁹ immediato nō p^rmi. q^d nunc nō sunt mediata in tpe. nec 2° q^d cū inter q^uē esset sit cū illis infinitis q^uē ē impossibile. ḡ nō ē alterū z alterū nunc in toto tpe nec p^r dicit q^d sit idē q^d cuiuslibet diuisibilis finiti oportet ad minus esse duos terminos s³ nūc est termin⁹ tps z p^r accipit tps finiti. ḡ sunt plura nunc in tempore. Secūdo illa dicitur simul fm tps q^d sunt in eodē nunc si ergo sit idem nūc pmanēs in toto tpe sequit^r q^d illa q^d fuerūt vltra mille annos sunt sit cū his q^d sunt hodie. sed hoc ē falsus. ḡ nō est tū vni nunc in toto tpe. In oppositū est pbs in textu p^r responsione. Sciendū primo q^d postq^u pbs determinauit de loco qui est mensura extrinseca mobilis loq^r taliter et de vacuo q^u ab antiq^u ponebat propter motum. Cōsequēter in hoc tercio tractatu z vltimo quartū agit de tpe quod est mensura motus et quia phisicus habet cōsiderare de motu. ideo etiam de tempore. z q^uis sit satis manifestū tempus esse quia simul cum motu percipitur qui est manifestus. tamen fm tradita ab antiquis non manifestū est que sit natura tēporis imo fm dicta ipoz nedum contingit dubitare quid sit tempus. sed etiam veruz sit ideo bene habet opponere si est vel non est per extraneas rōnes sophy⁹licas ab alijs positas z ad inquirendū quid sit tempus z verū sit. Sciendū est secūdo. q^d de tempore q^urum ad quid est diuerse fuerūt opiniones antiquoz. nam quidam dixerunt q^d tempus est motus celi qui circulario dicitur z mouebant. quia videbant temp⁹ quadam circulariōne reiterari sicut motum celi. Alij dixerunt q^d tempus est prima sphaera celestis quia omnia sunt in tempore z omnia sunt in prima sphaera celesti cū celum continet omnia. ergo tempus est prima sphaera celestis. Alij dixerunt q^d tempus est idem cum motu vel mutatōne mouebant. quia non percipit tempus sine motu sed cum eo ergo tempus est idem cum motu z in present⁹ non ponit Aristoteles differentiam inter motū z mutatōnem. sed hoc facit in quinto huius.

Conclusio prima. Tempus non est motus celi qui circulario dicitur pbat pbs. quia quelibet pars temporis est tempus. sed quelibet pars circulariōnis celestis nō est circulario. igit^r 2°. Secūda rō est hec. mot⁹ multiplicat ad multiplicatōne mobiliū cum sit in mobili subiectum. ergo si ēent plures primi celi fm ponentes esse plures mundos sequerē q^d essent plures primi motus. z per sequeⁿs plura tempora sim al quoz vnum non esset pars alterius. sed hoc est contra naturam temporis. igit^r 2°.

Physicorum

Conclusio secunda. Tempus non est prima sphaera celestis. probat philosophus. quoniam partes prime sphaere celestis sunt simul permanentes sed partes temporis non. agit et nec valet ratio istorum. quia committit equivocacionem. quia res sunt in prima sphaera celestis ut in loco. sed sunt in tempore. ut in mensura motus et duracionis earum. Etiam ibi est fallacia consequentis arguendo ex puris affirmatiuis in secunda figura. **Conclusio tertia.** Tempus non est motus siue mutatio in communibus inter cetera. hoc magis videri possit. probat philosophus dupliciter. Primo quia omnis motus solus est in suo mobili et ubi est mobile et ideo multiplicat motus ad multiplicacionem mobili sed tempus unum et idem est ubique et apud omnia ergo non est motus. Secunda ratio est. omnis motus vel est velox vel tardus sed tempus non est huiusmodi quia tardum et velox tempore determinantur et definitur. Dicit enim velox quod in paucis temporibus multum mouet. Et tardum per contrarium dicit. Sed tempus nec finem suum patetatem nec qualitatem tempore determinat cum idem non sit mensura nec definitio simplicius.

Conclusio quarta. Tempus non est sine motu. quia tempus non percipit sine motu. ergo non est sine motu. Precedens probat philosophus quia dum homines non percipiunt motum aut mutacionem neque in rebus exterioribus neque in suis corporibus aut etiam in sua imaginatione non videtur eis quod transierit aliquid tempus sicut patet de his qui in sarado dicuntur fabulose dormire apud heros et apud deos aiam enim duorum defunctorum vocabatur antiqui heros et quasi deos colebant et per cantaciones in tali facto aliqui fiebant insensibiles et tunc dicebant dormire apud heros et exercitum multa futura preueniebant tales autem ad se redeunt res non percipiunt tempus preterisse sed copulabant illud instans in quo inueniebant dormire cum ultimo nunc in quo exercebant non percipientes tempus mediū quia motum neque in alijs neque in seipsis sive corpus vel aiam percipiunt ergo tempus non percipit sine motu. Ex dictis inferunt quod tempus est aliquid ipsius motus. patet quia tempus non est motus et cum sine motu non percipit. Est aliquid ipsius motus. **Conclusio.** tempus est aliquid patet quia motus est et tempus est aliquid ipsius motus. ergo tempus est et qualiter se habeat ad motum videbitur.

Ad rationes

ante oppositum. Ad primam et ad secundam dicitur quod licet partes temporis non sint in esse permanentes sic quod una pars sit cum alia sit etiam in esse successiuo et hoc sufficit ad esse totius successiuum cum esse persistit in quadam successione suarum partium. Ad tertiā dicitur quod in toto tempore est idem et unum nunc sive subam alterum et alterum sive esse. ut patet in sequentibus.

Accipiendum autem quoniam querimus. quid sit tempus. hinc incipientibus quid motus est. Simul enim motum sentimus et tempus. Et namque si sunt tenebre. et nihil per corpus patiamur motus autem aliquis in aia fit subito simul videtur fieri quoddam tempus. Atvero et cum tempus videtur fieri aliquid simul et motus aliquis fieri videtur. Quare aut motus. aliquid est tempus. Quoniam autem non est motus. necesse est motus aliquid esse ipsum.

Quartus liber

Quoniam autem quod mouetur. mouetur ex quodā
in quoddā et omnis magnitudo continua sequitur
magnitudinē motus. propter id enim quod magnitudo con-
tinua est. et motus continuus erit. Quantum enim motus est. tan-
tum et tempus videtur fieri. Prius autem et posterius in loco
primū sunt. Hec autem positione sunt determinata. Quoniam
autem in magnitudine primū et ultimū est. necesse ē in mo-
tu prius et posterius esse proportionaliter his que sunt ibi. Et
vero et in tempore est prius et posterius propter id quod se-
quitur semper alterum ipsorum. Est autem prius et posterius
ipsorum in motu quod equidem ens motus est. tamen esse ipsius
alterum est. et non est motus. At vero et tempus cognosci-
mus cum definimus motum fin prius et posterius deter-
minantes. et tunc dicimus fieri tempus. quando in motu
prius et posterius sensu percipimus. Determinamus autem
in accipiendo aliud et aliud ipsum. et medium ipsorum alterum
Cum enim altera extrema medij intelligimus. et duo dicat
anima ipsa nunc hoc quidē prius illud vero posterius. tunc et
hoc dicimus esse tempus. Determinatum enim ipso nunc
tempus esse videtur et supponatur. Quando quidem igitur
tanquam ipsum vnum nunc sentimus. et non sit sicut prius et po-
sterius in motu. aut ut idem quidē prioris et posterioris ali-
cuius non videtur tempus fieri vllum. quia neque motus. Cum
autem prius et posterius est tunc dicimus tempus. Hoc enim
est tempus. Numerus motus fin prius et posterius. Non er-
go motus tempus ē sed fin quod numerū habet motus. Signum ē
autem. plus quodē enim et minus iudicamus numero. Notū autem plu-
rem et minorem tempus. Numerus itaque quodē tempus ē. Quoniam autem nume-
rus ē duplū et nanque quod numeratur et numerabile numerū di-
cimus: et quod numeramus tempus autem est quod numeratur. et non
quo numeramus. Est autem alterum quo numeramus et quod
numeratur.

Queritur Utrum tempus sit numerus motus fin prius et posterius
Arguitur primo quod non. quia tempus est quantitas continua. et
non numerus. quia tenet. quod numerus est quantitas discreta. Secundo sic
prius et posterius per tempus determinantur et definiuntur. et non pueniuntur des-
init tempus illa quod per hoc in definitione non pmitteret circulo. Tercio

Physicorum

hic. Tempus est mensura motus sub rōne cōtinui et ppter hoc tempus est me-
sura cōtinua sed motus distinctus sūm prius et posterius habet rōne discre-
ti. Et tempus nō mensurat motū sūm prius et posterius. In oppositū est
pbus in textu. p. i. s. i. o. n. e. Sciendū primo. q. postq. pbus disputatiue pro-
cessit inquirendo verum tempus sit et quid sit. hic cōsequenter circa tempus
pus determinat veritatem. Primo tractans de tempore sūm se. Secundo
per respectum ad ea que tempore mesurantur. Tercio circa determinan-
ta mouet se soluit aliquas rationes et adhuc de tempore determinan-
do sūm se. primo inquit definitōnem temporis. et ostendit quid sit nunc in
tempore et qualiter se habeat ad tempus. Quarto ponit proprietates ipsi
us nunc. et quinto proprietates temporis de quibus postea videbitur.

Sciendum secundo. q. ad videndum quid sit tempus in cōmuni sup-
ponendum est quid sit motus. ratio quia simul percipiuntur motus et tem-
pus nam si aliquis non percipiat motum per tempus et tamen percipiat
motum in anima subito percipiet tempus et contra percipio tempore si-
mul percipitur motus. Ex quo sequit. q. tempus est aliquid ipsius mo-
tus quia semper cum motu percipitur. vel ergo est motus vel aliquid ipsi-
us motus. sed non est motus. ergo aliquid ipsius motus. verū tamen licet
per quemlibet motum percipiatur tempus non tamen se equaliter habeat
ad omnes motus. Tempus enim primo inest motui primi mobilis cuius
est primo et per se mensura. et quia ille primus motus in omnibus alijs per-
cipitur sicut causa in effectu. ideo percipio quocumq. motu percipitur tem-
pus. ideo tempus est mensura motus mediante motu primi mobilis. et q. a
solū est in illo motu subiectiue. id nō oportet tps multiplicari ad multiplican-
tione motu et mobiliū. Sciendū est tercio. q. tps est p. m. u. i. t. u. s. sicut motus
p. z. q. o. e. q. d. mouet de quoda in quodā mouet. sicut in motu locali q. est pri-
mus oim motuū aliqd mouet ex quodā loco in quendā locū sūm aliquam
magnitudinē. et q. a. o. i. s. magnitudo ē p. m. u. a. et o. i. s. motus localis factus
p. a. i. l. l. a. magnitudinē ē p. m. u. u. s. et q. t. ē mor. tū etiā tps ēē videt. q. z. tem-
pus p. l. e. q. t. u. r. motū. id etiā ex p. m. u. i. t. a. t. e. mor. cātur p. m. u. i. t. a. s. t. p. s. nō tū ē
sic intelligēdū q. o. i. s. mor. q. u. a. l. i. t. h. a. b. e. a. t. p. m. u. i. t. a. t. e. a. m. a. g. n. i. t. u. d. i. n. e. s. p. a. c. i. j.
s. s. s. o. lū mor. localis sit sup. magnitudinē. s. z. q. u. a. l. i. t. o. i. s. mor. caput intrinsece
p. m. u. i. t. a. t. e. ex fluxu forme nō interrupto sūm quā ē mor. id mor. localis ex
duobz hz. p. m. u. i. t. a. t. e. s. ex fluxu nō interrupto ipsius vbi sūm sit. renouatōez
et h. i. n. t. r. i. n. s. e. c. e. et extrinsece a p. m. u. i. t. a. t. e. s. p. a. c. i. j. Sciendū q. r. o. q. t. a. i. m. o. t. u. q. i. i.
t. p. e. r. e. p. e. n. t. p. u. s. et posterius. Rō ē q. z. magnitudo sūm quā sit mor. localis ē
de nūero p. m. u. o. r. h. n. t. u. p. o. s. i. t. o. e. z. i. s. u. i. s. p. r. i. o. r. i. z. et i. p. o. s. t. e. r. i. o. r. i. z.
p. l. i. t. i. t. i. d. n. e. c. e. ē magnitudinē h. r. e. p. u. s. et posterius. et etiā tps. q. z. p. l. e. q. t. u. r.
motū. Aduertendū tū q. dupli p. r. i. s. i. d. e. r. a. r. i. p. u. s. et posterius i. m. a. g. n. i. t. u. d. i. n. e.
t. h. n. o. i. n. p. r. i. s. t. a. n. t. s. u. b. f. o. r. m. a. t. o. t. i. u. s. m. a. g. n. i. t. u. d. i. n. e. p. r. i. m. u. e. z. s. i. c. nō h. n. t.
ad inuicē discretōem neq. magnitudinē mēsurāt. Alio p. s. i. d. e. r. a. t. f. o. r. m. a. l. i. t.
s. e. z. s. u. b. f. o. r. m. a. p. o. i. s. et posterius. s. i. c. a. c. c. i. p. i. ū. t. a. b. i. n. u. i. c. e. q. u. o. d. ā. m. o. d. i. s. t. i. n. c. t. a.
r. a. et numerata. et hoc mō capitur sub diuersis vnitatibz ad m. n. p. r. i. n. s. i. n. s.
r. e. l. l. e. c. t. ū. v. l. i. m. a. g. n. i. t. u. d. i. n. e. z. h. mō n. u. m. e. r. a. t. i. p. s. a. m. m. a. g. n. i. t. u. d. i. n. e. z. h. n. t. m. o. d. ū.
d. i. s. c. r. e. t. o. r. u. m. Et s. i. s. t. d. i. c. i. p. e. r. d. e. p. a. r. t. i. b. m. o. r. et etiā tps. h. ē d. p. a. r. t. i. b. m. a. g. n. i. t. u. d. i. s.
Et q. p. z. q. n. h. i. l. r. e. f. e. r. t. a. l. i. q. d. ēē s. u. m. p. l. i. c. p. r. i. m. u. u. z. t. ū. a. c. c. i. p. i. p. m. o. d. ū. d. i. s. c. r. e. t. i.

Quartus liber

Sciendū qnto qz prius z posterius mori? sint idē subiecto mori. diffi-
ferit tñ rōe ab ipō mori. qz de rōne moris solū est qz sit actus entis in pos-
tētia. sed prius z posterius sibi pueniūt ex priori z posteriori in magnitudi-
dine. temp? aut insequitur mori nō inqñtū motus ē. sed inqñtū reperitur in
eo prius z posterius. qd probat pbs. qz tps insequitur motū rōne illi? qz per
cepto percipit tps. sed qñ distinguim? in motu prius a posteriori pcpim?
tempus z non aliter. hec autē distinctio fit capiēdo vnā partem moris vt
priorē. z alterā vt posteriorē terminādo illas ptes terminis indiuisibilib?
distinguentib? partē a parte. qz temp? insequitur motū rōne prioris z posteri-
oris in motu. Ex quo sequitur qz tps ē numerus moris. qā psequit motus
fm qz in ipō accipit prius z posterius q numerant p tps. vñ cū aia percipit
aliquid nūc tanqz prius z aliquid tanqz posterius iudicat inter ista extres-
ma que pcpit tanqz duo esse tps mediū. z si nō pcpitur mediū illoz mor-
tū nō pcpit vnū tanqz prius. z aliud tanqz posterius. vt si accipiat aliqd
nunc vt continens ptes tps ad inuicē. z nō vt distinguēs pte a pte tanqz
priorē a posteriori nō pcpitur tps. Ultra sequitur qz ptes motus acceptę di-
serere inqñtū stāt sub forma prioris z posterioris hñc numerari per temp?
et numerus adherēs partib? moris sub forma prioris z posterioris est de
finitio tps. Sequitur vltērius qz licet tempus sit cōtinuū de suo materiali-
tate qā mensurat motū p modū discreti meli? definitur p numerū qz per
quantitatem cōtinuā. **Conclusio.** tps bñ definit qz est numerus mori?
fm prius z posterius parz ex declaratiōe definitōnis prius posita. Et istā
definitōem pbs pbat a signo. qz illud est numerus alicui? quo iudicam?
ipm esse plus z min? sed tpe iudicamus motū maiore vel minore. qz tem-
pus est numerus motus. cū vt dicit pbs duplex est numer? vn? qz est res
numeratē. vt duo hoies vel tres equi. Alius est numer? formalis quo res
numerant. vt duo vel tria. tps autē est numerus numeratus z materialis
et non est numerus formalis quo aliquid numeratur. qā sic esset de gene-
re discretorū tñ p comparōnem ad motum bene habent quendam mos-
dum numeri formalis.

Ad rōnes Ad primā dicit qz si tempus pideret qñtū ad illud
qd est simpliciter est cōtinuū. Sed si pideret qñ-
tum ad actum eius (qui est numerare) habet rōne discreti. z dicit numer?
non simpliciter. sed numerus motus. z illud totū capis loco generis.
Ad secūdā dicit qz prius z posterius definiunt p temp? nec ista cadunt
in definitōne tps. sed prius z posterius motus fm qz a magnitudine cau-
san? z nō vt mensurant tpe ponūtur in definitōne tps gratia cui? ostens-
dit pbs qz prius z posteri? sūt primo in magnitudine. z secūdo sunt in mos-
tu. z terciō sunt in tpe. Ad terciā dicit sicut ad primā.

T sicut motus semper aliud. sic et tempus. Quod
autē simul omne tempus idem est. Ipsum em̄ nunc
idem est. z qd quidem erat esse autē ipi alterū est. Ip-
sum autē nunc tempus mensurat fm qz prius z posterius est
Ipsum autem nunc est quidē sicut idem est vero sicut nō idē

Physicorum.

fm qdem em qd in alio z in alio alteru est. hoc vero erat ip
 si nuc. Inqutu aut qdcuqz ens est ipm nuc idem est. Seq
 tur em sicut dcm est magnitudine mot? Huc aut tps sicut
 dicim? Et similiter igit pucto qd fert quo motu cognosci /
 mus z pus in ipso z posterio? hoc. qua qde qdcuqz ens idem
 est. Aut qm puctu aut linea aut lapis aut aliqd aliud hmoi
 est. Rone aut aliud est. sicut sophiste accipiut alteru coru /
 cu in theatro esse z coruscu in foro. Et hoc igit in eo qd ali
 bi z alibi alteru est. Illud aut qd fert seqtur ipm nuc. sicut te
 p? motu. Eo em qd fert cognoscim? pus z posterio? i motu
 Scdm aut q numerabile pus z posterio? ipm nuc est Qua
 re z in his qd qde ens nuc est id e pus ei z posterio? e qd in
 motu. esse aut alteru. fm em q numerabile e pus z posterio?
 ipsum nuc e. Et notu aut maxime hoc e. z mot? em per
 id qd mouet. z loci mutatio per id qd fertur. Hoc aliqd em
 qd fert: motus aut qd non. Est qdem igit sicut idem ipsum
 qd nuc dicit semp. est aut sicut no idem. et namqz est simili
 ter qd fertur Manifestu aut est. q nisi temp? sit ipm nuc
 no erit: s? qz ipsuz nuc no erit tps no erit: simul em sunt sicut
 qd fert z loci mutatio. sic z nuer? q e ei? qd fertur. z q e loci
 mutatio. Temp? qdem em est loci mutationis numerus.
 Ipmauten uc vt qd fertur. vt vnitas numeri Et ptinum
 iam temp? est ipsi nuc. z diuidit fm ipsum nuc Seqtur em
 hoc ad loci mutatoem z ad id qd fert. z mot? em z loci mu
 tatio vna est ab eo quod fertur. quia vnuz et non quodcuqz
 ens. Et namqz deficiet sed aut ratione. et namqz determinat
 priorem z posteriorem motum hoc. Sequitur autem hoc
 et quodammodo ad puctum. et puctum em ptinuat longi
 tudinem et determinat. Est em huius quidem principium
 illius aut finis. Sed cum sic quidem accipiat aliquis tan
 quas duobus vtens vno. necesse est stare si principium z fi
 nis idem puctum erit. Ipsum autem nuc propter id quod
 mouetur quod fertur semper alterum est. Quare temp? nu
 merus non sicut eiusdem pucti. quare et principiu et finis.
 sed sicut vltima eiusdem magis z non sicut partes. z prop
 ter qd dictum est. Medio em pucto tanqz duobz vtetur. et

Quartus liber

go quiescere accidit. Et adhuc manifestū q̄ nulla pars ip-
sum nunctēporis est neq; diuisio motus. sicut nec p̄icta li-
nee. linee em̄ due partes vnus sunt. s̄m quidem igit̄ q̄ ē ter-
minus ipsum nūc non est temp⁹. sed accidit. s̄m vero q̄ nu-
merat numerus. Termini quidē em̄ illius solum sunt cui⁹
sunt termini. Numerus aut̄ qui est horum equorū decem ali-
bi et alibi est. Quidem igitur tempus est numerus mot⁹
s̄m prius ⁊ posterius non continuum continui namq; ma-
nifestum est

Querit̄ Vtrum nūc sit numerus alienius quod fertur s̄m q̄
fertur ¶ Arguit̄ primo q̄ nō. quia om̄s numer⁹ est
diuisibilis. nūc autem est indiuisibile. ergo nūc nō est numerus. Secūdo
sic. quod fertur sicut mobile est quātum ⁊ diuisibile. ergo nūc qđ est indi-
sibile non est numerus siue mensura eius. Tercio sic. mobile p̄ suū mo-
tum tempus mēsurat. sed nūc nō est pars temporis nec tempus. ergo non
mensuratur ipso nūc ¶ Quarto sic. mensura rei temporalis est q̄ritas. s̄
nūc nec est q̄ritas p̄tina nec discreta. ergo nō est mensura eius qđ fertur
s̄m q̄ fertur. In oppositum est p̄bus in textu Pro r̄sione.
¶ Sciendū p̄mo. q̄ post p̄bus ostendit quid sit tempus. consequenter
intendit determinare de ipso nūc temporis. ostendendo quid sit ⁊ qualiter
se habeat ad tempus. ⁊ s̄m hoc assignat aliquas p̄ietates ipsius nūc ¶ Un-
dicit q̄ ipsum nunc est quodāmodo idem in toto tempore ⁊ quodāmodo
diuersum. vnde est idem subiecto s̄m essentiam. sed s̄m esse successiuū ei⁹
est alterum ⁊ alterū. Qđ probatur sic. quia sicut motus insequitur mag-
nitudinem. ita tempus insequitur motum. ⁊ in vtroq; reperitur p̄us ⁊ po-
sterius. ⁊ sicut se habet mobile ad motū. ita nūc ad tempus. sed mobile qđ
fertur est vnus ⁊ idem subiecto in toto motu siue sit p̄ictum qđ suo fluxu
causat lineam vel lapis vel aliquid aliud. ⁊ est alterū ⁊ alteruz rōne ⁊ s̄m
esse. sicut diximus coruscū alterū esse in theatro ⁊ alterum in foro. ergo simi-
liter nunc in tempore est vnū ⁊ idem s̄m essentiam. differens tñ s̄m esse in
q̄ritum fuit de priori in posterius s̄m renouationem siue ipsius mobilis.
qđ in spacio fertur de priori in posterius. ¶ Sciendū est secundo. q̄
p̄ ipsum nūc habet mensurari ⁊ cognosci ipsum tempus. Rō est. q̄ vnū
qđ. p̄ habet mensurari ⁊ cognosci per illud per quod habet esse. ⁊ p̄ illud qđ
est maxime notum sui generis. sed nūc est maxime notus in tempore. ergo
per ipsum nūc habet mensurari ipsum tempus ⁊ notificari ¶ Etiam motus
habet notificari per mobile. ⁊ loci mutatio per illud quod fertur. sed mobile
quod est hoc aliquid. motus aut̄ non. ideo mobile est notus ipso motu. et
habet notificare motum. Est etiam causa motus per hoc q̄ supra magni-
tudinē renouat situm de priori in posterius ¶ Sciendum tercio q̄
illud quod fertur potest dupliciter considerari. ¶ Uno modo s̄m q̄ est sub
propria forma. Alio modo p̄tuit est agens motum per hoc q̄ fertur in spa-

Physicorum

15 de prioribus in posterius, et stat sub forma motus primo modo non mensuratur per ipsum nunc, sed sua simplici unitate accepta sub ratione unitatis. Secundo modo adhuc dupliciter potest considerari. Uno modo in quantum est idem subiecto in tota renovatione situs. Et isto modo mensuratur unitate mobilis in quantum mobile manet idem in toto motu secundum substantiam. Alio modo in quantum variatur continuatur secundum esse de prioribus parte spacti in posteriorem. Et isto modo quantum ad fluxum continuum tempore mensuratur. Et pro quanto accipitur pro diversis indivisibilibus, quantum ad dispositionem secundum quam est motus numeratur per ipsum nunc. ¶ Sciendum est quarto, quod sicut se habet illud quod fertur in eo quod fluxu suo causat motum veniens de prioribus in posterius in spacio, et distinguit partem motus precedentem a sequenti, ita nunc se habet ad ipsum tempus quod fluxu suo per hoc quod est accidens et quod fertur in quantum huiusmodi distinguit partes temporis, scilicet preteritum a futuro, sicut enim punctus fluxu suo causat lineam manens vnus et idem secundum substantiam, variatur tamen secundum esse quo ad positionem in continuo. ¶ Conclusio prima. Nunc est numerus eius quod fertur. Patet quia sicut se habet mobile ad motum, ita nunc ad tempus, ergo per locum a transmutata proportione sicut se habet tempus ad motum, ita nunc ad mobile, sed tempus est numerus motus, ergo nunc est numerus eius quod fertur secundum quod fertur, non tamen est intelligendum quod nunc sit numerus qui sit quantitas discreta, sed est quodammodo numerus materialis si plura capiuntur copulata, secundum quod sunt aliter et altera secundum esse, et correspondent mobili accepto sub diversis indivisibilibus forme secundum quod est motus, quo modo habet numerum accepto sub vno indivisibili, hoc modo nunc habet rationem unitatis et non numeri, nisi solum in potentia. ¶ Conclusio secunda. Si non sit tempus non est ipsum nunc nec e contra. Probatur per simile, quia si non sit motus non erit quod fertur secundum quod fertur, et e contra si non est id quod fertur non erit loci mutatio, quia simul sunt motus et mobile in quantum fertur, et ipsum nunc se habet similiter in tempore sicut mobile in motu, et sicut unitas in numero, ergo simul sunt nunc et tempus. ¶ Conclusio tertia. Tempus habet continuari et etiam diuidi per ipsum nunc. Patet quia motus continuatur per mobile in quantum manet idem subiecto in toto motu. Et diuiditur per ipsum in quantum variatur secundum esse renovando sicut de prioribus in posterius, ergo similiter nunc diuidit et continuatur tempus. Secundo punctus continuatur lineam in quantum est principium vnius partis et finis alterius, et etiam diuidit in quantum variatur secundum esse, ergo similiter est de nunc respectu temporis. Est tamen dissimile de puncto et nunc, quia punctus est permanens, ideo contingit vti vno puncto vti duobus, ipsum bis accipien- do, sed nunc non est permanens, ideo non contingit vti vno nunc vti duobus, bis accipiendo idem nunc, quia semper fluit. Existis etiam patet differencia inter nunc et unitatem, quia nunc continuatur tempus, unitas vero non continuatur numerum.

Quartus liber.

Conclusio quarta. Nunc non est aliqua pars temporis nec est tempus pars. quia sicut se habet punctus ad lineam ita nunc ad tempus. sed punctus non est pars lineae. ergo nunc non est pars temporis. Et hoc capiendo ipsum nunc ut est certum et indivisibilis ipsius temporis. Sed si capiat ipsum nunc ut est fluens et numerans motum. illo modo est tempus. et dicitur tota substantia temporis. Et predictis tribus conclusionibus patent tres proprietates ipsius nunc assignate in textu. etiam rationes illarum.

Ad rationes Ad primam patet solutio ex dictis. Ad secundam dicitur quod licet mobile quod fertur finire sit quantum et divisibile. si tamen capiatur ut non variatur secundum primum et posterius in motu sic habet rationem indivisibilem. et illo modo mensuratur ipso nunc. Ad tertiam patet solutio ex dictis. Ad quartam dicitur quod licet nunc non sit quantitas in actu. est tamen principium quantitatis primae. et est quantitas in potentia. Et hec de questione

Inimus autem numerus qui simpliciter quidem dualitas est. Quidam autem numerus est qui est quidem sicut est aut tanquam non. ut lineae minima multitudo quidem est due aut una. magnitudine quidem non est minima. Semper enim divi dicitur omnis linea. quare similiter et tempus. Manifestum enim quidem est secundum numerum unum aut duo. secundum vero magnitudinem non est. Manifestum est autem propter quod tardum et velocius non dicitur. Multum autem et paucum et breve et longum. Secundum enim quidem quod continuum est et longum et breve. secundum autem quod numerus multum et paucum. velocius autem et tardum non est. Neque enim numerus quo numeramus velocius et tardus ullus est. Et idem autem ubique simul et prius et posterius non idem. quia et mutatio praesens quidem una facta autem et futura altera est. Tempus autem numerus est. non quo numeramus. sed quod numeratur. Huic autem accidit prius et posterius semper alterum. Ipsa enim nunc semper altera. Est autem numerus unus quidem et idem qui est centum equorum. et qui est centum hominum. Quorum autem numerus alter est equi ab hominibus. Amplius sicut contingit motum esse eundem et unum iterum et iterum sic et tempus contingit. ut hyemem aut ver aut autumnum. Non solum autem motum tempore metimur. sed motu tempus propter definiri ad invicem. Tempus quidem enim determinat motum cum sit numerus ipsius. motus autem tempus. Et dicimus multum aut paucum esse tempus motu mensuratum.

Physicorum

tes sicut et in numerabili numerū. Numero quidē equorum multitudinem cognoscimus. Iterum autē vno equo equorū numerū ipsum. similiter autē et in tempore et in motu est. tēpore quidem em̄ motum. motu autē tempus mensuramus. Et hoc rōnabiliter accidit. Imitatur em̄ magnitudinem quādem motus: hūc autē tempus. eo quod quātā et p̄tinua sunt diuisibilia. propter quidem em̄ magnitudinem esse h̄mōi mot⁹ hoc sustinet. propter autē motum tempus. et mensuram⁹ magnitudinem motu et motum magnitudine. Multa em̄ dicimus esse viam si processus multus. Et hūc multū si via multa. Sic igit⁹ temp⁹ si mot⁹ et motū si tempus

Queris Utrum tempus mensuretur motu. ¶ Arguitur primo quod non. quia motus mēsuratur tempore. ergo nō econtra. Patet consequentia. quia tunc idem esset prius et posterius. not⁹ us et ignot⁹ respectu eiusdem. ex eo quod mensura debet esse prior et notior mensurato. Secūdo sic. ratio mensure est quantitati appropriata. et sic si bi soli conuenit. sed motus non est quantitas. ergo non potest mēsurare tēpus. Tercio sic. tempus est mensura motus. sed mensure non est mēsurata. aliter procederet in infinitum. ergo tempus non mensuratur motu.

In oppositum arguitur per philosophum dicentem. Non solum autē motum tempore mēturatur. sed motu tempus. Pro responsione

¶ Sciendū est p̄mo. quod postq̄ phus ostendit quid est tempus declarādo eius definitionem. et etiam quid est nunc in tempore. et posuit p̄prietates eius. Hic p̄sequenter ex definitione temporis assignat rationes quātidā p̄prietatum que tempori attributur. inferens p̄mo ex definitione temporis quod tempus quātum ad actum eius qui est mensurare motum est quo dāmodo discretum. quia in mensurando motum habet modū discreti. et ideo dicitur quod tempus est numerus. sed quia non est numerus simpliciter sed numerus numeratus applicatus motui in quo partes sunt simpliciter continue et diuise fm̄ quid. ideo tempus simpliciter est cōtinuū quātum ad eius substantiam. Tamen habet modū discreti quātum ad actum mensurandi. ideo fm̄ quid est discretum. passionēs discreti sibi attributur. et sicut fm̄ simpliciter. et hoc est vnitās. vel minimū in genere numeri habens rationem numeri. vt est dualitas. sed in p̄tinuo nō est dare minimū quod sit in genere p̄tinui et habens rationem p̄tinui. cum p̄tinuū sit diuisibile in infinitum. ideo in tempore inq̄ritum discretū est potest dari minimū simpliciter. sed vnus tempus. et minimū in genere numeri. vt duo tempora vel due partes temporis. Sed isto modo non est in eo dare maximū. sed si p̄sidetur tempus inq̄ritum p̄tinuū p̄pter diuisibilitatē eius in infinitū nō ē in eo dare minimū. Et hec est p̄prietās p̄ma temporis. Secunda p̄prietās temporis est. quod tempus dicitur breue vel longū inq̄ritum est cōtinuū. quia breue

Quartus liber

Vel longum sunt passionis continui. Et dicitur multum et paucum inquantum est discretum. quia ille sunt passionis discreti. sed nunquam dicitur velox vel tardus. quia nullus numerus siue formalis siue materialis dicitur velox vel tardus propter causam prius dictam. Tercia proprietas est tempus simul existens est idem numero ubique. id est respectu omnium que mouentur. quia non diuersificatur secundum diuersa mobilia. est tamen diuersus secundum diuersas partes eiusdem motus secundum quas accipiuntur prius et posterius in tempore. ideo tempus prius et posterius non sunt idem. Causa prima est. quia primus motus cuius tempus est primus et principaliter numerus vnde est. ideo etiam tempus est vnum. Ratio secunda est. quia pars illius motus que iam facta est altera est a futura. ergo similiter tempus preteritum alterum est a futuro. Et hoc ideo est. quia tempus non est numerus simpliciter. sed numerus alicuius rei determinate et prioris et posterioris in motu. et huius numero motus semper accidit alterum esse prius. et alterum esse posterius. sicut et motui. propter hoc quod ipsa nunc inquantum se habent secundum prius et posterius semper sunt altera et altera. Si enim tempus esset numerus simpliciter. tunc esset idem tempus respectu motus preteriti et futuri. sicut est numerus vnus simpliciter respectu diuersorum numeratorum. vt centus equorum et centum hominum. siue simul existant siue successiue. licet numerus numeratus sit diuersus. vt centum equi sunt aliud a centum hominibus. Quarta proprietas est. quod sicut contingit reiterari vnum et eundem motum in specie. ita contingit reiterari vnum et idem tempus. et quia non reiteratur idem motus in numero sed in specie tamen. ergo etiam non reiteratur idem tempus in numero sed in specie tamen. vt contingit hyemem vel estatem reiterari secundum speciem. ideo dicitur reiterari secundum tempus. non simpliciter sed secundum quid. Quinta proprietas est. quod non solum numeramus motum per tempus. sed etiam per motum. propter hoc enim quod ad inuicem accipiuntur oportet capere quantitatem vnus secundum quantitatem alterius. Unde quod tempus mensurat motum partem. quia est numerus eius. vt dictum est. sed quod contra motus mensurat tempus. probat philosophus primo per simile de numero et numerato. quia quandoque numerum formalem per materialia cognoscimus. et aliquando e converso numero formali cognoscimus multitudinem materialem. puta equorum. et iterum vno equo per replicationem cognoscimus numerum equorum. Similiter est in tempore et motu quia quandoque cognoscimus quantitatem temporis. et quantitas motus est ignota. et tunc tempore mensuramus motum. sed contra dum quantitas motus est nota et quantitas temporis ignota per motum mensuramus tempus. Secundo probat philosophus per simile de motu et magnitudine. quia sicut motus insequitur magnitudinem in quantitate et continue et diuisibilitate. ita tempus insequitur motum. Sed magnitudinem mensuramus per motum et motum per magnitudinem. vt si motus fuerit multus dicimus viam fuisse multam vel contra. igitur a simili per tempus mensuratur motus. et per motum tempus. vt dicimus tempus fuisse multum si motus fuerit multus. et motum fuisse multum si multum fuerit tempus.

¶ Conclusio prima. tempus mensuratur motu a posteriori. et motus mensuratur tempore simpliciter a priori. Prima pars patet ex dictis. Secunda probatur. quia ratio mensure simpliciter est a priori conuenit illi quod

Physicorum

habet rationem quantitatatis per se, sed tempus est per se quantitas et insequitur motum, ergo mensurat ipsum a priori

Ad rationes Ad primam dicitur, quod nihil prohibet idem esse notius et ignotius seipso secundum diversas rationes, et sic tempus mensurat motum tanquam aliquo notiori quo ad nos, et mensurat tempore tanquam a priori simpliciter. Ad secundam dicitur, quod licet motus non sit per se quantitas, est tamen quantitas per accidens, et potest sua quantitas esse notior ratione quantitatibus magnitudinis quam sit quantitas temporis. Ad tertiam dicitur, quod mensura accepte sub ratione mensure non est alia mensura. Sed mensura accepte materialiter quantitas ad id quod est potest esse alia mensura, ideo tempus potest mensurari per motum. Consideratum in quantum sua quantitas per quantitatem magnitudinis est nobis notior quantitate temporis. Et hec de questione

Quoniam autem est tempus metrum motus et eius quod est motu. Mensurat autem sic motum in determinando quendam motum quo mensurabit totum, sicut longitudinem cubitus in determinando aliquam magnitudinem que metitur totum. Et est totum in tempore esse mensurari tempore et ipsius et esse eius. Si enim motum et esse eius mensurat, et hoc est ipsi in tempore esse mensurari ipsius esse. Manifestum autem quod in alijs hoc est in tempore esse, mensurari esse ipsorum sub tempore. In tempore enim esse duorum est alterum, unum quidem esse tunc quando tempus est, unum autem sicut quedam dicimus, quia in numero sunt. Hoc autem significat aut sicut partem numeri et passionem, et omnino quod numeri est aliquid, aut quod est ipsius numerus.

Quoniam autem numerus tempus est, ipsum quidem nunc et prius et quicquid sunt huiusmodi, sic in tempore sunt, sicut in numero unitas et superfluous et par. Nec quidem numeri aliquid illa vero temporis aliquid sunt. Res autem sicut in numero, in tempore sunt. Si autem hoc est continentur sub numero, sicut que sunt in loco sub loco. Manifestum autem est quod niam non est in tempore esse quando tempus est, sicut neque in motu esse neque in loco quando locus est et motus. Si enim erit quod est in aliquo, sic omnes res erunt in quolibet et celum in milio: quando autem milium est, est et celum. Sed hoc quidem accidit, illud autem necesse est consequi, et ei quod est in tempore esse quoddam tempus quando et illud est, et ei quod est in motu esse tunc motum. Quoniam autem est sicut in numero, in tempore accipietur ad plus ipsius, omni eo quod est in tempore. Unde necesse est omnia que sunt in tempore contineri sub tempore.

Quartus liber

sicut alia quaecumque in alio sunt. ut quae sunt in loco sub loco.
Et pari iam aliquid sub tempore. sicut et consuevimus dice-
re. quia tabefacit tempus. et senescit omnia sub tempore et obli-
uiscitur propter tempus. sed non didicit. neque nouum factum est neque
bonum. Corruptio enim causa per se est tempus. numerus etiam
motus est. motus autem distare facit quod est. Quare manife-
stum est. quoniam quae semper sunt secundum quod semper sunt non sunt in
tempore. Neque enim continentur sub tempore. neque mensuratur
esse eorum sub tempore. Signum autem huiusmodi quoniam neque
patiuntur nihil a tempore tanquam non entia in tempore. Quo-
niam autem est tempus mensuratio motus. erit et quietis me-
trum secundum accidens. Omnis enim quies in tempore. Non enim
sicut quod motus est necesse moueri. sic et quod in tempore est.
Non enim motus tempus est sed numerus motus. In nume-
ro autem motus contingit esse et quiescens. Non enim omne imo-
bile quiescit. sed priuatum motu aptum autem natum moueri. si-
cut dictum est in prioribus. Esse autem in numero est esse quendam
numerum rei. et mensurari esse ipsius numero in quo est. Qua-
re si in tempore et sub tempore est. Mensurabit autem tem-
pus quod mouetur et quiescens. secundum quod hoc quidem motum
illud autem quiescens. Horum enim ipsorum et quietem men-
surabit secundum quod quanta quodammodo. Quare quod mouetur non sim-
pliciter erit mensurabile sub tempore secundum quod quantum ali-
quid est. sed secundum quod motus ipsius quantus. Quare quaecumque
neque mouentur neque desunt neque sunt in tempore. In tempore
enim esse est mensurari tempore. Tempus autem motus et qui-
etis mensuratio est. Manifestum igitur quoniam neque quod
non est omne in tempore erit. ut quaecumque non contingit ali-
ter. sicut dyametron lateri symetron. Omnino enim si mensu-
ra est tempus motus per se. aliorum autem secundum accidens. Ma-
nifestum est quod quorum esse mensurat bis omnibus inerit esse
et in moueri et quiescere. Quaecumque quidem igitur genera-
bilis et corruptibilis sunt et omnino quae aliquando quidem
sunt aliquando autem non sunt. necesse est in tempore esse. Est
enim quoddam tempus plus quod excellit esse ipsorum et mensurat
substantiam. Ipsorum autem quae non sunt quaecumque continer-

Physicorum

tempus. Alia quidem erant. ut homerus aliquando erat. Alia vero erunt in futurorum aliquid utriusque continet. Et si ad ambo utraque et erant et erunt. Quorum autem non continet. neque quatenus neque erit. neque est. neque erat. Sunt autem huiusmodi eorum que non sunt quorumcumque opposita semper sunt. ut asymmetron esse dyametron semper est. et non erit hoc in tempore. ergo neque symetron Unde semper non est. quia contrarium est ei quod semper est. Quorumcumque autem non semper est contrarium. Nec autem et possunt esse et non esse. et est generatio et corruptio ipsorum.

Queritur Utrum tempus sit mensura motus et quietis mobilium et quiescibilium. Et arguitur primo quod non. quia que non sunt non mensurantur tempore. sed quies non est cum sit privatio motus. quod non mensurat tempore. Secundo sic. si tempus esset mensura mobilium vel esset aliquorum in eis vel omnium. non primum. quia non est maior ratio de uno quam de alio. nec 2° quia corpus celeste cum excellat a tempore nec sub tempore patitur non mensurabitur tempore. In oppositum positum est philosophus in textu. pro responsione est. Sciendum primo. quod postquam philosophus ostendit quod sit natura temporis et etiam ipsius nunc et assignavit rationes appropriatas utriusque determinando de ipsis absolute. Consequenter agit de ipsis per comparationem ad ea que sunt in ipsis ostendendo. primo quod sit esse in tempore. secundo quod sit esse in nunc et tercio declarat aliqua dicta superius scilicet quod tempus est causa corruptionis. et quod omnis motus est in tempore et adhuc circa primum ostendit qualiter motus et alie res sunt in tempore postea vero que dicuntur esse in tempore. Sciendum secundo. quod tempus mensurat sic motum. quod primo mensuratur unam partem eius et per eam mensuraturam mensurat totum motum per replicationem nem illius partis motus. quia ut dicitur quarto metaphysice oportet unum quodque mensurari per aliquid sui generis sicut per tempus unus horum mensuratur motum factum in hora et per illud motum sic mensuratur mensuram motum diurnum et iteque per replicationem illius motus mensuramus tempus unus anni et sic persequenter sicut per quantitatem unius vline mensuram unam vline panni et per replicationem eius totum pannum. ideo male dixerunt antiqui quod totus motus celestis mensuratur primo toto tempore quia quantitas totius temporis est nobis eque ignota sicut quantitas totius motus. Sciendum tercio. quod tempus aliter mensurat motum et alia temporalia. quod est mensura motus et quantum ad id quod est et quantum ad suum esse hoc est quantum ad duratorem. sed alie res a motu mensurantur tempore quantum ad suum esse et duratorem in tempore et non quantum ad id quod sunt. quia quantum ad id quod sunt magis mensurantur ipso nunc temporis. Ex his patet quod motum esse in tempore est ipsum et suum esse tempore mensurari. Secundo patet. Quod alias res esse in tempore est ipsas secundum esse tempore mensurari. Tercio patet. quod esse in tempore nihil aliud est quam quodam parte temporis mensurari. quod probat philosophus quod esse in tempore per se ipsum intelligi duobus modis. Uno quod sit esse quantum tempus est. Alio ut sit esse in tempore ut in numero. Et hoc dupliciter. quia uno modo aliquid est in numero quod est aliquid ipsius numeri vel principii vel pars vel passio eius ut unus par impar superfluum et similia dicuntur esse in numero. Alio aliquid est in

Quartus liber

numero ut in quodā numerante et mensurante quātitatē eius et primo modo res non possit dici esse in tempore quia sequeretur quod quolibet res esset in qualitate re. Et celum in grano milij. quia celus est quando granum milij est. Item accidit alicui rei esse quādo alia est. sed tempus non accidit morui. imo necessarium sequitur ipsum. Ergo esse in tempore non est esse quando tempus est. Nec potest dici scilicet. quia illo modo prius et posterius sunt in tempore. sed motus et alie res dicuntur esse in tempore tercio modo. non sicut aliquid ipsius temporis. sed quia sunt in eo ut in numero mensurante esse vel duratiōem rei temporalis. Et hec res mobiles sunt quod referuntur ad motum sunt in tempore quia sunt quātitatē motus earum tempore mensurantur.

Conclusio prima. Necessaria et ea que sunt semper in se sunt semper sunt non sunt in tpe. Pro cuius probatione philosophus primo supponit quod oportet omne quod est in tempore contineri et excelli a tempore. quia esse in tempore est esse in numero sed in omni illo quod est in numero potest accipi numerus maior. Item accipi tempus maius illo quod est in tpe. Secunda suppositio est quod oportet ea que sunt in tpe aliquid pati a tempore. probatur philosophus ex communi modo loquendi. quia consuevit dicere quod tpe contrahitur omnia et omnia sub tpe senescunt. et in tempore fit obliuio. Et causa est quia tempus est numerus motus. sed motus facit distare rem a dispositiōe in qua prius erat. ergo tempus per motum magis est causa corruptiōnis quam generatiōnis et obliuionis quam scientie. Et ne credatur quod contraria horum conueniant tpe dicit philosophus. Nullus didicit neque nouum fieri est neque bonum propter tempus. Tunc probatur conclusio. Quicumque sunt in tempore continentur et exceduntur a tpe et aliquid sub repositore patitur. scilicet ea que semper sunt sunt duratiōem eorum cum illa sunt infinita non excedunt a tpe nec patiuntur sub tpe. quia nihil amittitur sub tempe preterito etiam aliquid quid non acquirunt sub futuro. ergo illa non sunt sub tempore.

Conclusio secunda. Tempus est mensura motus et quietis mobilium et quiescibilium. probatur philosophus. quia non est necesse moueri omne quod est in tpe. cum tps non sit motus sed numerus eius sed contingit esse in numero motus non solum id quod mouetur sed etiam quod non mouetur. Item non solum illa que mouentur actu in tpe sunt. sed etiam illa que quiescunt. Item non omne immobile dicitur quiescere sed solum illud quod est prius motui et potest moueri. Item cum esse quiescētis quod est rei mobilis sit in tempore sequitur quod esse rei quiescētis mensurabitur tpe. et per prius non solum tps est mensura moris et mobilium sed etiam quietis et quiescibilium motus tamen de se et quietis de per accessum. Nam quiescēs mensurat tpe non in se quiescens sed in se et mobile. et sic tps mensura est horum non in se sunt homo equus vel laspis. sed in se sunt quiescunt vel mouentur et adhuc non mensurantur tempore finem quod quātitas aliqua percipit per tempus. Sed quia per tempus percipit quātitas motus et quietis et non quātitas horis vel equi. ergo tempus non mensurat ista nisi in se mouentur et quiescunt. Ex istis inferunt philosophus primo quod quicumque non mouentur vel quiescunt non sunt in tempore. cum tempus non sit mensura nisi illorum que habent motum vel quietem. Secundo inferunt quod entia impossibilia non mensurantur tempore nec sua opposita. que sunt necessaria. quia illa non mouentur neque quiescunt cum non contingit ea aliter se habere.

Physicorum

Tercio infert q̄ generabilia z corruptibilia sūt in tpe. Quarto infert q̄ nō entia que tū sunt possibilia sunt in tpe qz inter ea quedā fuerūt i pterito vt homerus z quedā erūt in futuro vt antixps.

Ad rōnes ante oppositū. Ad primā dicit q̄ licet quies non sit ens s̄m se est tamē ens per accidens sicut z q̄l̄ ter priuatio z ideo mensurat per accidens p mensurā sui habitus qz eadem est mensura oppositorū vnus est per se z alterius p accidens. Ad secūdā dicit q̄ tps est mensura cuiuslibet mobilis corruptibilis z q̄tum ad duratiōem z q̄tum ad motū eius sed mobilis incorruptibilis tps nō est mensura q̄tum ad duratiōem nec q̄tum ad id qd̄ est. Sed q̄tum ad motū loca lem eius sic q̄ quantitas motus tempore mensurat.

Primum autē nunc est p̄tinuatio temporis vt dictū est prius Continuat em̄ tempus p̄teritū z futurum. z oīno termin⁹ tps est. Est em̄ hui⁹ quidem principiū illius autē finis. Sed hoc non sicut z linea in puncto manente manifestū. diuidit autē potentia. Et inq̄tum quidem hui⁹ est. semper alterū est ipm nunc Inq̄tum autem copulat. semper idē est. sicut et in mathematicis lineis. Ad em̄ semper ideo punctum intellectū est. Diuidentiū em̄ semper aliud est. Scdm autē q̄ copulat vnū idemqz penitus est sicut ipm nunc. Aliud quidē temporis diuisio s̄m potentiā est. Aliud autē terminus vtroqzqz et vnitiō Est autē idē z finis idem diuisio z vnitiō. esse autē non idem est. Hoc quidē igitur sic dicit iporum nunc. aliud autē cū tempus qd̄ est hui⁹ prope sit veniet nunc. quia hodie veniet. venit z nunc. quia hodie venit Sed in ilion facta non sunt nunc. neqz diluuiū fatum est nunc. tamen tempus continuū est. sed quia nō est prope. Ipsum autē nunc temp⁹ determinatū per prius nunc est. vt tunc destructa est troya et tunc erat diluuiū. Oporteret em̄ includi ad ipm nunc. Er̄it em̄ q̄tum ad aliquod ab hoc tpe in illud. z erit ad p̄teritū. Si vero neqz temp⁹ est. qd̄ nō sit nunc. omne erit temp⁹ finitū. Aut ergo deficiet. aut non. Si quidem semp est motus. Aliud igitur aut idem multo tiens. Manifestū quoniā. z vtiqz sicut motus. sic z tempus est. Si quidem em̄ vnus et idem sit motus aliquando erit z tempus vnū et idem sin autē nō. nō erit. Qm̄ autē ipm nunc principium et finis est. sed non. sed p̄teritū quidem finis

Quartus liber

principiū autē futuri habebit. sicut circulus quodāmodo. et
in eodē ambitum et planū. sic et tempus sp in principio et fi-
ne Et propter hoc videtur semper alterū. Non enim semper
eiusdem principiū et finalitas ipm nūc Simul enim et fin idē
opposita essent. et non deficiet itaq. semper enim in principio
est Ipsum autē iam prope est presenti atbamo nunc pars fu-
turi tps Quando vadet. iam qz prope est temp⁹ in quo fu-
turū est et pteriti tps qd nō procul est ab ipso nunc Quādo
vadis iam itū. Non autē destrui iam nō dicimus. qz pro-
cul multū est ab ipso nunc Ipsum autē modo prope presenti
nunc est pars preteriti Quando venit modo si sit tempus p-
ximū pſenti nunc. Olīm autē qd procul. Repente autē quod
insensibili tpe est propter paritatem Mutatio autē omnis a
natura remota est. In tēpore autē omnia fiunt et corrūpūnt
Unde et alij quidā sapientissimū dicebant. Pictagore⁹ au-
tem paron penitus indisciplinabile. qz obliuiscunt. in hoc re-
ctius dicēs Manifestū igitur qm corrūptōnis magis erit
per se causa qz generatōnis sicut dictū est prius. Destructiū
autē mutatio per se est Generatōnis autē et ipius esse est fin
accidens Signū autē sufficiens. quia fit quidē nihil. nisi mo-
ueat ipm quodāmodo et agat Corrūpūtur autē cuz nihil mo-
ueatur Et hanc maxime solemus dicere sub tempore corru-
ptionem Atvero neqz hanc tempus facit. sed accidit in tem-
pore fieri et hanc mutatiōnem. Quidem igitur tempus est
et quid est. et quot modis dicat ipm nunc et quid modo et qd
iam. et quid olim et quid repente dictū est.

Is autē nobis sic determinatis manifestū est qd om-
nē mutatiōnem et omne qd mouetur necesse est mo-
ueri in tempore. Velocius enim et tardius dicimus
fin omnē mutatiōem In oibus enim sic videt Dico autē velo-
cius moueri prius transmutans in subiectū fin idem spaciū
et quod fin regulare motum mouet. vt in loci mutatiōe. si
vtraqz fin circulatōnē mouent. aut vtraqz fin rectum. simili-
ter autē et in alijs Atvero prius in tempore est Prius enim
et posterius dicimus. fin ad ipm nunc distantiā Ipsum autē
nūc termin⁹ pteriti et futuri est Quare qm ipsa nunc in tēpore

Physicorum

sunt et prius et posterius in tempore erūt. In quo enim est ipsius et ipsius nunc distantia. Contrario autem prius dicitur et secundum preteritum tempus et futurum. In preterito quidem enim prius dicimus quod longius est ab ipso nunc. posterius autem et quod prope est. In futuro autem prius quidem quod propinquius est ipsi nunc. Posterius autem et quod procul. Quare quoniam prius in tempore est. et ad omnem autem motum sequitur prius. Manifestum est quod omnis mutatio et motus in tempore est.

Queritur utrum tempus sit magis causa corruptionis quam generationis. et obliuionis quam scientie. ¶ Arguitur primo quod non. quia sicut aliquid in tempore corrumpitur ita aliquid in tempore generatur. ergo tempus est causa generationis sicut et corruptionis. Sed cum sic generans per motum intendit inducere formam in mobili et perfectionem eius. nec intendit formam ab eo remouere nisi per accidens. cum ergo tempus sit numerus motus sequitur quod est magis causa generationis quam corruptionis. Tercio sic. sapientia et prudentia requirunt magnam experientiam. sed illa non possunt haberi sine magnitudine temporis. ergo tempus est causa scientie. In oppositum est prius in textu. Pro responsione.

¶ Sciendum est primo. quod postquam determinatum est de tempore per respectum ad ea que sunt in tempore. hic consequenter prius determinat de ipso nunc distinguendo significationem eius. et ostendendo significationes aliquorum que ipso nunc terminantur. Et consequenter ostendit veritatem duorum que presupponerat. scilicet quod tempus est magis causa corruptionis quam generationis. et quod omnis motus et mutatio sunt in tempore.

¶ Sciendum secundo. quod ipsum nunc potest dupliciter capi. Uno modo proprie prout est quoddam indiuisibile temporis. et hoc modo est continuans partes temporis et secundum potentiam diuidens. alia tamen ratione diuidetur. et alia continuatur. quia prout accipitur ut unum quod est finis preteriti et principium futuri sic continuatur. sed cum accipitur seorsum ut est finis unius partis et principium alterius non considerando ipsum ut est unum et idem. isto modo diuiditur. Est tamen idem nunc indiuisibile secundum substantiam quod continuatur preteritum cum futuro et etiam diuiditur. Secundo modo accipitur vulgariter et pro paruo tempore propinquo presenti nunc indiuisibili siue in preterito siue in futuro. ut cum dicitur venit nunc. quia venit hodie. et venit nunc quia venit hodie. Sed non dicimus quod diluuium sit nunc factum. Et sunt realiter idem nunc et instans. Sed differunt ratione. quia nunc nominat ipsum indiuisibile temporis absolute. instans vero nominat ipsum nunc ut est in continuo fluxu. prout continue est alterum et alterum nunc in tempore. ideo dicitur instans quasi non stans. ¶ Sciendum tertio. quod nunc significat tempus determinatum et aliquod prius presenti nunc. et sic imponat tempus preteritum siue sit propinquum nunc siue remotum. ut dicitur tunc destructa est troia. Sed iam dicte tempus determinatum ad preteritum vel futurum. quod est propinquum presenti nunc. ut dicitur iam

Quartus liber

fuit vel iam ibit. sed non dicim⁹ iam destructa est troia. Sed mō dicit tem-
pus preteritum propinquū presenti nunc. vt dicim⁹ modo iuit. Sed olim
dicit tempus determinatum per preteritum remotum a presenti nūc. Et
repente dicit tempus insensibile ppter sui paruitatem. ¶ Sciendum
quarto. qd tam generatio q̄ corruptio nō fiunt nisi in tempore. ideo quidā
picthagorici attribuerūt generationes tempori z disciplinam dicentes tem-
pus esse sapientissimū. quia generatio fit in tempore z etiam scientia. Sed
quidam picthagoricus dictus Paron dixit ecōtra tempus esse penitus ins-
disciplinabile z magis esse causam corruptionis q̄ generationis. quia per
longum tempus fit obliuio. nam illa que de recenti cognouimus manent
in memoria. z ppter diuturnitatē temporis elabūtur. vnde videtur qd nul-
lus dicitur effici sciens per tempus. ideo dicit phus qd rectius dicit. Et
cum ipso sit. ¶ Conclusio prima. Tempus est magis causa corruptio-
nis et obliuionis q̄ generationis z scientie. Probatur ratiōe z signo. Ra-
tione sic. quia tempus est numerus motus. z cum omnis motus z mutas-
tio facit rem distare a suo principio. et sic remouet rem a naturali dispositio-
ne in qua prius erat. ergo motus semper est destructiuus de per se z nō ge-
neratiuus nisi de per accidens. qz qd acquirat aliqua dispositiōe per motus
non est in ratione motus inq̄tum huiusmodi. sed solum inquantum est
instrumentum mouentis propter finem. ideo corruptio magis attribuit
motui q̄ generatio. z per consequens tempori. sed generatio z esse magis
attribuitur generanti. ¶ Signo sic. quia nihil videtur fieri nisi appareat
aliquod agens extrinsecum. z tamen aliquid inuenitur corrumpi nullo ap-
parente extrinseco corruptente. z tūc talis corruptio tempori attribuitur
vt cum aliquis sentio deficit ex causa intrinseca corruptente non manifest-
sta deficit. Sed cum aliquis gladio occiditur. corruptio non attribuit tem-
pori quasi corruptenti. sed quia in tempore fit corruptio. ergo cum in ge-
neratione generans semper sit. manifestum quia nihil percipitur a seipso ge-
neratio non attribuitur tempori. sed generanti. Sed in corruptione corrup-
pens non semper est manifestum. ideo corruptio aliquando attribuitur tē-
pori. non qd tempus faciat corruptionem. sed qz (vt dicit Aristoteles) cor-
ruptio fit in tempore z corruptens latet. ideo sibi attribuitur

¶ Conclusio secūda. Omnis motus z mutatio est in tempore. Pro-
bat phus tripliciter. Primo quia omne velox vel tardum est in tempore.
sed in omni motu vel mutatione reperitur velocius vel tardius moueri fa-
ciendo tamen comparatōem motuū in velocitate z tarditate s⁹ motus
eiusdem speciei. ergo omnis motus est in tempore. Secūda ratio. In om-
ni motu et mutatione reperitur prius z posterius. quia omne mobile des-
terminatur de priori dispositione in posteriorem siue fin generationem siue
renouationem situs. sed omne prius z posterius sunt in tempore. quia su-
mūt per distantiam ad presens nunc temporis. tamen econuerso sumū-
tur prius z posterius in preterito et in futuro. quia in preterito prius est qd
est longius a presenti nunc. et posterius quod est propinquius. z econtra dī-
citur de futuro. ergo omnis motus z mutatio est in tempore. Et si ar-
guatur. de generatione substantiali z illuminatione medij que sunt mutas-
tiones et non sunt in tempore. Respondetur qd sicut terminus temporis

Physicorum

Non est tempus nec pars eius. ita dicitur de termino motus. Si ergo acci-
piatur generatio proprie non est motus nec pars eius. sed terminus mo-
tus. et sic non est in tempore nec in parte temporis. Et similiter dicit de
illuminatione medij que consequitur motum localem corporis luminosi.
Si vero accipiat generatio finem esse ut est permixta alterationi. sic est suc-
cessiva et in tempore sicut alteratio.

Ad rationes Ante oppositum. Ad primam dicitur. quod licet
aliquid in tempore generetur hoc tamen non
est ex parte motus. sed ex parte generantis. ideo non dicitur per se causa il-
lius generationis sicut est per se causa corruptionis que per se causatur a
motu quem tempus per se insequitur. Ad secundam et tertiam parent
solutiones ex dictis.

¶ Dignum autem consideratione est et quomodo se habet tem-
pus ad animam. et propter quid in omni videtur esse tempus et
in terra et in mari et in celo. Aut quia motus est passio quedam
vel habitus numerus existens. hec autem mobilia omnia. In
loco enim sunt omnia. Tempus autem et motus simul sunt et
sunt potentiam et actum. Utrum autem cum non sit anima. erit
ubi tempus an non. Dubitabit utique aliquis. Impossibile
enim cum sit numerantem esse aliquem. impossibile numerabile esse
aliquid. Quare manifestum est. quod neque numerus. Numerus enim aut
quod numerat est. aut numerabile. Si autem nihil aliud aptum na-
tum est quam anima numerare et anime intellectus. impossibile est
tempus esse anima si non sit. Sed autem hoc quod utique ens est tem-
pus. ut si contingit motum esse sine anima Prius autem et posterius
in motu sunt. tempus autem hec sunt sicut quod numerabilia sunt. Dubi-
tabit autem aliquis et qualis motus tempus numerus sit aut cuiuslibet.
Et namque sit in tempore. et augmentat et alterat in tempore et fert. Scdm
igitur quod motus est sic est unuscuiusque motus numerus. Unus motus
simpliciter numerus est continui sed non cuiusdam. sed est nunc moveri
unum et aliud quorum utriusque motus erit numerus. Alterum et alte-
rum igitur tempus et etiam simul duo tempora equalia erunt aut non. Omne namque
tempus unum sicut si sit. sicut autem et quod non sit. Si enim et hi sunt canes
illi pro equali. utriusque ac septem idem numerus est. Si enim et motum sicut ter-
minatorum idem tempus est. sed hic velox fortassis. alius pro non. et alius qui
de loci mutatio est. hic autem alteratio. Tempus tamen idem est. siquidem et
numerus equalis sit et simul alterationis et loci mutationis: et pro-
pter hoc motus quod alteri sunt et scorsum sunt. tempus autem ubi quod
idem. quod et numerus unus et idem ubique est qui est equalis et simul.

Quartus liber.

Quoniam autem loci mutatio et huius circularis. numeratur
autem iniquodammodo yno quodam proximo ut unitates unitate
equi vero equo. sic et tempus tempore quodam finito. Men-
suratur autem sicut diximus tempus. quod motu. et morus tempore. Hoc
autem est quod determinato motu et tempore mensuratur motusque
quantitas temporis. Si igitur quod est primum mensura omnium pro-
ximorum circulario que regularis mensurat maxime. quod nume-
rus huius notissimus est. Alteratio quidem igitur neque augmen-
tatio non sunt regulares. Loci autem mutatio est. Unde et vi-
detur tempus esse sphaerae morus. quod hoc mensurant alii motus et
tempus hoc motus. Propter hoc autem et consuetum dici accidit. Di-
cunt enim circulum esse humanas res et aliorum motum habenti-
um naturalem et generationem et corruptionem. Hoc autem
est. quod omnia tempore iudicantur et accipiunt finem et principium
sicut si secundum circulationem sit. Et tempus in ipsum videtur cir-
culus quidam. Hoc autem iterum videtur ob hoc quod huius lo-
co mutationis mensura est. et mensuratur ipsum ab huius. Qua-
re dicere esse rerum que fiunt circulum. dicere est temporis esse que-
dam circulum. hoc autem est quod mensuratur circulatione. Extra enim
metrum nihil aliud videtur esse quam quod mensuratur sed aut
multa metra totum. Dicitur autem recte quod numerus quidem
idem est et omnium et canum. si equalis utriusque sit. Decem autem
non idem. Neque decem eadem sunt. sicut neque trianguli idem
qui est equilaterus et gradatus. et tamen eadem figura est. quod
utriusque trianguli sunt. Idem enim dicitur a quo non differt differen-
tia. sed non a quo differt ut triangulus a triangulo differen-
tia differt. Alteri quidem enim trianguli sunt. a figura autem non.
Sed in eadem divisione et una. Figura enim hec quidem ta-
lis circulus. alia vero huiusmodi triangulus. Huiusmodi
autem alia quidem equilaterum. alia vero huiusmodi gra-
datum. Figura quidem igitur eadem. et hec triangulus enim
est. Triangulus autem non idem est. Et numerus tam simi-
liter. Non enim differt a numero differentia numerus horum.
Decem autem non idem est. In quibus enim dicitur differunt
hec quidem enim canes. alia vero equi. Et de tempore quidem
ipso. et de circa ipsum propriis hac intentione dictum est.

Physicorum

Queritur si sit unum tempus omnium temporalium. Arguitur primo quod non. quia tempus est numerus omnium motuum et mobilium sed numerus multiplicatur ad multiplicationem numeralium. Et tempus multiplicatur ad multiplicationem mobilium. Secundo sic. Tempus consequitur motum ut passio et mensura eius. sed passio multiplicatur ad multiplicationem mobilium. Tercio sic. Si sit unum tempus hoc esset quia consequitur primum motum celi. sed hoc non. quia si sic tempus esset in celo sicut ille motus est in celo. sed ille motus est in celo sed multo expansus per omnes partes eius. Et plures partes temporis essent simul.

Quarto sic. si sic sequeretur quod nihil percipientes de motu celi nihil perciperent de tempore si tempus esset cum unum ratione primi motus. Presequens est falsum quia multi nihil percipientes de motu primi celi percipiunt tempus eo quod percipiunt se mutari vel secundum corpus vel secundum imaginandem vel intellectum. Et tempus non est in primo motu. In oppositum est philosophus in textu per rationem est.

Sciendum primo quod postea philosophus determinavit de tempore et nunc et qualiter dicitur aliqua esse in tempore. Consequenter in hoc ultimo capitulo mouet et soluit tres dubitationes que possunt fieri circa tempus. Prima est de existentia temporis in omnibus rebus scilicet qualiter tempus videtur esse in celo in terra et in mari et in omnibus his que in eis sunt. Respondet philosophus causas esse. quia tempus est passio motus vel habitus cuius sit numerus eius sed hoc omnia mouent potentia vel actu. eo quod hec omnia sunt in loco quare oportet quod in omnibus istis sit tempus. Quia simul sunt tempus et motus tam motus in actu quam in habitu et secundum potentiam. Secunda dubitatio est. verum si non sit anima creata sit in habitu et secundum potentiam. Tercia dubitatio est. verum si non sit anima creata sit in habitu et secundum potentiam. Et arguitur quod non. quia si sit impossibile numerari esse impossibile est numerari esse. et per consequens ipsum numerum. sed nihil potest numerari nisi ab anima et adhuc nihil anima intellectiva. Et impossibile est tempus esse si non sit anima. Rursum philosophus quod si non est anima non est tempus vel si sit est ut quaecumque ens puta si contingat motum esse sine anima. quod si fiat motus erit prius et posterius in motu. sed ista secundum quod sunt numeralia sunt tempus. Et hoc sanctorum Thomas exponit. scilicet. tempus esse sine anima. ut quodcumque ens id est tempus habet esse extra animam secundum quod est imperfectum quia extra animam in actu de tempore non est nisi nunc indivisibile quod non est tempus nec pars eius. sed tempus ut dicit capitulum suum totalitatem per compositionem anime nostre numerantis. que retinet partes preedentes cum sequentibus unum sicut res numerate dependet a numerante sic et numerus earum prius et posterius motus quod sunt numerata per tempus non sunt in re extra animam sed in motu extra animam non est actu nisi unum indivisibile continuans partes motus ad invicem. Sed motus suam totalitatem capit per considerationem anime compantis prioris parte mobilis ad posteriores. Et sic secundum Thomam et Averroem. dicitur quod tempus secundum esse imperfectum et quantum ad suum indivisibile quod est nunc habet esse extra animam. sed quantum ad suum esse completum et suam totalitatem solum est in anima. Sed aliter dicitur secundum Avicennam et Albertum tertium quod tempus habet verum esse sue nature proportionatum quod est esse successivum in rebus extra animam. sed quantum ad esse apprehensum per modum permanentis. et ad effectivam numerationem habet solum esse in anima. et sic intelligit Averroes. dictum suum. si non est anima non est tempus vel est ut quodcumque ens scilicet successivum et in fieri. sicut est primus motus quem tempus insequitur. Unde secundum illos ad numerare tria requiruntur. scilicet materia numerata. numerus for-

Quartus liber

malis et anima effectiue numerans. et si non sic anima numerans adhuc erit
 numerus secundum suum esse formale. et etiam materia numerata. sed ad esse rei se
 sufficiunt materia et forma. et sic materia et forma tempus sine anima repe
 runtur. ergo tempus habet esse reale extra animam. Tercia dubitatio. cuius
 motus tempus est numerus. Respondent aliqui quod tempus primo est nume
 rus cuiuslibet motus. nam omne quod fit in tempore fit. et omne quod augmetur
 et sic de alijs motibus. Sed esse in tempore est numerari tempore. et erit p
 mo numerus cuiuslibet motus. Sed hoc improbat philosophus. quia si tempus sit
 numerus cuiuslibet motus. sequitur quod duorum motuum simul existentium sit altes
 rum et alterum tempus. et ultra quod duo tempora equalia simul sunt. sed hoc est impos
 sibile. quia omne tempus quod est simul est tantum unum in numero. sed id quod
 non est simul non est unum tantum in numero. sed specie. quod patet per simile quia
 sicut numerus numeratorum equalium ut septem canum et septem vaccorum est idem nu
 merus sic et motuum simul terminatorum est idem tempus et equale. Sed septem
 rem hominum et septem equorum est idem numerus. licet non sint eadem septem
 quia non differunt per differentias numeri. sed per differentias septenarii sicut es
 quilaterus et quadratus sunt eadem figura. sed non idem triangulus. quia
 non differunt per differentias figure sed trianguli. Sed per vera solutionem huius
 dubij supponit philosophus tres suppositiones. Prima est quod motus localis est pri
 mus omnium motuum. et inter motus locales motus circularis quod est regularis
 et uniformis est simpliciter primus. Secunda est. unumquodque mensuratur uno
 quodam primo sui generis ut unitate unitates et plures equi per unum equum
 Tercia est quod tempus mensurat motum et e contra.

Conclusio prima. Motus circularis qui est regularis est mensura omnium
 motuum. patet quod primum in unoquoque genere est mensura omnium sequentium per se
 eundam suppositionem. sed motus circularis qui est regularis est primus et nos
 assumimus omnium motuum per primam suppositionem. ille est mensura vniuersa alio
 rum motuum. Conclusio secunda. Tempus est per se primo mensura primi mo
 tus circularis. et per ipsum est mensura omnium aliorum motuum. probatur a signo. quia qui
 dam dixerunt tempus esse motum circularē celi. et hoc non est nisi quod est mensura eius. et per
 ipsum alia mensurant. Item alij dixerunt res mutabiles habere quendam circulum. quia
 hec omnia in tempore produciuntur et accipiunt finem et principium secundum quendam circulationem
 quare tempus videtur quidam circulus. Sed hoc non est nisi quod est mensura primi motus circularis
 Et etiam mensurat per ipsum et ex parte illi motum est mensura aliorum motuum
 Conclusio tertia. tempus est unum tempus omnium temporalium. patet quod actus non multiplicat
 numerum. nisi ad multiplicandos sui subiecti. Sed tempus solū est in primo mo
 bili. ut in subiecto mediate motu eius. in alijs autem solū est ut in numeratis et
 mensuratis non immediate sed mediate motu primi mobilis. et cum non sint plures
 primi motus sequitur quod est unum tempus. Item si tempus multiplicat ad multiplica
 tionem motuum cum sit plures motus egles. quorum unum non est per alterius sequi
 quod essent plura temporalia equalia quorum unum non esset per alteri quod per ipsum probatur.

Ad rationes ante oppositū. Ad primam dicitur quod tempus non est prima mensura
 ipsum multiplicari ad multiplicandem mobilem et motum. Et similiter dicitur
 eetur ad secundam. Ad tertiā dicitur quod quantum ad partes extensionis motus
 quas habet a mobili. plures partes possunt simul esse. sed loquendo de per

Physicorum

rebus duratōnis quas habet ex renouatōne mobilis quo ad seum in spaz
cio ille non possunt simul esse. Ad quartā dicit q̄ motus celi vno modo
p̄cipitur in se. Alio modo in suo effectu. Unde motus celi quia prius ē est
causa aliorū q̄ ipso existerē non essent alij motus. ideo motus celum quolibet
alio p̄cipitur. vt causa in effectu.

Querit̄ Utrū eternitas que est mensura esse diuini bene definita
tur quādo dicit q̄ est interminabilis vite tota simul et
perfecta possessio. Arguit primo contra p̄suppositū. quia esse diuinū est
infinitū. ergo est imensurabile. Iterū. mensura certificat quantitatē mens
surati deus autē non habet quantitatem. igit̄ rē. Iterū mensura differt re
aliter a mensurato. sed eternitas non differt ab eterno. quia si sic essent plus
ra eterna. Iterū. sequeretur q̄ eternitas mensuraret esse diuinū sicut tem
pus motum. sed hoc non cū eternitas sit vnū indiuisibile vno modo mas
nens. Secūdo at̄. contra questū. Quia eternitas est quid positiuū. ergo
male definit per priuatōnem cum dicit interminabilis. Tercio sic dura
tio magis refert ad esse q̄ ad operatōnem. ergo male ponit vite. Quarto
sic. omne totū habet partes. sed in eternitate nō sunt partes. ergo male dici
tur tota. Quinto sic. plures dies nunq̄ simul sunt. sed in eternitate dicūt
esse dies. ergo male ponit simul. Sexto sic. totum et perfectū idem sunt
ergo superflue additur perfectū. In oppositū arguit p̄ Boetii ponentes
illā definitōnem. Pro responsione ad questum.

Sciendū est primo. q̄ postq̄ determinatū est de tempore. cōsequenter
determinandū est de eternitate. Et quibus peripatetici de ipa non determi
nauerunt. vel si sic ad nos non peruenit. tamen q̄ ipsi ab euo. et eum ab es
ternitate profuxit. iuxta illud Boetij. qui tempus ab euo ire inter conue
niens fuit vt dicit Albertus post tractatū de tempore aliqua dicere de eter
nitate. vt sciatur quid sit eternitas. et que sit p̄ma radix et causa t̄pis.

Sciendū est secūdo. q̄ eternitas dicit multipliciter Vno modo dicitur
spacii carens p̄ncipio et fine priori et posteriori. et omni successione. eo q̄ non
mensurat rem que mutatur. sed rem que vno mō stat nihil acq̄rens in fus
turo nec amittens in p̄terito. et iste ē p̄pius mod⁹ eternitatis de q̄ ē ad p̄po
sitū. Secūdo min⁹ p̄prie dicit eternitas spacii rei imutabilis s̄m oēm mutatō
nem q̄ tū h̄z p̄ncipiū sui eē. et h̄ mō necaria dicit̄ eterna. Tercio adhuc min⁹
p̄prie dicit eternitas spacii variatū nō h̄ns p̄ncipiū neq̄ finē. et hoc mō
quidā posuerūt mundū esse eternū. h̄z s̄m veritatē sit spalis. q̄ corpora que ī
ipso sūt mouēt et h̄nt prius et posterius. Quarto mō dicit eternitas nō spa
cū alicui⁹ esse. h̄z potius delectatio et possessio vite intellectualis que s̄m eē
perfectissimū in deo reperit̄. Sciendū tercio. q̄ ysaac sic definit eternitas
tē p̄mo mō caprā q̄ ē spacii p̄tinuū nō interceptū. q̄ suū totū esse simul h̄z
et p̄fecte et p̄ cōmutatē intelligit indeficientiā eternitatis vt carētiā termio
rū et p̄ nō interceptū intelligit negatōem et posterioris et successione. Sed
Sibert⁹ porritan⁹ definit eternitatē eē morā p̄tinuā n̄ interceptā. et p̄ morā n̄
d̄z intelligi q̄ sit mora t̄pis. h̄z vocat mora p̄p̄ p̄manēt iā ei⁹ q̄ ē indeficiens
q̄ mora d̄z spacii s̄m q̄ ambit totū indeficiens. et d̄z spacii p̄tinuū. nō q̄ h̄at
p̄tes sic q̄ntas p̄tinuā. h̄z q̄ nūq̄ deficit nec vnq̄ desinit nec deest nec deere

Quartus liber.

sed est semper stans et imutabile in seipso, et dicitur non interceptus. quia nihil ag-
 mire in toto preterito. nec aliquid acquirit in toto futuro. ideo non est inter-
 ceptio vel diuisio preteriti et futuri sicut in tpe. propter quod dicit Boetius quod
 nunc semper stans et non mouens se facit eternitatem. et sic patet quod ille due de
 finitiones non differunt nisi per vocem. quia quod unus vocat spacium alius
 vocat moram. Sciendum est quarto quod eternitas dicitur habere suum esse simul
 et perfecte eo quod eternum est totum simul et perfecte quantum ad esse viuere et in-
 telligere et nulla parte obumbrat nec recipit transmutationem vel vicissitu-
 dinem. sed ea que sunt in tpe sunt successiua que fluunt ab ipso eterno. sicut
 sunt sibi presentia propter quod omnia preiudicet et prescit antequam fiant. et per
 hoc differt tempus ab eternitate. quia licet temporalia simul sint quantum ad
 illud quod sunt. tamen habent prius et posterius sibi adiuncta. Et substa-
 tie que sunt eterne licet habeant suum esse simul tamen hoc quod aliquid pos-
 sunt volunt vel intelligunt non habent ipsum perfecte simul. nec ita perfecte
 possident. non enim omnia sunt principia intellectibus intellectualia ad que ex-
 tenditur est intellectus earum. sed potius continue illuminantur a prima po-
 tentia. ideo habent quasdam vicissitudines in posse velle et intelligere. Tunc
 sit Conclusio prima. Definitio eternitatis Boetii est bene assignata. pa-
 tet. nam quia eternitas est simplex et indiuisibilis et simplicia non cognosci-
 mus nisi per abnegationem compositorum et indiuisibilia per abnegationem
 partium. ut dicimus punctus est cuius pars non est. ideo in definitione dicitur
 interminabilis. unde interminabile dicitur in cuius duratione non est finis
 aut principium. et tale est eternum quod dicitur extra terminos positum. Et des-
 inde ponitur vice. quia duratio quo ad nos magis ad operationem refertur quam
 ad esse. Et dicitur tota simul ad excludendum tempus. quod non est totum
 simul. nec dicitur tota quia partes habeat sed quia nihil sui est extra ipsam.
 Et additur perfecta. eo quod ipsum eternum est perfectum in esse posse et operari quod
 omnia simul habet. Et additur possessio quia illud dicitur proprie possessum quod
 aliquis vitur ad nutum suum et quod ab eo non aufertur et sic est de eterno
 et vita eius quia habet vitam a nullo alio dependentem. que ab eo penitus au-
 ferri non potest. ideo dicitur deus diues per seipsum. Et si quidam ex quo eternitas non
 habet prius nec posterius sed est tota simul quod vere preterita vel futura deo
 attribuitur. Aduertendum quod talia predicata deo attributa denotant coexisten-
 tiam eternitatis ad tempus. et sic cum dicitur deus est sensus est quod deus presentem
 tpe non deest. et deus fuit. quod preterito non defuit. deest enim futuro non deerit.

Ad rationes Ad primam dicitur quod licet esse diuinum ut caret principio et fi-
 ne sit infinitum et tamen finitissimum sic quod nihil sui est extra
 ipsum. et sic caret terminis. ita et eternitas. Ad secundam dicitur quod licet deus non ha-
 beat quantitate motus habet tamen quantitate preteriti et futuri. ut nuncius aliquid sui extra
 ipsum extendat. et hec inefficiencia sui stans intra se mensurat eternitatem. Ad
 terciam dicitur quod non omnis mensura dicitur realiter a mensurato. sed sufficit quod differat ratione
 et sit notior mensurato. et hoc modo eternitas dicitur ab eterno. quia magis habet rationem
 spacii inefficietis dicitur eternitas. et in quantum habet totum sui stans dicitur eternum. Ad
 quartam dicitur quod eternitas non mensurat eternum. eo quod nuncius eius recipiat variationem
 sicut nunc temporis. sed mensurat per modum unitatis stantis. et tempore eodem
 modo permanentis. Ad alias patet solutio ex dictis.

Physicorum

Querit Ut sint tres mēsure duratōis reālī distincte. scilicet eternitas eternitas et tps. Arguit pmo qd nō. qā due mēsure distincte nō pūt eē sūt. sed iste tres mēsure sunt sūt. agit rē. Secūdo sic eternitas hz prius et posterius vlt nō. si sic tūc nō differt a tpe si nō. tūc nō differt ab eternitate. q nō sūt tres mēsure distincte. Tercio sic. nūc eternitas et nūc tps nō distinguūt. q nec eternitas et tps. Et cōcedēs pr. quia vt dicit Boetius. sicut nūc fluens facit tps. ita nūc stans et pmanens facit eternitatem. s; idē subiecto est nūc stans et fluens. agit rē. In oppositū ē p hīs et Boetius et alij oppositores. Sciendū pmo. q p dicit mēsure in ordīne ad mēsuratū se hūc in aliquo. sūt et in aliquo dissimiliter. est in pmo in hoc. qā sicut eternū est totū sūt sūt esse agere et posse nihil amittens in preterito nec acquirens in futuro. ita eternitas est tota simul. sicut parer ex cōdictis. nō dē. Sūt sicut eternū ē totū sūt sūt esse. et nō sūt posse et opari. imo acquirit p vicissitudinē in actōib; suis aliquas pfectōnes quas prius nō habuit. et ita eternitas sūt aliqd est tota simul. et sūt aliqd hz prius et posterius sibi adiuncta. Sūt sicut tpeale non simul picipat totū sūt esse posse et agere. ita tps nūq; est sūt sūt esse. et ita sicut eternitas est mēsure ad equatā eternū. ita eternitas eternū. et tps respectu tpealis. et in hoc iste mēsure se hūc sūt. Sed iste mēsure dissimiliter se hūc in hoc qd mēsurat a tpe excellit a tpe. sed qd mēsurat eternitatem nō excellit ab ea. sed ē pēnitens sibi adequatū. Eternū at sūt aliqd est sūt sūt aliqd hīs prius et posterius. id ē sūt aliqd eū excēdit eternū. sūt aliqd sibi adequatū. et sūt sūt excellit a quibuscūq; vocat tps. sicut dicit Augustin⁹ q spūalis creatura ppter vices sue volūtatis et intellectus mouet p tps. et nō p locū. corpalis vō p locū et temp⁹. Sciendū est secūdo. q triplex distinguit eternū. quoddā ē eternū p essentia qd est totū simul sūt esse posse et opari. et hoc ē vñū tūc sūt pma causa quod dēus est. Alia dicūtur eterna p picipatōem eternū. vt sunt intelligentie et aīb; tē que cōtemplant vep eternū. et picipatōne glorie immutabiles efficiūt. et hēc pna natura mutabilia sunt. diuina tū volūtatē sunt immutabilia. pū dicit Plato in thymeo. Qd dē deorū quorū opifex pater ego sum vestra dissolubilia natura. me tamē ita volente indissolubilia. et sub istis eternis pīnent quidā hoīes diuini qui aliquid participant in hac vira de cōtemplatōne diuina supra tempus quoddā mō efficiūt ita q nō picipant motū nec mutatōne naturā. hoc enī mō necessaria dīcūtur eterna. siue sint incōpleta. vt corpa celestia. siue habeant necessitatem ex habitudine incōpletoz ad inuicē. vt ppositōes necārie. et ista oīa dicuntur eterna sūt qndā picipatōez immutabilitatis. Alia dicūtur eterna nō p picipatōem veri eternū. sed p picipatōem carentie terminoz. vt moe⁹ et esse eternus ab hīs qui ponūt motū esse eternū. et etiā pene infernales dicūtur eterni. q tū sūt veritatē ista nō hūt mutabilitatē. id magis sūt veritatē sub tpe pīnent. et eternitas solū vere puenit illi qd est pmo mōdo eternum. Sciendū est tercio. q eternitas est exemplaris causa eternitatis et tps. ita sicut eternū ab eterno dependet. et tpeale ab amob; ita eternitas ab eternitate dependet. et tps ab vtroq; qd sic dicit Boetius Qd pperua mundū rōne gubernas. Terraz celq; sator qui temp⁹ ab eio ire iuxta. stabiliq; manens dās cuncta moueri. Lū⁹ dat exemplū. qā sicut

Quartus liber

ens frequenter sub eo qđ semp ē stat z ab eo deficit. z id qđ raro sub eo qđ est frequenter. ita euiternitas sub eternitate currit z ab ea deficit. Et tempus sub euiternitate. vñ eternitas est mēsurā illius qđ est immutabile nec mutationi cōiunctū. Euiternitas vero est illius qđ nō est in se mutabile. tñ est mutabilitati cōiunctū. qđ imediate dependet ab vero eterno. z per hoc qđ deficit ab eo distat. sed tempus est illius qđ est in se mutabile. z mutabilitati cōiunctū. qđ adhuc plus distat a primo. z ab eo pl^{us} deficit g^o zc.

Conclusio p^{ri}ma. tñ sunt tres mēsure duratōis realiter distincte. Probatur. nam oīs talis mēsurā mēsurat esse alicui^{us} rei. vel ergo rei que ē tota simul fm esse posse z agere. z sic est eternitas. vel que est tota sūl fm esse et nō fm posse z agere. z sic est euiternitas. vel rei qđ in oīb^{us} hz prius z posterius. z sic est temp^{us}. Vel sic oē ens vñ caret principio z fine. z sic est eternū vel habet principiū z nō finem. z sic est euiternū. vel habet vtrūq^{ue}. z sic ē temporale. Tamē hec distinctio est per accidens. qz dato qđ mundus nō incepsisset z nō haberet finē. adhuc esset res tpalis.

Conclusio secūda. Eternitas ē mēsurā eterni euiterni z tpalis. z euiternitas euiterni z tpalis. Tempus vero temporalis tñ. patet. qz quicqd est mēsurā superioris est mēsurā inferioris z nō ecōuerso. verūtamē eternitas nō est adequata mēsurā euiterni z temporalis sed excedens. nec euiternitas tpalis. dicit^{ur} etiā mēsurā adequata dum est pportio esse mēsure ad esse mēsurati. vt motus est mēsurā rei temporalis. z dicimus motuz tempore mēsurari. quia successius est sicut z tempus. Ex ista cōparōne eternitatis ad ip̄s per accūs cōtingit diuidere eternitatem p partes. nō qđ hmoi partes sint ipius. sed spacij qđ est sub ipsa. vt quāq^{ue} dicit aliqd mille annis fuisse nō qđ in eternitate sint dies vel anni. s; qđ eternitas sub se cōtinet tempus annos dies menses. zc.

Cōclusio tertia. Nunc eternitatis differt realit^{er} a nūc euiternitatis z tēp^{or}is. quia ille tres mēsure sunt realiter distincte. ergo etiā nunc iparum. Secūdo nūc rps ē nūc fluens. qđ ē mēsurā ei^{us} qđ fert^{ur} fm qđ fert^{ur}. s; nunc eternitatis est nūc stans et pmanens. qz ē mēsurā rei oīno imutabilis.

Cōclusio quarta. Nunc eternitatis differt rōne ab eternitate tñ. patz qz dicit^{ur} nūc inq̄tū adiacet vñ indiuisibili stanti nihil amittens in pterito. nec aliqd acquirens in futuro. Sed eternitas dicit^{ur} spacū vel mora indeficiens eterno. ergo rōne differunt.

Ad rōnes ante oppositū Ad p^{ri}mā d^{icitur}. qđ due mēsure eiusdē generis nō pnt esse sūl nisi vna sit pō alterius. s; mēsure diuersoz generū cuiusmodi sunt iste pnt esse sūl. Ad secūdā d^{icitur} qđ euiternitas fm esse est tota sūl. hz tamē prius z poster^{ius} sibi adiuncta fm qđ in actōib^{us} euiterni sunt prius z posterius. Ad tertiā d^{icitur} qđ nūc eternitatis et nūc rps nō solū differūt. qz vñ est stans z aliud fluens. s; qđ sūt pncipia mēsurarū diuersoz generū. Et hec de questione.

Explicit q^urt^{us} liber physicor^{um} Arello. Sequitur q^unt^{us} liber physicor^{um}

Physicorum

In quinto libro partes motus tibi trado
Subiectas. unitatem cōtrarietate

Transmutatur autē

transmutans omne. Aliud quidē fm acci-
dens vt cū dicim⁹ musicū ambulare
qm̄ cui accidit musicū esse hoc ambu-
lat. Hoc autē in q̄ aliqd hmoi ē mutari

et simpliciter dicitur mutari vt quēcūq; dicūt fm ptes sanat em̄
corpus q̄a oculus aut thorax. hec autē ptes totius corpis
sūt. Est autē etiā aliqd. qd neq; fm acciēs mouet. neq; i eo q
aliquid ipsius. sed in eo q ipm mouet primū. Et hoc est fm
seipm mobile. fm autē aliūz motū et aliū alterū ē. vt alterabile
et alteratōis sanabile. et calefactibile alterū ē. Est autem z
in mouente similiter. Aliud quidem em̄ fm acciēns mouet
aliud vero fm partē. in eo q huius aliqua. Aliud vero per se
ipm primū. vt medic⁹ quidē sanat manus aut percutit. Quo-
niā autem est aliqd mouens primū. Est autē z aliud qd mo-
uetur adhuc in quo tempus. et preter hec ex quo z in quid.
Omnes em̄ motus a quodaz z in quiddā. Alterū em̄ est qd
primū mouet z in qd mouet. z ex quo. vt lignū z calidū z fri-
gidū. Noz autē aliud quidē mobile est aliud vero in qd. aliū
vero ex quo. Motus autē manifestū q in ligno non in specie
est. Neq; em̄ mouet neq; mouet. species aut locus. aut quan-
tum hoc. Sed est mouens quod mouetur. in id qd mouet.
Magis autem in quod q̄ ex quo mouetur denominabitur
mutatio. Unde corruptio in non esse mutatio est q̄uis ex ē
mutetur quod corrumpitur. Et generatio i esse q̄uis ex nō
esse. Quod igitur motus sit dictum est prius. Species
āt et locus et passionēs in que mouent immobilia sūt vt scia
et calor. Et dubitabit aliq; si passiōes mot⁹ sūt. Albedo āt
z passio ē. erit em̄ i motu mutatio. z fortassis nō ē albedo mo-
t⁹ s; albatio. Est āt z i ill⁹ qd ē fm acciēs. z qd ē fm pte z fm
aliū z qd pmo ē z n fm aliū vt id qd sit albū i id qd intelligit
mutat fm acciēs. Colori em̄ accidit itelligi in colorē aut. qz

Quintus liber

ps albi coloris ē. z in europā. qz ps europe athene sunt. In albi aut colorē p se. Quō quidē igit p se mouet. z qmō fm accēs. z quō fm aliud aliqd. z qmō ipm pmuz in mouēu et fm eo qd mouet. manifestū ē z q mor? nō in specie. sz i eo qd mouet z mobili fm actū sit. Scdm qdē igit accēs mutatio dimittat. In oibus em est z sp z oim. q vero nō fm accidēs est. nō ē in oibz. sz in ptrarijs z medijs z in ptradictōe Hui? at fides ex inductōne ē. Ex medio at mutat vtitur em ipo. si cut qd ē cōtrariū ad vtrūq. Est em qdāmō mediū vltia. vñ et hoc ad illa z illa ad hoc qdāmō dicūt ptraria. vt vox me/ dia. gravis ad vltimā. subtilis ad extremā. z fuscū albu ad nigrum et nigrum ad album.

Circa iniciū quinti libri physi-

roz querit. Utrū motus sit subiectiue in forma siue in specie fm quā est mor?. Arguit pmo q sic. qz mor? ē qdā flux? qē i forma fluere. igit zc. Scdo sic mor? ē subiectiue i eo qd mouet. sz forma ē illd qd mouet. qz ē illd qd ptime variat de esse imperfecto ad pfectū. q mor? ē subiectiue i for/ ma fm quā ē mor?. In oppositiū ē phs in textu Pro rñsione ad quesitiū. Sciendū ē pmo q postq determinatiū ē de motu fm cōm rōnem ei?. et de his q ad cōm rōnem mor? psequit. vt sūt infinitū loc? z tps. Eōseqn ter phs de ipo determinat diuidendo ipm in suas partes subiectiuas. et hoc in isto quinto in quo principaliter tria facit. Pmo diuidit moruz in suas species ostendendo in qbz p dicamentis sit p se mor?. z in quibz nō. Scdo ponit rōes qm dā intentōnū q sūt viles ad ea q postea dicent. Ter/ cio agit de vnitrate z trinitate motuū z qz mor? p accēs nō hz diuidi i suas ptes subiectiuas. qz infinitis mōis variat. sz mor? p se illo mō hz diuidi. rō pñq phs diuidat motū i suas spēs distiguit motū p se a motu p accēs rei ciedo motū p accēs a sua plderatōne. Sciendū scdo q triplicet ptingit aliqd mobile moueri. Pmo fm accēs. vt dicim? musicū ābulare. qz subie/ ctū musicū ābulat. Alio aliqd mouet fm atqz z grā pris. vt corp? sz sas/ nari. qz ocul? vt thozar. i. pect? sanar. Terc. o aliqd mouet p se pmo sic q nō p accēs neqz grā pris vt alterabile i motu alteratōis. Et filis ē distinc/ tio ex pte mouentis. nā aliqd mouet fm accēs. vt music? edificat. Scdo aliqd mouet fm atqz. vt hō pcurit. qz man? at? pcurit. Tercio aliqd mo/ uet p se pmo. vt medic? sanat p se pmo. sz ad videdū quō sit filis distinctio mor? ex pte termini ad quē. Sciendū tercio q in oi motu qnqz repenūt. s. mouēs mobile z tps i qē mor?. z duo fmī mor?. s. a q z ad quē. qz ois mo/ r? ē de qdā i qdā. Et q mobile sit atqz a fmio a q z termino ad quem. vt lignū quod calefit sit alterum a calido frigido. probat phs. quia mor? est in ligno vt in subiecto. z non in aliquo termino. quia motus vt in sub/ iecto est in illo quod mouet. sed lignū est illud qd mouet z termin? a q vel

Physicor

ad que d est spēs siue forma nō mouet nec mouet. ergo mobile est alter
 ab utroq terminor. motus. 7 sic tā ex pre mobilis q terminor pē su
 mi diuifio mor. Sz qz motus magis denoiatur a termino ad que qā
 termino a quo. eo q p motū acqritur terminus ad que. 7 auferi termi
 nus a quo. iō motus hz puententia cū termino ad que. 7 repugnantia
 cū termino a quo. iō magis sumit diuifio motus ex pre termini ad que
 qā a quo. Quia etiā tps est extrinsecū motui. iō ex pre tps nō sumit pre
 dicta diuifio. ideo relinquit q p dicta diuifio solū sumit ex pre trū. f. mo
 bilis mouentis 7 termini ad que. Et si qratur ex quo forma vel spēs vt
 passio nō est id qd mouet. vtz possit dici motus. responderet Aristoteles
 q nō qz cū forma vel passio sint terminus mor. seqreretur q ad motū fie
 ret motus qd postea improbabit. iō forma. vtpura albedo nō est motus
 sz ipa albefactio cuius albedo est terminus. **Conclusio pma.** Mo
 tus sufficienter diuidit in motū p accēs p alter et p se. pbat cōclusio ex
 pre mobilis. qz illis tribz modis aliqd dī moueri et ex pre mouentis. qz
 illis modis aliqd dī mouere. et ex pre termini ad que. qz motus termi
 natur qnqz ad aliqd p accēs. vt dealbatio ad id qd intelligit. qz accidit
 albedini intelligi. sz terminat ad colorē fm alter. qz albedo est ps colo
 ris. sz p se terminat ad albū colorē. **Cōclusio scda.** Motus nō est sub
 iectiue in forma fm quā est motus. sz in mobili. pē qz motus est subiecti
 ue in illo qd mouet. sz mobile mouet 7 nō forma. qz solū illud mouetur
 qd ptingit esse tanqz id qd est. sed forma nō est nisi tanqz id quo aliqd ē.
 ergo motus est in mobili. vt in subiecto 7 nō in forma. **Conclusio ter
 cia.** Mutatio p accēs nō hz diuidi in suas pres subiectiuas. siue sumat
 ex pre mobilis vel mouentis vel termini ad quem. pē qz talis mutatio
 infinitis modis variat. eo q infinita vni accidunt. et indifferenter est in
 omibz respectu oim mobilū. sed infinita nō cadunt sub arte. **Conclu
 sio quarta.** Motus p se hz diuidi in suas spēs. pē qz motus p se nō est
 ipōmibz indifferenter sed tm in pterarijs vel in medijs quo ad motū suc
 cessiuū. vel in pteradictorijs quo ad simplicē mutatiōem. sz pteraria 7 con
 tradictoria sunt determinari termini. ergo motus p se fm pres et illos
 terminos diuidi pē et cadere sub scia. Et qz mediū est quoddā extres
 ma inquantū vtrūqz picipat. et cōparū ad vtrūqz hz rōnem vtriusqz vt
 fuscū cōparū ad nigrū hz rōem albi. et ad albū hz rōnem nigri. ideo pos
 test dici q omis motus est inter pteraria vel pteradictoria

Ad rōnes

Ad pma dī q fluxus motus nō differt p essen
 tiam a forma fluente. ideo ille fluxus est in sub
 iecto qd mouet. sicut forma fluens. mobile aut variat fm illaz formā de
 dispositōe in dispositōem. Et dī forma fluens nō sicut id qd fluit sed
 qz fm ipam mobile fluere dī. **Ad scdam dī.** q forma nō est illud qd
 variat de esse impfecto ad eē pfectū sz solū est id quo mobile variat 7 ip
 sum mobile variat fm esse illius forme

Clonā aut oīs mutatio est a quodā et in quoddā. mani
 festat et vtiqz hoc nomē. post aliud em aliqd et aliud qdē
 pns. aliud aut mōstrat posterū et mutabit mutās quadrifarie

Quintus liber

Aut enim ex subiecto in subiectum. aut ex subiecto in non subiectum. aut ex non subiecto in subiectum. aut ex non subiecto in non subiectum. Dico autem subiectum ex affirmatiōe monstratum. Quare necesse est ex his quae dicta sunt tres esse mutatiōnes. scilicet ex subiecto in subiectum. et ex subiecto in non subiectum. et ex non subiecto in subiectum. Quae enim est ex non subiecto in non subiectum non est mutatio. propter hoc quod non est secundum oppositionem. Neque enim contraria neque contradictio est. Ex non subiecto quidem igitur in subiectum mutatio secundum contradictionem generatio est. Alia quidem igitur simpliciter simplex. Alia vero quedam cuiusdam. ut ex non albo in album generatio quidem huiusmodi est. Quae vero ex non esse simpliciter in subiectum est generatio simplex est secundum quam fieri et non fieri simpliciter dicimus. Quae vero ex subiecto in non subiectum corruptio est. Simpliciter quidem quae ex substantia in non esse est. Quedam autem est quae est in oppositam negationem sicut dictum est in generatiōe.

igitur quid non est dicitur multipliciter: et neque quod est secundum compositionem aut diuisionem contingit moueri. neque quod est secundum potentiam quod ei quod est simpliciter secundum actum oppositum est. Hoc quidem enim non album aut non bonum. tamen contingit moueri secundum accidens. Erat enim homo non albus. Quod autem simpliciter non hoc aliquid est hoc nullo modo contingit moueri: Impossibile est enim quod non est moueri. Si autem hoc et generatiōem esse motum impossibile erit. sit enim quod non est si enim et quod maxime secundum accidens sit. sed tamen verum est dicere quod est quod non est de eo quod sit simpliciter. si mulier autem et quiescere. Nec igitur accidunt inconuenientia si moueatur quod non est. Et si omne quod mouetur in loco est quod autem non est non est in loco. Esset enim alicubi. Neque iam corruptio motus est. contrarium quidem enim motui motus aut quies. Corruptio autem generatiōi contrarium est. Quoniam autem motus mutatio quedam est. mutatiōes autem tres sunt dicte. Vitarum autem quae sunt secundum generatiōem et corruptiōem non sunt motus. Ne autem sunt secundum contradictiōem necesse est ex subiecto in subiectum mutatiōem motum esse solum: subiecta autem aut propria aut media et partio enim ponit propria et monstrat affirmatiōem nudam. et albi et nigri.

Phylisorum

Querit *Utr* sola mutatio q̄ est de subiecto in subiectū sit ma-
tus. *Arguit* q̄ nō. q̄ in omī motu debet idē sub-
iectū manere sub vtroq; p̄tario. aliter motus nō esset vnus. & si semper
manet idem subiectū sequitur q̄ talis motus nō est de subiecto in subie-
ctum. ergo mutatio de subiecto in subiectū nō est motus. *Secūdo* sic. ge-
neratio est de nō subiecto in subiectū et corruptio eōtra. & tamen gene-
ratio est motus cū sit actus generabilis inquantū generabile est. & simi-
liter corruptio igitur &c. *Tercio* sic. sicut se habet subiectū ad subie-
ctum. ita nō subiectū ad nō subiectū. ergo si sit motus de subiecto in sub-
iectum etiā erit motus de nō subiecto in nō subiectū. ergo nō sola muta-
tio de subiecto in subiectū est motus. *In oppositū* est p̄hus in textu.
Pro responsione Sciendū primo. q̄ postq̄ p̄hus distinguit motus p̄
se a motu per accidens. et remouit motū per accidens a sua considera-
tione. *Hic* p̄sequenter incipit determinare de diuisione motus per se in
suas species & subiectiuas p̄tes. & q̄ mutatio in cōmuni accepta se habet
vt quoddam superius ad motum p̄prie dictum. ideo prius anteq̄ diuisi-
o motū p̄prie dictum diuidit mutatiōem per se in cōmuni et postea ostē-
dit que mutatiōes nō sunt motus et que mutatio sit motus p̄prie dicē.
Sciendū scōdo. q̄ omnis mutatio fit ex quodam in quoddā. quod ma-
nifestat nomen mutatiōis quod importat aliquod esse prius et aliquod
posterius. ideo semper est inter duos terminos. *Et* fm variatiōem illo-
rum potest intelligi mutatio fieri quadrupliciter. *Primo* de subiecto in
subiectum. id est de termino affirmato in terminū affirmatum. *Secun-
do* ex subiecto in nō subiectum. *Tercio* ex nō subiecto in subiectū. *Quar-
to* ex non subiecto in nō subiectum & vt habetur in textu. illud est subie-
ctum quod est affirmatiōe monstratum. & illud est ens cōpletum in ac-
tu substantiali. vt cum dicitur hic homo hic equus & cum hoc accipitur
sub aliqua forma accidentali que affirmatiōe designatur et tale ens cō-
pletum prout est sub vno esse accidentali potest moueri ad aliud esse ac-
cidentale. et sic fit mutatio de subiecto in subiectum. *Ex quo* patet.
q̄ materia in proposito nō est subiectum. sed magis dicitur nō subiectū
accipiendo eam sub priuatiōe. vt cum dicit q̄ aliqua mutatio est de nō
subiecto in subiectum. *¶ Conclusio prima.* Ex nō subiecto in non
subiectum nulla fit mutatio per se. licet bene per accidens. *Prīmū* pa-
tet. quia omnis mutatio per se fit inter contraria vel contradictoria sed
nō subiectū ad nō subiectū nullā habet oppositiōem siue capiatur nō sub-
iectū vt d̄t simpliciter negatiōes siue vt d̄t p̄uatiōem. q̄ negatio negatiōi nō
opponit nec priuatiō priuatiōi quia due negatiōes verificantur simul
de eodē. vt idem lapis nec sanus nec eger d̄t. *Secunda pars* patet. q̄
cum ex albo fit per se nigrum per accidens fit ex non nigro non album
inquantum priuatiō semper saluatur in forma contraria. sed quia illud
quod est p̄ accidens in aliquo genere non potest esse species eius. *Ideo*
de nō subiecto in nō subiectum non est aliqua species mutatiōis.

¶ Conclusio secunda. Tantum tria sunt genera mutatiōis. patet.
quia diuisio mutatiōis sumitur fm variationem terminorum penes

Quintus liber

Ad ratorē. An oppositū. Ad pma dī. q̄ hic nō capī so-
lum subiectū p illo qđ subiectū mori. sed capī-
tur p illo qđ subiectū inquantū sit p aliquo termino affirmato ⁊ hoc mō
fīctū mutatio de subiecto in subiectū. s̄z q̄ materiale qđ subiectū mori res
maneat idē. Ad scđam dī. q̄ si capiat motus in coi vt capī in p̄dicā/
mentis ⁊ in tercio huius nō distinguendo p̄ra mutatiōem generatio et
corruptio sunt motus. s̄z nō capiēdo ipm sp̄aliter. vt sic de contrario in
contrarium. vt sic inter formas positūas. vt hic sumit. Ad terciā.

Ad ratōes

Ad ratorē. An oppositū. Ad pma dī. q̄ hic nō capī so-
lum subiectū p illo qđ subiectū mori. sed capī-
tur p illo qđ subiectū inquantū sit p aliquo termino affirmato ⁊ hoc mō
fīctū ratio de subiecto in subiectū. s̄z q̄ materiale qđ subiectū mori res
maneat idē. Ad scđam dī. q̄ si capiat motus in cōi vt capī in p̄dicā/
mentis ⁊ in tercio huius nō distinguendo p̄ra motū cōm generatio et
corruptio sunt motus. s̄z nō capiēdo ipm spēaliter. vt sic de contrario in
contrariū. vt sic inter formas positūas. vt hic sumit. Ad terciā.

Physicorum

dicuntur quod non subiectum et non subiectum conueniunt in negatione sicut duo subiecta in affirmatione sed dissimile est in hoc quod non subiecta dicunt duas negationes que non opponuntur. subiecta vero dicunt formas positivas in quibus potest esse oppositio ideo in ipsis potest fieri motus.

Igitur predicamenta diuisa sunt substantia et qualitate et ubi et quando et ad aliquid et quantitate et facere et pati necesse est tres esse motus quantitate et qualitate. et secundum locum. Secundum substantiam autem non est motus propter nullum entium substantie contrarium esse. Neque enim ad aliquid contingit cum altero mutante verum esse alterum nihil mutans. Quare secundum accedens motus horum est.

Queritur Utrum in substantia et ad aliquid sit per se motus. Arguitur primo quod sic quia forma substantialis prius inducit in una pre materia quam in alia. quod non est possibile materiam prius quamlibet sui pre materia equaliter subici virtuti agentis. ergo generatio est mutatio successiva et sic est motus. Secundo sic. In substantia est praerogativa. ergo ibi est motus. Ans. patet. quod in unoquoque genere est una prima contrarietas. Item ignis et aqua contrariantur. ut dicitur secundo de generatione. Et si dicatur quod hoc est ratione qualitatium infertur quod etiam praerogantur secundum suas formas substantiales quia praerogatiue contrarie sunt causae. sed istae passionum contrarie causantur a formis substantialibus ignis et aqua igitur et cetera. Tercio sic. per dealbationem aliquis fit alteri similis. sed dealbatio est motus et similitudo est relatio. ergo per motum acquiritur relatio in subiecto. ergo in ad aliquid est motus. In oppositum est prius in textu. Pro responsione est. Sciendum quod postquam prius diuisum mutatio non per se in tres species. scilicet in generationem corruptionem et motum proprie dicitur. Dicendum sequenter inquirat diuisionem motus proprie dicti in suas species et quod distinctio motus sumitur secundum distinctiorem sui termini ad quem et quia motus non est preter genera rerum ad quas est motus ideo ad inquirendum illam distinctiorem prius inquirat ad que predicamenta sit per se motus et ad que non ostendens primo in quibus predicamentis non est per se motus et primo de substantia et relatione. Sciendum secundo quod motus per se esse in aliquo predicamento nihil aliud est quam formam illius predicamenti per se acquiri in subiecto per se motum et per se esse terminum illius motus. Ratio est. quia motus est actus imperfectus tendens ad ulteriorem perfectionem et terminus ad quem eius est forma perfecta et perfectio in quam tendit. ideo motus non est preter res ad quas est motus. sed est in eodem predicamento cum suo termino ad quem. ideo dicitur per se esse ad illud predicamentum cuius est forma per se fluens in tali motu. unde patet quod si per unum motum plures forme acquirantur ut in albefactione acquiritur color et similitudo. Sed motus solus est per se ad illam formam que per se fluit in tali motu et ad aliam solum est per accidens quia uno fluxu per

Quintus liber

se fuit una forma tm. Sciendū tertio. q. cum omnis motus sit fluxus
cōtinuus de vna forma cōtraria in aliam per remissionem vnius et inten
sionem alterius. ideo ad hoc q. in aliquo predicamento sit per se motus
oportet q. in illo predicamento reperiant forme adinuicem contrarie fm.
cōpletam rationem contrarietatis. Et ad talem contrarietatem fm san
ctum Thomā due conditōnes requirunt. Prima est. q. in genere il
lorū cōtrariozū sint termini maxime distantes inter quos cadant omnia
illius generis sic q. nō veniatur de vno in alterū ordinate nisi per media
defectu cuius in numeris nō est cōpleta cōtrarietas. quia licet sit minimū
tamen ibi nō reperitur maximū. Secūda conditio est. q. inter illas for
mas possit esse continuus exitus de vna in aliam fm intensiōnem vnius
et remissionem alterius. sed ambe cōditōnes deficiūt formis substantia
libus. Primo q. licet in genere substantie reperiantur differentie cōtra
rie cōprehendentes omnia illius generis tamen illa contrarietas differē
tiarum solum attenditur fm eōdem radicem cōtrarietatis. que est excellē
tia et defectus in q̄reum vna est nobilior alia sicut contingit in numeris et
fm propriam rationem specificam huius forme et illius ideo tales forme
nō sunt fm se contrarie nec etiam deueniunt de vna in aliam determinare
per media. ymmo dum materia amittit vnam formam potest indifferen
ter quālibet aliam recipere. vt dicitur secūdo de generatōe. quia dum ex
terra fit ignis non oportet q. sit transitus per formas aliorum elemento
rum sed ex quolibet elemento potest immediate fieri quodlibet.

Secūdo. q. et substantiale cōsistit in indiuisibili. ergo inter formas sub
stantiales nō pōt esse fluxus continuus de vna in aliam per remissionem
vnius et intensiōnem alterius. et sic in substantia non est perfecta contrarie
tas requisita ad motum. Sed fm Alterum ponitur quatuor condi
tiones requisite ad perfectam contrarietatem que possunt contineri in
duabus primis. Prima est. q. ille forme sint formaliter actiue et passi
ue adinuicem vel per se vt sunt qualitates prime vel cum alio. vt qualis
tates secūde. Secūda est. q. tales forme non sint simpliciter simplices
sed in maiori maiores et in minori minores. Tertia est. q. inter eas sit
medium per quod fiat transitus de vna in aliam. Quarta est. q. ille
forme se expellant ab eodem subiecto actione propria et omnes iste condi
tiones formis substantialibus deficiunt vt possit inductiue pbari.

Conclusio prima. In substantia non est per se motus. Pater. q. in
substantia non est contrarietas requisita ad motum. ergo cum omnis
motus sit de contrario in contrarium sequitur q. in substantia non est per
se motus et hec est ratio Aristotelis. Item subiectum forme substan
tialis est ens in pura potentia. ergo non potest moueri. et sic patent due
cause quare in substantia non est motus scz propter defectum formarū
contrariarum et propter defectum subiecti mobilis. Item si ibi esset mo
tus esset generatio et corruptio sed ille non sunt motus. vt est prius pro
batum. igitur zc. **C**onclusio secunda. In aliquid non est per
se motus. probat philosophus. quia in illo genere non est per se motus
cuius natura de nouo inuenit in aliquo subiecto ipso nō mutato. s. sic est

Physicorum

de relatione igitur 27. **Q**uod patet. quia terminus motus non potest acquiri in aliquo subiecto nisi per motum cum sit prior termino sibi essentia. **Q**uod patet. quia forte existente albo et Platone nigro fortes non est similis platoni. Sed platone mutato ad albedinem factus est fortes similis platoni. forte non mutato. ergo similitudo de nouo reperitur in forte sine mutatione facta in eo. **U**bi aduertendum est quod in aliquibus relationibus ista ratio non habet difficultatem. Sunt enim triplices relationes. quedam enim sunt relationes rationis in utroque extremo ut ydemptitas. **A**lie reales. in uno termino tantum. et rationis in altero sicut scientia refertur ad scibile ad quod habet realem dependentiam. Sed scibile non refertur ad scientiam nisi quia scientia refertur ad scibile. ut dicitur quinto metaphysice. **A**lie sunt reales in utroque extremorum. ut equalitas vel similitudo. **I**n illis autem que non ponunt aliquid nisi in uno extremorum facile est intelligere quod mutato extremo reali de nouo acquiritur relatio alterius si ne sui mutatione cum nihil et realiter adueniat. Sed in illis que sunt reales in utroque extremorum difficile est intelligere. quomodo relatio acquiritur sine sui mutatione. cum nihil reale adueniat alicui de nouo sine mutatione illius. ut dicit unus articulus parisiensis. **I**deo respondet doctor sanctus. quod si aliquis per sui mutationem fiat mihi equalis me non mutato equalitas prefuit in me in sua radice ex qua habet sumi esse illius esse per hoc enim quod habeo talem quantitatem comperit mihi quod sum equalis omnibus habentibus eandem quantitatem in specie. ergo cum aliquis de nouo accipit illam quantitatem ista radix equalitatis que fuit in me determinatur ad illum. ideo nihil reale aduenit mihi de nouo cum incipio esse alteri equalis per eius mutationem.

Ad rationes. **A**n te oppositum. **A**d primam dicitur. quod forma substantialis eque primo inducitur in omnem partem materie dispositam ad susceptionem illius forme et si sit aliqua successio hoc est per accidens ratione alterationis preuie. quia materia disponitur ad formam. **A**d secundam dicitur quod contrarietas differentiarum diuidentium aliquod genus non est completa contrarietas. quia non semper attenditur secundum proprias rationes huius forme vel illius sed solum secundum communem radicem contrarietatis que est excellencia et defectus et inter formas substantiales ut sunt ignis et aqua bene reperitur contrarietas virtualis et illa sufficit ad hoc quod ex illis causentur passionis vere contrarie quia non requiritur tanta diuersitas in causis. quanta reperitur in effectibus. **A**d tertiam dicitur. quod relatio extrinsece et ex consequenti solum acquiritur per de aluationem que primo et per se terminatur in albedinem et ex consequenti ad relationem similitudinis.

¶ **N**eg a gentis neq patientis neq omnis quod mouetur aut mouentis. quia non est motus motus. neq gene/

Quintus liber

rationis generatio. neq; oīno mutationis mutatio. Pri-
mum quidem eīm contingit dupliciter motus esse motum.
Aut sicut subiecti. vt homo mouet q̄a ex albo in nigrū muta-
tur sic et motus. aut calefcit. aut frigescit. aut locum mutat.
aut augmētatur aut diminuitur. Hoc aut ipōssibile est. Non
eīm subiectozū aliquod est mutatio. aut in mutando alterū
aliquod subiectū ex mutatione in alterā speciem. vt homo ex
egritudine in sanitatē Sed neq; hoc possibile nisi s̄m acci-
dens. Hic eīm motus ex alia specie in aliā mutatio est. Et
generatio et corruptio similiter preter q̄ he sunt in opposita
sic. Motus aut non similiter Simul igit mutabitur ex sa-
nitate in egritudinem et ex ipsa hac mutatione in aliam.

Manifestū autē quod cū infirmetur mutatus erit in quā
libet. Contingit eīm quiescere. et amplius non in cōtingentē
semper. Et illa ex quodā in quoddā alterū est. Quare et op-
posita erit sanatio. s̄ s̄m q̄ accidit et si ex recordatione in ob-
liuionē mutatur. qm̄ cui inest illud mutatur aliquādo in sciē-
tiā aliquādo vero in sanitatē. Amplius aut in infinitū vadit
si erit mutatiois mutatio et generationis generatio Necesse
est igit esse primā si vltima erit vt si simpliciter generatio fie-
bat aliquādo. et q̄d fit fiebat. Quare nondū erat q̄d fit sim-
pliciter. sed aliqd̄ cui fit et factū est iā et iterū illud fiebat hoc
aliquādo Quare nōdū erat tunc q̄d fit Quoniā aut infinito-
rū non est primū. non erit quid vltimū. quare neq; habitūz
neq; fieri. igitur neq; moueri possibile est. neq; mutari nihil.

Amplius eiusdeꝝ motus contrarius est. ⁊ adhuc quies.
et generatio et corruptio. Quare quod fiat cū fiat q̄d fit tunc
corrūpitur Neq; eīm cū morfit neq; posterius. esse eīm opor-
tet q̄d corrūpitur. Amplius oportet materiā subesse. et ei
q̄d fit et mouēti. Que igitur erit sicut alterabile vt aut corp⁹
aut aīa. sic aliqd̄ q̄d fit motus aut generatio. Et iterū aliqd̄
in q̄d mouet. Oportet eīm aliquid esse h̄mōi ex hoc et in hoc
motū non motū aut generatōnem Similiter aut et quo
modo erit Nō eīm erit doctrina. q̄ doctrine generatio Qua-
re neq; gñatōis generatio. neq; q̄dā eiusdē Ampli⁹ si tres
spēs sunt motus. hoz aliquā necesse ēē subiectaz naturā ⁊ in

Physicorum

quā mouet. loci ergo mutationē. alterari aut ferri. Dico autē quando mouetur: omne qd mouet tripliciter. aut in eo quod est fm accidēs aut qz pars aliqua aut qz per se fm accidens solum ptingit mutare mutatōem. vt si quis sanus si mul curat. aut discat. Hanc autem fm accidens dimissimus olim.

Querit Utrum in actōe et passiōe sit per se motus. **Ar** guitur q sic. qz vbiqz est pterietas ibi potest repa riri p se motus sz in actione z passiōe reperit pterietas. vt prz in predica/ mentis. igitur zc. Secūdo sic. ad omne motum sequit affectio per se causata in mobili sed talis affectio est quedam passio. Tercio sic. si ad actionem vel passiōem nō esset per se motus hoc esset quia motus non est motus sed hoc non. qz hoc quod de nouo z successiue acqrit in aliquo acqrit p motum sed motus successiue et de nouo acquiri igit zc. In oppositum est p hs in textu. p responsione. Sciendū primo. q postqz pbs ostendit ad substantiam z relatōem nō esse p se motum. Eoseque ter ostendit q ad actionem z passiōem nō est per se motus in qua ostē sione supponit q licet actio et passio differant a motu ratione formali dis/ cente q quid erat esse. motus em fm propriam rationem eius est actus entis in potentia tendentis ad vltiorem perfectōem et est semper redu ctus in eodem predicamento cū suo termino ad quem actio aut z passio vltra motū diuersas includit habitudines tamen actio et passio sunt idē subiecto cū motu et vni. non pōt esse sine alio nec ecōuerso ideo ad pban dum q ad actōem et passiōem nō sit p se motus sufficit pbare q mot⁹ nō est motus nec generationis generatio. Sciendū scdo. q motus eē motū vel q mutatōis sit mutatio potest dupliciter intelligi. vno mō q motus sit motus tanqz subiecti ita q motus fm aliquē motū moueat. vt q augmentet vel diminuat. Alio mō q motus sit motus tanqz ter/ mini ita q vnus motus terminet ad aliū motum. Et hoc iterū p intel ligi dupliciter. vno mō per accēs. vt scz ad motū sit motus vt si cōtingat vna mutatōem sequi ad aliā. Alio mō q ad motū sit motus p se tanqz ad terminū intrinsecū et essentialē motus. **Cōclusio pma.** Motus nō est p se motus nec tanqz subiecti nec tanqz termini. **Prima pars** prz qz motus z mutatio nō sunt de nūero subiectoz cū neutri sit substantia actus ens. nec ens pmanēs qd possit manere sub motu. ergo mot⁹ nō est motus tanqz subiecti. **Scda pars** patet septē rōnib. **Prima est.** omis motus est de vna specie in aliā z inter contraria si sit successiue vel con/ tradictoria si sit mutatio simplex. ergo si motus sit motus tanqz terminē sequit q mobile simul mouebit in vna spēm. vt ex sanitate in egritudine et ex vna mutatione in aliā mutatōem. sed hoc est falsum. qz in termino motus semper contingit mobile quiescere in forma acquisita per motum. **Scda rō.** omnis motus vel mutatio est ex opposito in oppositū pterietis aut cōtradictorie. ergo si motus p se terminet ad motū z mutatio ad

Quintus liber

mutatiōem tunc ille motus fiet per se inter motus oppositos z qz mobis
 le in motu primū est in termino a quo z primū in termino ad quem oportet
 hic qz in illo motu qui fit inter motus contrarios simul sint in fieri illi mo-
 tus contrarij. z qz vterqz motus simul sit in fieri. ergo idem subiectū simul
 mouebit ad opposita vt simul generabitur z corrūpitur vel sanabit vel
 egrotabitur. Tertia ratio. si mutationis esset per se mutatio z genera-
 tionis generatio tūc alicuius particularis generatiōis esset iterū alia gene-
 ratio per se cuius esset terminus et iterū illius esset alia generatio z sic in-
 finitū tam a pre ante qz a pre post. ergo nō esset dare primā generatiōis
 nem nec vltimā z per consequens nihil repiet genitū qz si sic oportebit dare
 generatiōem immediatam ipsi genito. que tamen nō esset dabilis cū quelibet
 dependeret ex infinitis generationibz. Quarta rō est ista. nā eius-
 dem subiecti sunt motus contrarij z quies est contraria motui. sed genera-
 tio z corruptio contrariant. ergo si generatiōis sit generatio sic qz genere-
 tur. sequitur etiam qz corrūpetur. sed hoc est impossibile qz oportet illud cū
 quod corrūpitur et qū corrūpitur sed esse generatiōis est suū fieri. ergo
 oportebit qz qū generatio fiet corrūpat z neqz pū z neqz posterius? et sic idē
 simul generabit et corrūpet. erit et nō erit. Quinta rō est ista. In omni
 generatiōe oportet esse materiam ex qua fit illud qd generat. qz subiectū
 mouenti z recipit formam geniti. iterū requirit aliquis terminus qui sit
 hoc aliquid. s. generatio nō habet materiam ex qua fit nec est hoc aliquid
 ergo ipa nō potest generari et sic generatiōis non est generatio. Sex-
 ta ratio sicut se habet genus ad genus ita spēs ad spēm sed doctrinatio
 que est quedā generatio nō est generatio alterius doctrinationis sed sci-
 entie. ergo neqz generatiōis est generatio neqz motus est per se motus.
 Septima ratio. tres sunt spēs motus scz ad qzritatem qualitatem et
 ad vbi. ergo si motus sit per se motus oportebit vniū illorū esse ad alterū
 et sic loci mutatio alterabitur et alteratio augmentabitur qd est impossi-
 bile. ergo motus nō est per se motus. Sed motus potest esse ad motum
 per accidens vt si quis sanet et currat sanatio p accidens mouebit s. de
 illo motu per accidens nō est hic ad propositum. Conclusio secunda.
 Ad actionem z ad passionem non est per se motus. Probat. qz actio et
 passio sunt idē subiecto cū motu s. ad motū nō est motus vt iam pbatū
 est. igit. zc. Dubitat. verū ad qū situm et habitū sit per se motus.
 Respōdet qz nō. p. primo de qū. qz qū dicit esse in tpe s. tps est mensu-
 ra motus. ergo eadē rōne q nō est motus ad actiōem z passiōem eo qz pri-
 nent ad motū et sunt qdā successiua nec ad qū. Secūdo p. de sitū. qz si
 esset motus ad sitū ille esset sim locū aut ergo ille motus eque terminabi-
 tur ad vbi z ad situm vel ad vniū prius z reliquū per posterius. nō p. mū
 qz idē motus nō potest immediate terminari ad diuersos terminos. si scilicet
 dū vel prius terminabit ad vbi z ex p. tū ad sitū. et sic ad situm nō erit p.
 se motus vel primo ad sitū z solū ex p. tū ad vbi. s. ad vbi solū erit motus
 p. acciōis z nō p. se qd est p. tū p. hū z alios phos qui ponit qz ad vbi ē p.
 se motus. ergo ad situm nō fit per se motus qz in mobili prius acquirit
 esse in loco qz ordo prius ad totū. et ad locū ideo situs solū p. acciōis acq. ri-
 tur p. motū. Tercio patet de habitu qz habitus dicit quādam habitū

Physicorum

Unum corpus ad hoc quod sibi adinced, ergo eadem ratione quare in relatione non est per se motus nec etiam in habitu.

Ad rationes Ante oppositum Ad primam dicitur quod in actione et passionem non est per se primo contrarietas. quia due actiones non sunt forme actiue et passiue inter se sed in alterum et ex consequenti secundum rationem qualitatis a quibus fiunt. ut calefactio et frigidatio contrariantur ratione caliditatis et frigiditatis. Ad secundam dicitur. quod licet illa affectio in mobili causata sequatur motum secundum naturam ut effectus eius. non tamen secundum tempus et per modum termini essentialis motus. sed simul fiunt et desinunt. esse motus et illa passio. Ad tertiam dicitur quod motus non acquiritur in subiecto. tanquam illud quod acquiritur. sed solus tanquam illud quo aliquid acquiritur. et de tali non oportet quod sit acquisitum per motum. alias enim esset processus in infinitum.

Noniam autem neque substantie neque ad aliquid. neque ipsius facere aut pati relinquitur secundum quale aut quantum et ubi motum esse solum. in unoquoque enim horum est contrarietas. Motus quidem igitur secundum quale alteratio sit. huic enim alludit commune nomen. Dico autem quod non in substantia. et namque differentia quale est. sed quod passium secundum quod dicitur pati impassibile esse. Qui vero secundum quantum secundum commune quod in nominatus est. sed secundum utrumque aut augmentum aut decrementum. quod quidem est in perfectam magnitudinem augmentum est. quod vero ex hoc decrementum. Qui autem est secundum locum et secundum proprium et commune inominatus est. Sit autem latitudo vocata quod commune est. Quamuis dicantur ferri hec sola proprie. cum non in seipsis sit stare mutantibus locum. Et quecumque non seipsa movent secundum locum. Que autem est in eadem specie mutatio. in magis et minus alteratio est. Aut enim ex contrario in contrarium motus est. aut simpliciter aut sic. In minus quidem enim vadens in contrarium dicitur mutare. In magis autem tanquam ex contrario in ipsum. Differt enim nihil secundum quod mutare aut simpliciter. nisi quod sic indigeat contraria causa. Magis autem et minus est in quo plus aut minus contrarii insunt aut non. Quod quidem igitur hi tres soli motus sunt. ex his manifestum est.

Immobile autem est quod omnino impossibile est moueri sicut sonus inuisibilis. Et quod multo tempore mouetur. aut quod tarde incipit quod dicitur grauius mobile. Et quod aptum natum est moueri et possibile. non mouetur at tunc. cum aptum natum est et ubi. et sic quod quidem quiescere voco immobile solum. Contrarium enim quies motui est. Quare permutatio erit susceptiui. Quid quidem igitur

Quintus liber

de motu et quid quies et quot mutationes et quales mo-
tus manifestū ex dictis.

Queritur Utrum solum ad tria predicamenta. scz ad qua-
litatem qualitatem et ad ubi sit per semotus.
Rarguit primo qd nō. qz in q̄tate nō est p̄rarietas vt dicit in pre-
dicamentis. ergo neqz motus. Secdo sic. spēs q̄tatis discrete in indis-
uisibili p̄sistit. ergo fm q̄tatem discretā non est motus. Similiter q̄ti-
tas p̄tinua est in infinitum diuisibilis. ergo in ea nō est dare minimū et p̄-
p̄t nō est ibi p̄rarietas. qz contraria maxime distare debent. ergo in q̄-
tate p̄tinua nō est motus. Tercio sic. In ubi nō est contrarietas. er-
go neqz motus. His patet quia sic maxime p̄rariaretur cōcaui celi ex-
vna pte p̄cano eiusdem. ex altera pte p̄tinua. cū illa duo ubi maxime ab-
inueniuntur distent. sed illa duo ubi nō p̄rariantur neqz sit motus de vno in
aliud. ergo in ubi nō est p̄rarietas neqz motus. In oppositū est p̄hus
in textu. Pro responsione. Sciendū primo. qd post q̄ p̄hs ostendit ad
que predicamenta nō est p̄ semotus. Nūc p̄sequenter ostendit ad quot
que sit motus ad habendū diuisionem eius. Unde cū motus q̄ diuidit
in spēs sit mutatio de p̄rario in p̄rariū. qz est de subiecto in subiectum
ad hoc qd in aliquo genere reperiat talis motus. oportet qd in illo reperit
annus p̄raria habētia p̄dīones superius positas. scz qd sint termini sub
eodem genere maxime distantes et qd sint ad inuicem p̄misibiles vt pos-
sit esse p̄tinuus exitus de vno in alterū. nō tamē est necesse h̄mōi distan-
tiam terminorū. accipere simpliciter et absolute. qz hoc solum fit in gene-
re qualitatis. sed sufficit qd sit magna distantia in ordine ad aliquā natu-
ram determinatā. vt in q̄tate p̄tinua aut ad aliud extrinsecū sicut in ubi.
Sciendū secdo. qd in genere qualitatis reperunt aliquę species ad inu-
icem p̄rarie fm suas p̄prias rōnes fm quas reponuntur sub genere qua-
litatis. ideo motus ad qualitatem habet nomen cōmune sumptū fm ge-
nus q̄tatis scz nomen alterationis qd huic generi qualitatis alludit. id
est cōcordat. nam proprie illa dicitur altera que differūt fm qualitatem
et non capiat hic qualitas pro drā substantiali que predicatur in quale et
dicit qualitatem essentialem. sed solū pro qualitate q̄ nata est inferre pas-
sionē vel inferri a passione. qz vt habetur i septimo huius fm qualitates
de tertia spēs solum est alteratio. ¶ Et si querat qualiter vocet motus q̄
est fm eandē spēm qualitatis de magis in minus vel eōtra. qz posset cre-
di qd esset augmentū vel decrementū. Respondet Aresto. qd vocat altera-
tō. qz est motus de cōtraria qualitate in p̄rariā qualitatem. licet nō sim-
pliciter sed in respectu et fm quid quia minus in qualitate causat ex p̄-
mixtione p̄rarij. et magis ex separatione a cōtrario. qz magis fm quali-
tatem recedit a p̄rario qd tendit in minus. et qd tendit in minus tendit
in p̄rariū. Sciendum tercio. qd q̄tatis p̄tinua potest dupliciter con-
siderari. Vno modo fm se. et absolute. Alio modo vt est terminus cor-
porum naturalium. primo modo p̄sideratur a logico et a mathematico.
a logico scz iūctum p̄ rōem mensure denominat substantiam et a mathe-
matico sub rōne mensure tm. sed secundo modo cōsiderat a physico. et illo

modo in
ma simpl
determin
deficere
motum
rietas fm
tatis. et p
fm genu
rietas q
tus q̄ est
decremen
tas fm p
mens ad u
vel leuū
vt argueb
stantia fm
metraliter
tamento
trinsecum
fm spēm
mune. qz
tu. qz scz
nentur
lum ad c
qz in illis
in eis qu
est per se
tus prop
mum nō
cūlocum
cum. qz lo
formam h
est per se
absolute
vel ad qu
et sic est a
¶ O
opponit
bile dicit
oimom
nō est de
tardemo
incepter
naturam
ri. et hoc
sit quies.

Physicorum

modo in quantitate reperitur maxima distantia duorum terminorum. non maxima simpliciter et absolute sed in ordine ad aliquam naturam determinatam que sibi determinat in materia maximam quod transcendere non potest et minimum a quo deficere non potest. ideo hoc modo in quantitate reperitur contrarietas sufficiens ad motum. sed non primo modo. Ex quo patet quod in quantitate non reperitur contrarietas secundum proprias rationes suarum specierum. puta continentur sub genere quantitatis. et propter hoc motus ad quantitatem non habet unum commune nomen secundum genus sed habet nomen secundum suas species prout in quantitate reperitur contrarietas que est imperfecta ad perfectum secundum eandem essentiam quantitatis. et ita motus que est ad quantitatem perfectam dicitur augmentum. que vero motus est ex hac decrementum. Sciendum quarto quod in genere ubi non reperitur contrarietas secundum proprias rationes suarum specierum nec etiam secundum aliquid quod sit pertinet ad illas species vel ipsas diunctum. sed solum in ordine ad motum grauium vel leuium corporum reperiuntur in ubi duo termini maxime distantes. Si enim ut arguebatur ante oppositum attendere contrarietas in ubi secundum maximam distantiam simpliciter et absolute tunc magis contrarietur prout prout dicitur dyastolam et contractionem sibi opposito quam prout celi medio mundi. quia igitur in predicamento ubi attenditur contrarietas per habitudinem ad illud quod est extrinsecum generi ubi. ideo non nominatur motus ad ubi nec secundum genus nec secundum speciem. licet secundum aliquos vocetur latio sed hoc nomen non est satis commune. quia solum illa ferri dicuntur in quorum potestate non est cessare motu. quia species non mouentur a seipsis sed ab alijs. Ex istis patet qualiter nominentur motus qui sunt ad illa predicamenta. **Conclusio prima.** Solum ad quantitatem qualitate et ad ubi est per se motus proprie dictus. patet quia in illis reperitur contrarietas sufficiens et requisita ad motum et solum in eis que in alijs septem generibus non reperitur. ergo solum ad ista tria est per se motus. **Conclusio secunda.** Tantum sunt quatuor species motus proprie dicti. patet. quia omnis motus est ad ubi vel ad formam. si primum non habet nomen impositum nec secundum genus nec secundum speciem sed circumscriptione loci dicitur loci mutatio. quibus non proprie debeat dici motus ad locum. quia locus est extrinsecus mobili cum sit in corpore continente. Si ad formam hoc est dupliciter. vel substantiale et hoc non. quia in substantia non est per se motus. vel ad accidentale et hoc dupliciter. vel respectum vel absolutam. non primum. quia in ad aliquid non est per se motus. Si absolutam vel ad qualitatem sic est alteratio. vel ad quantitatem. vel hoc ad perfectam et sic est augmentatio. vel ad imperfectam. et sic est diminutio.

¶ Dubitatur quomodo dicitur immobile eo quod mobile et immobile opponitur. et oppositorum est eadem disciplina. Respondetur quod immobile dicitur tripliciter. Uno modo per negationem actus et potentie quod scilicet omnino impossibile est moueri ut deus. sicut sonus dicitur inuisibilis. quia non est de genere visibilium. Secundo modo dicitur immobile quod vix aut tarde mouetur sive postquam incepit moueri ut claudus. sive quando vix incepit moueri ut mons vel saxum. Tercio modo dicitur immobile quod natum est moueri non aut mouetur quando ubi et secundum quod natum est moueri. et hoc modo solum immobile dicitur quiescens. Ex quo patet quid sit quies. Quies enim est prius in mobili ubi quando et secundum quod natum est

Quintus liber

moueri. Ex predictis patet quid sit motus et quid quies. quot sunt species motus et mutationis et quot sunt modi immobilis. Ad rationes ante oppositum patent solutiones ex dictis.

Ostendit hec autem dicamus quid est simul et quid est tangere et quid est medium. et quid consequenter et quid habitum et quid continuum et in qualibet re unumquodque horum esse aptum natum sit.

Simul quidem igitur dicuntur hec esse secundum locum. quaecumque in uno loco sunt primo. Separatim autem quaecumque sunt in altero. Tangere autem quorum ultima simul. Medium autem in quod aptum natum est primum perungere mutans. quod in quod ultimum immutat secundum naturam continue mutans. In minimis autem est medium tribus. ultimum quidem est mutationis contrarium est. Continue autem mouetur. quod nihil autem paucissimum deficit rei. non temporis. Nihil enim prohibet deficientem rei non temporis. et statim autem post hypotatum. id est primum sonare ultimam sed rei in qua mouetur. Hoc autem et in his que sunt secundum locum. et in alijs mutatio nibus manifestum est. Contrarium autem secundum locum est. secundum rectitudinem distans plurimum. Minima enim finita. Extrinsecum autem finitum est. Consequenter autem quod cum post principium solum sit aut positione aut specie aut aliquid sit determinatorum nullum medium est eorum que sunt in eodem genere et cuius consequenter est. Dico autem in linea lineae secundum que sunt linee. aut unitatis unitas secundum que sunt unitates. aut domus domus. Aliud autem nihil prohibet esse medium. consequenter autem est alicui cum posterius aliquid est. Non enim unum consequenter est duobus neque noua luna secunde consequenter. licet hec illi. Habitum autem est quod consequenter est cum tangat. Quoniam autem omnis mutatio in oppositis est: opposita autem contraria. et que secundum contradictionem sunt. contradictionis autem nihil medium manifestum est quod in contrarijs erit medium. Continuum autem est quod de habitu aliquid: Dico autem esse primum quod id fiat et unum verum usque terminus eorum que tangunt. et sic significat nomen primum. quod continetur. Hoc autem esse non potest cum duo sint ultima. Sed hoc determinato manifestum est. quod in his est quod de primum ex quibus unum aliquid aptum natum est fieri secundum primum. Et sicut aliquando fit primum unum sicut totum erit unum: vel aut penetratione vel latitudine aut collatione. aut tactu. aut adnascencia. aut insertu. Manifestum autem est quod primum consequenter. Continuum quod est enim est necesse est

Phyficorum

sequenter esse. Quod psequenter aut nō omne tangere. vnde et prioribz ratone psequenter est vt in numeris Tactus aut non est. Et si qdē primum est necesse est tangere. Si vero tangit nondū continuū est. Nō em̄ necesse est vnū esse ipoz vltima si simul sunt. sed si vnū sunt necesse est z simul esse. Quare infer / tus vltimus est fm̄ generatōem. Necesse est em̄ tangere si ad / nata erunt vltima. Contacta aut nō omnia adnata sunt. In qui bus aut nō est tactus. manifestū est q̄ nō est pserius in his Quare si est vnitas et punctū qualia dicunt separata. Nō po / sibile esse vnitate et punctū idē. His qdē inest tangere. vni / tatibus aut psequenter. Et hoz qdē cōtingit esse mediū. Dis / em̄ linea mediū punctoz est. haz aut nō est necesse. Nullū em̄ mediū est dualitatis et vnitatis. Quid quidē igitur est simul z extra. Et quid tangere et quid mediū z quid psequenter. z qd habitū et qd primum. et in qualibet vnūqzqz eozū inest dictū ē

Querit Utrū oia prima sunt tangencia. z oia tangencia cōse / quenter se habentia et nō econtra. **¶** Arguit pri / mo q̄ nō. qz oim̄ primoz vltima sunt vnū. sz tangentiū vltima sunt sil / illa autē q̄ sunt sil nō dicunt vnū. cū sil dicat relationē pluriū ad inuicē. er / go prima nō sunt tangencia. Scdo sic. Omnia psequenter se habent / tia se hnt fm̄ p̄us z posterius. sz in tangentiū vnū non est post aliud. qz tangencia sunt sil ergo nō oia tangencia sunt p̄r se habentia In oppo / sitū est p̄s in textu. Sciendū p̄mo. q̄ postq̄ p̄s in p̄mo tractatu determinauit de diuisione motus z mutatiois in suas spēs. Qd sequen / ter in hoc tractatu agit de vnitate z p̄rarietate motus ad motū z ad q̄ / tem z quietis ad quietē. Et qz ad cognoscendū vnitate motus et etiaz multa q̄ in sexto libro dicunt necesse est cognoscere ratōnes quarundam intentionū. q̄ sunt simul extractū siue separatiū. tangere mediū. p̄r habi / tum z primum. ideo p̄s p̄mittit istoz definitōes. Sciendū scdo q̄ sil / fm̄ locū dicunt q̄cūqz sunt in vno loco p̄rio. vñ ad hoc q̄ aliqua sunt sil / fm̄ locū nō sufficit ea esse in eodē loco cōmuni. als oia q̄ sunt in mundo essent siml. sed op̄ret ea esse in eodē loco p̄rio. nō qdē p̄rio vni. qz tūc esset penetratio dimensionū z duo corpora essent vnū corpus. sz in loco. p / prio ambobz et p̄ oppositū ad sil. Separata fm̄ locū dicunt q̄cūqz sunt in alio z alio loco. sz tangere vel tangencia dicunt quoz vltima sunt sil p / carentiā cuiuscūqz mediū q̄ alio noie dicunt p̄tigua quasi simul tangencia Sciendū tercio. q̄ mediū dī in qd aptū natū est p̄mū p̄ringere fm̄ na / turā p̄tinue mutans q̄ in vltimū in qd mutat. qz omis motus est deter / mino in terminū p̄ mediū z in medio ē mot⁹ z nō in terminis. qz in vl / timo est finis motus z in p̄mo incipit. z vltimū in motu est p̄rariū p̄mo Sed dī aliquid p̄tinue moueri cū nihil aut paucissimū deficit rei et non / t̄gis vnde interruptio t̄gis interruptit p̄tinitatem motus. sed non om̄

Quintus liber

nis interruptio rei. id est mediū in quo est motus. si enim post p̄pachū id est primā cordā cithare tangat vltima. dum tamē sonus vltime p̄iungatur sono primē nō fit interruptio soni sed aliquo modo rei supra quāz fit motus. Similiter supra lapides separatos potest aliqd moueri cōtinue. Et qz dicitū est qz vltimū in motu est p̄rarium primo quod potest esse dubiū de motu locali. ideo distinguit Aristoteles cōtraria s̄m locum et sunt que s̄m rectitudinem plurimum distant et dicit s̄m rectitudinē. q̄a inter duo p̄icta sola linea recta certa ē. qz inter ea nō p̄t fieri nisi vna t̄m et possunt fieri infinite curue. mō om̄is mensura debet esse certa et finis. Ideo debet attendi p̄rarietas loci nō s̄m simplicem essentia loci sed per habitudinē ad mouentia et mobilia que mouent s̄m qz ibi est maxis ma distantia respectu virtutis mouentis et mobilis. vt centrū et p̄auis celi maxime distant quo ad mouentia mobilia naturalia. Sciendū quarto. qz p̄sequēter dicitur qd est post primū positōe vel specie sine medio eiusdem generis. vt vna linea sequens aliam p̄sequenter se habet ad ipam. vt vnitatis ad vnitatem et domus ad domū quando nō est mediū vel si sit. nō est eiusdē generis. id est sp̄ci. vnde ad p̄sequenter requiritur qz sit posterius. qz primū nō dicitur p̄sequenter ad secundū. vt vni non est p̄sequenter duobus sed ecōtra. Secūdo requiritur qz nō sit mediū eiusdē generis. sed habitū quod est p̄sequenter cū tangat aliud. vnde habitum est species p̄sequenter. qz secludit om̄e mediū. tam eiusdē generis q̄s aliterius ab his que habita dicunt. Et dicitis infert p̄bus qz om̄e mediū est inter p̄raria. qz mediū est per quod fit motus. sed om̄is motus est inter p̄raria vel p̄ractoria. sed in p̄ractorijs nullū est mediū. ergo ē in p̄rarijs. Sciendū q̄nto. qz p̄raria sunt quoz vltima sunt vnum. hoc enim sonat nomen p̄rarii. qz dicitur a p̄rariando hoc est a simul tenēdo quod fore nō posset si vltima sint duo. vnde eodē modo quo vltima aliquoz possunt fieri vni. eodē modo illa dicunt p̄raria. si enim illa vltima sunt vni simpliciter. tunc fit p̄rariū simpliciter. et si fiant vni collēctiue et colligatōe vel tactu vel per adnāscētia sic fient p̄rariū capientē do p̄rariū large p̄ouit se extendit ad p̄rariū. sed ad p̄rariū simp̄l̄r opoztet qz vltima sint vni simpliciter. Conclusio p̄ma. Definītiōes p̄dictarū intentionū p̄rius posite sunt sufficienter assignate. patz qz sufficienter explicant naturas suoz definītoz. vt in om̄ibus posset inductiue p̄bāri. Conclusio secūda est ista. Om̄ia tangētia p̄sequenter se habent et om̄ia p̄raria sunt p̄raria. sed nō econtra. primū patet. qz in separatis a materia et in numeris reperitur p̄sequenter. sed nō reperiunt tangētia. sed semp in tangētibz vni sequit aliud. et nō habent mediū eiusdē generis. Secūda pars patz. qz quocūqz vltima sunt vni eoz vltima sunt simul. qz idem nō est separatim a seipso. sed nō econuerso. ergo om̄ia p̄raria sunt p̄raria sed nō econtra. Ex istis infert p̄bus p̄ra Platonem qz si vnitatis et punctus essent a sensibilibz separata vt plato ponebat adhuc vnitatis nō esset punctus. Patet primo. qz punctus est de genere illoz que possunt tangere se. vnitatis vero nō. licet sit de genere illoz in quibus est p̄sequenter. scz de genere numeri. Secūdo p̄r. quia inter quēcūqz duo puncta cadit linea intermedia. et sic cadit mediū. sed inter quācūqz

Phylisoy

unitates nō semper cadit mediū sicut nō est mediū aliquod dualitas
ris et unitatis. et sic unitas nō est punctus.

Ad rōnes Ante oppositū. Ad p̄mam dicit q̄ si capiatur
simul vt d̄r habitudinē aliquorū distinctorū in
actu. sic vltima p̄tinuorū nō sunt siml. sed si dicat habitudinē distinctorū
in potentia vel eiusdē ad seipm. vt capis in p̄posito illa vltima sunt siml.
Ad scdā dicit q̄ licet vltima sint siml in loco p̄prio ambob. nō cas
men in loco p̄prio vni illoz. ideo fm̄ sua loca p̄pria possunt dici prius et
posterius. et ideo respectu diuersorū dicunt simul et p̄sequenter.

Plus autē motus dicit multipliciter. vnū quidē em̄ mul
tipliciter dicimus: Genere quidē igit vnus est fm̄ figu
ras p̄dicamenti. Loci mutatio qdē em̄ om̄i loci mutatioi gene
re vna est. Alteratio autē a loci mutatioe altera genere est. Spe
cie autē vnus est. cū genere vnus est. et indiuidua sp̄s sit. vt colo
ris qdē sunt differētie. Itā igit aliū sp̄s denigratio et dealbatio
Om̄is autē dealbatio om̄i dealbatioi idē fm̄ specie erit et oīs
denigratio denigratioi. Albedin autē nō amplius. vnde sp̄s
vna dealbatio dealbatioi om̄i. Si autē sunt qdā q̄ et genera si
mul et species sunt manifestū est q̄ vt specie vnus erit. simpli
citer autē vnus specie nō vt doctrinatio sed sciētia qdā species
existimatiois. genus autē scīaz aliaz. Dubitabit autē aliq̄s
si sp̄s vnus motus sit cum ex eodē idē in idem mutet. vt vnus
punctū ex hoc loco in hunc locū itez et itez. Si autē hoc ē erit
circulatio rectitudini eadem et volutatio ambulatioi. Aut
determinatū est id in quo est si altez est specie. quoniā alter mo
tus est. Circulare autē a recto altez specie est. Genere qdē igit et
specie motus vnus sic est: Simpliciter autē vnus motus est q̄
substantia qdē vnus et numero est. Quis autē h̄mōi sit mar i
festum est diuidendū. Tria em̄ sunt fm̄ numez circa que d. ci
n̄ms motū vnū quod et in quo et quando. Dico autē qd quoniā
necesse est aliqd esse quod mouetur vt hominē aut altez. Et in
aliquo hoc moueri vt in loco aut in passione et quādo. In tem
pore em̄ om̄e mouetur. Voz itez aut genere quidē aut specie
esse vnū ē in re in quā mouet. Habitū erat in tpe. Simpl̄r at
vnū in om̄ibz his est. Et nāq̄ in quo est vnū oportet ēē et indi
uisibile vt sp̄m. Et ip̄m qm̄ vnū tps et nō deficiēs. Et qd mo
uet vnū ēē nō fm̄ accidēs. vt albū nigrū fieri et consciā ambula
re

Quintus liber

re. vñū autē est coruscū et albū. sed sñ accidens: neq̃ cōmune.
 Esset em̃ duos hoīes sñ sanari sñ eandē sanitatē vt obtrahie
 sñ nō vnus hic est sñ specie vnus ē. Socrates at̃ sñ alteratio
 nem eandē alterari spē. in alio autē tpe et itez in alio si qdē p̃tinu
 git corruptū itez vñū fieri numero erit et hic vnus si vero non
 idē qdē vnus aut nō. Habet autē dubitatōem huiusilēm et vtz
 vna sanitas et om̃ino habitus et passiones substantie sint in cor
 poribz. Moueri nāq̃ videntē habentia et fluentia. Sūgit ea
 dem et vna q̃ diluculo et nunc sanitas quare nō et cū deficiens
 accipiat itez sanitatē et hec illa vno numero erit. Eadē em̃ rō
 est nūi qd̃ in tantū differt. Quare si qdē duo idē sicut numero
 vnus et habitus esse necesse ē vñū em̃ numero act⁹ vnus nume
 ro si p̃o habit⁹ vnus ē fortassis nō alicui videbit⁹ vnus et act⁹
 eē. Cū em̃ pauser̃ ābulans nō amplius ē hec ambulatio itez
 at̃ ābulante erit. si igit̃ vñū et idē ē p̃tingit vñū et idē corripit et
 eē multociēs. Ne qdē igit̃ sunt dubitatōes extra q̃ nūc ē inten
 tionē. Qm̃ autē p̃tinuū est oīs mot⁹ simplr qm̃ vñū necesse ē
 p̃tinuū esse si qdem oīs diuisibilis est et si p̃tinuus vnus. Non
 em̃ om̃is fiet p̃tinuus om̃i sicut neq̃ aliud nullū p̃tingenti cō
 tingens sed quoz vñū sunt extrema vltima aut̃ alioz nō sunt
 quidē. alioz aut̃ sunt sed specie differētia et equiuoca sunt. Quō
 nāq̃ tanget aut vñū fiet vltimū linee et ābulatōis. Habitū qui
 dem igit̃ sunt. et qui neq̃ idē specie neq̃ idē genere sunt. Cur
 rens em̃ aliq̃s statim febricitabit. et vt lampas ex diffusionē lo
 ci mutatio est habita. p̃tinua aut̃ nō. Ponitur em̃ p̃tinuū quo
 rum vltima vñū sunt. Quare habitū et p̃sequēter sunt quo tem
 pus p̃tinuū est. p̃tinuū autē est quo motus. Hoc autē ē cū vnus
 vltimū fiat ambobz. vnde necesse est eundē sñ spēm esse et vñū
 mobilis et in vno tpe simpliciter p̃tinuū motū et vñū Tempo
 re qdē vt nō immobilitas intersit. Indeficienti em̃ quiescere
 necesse est. Multi igitur et nō vnus motus est quoz quies est
 in medio. Quare si aliquis motus statū occupet neq̃ vnus ē
 neq̃ p̃tinuus: intercipit aut̃ si in medio tempus est. Qui autē
 specie nō vnus motus est. et si nō deficiat tps. Tempus qdē
 em̃ vñū est specie aut̃ aliud. vñū qdē em̃ necesse ē et specie vnus
 esse. hunc aut̃ simplr vñū esse nō est necesse. Quis igitur mo

Physicorum

tus qdem simpliciter vnus dictū est. Amplius autē dicitur
 vn⁹ et pfectus siue fm genus siue fm spēm siue fm substantiā
 sicut et in alijs pfectū et totū vnus ē. Est atē aliqñ et si imperfect⁹
 sit vnus dī si solū sit p̄tinuus. Amplius autē aliter p̄ter pre/
 dictos dī motus vnus regularis. irregularis em̄ nō videtur
 vnus sed magis regularis sicut rectus. Irregularis em̄ diuisi/
 bilis est. videt̄ autē differre sicut magis et minus. Est autē et in
 om̄i motu qd̄ regulariter est aut nō est. Et nāq; alterabit̄ regu/
 lariter et fert̄ irregulariter vt circulo aut rectitudine et circa au/
 gmentū et similiter et decrementū. Irregularitatis autē differē/
 tia est aliquando qdem in quo mouet̄. Impossibile em̄ est re/
 gularē esse motū in nō regulari magnitudine vt reflexi motus
 aut obliq; aut alius. magnitudines quaz nō puenit p̄tingens
 in p̄tingentē ptem. Aliqñ autē neq; in vbi neq; in qñ neq; in qd̄
 s; in eo qd̄ vt est. velocitate em̄ et tarditate aliqñ determinatur.
 Quis quidē em̄ velocitas est eadē. regularis est cuius autē nō
 irregularis est. Vñ neq; spēs mor⁹ neq; differētie sunt velo/
 citas et tarditas. qz om̄es sequunt̄ differentes fm spēm. Qua/
 re neq; leuitas neq; grauitas pducens ad vnum et eundē locū
 que in idē est. vt terre ad ip̄am aut ignis ad ip̄m. Vnus qui/
 dem igitur irregularis est qui est continuus. Vnus autē qd̄
 quidem reflexiuo accidit motui. Quod autē minus cōmixtio
 semp p̄trarij. Si autē vnum oēm contingit et regularem esse et
 nō erunt q nō fm speciem habiti ip̄i vnus et p̄tinuus. Quō em̄
 erit regularis ex alteratōne compositus et loci mutatōne. In/
 diget em̄ conuenire.

Queritur

Vtq; ad vnitatē motus requir̄ vnitās mobilis
 vnitās t̄pis et vnitās termini ad quē. **¶** Ar/
 guit̄ p̄mo q nō. qz si canis viuus cadat deorsum et cadēdo moriat̄. ille mo/
 tus est vnus et p̄tinu⁹ et tñ mobile nō est vñ in toto motu. **¶** 2c. Se/
 cūdo sic. si aliq; post cursu incipiat febricitari ē idē instās qd̄ ē finis cur/
 sus et p̄ncipiū febricitatōis. **¶** 3c. cursus et febricitatio erit vn⁹ motus p̄ti/
 nuus. et tñ nō erit ibi vnitās termini ad quē. igit̄ 2c. **¶** Tercio sic. Tem/
 pus ē extrinsecū motui. **¶** 4c. ad vnitatē motus nō requir̄ vnitās t̄pis. In/
 oppositū ē p̄hs in tertio. Sciendū p̄mo q postq; p̄hs posuit rōes qñ
 dā int̄t̄ionū valētū ad cognoscēdū vnitatē et diuersitatē motus. h p̄r
 determinat de vnitatē et diuersitate mor⁹ fm gen⁹ spēs et nūc. et p̄ de vni/
 tate fm subqz. et de qbusdā modis vnitatē et diuersitatē mor⁹ fm accēs

Quintus liber

de quibus in presenti videbitur. Unde motus secundum substantiam tripliciter dicitur unus. scilicet genere specie vel numero. Nam unitas motus vel sumitur ab esse motus. et sic est unitas numeralis. vel ab essentia et hoc dupliciter. vel a pre-essentia. et sic est unitas secundum genus. vel a tota essentia et sic est unitas secundum speciem. ¶ Conclusio prima. Illi motus dicuntur unus in genere qui terminantur ad formas eiusdem generis predicamentalis et illi diversi genere qui terminantur ad res diversorum predicamentorum. Patet quia motus distinguitur secundum distinctionem sui termini ad quem. et ab illo termino capit unitatem et diversitatem ab alijs. ergo illi motus qui sunt ad eundem terminum in genere sunt unus motus secundum genus. ¶ Conclusio secunda. Unitas motus ad motum secundum speciem sumitur ab unitate forme ad quam est motus secundum speciem in indivisibile in alias species. probatur sicut procedens. unde omnis dealbatio est una in specie. sed dealbatio et denigratio specie differunt. ex quo sequitur quod si aliqua forma sit species et genus. motus factus ad illam formam est unus in specie non simpliciter sed secundum quid. Subiicitur. quia si conclusio sit vera magis videretur quod motus qui sunt ad eundem terminum in numero essent unus motus in specie. ergo cum ad eundem locum in numero possunt fieri motus per eandem et arcum sequitur quod motus circularis et rectus essent unus motus in specie et similiter volutatio et ambulatio. Responderi potest quod ad unitatem motus secundum speciem non solum debet attendi idem terminum ad quem. sed etiam spatium vel medium in quo fit motus. cum igitur rectus et circularis specie differant illi duo motus de quibus est facta mentio sunt specie differentes. ¶ Conclusio tertia. Ad unitatem numeralem motus que est unitas simpliciter requiritur unitas mobilis temporis et termini ad quem. id est ut patet quod tria sunt circa que dicimus motum unum. scilicet quod. in quo. et quando. probatur. quia unum simpliciter vel dicitur unum indivisibilitate vel continuitate. sed motus non dicitur unus indivisibilitate. cum omnis motus sit divisibilis. ergo motus dicitur unus continuitate. et per consequens motum esse unum simpliciter est ipsum esse primum. sed ad primum motus illa tria requirunt. ergo ad unitatem numeralem motus. et. Minus probatur. nam continua sunt quorum ultima sunt unum. sed diverse forme secundum quas est motus non possunt esse una. ideo differunt specie ut dicitur in textu sed differentia non possunt per se continuari licet bene per accidens. ut in virga pro medietate viridis et pro medietate sicca. ergo ad unitatem motus requiritur unitas forme vel termini ad quem. Similiter omne accidens numeratur ad numerationem sui subiecti. ideo ad unitatem numeralem motus requiritur unitas mobilis quod est subiectum eius. et non sufficit unitas per accidens. nec etiam unitas in specie vel in genere quia possibile est duos homines eadem sanationem in specie sanari. non tamen erit eadem sanatio secundum numerum nisi mobile sit per se unum. Item omnis motus habet principium medium et finem in tempore et est proportio temporis ad motum in substantia et esse. ut dicitur in quarto. ergo ad unitatem motus requiritur unitas temporis et hec unitas temporis attenditur quando non interruptitur tempus in quo fit motus per quod intermedia ¶ Dubitat primo. Si socrates prius alteretur postea cesset. deinde capiat alterationem eandem in specie. utrum posterior alteratio sit eadem numerum

Physicorum

ro cum prima. Respondet p^hus q^d si possibile sit corruptum idem nu^mero reiterari erit vna cū prima. si vero nō sit possibile. non erit vna. mo^do sū naturam nō possibile est corruptum reiterari idem numero. ideo nō erit vna alteratio in numero. ¶ Dubitatur secūdo. Utrū sit eadē sanitas in numero in forte de sero que fuit de mane supposito q^d nō interuenerit egritudo. si dicat q^d sic cū substantia hominis sit in cōtinuo fluxu pari rōne posset dici q^d sanitas amissa per egritudinem et postea recuperata esset vna sanitas in numero. et similiter alteratio interrupta per quietem hanc dubitationē in presenti nō soluit. q^z questionēs de eodem z diuerso ad metaphysicum p^{er}inent. Sed eam soluit Albertus dicēs. q^d duplex est subiectū sanitatis. quoddam est commune z mediatū scz partes materiales corporis z iste cōtinuo fluunt z resiliunt. aliud est immediatum scz partes formales z ille non sunt in cōtinuo fluxu. ideo manet eadē sanitas in numero de mane z de sero si non interueniat egritudo. Si vero interuenerit non manet eadem sanitas amissa z recuperata numero. q^z per egritudinem interuenientem interruptum est esse sanitatis. ¶ Dubitatur tertio. Utrum motus irregularis sit vnus. Pro dubio sciendū q^d motus potest dici vnus dupliciter. vno modo sū substantiam prout dicitur vnū genere specie vel numero. Alio modo potest dici vnus sū accidens vel etiam diuersus z hoc dupliciter. vno modo dicit vnus qui est perfectus. vt dicitur in textu. Sicut aliquid se habet ad esse pfectum ita ad esse vnum. ideo si aliquis motus sit imperfectus q^uis continuus sit tamen nō est vnus simpliciter. vt calceus imperfectus nō dicit vnus simpliciter q^z est aliquo modo diuisus a sua perfectione. Secūdo modo dicit vnus q^z est regularis. vnde in qualibet specie mot^u potest fieri motus regularis scz in alteratione. loci mutatione. in augmentatione z diminutione. Et sū Aristotelē irregularitas in motu locali pōt attendi dupliciter. Vno modo ex p^{re} magnitudinis supra quā est motus q^z si magnitudo sit regularis. z motus erit regularis. Et dicitur magnitudo regularis cuius omnes partes sū eandem dispositionem se inuicem cōsequunt. vt est magnitudo pure recta vel pure regularis. z p^o p^o positum dicitur magnitudo pure irregularis et est magnitudo reflexa vel curua. Alio modo attenditur irregularitas in motu inq^uitum mobilis velocius vel tardius mouetur. z sū hoc motus regularis dicit cuius est eadem velocitas in toto motu. z irregularis cuius est inequalis velocitas. Tunc respondet q^d licet motus irregularis possit esse vnus sū substantiam puta inq^uitum est cōtinuus z habet tria requisita ad vnitatem motus. tū est minus vnus q^u motus regularis. p^z q^z motus irregularis in suis p^{ar}tibus habet diuersitatem accidentalem pro q^uo vna est velocior z alia tardior. vel pro q^uo vna pars est recta z alia reflexa vel curua ex parte magnitudinis. sed q^uitum habet de diuersitate tantus deficit ab unitate. ergo motus irregularis minus est vnus q^u regularis. q^z regularis est vnus sū substantiā z accidēs. Irregularis aut sū substantiā itū. Et dictis infer^r. q^d motus primi mobilis est maxime vnus. q^z est maxime regularis v^{ir}o q^uo modo capiēdo regularitatem et est maxime pfectus.

Et dictis infer^r p^hus duo correlaria. Primum est. q^d velocitas z tardi

Quintus liber

tas non sunt spēs vel differentie motus. qz in omni specie motus possunt reperiri veloc et tardū. modo species vel differentie vnius generis nō reperiūtur in specie alterius generis. ergo nō sunt species z differentie motus. sed sunt passionēs eius. Scdm correlariū est qz velocitas z tarditas nō sunt idē qd grauitas z leuitas. qz velocitas et tarditas reperiuntur in omni motu. sed grauitas z leuitas pertinent ad determinatos motus. scz grauium z leuium. igitur zc.

Ad rōnes Ante oppositiū. Ad pma dicit aliqui q casus nis non mouetur deorsum inq̃tum canis sed inq̃trum est corpus graue. et licet corripatur canis manet tñ idem corpus graue z sic manet idē subiectū motus. ideo dicit illum motum esse contrariū. Sed hoc reprobat. qz licet nō moueat deorsum vt est canis s; vt est corpus graue. Tameñ dū corripitur canis nō manet idem corpus. graue nūero. Ideo nō potest esse idem motus in numero. sed ibi sunt duo motus cōsequenter se habētes. Ad secūda dicit. qz licet idem instās sit finis temporis mēsurantis cursum z principiū alterius qd mēsurat febbricitationem. tamē nō est idem terminus intrinsecus cōmunis respectu cursus z febbricitatiōis si vñ statim incipiat post alterū qz motus specie differentes nō possunt adinūcē p̃tinuari. q̃a sui termini nō sunt eiusdem rationis. Ad terciā dicit qz tempus nō est plene extrinsecū primo motui. qz idē fm substantiā est causa vnitatis motus z temporis. nam vnitās pmi mobilis agit vnitatē mot⁹. mot⁹ autē tps. ceterā p̃portio tps ad motum z quātum ad substantiā et esse. ideo tempus mēsurat motū fm id qd est z fmduratōem eius. ideo ad vnitatē numerālē motus alijs quid facit vnitās temporis. z q̃a primus motus est in omnibus alijs vt causa in effectu. ideo tempus nō est totaliter extrinsecū alijs motib. ideo ad vnitatem motus numeralem facit tempus causaliter z non solum vt signū vt aliqui dixerunt.

Ad plius autē determinādum est qualis motus contrarius motui z de māsione eodem modo. Sed primo determinādum est utrū cōtrarius motus sit qui est ex eodem. ei qui est in idem. vt qui est ex sanitate. ei qui est in sanitatem vt generatio z corruptio videtur. Aut qui ē ex cōtrarijs vt q̃ ex sanitate ei qui est ex egritudine. Aut q̃ est in cōtraria. vt qui est in sanitatē ei qui ē in egritudinē. Aut qui est ex cōtrario ei q̃ est in cōtrariū. vt qui ē ex sanitate ei q̃ est in egritudinē. Aut q̃ ex cōtrario in cōtrariū. ei qui ē ex p̃trario in p̃riū. vt q̃ est ex sanitate in egritudinē ei q̃ est ex egritudine in sanitatem. Necesse est em̃ aut vñ quēdaz horū esse modorum aut plures. Non enim est aliter contraponere. Est at̃ qui q̃dem ex contrario ei q̃ ē in contrariū nō cōtrarius. vt q̃ est ex sanitate ei qui est in egritudinem. Idem em̃ ēet vnus

Physicorum

est. Esse quidē igit̃ nō idē ē ip̃is. sicut nō idē ē ex sanitate mu-
tare in egritudine. Neq; q̃ ē ex p̃trario ei q̃ est ex p̃trario. Si
mul qdē em̃ accidit mutari ex p̃trario in p̃trariū aut ī mediu;
S; de hoc qdē posterius dicemus. S; magis in p̃trariū
mutare videbit̃ utiq; cā ēē p̃trarietatis q̃ ex p̃trario. Hic q̃
dem em̃ mutatio p̃trarietatis. ille vero acceptio. Et dī at̃ vñ
quisq; in qd̃ mutat magis q̃ ex q̃. vt sanatio in sanitate egro-
tatio at̃ in egritudine. Relinq̃tur at̃ qz ē in p̃traria et q̃ ē in
p̃traria ex p̃trarijs. Fortassis qdē igit̃ accidit hos q̃ in p̃tra-
ria ex p̃trarijs esse. S; ēē forsitan non idē. Dico aut̃ qui in sani-
tate ei q̃ ex egritudine. et q̃ ex sanitate ei qui in egritudine.
Qm̃ aūt differt mutatio a motu. ex quodā em̃ subiecto ī qd̃
dam subiectum mutatio est motus qui est ex cōtrario in cō-
trarium ei qui est ex contrario in contrarium motus contra-
rius est. vt qui est ex sanitate in egritudinem et qui est ex egi-
tudinē in sanitatē. Manifestum est autem ex inductione
qualia vident̃ p̃traria ēē. Egrotari em̃ ip̃i sanari et ip̃i addis-
cere decipi p̃mutatū nō p̃ ipsum. In p̃traria em̃ sicut em̃ in-
scia ē sic z in deceptōe et p̃ ipsum habere z p̃ aliū. Et sursum
motus ei qui ē deorsum. Cōtraria em̃ hec sunt in longitudi-
ne. Et qui ē ad dexterā ei qui ē ad sinistram. p̃traria em̃ hec sunt
in latitudine. et q̃ ē ante ei qui ē retro. p̃traria em̃ hec sunt in
latitudine. Qui at̃ ē in p̃trariū solū nō ē motus s; mutatio.
vt fieri albū nō ex qdā ē. Quib; at̃ nō est p̃riū q̃ ē ex ip̃o ei qui
ē in ip̃m mutatio p̃traria ē. Vñ generatio corruptōi p̃traria
est. et remotio acceptōi. De at̃ mutacōes quidē motus at̃ nō
sunt. Qui at̃ vt in mediū motus sunt. quibuscūq; p̃trario
rum ē mediū tanq; in p̃traria quodāmō ponēdi sunt. sicut ei
p̃trario ut̃ mediū motus in vtraq; utiq; vtef vt ex fusco q̃
dem in albū tanq; ex nigro et ex albo in fuscū tanq; in nigrū
ex nigro at̃ in fuscū tanq; in albū. fuscū mediū aut̃ ad vtrūq;
dī quodāmō vtrūq; vltimorū sicut dictū ē prius. Not̃ qui
dem igit̃ motui p̃trarius ē sic qui ē ex p̃trario in p̃trariū ei q̃
est ex p̃trario in p̃trariū. Qm̃ aūt motui nō solū videt̃ esse
motus cōtrarius sed et quies hoc determinādū est simplici-
ter quidē cōtrarius ē motus motui. Opponit̃ at̃ et quies pri-

Quintus liber

inatio em̄ est. Est autem sic q̄ priuatio cōtraria dicitur. Qualis autem quali vt ei qui est fm̄ locū que fm̄ locū Sed hoc nō dicitur simpliciter. vtrum em̄ ei qui est hic māioni q̄ est ex hoc aut qui est in hoc motus opponitur Manifestum igitur est qm̄ in duobus motus subiectis est. Huic quidem qui ex hoc in cōtrarium que est in hoc quies. Huic autem qui ex contrario in hoc q̄ in cōtrario quies. Simul aut̄ et ad inuicem cōtrarie hesunt. Et nāq̄ incōueniens est si motus q̄dem cōtrarij sunt. Quietēs aut̄ oppositae non sunt Sūt aut̄ in oppositis he vt q̄ in egritudine q̄es ei que est in sanitate Motui autem ei q̄ est ex sanitate in egritudinem. ei em̄ qui est ex egritudine in sanitatem irrationabile Qui enim in ipso motus est in quo stetit quietatio magis est. fm̄ q̄ accidit si mulierimotui. Necesse autem est aut hanc aut illam esse. Non enim que est in albedine quies contraria est ei que est in sanitate Quibus autem non sunt cōtraria horum mutatio q̄dem est opposita que ex ipso ei q̄ est in ipsum. motus aut̄ non est vt q̄ ex esse ei q̄ est in esse q̄es q̄dem horum nō est immutatio aut̄ ē. z sic q̄dem aliqd̄ esset subiectū q̄ in esse non mutatio ei que ē in non esse p̄traria erit. Si vero non ē aliqd̄ quō q̄o non ē dubitabit aliqd̄ cui sit contraria q̄ ē inesse nō mutatio et q̄es ē. Si aut̄ hoc ē. aut non om̄is q̄es motui contraria ē. aut generatio et corruptio motus sunt. Manifestum igitur q̄ quies non dicenda est. si non et hec motus. Similiter autem aliquid est et immutatio. Contraria autē est aut nulli aut ei que est in non esse. au corruptōni Hec em̄ ex ipsa generatio aut in ipsam

Queritur Vtrum motus contrarietur motui et quieti. et quies quieti. ¶ Arguit̄ q̄ non. nam quies est priuatio motus. ergo non cōtrarietur motui. Secūdo sic. Q̄atū vni est vni cōtrarium ergo si motus cōtrarietur motui non cōtrariabitur quieti. Tercio sic. quies est priuatio. sed priuationi nō contrariatur priuatio. ergo quies nō cōtrariatur quieti. In oppositum est philosophus. ¶ Sciendū primo. q̄ postq̄ philosophus traxit de vni tate z diuersitate motus. Consequēter q̄ cōtrarietas est quedam species diuersitatis agit de cōtrarietate motus ad motū z quietis ad quietem. premitendo q̄ contrarietas motuum potest quinq̄ modis ymaginari. Primo modo q̄ illi motus dicantur cōtrarij quorum vnus est ab vno termino z alter in eundem terminū. vt motus qui est de sanitate cō

Physicor

erarietur ei q̄ est in sanitate. Secdo mō q̄ illi motus sint p̄rarij q̄ sunt ex terminis p̄rarijs. vt qui est ex sanitate illi q̄ est ex egritudine. Tercio mō q̄ illi sint p̄rarij qui sunt ad terminos p̄rarios. vt qui est in sanitate ei qui est in egritudine. Quarto modo. vt illi p̄rarietur qui sunt de vno p̄rario in p̄rarium aliud. vt q̄ est ex sanitate ei q̄ est in egritudine. Quinto mō. vt illi p̄rarietur qui sunt de terminis p̄rarijs z in terminos p̄rarios. vt q̄ est ex egritudine in sanitate ei qui est ex sanitate in egritudine. Vnde solum his q̄ncq̄ modis potest ymaginari contrarietas motuū. ¶ Conclusio p̄ma. Motus q̄ est de termino p̄rario nō contrariatur ei q̄ fit ad terminū p̄rariū. patz. qz sic vnus z idem motus fm rem sibi p̄i esset p̄rarius. qz vnus z idem motus fm rem fit de p̄rario in terminū p̄rarium. licet sit alius fm ratōem inquantū est a termino a quo z fm q̄ est in termino ad quem. ergo motus nō possunt dici p̄rarij p̄ hoc q̄ terminus a quo vnus p̄rarietur termino ad quē alterius.

¶ Conclusio scda. Motus nō debent dici p̄rarij eo q̄ sint ex terminis p̄rarijs. patz qz motus tendentes in eundē terminū nō p̄rariant. sz motus q̄ sunt ex p̄rarijs terminis. vt ex albo z nigro quandoq̄ tendūt in eundē terminū. vt in rubeū. ergo zc. Scda ratio. In omni motu abijci tur terminus a quo z terminus ad quē semp acquiritur. ergo motus incipientes a terminis p̄rarijs sunt illius p̄rarietatis. ergo nō debent dici p̄rarij p̄pter p̄rarietate terminorū a quibus sunt. Tercia ratio. Contrarietas est oppositio fm formā z spēm. sed ad spēm motus requiritur terminus a quo z terminus ad quē simul. qz fit de subiecto in subiectū ergo ad p̄rarietate motuū nō sufficit q̄ sint a p̄rarijs. z sic quartus et secundus modorū predictorū nō causant p̄rarietate motus. ¶ Conclusio tertia. Primus et tercius modi valent ad sumendū p̄rarietatem in mutacionibus sed nō in motibus. qz in mutacōe que cum fm substantiā nō possunt reperiri duo termini positiui ad inuicem p̄rarij. ergo ad habendū p̄rarietate mutacionis in substantia sufficit q̄ sit recessus ab vno termino in vna mutacōe. z accessus ad eundem in alia. vt generatio que est ad esse p̄rariatur corruptōi que fit ex esse. Sed tercius modus valet ad sumendum contrarietate in mutacionibus rerum habentiū p̄rarium. Patz qz in talibus mutacionibus termini a quibus sunt semp sunt negatiui. vt cum ex nō albo fit album z ex nō nigro fit nigrum. ergo contrarietas cum sit inter positiua nō attendit ex parte terminorū a quibus sunt sed ex parte terminorū ad quos sunt. Et q̄ fm illos modos dicantur motus p̄rarij patz. qz omnis motus est de termino affirmato in terminum affirmatum quod nō semp requiritur in accessu ad vnū terminū n̄ et recessu ab eodem. neq̄ semp reperiuntur termini ad quos sunt cōtrarij. ¶ Conclusio quarta. Solum illi motus sunt p̄rarij q̄ sunt a terminis contrarijs in terminos p̄rarios. Probat p̄mo ratōe. qz contrarietas cum sit oppositio fm formam z speciem sumenda est in motibus ab illis a quibus sumitur completa ratio motus. sed illa sumitur ex p̄vriusq̄ terminorū. qz motus est mutatio de subiecto in subiectum. ergo p̄rarietas motuū debet attendi ex p̄vriusq̄ terminorū. Scdo patet inductiue. qz sanari p̄rariatur ei quod est egrotari. z hoc est. qz sunt ex

Quintus liber

Contrarijs et in contraria. sicut ad discere et decipi moueri sursum et moueri
 deorsum contrariantur. quia sunt de terminis contrarijs in terminos contrarios. et
 similiter in omnibus motibus contrarijs. Et si arguatur de motibus qui sunt de
 medio colore in extremos colores scilicet in album et nigrum illi sunt contrarij et
 tamen non sunt de terminis contrarijs. Respondet philosophus quod sunt a terminis con-
 trarijs non simpliciter sed precipue et finem quod quia medium quodammodo prece-
 pat rationem utriusque extremorum. ideo a medio fit motus in ambo extrema
 tanquam ex contrario in contrarium. **Conclusio quinta.** Quies contrariatur mo-
 tui. Patet. quies est priuatio motus. sed priuatio est quodammodo contra-
 ria habetur. ergo quies contrariatur motui. unde hic capitur contrarietas con-
 muniter ut se extendit ad priuatiuam oppositorem. quia in contrarijs semper
 se unum habet ad alterum in ratione priuationis. tamen si caperetur quies non finem
 simpliciter et propria rationem sed finem esse quod habet in mobili finem quod quiescit sub
 aliqua forma que est contraria motui qui fit ad formam oppositam. hoc modo
 quies non solum opponeretur motui priuatiue sed etiam contrarie. Nec est in-
 telligendum quod omnis quies indifferenter omni motui contrarietur. sed deter-
 minata quies determinato motui. ut quies finem locum motui finem locum. et ad
 huc quies in termino ad quem non contrariatur motui qui est ad illud termi-
 num. quia talis quies est complementum et finis talis motus. sed quies in ter-
 mino a quo contrariatur motui qui est ab illo termino. **Conclusio sexta.**
 Quies contrariatur quieti prius nam in omni motu terminus a quo contrariatur
 termino ad quem igitur quies in termino a quo contrariatur quieti in termino
 ad quem non tamen finem simplicem rationem quietis. sed ratione terminorum in
 quibus mobile quiescit. **Conclusio septima.** Quies non contrariatur mutati-
 oni que est finem substantiam. Propter quod talis mutatio. Finem instanti quies ve-
 ro in tempore et est successiva sicut motus. ut patet in sexto Item in ta-
 li mutatione est processus de non subiecto simpliciter in subiectum sed non
 subiectum simpliciter non contingit quiescere sicut neque moueri. igitur et cetera.
 Item si quies esset contraria mutationi sequeretur quod non omnis qui-
 es esset contraria motui vel quod generatio et corruptio essent motus quod
 prius improbatum est. **Conclusio octaua.** Immutatio contrariatur
 mutationi. Patet quia immutatio se habet ad mutationem ut quies ad mo-
 tum. sed quies contrariatur motui. ergo et mutatio immutationi. unde non con-
 tingit non subiectum simpliciter quiescere sed bene potest non mutari. ideo
 immutatio bene opponitur mutationi sed non quies. quia contraria habent
 fieri circa idem subiectum. et hic capitur contrarietas communiter ut dic-
 tum est de motu et quiete. Ex dictis patet de contrarietate motuum inter
 se. et mutationum et motus ad quietem. et quietum ad immutationem.
 et immutationis ad mutationem. **Rationes** ante oppositum patens
 ex dictis.

Dubitabit autem aliquis quare in mutatione quidem finem locum
 sunt. et finem naturam. et extra naturam et quies et motus. in alijs
 autem non. ut alteratio. hec quidem finem naturam illa autem extra naturam.
 nihil enim magis sanatio aut egrotatio finem naturam aut ex-

Phyſicorum

fra naturā neq; dealbatio neq; denigratio. Similr autē ē et ſu-
 augmēto ⁊ decremēto. neq; ad inuicē hi p̄trarij vt ſm naturaz
 hi autē extra naturā. Neq; augmētū augmēto Et in generatōe
 autē ⁊ corruptōe eadē rō ē. Neq; generatio q̄dē ſm naturā cor-
 ruptio autē extra naturā. Senefcere em̄ ſm naturā ē. Neq; ge-
 neratōem videm⁹ aliā q̄dē ſm naturā. aliā vero extra naturam
 Aut ſi eſt q; violentia ſit extra naturā. tūc et corruptio erit cor-
 ruptōi p̄traria. q̄ violenta. vt q̄ extra naturā ei q̄ ſm naturā Er-
 go nature et generatōes q̄dā ſunt violente ⁊ nō fatate q̄b con-
 trarie ſunt q̄ ſunt ſm naturā. Et augmēta ſunt violēta ⁊ decre-
 menta. vt augmēta q̄ velociter p̄pter alimētū pubeſcentiū ſunt
 et tritica cito adaucta ⁊ nō p̄ſtricta In alteratōe autē q̄liter aut
 ſimplr. Erūt em̄ alie q̄dē violente. alie vero naturales. vt dimi-
 ſi nō in creticis dieb⁹. alij at in creticis. alij q̄dem extra naturā
 alterant. alij vero ſm naturā. Erūt igit corruptōes p̄trarie
 adinuicē nō generatōi. ⁊ q̄d phibet eſt em̄ ſic. Et nāq; ſi hec q̄
 dem dulcis. illa vero triſtis ē. q̄re nō ſimplr corruptōi corrup-
 tio p̄traria eſt. ſ; hec q̄dē h̄mōi. alia vero h̄mōi h̄az ē Dūno
 q̄dem igit p̄trarij mot⁹ et q̄etis. dicto mō ſunt. vt q̄ eſt ſurſum
 ei q̄ eſt deorſum. Loci em̄ p̄trarietates he ſunt Fert autē ſurſuz
 q̄dē motū natura ignis. deorſum vero terra. Et p̄trarie ip̄oz
 loci mutatiōes ſunt. Ignis autē ſurſum q̄dē natura. deorſum
 autē extra naturā. Et p̄trarius eſt q̄ eſt ſm naturā ip̄ius ei q̄ eſt
 extra naturā. Et q̄etes autē ſilr. Que nāq; eſt ſurſum q̄es q̄ ē de
 ſuper deorſum motui p̄traria eſt. Sit autē terre Illa at q̄es extra
 naturā. mot⁹ at hic ſm naturā. quare motui q̄es p̄traria q̄ ē ex-
 tra naturā ei q̄ ē ſm naturā ei⁹dē Et mot⁹ em̄ ei⁹dē p̄r⁹ ſic ē
 Alia q̄dē ſ; naturā ip̄oz erit ſurſuz aut deorſuz. alia at extra na-
 turā. H̄abz at dubitatōes ſi ē ois q̄etis q̄ nō ſp generatio ⁊ hec
 ip̄m ſtare Vanēſ igit extra naturā vt terre ſurſuz erit genera-
 tio. Lū ergo ferebat ſurſum violentia ſtetit. S; q̄d ſp ſtat vide-
 tur ferri velocius ad q̄d materia. q̄ autē violentia eſt p̄trariū eſt
 Nō factū ergo deſcens erit deſcens. Amplius videt ſtare.
 aut om̄ino eſſe in ip̄ius locū ferri aut accidere ſimul. H̄abce
 autē dubitatōem ſi p̄traria eſt q̄es q̄ eſt hic q̄ huic eſt motui. cū
 em̄ moueat ex hoc. aut reiiciat. ad huc videt habere q̄d abie-

etum est. quare si hec quies p[er]traria est ei q[ui] h[uius] est in p[er]trariis
motui. simul er[un]t p[er]traria. Aut sic quiescit s[ecundu]m q[uo]d adhuc manet
D[omi]no aut[em] eius q[uo]d mouet aliud q[uam] d[e] ibi. aliud aut[em] est in quod
mutat[ur]. vnde et magis motus motui p[er]trariis est q[uam] q[ui]es. Du
bitabit aut[em] utiq[ue] q[ui]es et de stare. si 7 q[ui]cunq[ue] p[re]ter naturā mot[us]
His est q[ui]es opposita. si quidē igit[ur] nō erit incōueniens. manet
e[ss]e violentia. quare quiescens aliquid erit nō semper sine fieri
Sed palam quod erit. sicut e[ss]e mouet p[re]ter naturam 7 q[ui]esce
ret utiq[ue] aliqd p[re]ter naturā. Quoniam aut[em] est q[ui]busdam mot[us]
s[ecundu]m naturā et p[re]ter naturā. Puta ignis q[ui] sursum s[ecundu]m naturam
q[ui] aut[em] deorsum p[re]ter naturā. vtz hic p[er]trarius aut[em] q[ui] terre. hec
e[ss]e fertur s[ecundu]m naturā deorsum aut palā q[uia] ambo. sed nō eodem
modo. sed quicq[ui]d s[ecundu]m naturā existens eius aut[em] qui sursum ig
nis eius q[ui] deorsum. vt s[ecundu]m naturā existens p[re]ter naturā existe
ti. similiter aut[em] et mansionib[us]. Forte aut[em] quieti motus aliqua
tenus opponit[ur]. Cum e[ss]e moueat ex hoc. 7 abijciat. ad hoc vi
detur habere quod abijcitur. quare si ip[s]a quies p[er]traria ē ei q[ui]
hinc in contrariū motui simul existant p[er]traria si aliq[ui]tenus q[ui]
escit aut adhuc manet. Totaliter aut[em] eius quod mouet h[uius] q[uo]d
ibi hoc aut[em] in quod mutat[ur]. propter quod et magis motus mo
tui p[er]trariū q[uam] quies. Quis q[ui]dem igitur motus simplici[ter] vn[us]
dictū est et de motu q[ui]dem et quiete quō vterq[ue] vn[us] et qui cō
trarij quibusdam dictum est.

Queritur Vtz q[ui]etis violēte sit aliqua generatio. **Ar**
guitur q[uod] sic nā o[mn]e q[uo]d quandoq[ue] est 7 quādoq[ue]
q[ui] nō est. genitū est. sed nullū violentū semp[er] est. ergo q[ui]etis violēte ē aliq[ui]
qua generatio. Sēdo sic. sicut se habet motus naturalis ad quietē nat[ur]a
turalem. ita motus violentus ad quietem violentam. sed motus natura
lis est generatio quietis naturalis quantū ad vltimam partem ei[us] qua
mobile dicitur stare. ergo motus violentus est generatio q[ui]etis violēte.
In oppositū est p[ri]us in textu. Sciendū p[ri]mo q[uod] postq[uam] p[ri]us tracta
uit de p[er]trarietate essentiali motus ad motum et motus ad quietem. 7 q[ui]
etum ad inuicem. Consequenter tractat de p[er]trarietate accidentalī mo
tuum mouēdo tres dubitatōes. P[ri]ma ē vtz sicut in motu locali reperi
tur oppositio naturalis et violenti. vt terra naturaliter mouetur deorsus
et violēte sursum an ita reperiatur in alijs. Et arguit p[ri]us q[uod] nō. q[uia]
vna alteratio nō est magis s[ecundu]m naturā q[uam] alia. vt sanatio q[ui] egrotatio. q[uia]
p[ri]ncipium veriusq[ue] est ab intra. similiter augmentū nō est plus s[ecundu]m naturā
q[uam] decrementū. q[uia] vterq[ue] motus est a p[ri]ncipio inherente. nec generatio

Physicorum

est magis finem naturam quam corruptio. nam senius est via ad corruptionem quam
tamen naturale est. Pro cuius solutione Sciendum scilicet. quod motus dicitur
finem naturam qui sit a principio intrinseco conferente vni passo. Dupliciter
enim potest dici aliquid naturale. Vno modo finem complerem rationem naturalis
quod scilicet est a principio intrinseco passo vni conferente et finem ordine et tem-
pus et alias circustantias quibus natura particularis et inferior nata est
moueri a superiori ita quod fiat tam finem cursum nature vniuersalis quam particu-
laris. Et innaturale. in omnibus istis deficiens est innaturale simpliciter
et violentum. Alio modo dicitur aliquid naturale imperfecte. scilicet quod in aliqua
conditione deficit a naturali simpliciter ut si aliquid eueniat finem cursum
et ordinem nature vniuersalis sed non particularis accepte particulariter si-
cut est corruptio. Si enim consideret natura propria eius quod corrumpit finem quod in-
tendit bonum et conseruationem huius particularis. corruptio non est sibi na-
turalis. Si autem consideret in quantum est pars totius vniuersi finem quem mo-
dum nata est obedire superiori motori finem hoc corruptio est naturalis. Tunc
dicendum quod sicut reperitur aliquis motus localis finem naturam et preter na-
turam sic etiam reperitur in alijs motibus. ut augmentatio tritici nimis ve-
lor propter abundantiam humiditatis et caloris eleuantis est preter naturam
et quandoque etiam augmentatio est finem naturam. et similiter de diminutione
dicendum est. Etiam de alteratione. quia aliquis dimittitur a febre in
die critica. et talis sanatio est finem naturam. Si vero dimittatur non in die
bus criticis est preter naturam. Similiter cum aliquis senio deficit natura
liter corrumpitur. et violente quam cum gladio punitur et sic in omni specie mo-
tus reperitur oppositio naturalis et non naturalis reperitur etiam talis op-
positio inter motum et quietem. et inter quietes adinuicem. nam quies
terre sursum opponitur motui terre deorsum. non solum oppositione que
est finem rationem quietis et motus siue priuationis et habitus. sed etiam opposi-
tione que est naturalis et innaturalis. Et quies terre deorsum opponitur. quia
eius sursum eadem oppositione. Et si queratur. cum ignis moueatur sur-
sum finem naturam et deorsum preter naturam. et terra moueatur deorsum finem
naturam vtrum motus ignis sursum opponitur motui eius deorsum aut
motui terre. Respondet philosophus quod vterque scilicet diuersimodo. quia opponitur suo
motui deorsum sicut naturalem innaturali et motui terre deorsum. sicut na-
turalem naturali. Et sic patet quod in motibus duplex reperitur oppositio. scilicet
essentialis que sumitur ex oppositione terminorum de qua dictum est in questione
precedenti. et accidentalis que sumitur finem modos motus qui sunt esse in
naturam et esse extra naturam de qua oppositione est hic ad propositum. Se-
cunda dubitatio est titulus questionis. Conclusio. quietis violente non
est aliqua generatio per se. est tamen eius aliqua causa vel generatio per acci-
dens. primum patet quia si quietis violente esset generatio. vel esset per motum
naturalem vel violentum. non primum quia motus naturalis est generatio quies-
tis naturalis. et sic non violente. nec secundum. quia quod per se generatur ab aliquo
est finis et perfectio ipsius. sed quanto aliquid accedit plus ad suum finem
et perfectionem tanto magis intenditur. ideo motus naturalis est velocior
in fine quam principio. ideo si motus violentus esset per se causa quies-
centis. tunc est ne esset velocior quam per se per motum ad suum finem.

Sextus liber

positum patet ad sensum. Secunda pars patet. nam quies violenta causatur per accidens a virtute mouentis violente scilicet quia illa virtus est deficiens. unde huius virtutis est quadruplex status. scilicet generatio augmentatio diminutio et cessatio siue desitio. et scilicet ultimum status est causa quietis violente. quando scilicet non plus sufficit mouere ipsum mobile sufficit tamen ipsum detinere per aliquod tempus contra inclinationem ad motum naturalem eius. et tunc mobile quiescit quiescente violenta. Tertia dubitatio est circa illud quod est prius dictum quod scilicet quies in termino a quo contrariatur motui qui est ab illo termino. nam si ita sit cum illud quod mouetur non recedat subito a termino a quo. nec subito acquirat terminum ad quem sed quod est in motu habet aliquid de termino a quo. et aliquid de termino ad quem videtur quod idem simul quiescit et mouetur. et quod opposita sunt simul in eodem. Respondet philosophus quod non est inconueniens contraria scilicet esse in perfectum se copari in eodem subiecto. quia omne quod mouetur habet aliquid de termino a quo et aliquid de termino ad quem qui termini sunt contrarii. sed nec totaliter est in termino a quo nec totaliter in termino ad quem. Similiter non est inconueniens idem mobile simul quiescere per quanto durante motu manet in eo semper aliquid de termino a quo et moueri per quanto tendit ad terminum ad quem. Sed dicitur moueri simpliciter et quiescere scilicet quod hoc inferret philosophus quod motus magis contrariatur motui quam quies motui. quia duo motus contrarii non se copatiunt in eodem quod tamen contingit de motu et quiete. Et dictis patet de contrarietate motus ad motum et ad quietem. et quietis ad invicem. Patent etiam solutiones ad rationes ante oppositas. Et hec de questione.

¶ Explicit quintus liber physicorum Aristotelis:

Integras motus prebet partes diuidendo
Sextus. et errores Zenonis destruit omnes

Naut est continuus. et quod tangit. et consequenter sicut definitum est prius. continua quidem quorum ultima unum. Que vero tangunt quorum ultima sunt. Consequenter autem quod nihil est medium primi generis. impossibile ex indiuisibilibus esse aliquid continuum. ut lineam esse ex punctis. si vere linea quidem continuum est punctum autem indiuisibile. Neque enim unum sunt ultima punctorum. Non est enim hoc quod ultimum punctorum aliud aliquid illud autem aliquid punctum indiuisibile. Neque sunt ultima. non enim est ultimum nihil in partibus. alterum enim est ultimum et cuius est ultimum. Amplius necesse est aut continua est puncta. aut contingit se ad invicem ex quibus est continuum. Eadem autem ratio est. et in omnibus indiuisibilibus. Continua quidem igitur non erunt propter predictam rationem. Tangit autem omne aut totum totum. aut pars parte. aut totum pars. Quoniam autem ignibile est indi-

Physicorum

uisibile. necesse est totū tangere totū. Totū autē tangēs totū nō est. Primum
 Quoniam em h3 hoc qdē aliā illō vero aliā prē. 7 diuidit in sp diuisibilia
 et loco discreta. At vero neq3 pñr inerit pñrū pñcro. aut ipm nūc ipi
 nūc. vt ex h3 sic lōgitudō aut tps. pñr em est q3 nullū est mediū prīmū
 Pñcroz at sp est mediū linea. 7 ipoz nūc tps. Amplius diuidet in in3
 diuisibilia. si qdē ex q3 ē vtrūq3 in ipa diuidit. s3 nullū ē pñmōz i ipibi
 lia diuisibile. Aliud at genus nō pñr esse mediū pñcroz. 7 ipoz nūc nul3
 luz. si nāq3 erit manifestū q3 aut eēt diuisibile aut indiuisibile erit. 7 si diui
 sibile aut i diuisibilia. aut i sp diuisibilia. s3 at est pñmū. Manifestū at
 er q3 oē pñmū diuisibile i sp diuisibilia. Si ei i indiuisibilia dideret pñmū eēt
 indiuisibile idē ibili pñcroz vñū ei vltim. 7 q3 tāgunt pñmōz.

Circa initium sexti libri physicorum

Querit. vtz possibile sit aliqd pñmū pñmōz ex indiuisibilib3. Arguit
 pmo q3 sic. q3 i pmo posterior q3 d3 q3 s3a linee ē ex pñctis. Scdo sic. in
 oi pñmōz necesse ē eē aliqd pñmū pñmōz pres eius s3 pñmū pñmōz pres
 o3 eē indiuisibile. s3 in oi pñmōz o3 eē aliqd indiuisibile pñmōz pres ei.
 Tertio sic. si sup pñcē planū ponat pñcē s3pericū tāget ipm in indiuisibili
 alias rectū curuaret vel curuū fieret rēm. s3 si s3pericū illud moueat supra
 planū motu suo faciet lineā pñcē ex indiuisibilib3. In oppositū ē pñs
 in tex. Pro rñsione. Scidū pmo. q3 post q3. p. in qñto li. definiauit de
 diuisiōe mor3 in suas pres subiectiuas. pñr in hoc sexto definiauit de di
 uisione ei3 i suas pres integrales seu qñtitauias. Scidū scdo. q3 mor3
 est de genere pñmōz. iō anq3 pñs agat de diuisiōe mor3 oñ dñr nullūz
 pñmū posse pñmōz ex indiuisibilib3 supponēdo definitiōes pñmōz 7 cō
 tiguoz q3 pus posite s3. ex q3 definitiōib3 arguit ad suā pñclusionē. 7 q3
 in ordine pñmōz pñmū est linea. iō pñclusionē suā manifestat pñs de lineā
 ex pñcro ostēdēs nullā lineā pñmōz ex pñctis. 7 s3i rōe pñaret de alijs pñ
 mōis vt de tpe motu supficie 7 corpe. Cōclusio pma. Impossibile ē pñ
 cra in eadē lineā eē pñmū vel pñmū vt pñr se hñtia. pbat pñclusio. q3 cō
 tinua sunt q3 vltima s3 vñū. s3 indiuisibilia nō hñt vltima q3 in ipō q3 h3
 vltimū ē 7 h3 cur3 ē vltimū. s3 oē hñs vltimū ē diuisibile. Et s3i s3q3 q3 nō
 pñt eē pñmū. q3 tāgētia sunt q3 vltima s3 s3i. Aliter tñ. pbat pñs. q3 si
 pñcta eēt pñmū tñc pñctū tāgeret pñctū. vt s3 totū tangeret totū. vt ps
 vñū pñcē alteri3 vt ps totū. nō pñt dici vltima duo. q3 pñctū nō h3 pñcē
 cū sit indiuisibile. nec pñmū. q3 si totū tāgeret totū tñc illa duo nō facerēt
 vñū indiuisibile nec inter ipa eēt diuisiō vel separtio s3m s3tū. mō de rōe cō
 tinui ē h3e pres distinctas in ordine 7 s3tū. ita q3 ps sit extra pñcē. 7 sic si to
 tū tāgeret totū nō pñstueret aliqd pñmū. q3 indiuisibile additū indiuisi
 bili nō reddit ipm maius. Nec pñt dici q3 sunt pñr se hñtia. q3 pñr s3
 int q3 nō ē mediū eiusdē gener3. s3 int q3 q3 duo pñcta ē lineā mediā. et
 sic mediat pñcē. 7 int q3 q3 duo nūc mediat tps. 7 sic mediat nūc. s3 cō
 clusio vera. Cōclusio scda. Impossibile ē aliqd pñmū pñmōz ex indiui
 sibilib3. s3 lineā ex pñctis 7 tps ex ipis nūc. pbat pñs duab3 rōnib3. Qñ
 ma ē. si lineā pñmōz ex pñctis. vel illa pñcta eēt pñmū vel pñmū vel
 pñmōz se habētia. s3 nullum pñmōz pñmōz est. igitur 7c. Scda

Sextus liber

ratio. vñ quodq; diuiditur in ea ex quib; e ppositū. ergo si p̄tinuū ppo-
neret ex indiuisibilib; oporteret ipsum diuidi in indiuisibilia. p̄ns est cō-
tra definitiōem cōtinui posita in quinto huius scz p̄tinuū est qd est diui-
sibile in semp diuisibilia. ergo cōtinuū nō potest diuidi in indiuisibilia. et
per p̄ns neq; pponi ex indiuisibilibus. Dubitat p̄mo. Utrū inter
quēcūq; duo puncta sit linea media. et inter quēcūq; duo nūc sit tēpus.
Respondet p̄hus q sic. quod probat qz cū duo p̄cta in linea se tange-
re nō p̄nt. oportet inter ipsa esse mediū. vel ergo illud mediū est diuisibile
vel indiuisibile. si indiuisibile cū illud non posset tangere puncta inter q
mediat oporteret iterū dare mediū inter ipm z alia p̄cta. z sic in infinitū.
Si vero illud quod mediat sit diuisibile tūc v̄l est diuisibile in indiuisibi-
lia vel in diuisibilia. Si per diuisibilia tunc erit aliq; cōtinuū. p̄z p̄ defi-
nitionem p̄tinui. et non aliud q̄ tempus vel linea. Si p̄ indiuisibilia. tūc
vel eēt processus i infinitū in medijs vel indiuisibile esset cū indiuisibili p̄-
tractū. et fieret vñ indiuisibile ex ip̄sis z nō pponeret aliq; p̄tinuum.

Ad rōnes Ad p̄mam dicit. q p̄hs in illa auctoritate acci-
pit substantiam p̄o definitiōe essentiali. que ex-
plicat essentiam rei. ita q sit sensus q de definitiōe linee sunt duo p̄cta
cuius ratio est. qz puncta in linea intelligūt se habere vt principii conti-
nuans et terminans lineam que sunt actus forme. ideo punctus ad lineā
quodāmodo se habet vt forma p̄pter quod bene dicitur aliqui q punctus
est pars essentialis linee sed non quātitatiua. Nec sequit q predicaretur
punctus de lineā. qz non quelibet forma in recto significata predicatur. sz
solum forma totius per modū totius designata predicatur. Ad secu-
dam dicitur q p̄tinuū p̄tinuans p̄es p̄tinui debet capi vt aliquod indi-
uisibile. qm si acciperet vt diuisibile iam haberet p̄es continuatas. et sic
non esset p̄tinuū continuans. veritatem illud indiuisibile continuans non
habet esse actuale in continuo sed solum fm potentiam. nec est pars conti-
nui. Ad tertiam dicitur q perfecte sphericū positiū supra perfecte pla-
num tactu mathematico tangetur in indiuisibili. sz illo modo non posset
moueri supra planū qz entia mathematica accipiunt vt imobilia. sed
tactu physico t̄get ipm fm p̄fundū indiuisibile. diuisibile tamen fm lon-
gum et latum. z sic tangeret in puncto physico qui non est simpliciter in-
diuisibilis. ideo si moueretur non constitueret lineam ex indiuisibilibus
compositam.

Iisdem autem rationis est et magnitudinem et rē/
pus et motum. ex indiuisibilibus componitur diui/
di in indiuisibilia aut nihil manifestum ē aut ex his

Si em̄ magnitudo ex indiuisibilibus componitur et mo-
tus qui huiusmodi ex equalibus erit motibus indiuisibili-
bus. vt si ipsa a b c. ex a b c. est indiuisibilis motus in quo
d. e. z. fm quem motum est ipsum o. in spacio quod est a. b. c.
vñ quāq; partem h̄bet indiuisibilem.

Si igitur presentis motus necesse moueri aliquā ptem
et si mouetur aliquid ad esse motū. et mouere erit ex indiuisi-
bilibus. fm quidem igitur a. motus est ipm o. motu quo d.
mouetur. fm vero b. quo ipm e. et fm c. quo ipm z. Si igit
necesse est q mouetur vñ. vbi non simul moueri z motum
esse quo mouit quādo mouit. vt si thebas aliq̃s i t. impossi-
bile ē simul ire thebas. et itum esse thebas. fm a qdem igit
imptibile motum est ipsum o. fm q ipm d motus aderat.
Quare si qdē posterius deueniret q̃ venit. diuisibilis vtiq̃
erit. Cum a em̃ veniret. neq̃ quiescebat neq̃ transierat. sed
medium erat. si autē simul venerit. et venit veniens cum ve-
nit. ventū ibi erit et motū esse. vbi mouet. Si vero fm totū
a b c. moueat aliquid z motus quo mouetur d e z. est fm at
imptibile a. nihil mouet. sed motū est. erit vtiq̃ motus non
ex motibus sed ex momentis. et motū esse aliquid non mo-
tum fm em̃ a transiuit non transiens Quare erit aliquid trā-
situm esse non aliquādo iens. Hanc em̃ transiuit non transi-
ens hanc. si igitur necesse est aut quiescere aut moueri omne
quiescit aut p vñq̃q̃ eorū que sunt a b c. ergo est aliquid
continue quiescens simul et qd mouetur. per totam em̃ a b c
mouebatur o. et quiescebat fm quālibet ptem. quare et per
omnem. Et si quidē indiuisibilia que sunt d e z motus sunt
motu presente continget vtiq̃ non moueri sed quiescere Si
autem nō sunt motus. motum nō ex motibus esse.

Querit Verum si magnitudo componatur ex indiuisibilibus
oporteat motum factū supra eam cōponi ex indiuisibi-
libus ¶ Arguit primo q non. q̃a possibile est spaciū esse quantum
motu facto per ipm existente nō quāto. ergo magnitudo supra quam fit
motus z ip̃e motus nō se habet similiter ad esse quātum nec pponi ex in-
diuisibilib. Nūc patet. qz dictū est in quarto q si esset vacuū separatuz
p ipm fieret motus tempore indiuisibili. z sic esset nō quanta Secūdo
sic magnitudo pponit ex p̃tib pmanētib. motus aut ex p̃tib successi-
uis. ergo motus nō se habet similiter sicut z magnitudo ad pponi ex in-
diuisibilib vel diuisibilib Tercio sic motus nō est q̃ritas. ergo non
p̃t capere a magnitudine cōtinuitatez z ideo nō oportet q si magnitudo
ex indiuisibilib pponat. et motus factus supra eaz ex indiuisibilib ppo-
natur In oppositum est p̃bus in textu. Pro responsione.
¶ Sciendū est primo. q postq̃ p̃bus ostendit q nulla magnitudo contē-
nna potest componi ex indiuisibilib de qua demonstrationes sunt mag

Sextus liber

manifestiores q̄ de continuis successiuis. q̄ in magnitudinibz p̄rie est con-
tactus. **N**ic consequenter ostendit p̄bus q̄ similis est ratio de alijs con-
tinuis sc̄z de motu et tpe. **E**t p̄mo illud ostendit de motu sc̄z q̄ nō posset
p̄poni ex indiuisibilibz si magnitudo nō p̄ponat ex indiuisibilibz et h̄ idēz
ostendit de tpe. **S**ic dū sc̄do. q̄ vt dictū ē in q̄rto. hec tria seinuicē p̄sequū-
tur. sc̄l. magnitudo motus et tempus nam prius et posterius in motu et cō-
tinuitas causant ex priori et posteriori et p̄tinuitate magnitudinis. et hec
omnia capit tempus a motu. ideo hec tria similiter se habent ad p̄poni ex
indiuisibilibz et ad diuidi p̄ indiuisibilia. **C**onclusio prima. Si
magnitudo sit p̄posita ex indiuisibilibz motus p̄ ipsam factus erit ex indi-
uisibilibz. vt sit magnitudo a. b. c. sup̄ quā moueatur o. et motus sit d. e. z.
tūc ille pres magnitudinis si sint diuisibiles. ita etiā tres pres mot⁹ pro-
cui⁹ p̄batōe p̄mittit p̄hs duas suppositiones. Prima est p̄nte aliq̄ pre-
motus necesse est per ipam aliqd moueri. et ecduerso si aliqd moueat ne-
cesse est q̄ sit aliquis motus. q̄ est formalis causa ipsius moueri et sic mo-
tus et eius effectus simul sunt vt albedo et esse albū. Sc̄da suppositio. im-
possibile est aliqd simul moueri ad aliquem terminū et iam esse motū in
illū terminū. vt impossibile est aliquem simul ire thebas et esse thebas.
Tūc arguit sic. si moueat o. sup̄ magnitudinē datā et motu datoyt p̄us
mouebit fm̄ vnā p̄tem magnitudinis et vna p̄te et toto motu illius mos-
tus q̄ supra totam magnitudinem vel p̄mo mouebit supra totā magni-
tudinem et fm̄ nullam partem magnitudinis p̄us mouebit. Si dicatur
p̄mū vel tūc simul mouet fm̄ a et motū est in a. vel prius mouet fm̄ a.
q̄ motū sit in ipm̄. nō p̄mū. q̄ hoc esset p̄tra sc̄dam suppositionē. nec se-
cūdem. q̄ tunc oporteret in a esse aliqd fm̄ qd prius mouebatur ante q̄
motū esset. et aliud fm̄ qd motū esset in a. et sic ipm̄ a. iam esset diuisibile.
qd est p̄tra suppositū. igit ipm̄ o. nō pōt moueri p̄ a. et p̄ p̄ns p̄ma ps mo-
tus que est d. correspondens p̄me p̄i magnitudinis que est a. non ē mo-
tus. alias presente motu aliqd cui inesset non moueretur qd est cōtra p̄i-
mam suppositōem. si ergo partes magnitudinis sint indiuisibiles. opor-
tet dicere q̄ partes motus sint indiuisibiles et q̄ nō sint motus. Si vero
dicat q̄ o p̄mo moueat fm̄ totā magnitudinē. et tamen fm̄ nullā p̄tem
prius moueat sequit q̄ mot⁹ p̄poneret ex momentis qd est impossibile
vt p̄babit. et patz p̄na. q̄ vel p̄ma ps motus. sc̄d esset motus vel nō. nō
p̄mū q̄ tunc fm̄ ipam oporteret mobile moueri fm̄ p̄mā p̄tem mag-
nitudinis. eo q̄ p̄rtibus motus correspondent partes magnitudinis
modo iam ostensum est q̄ fm̄ ipartibile nihil pōt moueri. Si vero di-
cat q̄ nō sit motus. q̄ erit sile de alijs p̄tibz. sequit q̄ motus erit p̄posit⁹
ex momentis. et nō ex motibz fm̄ que momenta aliqd dicit esse motum. si
aut fm̄ motū aliqd d̄z moueri. et se habent momenta ad motū sicut pun-
cta ad lineā. et nunc ad tempus. **C**onclusio secūda. Impossibile est mos-
tum esse p̄positū ex momentis. **P**robat p̄clusio ducēdo ad tria incōuenien-
tia. **P**rimū est q̄ aliqd esset motū in aliquo termino qd tū p̄mo nō mo-
uebat ad ipm̄ qd est impossibile. sicut impossibile est aliqd esse p̄teritū
qd nūc fuit p̄sens. p̄bat tū p̄sequentia. q̄ si motus d. e. z. sit p̄posit⁹ ex
illis tribz tanq̄ ex momentis. tūc ipm̄ o. p̄ d. motū esset in a. et tū prius in a

Physicorum

nō mouebat. alias ip̄m a esset diuisibile. vt prius pbatū est. Scdm̄ inco-
ueniens est. q̄ aliquid simul moueret ⁊ quiesceret fm̄ aliquā rotā magni-
tudines. pbat. q̄ om̄e quod natū est moueri ⁊ nō mouet quiescit. s̄ ip̄m
o natū ē moueri ⁊ nō mouet fm̄ partē magnitudinis a. b. c. ergo fm̄ illas
pres̄ descit s̄ qd̄ descit p̄ oēs pres̄ torius descit p̄ totū. Igit̄ o quiescit p̄
illam rotā magnitudinem. et tamē ponebat moueri p̄ ipsam rotā. Tertiu
incōueniens est q̄ motus esset ppositus ex̄ indiuisibilib. qd̄ nō ē possibi-
le ppter easdem rōnes. quib. pbatum est lineaz non pponi ex punctis.
p̄na patet. q̄ ille pres̄ motus. sc̄z d̄ e. z. essent indiuisibiles si solū eēt mo-
menta impossibile est motū pponi ex̄ indiuisibilib. sicut et magnitudinē
ergo nō p̄t pponi ex̄ momentis. ¶ Dubitat̄ primo. Quare moueri ⁊
motū esse nō sunt simul. Ad dubiū responder̄ q̄ huius causa pōt esse
ex̄ successione motus propter quam impossibile est motum et terminum
motus esse simul. Ideo impossibile est aliquid moueri ⁊ esse motum.

Dubitat̄ secūdo. Vtrū momentū sit aliqd̄ ip̄ius mot⁹. Respondetur q̄
sic. s̄ nō sit ps̄ q̄ritatū ip̄i⁹ ex̄ q̄ pponit̄. ē tñ p̄tinuās ⁊ terminās motū
nā vt dictū ē. momentū se h̄z ad motū sicut p̄ncip̄ ad lineā et nūc ad tps̄

Ad rationes An̄ oppositū. Ad primā d̄z qd̄ dictūz
est in q̄rto fm̄ opinionē sc̄i Thome q̄ si
poneret̄ vacuū eo mō quo antiq̄ ponebat̄ et remota eoz̄ sup̄pone. s̄ q̄ va-
cuū sit tota cā motus adhuc fieret motus in vacuo successiue ppter oppo-
sitōem situs ad sitū partū mobilis et spac̄ij. Sed si ponat̄ vacuū nō sup-
positōe illa sc̄z q̄ tota cā successione mot⁹ sit ex̄ p̄medij. tñc fieret mo-
tus subito p̄ vacuū et q̄ hoc est impossibile. iō infer̄ p̄hs in q̄rto q̄ ip̄ossi-
bile est sic ē vacuū sc̄z q̄ sit tota cā motus. Ad secūdam d̄z q̄ licz̄ mot⁹
et magnitudo nō s̄nt se habeāt q̄ ad oēs p̄ditōes suaz̄ p̄tū. tñ se h̄nt s̄nt
quo ad pponi vel nō pponi ex̄ indiuisibilib. Ad tertiā d̄z q̄ h̄ mot⁹ nō
sit q̄ritas p̄ se est tñ q̄ritas p̄ accūs et nō fm̄ esse. et hoc sufficit

Sic̄ aut̄ necesse longitudini ⁊ motū indiuisibile esse tem-
pus. et pponi ex̄ ipsis nūc entib. indiuisibilib. si em̄ omnis
diuisibilis est in minore a sit equaliter veloc̄ transibit̄ mino-
rem diuisibile erit et tempus. Si aut̄ tempus diuisibile erit.
in quo fertur aliqd̄ p̄ ip̄m a. et que est ip̄m a erit diuisibile.

Quoniā aut̄ om̄is magnitudo in magnitudines diuisibilis
ostensum est em̄ qm̄ impossibile est ex̄ arthomis cōtinuū esse
aliquod. magnitudo aut̄ omnis continua necesse aut̄ ē velo-
cius in equali tempore maius et in minori plus moueri. et
in minori equale. vt definiūt quidam ipsum velocius. Sic̄
em̄ ipsum in quo. a eo q̄ in quo b. velocius. Quoniā igit̄
tur velocius quod primum mutat in quo tempore ipsum a.
mutatum est ab ip̄o e. in ip̄m d̄ s. in tpe ⁊ i in hoc ip̄m b. nō
erit iuxta ip̄m d̄ s̄z deficiet. Quare in eq̄li tpe plus abibit̄ re-

Sextus liber

locius. At vero et in minori plus. In quo enim ipsum a factum est iuxta ipsum d. ipsum b. erit iuxta e. cum tardius est. Ergo quod nunc ipsum a. ad ipsum d. factum est in omni quo est 3 i tempore ad ipsum t. erit in minori hoc. et erit in q 3 k. Ipsum quod igitur c. t. quod transierit ipsum a maius est ipso c. e. Tempus autem quod est 3 k minus est omni eo quod est 3 i. Quare in minori abibit maius. Manifestum autem ex his et quod velocius in minori tempore abibit equale. Quoniam quod est enim maiorem in minori transit tardiori ipsum aut t. semel ipsum acceptum in pluri tempore maiorem in minori. ut quod est in ea que est l m. magnitudo ei quod est l x. plus utique erit tempus quod pr in quo ipsum a. transit l m. quam quod est p s. in quo transit ipsum l x. Quare si quod est pr tps. minus est eo in quo est p h in quo quod est tardius transit ipsum l m. x. et quod est p s tps minus est eo in quo est p h ipso enim p. r. minus est minore quam minus. et ipsum minus est. Quare in minori movebitur equale. Amplius autem si omne necesse quod est aut in equali aut in minori aut in pluri moveri. et quod quod est in pluri tardius est. Quod autem in equali eque velox. velocius autem non est equaliter velox neque tardius neque utique in pluri aut equali movebitur ipsum velocius. relinquitur igitur in minori. Quare necesse et equalem magnitudinem in minori tempore transire velocius. Quoniam autem omnis motus in tempore est possibile commoveri. Omne autem quod movebitur. contingit et velocius moveri et tardius. in omni tempore erit velocius et tardius moveri. Nec autem cum sint necesse est et tempus continuum esse. Dico autem continuum esse divisibile in semper divisibilia. Huiusmodi enim supposito continuo necesse est et tempus continuum esse. Quoniam enim ostensum est quod velocius in minori transibit equale s. t. quod quidem in quo est a velocius quod autem est in quo est b tardius. et sit motus tardius quod est c d. per magnitudinem in quo est 3 i tempore. Manifestum igitur est quod velocius in minori quam hoc movebitur per eadem magnitudinem. Et sit motus a. in quo est 3 t. Iterum autem quoniam velocius in eo quod est 3 t. transiit totam que est c d. ipsum tardius in eodem tempore minorem transit. Sit igitur in qua c. k. Quoniam autem tardius quod est ipsum b. in eo quod est 3 t. tempore ipsam que est c k transiit velocius in minori transibit. Quare iterum divi-

Physicorum.

ditur qđ est. s. t. tempus. hoc autē diuissio z c. k magnitudo diuidet s̄m eandē rōnem. si vero magnitudo z temp⁹. z hoc semper erit accipientib⁹ a velociori tardius. z a tardiori velocius. z eo qđ demonstratū est vtentib⁹ Diuidet autē qđ est velocius tempus. tardius autē longitudinē Si igit̄ semper verum est p̄uerti. cōuerso autē semp̄ fit diuissio: manifestū quoniam omne tempus p̄tinuū est. Similiter autē manifestū z qđ magnitudo om̄is p̄tinua est. p̄ easdem em̄ z equales diuisiones tempus qz magnitudo diuiditur Amplius autē ex cōsuetis rōnib⁹ dici manifestū est. ac si tempus qđem p̄tinuū quia z magnitudo. Si qđem in medio tempore mediū trāsit. et simpliciter in minori minus. Sedē nāqz diuisiones tēporis z magnitudinis sunt

Queritur utrū tempus similiter diuidatur sicut magnitudo

Arguit p̄mo qđ non. qz in tempore est dare minimum z non in magnitudine. ergo tempus z magnitudo non similiter se habent ad diuisionē Secūdo sic. diuisibilitas insequit̄ rōnem q̄ritatis. sed tēpus et magnitudo nō sunt eiusdem rōnis quo ad q̄ritatem p̄tinuā. ergo non similiter diuiditur Tercio sic. tempus diuidit̄ in partes successiuas. magnitudo vero in partes p̄manentes. ergo tempus z magnitudo nō habēt se similiter ad diuisionem In oppositum est p̄bus in textu. Pro r̄s̄iōe. ¶ Sciendū p̄mo. qđ postqz p̄bus ostendit motus similiter se habere ad diuisionē sicut se habet magnitudo. Consequēter idem ostendit de tēpore scz qđ tempus eodem mō se habet ad p̄poni vel non p̄poni ex indiuisibilitatib⁹ et ad diuidi in indiuisibilia sicut z magnitudo. ¶ Conclusio p̄ma. omnis magnitudo diuisibilis est in magnitudines. Probat̄ p̄clusio. qz im̄ possibile est p̄tinuū p̄poni ex athom̄is. ergo impossibile est ipsum diuidi in athom̄a siue in indiuisibilia. sed magnitudo est de genere cōtinuorū. ergo p̄clusio vera Ex quo sequitur qđ omne tempus est diuisibile in tempora. quia vt statim dicit̄ tempus z magnitudo p̄similiter diuiditur ¶ Conclusio secūda z responsiua. Magnitudo z temp⁹ s̄it̄ se habent ad diuisionem Probat̄ p̄his trib⁹ rōnib⁹. Prima est sumendo duo mobilia eque velocia. Secūda est sumendo duo mobilia quoz vnū sit velocius. Tercia sumendo vnū solū mobile regulariter motū. ¶ Prima rō est. si duo mobilia eque velociter moueant̄. si vnū p̄transit̄ aliqđ spacium in aliquo tpe reliquū trāsit̄ sibi min⁹ spacium in minori tpe. al̄s nō eēt eque velocia. igit̄ in eque velocib⁹ tps z magnitudo s̄it̄ diuidunt̄ Et cū diuidit̄ magnitudo diuidit̄ z tēpus et cū augeat̄ magnitudo augeat̄ z tēpus. ¶ Pro secūda rōne ponunt̄ tres sup̄p̄ōnes. Prima posita est in p̄ma p̄clusione. Secūda est qđ tria sunt de rōne velocit̄is. scz qđ in equali tpe p̄transit̄ maior spacium. z in minori egle. vel in minori maius. Partz p̄mū. sumant̄ duo mobilia. scz. a. velocius. z. b. tardius. z p̄transit̄. a. totā magnitudinē. c. d. in tpe. z. igit̄ cūz. a. venit ad

Sextus liber

punctum. d. in tpe. 3. i. b. nondū prigit ad illū punctus. als eque velociter mo-
uerentur. g. b. pringit ad aliqd punctū inter. c. et. d. 2 sic illud punctus. e. Tūc
sic arguit. a. in tpe. 3. i. transit totā magnitudinē. c. d. et in eodē tpe. b. transit
magnitudinē. c. e. sed. d. c. est maius q̄. c. e. q̄ totum maius est sua parte. er-
go in equali tpe. a. prāsit maius spaciū q̄. b. Sedm ptz. eodē casu retento
et diuidat magnitudo eodē. ita q̄. c. r. sit maius q̄. c. e. 2 minus q̄. c. d. Tūc
sic arguit. a. transit totā magnitudinē. c. d. in tpe. 3. i. demonstrando q̄ velo-
cius in minori tpe. maius spaciū prāsit. igit cū idēz mobile equaliter mo-
tum prāseat minorē magnitudinē in minori tpe. a. transibit magnitudi-
nem. c. r. in minori tpe q̄. 3. i. diuidatur ergo illud tps in puncto. k. g. a. in tpe
3. k. qd est minus q̄. 3. i. prāsit. c. r. sed. b. in tpe. 3. i. prāsit. c. e. et. c. r. est ma-
ius q̄. c. e. ergo a mobile velocius in minori tpe prāsit maius spaciū q̄. b.
mobile tardius. Deinde. pbatur tercius. eodē casu retento cū. b. transeat
spaciū. c. e. in tpe. 3. i. p. m. a. in eodem tpe prāsit idēz spaciū vel in equali
tpe vel in minori vel in maiori. Nō in equali. qz tūc eque velociter mouē-
rent. nec in minori. qz tūc. a. moueret tardius. ergo relinquitur q̄ in minori ma-
ius et sic mobile velocius in equali tpe prāsit maius spaciū. 2 in minori ma-
ius. et in minori equale. Tercia suppositio est. q̄ omnis motus est in tpe. 2
q̄ in omni tpe possibile est aliquid moueri. igit in equali tpe pringit tardi-
us et velocius moueri. Tūc sic arguit. sumantur duo mobilia. a. velocius. b.
tardius. 2 transeat. b. magnitudinē. c. d. in tpe. 3. i. igit cū velocius in mino-
ri tpe transeat equale spaciū. sequit q̄ transibit magnitudinē. c. d. in minori
tpe q̄. 3. i. sit igit illud tps minus. 3. r. et tūc puertat argumentū. mobile ve-
locius in minori tpe scz. 3. r. transit totūz spaciū. c. d. g. b. mobile tardius in
illo tpe nō transibit nisi parē magnitudinis. c. d. qz tardius in equali tem-
pore minus spaciū prāsit. sit igit illa pars. c. e. 2 iterū puertat argumen-
tum. nā. b. tardius in tpe. 3. r. transit magnitudinē. c. e. ergo omne velocius p̄
transibit eandē magnitudinē in minori tpe. 2 sic illud tempus. 3. k. 2 iterū
puertat argumentū vt p̄us. cū igit sp sit cōuersio tardioris vel velocioris
et fm velocius semp diuidat tps. fm p̄o tardius magnitudo sequit q̄ tps
et magnitudo silitur se hñt ad diuidi 2 pponi 2 nō cōponit ex indiuisibilibz
Tercia rō. si aliqd mobile regulariter motū prāseat aliqd spaciū in aliqd
tpe tūc in medietate tps trāsit medietatē spaciū. 2 in medio medietatis
transibit mediū medietatis. 2 sic deinceps. ergo fm motū eiusdēz mobilis
regulariter moti p̄similiter diuiditur magnitudo prāsit 2 tempus mē-
surans motū in quo prāsitur ¶ Dubitat. verū in equali tpe prim-
gar velocius 2 tardius moueri. Et videt q̄ non. qz motu p̄mi mobilis nō
est dare motū velociorē. Ad dubiū respōdet. q̄ nihil prohibet hoc quod
nō impediat ex rōne p̄muni rei impediri ex aliqua applicatōe ad aliquā na-
turā determinatā. sicut nō impediat ex p̄muni rōne solis esse plures soles.
sed ex hoc q̄ tota materia sub vno sole p̄met. 2 silitur est de omni natura
motus. natura em̄ mor? non impediat qn quacūqz velocitate data sit alia
maior velocitas. Sed impediat ex determinatis p̄tutibz mobilis 2 mouē-
tiū. Hic autē p̄hs determinat de motu fm variatōem mor? 2 nō applican-
do ipsum ad determinata mobilia. ¶ Dubitat. verū quēlit magnitu-
do sit diuisibilis in minores Ad dubiū rñdet. q̄ nō est p̄ra rōnem ipse

Physicorum

magnitudinis q̄ q̄libet diuidat̄ in minores. licet applicādo magnitudines ad aliquam determinatā naturā sit aliqua minima magnitudo. q̄z queli-
bet natura requirit determinatam magnitudinem

Ad rationes Ad p̄mā d̄r. q̄ licet in tpe inq̄rū est discretū sit dare minimū. tñ vt p̄tinuū est nō est in eo das re minimū fm̄ tē sicut in magnitudine. s̄z solū in potētia. z fm̄ rōnem. sicut dat̄ p̄tē in linea Ad scdā d̄r. q̄ licet p̄tinuitas magnitudinis z tps nō sit oīno eiūsdē rōnis. tñ bñ hñt sicutudinē z p̄p̄tione ad inuicē. q̄z tps capit p̄tinuitatē a magnitudine mediātē motu Ad terciā d̄r. q̄ licet magnitudo z tps nō diuidat̄ in easdē p̄es. tñ ad diuisionē vni⁹ diuidit̄ alterū

Et si quodcūq; infinitū ē z alterū. z sicut alterū z alteruz ē vt si q̄dem in vltimis infinitū est tempus. z longitudo vlti-
mis: si vero diuisione: diuisione z lōgitudo. si autē in vtrisq; temp⁹. vtrisq; z longitudo Vñ z zenonis rō falsum opina-
tur q̄ est nō possibile infinita p̄transire. aut tangere infinita fm̄ vnūq̄q; infinito tpe Dupl̄r em̄ d̄r. z longitudo z tēpus ī finitū. z oīnino esse p̄tinuū. aut fm̄ diuisionem. aut vltimis Infinitis q̄dem igit̄ fm̄ q̄stitatē nō p̄tingit sese tangere infi-
nito tpe. eis autē q̄ sunt fm̄ diuisionē contingit. z nāq; ipm̄ tē-
pus sic infinitū. Quare z in infinito tpe z non finito accidit transiri infinitū z tangere infinita in ipsis infinitis z nō fini-
tis Neq; iam infinituz potest infinito tpe transire. neq; in infinito finitū. sed si quidē tempus infinitū. sic z magnitudo erit infinita. si que magnitudo z tempus. Sit em̄ magnitu-
do finita in qua est. a. b. temp⁹ aut infinitū in quo est. g. Ac-
cipiat̄ igit̄ temporis aliquid finitum in quo sit. g. d. In hoc igit̄ transibit aliquid magnitudinis. et sit qd̄ transitum est: in quo est. b. c. Hoc est aut mēsurabit in quo est. a. b. aut de-
ficiet. aut excellēt. Differt em̄ nihil. si em̄ semp equalē que est in. b. c. magnitudinē in equali tpe trāsibit. hoc aut mēsurat totū. finitū erit oīne tēpus in quo transibit. in equalia em̄ di-
uidetur. sicut et magnitudo. Amplius aut si nō omnē mag-
nitudinem in infinito tpe trāsibit. sed p̄tingit aliquā z infini-
to tpe transire. vt qd̄ est. b. e. hoc aut mēsurabit. z equalē in equali transibit. Quare z finitū erit tempus: Qd̄ autē nō in infinito tpe trāsit qd̄ est. e. b. manifestū est si accipiat̄ in alte-
ra finitū tempus. si em̄ in minori partē transit. hanc necesse est finitū esse altero termino existente Eadem autem demō-
stratio est. et si longitudo quēdā infinita sit. tps aut finitum

Sextus liber.

Manifestū igit̃ ex dictis est q̃ neq; linea neq; planū neq; omnino nullū p̃tinuorū erit athomum. nō solum ppter id qđ nūc dictū est. sed qz accidit diuidi athomū Quoniam em̃ in om̃i tpe velocius z tardius est Velocius aut̃ plus trans̃it in equali tpe: p̃tingit aut̃ z duplicem esse emiolam trans̃ire z longitudinē. Sit em̃ hec rō velocis. Adducatur igitur velocius fm̃ emiolam in eodem tpe z diuidant̃ magnitudines. que qđem velocioris sunt. a. b. c. d. in tres athomos. q̃ vero sunt tardioris in duos in q̃b sunt e z i. Ita z tēpus diuidet̃ in tria athoma. Equalē em̃ in eq̃li tempore trans̃ibit. Diuidatur igit̃ tempus in ea q̃ sunt. k. l. m. n. Iterū aut̃ qm̃ deductum est tardius p. e. z. i. et tempus secabit̃ in gemina. Diuidet̃ ergo athomū z impartibile in nō athomo trans̃it. sed in pluri Manifestū ergo est q̃ nihil p̃tinuorū imptibile est

Querit̃ Vtruz magnitudo z tempus s̃lter se habeant ad esse finitū et infinitū. Arguit̃ q̃ nō. qz tempus est infinitū vt p̃batur in octauo huius. sed nulla magnitudo infinita est. vt probat̃ in tercio huius. ergo nō habent se s̃lter tps z magnitudo ad esse finitū z infinitum In oppositū est p̃bus in textu Pro r̃sione ¶ Sciendum. q̃ postq̃ p̃bus ostendit magnitudinem z tps s̃lter diuidi z s̃lter se habere ad p̃poni z ad nō p̃poni ex indiuisibilibz. Consequenter ostendit q̃ s̃lter se habet ad finitū z infinitū. vñ infinitū vt sufficit ad p̃positū dī dupl̃. Vno mō aliqd dī infinitum in vltimis. vt si esset magnitudo carens terz̃ minis. Alio mō aliqd dī infinitū fm̃ diuisionē. sicut p̃tinuū est infinitū fm̃ potentiā diuisionis. z ita p̃mus modus infiniti sumit̃ a terminis. secundus p̃o a medijs. qz diuisio cadit in aliquo intermedio. Dicit ergo p̃bus. q̃ si magnitudo est infinita fm̃ vltima. ita tēpus mensurans motū quo p̃trans̃iret magnitudo. z si fm̃ diuisionē ita z tempus. et si vtroq; mō ita z tēpus Et istis potest remoueri rō Xenonis qua nitebat̃ p̃bare q̃ impossibile est aliquid trans̃ire de loco in locū. qz inter duo loca distantia sunt infinita p̃ūta ea media. cū ergo infinita tpe finito p̃trans̃iri nō possunt z quodlibet tēpus finitū. Neq̃tur q̃ impossibile est aliquid moueri de loco ad locū Hāc obiectionē destruit p̃bus dicens. q̃ licet inter duo loca distantia fm̃ locum sunt infinita p̃ūta intermedia fm̃ potentiā diuisionis. qđ tñ finitū est fm̃ vltima. sicut distantia que est inter duo loca finita est in vltimis

¶ Conclusio. Magnitudo z tēpus mensurans motum quo p̃trans̃it magnitudo similiter se habet ad esse finitū z infinitum. Probat̃ p̃bus duo ostendendo. Prīmū est. q̃ magnitudo finita trans̃iri nō potest tempore finito. Secūdu est q̃ magnitudo infinita trans̃iri nō potest tpe finito. Prīmū sic p̃bat̃. sic magnitudo. a. b. z tempus infinitū. g. cui⁹ dicit̃ vna pars finita que sit. g. d. nūc arguit̃ sic si tota magnitudo finita a. b. trans̃it in tēpore infinito. g. seq̃tur q̃ in p̃te tps que est. g. d. trans̃it vna pars magni⁹

Physicorum.

itudinis. a. b. sed sicut se habent partes magnitudinis. a. b. ad totā magnitudinem. ita ps. tpis. g. ad totū tps. quo transit tota magnitudo. et ps. magnitudinis q. sic. b. et transit in pte. tpis. g. d. q. aliquotiens sumpta mēsurat totā magnitudinē vel excellit vel deficit. et sequitur q. ps. tpis. data pus. scilicet g. d. in qua trāsit illa ps. magnitudinis aliquotiens sumpta reddit totū tps. pus. quo transit tota magnitudo. a. b. vel aliqd. maius. ergo illud totus tps. nō erit infinitus. q. p. reiteratōem p. tris. finire q. nescit accepte nō p. reddi infinitū. si magnitudo est finita tps. erit finitus. nec differt in pposito verū ps. magnitudinis data sit mēsuras. deficient vel excellens. q. idē mobile eq. liter motū in equali tpe. semp. trāsit equalē magnitudinē. Sed q. possit dici q. sicut tota magnitudo finita. a. b. transit in tpe. infinito. ita et q. libet ps. ei. ideo p. hoc phus. ponit secundū rōnem. q. ut p. ad sensum aliq. magnitudo trāsit in tpe. finito. sit ergo illa magnitudo. b. c. tūc in eadem p. portione se habebit ad magnitudinē. a. b. sicut pus. se habebat. excepto q. pus. sumebat ut pars eius. nūc p. non. Tūc arguit sic. magnitudo. b. c. transit in tpe. finito. sed illa magnitudo aliquotiens sumpta reddit totā magnitudinem. a. b. aut excedit aut deficit. ergo tps. in quo trāsit tota magnitudo aliquotiens sumpta reddit totū tempus. aut excedit ipsam. aut deficit. si illud totū tps. infinitū ē nō p. q. finitū finitū sumpta nūq. reddat infinitum. et sic p. p. m. p. barum. Secundū eodē modo demonstrat capiendo vna partē magnitudinis infinite. sicut accepta est vna ps. tpis. infiniti et arguat ut pus. Ex p. dictis infert phus. correlariū. q. impossibile est aliqd. p. tris. p. ut in diuisibilibus p. p. Probat dicendo ad hoc impossibile. q. in diuisibile diuideret. Pro cuius probatione p. mo. supponit q. in omni tpe. p. tingit aliqd. tardius et velocius moueri. Secūdo velocius transire maiorem magnitudinē in equali tpe. Tercio q. p. tingit mobilia accipere s. m. quāliter. p. portionem in velocitate. ut s. m. p. portiones duplā qua vnu velocius in duplo mouet. aut s. m. p. portōem emolaz in qua maius p. tinet minus et dimidium minus. Et d. ab emi. qd. est dimidiū. et olon. qd. est totū. sicut se habent tria ad duo. dentur ergo duo mobilia se habentia in velocitate s. m. p. portione emolā. scilicet. a. velocius et b. tardius. et transeat. a. magnitudines. b. c. d. p. positam ex tribus in diuisibilibus. que sunt. a. b. et b. c. d. et cum tps. diuisus dat sicut et magnitudo. sequitur q. tps. in quo trāsit illa magnitudo p. positū est ex tribus in diuisibilibus. que sunt. k. l. m. et m. n. cū ergo. b. tardius s. m. p. portione emolā moueat q. a. sequitur q. in toto tpe. p. rāsit magnitudinem p. positā ex duobus in diuisibilibus q. sunt. z. e. et z. e. a. et p. p. sequens transibit vnū illoz in diuisibilibus magnitudinis in vno in diuisibili tps. cum dimidio. et sic in diuisibile diuideret. vnde ipsum. b. nō poterit transire vnū illoz in diuisibilibus magnitudinis in vno in diuisibili tps. q. tūc eque velociter moueret sicut. a. Nec etiā in tribus. q. in tribus p. transit ambo in diuisibilibus magnitudinis. nec vnū in duobus in diuisibilibus. q. tūc non equaliter moueret vel non haberet se in p. portione emolā. sed in dupla. igit opz. ipm. trāsire vnū in diuisibile magnitudinis in vno in diuisibili tps. cū medio. et sic in diuisibile erit diuisibile. qd. ē impossibile. si illud ex q. se q. scilicet aliqd. p. tinuū p. p. m. ex diuisibilibus

Ad rationes An oppositū. Ad p. m. d. q. tps. nō est infinitus tū p. p. extensionē mot. vel magnitudinis in

Sextus liber

finite que nō p̄transit. de quo mō est ad p̄positū. sed est infinitū p̄pter reit̄es
ratione eiusdē mobilis supra idē spaciū sine interruptōe. sicut 2 mor⁹ celi. s̄
de isto mō infinitatis t̄pis nō est ad p̄positum

¶ Necesse autē ip̄m nūc qđ nō ē in alterū sed p se. 2 p̄mū dic/
tum indivisibile. 2 in t̄pe h̄mōi esse Est em̄ aliqd ultimum
ei⁹ qđ factū ē. cuius sup hoc nihil futuri ē. 2 iterū futuri ē cu/
ius sup hoc nihil est illi⁹ qđ factū est. qđ vtriq; dixim⁹ vtriq;
esse terminū Hoc autē si demōstret qm̄ h̄mōi hoc ē p se 2 ip̄/
sum simul manifestum erit. 2 qđ indivisibile ē. Necesse ē igit̄
ip̄m idē esse ip̄m nūc qđ vtriq; t̄pib; ultimū est. Si em̄ alte/
rū ē. p̄sequenter nō erit alterū alteri. p̄pter id qđ nō est p̄tinu
um ex impartibilib; Si autē seorsum ē vtriq; interest t̄ps. o ē
em̄ p̄tinuū hui⁹ est Quare erit vniūcū mediū terminorum
Atvero si t̄ps mediū est divisibile erit Om̄e em̄ t̄ps ostēsus
est q; divisibile sit Quare divisibile ē ip̄m nūc Si autē di/
uisibile ē ip̄m nūc erit aliqd qđ factū est in futuro. 2 futuri in
ro qđ factū ē Scdm̄ qđ em̄ dividet hoc determinat p̄teritū
ei futuri t̄ps. Simul autē 2 nō p se erit hoc nūc. s̄ in alterū
Divisio em̄ nō ē in ipsum ē. adhuc autē ipsius nūc hoc qđez
factū erit. illud autē futurū 2 nō semp idē factū ē 2 futurū Ne
q̄ itaq; ip̄m nūc idē est simul Multipl̄ em̄ divisibile ē t̄ps
Quare si hoc impossibile ē inesse ip̄i nūc. necesse est idē ei qđ
in vtroq; nūc ē Atvero si idē est. manifestus qđ 2 indivisibile
Si em̄ divisibile iterū p̄tinget eadem q̄ pus. Qđ qđē igit̄
sit aliqd in t̄pe indivisibile qđ dicim⁹ esse ip̄m nūc. manife/
stū ē ex his q̄ dicta sunt Qđ autē nihil in ip̄o nūc mouet ex
his manifestū ē Si nāq; ē p̄tingit 2 velocius moveri in ip̄o
nūc 2 tardi⁹ sit igit̄ ip̄m nūc in quo. n. moueat autē velocius
in ip̄o p. a. b. Ergo tardi⁹ in ip̄o per minore q̄ sit. a. b. moue
bit vt p. a. g. qm̄ autē tardi⁹ in toto ip̄o nūc mouebat p. a. g.
velocius in minori q̄ hoc mouebit. q̄re nō dividet ip̄m nūc
sed erat indivisibile Non ergo est moveri in ip̄o nūc At
vero neq; quiescere. Quiescere em̄ dixim⁹ aptum natū mo/
ueri qđ nō mouet qm̄ aptū natū est 2 quo 2 sic. quare qm̄ in
ip̄o nūc mbil aptum natū est moveri manifestus etiā q; neq;
quiescere. Ampli⁹ si idem quidem nūc in vtriq; t̄pib; est. cō

Physicorum

tingit aut hoc qdem moueri: aliud aut qdescere totū. qđ autē
mouetur in tempore toto. in quolibet mouebitur huius fm
q aptum natū est mo ueri. ⁊ quiescens similiter quiescit. cō/
tingit idem simul quiescere ⁊ moueri. Idē em̄ vltimū tempo
rum vtrorūq; ipm nūc Amplius aut quiescere quidē dici/
mus qđ similiter se habet ⁊ ipm ⁊ partes et nūc ⁊ p̄us. in ipō
aut nūc nō est p̄us qre neq; quiescere. Necesse est ergo ⁊ mo
ueri qđ mouet in tpe ⁊ quiescere quiescens.

Queritur vtrū in nūc p̄ingat aliquid moueri. **Arguit** q sic
qz in p̄senti aliquid mouet. sed p̄sens dī nūc. igit rē. Se
cundo sic. generatio ⁊ corruptio ⁊ illuminatio mediū sunt motus ⁊ nū sunt
in nūc igit rē. Tercio sic. motus ⁊ qes p̄radictōem includūt circa mo/
bile. sed necesse est alterū p̄radictōriū esse verū. ergo necesse est aliquid in
nūc moueri aut quiescere. In oppositū est p̄bus in textu

Sciendū p̄mo. q postq; p̄bus ostendit nullū p̄tinuū p̄poni ex indiui/
sibilib; ex quo sequit motum esse diuisibile. cū sit de genere p̄tinuorū. Con
sequēter incipit agere de diuisione ⁊ modis diuisionis motū. et p̄mittit tū
duo valentia ad cognoscendū motus diuisionē. Prīmū em̄ est. q in indiui/
sibili t̄pis nō p̄t fieri motus neq; quies. Scđm q indiuisibile nō p̄t moue/
ri. de quo videbitur in sequenti questione. **Sciendū** secūdo. q in om̄
ni p̄tinuo necesse est esse aliquē terminū copulante p̄tes eius ad inuicē sic se
habentes q extra ipsum nihil sit partis p̄cedentis nec intra ipm aliquid sit
partis sequētis. Ex quo sequit q oportz h̄mōi terminū esse indiuisibile
Ultra sequit. q op̄z ipm esse vnū ⁊ eūdē respectu vtriusq; p̄tis. cū igit rē
pus sit p̄tinuū cuius partes sunt p̄teritū ⁊ futurū. oportet p̄teritū ⁊ futurū
esse vnū terminū indiuisibile. q dī nūc. ⁊ sic oportz nunc esse indiuisibile. ⁊ si
sit indiuisibile oportz q sit vnū ⁊ idē p̄teritū ⁊ futurū. ⁊ eōtra si sit vnū et
idē oportz q sit indiuisibile. ⁊ est hic sermo de ipso nūc qđ nō est nūc fm
alterum. sed per se. scz q totū simul existit nihil habens in p̄terito nec futurū
ro. ⁊ hec est p̄pria acceptio ipsius nūc. Aliter capitur vulgauer qđ nō est
p̄mo ⁊ p̄se nūc. sed solū fm alterū vt est tempus cuius vna pars transiit et
alia futura est. sic tū q ante partes eius p̄p̄inque sunt p̄senti nunc

Conclusio p̄ma. Idem est nūc p̄teritū ⁊ futurū. finis p̄teritū ⁊ initium
futuri. Patet. quia si esset alterum ⁊ alterū. vel illa sunt mediata vel imē/
diata. non secūdam. qz p̄tinuū non potest p̄poni ex indiuisibilitib; nec medi/
ata. quia inter ea mediarēt nūc. vel non. Nō p̄mum. quia duo nūc nō se ha/
bent p̄sequenter in tempore. cum inter ipsa ess; medium eiusdem generis.
et tamen deberēt se habere p̄sequenter sicut p̄teritū ⁊ futurū. quoz terminū
nūc habent p̄sequenter. Nec potest dici q mediet tempus. qz inter p̄teritū
cum ⁊ futurū nihil est mediū nisi ipsum nūc. si ergo mediet tempus tale ess;
set ipsum nūc. ⁊ cum tempus sit diuisibile ipsum nūc esset diuisibile quod
est impossibile. vt probatur. ergo non potest esse alterum ⁊ alterum nunc p̄/
teritū ⁊ futurū. sed est vnū et idem indiuisibile.

Sextus liber

Conclusio secunda. Nunc est indiuisibile. Probat. qz si diuideretur in preteritum et futurum. et cum ipsum nunc sit terminus preteriti et futuri. et terminus sit in eo cuius est terminus. sequeretur qd aliquid preteriti esset in futuro. et contra. **S**ecunda ratio. si nunc diuideretur. cum diuisio vnuscumqz contrarium supra aliquod indiuisibile cadat semper. sequeretur qd ipsius nunc qd diuideretur non esset nunc secundum seipsum. sed solum secundum alterum. scilicet secundum indiuisibile secundum quod fieret diuisio eius. et sic nullum esset nunc secundum seipsum. quod est falsum. **T**ercia ratio. si nunc diuideretur. diuisio eius esset in preteriti et futuri. sed preteriti et futuri non sunt simul. sed successive. quod est contra rationem eius. ergo tale nunc non esset simul totum existens. quod est contra rationem ipsius nunc. Item si nunc esset diuisibile haberet partes ad inuicem prinuatas per aliquid. vel ergo illud prinuans esset diuisibile vel indiuisibile. si indiuisibile haberet intentum. scilicet quod in aliquo primum debet dari aliquid primum prinuans partes ad inuicem quod sit indiuisibile. Si vero sit diuisibile iterum arguitur per primum. et sic erit. processus in infinitum. ergo in omni primum oportet esse aliquid indiuisibile. et si sit indiuisibile oportet qd sit vnum et idem respectu partis prioris et posterioris.

Conclusio tertia. Impossibile est aliquid moueri in ipso nunc. Patet. quia si aliquid potest moueri in ipso nunc. continget in nunc moueri duo mobilia. quorum vnum moueretur velocius et aliud tardius. sit ergo ipsum nunc. nam in quo aliquid velocius motum pertransit magnitudinem. a. b. et tardius in equali scilicet nunc. mouetur per minorem magnitudinem. hinc quod sit. a. g. sed velocitas idem spaciū. a. g. pertransit in minori tempore tardius. cum tardius mouebatur per magnitudinem. a. g. in toto ipso nunc. sequitur qd velocius mouebitur secundum eandem magnitudinem in minori tempore in nunc. ergo nunc diuidetur. quod est impossibile. et per consequens aliquid non potest moueri in nunc. **C**onclusio quarta. Impossibile est aliquid quiescere in nunc. Probat. tribus rationibus. Prima est. aliud quiescit quod natum est moueri. et secundum illam partem et eodem modo quo natum est moueri. cum quies sit privatio motus. sed ostensum est qd nihil apertum natum est moueri in ipso nunc. ergo nihil quiescit in nunc. **S**ecunda ratio est. quod mouetur in aliquo toto tempore mouetur in qualibet parte illius temporis in quo natum est moueri. et si licet quod quiescit in aliquo toto tempore quiescit in qualibet parte illius temporis in qua natum est quiescere. sed idem nunc est in duobus temporibus in quorum vno toto quiescit et in altero toto mouetur. sicut apparet in eo quod post quiescem mouetur et post motum quiescit. si ergo in nunc aliquid natum est quiescere et moueri. sequitur per aliquod simul quiescit et mouebitur. quod est impossibile. **T**ercia ratio est. illud dicimus quiescere quod se habet similiter nunc et prius et secundum se totum et secundum suas partes. Et moueri quod dissimiliter se habet vel secundum locum vel secundum quantitatem vel qualitatem sed in ipso nunc non est aliquid prius. cum esset diuisibile. ergo non contingit in nunc aliquid quiescere. **O**mnino quod patet qd necesse est omne quod mouetur et quiescit quod quiescit moueri et quiescere in tempore.

Mutationes. Ante oppositum. Ad primum dicit. qd tempus presens non dicit nunc per se primum. sed solum secundum alios. scilicet per ipsum nunc indiuisibile. **A**d secundum dicit. qd generatio et corruptio et illuminatio medij non sunt motus. capiēdo motum stricte per quod a specie mutationis. et hoc si accipiant secundum suas rationes proprias. et ideo non sunt in tempore. sed in termino temporis. sicut enim sunt termini motuum. ita sunt termini temporis.

Physicorum

Ad ultimā dicit q̄ habitus z priuatio includunt cōtradictōē circa su-
ceptibile habitus ubi q̄n z fm q̄ aptū natū est habere habitū z aliqd cas-
ser visu tpe quo nō est natū habere visum vt canis ante nonū diē aut in ea
parte qua natū est habere sicut si nō haberet visus in pede vel in manu aut
eo modo quo nō est natū habere vt si homo non videat in capite nō ppter
hoc dicit esse priuatus visu modo ostensum est q̄ nihil aptū natū est mo-
ueri in ipso nunc ideo nō seq̄tur q̄ aliqd possit quiescere in nunc.

Quod mutatur autem omne. necesse est diuisibile ēē
Quoniā em̄ ex quodā in quoddā omnis mutatio.
et cum quidem sit in hoc in quod mutatū est non am-
plius mutatur. Cum autem in eo ex quo totū est. z ipm z par-
tes omnes non mutantur. Quia enim similiter se habent et
ipm z partes omnes non mutantur. Necesse igitur hoc qui-
dem aliquid in hoc esse aliud vero in altero mutantis. Non
em̄ in vtrūq; neq; in neutro possibile est esse. Dico autem
quod mutat priuū fm mutatōnem. vt ex albo in fuscum nō
in nigrum. Non em̄ necesse est quod mutatur in quocunq;
esse vltimoz. Manifestū igitur est. q̄ omne quod mutatur
erit diuisibile.

Querit Vtrū omē qd mutat sit diuisibile. Arguit q̄ nō. quia
motus z mobile cōsimiliter diuidūtur sed sunt quedā
mutatiōes indiuisibiles scz generatio z corruptio. z illuminatio. mediū q̄ nō
ōē qd mutat est diuisibile Sed sic si oē qd mouet ēē diuisibile hoc ēē
qz ipm esset pri in termino a quo z partim in termino ad quem. sed hoc nō
est necesse. primo quia illud qd mouet fm se totū pōt esse in medio sine h̄ q̄
aliqd sui habeat i aliq extremoz illd etiā qd mutat p alteratōē fm totū sit
alterat. q̄ zc. In oppositū est p̄hs in textu hui⁹ libri. p responsione.

Sciendū p̄mo. q̄ postq̄ p̄hs oñdit q̄ in nunc nihil mouet aut quiescit
et p p̄sequēs q̄ ois motus est in tpe. Cōsequenter oñdit q̄ omē qd mutat
est diuisibile vt ex istis duobus pcedat ad diuisionem motus

Sciendū secūdo. Q̄ ois mutatio est ex quodā termino in quēdā ter-
minū. Sed quilibet illoz duplex est scz p̄pinquus z vltimus. Terminus
ad quē vltim⁹ ē quo habito cessat motus vel ad quē p̄tingit p medium.
Alius est p̄pinquus z est quo acquirit vltim⁹ termin⁹. vt q̄n aliqd de ni-
gro in albū mutat. vltim⁹ termin⁹ albū ē p̄pinquus vero fuscū. Sicut ter-
minus a quo prius est a quo simpliciter incipit motus sic q̄ ante nō erat
sed termin⁹ a quo p̄pinquus est quiescit p̄pinquior vltimo termino vñ loquē-
do de istis terminis p̄pinquos inter terminos extremos z nō de extremis sim-
pliciter intelligit q̄ in motu permixti sunt termini. qz mediū inter duos ex-
trema tōnē habet vtrūq; quia participat vtrūq; terminū.

Cōclusio. Omē qd mutat ē diuisibile. pbat. qz ois mutatio est ex quodā
termino in quodā. sed q̄n mobile mutat nō est fm se totū z suas p̄tes in ter-
g.

Sextus liber

mino a quo quia sic diceret quiescere. nec fin se totū z partes suas in termino ad quē. q̄a mobile q̄n est in termino ad quē nō amplius mutat nec p̄e dici q̄ q̄n mutat fin se totū z partes sic simpliciter in vtroq; termino. q̄ sic cōtraria vel cōtradictoria simul essent in eodem cū termini motus sint cōtrarij vel cōtradictorij. Nec pōt dici q̄ q̄n mutat simpliciter est in neutro terminorū. q̄ q̄d mutat nō subito recedit a termino a quo sed pars post p̄ rem z cū vna pars egredit a termino a quo ingredit fin alia p̄tem terminū ad quē. vt pater in motu locali. z hoc intelligēdo de termino ad quē nō vltis mo simpliciter. q̄ omne mutabile dum mutat parti est in termino a quo et partem in termino ad quē. Sed q̄d h̄z partē z partē est diuisibile. q̄ oē mutabile ē diuisibile. Sz circa h̄ dubitat Auerrois. Vtrū de mutabili fin q̄d liter mutatōem intelligat p̄hs p̄clusio nē si dicat q̄ nō tunc demonstratio non est artificiosa q̄ est particularis. nec potest dici q̄ sic. q̄a quedā sūt mutatioes indiuisibiles inter quorū extrema nō cadit mediū q̄re in illis demonstratio nō pōt habere locū. Ad hanc rōnē ponit Auerrois plures rōnes.

Prima est Alexandri dicēis. q̄ nulla transmutatio est indiuisibilis aut in non tpe. sed hoc est p̄tra dicta Aresto. z aliorū peripateticorū. Secūda ē rheomyxij dicēis q̄ sit aliqua transmutatio in nō tpe tñ nos latet modo Aresto. solū loquit̄ de his que sunt nobis manifesta. Tercia ē Anap̄es te dicēis q̄ hic Aresto. nō intendit de diuisione mutabilis fin p̄es q̄z circa rinas eius. sed de diuisione q̄ diuidit̄ subiectū p̄ accētia p̄traria de quorū vno mutat in alterū. Quarta ē p̄p̄ia r̄nsio Auerrois q̄ ille mutatōes que sunt in nō tpe sunt termini quorūdā motū diuisibilitū. idē dicit q̄ illis mutatōnib; accidit terminari in nō tpe q̄to accidit motus terminari i inq; stanti. Et q̄a illud q̄d est p̄ accidens p̄termittit̄ in demonstratōnib; nō Aresto loquit̄ ac si oīs motus esset diuisibilis in tpe. Sz vt dicit sanctus Thomas p̄dicta diuisio de mutatōnib; in diuisibilib; nō ē ad p̄positū. q̄a h̄ Aresto. nō intendit ostendere diuisionē mutabilis ex diuisione motus sz eodē tra ex diuisione mutabilis diuisionē motus q̄ diuisio prius est in mobili q̄ in motu. vñ si ex diuisione mutatōis vellet ostendere diuisionē mutabilis z postea eodē tra cōmitteret circulationē. Dicit q̄ sanctus Thomas. q̄ omne mutabile fin quālibet mutatōem est diuisibile z p̄t h̄z in termino a quo et partē in termino ad quē sz hoc ē diuersimode in diuersis mutatōnib;. q̄ in illis inter quorū extrema ē aliq̄d mediū mutabile p̄m ē in termino a quo z partem in termino ad quē fin ipa extrema sz in his inter q̄ nō cadit mediū mutabile partē ē in vno termino z partē in alio nō fin ipa extrema. sz fin as liq̄deis adiūctū vt dū materia aque mutat de p̄uatōe ad formā ignis dū est i ipō mutari ex sui p̄uatōne fin seipam fin p̄t ē sub forma ignis nō fin seipam sz fin dispositōem quā nccē ē dispositōem h̄re anq̄ formā ignis res cipiat z sic mutabile in quālibet mutatōe oportet esse diuisibile. q̄ q̄zuis as lique mutatōes sint fin se indiuisibiles adiūct̄ tñ motui successiuo p̄m ē et hoc mō intelligit q̄d infra d̄z q̄ oīs mutatio ē diuisibilis z oē q̄d generat̄ prius generabat̄ z q̄d corrūpit̄ prius corrūpebat̄ z hoc mō p̄t intelligi dem Alexandri dicēis oēm mutatōem ēē diuisibile vñ fin seipam vñ fin motū sibi adiūctū. Dubitat scdo. Vtrū ista diuisio qua dicit̄ mutabile esse partem in termino a q̄ z partem in termino ad quem intelligat fin p̄es (nō

Physicorum

regales aut fm partes terminoz motus. Rñdent aliqui q̄ sumēda ē fm
pres terminoz ita q̄ dum aqua calefit nō est intelligendū q̄ aliq̄ ps quāt
eatiua eius sit calida 2 alia adhuc frigida imo tota calefit. Et q̄ in min⁹
calido est p̄mixtio frigiditatis. iō d̄r mobile esse p̄m in termino a quo 2 p
rim i termino ad quē fm pres terminoz mot⁹ 2 p̄bāt q̄ in de sensu 2 sen
sato dicit q̄ nō s̄t se h̄z mobile in alteratōne 2 latōne. q̄ in alteratōne to
tum s̄t alterat⁹ recedendo de vno termino 2 accedendo ad alterū s̄z in latio
ne pars post partē mouet ita q̄ p̄ma ps mobilis prius ingredit terminū
ad quē q̄s secūda. Sed hec responsio vt dicit sanctus Thomas nō videt
esse de intēsiōne Aresto. sic dicēis in textu. Necesse igit̄ hoc quidē aliqd̄ i
hoc esse aliud vero in altero mutantis. Ex quibz verbis apparet q̄ hanc
diuisiōne attendit fm pres q̄ritatiuas mobilis. 2 ideo dicēdū est q̄ in hoc
sexto agit de motu fm q̄ est cōtinuus. Et cōtinuitas p se reperit in motu
locali qui solus pōt esse cōtinuus 2 regularis vt in octauo hui⁹ dicit. iō
demonstratio Aresto. simpliciter pertinet ad motū localem 2 ad alios mo
tus ex p̄sequenti inq̄rum aliqd̄ cōtinuitatis participant 2 etiam q̄a omne
mobile fm alios motus est etiam mobile localiter sed in mobili localit̄ ma
nifestum est q̄ dum mouetur habet partem in termino a quo 2 partem i ter
minio ad quē p̄rio. Enā intelligendo de partibz mobil⁹ ideo ex ista demon
stratōne potest concludi generaliter q̄ omne mobile est diuisibile.

Ad rōnes ante oppositū. Ad primā dicit q̄ licet ille mutatio
nes fm se accepte sint indiuisibiles n̄ fm esse q̄
habent in mutabili adiuncte sunt moribus successiuis vt generatio 2 cor
ruptio alterationi 2 illuminatio mediū motui locali. Ad secūdā dicitur
q̄ omne mobile esse partim in termino a quo 2 partim in termino ad quē
non est intelligendū de extremis simpliciter sed p̄pinquis et in illis extre
mis est fm quandā participatōem 2 non simpliciter. Et q̄uis in alteratō
ne aliquod mobile potest fm se totū alterari n̄ alteratio p̄us sit fm vnam
partē q̄ aliā in p̄ncipio alteratōis vlt̄orū i vna q̄s i alia.

Motus at̄ ē diuisibilis dupl̄r. Vno q̄dē mō tpe Alio vero
fm partiu illius q̄s mouet motus. vt si ipm. a. c. mouet totū
et a. b. mouebit 2. b. c. Sit igit̄ ipius quidē. a. b. qui est. d. e.
ipius. b. c. qui est. e. z. motus partiu Necesse est igit̄ totū in q̄
est d 3 ipius a c esse motum Mouebit em̄ fm hunc qm̄ qui
dem vtrāqz partiu mouebit fm vtrāqz Nulla em̄ mouebit
fm alterius motū Quare 2 totus motus totius est magnitu
dinis motus Amplius at̄ si oīs mot⁹ alicui⁹ ē. tot⁹ aut̄ mo
tus q̄ ē p̄sequēter d 3 neqz p̄tiu ē neutre. ps em̄ vtrāqz neqz al
terius nullius Cui⁹ em̄ tot⁹ totū 2 ptes p̄tiu sūt ptes autez
ipius d. 3 sūt ipaz q̄ sūt a b c 2 nullaz aliaz Plurimū enim non
erat vnus motus 2 vtrāqz tot⁹ motus erit ipius a b c magni
tudinis Amplius aut̄ si quidē ē totius alius mot⁹ vt in qua

Sextus liber

c. i. remonebitur ab eo. quia vtrūq; partium motus. Hi autē equales erant his que sunt. d. e. z. vnus enim vnus motus. Quare si totus quidem diuidetur. qui est. t. i. in partium motus. equalis erit q̄ est. t. i. ei que est. d. z. Si vero deficit aliquid. vt quod est. k. l. Hic nullus erit motus. neq; enim totius neq; partium propter id quod vnus vnus est. neq; alterius nullus est Continuus enim motus est continuoꝝ quorundaz Similiter autē est. z si excellat fm diuisionem. Quare si hoc impossibile est necesse eundem esse z equalē. Nec quidē igitur diuisio fm partium motus est. et necesse omnis esse partibilis ipm Alius autem fm tempus. Quoniam enim omnis motus in tempore Tempus autē omne diuisibile est. in minori autem minor motus. necesse est omnē diuidi motuz fm tempus. Quoniam autem omne quod mouet. in aliquo mouetur et quodaz tempore. z omnis est motus. necesse est easdem diuisiones esse temporis z motus. z ipsius moueri z quod mouetur. z in quo motus est. sed non omnium similiter est. in quibus motus est. sed quanti quidem fm seipm. qualis autē fm accidens Accipiatur enim tempus in quo mouetur. in quo sit a. et motus in quo. b. Si igit per totū in omni motū est tempore. i medio per minorem z iterū hoc diuiso per minorem huic et sic sp Similiter autē z si motus diuisibilis sit. z tps diuisibile. Si ei p totū in omni p mediū in medio. z iterū p minorem in minori. Eodem autē modo z ipm moueri diuidetur Sit. n. in quo est. c. ipm moueri. Scdm igitur mediū motuz minor erit toto z iterū fm medietatis mediū z sic semper. Est autē et ponentem fm vtrūq; motū ipm moueri vt fm. d. c. z. c. e. Dicere q̄ totū erit fm totum Si namq; aliud plus erit ipsum moueri fm eundem motū. sicut determinauimus. z motum diuisibilem in partium motus esse Accepto enim ipo moueri fm vtrūq; cōtinuū erit totum. Similiter at demonstrabitur et longitudo diuisibilis. z oīno illud omne in quo est mutatio preter quedam. que fm accidens Quod. n. mutat est diuisibile. vno enim diuiso oīa diuident et in ipo finita esse aut in finita similiter se habebit de oībus Secutū autē maxime est diuidi omnia z infinita esse ab ipso mutante. *Wox. n. inest*

Physicorum.

mutantur diuisibile et infinitum Diuisibile quidem igitur ostensum est
 pus Infinitum autem in sequentibus erit manifestum

Queritur Verum ista quoniam diuidantur scilicet mobile motus tempus
 mouere et illud in quo est motus. Arguitur primo quod non
 quod motus solus est diuisibilis dupliciter. ut dicitur in textu. scilicet ad diuisionem mobilis
 et temporis. ergo non diuiditur illis quatuor. Secundo sic. omnis motus est diuisibilis
 lis. sed non omne illud in quo est motus est diuisibile. ut patet de qualitate. igitur et
 Tercio sic. illorum quoniam non est eadem quantitas. ergo nec eadem diuisio. et per
 hanc non diuiduntur. In oppositum est probatum in textu. Pro responsione
 ¶ Sciendum primo. quod post Aristotelem. primum est aliqua necessaria valencia ad cognoscendum
 diuisionem motus in prescriptis quantitatibus. Consequenter agit de illa di-
 uisione motus ostendendo quod modis diuiditur motus et quod sunt illa quod me-
 ritum diuiditur. ¶ Sciendum secundo. quod omne diuisibile in prescriptis quantitatibus
 oportet esse quantum et extensum vel per se vel per accidens. ad extensionem autem alicuius
 forme requiritur quod sit in alia et alia parte sit in alia et alia parte sue materie et non
 tota simpliciter in qualiter pertinetur in aliquo subiecto albo. alia pars altitudinis est
 in una parte subiecti. et alia in alia. requiritur etiam quod extensio talis forme sit eque
 lis extensioni materie vel subiecti. Ex istis sequitur quod anima rationalis non est
 forma extensa. quod est tota in toto corpore et in qualiter pertinet. sed qualiter motus
 est forma extensa. quod non est totus in qualiter pertinet mobilis. sed in alia et alia
 parte est alia et alia pars motus. et extensio motus equalis est extensioni mobilis.
 ¶ Sciendum tertio. quod motus dupliciter diuiditur. Uno modo secundum tempus. quod omnis
 motus est in tempore. Alio modo secundum prescriptas quantitates. et hec diuisio potest dupliciter intelligi
 igitur. Uno modo sic quod una pars mobilis post aliam moueatur. et hoc modo intelligi non
 potest diuisio motus in illo mobili quod sit se totum simul moueri nisi attendere
 positus motus unius partis mobilis ad motum alterius partis in ordine ad ali-
 quod signum per quod plus accipit una pars mobilis quam alia. Alio modo potest intelligi talis
 diuisio secundum extensiones motus quod habet ad extensionem mobilis. ita quod sicut
 totus motus est totus mobilis. sic etiam cuiuslibet partis mobilis alicuius est
 aliqua pars motus. et hoc modo intelligitur probatum motum diuidi ad diuisionem mobi-
 lis quod distinguit diuisionem motus sumptam ex parte mobilis a diuisione mo-
 tus sumptam a diuisione mobilis. ¶ Conclusio prima. Totus diuiditur
 mobili. Probat probatur tripliciter. Primo. quod sicut totus motus est totus mobi-
 lis. ita partes motus sunt partium mobilis. Verbi gratia. sit mobile. a. c. cuius
 partes sunt. a. b. et. b. c. et totus motus sit. d. z. cuius partes sunt. d. e. et
 e. z. sicut ergo totus motus. d. z. est totus mobilis. a. c. ita pars motus. d. e.
 est pars mobilis. a. b. et alia pars. e. z. est pars. b. c. ergo motus compositus diuiditur
 mobili. Secunda ratio est ista. nam omnis motus est alicuius mobilis. ergo
 totus motus. d. z. est alicuius mobilis. et non est alicuius partis ipsius. a. c. quod
 tunc totum mobile. a. c. moueret ad motum illius partis. et sic non moueretur
 per se primo sed secundum alterum. ergo oportet dicere quod ille totus motus est to-
 tus mobilis. et per consequens partes illius motus sunt partium mobilis. quod
 non potest dici quod una pars moueat motum alterius partis. eo quod in omni illo
 quod mouetur necesse est esse aliquem motum. ut dictum est. Tercia ratio
 est. vel totus motus adequatur partibus mobilis. vel eas excedit. vel ab illis

Sextus liber

lis exceditur Si p^m hateretur intentum. Si secundum tunc capiatur illud in quo excellit. ergo s^m illud nulla pars mobilis mouetur quare neq^z totum. et sic aliquis motus erit s^m quem nihil mouebitur. q^z non potest dici q^z s^m illud excellens aliquod mobile moueatur. quia totus ille motus intelligitur esse p^rtinuus. quare non potest esse diuersor^z mobilium. Si vero dicat^r terciū. cū totum mobile supponat moueri. illa pars mobilis excellens moueret sine motu. quod est impossibile.

Conclusio secūda. **M**otus p^rdiuidit^r tempore. Pars q^z sicut aliquis totus motus est in aliquo toto t^pteata z partes illius motus sunt in partib^z illius t^pis. ergo mot^z cōz diuidit^r t^pi

Conclusio terciā. **M**otus z moueri toti mobili tribuit moueri. ita z partes motus partes. q^z sicut totus motus toti mobili tribuit moueri. ita z partes motus partes. q^z sicut totus motus toti mobili tribuit moueri. ita z partes motus partes. q^z sicut totus motus toti mobili tribuit moueri. ita z partes motus partes.

Conclusio quarta. **M**otus z id in quo motus est p^rdiuidit^r. Et p^r illud in quo est motus intelligitur sicut forma vel dispositio s^m quā p^r se ē motus. z nō p^r accidens. Probat^r conclusio. q^z si aliqd mobile toto motu transit aliqd spaciu tūc s^m partes illius motus transit^r parte illius spacij. z similiter dicetur de motu s^m q^z tatem. Differentia tūc est in hoc vt dicit^r in textu. q^z aliqua corp^z ad que est motus sunt per se diuisibilia. vt de motu s^m q^z tatem. Differentia tūc est in hoc vt dicit^r in textu. q^z aliqua corp^z ad que est motus sunt per se diuisibilia. vt de motu s^m q^z tatem. Differentia tūc est in hoc vt dicit^r in textu. q^z aliqua corp^z ad que est motus sunt per se diuisibilia. vt de motu s^m q^z tatem.

Dubitat^r. vtū sit eadem diuisio qua motus p^rdiuidit^r illis quatuor. Respondet p^rus. q^z si sit eadē q^z tatem est eadē diuisio. si autē nō est eadē diuisio modo manifestū est q^z nō est eadē q^z tatem. q^z q^z tatem quā habet motus ad extensionem mobilis est p^rmanens. eo q^z omnes partes mobilis s^m mul mouetur. sed q^z tatem quas habet a t^pe successina est. q^z illius q^z tatem vna pars nō est simul cū alia. z sic nō est eadē diuisio qua diuiditur motus ad diuisiones mobilis z temporis

Ad rōnes ante oppositum. **A**d p^rimū dicit^r. q^z in genere duplex est diuisio motus. q^z in omni diuisione motus partes simul sunt. et hanc diuisionem motus capit ab extensione mobilis vel partes sibi inuicē succedunt. z hanc capit a tempore. z hec duplex diuisio p^rformiter reperitur in moueri z in eo in quo est motus. **A**d alias pars solutio ex dictis.

Nonā autē omē qd mutat^r ex quodā in aliqd mutat^r. necesse est qd mutat^r. cū mutatū est esse in quo mutat^r est. **N**ō mutat^r em ex q^z mutat^r distat. aut deficit ipm z aut idem ē mutari z deficere. aut seq^zur ad mutari ipm deficere. **N**ā qd ē mutatū esse defecisse silit^r em vtrūq^z se bz ad vtrū q^z **D**m ergo vna mutatio numeri est s^m p^rtradictionem. qū mutatū ē ab eo qd nō est inesse deficit nō ens. erit igit^r inesse.

Physicorum

Dñe em̄ necesse est esse aut nō esse. Manifestū igit̄ q̄ in mu-
 tatōe s̄m p̄radictōem qd̄ mutātū ē erit in quo mutatur ē. si
 aut̄ in hac z in alijs est s̄l̄t em̄ in vna z in alijs. Ampli⁹ au-
 tem z s̄m vnāquāq̄ accipientib⁹ manifestū ē. si qdem necesse
 est qd̄ mutātū esse alicubi ex q̄ mutātū ē. aut in aliq̄. Qm̄ aut̄
 ex q̄ mutātū est deficit. necesse ē autēz esse alicubi. aut in hoc
 aut in alio erit. Si qdem igit̄ in alio vt in ip̄o. c. qd̄ in ip̄m b
 mutātū ē iterū ex. c. mutat̄ in. b. Nō em̄. c. erit habitū ipsi. b
 Mutatio em̄ p̄tinua est. Quare qd̄ mutātū ē q̄ndo mutātū
 est mutat̄ in qd̄ mutātū ē. hoc aut̄ ē impossibile. Necesse er-
 go qd̄ mutātū ē esse in hoc qd̄ mutatur ē. Manifestū igit̄ est
 et qd̄ factū ē cū factū est erit. z qd̄ corruptū est nō erit. Vlt̄er
 em̄ dictū est z de om̄i mutatōe. z maxime ē manifestū in ea
 q̄ est s̄m p̄radictōem. Qd̄ qdem igit̄ qd̄ mutātū est cū muta-
 tum est p̄mū in illo est manifestū est. In quo aut̄ p̄mo mu-
 tatū est qd̄ mutātū est necesse est athomū esse. Dico aut̄ p̄-
 mū qd̄ nō p̄ alterū. aliqd̄ ipsius esse h̄mōi sit. Sit igit̄ diuisi-
 bile qd̄ est. a. c. et diuidat̄ s̄m. b. si qdem igit̄ in. a. b. mutatur
 est aut̄ iterū in. b. c. nō vtiq̄ in p̄mo qd̄ est. a. c. qd̄ mutatum
 est erit. si aut̄ transmutabat̄ in vtroq̄ necesse est in vtroq̄ trā-
 smutatū esse. aut transmutari. z vtiq̄ in toto transmutabat̄.
 sed erat mutatum. Eadem aut̄ ratio z si in hoc qdem mutat̄
 in hoc aut̄ mutatum est. Erit em̄ aliquid p̄mo prius. Quare
 nō erit vtiq̄ diuisibile in quo mutātū est. Manifestū est igit̄
 quia z quod corruptū est z qd̄ factum est in athomo. hoc qui-
 dem corruptum. hoc aut̄ factum est. Dicitur aut̄ in quo p̄-
 mo mutatum est dupliciter. Aliud quidem in quo primo p̄-
 fecta est mutatio. Tunc enim verum est dicere quod muta-
 tum est. Aliud vero in q̄ primo cepit mutari. Scdm̄ quidē
 igit̄ finem mutationis quod primum dicitur existit z est
 contingit em̄ perfici mutationem. z est mutationis finis. qd̄
 ostensū est indiuisibile esse. propter id q̄ finis est. Quod au-
 tem s̄m principium omnino non est. non em̄ principius est
 mutationis. neq̄ in quo p̄mo quis mutabat̄. Sit em̄ p̄mū
 in quo sit. a. d. hoc igit̄ indiuisibile qd̄ nō ē accidit em̄ ha-
 bua esse ipsa nūc. Ampli⁹ si in. c. a. tpe om̄i quicūq̄. nonat̄
 ij

Sextus liber.

em̄ quiescēs z in. a. quiescit Quare si impartibile est. a. d. si /
mul quiescit z mutatu erit In. a. quidē em̄ quiescit. in d aut
mutatu est. qm̄ aut nō est impartibile. necesse est diuisibile esse
et in quolibet huius mutatu esse. diuiso em̄ ipso a d. si qui /
dem in neutro mutatu est. neq; in toto est a d. si aut in abob
mutat z in om̄i. si vero in altero tm̄ mutatu est nō in toto p /
mo Quare necesse est in qlibet mutatu esse. Manifestu igit
est q nō est in quo pmo mutatu est. infinite em̄ diuisiones sūt
Neq; itaq; in eo qd mutatu est qd pus est qd mutatu est. sit
em̄ d igit qd pmo mutatu est ipsius d e omne diuisibile esse
demonstratu est qd mutat Tempus aut in quo. d. 3. mutatu
est. sit in quo ēt i. si ergo in om̄i d 3 mutatu est medio minus ē
qd mutatu ē. z pus est ipso d 3. Et iteru hoc aliud z illo alte /
rum. z sic semp quare nihil erit pmu mutatis qd mutatu ē.
Nō igit neq; in eo qd mutat neq; in quo mutat tpe. nihil p
us sit. Manifestu ex his que dicta sunt. Ipsum aut qd mu
tat aut fm̄ qd mutat nō etiā similiter se habebit Tria nanq;
sunt que dicuntur fm̄ mutatiōem qd mutat z in quo. z in qd
mutat. vt hō. tempus. z albū. hō qdem igit z tempus diui
sibilia sunt. De albo aut alia rō est. ppter qd fm̄ accidēs om
nia diuisibilia sunt cui em̄ accidit albū aut quale. illud diui
sibile est. Quoniā qcumq; diuidūtur fm̄ seipsa diuisibilia et
nō fm̄ accūs. neq; in his erit pmu. vt in magnitudinib; sit
em̄ in qua est a b magnitudo. motu aut sit ex b i c. pmu igit
si qdem indiuisibile erit b c impartibile impartibili erit pluc /
tum si vero diuisibile erit aliquid ipso c prius in qd mutatu
est et in illo iteru aliud. z sic semp ppter id qd nullo mō defi
cit diuisio in b si pmo motu sit a b in c. Quare nō erit pmu
in qd mutatu est. Siliter aut z in q̄ritatis mutatiōe. z hec q
dē em̄ in p̄tinuo est. manifestu igit q in sola mutatiōe que est
fm̄ qualitatē ptingit indiuisibile per se esse

Querit Utrū in motu sit dabile pmu mutatu esse Arguit
pmo q sic. qz vbi Aresto. demonstrat omne mutabile
esse diuisibile sic dicit. Dico aut pmu in quo mutatur fm̄ mutatiōez Ex
quib; p̄bis videt dicere q in motu est dare id in quo est pmu mutatu esse
Secdo sic. dabile est pmu non esse motus a parte post. sed tale nō esse est
pmu mutatu ē. qz tūc nō mutat mobile z an mutat. fm̄ motu est dabile

Physicorum

primū mutatu esse. Tercio sic mutatu esse est terminus ipius mutari. Et
 biles ē pma pars motus. Et etiā dabile est pmi mutatu esse. In oppositū
 est pbs in textu. Pro rōne. Sciendū pmo. q postq pbs tractant de
 diuisione motus. Cōsequenter agit de ordine partiu mor. Inq̄redo an i mo
 tu sit dare pmiū mutari siue pmiū mutatu esse. Et pmo supponit q ois
 motus est ex quodā in quoddā. 2 q terminus a quo sp̄ abijcit 2 terminus ad
 quē semp acquirit. Cōclusio pma. Necesse ē oīne mobile qm mutatu est
 ēē i terio ad quē. Pro cuius pbatōe suppoit pbs q mutari distare seu deficere
 re a termino a quo idē sunt subiecto. 2 sit mutatu esse 2 defecisse differunt
 tū rōne. qz mutari dicit p respectū ad terminū ad quē distare vero p respec
 tum a termino a quo. Tunc arguit sic sicut est in mutarōne fin cōtra
 dictōem ita est in alijs. Sz in mutarōne fin p̄radictōne defecisse ab vno
 termino est esse in alio. Sz cū mutatu esse sit idē q defecisse a termino a quo seq̄
 tur q in tali mutarōne mutatu ēē est ēē in termino ad quē. 2 p̄ns ita est in
 alijs mutarōnibz. Itē cū aliqd mutatu est. vel ē in termino a quo vel in ter
 mino ad quē vel in intermedio. nō in termino a quo. qz mutatu esse ē defecisse
 se a termino a quo. nec in intermedio. qd in eo mutat ad terminū ad quē. sed
 impossibile ē aliqd simul mutari 2 mutatu esse. Sz mobile cū mutatu est. ē in
 termino ad quē. Et ista cōclusio seq̄tur q oīne factū qm est factū ē. 2 qd cor
 ruptū nō est. patz qz terminus ad quē generatōis est esse. 2 terminus corrup
 tionis nō esse. Seq̄tur scdo q mutatu esse supponit mutari. sicut terminus
 nus supponit id cuius est terminus. Seq̄tur tercio q sicut in motu ē dabile
 duplex terminus ad quē. s. vltim⁹ simplr. q habito cessat motus. 2 p̄pinq⁹
 q nō ē vltim⁹ simplr. sz solū respectu p̄is p̄cedēis. ita etiā ē dabile duplex
 mutatu esse. s. p̄pletū 2 p̄fectū seu incōpletū. p̄fectū est i fine mo
 tus. sed imp̄fectū ē in aliq̄ intermedio inter terminū a q 2 terminū ad quē
 simpliciter vltimū. 2 tale mutatu esse incōpletū nō ē in motu fin. actū sz so
 lū in potentia. 2 infinita sunt talia mutata esse in motu fin potentia. qz qui
 liter mot⁹ diuisibilis ē in infinitas p̄tes loquēdo de p̄tibz eiusdē p̄portōis
 et nō eiusdē p̄titaris. Cōclusio scda. Mutatu esse ē in indiuisibili tem
 poris. patz qz si nō sit ita detur tps diuisibilis in q aliqd sit mutatu. 2 sit illud
 tps. a. c. em⁹ vna p̄ sit. a. b. 2 alia. b. c. vel illud qd mutatum est in tpe. a. c.
 mutatu ē in qualiter p̄te ei⁹ vel in vna mutat. 2 i alia mutatu est. vel i neu
 tra sit in q̄liter p̄te seq̄tur qd p̄us mutatu ē in vna. p̄te q̄ i toto. Sz totū tps
 nō erat p̄mū in q mutatu ē. Nec p̄t dici 2° qz tūc nō ēēt mutatu i toto tpe
 pmo. sz solū ḡra alicui⁹ p̄tis. si dicat q in neutra seq̄tur necqz in toto. Sz
 possibile ē id in q aliqd mutatu ē esse tps diuisibilis. 2 sic oportet q sit in in
 diuisibili tps qd nō ē tps. sz terminus ei⁹ sicut mutatu esse nō ē mot⁹ sz ter
 min⁹ ei⁹. Et hac cōclusionē seq̄tur q oē qd ē factū. vel corruptū factū ē vel
 corruptū in indiuisibili tps. Cōclusio tercia. In motu dabile ē p̄mū
 mutatu ēē p̄pletū. patz qz ois mot⁹ ē finitus. Sz in oī motu dabilis ē vltim⁹
 terminus simplr p̄plet⁹ 2 tale ē mutatu esse cōpletū. Cōclusio q̄ta. Di
 uidendo motū in p̄tes eiusdē p̄titaris in motu ē dabile p̄mū mutatu ēē in
 cōpletū. qz p̄mū mutatu esse incōpletū ē terminus p̄mē p̄tis motus. sed hoc
 modo diuidendo motū dabilis est pma pars motus. Sz p̄mū mutatu ēē
 incōpletū. Cōclusio q̄ta. Diuidendo motū in partes eiusdē p̄portōis

Sextus liber

nis in eo nō potest dari primū mutātū esse incōpletū. pbat p̄s ex pte tpe
 mobilis: z termini ad quē. Ex pte tps. qz si detur primū mutātū esse imp̄
 fecitū def tps in quo est tale primū mutātū esse. q̄ illud est diuisibile vel indi
 uisibile. si indiuisibile oportebit illud esse cōiunctū p̄mo indiuisibili tps in
 quo mobile incepit mutari. z sic indiuisibilia erunt imediata in tpe. qd̄ im̄
 probatū est prius. Si sit diuisibile diuidat̄ in duas partes. vel q̄ in vtraqz
 mutātū est vel in neutra vel in vna mutat̄ z in alia mutātū est. si in vtraqz
 sequit̄ qz mutātū esse in toto tpe p̄supponit mutātū esse in p̄ma pte. q̄ non
 erat datū p̄mū mutātū esse. Si in neutra sequit̄ qz nec in toto mutātū ē si
 vna mutet̄ z in alia mutātū est. qz solū mutātū est in eo rōne vnius partis
 sequit̄ qz illud tps non fuit p̄mū in quo mutātū est. Itē si vna pte sit muta
 tū cū oīe mutari sit diuisibile sicut motus z cuiuslibet p̄s motus sit mus
 tatū esse sequit̄ qz illud mutātū esse nō erat p̄mū. Secūdo patet ex pte mo
 bilis. qz in mobili nō est dare p̄mā pte que mutata sit. q̄ nec p̄ma ps mo
 tus. qz si dicat̄ oppositū detur tps in quo mutata sit illa ps. cū tale tps non
 sit indiuisibile. sequit̄ in medio illius tps vna pars illius tps prius muta
 ta est q̄ tota in toto tempore. z cū illud tps sit diuisibile in infinitū. z similit̄
 ter illa pars mobilis sequit̄ qz in mobili nō sit dabilis prima pars q̄ primo
 mutata sit. Si obiceret̄ qz oēs pres illius mobilis sit moueant̄. Rōdet̄ qz lz
 alicui? mobilis oēs pres sit moueant̄. tū in ordine ad aliqd̄ signū vna ps
 prius mouet̄ q̄ alia. z qz in mobili non est dare minimā pte. cū quelibet sit
 diuisibilis ita nec p̄mā partē motus nec p̄mū mutātū esse. Tercia rō for
 mat̄ de motu locali facto supra magnitudinē eo qz in motu fm q̄leat̄ for
 ma fm quā est motus nō est diuisibilis nisi fm accēs. Et arguit̄ sic si det̄
 aliqua magnitudo in qua sit aliqd̄ p̄mū mutātū. vel est diuisibilis vel indi
 uisibilis. si indiuisibilis. tū indiuisibilia erūt imediata. si sit diuisibilis seq̄t̄
 qz mobile prius mutātū est in pte q̄ in toto. z qz nō sit dabilis p̄ma ps mag
 nitudinis supra quā sit mor̄. nec etiā p̄ma pars motus nec p̄mū in q̄ mo
 bile sit p̄mo mutātū. z sicut arguit̄ ex pte magnitudinis in motu locali. ita
 p̄t argui ex pte q̄leat̄ in alteratōne. q̄ licet q̄leas fm essentia sit indiuisi
 bilis. tū fm intensiōe z remissiōe ē diuisibilis fm esse p̄cipatū in subiec
 to fm quā diuisione ē successio p̄mutatis in motu alteratōnis. z mēsurat̄
 alteratio tpe z ē diuisibilis p̄ accēs ad extensiōe subiecti sui.

Ad rōnes Ad p̄mā d̄ qz Aresto. in illa autoritate accipit̄ p̄
 mū in qd̄ mutātū ē mobile fm pres eiusdē q̄leat̄
 tis z nō p̄portōnis. Secūdo rō ē p̄terea p̄clusiōe Ad terciā d̄ qz mutātū
 tū esse nec est motus nec ps eius sed terminū mor̄. z sic nō ē dabilis p̄ma
 pars motus cum sit infinitus in diuisione. nec etiā primū mutātū esse.
 Qm̄ aut̄ oīe qd̄ mutat̄ in tpe mutat̄. Dicūt aut̄ in tpe muta
 ri. z sicut in p̄mo z sicut fm alterū. vt i anno. qz in die mutat̄
 i q̄ primo tpe mutat̄ qd̄ mutat̄. z in q̄libet h̄mōi necē mutari
 manifestū igitur z ex definitiōe p̄mi. p̄mū em̄ sic dixim̄ Sz
 ex his manifestū sit em̄ in quo primo mouet̄. qd̄ mouet̄. x. r. z
 diuidatur fm k. Omne em̄ tps diuisibile est in. p. k. tpe aut

Physicorum

mouetur aut non mouetur in. k. r. sicut si quidem igitur in neutro mouetur quiescit itaque in omni. moueri enim in nullo eius quod mouetur impossibile. si vero in altero solum mouetur non utique in primo mouetur quod est x r sicut enim utrumque motus est necesse est igitur in quolibet ipsius x r motum ipsum esse. Ostenso autem hoc manifestum est quod omne quod mouetur. necesse est motum esse prius. si enim in x r primo tempore ipsum k. l. mora est magnitudo. immediate que eque velociter mouetur et simul inceptum est. medium erit motum. si autem eque velocius eodem tempore motum est aliquid et alterum necesse eandem motam esse magnitudinem. quare erit motum prius quod mouetur. Amplius autem et si in omni tempore quod est x r motum esse dicimus. aut omnino in quolibet tempore in accipiendo ultimum ipsius temporis nunc hoc enim determinatum est et medium ipsorum nunc tempus est. et in alijs similiter dicemus motum esse. medietatis autem ultimum diuisio est. quare et in medio motum erit. et omnino in qualibet partium. semper enim simul diuisione. tempus est determinatum ab ipsis nunc si igitur omne tempus diuisibile est. medium autem ipsorum nunc tempus est. omne quod mutatur infinite mutatum erit. Amplius autem si continuo quod mutatur et non corrumpitur neque pausat a mutatione aut mutari aut mutatum esse. necesse est in quolibet. in ipso autem nunc non est mutari necesse mutatum esse sicut unum. quodque ipsorum nunc. quare si ipsa nunc infinita sunt necesse est esse quod mutatur infinite mutatum esse. Non solum autem quod mutat necesse est mutatum esse. sed etiam mutatum necesse est prius mutari. Omne enim quod ex quodam in quiddam mutatum est. in tempore mutatum est. Sit enim in ipso nunc ex a in b mutatum. ergo i eo de quod nunc in q est in ipso a non mutatum est. si enim esset in ipso a et in b. Quod enim mutatum est quod non est in hoc consuetudine prius: si vero in alio est in medio erit ipsa. Non ei puncta erant tempora nunc. Quoniam igitur in tempore mutatum est ipsa atque omnino diuisibile in medio aliud erit mutatum et iteque in illius medio aliud. et sic sepe quare mutabitur prius. Amplius autem in magnitudine manifestum est quod dicitur: propter id quod continua est magnitudo in qua mutat quod mutat. Sit ei mutatum ex c in d. Ergo si indiuisibile est ipsum c d. in probabile erit in partibili punctum quoniam atque hoc impossibile est necesse est magnitudi-

Sextus liber.

nē ēē q̄ interē z i infinita diuisibile. Quare si illa mutat̄ p̄us
necē ergo oē qd̄ mutatū ē mutari p̄us. Eadē em̄ demōstra-
tio ē in nō p̄tinuis vt i p̄trarijs z p̄radictōe. Accipiem⁹ em̄
t̄ps in q̄ mutatū ē. z iterū eadē dicem⁹. Quare necē ē muta-
tū ēē mutari p̄us. z qd̄ mutat̄ mutatū ēē. z ē ip̄o mutari mu-
tatū ēē p̄us. Ip̄o at̄ mutatū ēē mutari. z nullo mō p̄phēdī
p̄mū. Eā at̄ hui⁹ ē. nō ēē imp̄ibile ignibili p̄iūctū. In infi-
nitū em̄ diuisio ē sicut in his q̄ augmētant̄ z minuūt̄ lineis.
Manifestū igit̄ qm̄ qd̄ factū ē necē ē fieri p̄us. z qd̄ sit factū
esse q̄cūq; diuisibilia z p̄tinua sūt. Nō tñ sp̄ qd̄ sit factū ē sed
aliud aliqñ vt illi⁹ aliqd̄. sicut dom⁹ fūdamētū. Silt̄ at̄ z i eo
qd̄ corūp̄it̄. z qd̄ corūp̄tū ē. mox em̄ inest ei qd̄ sit. z qd̄ cor-
rūp̄it̄ infinitū qd̄dā ē. cū sit p̄tinuū. s̄ nō ē in fieri nisi aliqd̄ fa-
ctū sit p̄us. Neq; factū esse nisi fiat aliqd̄. silt̄ at̄ z i corūpi
et incorūp̄tū esse. Semp̄ em̄ erit ip̄o corūpi corūp̄tū esse
p̄us. Corūpto at̄ esse corūpi. Manifestū igit̄ qz qd̄ factū ē
necē est fieri p̄us z qd̄ sit factū esse. Dis em̄ magnitudo z oē
t̄ps sp̄ diuisibilia sūt. Quare in q̄cūq; sit aliqd̄ nō erit vtiq;
sicut in primo.

Querit̄ *Uly.* ante om̄e mutari sit mutatū esse. z an̄ oē mutatū
esse sit mutari. *At.* q̄ nō. q̄a si sic sequer̄ q̄ an̄ oē mutat̄
ri esset mutari. s̄ p̄is est falsū. qz dabilis ē p̄ma medietas mor⁹ an̄ q̄ aliqd̄
est de motu. Scdo sic. ois mor⁹ ē finitus a pte an̄. s̄ dabilis ē aliqd̄ ters⁹
min⁹ mor⁹ a pte an̄. s̄ in motu nō sūt nisi mutari. z mutatū ēē. s̄ in motu ē
dare p̄mū mutatū ēē z p̄mū mutari. Tercio sic. mutari se h̄z ad mutatū
esse sicut via ad terminū. s̄ non p̄t an̄ oē mutari dari aliqd̄ mutatū esse. q̄a
termin⁹ nō p̄cedit viā cui⁹ ē terminus. In oppositū ē p̄hs in textu. Pro
r̄sione. Sciendū ē p̄mo. qz postq̄ p. oñdit qz in motu nō p̄t dari p̄mum
mutari. neq; p̄mū mutatū ēē. Cōsequēter determinat de ordine ip̄oz ad in-
uicē. P̄mo supponēs qz oē qd̄ mutat̄ necē ē mutari in tpe. Et hoc dupl̄
p̄tingere p̄t se p̄mo z s̄m̄ alit̄. z s̄m̄ alit̄ d̄ mutari qd̄ mutat̄ i alio ḡra
pris vt in anno. qz mutat̄ i die. s̄ p̄mo d̄ mutari aliqd̄ in aliq̄ tpe qd̄ mutat̄
in q̄libet ei⁹ pte. qd̄ pbat p̄hs p̄mo p̄ definitōem hui⁹ qd̄ dicit̄ p̄mū. qz p̄t
mū est qd̄ s̄m̄ se totū z nō rōe alicui⁹ pris ē tale. Scdo nā si aliqd̄ mutat̄ in
aliq̄ tpe diuidat̄ illd̄ t̄ps i duas pris. vt s̄m̄ in q̄libet pte mutat̄. z sic habet in
centū. vel i q̄libet d̄scrit. z sic nō mutat̄ i toto. vel i vna mutat̄ z i alia d̄scrit
et sic nō mutat̄ i toto illo tpe p̄mo s̄ solum s̄m̄ alit̄. s̄ rōe pris relinq̄t̄ s̄ qz
mutari i aliq̄ toto tpe p̄mo ē mutari i q̄libet ei⁹ pte. Scdo supponit̄ qz mu-
tatū ēē ē termin⁹ ip̄ius mutari. id̄ sicut mutari mēsurat̄ tpe. z i tpe sūt in
finita nūc in potētia. z nō i actu ita mutatū ēē ē in termino t̄ps. s̄m̄ ip̄o nūc
et in q̄libet mutari sūt infinita mutata ēē s̄m̄ potētia sic infinita p̄tēcia i s̄m̄ ea

Physicorum

Conclusio prima. Ante omne mutari est mutari esse. pbat pbs tripl'r
 Primo qz omne mutari est diuisibile. Ante omne mutari est mutari ee fm
 partem ipsius mutari. z posset ista ratio declarari p litteras vt patet in tex/
 tu. verumtame ista rō nō pbat q ante oē mutari sit mutari esse i actu. sed so
 lū fm potētiā diuisiōis sicut punctus in linea. Scda rō q sumit ex pre tps:
 qa qd mutar in aliquo toto tempore primo mutar in qualibet eius parte.
 partes autē in tempore distinguuntur ab invicē p nunc. ergo quod mutar in
 aliqua parte temporis mutari est in nunc terminante illā partem z dissi
 guente ipsam a qualibet temporis parte. z cū quelibet pars temporis data
 sit diuisibilis in infinitū. sequitur q in qualibet pre tps sunt infinita nunc z p
 psequēs infinita mutata esse. quare nō est dare primū. igit ante omne mu
 tari est mutari esse. Tercia rō sumpta est ex parte motus. qa qd continue
 mouet sic q nō corrūpit. nec etiā pausat. vel mutatur in nunc vel mutatus
 est in nunc. nō primū. qa hoc est impossibile. vt patet ex dictis. In quolibz
 nunc mutari est. sed ipa nunc in tempore sunt infinita. igit ipa mutata ee
 sunt infinita. z p pns non est dabile p mū mutari esse. quare ante omne mu
 tari est mutari esse. **Conclusio secunda.** Ante omne mutari esse est muta
 ri. pbat pbs dupliciter. Primo si mutet aliqd ex a. in. b. vt ergo mutar ex
 a in. b. in eodē nunc qd nō potest dici. quia tunc in eodē nunc esset in ter/
 mino a quo z in termino ad quē qd est impossibile. Et quia omne qd moue
 tur in tempore mouet. igit est in alio z in alio nunc in a. z in b. sed inter quecū
 qz nunc mediat tempus. ergo cū mutari est in b. prius mutabat in illo tē/
 pore intermedio. quare ante mutari esse in b. erat mutari. z cum tempus in
 intermedium sit diuisibile in infinitū per ipm nunc. sequit q non est dare mu
 tari esse qm ante ipm sit mutari. Si vero obijciatur de generatōne z cor/
 ruptōne que non mensurant tpe. Ante genitū nō est generari. Ad hoc di
 cendū q si generatio z corruptio capiatur fm suas prias rōnes mensurā
 tur in instanti tps. z sic generari z genitū esse simul sunt. sed si capiāt fm
 esse qd habet in materia fm quē modū habent alteratōnem successiuā sibi
 adiectā vt gñatio pphendit dispositōem ad formā. z receptōes forme sub/
 stācialis sic mēsurat tpe. z hoc mō an genitū ee est generari Scda rō sump
 ta ē ex pre magnitudinis sup quā sit mor. qz qd. tē magnitudo in infinitū
 est diuisibilis. id nō ē dabilis pma ps nec p mū mutari. igit an oē mutari ee
 est mutari. tū hec rō potius est de motu facto supra magnitudinē. qa mag
 nitudo per se diuisibilis est. qualitas vero solū p accidens. Tamen possit o/
 stendi de motu ad qualitatem z posset verificari de omnibz moribz. vnde
 predicte conclusiones in hoc fundant. qz omne primum diuisibile est in infinitū
 ideo nō ē in cōtinuo simpl'r dare p mā pte nec terminū.

Ad rōnes Ad primā dicit q bene potest dari prima medietas
 tas motus extra quā totam nihil est de motu di
 uidendo motum per partes eiusdem quantitates. sed illa medietas non est
 simpliciter prima pars motus. quia ipa est diuisibilis. z sic est dabilis ps
 prior ipsa s. r. de motu. Ad secūdā dicit q in motu a parte ante non est
 dabilis terminus positus in quo mobile pmo mouet aut pmo mutatum
 est. hoc lū sit dabile nūc. qd ē a pte an terminus tps mēsurātis. s. in illo nūc

Sextus liber

neq; mouet mobile neq; mutatū ē. s; icipit moueri s; cū mobile icipit moue
ri neq; mouet neq; mutatū ē. illd sol; vocari nūc Ad 3^m d; q; mutatū ē ē
fini⁹ illi⁹ mutari qd ē via ad ipz nec pcedit illd mutari. s; q; illd mutari ē
diuisibile i finitū. g termin⁹ prius pcedētis pcedit mutari qd ē i pte legnt.

Quoniam autem omne quod mouetur in tempore mouetur et in
pluri maior magnitudo et in infinito tpe impossibi
le est moueri magnitudinem finitā nō eandē sp zil/
lius aliqd qd mouetur. sed in omni omnē. Quidē igit si ali/
qd moueat eque velociter. nec ē finitū infinito moueri ma/
nifestū ē Accepta em pte q mēsurabit totū in eqlib; tpibus
tantis q; ptes sūt p totū motū est. Quare qm be finite sunt
in quāitate vnaqueq; et tot modis omēs. et tps utiq; erit fini
tū Toties em erit tm qstū tps. qd ē prius multiplicatio fm
multitudinē ptiū. s; si nō sit eque velociter. differt nihil Sit
em in q a et b spaciū finitū. qd motū sit in infinito tpe et tpus
infinitū i q c d Si igit nec ē prius alterū altero motū esse
Hoc at manifestū. q tps i priori et posteriori alterz motū est
Semp ei i pluri alterz erit motū ēē. siue eq velociter mutet. si
ue nō eq velociter mutet. et siue intendat mor⁹ siue remittat
siue maneat nihil min⁹. Accipiat igit aliqd. a. b. spaciū qd sit
a. e. qd mēsurat. a. b. Hoc itaq; infiniti in qdā factū est tpe.
In infinito em nō potest esse. omē em in infinito. Et iteruz
alterz iā si accipiam⁹ qstū c. a. e. nec ē i infinito tpe ēē. Omne
em in infinito. et sic accipies qm infiniti qdē nulla ps q men/
suret. Impossibile em infinitū esse ex finitis. et eqlib; et ineq/
lib; ppter id qd mēsurat infinita multitudine et magnitudi
ne a qdā vno siue cōlia siue ineqlia. finita at magnitudine ni
hil min⁹. Spaciū at finitū tantis q sūt a. b. mēsurat in finito
tpe a. b. mouet silt at et in q; etc. Quare neq; fieri neq; corrupti
possibile ē sp aliqd vnūz idē. Eadē at rō et qd neq; i finito tpe
infinitum possibile ē moueri. neq; qescere neq; qd regulariter
mouet. neq; qd irregulariter. Accepta em qdaz pte q metiet
totū tps. in hac aliqd em trāsibit magnitudinis et nō torā In
oi em totam et iterum in equali aliā. et in vnoquoq; similiter.
siue equalis erit siue inequalis ei que ē a principio. Differt at
nihil si solū sit finita aliq vnaqueq; Manifestū em q diuiso
tpe infinitū nō aufert finita ablatōne facta et quāto eo q tot

Physicorum

modis. Quare nō trāsbīt in finito tpe infinitū. Nihil autē dif-
fert magnitudinē in altera. aut vtraq; ēē infinitā. Erit em̄ ea
dē rō. Demonstratis em̄ his manifestū est q̄ neq; finitā ma-
gnitudinē infinitū cōtingit transire in finito tpe ppter candē
cām. In pte em̄ tps finitū transibit. z in vnoquoq; sibi. q̄re i
oī finitū. qm̄ aut finitū transibit. z in vnoquoq; similiter. q̄a i
oī finitū. Quomā aut finitū non transibit infinitū in finito tē-
pore manifestū est sicut neq; infinitū finitum. Si em̄ infinitū
finitū. necesse est z finitum infinitū transire. Nihil em̄ differt
q̄dlibet ēē qd mouet. vtrobiq; em̄ finitū ptransibit infinitum.
Lū em̄ moueat infinitū in quo ē. a. erit aliqd ipius fm̄. b. fini-
tū. c. d. z iterū aliud z aliud. z sp̄ sic. Quare sū accidit infini-
tū motū ēē p finitū. z finitū trāsire infinitū. Neq; em̄ fortassis
possibile ē aliter infinitū mutare finitū. q̄ q finitū trāseat in-
finitū. aut ita q̄ ferat aut metat. Quare qm̄ hoc impossibile
ē nō trāsbīt infinitū finitū. Atvero neq; infinitū in finito tpe
trāsbīt infinitū. Si ei ī finitū z finitū. inest em̄ ī finito finitū
Ampli⁹ at z tpe accepto eadē erit demōstratō. Qm̄ at neq;
finitū trāsbīt ī finitū neq; ī finitū finitū. neq; ī finitū ī finito tpe
mouet Manifestū ē q̄ neq; mot⁹ erit ī finit⁹ ī finito tpe. Qd
ei differt motū aut magnitudinē infinitū facere. Accē ei si qd
hoc ī finitū aliter z aliter ī finitū ēē. oīs ei loci mutat⁹ i loco est

Querit Uterū magis mobile mot⁹ z tps pstr se hēant ad
ēē finitū z infinitū. At. q̄ nō. qz mot⁹ celi ē ī finit⁹ tpe. z tū
mobile ē finitū. z etz spaciū ptransit. q̄t zc. Sedo sic. si sic ēē qz mobi-
le i maiori tpe mai⁹ spaciū ptransit. sz nō vtz i diuersis mobilibz qz vnus
velocius mouet alio. z sū i eodē mobili moto p diuersa media i dēitate z
raritate Tercio sic ista q̄tuor sū ab inuicē sepat⁹ z distincta. q̄ ad finitatem
vl ī finitatem vni⁹ nō seqt finitas vl ī finitas alteri⁹ In oppositū ē phus in
textu. Pro rōne Scōdū. q̄ postq̄. p. dēfiniuit de diuisione mot⁹. z eoz
q̄ motui p diuidit. Hic pnt oī dī q̄l mot⁹ z ea q̄ motui p diuidit sū se
habēt ad ēē finitū vl ī finitū pmittēs duas supōnes. Priā ē q̄ oīs mot⁹ ē
in tpe. Sedo ē q̄ idē mobile regularit motū i maiori tpe mai⁹ spaciū ptran-
sit. z dī intelligi de spacio nō reiterato. sz ei celi ī finito tpe moueat. sz em̄ p-
git. qz reiterat spaciū qd pus trāsuit. dī etiā intelligi vbi min⁹ spaciū ē p-
maioris sic q̄ nō dīr ab eo p rari z dēli. sz solū p mai⁹ z min⁹. z p sū solū
due rōes an oppositū. tūc sit Cōclusio pma. Tpe finitū nō ptransiri ma-
gnitudo īfinita nec magnitudo finita tpe īfinito. q̄re si vni⁹ ē finitū ita z reliq;
quī. z si vni⁹ ē infinitū z sū reliquū. hāc cōclusionē diffise ostendit phus
textu. ideo p nunc diuinitur eius probatio.

Sextus liber

Conclusio secunda. Tempore et magnitudine finitis necesse est mobile esse finitū. et e contra. probat prima pars. quia cum mobile non transeat subito magnitudinem sed successiue. sequitur quod prima pars mobilis prius transit primam partem magnitudinis quam secunda. et secunda quam tertia. et sic de alijs. igitur cum totū mobile tpe finito pertransit illā partem magnitudinis sequitur quod ipius mobilis non potest esse partes infinite et per prius necq. mobile potest esse infinitū. Si enim partes mobilis essent infinite non possent transire primā partem magnitudinis tpe finito. quia cum illā transeant etiam ab eadē pertransiunt. mo. magnitudo infinita tpe finito transiri non potest ut dicitur prima conclusio. ergo magnitudine et tpe finitis necesse est mobile finitū esse. et eodē modo probaretur sua uersa scilicet quod mobili existente finito necesse est magnitudinem et ipsam esse finitam. Tunc hic est una regula. quod si magnitudo iuxta aliam mouetur. dato etiam quod illa alia quiescat eque cito se mouet pertransiunt ille due magnitudines. ita quod si magnitudo mota pertransit quod secunde in alio tpe in eodem tpe ab eadē pertransit. si mobile sit finitū et magnitudo infinita ponatur ipsum mobile quiescere et magnitudo moueri iuxta ipsam. tunc fiat argumentū ut prius. Item cum aliquid mobile pertransit aliquam magnitudinem. prima pars mobilis prius attingit terminū magnitudinis quam secunda. et secunda quam tertia. et sic deinceps igitur si totū mobile pertingat ad terminū magnitudinis tpe finito. sequitur quod prima pars mobilis prius attingit ad eundem terminū tpe finito. et cum partes mobilis sint finite ut supponitur conclusio sequitur etiam quod partes ipsae essent finite. et per prius totū ipsa quocumque mobile pertingat ad terminū est finitū. si si ipsa est finitū necesse est magnitudinem esse finitam ut dicitur prima conclusio. igitur si mobile est finitū necesse est magnitudinem et tempus esse finita. **Cōclusio tertia.** Mobile siue sit finitū siue infinitū tpe finito moueri non potest. patet satis de mobili finito in ratione immediate facta. si de infinito patet quia tunc nunquam compleret suū motū. mo. quod est impossibile factū esse impossibile est fieri. et sic impossibile est infinitū tpe infinito moueri.

Conclusio quarta. Tempore et mobili existentibus finitis necesse est motum esse finitū. quia quantum est spaciū pertransitū tū oportet esse motū. id dicit philosophus quod nihil differt motū aut magnitudinem infinitā facere. sed magnitudo cōsimiliter se habet ad tempus quo ad esse finitū et infinitū et etiam mobile ut probatur est. ergo etiam motus similiter se habebit. Ex istis patet conclusio responsalis quod scilicet predicta quattuor similitur se habent ad eē finitū et infinitū.

Ad rationes. Ad primā et secundā patet solutio ex dictis. Ad tertiā quod licet illa quattuor sint realiter distincta tamen quantum ad esse quantum et primum habent ad inuicē necessariā habitudinem et proportionem. quia motus suus primum caput a magnitudine et tempore a motu. id quo ad esse diuisibile et quod ad eē finitū et infinitū habent inter se necessariā habitudinem.

Quoniam autem omne aut mouetur aut quiescit quod aptum naturae est. quando aptum est et quod et sic necesse omne quod stat cum stat moueri. si enim non mouetur quiescit sed non contingit quiescere quiescens. Hoc autem demonstrato manifestum est quod in tempore mouetur quare necessitate est in tempore stare. Quod enim mouetur in tempore mouetur quod autem stat ostensum est eo

Physicor

quod mouet. quare necesse est in tpe stari. Amplius aut si ve/
locius et tardius in tpe dicuntis. stare at ē veloci⁹ ⁊ tardi⁹ In
q aut tpe pmo qd stat ⁊ stat. in qdlibet hmoi necesse ē stari. Di/
uiso em tpe si qdē in neutra ptu stat. neq in toto. Quare neq
vtrq stat qd statur. Si vero in altero nō pmo toto statu ē Se/
cundū em vtrūq in hoc stat sicut dictū est. ⁊ in eo qd mouetur
pus Sicut aut quod mouet non est in quo pmo mouet. sic
vtrq neq in quo stat quod stat. cū stat moueri. Nō em in ipso
moueri neq stari aliqd est pmi. Sit em in quo pmo stat in q
est. a. b. Hoc qdē impibile nō ptingit esse. Notus em nō est
in impibili propter id q motū est aliqd ipius. Quod aut stat de
monstratū est esse qd mouet. Atvero si diuisibile in qualibz ip
suis ptu statur. Hoc em ostensum pus q in quo pmi stat.
in quolibet illius statur. Quoniā ergo tps est in quo pmo stat
et nō athomū est. omne aut tps in infinitū ptibile nō erit in quo
pmo stat. Neq igit qescens cū pmo qeuit ē. In impibili em
nō qeuit. propter id q nō mot⁹ in athomo. In q aut qescere et
moueri. Tūc em dicim⁹ qescere qn ⁊ in q aptū natū ē moueri
nō mouet qd aptū natū ē Ampli⁹ aut id dicim⁹ quiescere cuz
sist se habeat nūc pms tāq nō vno qdā indicātes. s. duobus
minimis Quare nō erit in q qescat ipibile. Si pmo ptibile tps
vtrq erit. ⁊ in qlibet ptu istaz qescit. Eodē em mō demonstra/
bitur q ⁊ in pmo. Quare nullū erit pmi. Hui⁹ at cā ē. qz qes/
cit qdē ⁊ mouet oē in tpe. Tempus aut nō est pmi. neq ma/
gnitudo. neq oīno nullū pmi. Omne em pmi in infinita
diuisibile. Omne at omne qd mouet in tpe mouet ⁊ ex quodā in
quoddā mutat in q tpe fm se. ⁊ nō q in illi⁹ aliq impossibile est
rūc fm aliqd esse pmi qd mouet. Quiescere em est eo q in eo
dem sit tpe qdā. ⁊ ipm ptu vnaqz. Sic em dicim⁹ qescere cū
in alio ⁊ in alio ipoz nūc vez sit dicere q in eodē ⁊ ipm ⁊ ptes.
Si at hoc ē qescere nō ptingit q mutat fm aliqd esse totū fm
pmi tps. Temp⁹ em diuisibile oē. quare in alia ⁊ alia ipia
pte vez erit dicere q in eodem sit ipm ⁊ ptes. Si em nō sic est
sed in vno solo nunc. erit tempus nullum fm aliqd sed fm ter/
minū temporis. in ipso aut nunc est quidem fm aliquod mo/
uens. nō tamen quiescat. Neq em moueri neq quiescere est

Sextus liber

in ipso nunc. Sed non moueri quod est verum in ipso nunc. et esse
 secundum aliquid. In tempore autem non contingit esse secundum aliquid qui-
 escens. accidit enim quod fertur quiescere

Queritur Utrum in statu et quiete possit dari primum. **Argu-**
 tur quod sic. quia dabile est primum non esse motus a pre post
 sed in illo instanti mobile non mouetur et ante mouebatur. ergo in illo instā-
 ti mobile primo stat et quiescit. ergo in statu et quiete potest dari primum.
 In oppositum est probus in textu. Pro responsione Sciendum. quod
 postquam probus tractauit de diuisione motus et de ordine primum eius. Or-
 sequenter agit de diuisione status et quietis. et de ordine primum earundem.
 Unde in proposito per statum non intelligitur quies. sed generatio quies
 sue tendentia ad quietem. unde motus et status idem sunt realiter. sed differ-
 runt ratione. quia motus dicitur respectu ad terminum ad quem est. status ve-
 ro dicitur respectum ad quietem in termino ad quem. ideo dictum est in quarto
 libro quod motus et generatio quies idem sunt secundum rem sed differunt ratione.
Conclusio prima. Omne quod stat mouetur. patet. quia quod non desinit quando na-
 tum est moueri ubi et quando et secundum quod natum est moueri mouetur sed quod stat quando
 ubi et secundum quod natum est moueri stat et non quiescit. quia si tenderet ad quies-
 cem et esset in quiete cum status nominetur tendentia ad quietem hoc autem est in
 possibile. ergo omne quod stat mouetur. **Ad istam conclusionem sequitur quod omne**
 quod stat stat in tempore. probat probus dupliciter. quia omne quod stat mouetur. sed omne
 mobile mouetur in tempore. igitur et. Secundo omne velocius et tardius est in tempore
 contingit stare velocius et tardius. igitur. Secundo sequitur quod sicut id quod
 mouetur primo in aliquo toto tempore mouetur in qualibet eius parte. ita et
 quod stat primo in aliquo toto tempore stat in qualibet parte illius tem-
 poris et hoc Aristoteles demonstrat in presenti de statu eo modo quod probus
 demonstrauit de motu. **Conclusio secunda.** In statu non est dare primum
 probat. quia status non est in diuisibili temporis sicut neque motus sed in
 tempore diuisibili in infinitum sed in infinito non est dare primum. ergo in
 statu non est dare primum. **Conclusio tertia.** In quiete non est dare pri-
 mum. probat probus. quia omnis quies est in tempore. modo in tempore et
 in quolibet primo non est dare primum. ergo et. **Ad istam** probat probus resu-
 mendo primam et tertiā rationes ad hoc probus ad duas. **Ex quibus inferre**
 Aristoteles unam differentiam inter motum et quietem scilicet quod impossibile est
 illud quod continue mouetur secundum se totum quod mouetur manere per aliquod tempus
 probat. quia nisi sic sequeretur quod idem secundum idem sit moueri et desineret. patet prima. quia
 illud quiescere dicitur quod secundum se totum et secundum suas partes similiter se habet nunc
 sicut probus. ergo si aliquod mobile secundum se totum continue motum maneat quod mouetur
 mouetur per aliquod tempus sub dispositione eadem termini secundum quod iam
 est motus cum illud tempus sit diuisibile secundum prius et posterius mouetur
 quod per illud tempus quiescet et per consequens in illo tempore mouetur
 et quiesceret. **Ex istis sequitur quod impossibile est aliquod continue mo-
 tum per aliquod tempus secundum se totum manere per duo nunc illius tem-
 poris sub eadem dispositione termini secundum quod est motus. patet. quia inter quod**

Physicorum

libet duo nunc mediat tps diuisibile mō. pbatū est qd p aliqd tps nō p̄t manere sub eodē esse. ergo nō p̄t manere sub eodē esse p duo nūc. illd em mouet in illo nūc qd caput siml s3 solū in vna dispositōe termini fm quaz est motus vt mobile localiter in quolibet nūc est in loco sibi equali nec tñ seqtur qd mobile in vno nūc q̄scat. qz in nūc nō est natū moueri. Et hoc patz differētia motus ad quietē. qz quiescens per totū tempus sue quietis manet in eadē dispositōe sed mutari est aliter se habere nunc et pus. **D**ubitat Utr p̄mū esse termini fm quē est motus maneat cū scdo. si sic videt qd mobile p totū motum maneat sub eadem dispositōe. Respondetur qd nec totaliter manet nec totaliter corrumpit. nō em manet illo mō quo pus erat. s3 saluat essentialiter sub esse p̄fectiori. Nec est intelligēdū qd sint diuersa esse realiter distincta imo sicut est vna essen tia forme et essentia motus vsqz ad finē. sic est vnū esse fm rem. diuersuz cū fm rationem p̄fecti et imp̄fecti siue magis p̄mixti cū priuatōe vel po tentia vel minus p̄mixti. quia in principio motus forma est in mobili sub esse p̄mixto priuatōi opposite potentie et in termino cōpleto mo tus est sub esse puro et p̄fecto.

No rationes Ad istam dicendum est qd est dabile priu mum nō esse mor? a parte post s3 in illo instanti mobile nō stat nec quiescit. qz in instanti nō est natum moueri sta re vel quiescere. sed in illo instanti mobile mutatum est z in illo instanti in quo mobile mutatum est incipit quiescere.

Eno aut deratiocinat z palogizat Si em sp p̄t q̄scit omē aut mouet cū sit fm egle. Erit aut sp qd fert in ip so nūc immobile eē sagittā q̄ fert Hoc aut falsuz ē: nō em cōponit tps ex ipis nūc indiuisibilibz. sicut nec alia magnitu do vlla. Quatuor at sunt rōnes de motu zenonis hūtes diffi cultatē soluetibz. p̄ma qdē de eo qd nō mouet. ppter h qd pus in mediū oportz accedere qd fert qz ad finē. de qua diuisim? in poribz rōnibz. Secūda at vocata achilles. Est at hec. nā qd tardus nequaquā iunget currēs a velocissimo. nam necesse ē p̄se quens ire vnde mouit fugiens. Quare sp aliqd habere necesse est tardius. Est aut hec cadē rō in decidendo in duo. Differt at in diuidēdo nō in duo acceptā magnitudinē. Nō qdē igitur p̄iūgi tardus accidit ex rōe. Fit aut ad idē in duo decisioni. In vtriusqz em accidit nō iūgere ad terminū diuisa qdāmō magni tudine. Sz apponit in h qd neqz velocissimū qd cū tragedia dictū ē. in p̄sequēdo tardus Quare necē ē eē eadē solutōez. velle at qd p̄cedēs nō iūgat falsuz ē. Lū em p̄cedit nō p̄iūget. s3 tñ cō iunget. si qdē dabit transire finitā. De quidem igit ratiōnes

Sextus liber

dñe Tercia autē q̄ nūc dicta est. qm̄ sagitta q̄ fert̄ stetit. Acci-
 pit autē fm̄ q̄ accipit tps̄ cōponi ex ip̄is nūc. nō dato em̄ h̄ nō
 erit syllogism⁹. Quarta at̄ ē ex his q̄ mouent̄ stadio ex p̄trarie
 tate equalit̄ magnitudinū iuxta eq̄lia Doz nāq; qdē a fine sta-
 dij. illoz at̄ a medio eq̄li velocitate. In q̄ accidere opinat̄ eq̄le
 tps̄ duplici medio. Est at̄ deceptio in eo q̄ h̄ qdē sec⁹ motum
 illud at̄ sec⁹ q̄scens eq̄lem magnitudinē velle eq̄li velocitate
 fm̄ eq̄le fieri tps̄. Hoc at̄ falsum ē vt sint stātes eq̄les fieri ma-
 gnitudines in q̄b; sunt. a. a. a. alia at̄ in q̄b; ip̄a. b. b. b. incipie-
 tes a medio equalis fm̄ numeruz his entes ⁊ magnitudinem.
 Alie at̄ in q̄b; ip̄a. c. c. c. ab vltimo eq̄les numero his et magni-
 tudine eque veloces ip̄is b. Cōtingit igit̄ p̄mū. b. sil̄ cū vltimo
 a. cē ⁊ p̄mū. c. sec⁹ inuicē motorz Accidit autē ip̄m. c. iuxta oia
 a trāsisse ip̄m at̄. b. sec⁹ media. a. Quare mediū cē tps̄. eq̄le em̄.
 vtrūq; ē. sec⁹ vniq; q; Sil̄ at̄ accidit ip̄m. b. sec⁹ oia. c. trāfac-
 tum cē Sil̄ em̄ erit p̄mū. b. ⁊ p̄mū. c. in p̄trarijs vltimis in eq̄li
 tpe ad vniq; q; factū ip̄oz. b. quantū qdē ip̄oz. a. vt ait ppter
 ābo eq̄li tpe secus ip̄a. a. fieri Rō qdē igit̄ hec ē. Accidit at̄ ad
 dictā falsitatē Neq; igit̄ fm̄ mutatōem in p̄dictōe nob̄ nul-
 lum erit ip̄ossibile vt si ex nō albo in albū mutet̄ ⁊ in neutro est
 Tanq; ergo neq; album erit neq; nō albū. Nō em̄ si in nō to-
 tum in quolibet est nō dicet̄ albū aut non albū. Albū em̄ dicet̄
 aut nō albū nō q̄ totū sit h̄mōi sed quo plures aut magis pro-
 prie ptes. Nō aut̄ idē est nō cē in hoc. et nō esse in hoc totum.
 Sil̄ at̄ est et in esse ⁊ in nō esse. ⁊ in alijs q̄ fm̄ p̄tradietōnem
 sunt. Erit qdē em̄ ex necessitate in altero oppositorz. In neu-
 tro aut̄ sp̄ totū. Itē in circulo ⁊ sphaera ⁊ om̄ino q̄ in ip̄is mo-
 uentur. q̄ accidet ip̄a q̄scere. In eodē loco fm̄ tps̄ qdā sunt
 et ip̄a et partes. Quare quiescūt siml̄ ⁊ mouebunt̄. P̄mū qui-
 dem em̄ ptes nō sunt in eodē nullo tpe. Postea ⁊ totū mutat̄
 sp̄ in altz. Nō em̄ eadē est ab ip̄o. b. ⁊ c. et alioz vnoquoq; si-
 gnōz. nisi sicut muscus hō ⁊ hō. q̄ accidet. Quare mutat̄ sem-
 per altera in alterā ⁊ nequaq; quiescet. Eodem aut̄ modo est ⁊
 in sphaera. et in alijs que in ip̄is mouentur.

Queritur Vt p̄tingat aliquid moueri. ¶ Arguitur
 q̄ nō. sex ratōibus zenonis quaz; quatuor p̄cē

Physicorum

Bunt de motu locali recto. quinta de motu ad formā. sexta de motu circulari. prima est si possibile esset aliquid moueri de loco ad locū prius pertingeret ad medium spacii q̄ ad terminū et prius ad mediū medij q̄ ad medium et cum spaciu sit diuisibile in infinitum. oporteret mobile infinitas partes transire sed hoc est impossibile. igitur 2^a. Secunda est. si aliquid posset moueri de loco ad locum sequeretur q̄ velocissime motum nunq̄ attingeret tardissime motum p̄sequens est falsum. et p̄ter p̄sequentia. quia ponatur velocissime motū in principio alicuius spacii et tardissime motum in medio et simul incipiant moueri. cū ergo velocissime motum nō perueniat ad illud mediū nisi in tempore cum peruenit ad illud punctū vel adhuc ibi est tardissime motū vel in aliquo puncto anteriori si sit adhuc ibi cū etiā prius esset seq̄tur q̄ quicquid et tū ponebat si incepisse moueri si vero sit in aliquo puncto anteriori cū velocissime motus a medio ad illud punctū nō pueniat nisi in tpe argueret ut prius. q̄ velocissime motus nō potuit attingere tardissime motū. Tercia rō nihil mouet dū est in loco sibi equali s̄ sagitta q̄ maxime apparet moueri in quolibet nūc t̄p̄is est in loco sibi equali. q̄ nō mouet nec sūt q̄dēq̄ mobile. Istā rōem nō s̄minat zeno achille. q̄ sicut achilles erat fortissim⁹ in bello. ita sibi videbatur q̄ ista rō fortissima erat ad eludendū motum nō esse. Quarta est. si possibile esset aliquid moueri seq̄ret q̄ t̄p̄s duplū eēt equale dimiduo prius est falsum et p̄ter p̄na sumendo tres magnitudines equales vnam q̄descentē q̄ sit. a. a. a. et duas p̄tra se motas equali velocitate et si incipiant moueri quāz vna sit. b. b. b. et alia. c. c. c. et ponatur principiū magnitudinis b. supra mediū magnitudinis. a. et principiū magnitudinis. c. supra idē mediū et supra principiū magnitudinis. b. Tūc arguit sic. cū principiū magnitudinis b. puenit ad terminū magnitudinis. a. trāsiuit totā magnitudinē. c. et solū trāsiuit mediū magnitudinis. a. et crescente magnitudine crescit t̄p̄s supposita equa velocitate. ergo tempus in quo. b. transit magnitudinē c. est duplū ad tempus in quo transit mediū magnitudinis. a. Et tū nō eodē tpe hec duo p̄trāsiuit. ergo t̄p̄s duplū ē equale dimidio. Quinta rō. si possibile esset aliquid moueri ad formam puta de nō albo ad albū cū illud q̄d mouetur q̄n mouet sit in neutro terminorum seq̄retur q̄ inter nō albū et albū oportebit dare mediū et sic erit medium inter p̄tradicctoria quod est impossibile. Sexta rō illud nō mouet localit̄ q̄d sit in eodē loco s̄ corpus circulare vt celū sp̄ est in eodē loco ergo nō mouet ergo nihil p̄tingit moueri. In oppositū arguitur auctoritate omnium naturalū. Sciendū p̄mo. q̄ postq̄ p̄his determinauit de diuisione motus status et q̄etis et de infinitate ipsoz. Nūc p̄sequenter circa p̄dicta remouet aliquos errores antiquoz circa motū. q̄ et p̄e determinatis possunt reprobari et p̄mo soluit rōnes zenonis negantis motū esse. Secūdo pbat q̄ nō p̄tingit imp̄ibile moueri p̄tra dimocrituz q̄ posuit athomalia moueri. Tercio ostendit q̄ nulla mutatio est infinita p̄tra eractū ponentē oia sp̄ moueri. Sciendū scđo. q̄ vt dictū est in primo libro illi naturales dicuntur qui nō negāt motū esse. q̄ motū esse supponitur in scia naturali tanq̄s principiū. ideo p̄tra negantes motū nō habet phisicus arguere tamē rationes eoz potest soluere si principia acq̄

Sextus liber

capiant. vñ isti negantes motū distinguūt duplicia entia. scz vera z appa-
rentia tñ. dicunt ergo motū esse de apparentibz. Et q̄ sensus iudicādo
aliquid moueri decipit sz isti fallunt. qz supposita debita dispositōe sens-
sus debita dispositōe mediū z sensibilis et debita applicatōe sensibilis ad
sensem iudicio sensus de se sensibili credendū est imo q̄rere rōnem vbi
sensus p̄bet experimentū suppositis illis circūstātijs est infirmitas et debi-
litas intellect⁹ cū q̄ suppositis illis circūstātijs sensus iudiceret aliqd mo-
ueri sequit q̄ mor⁹ ē z hec ē conclusio respōsiua q̄ nō indiget alia pbatōe.

Ad rōnes An oppositiū. Ad p̄mā dī. q̄ magnitudo ē in-
finita fm potētā diuisionis. sz tñ ē finita fm ac-
tum z similiter trāscitur tempe infinito fm potētā diuisionis sz tamē si
nō fm actū ideo ad hoc q̄ aliqd moueat de loco ad locū nō oportet q̄
p̄transeat infinita in actu. qz inter extrema alicuius magnitudinis non
sunt infinita media in actu sed potētia tñ z simili diceretur. Ad scdā
qz p̄cedit supponendo q̄ inter duos terminos alicuius magnitudinis
sunt infinita p̄cta intermedia in actu nec illud supadditū de velocissime
moto aliqd affert p̄ctis in ista ratōne sed solum addit ad admiratōem
inducendā. Ad terciā p̄ceditur q̄ mobile in quolibet nūc est in loco
sibi equali sed nō sequitur q̄ quiescat. qz in nunc nō est motus neqz quies
sequitur etiam q̄ non moueat in toto tempore. qz ad hoc q̄ aliqd moueat
in toto tpe sufficit q̄ moueat in qualibet p̄tē tps nūc aut nō est tempus
nec p̄s tps. qz tps nō cōponit ex ipis nunc nec ipa nūc sunt actu in tpe.
Ad quartā dī q̄ crescente magnitudine crecit tps supposita equali
velocitate z ceteris paribz sed sic nō est in p̄posito. qz sunt ibi due magni-
tudines more p̄tra se inuicē et terciā est quiescens. inō regula est. q̄ si ali-
qua duo p̄tra se inuicē moueant citius in duplo se inuicē ab solunt q̄ si
vñ moueret altero descente. Ad q̄ntā dī q̄ mobile dū mouet nō ē fm
se totū in aliquo termino. qz tamen omne quod mouetur est diuisibile
fm vnam p̄tem est in vno termino z fm aliam in alio. Aliter tamen sol-
uit p̄bus in octauo dicens. q̄ in mutatōe ad formam que est inter extre-
ma immediata instans mutatōis attribuendū est posteriori passiōi.
id est termino ad quem sicut in mutatōe fm substantiam dum res ge-
neratur est et dum corrūpitur nō est. Sed in generatōe fm quid vt cū
aliquis mutatur de nō albo in album. si p̄sideretur talis mutatio sub ra-
tione mutatōis et nō motus etiam instans mutatōis debet attribui
posteriori passiōi tamen qz talis mutatio realiter est motus et est inter
p̄terita inter que est medium ideo quod mutatur in tali mutatōe dum
mutatur realiter est in medio inter terminum a quo z terminum ad que
quod q̄dem medium p̄cipat ratōem vtriusqz extremoz. Ad sex-
tam dicitur q̄ celū fm se totum non mutat locum subiecto sed ratōne.
tñ q̄libet p̄s ei⁹ subiecto z rōe mutat locū nō q̄dē locū totū sz p̄ns.

Stentis aut his dicimus: q̄ impartibile non p̄tingit
moueri. nisi p̄ accidens vt corpe moto aut magnitudi-
ne in qua est sicut vtiqz erit quod in nauī mouet a nauī.

Physicorum

tis motu. aut pars totius motu. Impartibile aut dico quod
 est sicut quantitate indivisibile. Et namque partium motus. alii sunt
 sicut partium. et sicut quod totius motus. Videbit aut in sphaera ali
 quis maxime differentia. Non enim eadem erit velocitas eorum
 que intra centrum sunt. et que extra et que totius. sicut non unius
 existente motu. Sicut igitur dicebamus. sic quidem contingit mo
 ueri impartibile. sicut in navi sedens navi eunte. Per se autem
 non contingit. Mutetur igitur ex. a. b. in b. c. siue ex magnitudine
 in magnitudine siue ex specie in speciem. siue sicut per contradictionem. Te
 pus aut sit in quo primo mutatur in quo est d. Ergo necesse est ipsum
 sicut quod mutatur tempus in a. b. esse. aut in b. c. aut aliquid quidem hu
 ius in hoc aliud vero in altero. Omne enim quod mutatur sic se ha
 buit In utroque quidem igitur non erit aliquid ipsius partibile cum utri
 que esset. At vero neque in b. c. mutatum cum erit accessum est ad mu
 tari. Relinquit igitur ipsum in a. b. esse sicut quod mutatur tempus quod
 esset ergo in eodem igitur esse per tempus quoddam quiesce
 re est. Quare non contingit impartibile moveri. neque omnino mu
 tari. Solum enim sic esset ipsius motus. si tempus esset ex ipsis
 nunc Semper enim in ipso nunc est motus esse et mutatur. Quare
 moveri quod de nequaquam est. motum autem esse semper. Hoc autem quod im
 possibile sit ostensum est. neque enim ex ipsis nunc tempus. neque li
 nea ex ipsis punctis. neque motus ex momentis est. Nihil enim ali
 ud facit hoc dicens. aut motum ex indivisibilibus. sicut si tem
 pus ex ipsis nunc aut magnitudinem ex punctis. Amplius
 autem ex his manifestum. quod neque punctum. neque aliud indivisi
 bile vllum contingit moveri. Omne enim quod movetur. impo
 ssibile est prius maius moveri ipsius quam aut equale aut minus
 Si igitur hoc manifestum quia et punctum minus aut equale mo
 uebitur primum. Quoniam autem indivisibile est. impossibile est mi
 nus moveri prius Equale ergo ipsi Quare erit linea ex punctis sp
 ecies per equalem motum omnem lineam puncti mensurabit. Si
 autem hoc impossibile est. et moveri indivisibile impossibile est. Am
 plius autem si omne in tempore movetur in ipso nunc nihil omne ad
 tempus indivisibile erit utique aliquod tempus minus quolibet
 eorum que moventur. in quo movetur quantum ipsum motus est.
 Hoc quidem enim erit tempus in quo movetur. propter id quod

Sextus liber

monetur esse in tempore. Tempus autem omne diuisibile esse ostensum est prius. Si igitur punctum monetur erit aliquod tempus minus in quo ipsum motum est. sed impossibile est. In minori enim necesse est minus moueri. Quare erit diuisibile in minus indiuisibile. sicut et tempus in tempus. Soli modo enim mouetur impartibile et indiuisibile si erit in ipso nunc possibile moueri a homo. Eiusdem enim rationis est in ipso nunc moueri. et indiuisibilem aliquod moueri. Mutatio autem non est neque una infinita. Omnis enim erat ex quodam in quoddam. et que est in contradictione et in contrariis. Quare eorum que sunt finem contradictionem affirmatio et negatio terminus est. ut generationis quidem esse. corruptionis autem non esse. Eorum autem que sunt in contrariis contraria. hec enim ultima sunt mutationis. quare et alterationis omnis. Ex contrariis enim quibusdam est alteratio. Similiter autem augmenti et decrementi. Augmenti quidem terminus est. qui est finem propria naturam perfecte magnitudinis. Decrementi autem que est ab hac remotio. Loci autem mutatio sic quidem non erit finita. Non enim omnis in contrariis est sed quantum. quod impossibile decusum esse eo quod non contingit decusum esse. Multipliciter enim dicitur impossibile non enim contingit sic impossibile decidi. neque omnino impossibile factum esse fieri neque mutari. impossibile contingit utique mutari quod impossibile est mutari. Si ergo quod fert mutatur in aliquid. et possibile est mutari. quare non infinitum motum. neque fertur infinito. Impossibile est enim transire ipsum. Quod quidem igitur sic non sit infinita mutatio ut non finiat terminum manifestum est. Si si sic contingit. ut et tempus sit infinitus idem existens et unus considerandum est. Non uno quidem enim facto nihil fortassis prohibet. ut si post loci mutationem alteratio sit. et post alterationem augmentum. et iterum generatio. Sic enim si quod erit tempus motus. sed non unus propter id quod non est unus ex omnibus. ut autem fiat unus non contingit infinitum esse tempore propter unum. Nunc autem est unus scilicet circulatio.

Queritur Utz impossibile possit moueri. **Arguitur** quod sic. quia puncta sunt indiuisibilia et non mouentur motus corporibus in quibus sunt et similiter albedo nigredo et anima rationalis. ergo impossibile pro moueri. **Secundo** sic. Intellectus noster mouetur de ignorantia ad scientiam et voluntas de vicijs ad virtutem et tamen indiuisibilis.

Phyficorum

libiles igitur. In oppositū est phis in textu. Pro responsione
 ¶ Sciendū primo. q post q̄s phs remouit errorem zenonis soluendo ra-
 tiones eius. Consequenter procedit contra dimocritū ponere athomos
 moueri et demonstrat impibibile non posse moueri. Et deinde pcedit co-
 tra eraclicū qui ponit corpora phica esse in cōtinua transmutatione ostē-
 dendo nullam mutationem esse infinitā. Sciendū scdo. q aliquid dicitur
 moueri dupliciter. vno modo p se primo vt qd cūq corpus phicū. Alio
 modo p accēs et hoc dupliciter. vno mō aliquid mouet p accē qd tamē
 natū est per se moueri vt pres integrales alicuius corporis Alio mō aliquid
 mouet p accēs qd non est natū moueri p se vt albedo nigredo et cetera
 qualitates et forme siue substantiales siue accidentales vt linea superficies
 et puncta et alia huiusmodi quęcūq nō sunt corpora phica vel pres integra-
 les eorūdem. Et fm hūc modū p accidens dicit phs. q ipibibile potest
 moueri et de isto modo nō est hic ad oppositū Sz debet intelligi de impri-
 bili fm q̄ritatem. vt sunt punctus et vnitas et non de impibili fm spem
 sicut est aer q nō est diuisibilis in pres spē differentes et similiter alia cor-
 pora simplicia q̄ talia indiuisibilia possunt p se moueri. Occlusio pri-
 ma. Impibibile fm q̄ritatem nō pōt p se moueri sz bene p accidens. prius
 mō pbat phs tripliciter. pmo si ipibibile possit moueri tūc moueatur ex
 a b. in b. c. vel igitur cū mouet est totū in a b. vel totū in b. c. vel hz prem-
 in a b. et pte in b. c. nō pōt dici tertium. qz sic indiuisibile esset diuisibile.
 nec scdm qz dū mobile fm se totū est in termino ad quē nō plus mouet
 qz motū est. nec prius qz dū aliquid fm se totū est in termino a quo nō dū
 mouet sz quiescit nec dñt in opposito. An a b et b c capiunt vt loco distin-
 eta in motu locali vel in q̄ritate vt in augmento et decremento vel vt q̄-
 litates vt in alteratione. qz in oibz sit ratio pcedit. Scda rō impossibile
 est in motu locali mobile prius transire egle q̄ minus et maius se q̄ egle
 sz indiuisibile nō pōt transire minus se qz iam esset diuisibile q̄ si moueat lo-
 caliter ptransibit sibi equale vt si moueat per aliquā totā lineā motus erit
 equalis lineę qz mēsurabūt totā lineā p puncta indiuisibilia et p p̄is lineā
 erit pposita ex indiuisibilibz qd prius iprobatū est. igitur. Tertia rō
 est. oē qd mouet in tpe mouet sed in oī tpe in quo aliquid mouet est dare
 minus in quo minus mobile prius ptingit ad aliquid signū q̄ ipm totum
 supposita egle velocitate. sicut videmus pte alicuius rotē prius puenire
 ad aliquid signū q̄ ipm totū et sic si indiuisibile moueat erit dabile aliquid
 minus ipō qd prius ptingit ad terminū q̄ totū et sic erit aliquid min⁹ mi-
 nimo q̄ impossibile est indiuisibile p se moueri. nec pōt dici q moueat in nūc
 qz oporteret tēpus pponi ex ipis nūc et motum ex momentis qd prius
 improbatū ē. Secūda pars satis pte ex dictis ex scdo notabili sed circa
 opinionem Eraclici est. Primo sciendū. q aliqua mutatio pōt dici infi-
 nita dupl. vno mō fm spem qz scz nō est inter terminos determinatos qz
 motus capit spem a termino ad quē. Scdo mō pōt dici infinita fm tpe sz
 hoc dupl. vno mō qz vna et eadē mutatio numero sit infinite duratōis
 Alio mō mutatio sit infinita fm p̄tinuā successionē plurimū mutationū di-
 stinctarū aut fm spem aut fm nūcū. Sciendū secundo. q duplices sūt
 mutatores. qdā sunt ad formā vt ille q sunt ad substantiam q̄ritate et q̄lā

Sextus liber

eatem. Alie sunt mutationes ad ubi et hec differunt inter se. quia omnis mutatio ad formam est inter terminos contrarios secundum naturam cum sit inter contraria vel contradictoria simpliciter et in motu locali reperitur maxima distantia secundum naturam inter terminos motus ut in motibus grauius et leuius. ideo ibi est contrarietas simpliciter sed in motu voluntario et violento non reperitur maxima distantia simpliciter inter terminos illorum motuum sed solum secundum quod secundum quod mouens non vult aut non potest mouere ad maiorem distantiam. **Conclusio prima.** Omnis mutatio ad formam est finita secundum speciem. patet. quia omnis talis est inter contraria vel contradictoria simpliciter sed contradictio vel contrarietas sunt inter determinatos terminos et non inter quoscunque indifferenter ideo omnis mutatio ad formam est finita secundum speciem et per idem medium sequitur quod est finita secundum durationem. quia inter contraria vel contradictoria est maxima distantia. ergo est finita.

Conclusio secunda. Impossibile est motus locales naturales esse infinitos secundum speciem vel durationem. probatur sicut precedentis quia quilibet talis motus est inter contraria vel contradictoria simpliciter et secundum naturam.

Conclusio tertia. Impossibile est aliquem motum localem esse infinitum siue secundum speciem siue secundum durationem loquendo de vno motu in numero sine reiteratione patet. quia si aliquis talis esset infinitus nunquam mouibile haberet mutatum esse sed quod impossibile est factum esse impossibile est fieri quia factum esse est finis ipsius fieri modo si finis est impossibile ea que sunt ad finem sunt impossibilia igitur etc. **Conclusio quarta.** Mutationes possunt esse infinite secundum tempus per successionem plurium mutationum siue secundum speciem distinctarum ut generationes et corruptiones siue secundum numerum ut in circulatione celesti vni succedit alia tamen nulla circulario vna est infinita nec aliqua generatio vna aut corruptio et sic de alijs. Ista conclusio satis nota est ex ante dictis et etiam notificabitur in sequentibus.

Ad rationes. Ante oppositum. **Ad primam** dicitur quod soluta est ex dictis. **Ad secundam** dicitur quod ibi sunt motus metaphorice dicti et hic intelligitur de motu physico. Et hoc de questione et per consequens de sexto.

¶ Et in hoc finitur sextus liber physicorum.

Septimus ostendit vnum primum fore motum
Comparat et reliquos omnes sub eo situatos

Mane autem quod mouetur. necesse est ab aliquo moueri. Siquidem igitur in ipso non habet principium motus. manifestum quod ab altero mouetur. aliud enim erit mo-

Physicorum

7
nens Si aut in seipso accipiat. a. b. quod moueat fin se sed non eo q eorum que huiusmodi aliquid mouetur. Primum quidem igitur opinari a. b. a seipso moueri propter hoc q totum mouetur. et a nullo exteriorum simile est sicut si quis ipso. d. e. mouente id quod est e. z. et ipso moto opinetur. d. e. z. a seipso moueri propter id quod non videtur vtrum ab vtro q moueatur vtrum. d. e. ab e. z. aut. e. z. ad e. moueatur

Amplius quod a seipso mouetur. nullo modo pausabit cum mouetur. in stando aliquid alterum quod mouetur. Necesse est ergo si aliquid pausat quod mouetur in stando aliquid alterum hoc ab altero moueri Hoc autem manifestum factum necesse est omne quod mouet cum diuisibile moueri ab aliquo Quia enim acceptum est a b quod mouetur diuisibile erit omne enim qd mouetur diuisibile erat diuidat igitur a b in c. Necesse igitur b c quiescente quiescere et a. b. Si enim non accipiat moueri b c igitur quiescente mouebitur vtiq; c a Non ergo mouetur per se a b. sed concessum est per seipsum moueri primum Manifestum igitur q b c quiescente quiescet et b a et tunc pausabit qd mouetur. sed si aliqd in quiescendo aliud stat et parlat moueri. hoc ab altero mouetur Manifestum est igitur q omne qd mouetur. ab aliquo mouetur. et non a se. Diuisibile enim est omne qd mouetur. et pro quiescente quiescit totum.

Circa initium septimi libri physici

corum Queritur primo. Vtrum omne quod mouetur ab alio moueat. Arguit q non quia animata mouentur a seipsis. nam per hoc distinguuntur ab inanimatis igitur zc. ¶ Secundo sic. Graue sursum tentus gravitate sua frangens trabem mouetur deorsum et non ab alio ergo a seipso. In oppositum est philosophus in textu. Pro responsione. ¶ Sciendum primo. q postq; philosophus determinauit de motu fin se et consequentibus ipsum. et de partibus tam subiectiis q integralibus. Nec consequenter incipit tractare de eo per comparationem ad mouentia et mobilia. Et probat in hoc septimo q non processatur in infinitum sed est dare primum motorem. primum motum. et primum mobile. et q illa q sunt vnius ordinis sunt inter se comparabilia. ideo in fine huius septimi determinat de comparabilitate motuum ad inuicem Deinde in octauo ostendit qd z qd sit sit primus motus z etia primus motor. z atq; po

Septimus Liber

nat statum in mouentibus et motis primo ostendit verum aliquid posse a se
 moueri vel no. Sciendum secundo. q. circa predictam questionem Galenus vo-
 luit contradicere aristoteli in quodam tractatu ubi dicit q. aial p se et a se mo-
 uetur qm mouet a calore naturali q. est aliqd de substantia aialis s. qd ab
 aliquo substantie sue mouet per se et a semouet. sed est deceptus ex equi-
 uocatione huius qd est p se. opponitur em ei qd est p accides et id est qd
 essentialiter. et sic verum est animal a se et per se moueri. Alio modo oppo-
 nit ei qd est p aliud videm est p se qd pmo. et sic no mouetur animal per
 se et a se sic q. pmo a se moueatur. Sciendum tertio. q. vt dr pbs in his
 que mouent ab extrinseco vt illa que violente mouent facile est videre q.
 ab aliis mouent. sed in his que habent in se principium mouens intrinsecum
 difficile est videre in talibus parte per se mouente et prem p se motu. et per
 hoc decipimur opinando talia moueri a seipsis per se primo. et similiter e-
 videtur aristoteli. ac si diceremus totum mobile d. e. z. cuius vna pars. d. e.
 aliam moueat a se primo cum tñ non sit ita. vnde vt dictum est qñq. ps mo-
 uens non pcepit distingui a pte motu. Et sic dr ptingit decipi in corpori-
 bus aialis q. non pcepimus distinctionem pte mouentis a pte motu cum
 tñ ille distinguunt. ideo no mouet aial a se primo. sed dr mouere se rone
 vnius partis et moueri a se rone alterius partis. ¶ Occlusio prima.
 Nichil mouet a se p se primo licet bene per accis et p alteru. Pro cuius
 pbatoe supponit pbs pmo q. si aliquid a seipso primo moueat nullo mo-
 do pausabit. i. descet ad quiete alterius. q. qd puenit alicui pmo no puenit
 sibi p alteru. ideo p ablatiōem cuiuscunq. alterius no p illud ad eo aufer-
 ri. Sed osupponit ex opposito scz q. si aliquid quiescat altero quiescente
 illud non mouet a se p se pmo. Tunc arguit nihil qd pausat ad quiete
 alterius mouet a se p se pmo. sed oē mobile quiescat altero descende. s. qua-
 cūq. eius pte q. altera est a toto. ergo nullu mobile mouet a se per se pmo
 ¶ Minor pbat. ponat aliqd mobile a se pmo moueri et sit. a. b. et diuidat
 per c. q. oīe mobile est diuisibile. vel ergo parte. b. c. quiescere totu. a. b.
 quiescat. vel si dicatur q. no tūc totum no mouet primo sed solū gratia al-
 teri. pte. scz a. c. q. b. c. quiescente oportet totu. a. b. quiescere. sed b. c. ē
 alteru a toto. ergo totu. a. b. quiescat altero quiescente. et sic mouet a se per
 se pmo. et sūt argueret de oīi mobili. q. oīe mobile diuisibile est in par-
 tes et pte descere necesse est totu quiescere. q. si dicat adhuc totu moueri
 vna parte quiescente tūc mouebitur rōe alterius partis tñ. ergo no mo-
 uebit a seipso primo. Dubitat. vtz predicta demonstratio sit a priori
 Responderet pmetator et Avicēna q. no sed solū est demonstratio a signo.
 q. aliqd quiescere ad quiete sue pte no est cā q. no moueat a se pmo sed
 est signū huius. Sed dr sanctus Thomas. q. est demonstratio a priori
 assignas cām huius qd est no moueri a se pmo. nā aliqd moueri a se pri-
 mo est ipm esse p se et pmo sibi cām motus. qd at est primo causa mor-
 oportet q. illud sibi pmo pueniat. q. pñ in vno quoq. genere est cā oīu
 que sunt posteriora. vt ignis. q. sibi et alijs est causa caloris est primo cali-
 dus. sicigit ostēdit aristoteli. nichil moueri a se primo. q. no est dabile aliqd
 mobile cui primo pueniat mouere se rone totius s. primo sibi puenit mo-
 uere et moueri rone partu. ideo cū ponit hec pditionalis Si pars no mo-

Physicorū

uenerit totū nō mouet p se pmo. arguitur negatiue a cā ad effectū. Et tū ar-
guitur pte descēte totū quiescit. ergo nō mouet a se pmo. S3 cōtra
demonstratōem Aristotelis arguit auicenna dicēs q pcedat ex quodā
impossibili. qz in ea suscipit aristoteles q cuiuslibet mobilis aliqua ps q
escere pte. qd de celo est impossibile. Respondent aliqui q quis pri alicu-
ius mobilis fm q est determinate spēi z nature repugnet descere tamē
nō repugnat parti alicui? mobilis fm rōem corporis mobilis in cōi. qz
mobili inquantū mobile est nō repugnat descere. licz sibi repugnet inqz
tum tale mobile. S3 ptra hoc replicat Auicenna. qz si pdicarū alicuius
ius pponis repugnet subiecto rōne forme specificē s3 nō rōne generis. tū
illa est falsa z impossibilis. vt hec est falsa hō est irrōnalis qūis hōi fm
q est animal nō repugnat esse irrōnale. iō aliter dī Auerrors q aliqua
pditionalis est vera z necessaria cuius aūs z pūs sunt impossibilia. vt ista
si hō est asinus hō est irrōnalis. mō vt pz in textu demonstratio non ponit
pte cuiuslibet mobilis posse descere. s3 loqitur equaliter pditionat vt ai
dī pte descere necē ē totū descere. Nā si vna ps qescit totū nō mouet pmo.

Ad rōnes

Ad oppositū Prīma soluta ē Ad scōaz dī q
in illo casu qūe mouet a se fm accūs inqz sibi
remouet. phibēs. s3 nō p se. qz p se mouet a generāte. vt pz i octauo hui?
Qm aut oē qd mouet ab aliq mouet. necesse ē z qd mouet
oē in loco moueri ab altero. Et mouēs igit ab altero qm z ip-
sum mouet. et itēz hoc ab altero nō at in infinitū abibit. s3 sta-
bit alicubi. z erit aliqd qd pmo cā erit mot? Si em nō s3 in
infinitū pcedet. sit. a. qdē qd ab ipo. b. moueat. b. pō ab ipo. c.
c. at ab ipo. d. z h igit mō in infinitū ascēdat: Qm ergo sil mo-
uens z ipm qd mouet manifestū ē. qm sil mouet z a. z b. Cuz
em mouet b. mouebit z a. z cū mouet a. z ipm. c. z cū. c. ipm d.
Erit igit sil mot? q ē a. z b. z reliqz vnus cuiusqz Et accipe igit
tur vnū qd qz istoz poterim? Et nāqz si vnū qd qz ab vnoquoqz
mouet. nihil min? vnū nūcro vnus cuiusqz mot? z nō infinitū
vltimis Qm qdē qd mouet oē ex qdā in qdā mouet Aut em
nūcro accidit eundē eē motū aut genere aut spē. Numero qdē
igit dico eundē motū q ex eodē in idē nūcro. z in tpe eodē nu-
mero sit. vt ex h albo qd ē vnū nūcro. in hoc nigrum fm hoc
tempus quod est vnum numero. Si em fm aliud nō adhuc
vnus erit numero s3 spē Genere at motus vnus ē q in eodem
pdicamēto sube vel generis ē. Spē at q ex eadē spē in idē spē.
vt ex albo in nigr. aut ex bono in malū. Hec at dicta sunt z in
poribz Accipiat igit q ē mot? ipius a. z sit in q ē c. z q ē ipi? b.
sit in qz z q ē c. d. in q i. t. z tps in q moueat a. sit r. Determina

Septimus liber

to aut motu ipsius a. determinati erit et ipsa et non infinitum quod est r. sed in eodem tempore motum est a. et b. et reliqua vnumquodque. Accidit ergo motum quod est e. et i. t. cum sit infinitum in tempore finito moueri quod est r. In quo enim a. motum est. et quod sunt ipsius prout omnia mota sunt infinita quare in eodem mouetur. Et namque aut equalis motus erit quod est ipsius a. ipsi quod b. aut maior. Differt autem nihil penitus enim infinitum motum in finito tempore accidit moueri. sed aut impossibile est. Sic quod igitur videtur demonstrari quod est a principio. non tamen demonstrat propter hoc quod nullum inconueniens accidit. Contingit enim in finito tempore infinitum motum esse. Non eundem autem sed alterum et alterum multis et infinitis motis. quod quidem accidit et in his quod nunc. Sed si quod mouetur primo secundum locum et corporalem motum. necesse est tangi aut primum esse moueri. sicut videtur hoc in omnibus contingere. Erit enim in omnibus vnum ipsum totum aut primum. hoc igitur contingens accipiat et sit magnitudo quidem. aut primum in quo sunt a. b. c. d. huius autem motus est e. et i. t. Differt autem nihil magnitudinem finitam aut infinitam esse. sicut enim in finito tempore quod est r. mouebitur aut finitum aut infinitum. Horum autem secundum vtrumque impossibile est. Manifestum igitur quod stabit aliquando. et non in infinitum abibit. quod si ab altero. sed erit aliquod quod primum mouebitur. Nihil autem differat processu quodam hoc demonstrari. Contingenti enim concessio nullum inconueniens poterit accidere.

Queritur Ut in mouentibus et motis sit procedere in infinitum. *Arguitur* primo quod sic. omne mouens physice mouetur. quia mouentia non mota non sunt amplius physice consideranda. sed omne quod mouetur ab alio mouetur. ut probatum est prius. ergo in mouentibus et motis physice est processus in infinitum. Secundo sic. generationes et corruptiones sunt infinitae. ergo generantia genita. corruptoria et corrupta sunt infinita. et per consequens mouentia et mota. In oppositum est philosophus. Sciendum primo. quod postquam Aristoteles ostendit omne quod mouetur moueri ab alio. Hic prout ostendit suum principale intentum. videlicet quod in ordine motuum est in ordine mouentium deueniendum est ad vnum primum mouens et prout ad vnum primum motum. Sciendum secundo quod Aristoteles hic aliter ostendit statum in causis mouentibus et aliter in secundo metaphysice. quod agit hic de ipsis secundum ordinem quem habent ad motum tanquam principia eius. id est ex primo motu concludit huiusmodi statum ostendendo quod est vnum primum mobile. vnum primus motus et vnum primus motor. sed in secundo metaphysice considerat causas efficientes in ratione efficientium absolute. ideo concludit statum in ipsis inquantum sunt efficientes isto medio. quia si non esset dare primum efficiens cum secundum non esset daret nisi in virtute primi. sequeretur quod nullum esset efficiens et hoc veritatem habet in substantialiter subordinatis in quibus secundum hoc a primo quod sit et quod sit

Physicorum

efficientes. ergo cessante primo cessat secundum licet non e contra. sed in accidentaliter subordinatis illud non est verum. quia secundum non habet a primo quod sit neque quod sit efficiens. ideo potest causare primo non causante. id est secundum istud in causis essentialiter subordinatis repugnat processus in infinitum. sed non in causis accidentaliter subordinatis. sed aliunde eis repugnat. quia quod sunt accidentaliter subordinata in uno ordine essentialiter subordinantur in alio et hoc modo repugnat eis abire in infinitum. et quod dicitur de efficientibus sicut intelligendum est de mouentibus. et sicut de alijs generibus causarum. ut patet secundo metaphysice. ubi ostendit in omni genere cause statum. Conclusio prima. In mouentibus et motis non est processus in infinitum sed deueniendum est ad primum mobile et ad primum mouens intelligendo in essentialiter subordinatis. Pro cuius probatione supponit quod si aliquid moueat ab alio per hoc quod ipsum mouens mouet tunc motus eorum erunt sicut et si a mouet per e. per hoc quod b mouet illi motus siterunt. Tunc arguit sic. ponat quod a moueat ab ipo b. et b ab ipo c. et c a d. et sic in infinitum. deinde capiat motus cuiuslibet ita quod motus a. sit c. et motus b. sit i. motus c. sit z. quia igitur ipsum a. finitum est. ergo motus eius finitus est. et z ponant infinita mobilia. tunc quodlibet finitum est. et sic motus cuiuslibet est finitus. igitur erit in tpe finito. ut probatum est in sexto. Sit igitur illud tempus in quo mouetur a. z k. tunc cum motu ipsius a. sit est motus ipsius b. per suppositum facta. et sic de omnibus alijs quod sunt infinita. ergo cum motus ipsius a sit in tpe finito quod est z k. sequitur quod in illo tpe finito erit infinitus motus illorum infinitorum mobiliu. nec differt an motus illorum sint equalis velocitatis vel inequalis. sed quibus hec demonstratio videtur concludere quod motus infinitus sit in tpe finito non tamen propter ea quod in ea expresse posita sunt concludit. sed solum concludit quod in tpe finito erunt motus infiniti in numero scilicet infinitorum mobiliu. quod non videtur inconueniens. ideo sup addit aristoteles vnde illa demonstratio habet effectum. scilicet quod omne mouens sit est cum motu. quare si sint infinita mouentia et mobilia sic ordinata ut suppositum est poterit ad inuicem continuari. ergo ex ipsis fiet una magnitudo infinita et ex motibus eorum sit vnus motus continuus et infinitus qui erit in tpe finito. et quia hoc est impossibile. sequitur quod impossibile est esse infinita mouentia et mobilia essentialiter subordinata. Sed contra hoc obijciunt. si essent infinita mobilia et mouentia essentialiter subordinata adhuc ab inuicem specie differrent. ideo ad inuicem continuari non possunt quibus vnum esset alteri primum. Respondetur quod licet illis mobilibus et mouentibus secundum suas formas specificas repugnet continuari et fieri vnum. tamen in quantum essent mobilia non repugnet ipsis. et hic agitur de mobili in communi et non contracto ad aliquam speciem. et sic demonstratur de mouentibus et motis sub ratione communi quod in ipsis non est processus in infinitum. ideo aristoteles potest accipere tanquam possibile illa infinita mouentia et mobilia ad inuicem posse continuari. quo posito non sequitur impossibile prout illatum. ut cum ex possibili posito in esse nullum sequitur impossibile. igitur illud impossibile non sequitur ex illo contingenti posito in esse. scilicet quod mouentia et mobilia continuantur. sed sequitur ex alio scilicet quod ponuntur infinita. ergo in ipsis non est processus in infinitum. Sed iterum arguitur contra illud quod dictum est quod in parte subordinatis cessante primo cessat secundum. quia ut narrat albertus visus est aries quod

Septimus liber

capite deflexo adhuc modo dictū ambulauit cū tñ in ipso capite se primū pñ
cipiū mor? Recitar etiā de cicada q post deflexione capitis cecidit. Re
spōdet q in sedis mouētibz est virt? pñ ipsa p quā moueri pñ cessan
te pmo in aliq quo tpe tñ nūq̄ incipiūt motū nisi p p̄trem pñ mouēt.

Ad ratōes Pñ oppositiū. Ad pñā pcedit q oē mouēs
physicū mouet nec tñ sequit q in mouētibz
physicis pcedat in infinitū. qz dat vñ pñū mouēs mobile. qd lz nō mo
uēt a se tñ mouet a se p alter. z illud est celū. sz pñū mouēs sumpt̄ non
mouet nec a se nec ab alio nec p se nec p accūs. z illud est physice p̄sidera
tionis inq̄m accipit in rōe mouētis. Ad scdā dī. q generatōes z cor
ruptōes sunt ifinite nō sū sz p successione pluriū idiuuoz. solū accitāt
subordinatōz. nō in eis ē bñ ifinitas s̄m potētiā successiōis z nō s̄m actū

Rūmū at mouēs nō sicut qd cū? cā sz nūde ē pñcipiū
mor? et sil cū eo qd mouet. Sil at dico qz nihil ipoz me
diū ē. Hoc em cōe in oī qd mouet z mouēte. Qm aut tres
sunt mor? q fm locū z q fm q̄litate z q fm quātitate. nec ē et
ea q mouent tria eē. q qdēz igit fm locū loci mutatio q pō fm
q̄litate alteratio. q pō fm quātitate augmentū v̄ decrementū
Pñmū qdē igit de loci mutatiōe dicam. Hec em pñ motū ē

Qñc igit qd ferit aut ipm a seipso mouet aut ab altero. Si q
dem igit a seipso. manifestū q in ipso mouēte existente sil mo
uens z qd mouet erit. z nullū illi? mediū. Qd at ab alio mouet
qdrisarie mouet. q em ab altero mor? quoz sunt. pulsio. tra
ctio: vectio. p̄trigo. Et nāqz oēs alios in hos reduci accidit. Pul
siones qdē igit alia ipulsio alia expulsio. Impulsio qdē ē cū mo
uens ei qd mouet nō deficit. Expulsio cū expellēs deficit. Ve
ctio aut in tribz erit actibz oportz qd em vehit nō fm se mouet
sz fm accūs. In eo em qd ē. in eo qd mouet. aut sup id qd mo
uetur. mouet ipm. Vehēs at mouet. aut pulsus aut tractū. aut
vertigine ductū. Manifestū igit qm vectio in tribz motibz
erit. Tractio at est cū etiā ad ipm vel ad alter. velocior sit mo
tus trahētis. nō sepat. Act? ab eo q trahit. Et nāqz ad ipm ē tra
ctio z ad alter. z reliq̄ tractus idē spē in hos reducunt. vt in spi
ratio z exspiratio z spuitio z qcūqz corporz emissiū aut recep
tū sunt. z spathesis z kerkesis. Aliud est qdē ipoz p̄gregatio
aliud disgregatio: Et oīs igit mor? q est fm locū aggregatio z
disgregatio ē. vertigo at cōponit qdē ex tractu z pulsione. Hoc
qdē em pellit mouens. illud aut trahit. Manifestum igit

Phyſicorum

est qd si quidem simul pellēs et trahens cū eo qd pellit ⁊ tra-
hatur nullū mediū eius qd aut mouet et mouentis est. Hoc
āt manifestū ex dictis. Pullio quidē ei aut a seipso aut ab alio
ad aliud motus est. Tractus āt ab alio ad ipm aut ad aliū
est. ad huc autē synesis et dyasis disgregatio. Proiectio qd
qū velocior motus fiat qd qd fm naturā lati fortiori facta pul-
sione. et hoc facto tā diu accidit ferri quousq; fortior sit mo-
tus eius qd fert. Manifestū igit qm qd mouet et mouēs sil-
sunt. et nullū mediū est ipoz. At uero neq; alterati neq; al-
terātis nullum mediū. Hoc autē manifestū ex inductione. In
oibz em sil esse accidit alterās vltimū et prīmū qd alterat.
Quale em alterat eo qd sensibile est. Sensibilia aut sunt qbz
differunt corpora ad se unice. vt granitas leuitas. duricies
mollicies. sonus nō sonus. albedo nigredo. dulcedo amari-
tudo. hūiditas siccitas. dēstitas raritas et horū media. Silr
autē et alia q sub sensu sunt qm ē et calor et frigus. et leuitas
et asperitas. Hec em sunt passionēs subiecte qlitatis. His ei
differūt sensibilia corporoz. aut fm aliqd hoz magis ⁊ minus
et in patiēdo aliquid hoz. Calefacta ei et frigefacta aut dul-
cefacta aut amaritata aut fm aliquid aliud pdictoz. Silr
et aiata corporoz ⁊ inaiata. Et aiatoz qcuq; ptū sunt inaiate.
Et ipi sensus alterant. patiūtur em. Actio em ipoz mot⁹ est
p corpus patiente sensu aliquid. Scdm qcuq; quidē igit in-
aiata alterant ⁊ aiata fm oia hec alterant. Scdm āt qcuq;
aiata alterant. nō fm hec alterant inaiata fm em sensus nō
alterant. ⁊ latet cū alterant inaiata. Nihil aut pibet ⁊ aia-
ta latere cū alterant. cū nō fm sensus accidit qd est alteratio
nis ipis. si quidē igit sensibiles passionēs. Per hec āt altera-
tio. ex hoc ergo manifestū est qd passio et patiēs sil. et horuz
nullū mediū est. Vnic qdē igit aer ē ptinu⁹. Aer āt ptinu⁹
atur corpus. Et superficies qdē terminat ad lumē. Lumē āt ad
visum silr et auditus ⁊ odoratus ad monēs ipius pmū. Eo-
dem āt mō sil ⁊ gustus et sapor est. Silr āt et in aiatis et i sen-
sibilibz. Et qd auge et augēs. Appositio em qdā est augmen-
tum. Quare sil sunt et qd auge et augēs et decremētū. decre-
menti em causa est ablatio qdā. Manifestū igit qd mouentis

Sextus liber

Ultimi et moti primi nullum est medium intermediū et me-
dium mouentis et eius quod mouetur.

Queritur *Utrum mouens sit sit cū eo qd mouet. Rerū*
q nō. qz celū mouet ista inferiora z nō est sit cū
eis. igit zc. Secūdo sic. color mouet visū z tñ nō est sit cū visū. igit zc

Tercio sic. qdam piscis vocat stupor q stupefacit manū piscatoris re-
che interposito z sic nō est simul cū manu. ergo oē mouens nō est sit cū
eo qd mouet. In oppositū est phus in textu. Pro responsione

Sciendū pmo. q postq phs ostendit statū esse in mouentibz z motz
Postequer ostendit vñ qd in illa. pbatōe supposuit. scz q omē mouēs
sit est cū moto. supponēdo q duplex est mouens. Quoddā est metapho-
ricū sicut ē finis. et tale qñqz est distās ab eo qd mouet. nec ppter hoc im-

pedir morio eius. et de tali nō est hic ad ppositū. Aliud est mouens pro-
prie dictū qd est principū vnde motus. Qd adhuc est duplex. nā qdā
est immediatū de quo intendit hic. Aliud est remotū de quo nō est ad po-
sitū. ideo dī in textu. prīmū aut mouens. i. prīmū. nō sicut eius causā.

scz sicut finis. sed vnde principū motus quod est efficiens et simul est
cū eo qd mouet. et intelligit simul nō q sint in eodē loco adequato sed
sit p immediatōem sic q nihil mediat inter mouens z motū. Sciendū se-
cūdo. q tñ sunt tres spēs motus ppter dictū. vt habet in qnto huius. scz

motus ad qualitatez qui est alteratio motz ad qritatē q est augmentatio
et diminutio et motus ad vbi q ē loci mutatio. et de generatōe z corrup-
tione hic nō fit mērio. qz nō sunt proprie motus sed termini motus. ideo
dī. pbatū fuerit q in alteratōe alterans est simul cū alterato hoc sufficien-

ter erit. pbatū de generatōe z corruptōe. scz q generās sit est cū genito.
et qz motus localis primus est oīm motū. vt. pbatū in octauo iō. Bre-
storeles pmo. pbat ppositū suū de motu locali. Sciendū tertio. q oīs
motus localis vel est a principio intrinseco ita q mobile a seipso mouet li-

ter nō a se primo. aut a principio extrinseco ita q mobile ab extrinseco mo-
uetur. z oēs motus locales q sunt a principio extrinseco sunt tñ quoz.
scz pulsio. tractio. vectio. z vertigo z ceteri motus locales ad ipsos redu-
cunt. Et definit pulsio q est motus a mouente aut ab alio quo mouēs

vt seipso vñ ad aliud. Et diuidit p impulsione et expulsiōe. Impulsio
est qñ mouēs ei qd mouet nō deficit. sz sit est cū eo. Expulsiō est cū mo-
uens ei deficit qd mouet ita q nō sp ipm imitat vñqz ad finē motus. Tra-
ctio vero se habet ad pulsione p oppositū et differt ab ea. qz i pulsione mo-

uens se hz ad mobile vt terminus a quo motus. sz in tractōe se hz vt ter-
minus ad quē. Sciendū quarto. q duplex est tractio. qdā em sit a tri-
hente qd est sicut finis. iuxta illud Virgilij. Trahit sua quēqz volupras
et sic locus trahit corpus naturale ad ipm. Alia est tractio q sit a principio

effectiuo. z h dupl. vno qñ tractū a trahēte pmo alterat. vt moueat ad
ipm. z hoc mō magnes dī trahere ferrū. z q sit ibi alteratio p z. qz nō ex-
trahit qz distācia trahit sicut motus naturalis localis. Alio sit tractio non
alteratō sz solū mouēdo alteratū localiter vel ad seipm. vt ptingit in mo-

tibz nō volūtarijs. vt ad alterū vt ptingit in volūtarijs. trahēs em volū-
tarijs nō volūtarijs. vt ad alterū vt ptingit in volūtarijs. trahēs em volū-

tarijs nō volūtarijs. vt ad alterū vt ptingit in volūtarijs. trahēs em volū-
tarijs nō volūtarijs. vt ad alterū vt ptingit in volūtarijs. trahēs em volū-

tarijs nō volūtarijs. vt ad alterū vt ptingit in volūtarijs. trahēs em volū-
tarijs nō volūtarijs. vt ad alterū vt ptingit in volūtarijs. trahēs em volū-

tarijs nō volūtarijs. vt ad alterū vt ptingit in volūtarijs. trahēs em volū-
tarijs nō volūtarijs. vt ad alterū vt ptingit in volūtarijs. trahēs em volū-

tarijs nō volūtarijs. vt ad alterū vt ptingit in volūtarijs. trahēs em volū-
tarijs nō volūtarijs. vt ad alterū vt ptingit in volūtarijs. trahēs em volū-

Physicorum

partū p̄t vti altero tanq̄ seip̄o. et de p̄mo mō nō est hic ad p̄positū. q̄z trahens p̄t esse distās ab eo qd̄ trahit et sine hoc qd̄ trahēs moueat. sicut est de secūdo mō. q̄z ibi nō est simplex tractio sed est cū alteratōe. ideo sicut p̄batū est de alteratōe q̄ mouēs simul est cū moto. ita et de scda tractiōe s̄z de tertio mō est hic ad p̄positū. et definit Tractio est cū ad seipm̄ vlt̄ ad alterū velocior sit motus trahētis nō separatus ab eo qd̄ trahit. et sic p̄z qd̄ sit pulsio et tractio et oēs aliq̄ ad ip̄os reducūt. sicut inspiratio ad tractiōem et expiratio ad expulsiōem et vlt̄ oīs motus q̄ est emissiu⁹ vel receptiu⁹ corporū. ad illos reducūtur etiā motus spatēsis et motus karkeks. vnde spatēsis est motus cū ense bellando karkeks vero est motus fact⁹ cū instrumēto textorū qd̄ d̄z radi⁹. sicut gregatio et disgregatio ad istos motus reducūtur. Et cū oīs motus localis sit gregatio aut disgregatio. sequit̄ q̄ oīs motus localis vel est tractio vel pulsio ad istos etiā reducūt vertigo q̄ p̄ponit̄ ex pulsione et tractiōe vt est motus rote. et etiāz reducūtur vectio ad tractiōem q̄z oīe vehens vehit trahendo vel pellēdo. Sciendū quinto. q̄ oīs alteratio sit s̄m passiōem et passibilē qualitātē. nā s̄m passiōes et passibiles q̄itates distinguunt̄ corpa sensibilia et inter se agūt et patiunt̄. vñ iste passiōes p̄nt dupl̄ considerari. Vno mō s̄m eē reale qd̄ habet in materia. et hoc mō sit alteratio natural⁹ et physica s̄m istas. et agūt et patiunt̄ tā aiata q̄ inaiata. licet hoc magis lateat i corporib⁹ inaiatis. latet etiā q̄n q̄ in corpib⁹ aiatis. vt cū sit alteratio s̄m p̄tes insensibiles. Alio mō p̄siderant̄ iste q̄itates s̄m esse int̄cōnationale quo diffundunt̄ p̄ mediū et sic sunt forme simplices. et isto modo solū patiunt̄ aiata ab eis s̄m potētias sensitivas. iō d̄r p̄hs q̄ nō s̄m hec oīa quāti qd̄ mouet. p̄bat p̄hs inductiue. p̄mo in motu locali. q̄z oīs talis vel est a p̄ncipio intrinseco et sic mouēs simul est cū mobili. vel ab extrinseco. et sic ē pulsio vel tractio si p̄mū vel est impulsio. et sic p̄z p̄ definitiōem eius q̄ mouēs sit est cū mobili vel ē expulsio. et licet tūc p̄mū mouēs nō est s̄m cū moto tū mouens p̄mū in quo est p̄tus p̄mū mouentis sit est cū eo qd̄ expellit. et q̄n p̄tus pellentis deficit et p̄tus pulsi vel p̄iecti fortior ē. tūc mouet̄ s̄m p̄mū naturā. si veromotus sit tractio. p̄z p̄ definitiōem q̄ mouens est simul cū moto. Secdo p̄z de alteratōe. q̄z oīs alteratio vel ē realis vel int̄cōnalis et in oī tali alteratōe simul est cū alterato. Tertio p̄z de augmēto et decemēto. q̄z augmētū sit p̄ appositōem alicui⁹ quātū qd̄ i substantiā p̄uertit̄ et sic augēs simul est cū eo qd̄ auget̄. s̄z decemētū sit cūz aliqd̄ auferit̄. mō qd̄ auferit̄ simul ē in auferendo cū eo a quo auferit̄.

Ad rōnes An oppositū Ad p̄mā d̄r. q̄ celū nō est mot⁹ vēs. p̄mū respectu istorū inferiorū. s̄z aliqd̄ corpus p̄cip̄is virtutē celi. et de tali mouente. p̄mo est hic ad p̄positū. Ad scdam d̄r q̄ color s̄m eē reale nō est simul cū visu tñ spēs eius int̄cōnalis q̄ est mouēs p̄mū simul est cū eo. Ad tertā d̄r q̄ stupor nō est simul cū manu piscatoris s̄m subam s̄z bñ s̄m p̄turem. Et si arguat̄ q̄ rethē magis stupefieret q̄z oē agēs fortius agit in p̄p̄inū q̄ in distans. Dd̄z q̄ h̄ vēr est q̄n hoc p̄mū ē susceptibile sue actōis mō rethē nō ē susceptibile stupefactōis Sicut sol nō p̄mo nō calefacit corpa superiora per suū lūmē q̄ hec inferiora quāsi sunt sibi p̄p̄inua

Sextus liber

Quoniam autem que alterantur, alterantur omnia a sensibilibus, et solam horum alteratio est quicquid secundum se dicitur pati ab his, ex his perscrutabimur. Aliorum enim maxime utique quis existimabit in figuris et translationibus et habitudinibus, et horum remotionibus et acceptionibus, videtur enim esse quod alterationis, non est autem neque in his que fiunt nec cum quedam alterantur. Densata enim aut rarefacta aut cum fiat calida aut frigida materia. Alteratio autem non est. Ex quo quidem enim est forma statue, non dicimus formam neque ex quo figura pyramidis est aut lecti, sed denotantur sunt hoc quid dencum, illud vero terrenum, aliud aut lignum. Quare alterantur es dicimus. Es quidem enim humidum esse dicimus aut forte aut calidum. Et non solum sic sed humidum et calidum es equo ce dicentes passio in materia. Quoniam igitur ex quod quidem forma et figura et quod factum est non equo ce dicuntur cum figuris que ex illo sunt, que autem alterantur cum passionibus eque dicitur, manifestum quod in solum sensibilibus alteratio est. Amplius et aliter dicere inconueniens est. Dicere ei hominem alteratum esse aut domum accipientem finem ridiculum est, si perfectionem domus refectionem aut laterationem domus alterationem esse. Domo autem laterata aut coopta, laterari domum manifestum aut est, quod quod est alterationis non est in his que fiunt.

Queritur Utrum solum ad tertiam speciem qualitatibus sit per se alteratio. Arguitur primo quod non, quia habitus et dispositiones forme et figure acquiruntur de nouo in aliquo subiecto, et etiam remouentur, sed hoc non fit nisi per mutationem, et omnis mutatio ad qualitates dicitur alteratio, igitur et cetera. Secundo sic, durum et molle sunt de secunda specie qualitatibus, sed aliquid mutat secundum illa de vino in alterum, ergo secundum naturales potentias est per se alteratio. Tercio sic, ira et timor et ceterae passionibus autem sunt de tertia specie qualitatibus, et tamen secundum eas non fit alteratio, ergo non secundum omnes qualitates de tertia specie qualitatibus est alteratio. Quod non patet, quia homo dicitur iratus et non lapis, sed hoc non est nisi quia ira et siles passionibus habent respectum ad homines modo in ad aliquid non est per se motus. In quo positum est per hoc in textu. ¶ Sciendum primo, quod postquam per hoc ostenditur ostenditur, primum simul esse cum moro et ostenditur cum alterato. Sic primum ostenditur unum quod supposuerat in illa, probatur seque quod solum ad tertiam speciem qualitatibus est per se alteratio, unum inter qualitates que sunt de tertia specie quatuor sunt primum et principales inter quas primum et principaliter est alteratio et etiam peritetas, scilicet calidum et frigidum humidum et siccum, et iste sunt cause alias et dicuntur primae, alie vero secundae. Et si arguatur de sono quod videtur cari a sonante sine a percutiente et percussio. Respondetur quod si sonus consideretur per partem ad medium in quo causatur secundum proportionem cuius sit peritetas aut diuersitas in sonis clare habetur quod causatur a qualitatibus primis, quia variatur secundum diuersam proportionem humidum cum siccum aut calidum, et sic de alijs.

Physicorum

Sciendū scđo. qđ Aresto. hic nō facit mentōem de naturalibz potētis et ipotentis. qz naturales potētie vel ipotētie sunt principia agendi vel patiendi. Et cū res agant p suas formas substāciales et patiant p suas materias et naturalis potētia oriāt ex victoria forme sup materiā. naturalis vērō ipotentia ex victoria materie supra formā. et sic imēdiatē funđant in naturalibus principijs et substācialibz rei ideo nō potest fieri mutatio fin illas qualitates nisi fieret in substācialibus rei. Et qz nō in substācialibz rei ideo nec in illis qualitatibz. vnde ille qualitates p generatōnem insunt ab instanti natiuitatis. Sciendū tertio. qđ duplex est terminus generationis. Quidam est primus et principalis ad quem pmo terminatur generatio. scz forma substācialis q p generatōem acqrit. Et alius est secundarius pñs pñmū terminū. et sic naturales potētie vel ipotētie p generatōem ex pñti acqruñt et nō pñmo. et sicut dicitur de naturalibz potētis. ita dōm est de forma et figura qz insequūtur formā substācialē. Et ideo nō possit in eis fieri mutatio quin fieret in substācialibz rei. Et qz insequunt formā substācialē maxime ducūt in cognitōem rerū. inde ē q in aialibz qbusdā et plāris in quibz nō cognoscimus formā specificā iudicamus de diuersitate spēz p diuersitatē formaz et figurarū potius q p diuersitatē coloris aut alterius accidentis. Cōclusio pma. Ad qualitates scđe spēi nō est p se alteratio. pñ nā alteratio est qñ manēre subiecto eodē sit trāsmutatio in eius passionibz p rarijs aut medijs. s; s; qñ qñtas res de scđa spē q sunt naturales potētie vel ipotētie nō pōt fieri mutatio quin sit in substācialibz rei. q ad ipsas nō est per se alteratio. Item qñtas res q p generatōem insunt ab instanti natiuitatis nō pñt acqri p alteratōnem in subiecto. sed naturales potētie vel ipotētie sunt hmoi ergo zc. Itē inter illas qñtates nō est p rarietas. q nec alteratio. Cōclusio scđa. Ad qñtates de qñta spē nō est p se alteratio. Probat pñs duplr. Primo qz ille qñtates q p alteratōem in subiecto acqruñt in recto de subiecto predicant et ecōuerso. sicut dicimus hō est albus et albus est hō s; forme et figure in pñcipali et in recto nō pñdicant de subiecto. vt nō dicitur q es sit figura vel ecōrra. sed solū pñdicant denotatiue. vt es est figuratū et vas est ligneus. qñ ipas non est per se alteratio. et p hoc em q denotatiue solū predicantur denotat q materia prius trāsmutat ad formā substācialē q ad ipsas qualitates. Scđo ridiculū est dicere aliqd alterari qñ pficit et acqrit pfectōem et pplemētū eius. vt dō domū alterari qñ ap pñt rectū. s; cū aliqd acqrit formā vel figurā pficit. ergo fin formā nō est p se alteratio. et hoc magis manifestū est in naturalibz figuris q psequūt substāciā rei qñ in figuris artificialibz q mutari pñt sine hoc q res substācialiter variet. ideo de ipis accidentalibz sic pōt argui. qz tales figure non p se acqruñt p alteratōez s; ex pñti solū. et sunt termini mutatiōnū q fiūt fin alias qñtates vel insequūtur motū locale. Cōclusio tertia. Ad qñtas res de tertia spē solū est p se alteratio. pñ nā qualitates de tertia specie sunt vere p rariē per se insensibiles et remissibiles. et extrinsecus subiecto aduenientes. q ad illas est p se alteratio et q solū ad illas pñt. qz ad qñtates de scđa et qñta spēbz nō fit p se alteratio. vt pbatū ē nec ad qñtates de pma specie. vt probabitur postea.

Septimus liber

Ad rōnes Ante oppositū. Ad primā dicitur q̄ habitus et dispositio acquiruntur et deperdunt per aliquā mutationem. sed illa alteratio nō per se primo terminatur ad habitus et dispositōes sed ad aliquas qualitates ad quas est p se alteratio que sunt quodāmodo cause aliarum. vt sanitas et egritudo consequuntur alterationem factam in qualitatibus primis vel in humoribus ex quorum portione causantur. ideo mutatio solum fit ad habitū ex psequenti. Ad secundā dicitur q̄ durum et molle vt causantur ab humiditate et siccitate intrinseca sunt naturales potentie et sic ad eas nō est p se alteratio sed vt causantur a siccitate et humiditate extrinseca nō sunt naturales potentie. et sic ad eas est p se alteratio. Ad tertiam dicitur q̄ non solum sibi qualitates passibiles corporum que sunt obiecta sensuum exteriorū est alteratio. sed etiam sibi passiones appetitus irascibilis et concupiscibilis. p̄siderando tū illas passiones q̄ sunt ad suum materiale. Et ad illud qd̄ dicebat q̄ sunt ad aliquid ne gaudū est. et ad probationem dicitur q̄ hō dicitur iratus et nō lapis nō p hoc q̄ irascatur p respectū ad hominem. s; p hoc q̄ lapis nō ē susceptivus talium passionū

Neq; in habitibus habitus enim virtutes et malicie sunt. Virtus autem omnis et malicia ad aliquid sunt. sicut sanitas quod est calidior et frigidiorū mensuratio quodā est aut eorum aut ad p̄tens. Similiter autem et pulcritudo et macies ad aliquid sunt. Dispositiones etiam quodā p̄fecti ad optimū sunt. Dico autem p̄fecti quod sanatus et dispositū ē circa naturā. Quoniam ergo virtutes et malicie sunt ad aliquid. Hec autem neque generationes sunt. neque generationes ipsorum. neque alteratio omnino. manifestū est q̄ nō est omnino quod ē alterationis circa habitū. Neque itaque circa animę virtutes et malicias. Virtus enim quodā p̄fectio est. Unūquodque enim tūc maxime p̄fectū est cū attingit p̄p̄e virtuti. et tūc est maxime sibi naturam vt circulus tūc maxime sibi naturā est cū maxime circulus sit. Malicia autem corruptio horū et remotio est. Sit quodē igitur cū quodā alteratur. et acceptio virtutis et remotio malicie. alteratio tū horū neutrum ē. Quod autem alteretur aliquid manifestū est. Virtus quidē est impassibilitas quodā ē aut passibile sic ē. Malicia autem passibile. aut p̄traria passio p̄tuit ē. Et tota moralē p̄tuit in suis voluptatibus et tristitiis accidit eē. Aut enim sibi actū quod voluptatis. aut p̄ memoriā. aut a spe. Siquidē igitur sibi actū sensus est causa. Si ipso aut p̄ memoriā aut p̄ spe aut ipso ē. aut enim quia passus sumus reminiscētib; voluptatis. aut quia patiemur sperantibus. Aduero neque in intellectuina p̄te animę ē alteratio. Sciens enim ad aliquid maxime dicitur hoc aut manifestū. Secundum enim

Physicorum

nulla potētia motis factū est qđ est scie s; cū extiterit qđdam
Ex ea ei qđ est fm pte expiētia accipim⁹ rlem sciam Neq; igit
actus generatio ē nisi aliq; respectōem et tactū generatōes
dicat. huius ei actus Que at ex pncipio acceptio scie nō
est gñatio neq; alteratio. In residētia quietari ei z aia sciens
fit z pndēs. Sicut igit neq; cū dormiēs excites aliquis. aut
ebrius pauset aut ifirmās ordinē factus ē sciēs. Quis pns
nō poterat vti z fm sciētia agere. s; mutata pturbatōe z i sta
tuz reueniēte mēte inerat potētia ad scie pgruitatē Hui⁹ igit
aliqd fit ex pncipio in scie existētia. Turbatōis ei qes qđā et
residētia. Neq; igit infantes pnt addiscere neq; iudicare sen
sib. s;lr neq; seniorib; Multa ei pturbatio circa eos z mo⁹
Stat at et pulsa^t turbatio. aliqñ quidē a natura aliqñ at ab
aliq; In vtrisq; at his alterari aliquid accidit. sicut cū surgat
et fiat vigilās ad actū Manifestū igit qđ ipm gen⁹ alteratōis
i sensib; ē z i sensibili pte aie. In alio at nullo nisi fm accēsa

Querit^r Utz ad habit⁹ z dispōnes sit p se alteratio Arguit^r
pmo qđ sic. qz sanitas est qđā habitus z tñ ad sanitatē
est p se alteratio. s; sanatio. igit zc. Scđo sic. vtutes morales sunt i pre
sensitiua aie in qđ est p se alteratio. g ad hmoi vtutes est p se alteratio.
Tertio sic. cū aliq; pcedat de ignorātia ad sciētiā mutat. z nō alia mu
tatione qđ fm alteratōem. igit zc. In oppositū est. p. in rex. Sciendū
pmo qđ post qđ pbs ostēdit qđ ad q̄litates de q̄ta spē nō est p se alteratio
p qđ satis notū est qđ etiā ad q̄litates de scđa spē nō est p se alteratio Eō
sequēter ostēdit qđ ad q̄litates de pma spē scz ad habitus z dispōnes nō
est p se alteratio vt possit pcludere qđ solū ad q̄litates tertie spē est p se al
teratio. Et qz duplices sunt habitus. qđā sunt habitus corporis vt sani
tas egritudo macies. Alij sunt habitus aie qđ sunt duplices naz qđā stz
morales qđ sunt in pre sensitiua. vt fortitudo z rpātia. Alij sunt intellectu
ales vt scia. iō de oib; istis inductiue ostēdit suū ppositū. Sciendū se
cūdo qđ ois habitus est virtus vel malicia. z omis virtus vel malicia est
ad aliqd. qđ declarat pbs de habitib; corporis. qz sanitas est calido z et
frigiditū et eoz qđ sunt infra corpus debita p mēsuratio. z est ad aliquid
scz ad totū corpus aialis. nam cōmēsuratio qđ in hoie est sanitas nō esset
sanitas in leone. s;lr pulchritudo egritudo z macies est alicuius z ad ali
quid. z s;lr de oib; alijs habitib; ois cū virtus est qđam dispō perfecti
ad optimum. perfecti scz fm naturam. ad optimūz ad est ad finem rei qđ
est eius operatio. si igit in ad aliquid non est p se motus concludi potest
qđ ad habitus et dispositiones nō est p se motus nec alteratio nisi per ac
cidens et ex consequenti sicut prius dictūz est de relatione. ¶ Conclu
sio prima Ad habitus corporis non est per se alteratio licet bene per ac

Septimus liber

videns. Probat p^hs q^z in ad aliquid non est per se motus. sed tales ha-
bitus sunt ad aliquid. igitur zc. nec tñ est intelligendū q^z h^umōi habitus
sūm id q^o sunt ad aliquid. q^z tunc essent de genere relationis. sed ad
aliquid dicuntur. q^z eorū rōnes a relatione dependent. Scdā pars pa-
ter. q^z mediante alteratōne que fit in qualitatib^z primis per se primo pos-
sunt acquiri vel deperdi habitus corporales vt sanitas velegritudo.

Cōclusio secūda. Ad virtutes morales nō est per se alteratio tamen
sequuntur alteratōem que fit sūm passiones in pre sensitiva. **Prīmū** pro-
bat p^hs. q^z ille p^htes sunt quedā p^hfectiones. cu^z ois p^htes sit quedā
p^hfectio. yūq^z q^z eū p^hfectū dicit cū attingit p^hture per quā p^h procede-
re in suū opus. p^hfectū eū sūm naturam dicit quod in se habet p^hturem
forme per quā p^h exire in opus sue nature. sed incōueniens est dicere q^z
aliquid alteret dū p^hficat. ergo ad virtutes morales nō est p^h se alteratio. Se-
cūdam prem probat p^hs dupl^r. **Prīmō** p^h dictū stoycorū qui vocabant
p^htes impassibiles. q^z eas dicebant oēm motū passionū remouere.
De maliciis vocabāt passibiles q^z inclināt ad insequendū oēm mo-
tum passionū. **Aristo.** vero dicit virtutes p^hsistere in t^hpara moderatione
passionū. ideo dicit p^hturem moralem esse mediū duarū passionū. cu^z igitur
sūm passiones que sunt in pre sensitiva sit per se alteratio et ad remotionem
alt^riū passionū vel ad moderationē acquirantur p^htes sequit^r q^z ille vir-
tutes acquirunt ex p^hsequenti p^h alteratōnem. Scdā rō. ois virtus mora-
lis habet delectatōem z tristitiā. vt iustus gaudet de bonis operatiōi-
bus z tristatur de malis z oppositū est de malicia opposita virtuti. s^z de-
lectatō sūe tristitia non sunt sine motu facto in pre sensitiva. sicut dū ali-
quis actu apprehendit aliquid delectabile aut tristabile. ergo omnis vir-
tus moralis vel malicia est cum aliquo motu pris sensitivē. **Cōclusio**
tertia. Ad habitus intellectuales non est p^h se alteratio poss^z probari sicut
p^hcedens. Sz aliter p^hbat p^hs. nam sciens maxime d^r ad aliqd z etiā scia
sed in ad aliqd nō est p^h se motus. ergo ad habitus intellectuales nō est p^h
se alteratio. licet aliqui eorū p^hsequunt^r motū factū in parte sensitiva. **Se-**
cūda rō. illud q^z acq^rit^r in aliquo p^h residentia et quietatōem passionū cor-
poris nō acq^rit^r p^h motū. s^z sic est de scia z alijs habitib^z intellectualib^z. q^z
sedendo et quiescendo fit aīa sciens z prudens. ergo ad habitus intellec-
tuales nō est per se alteratio. **Minor** p^hz q^z infirmus ebrius aut dormi-
ens habēs scientiam ibi habitus p^h conturbationē cerebri vel p^h turbatio-
nem organorū sensuum ipeditur ab vsu scie p^hpter inordinationē phan-
tasmatū. sed sedatis illis passionibus z solutis sensib^z vritur scia z pōt
sciam de nouo acquirere. ergo scientia acq^rit^r p^h quietationem passionū
et motū corporaliū sine motu facto in pre intellectuā. **Item** hoc oīe
p^hs de puero in acceptōe scie nā p^hpter humidū habitū dāns z calidū faci-
ens fluere ipm humidū q^z etiā puer de facili est secutor passionū. ideo ipe
dīf ne phātasmatā sensibilia possint ordinate recipi in eo. sed mediantib^z
phātasmatib^z relucet spēs intelligibiles in intellectu s^z sedatis oib^z passio-
nib^z z fluxu hūorū vel p^h naturā vel p^h volūtatē accipit phātasmatā ordi-
nate z acq^rit^r sciam z sic p^h hoc nō ē mutatio in intellectu s^z solū i pre sensi-
tiva. g^z scia acq^rit^r in intellectu sine motu s^z p^h quietatōem pris sensitivē.

Physicorum.

¶ Sed contra hoc arguitur. quod si scientia acquiratur in intellectu per sedationem turbationis per sensum sine motu intellectus. sequitur quod scientie erunt nobis innate a principio. et quod nostrum scire solum erit peritorum remissum. sicut plato ponit bar. Ad hoc respondetur quod receptivum aliquid potest tripliciter se habere ad ipsum. Uno modo in ultima dispositione ad receptibile sine impedimento in se et in alio et tunc receptivum fit in actu per presentiam proprii actui. sicut aer fit lucidus per presentiam corporis luminosi. Alio modo potest se habere quod est ind dispositum per dispositionem peritiam receptibili. et tunc antequam recipiat ipsum necesse est ipsum per alterationem disponi. sicut materia existens sub forma aeris necessario habet dispositionem antequam recipiat formam ignis. Tercio modo potest se habere in ultima dispositione ad formam sine impedimento in ipso. sed tamen est impedimentum in altero mediante quo oportet ipsum recipere formam. Ideo impedimento remoto receptivum fit in actu per presentiam receptibile et solum fit mutatio in illo in quo erat impedimentum. sicut domus illuminatur per apertionem fenestre sine mutatione facta in aere intus illuminato. sed solum per mutationem in impediente. et hoc tertio modo se habet intellectus noster ad scientiam per se. quod quantum est de se est in ultima dispositione ad receptibile scientie et spiritus intelligibilium. sed quantum impeditur per in dispositionem partis sensitivae in qua oportet motum esse ut ipsa disponatur. sed ea disposita et fantasmatibus in ea determinate receptis virtute luminis in intellectu agentis statim sine alteratione relucet species illorum fantasmatum in intellectu et intellectus efficitur sciens. et ideo non sequitur quod scientie fuerint sibi precreate

Ad rationes ante oppositum. Ad primam dicitur quod sanatio per accipere dupliciter. Uno modo secundum eius propriam rationem. et sic non est motus terminus motus. Alio modo secundum esse. et sic est motus qui ex consequenti et non per se terminatur ad sanationem. Ad secundam dicitur quod virtutes ex consequenti acquiruntur et remouentur per motum qui per se terminatur ad passionem partis sensitivae circa quas est virtus moralis. Ad terciam dicitur quod ibi non est motus proprie dictus. sed tamen mutatio spiritualis non successiva. nam intellectus noster est immaterialis et incorporeus. ideo moveri non potest motu proprie dicto

Ubiabit autem utique aliquis utrum omnis motus omni comparabilis sit aut non. Si igitur omnis comparabilis est et equaliter velox est quod in equali tempore equale mouetur erit circularis aliquis equalis recto et maior esset et minor. Amplius alteratio et loci mutatio quidam equalis cum in equali tempore aliud quidem alteretur aliud vero duceat. Erigit ergo passio equalis longitudini. sed impossibile est. Si ergo cum in equali tempore secundum equale moueatur tunc equaliter velox est. equalis autem non est passio omnis longitudini. quare non erit alteratio loci mutationi equalis. neque minor. quare non omnis comparabilis. In circulo autem et recto quid continget Inconueniens quidem enim est nisi sit in circulo similiter aliud moueri et hoc in recto. Sed motus necesse est aut velocius aut tardius

Septimus liber.

dius. sicut si hoc deorsum hoc aut sursum. Amplius nihil de/
ferret in ratione si aliquis dicat necessarius esse velocius motus aut
tardius moveri: Erat aut maior et minor circularis recto quare
et equalis: si enim i. a. tempore ipso. b. transierit aliud aut ipso. c. maius erit
b. ipso. c. sic enim velocius esse dictum est. ergo si et in minori equaliter
velocius est. Quare erit aliquis pars ipsius. a. in quo ipsius. b.
circuli transibit et in toto. a. ipso. c. Atvero si sunt comparabilia
accidit modo dictum equaliter esse rectum circulo sed non comparabilia
sunt. neque ergo motus. Et quantum non equivoce omnia comparabilia
sunt. puta quare non comparabile utrum acutum? Nilus aut vinus aut
vox ultima. quia enim equivoce non comparantur. sed ultima ei que iuxta
ultimam comparabilis est. quam idem accidit acutum in utrisque. ergo
non idem velocius et hic et ibi: multo autem adhuc minus in alteratione
et loci mutatione. Aut primum quidem hoc non verum est quod si non
sunt equivoce comparabilia. Multum enim idem signat in aliquo et in alio
re et non sunt comparabilia. Si autem non dupliciter quidem idem. duo enim
ad unum et non comparabilia sunt. Aut et in his eadem ratio. Et namque
multum equivoce est. sed quorumdam et rationes equivoce sunt. ut si di
cat aliquis quod multum est tantum. et adhuc et si aliquid tantum est et equaliter
equivoce est. Et unum autem si contingit statim equivoce. si autem
et hoc et duo. Quoniam propter quid comparabilia alia quidem sunt. alia
vero non. si quidem erat una natura. Aut quia sunt in alio primo
susceptivo. Equum quidem igitur et canis comparabilia sunt utrum
albius. In quo enim primo idem est superficies et magnitudo simi
liter. Aqua autem et vox non in alio namque subiecto sunt. Aut
manifestum est quod erit omnia sic facere unum. In alio autem unum quodque
dicere esse quod erit idem equaliter et dulce et album. Sed in alio
amplius susceptivum cuiuslibet accidentis non contingens est.
Sed unum unius est primum. Si ergo non solum
oportet comparabilia non equivoce esse. sed non habere dif
ferentiam neque quod neque in quo. dico autem sicut color habet di
nisi idem. non ergo comparabile secundum hoc ut utrumque coloratum ma
gis sit album quam nigrum. Nec enim comparantur non secundum aliquem colo
rem: in quantum color. sed secundum album. Sic et circa motum
equi velocius quod in equali tempore movetur equaliter tantum lon
gitudinis in hac. Si autem aliud quidem alteratum est. aliud re

Physicorum

ro ductum. Equalis ergo hec alteratio. et similiter veloc lo-
ci mutatio. sed incōueniens Causa autē qz motus habet spe-
cies. Quare si que in equali tempore ducta equali longitu-
dine eā velociter erit equalis rectus et circularis. Utrū ergo
causa. quia loci mutatio genus. aut qz linea genus. Temp⁹
qdem em̄ semper idem athomus specie aut simul. Illa autē
specie differūt et loci mutatio species habet. si quidem illud
super quod mouetur Aliquando autē in q. vt si pedis am-
bulatio. si ale volatio. aut non. sed figuris loci mutatio. alia
qre que in eā tempore mouētur fm̄ eandem magnitudines
eā velocia: sed idem indifferens specie. et motus indifferens
specie. Quare hoc considerandū q differētia motus. Et
signat rō hec. qz genus non vnus aliqd est. sed iuxta hoc la-
tent multa. suntqz equocationū: alie quidē multum distan-
tes. alie vero habentes quādam similitudinem. alie vero p-
prie. aut genere. aut similitudine. Unde non videntur eā
uocationes cum sint Quando igitur altera est spēs. si idem
in alio aut si aliud in alio. aut quis terminus. aut quo discer-
nimus quod idem est album et dulce. aut aliud. quia in alio
videtur altera. aut qz oīno non idē De alteratōne autē quo
modo ē equaliter veloc altera alteri. si itaqz ē sanari alterari
est autem hunc quidem velociter alterum tarde sanatum eē
et simul quosdam. quare erit alteratio equaliter veloc. in eā
li em̄ tempore alteratum est. equale em̄ hic non dicitur. sed
quia in qritate equalitas. ita hic similitudo. sed si sit idē qd
mutatum est in equali tempore eque veloc. Utrum ergo in
quo passio. aut passionem oportet comparare. Hoc qdem
igitur qz sanitas eadem sit oportet accipere. aut neqz magis
aut neqz minus. sed similiter existit. Si autem altera passio
sit. puta alteratur quod sit album et quod sanatur. his nihil
idem. neqz equale. neqz simile. aut iam hec species faciunt
alterationis. et non est vna. sicut neqz loci mutatio. Quare
considerandum quot sunt species alterationis. et quot loci
mutationis. Si quidem igitur que mouentur specie diffe-
runt quorū sunt motus fm̄ ipsa et non fm̄ accidens. et mor⁹
specie differūt. si vero genere genere. si autē numero numero.

Septimus liber.

Si igitur utrum oportet ad passionem respicere si idem sit aut sitiles aut equaliter veloces alterationes aut in id quod alteratur. ut si butus quidem homini albatum sit. huius autem tamen aut in utraque. et in eadem quidem aut alia passione secundum quod eadem. Equalis autem aut inequalis secundum quod illa inequalis. Et in generatione autem et corruptione idem considerandum est. quoniam eque velocis generatio est. si in equali tempore idem et indivisibilem. ut homo sed non animal. Velocior autem est si in equali tempore alterum est. Non enim habemus aliquod duo in quibus alteritas sicut dissimilitudo. et si numerus suba maior et minor numerus similis speciei. Sed innominatum est quod primum ne. et utrumque sicut que plus passio aut excellens magis quantum autem magis

Queritur utrum omnis motus sit omni motui comparabilis. Arguitur quod sic. quia omnis motus est in tempore sed in quolibet tempore pringit aliquid tardius et velocius moveri. ergo omnis motus est omni motui comparabilis in velocitate vel tarditate. Secundo sic. omnis velocitas motus puenit ex portione excessus virtutis mouentis super resistenciam mobilis. sed omnis portio est alteri portioni comparabilis. ergo omnis motus est alteri comparabilis in velocitate et tarditate. In oppositum est plus in textu. ¶ Sciendum primo. quod postquam plus probauit quod in mouentibus et motis non est processus in infinitum. sed dandum est unum primum mouens. Consequenter. quia illa que sunt unius ordinis sunt ad invicem comparabilia. hic agit de comparabilitate motuum ad invicem secundum velocitatem et tarditatem. et quia duplex est comparatio. quedam est proprie dicta. de qua est hic ad propositum. alia est improprie dicta. ideo vidende sunt conditiones comparationis proprie dicte. ¶ Sciendum secundo. quod ad talem comparationem tria requiruntur. Primo requiritur uniuocatio forme secundum quam est comparatio. Secundo requiritur unitas primi et per se susceptiui. Tercio requiritur unitas forme secundum speciem specialissimam. Primum declarat plus. nam propter defectum uniuocationis forme. unum. vox. et silus non comparantur in acutis. quia in ipsis acuties non est eiusdem rationis. Secundo declarat. quia equus et canis in magnitudine comparantur. quia in ipsis est unitas primi et per se susceptiui quod est substantia corporea. et tamen vox et aqua in magnitudine non comparantur nam licet magnitudo sit in ipsis uniuocata tamen primum et per se susceptibile non est unius rationis. nam in aqua susceptiui magnitudinis est substantia eius. in voce vero sonus est susceptiui magnitudinis. Tercium declarat. quia equus et canis in colore non comparantur quibus color sit unius rationis. et non dicatur uniuoce de ipsis. quibus etiam sit unitas primi et per se susceptiui. quod est superficies sed tene comparantur in albedine. quia albedo est una unitate speciei indivisibilis in alias species. color vero non est una natura a parte rei. ideo unum non est magis coloratum altero secundum comparationem proprie dictam. ut albus non dicitur coloratus nigro. Ex istis conditionibus et maxime ex tertia sequitur quod generum

Phyficorum.

nō est simpliciter aliquid vnū. spēs autē est aliquid vnū simplr. Rō est quia spēs sumit a forma vltima que est forma vna in rerū natura vltimo actu formali ppleta. genus vero sumit ab aliqua natura que nō reperit vna natura in rerū natura. vt forma ppleta. ideo solum est vnū fm rōnem. nō est alia forma a qua hō est homo z a qua est animal z similiter de equo et de asino. sed ab eadem forma realiter hō habet q̄ sit hō z q̄ sit animal. z p eandē formā equus q̄ est equ⁹ z aīal. z sic de alijs. ergo cum nō sit vna forma p quā homo est hō z per quā equus est equus. sequit q̄ aīal nō dē vnā formā fm rem que pstituat hominē z equū. sed solū vnāz formāz fm rōnem. z sic genus nō est aliquid vnū fm rem. sed vnūz fm rōnem quā vnitate facit intellect⁹ p abstractionē a spēs. z sic spēs est aliqua vna forz ma in rerū natura. genus autē nō. imo natura ipsius generis habet diuersa esse in diuersis spēs. tñ qz hz vnitate pmunem fm rōnem. ideo diuersē spēs in rerū natura existētes predicatōnem vnus generis suscipiūt. z sic genus est vnū fm vniuocatōem logicā z nō fm vniuocatōem physicā. ideo dī in textu q̄ in genere latent equiuocatōes multe. ¶ Sciendū tercio. q̄ alij sunt tene vniuoca vniuocatōe logica que tñ nō sunt vniuoca vniuocatōe physica. eo q̄ logicus plicat formas simplices p abstractionē a materia et definit p intentiones p̄munes. ideo diuersē spēs vnus generis possunt habere idem nomen z vnā rōnem p̄munē fm illud genus. Sed physicus plicat formas fm esse p̄cretū materie sensibili. z illa materia ingreditur definitōem rei naturalis. Et qz diuersē spēs vnus generis nō habet materiā p̄mū eīusdē rōnis. ideo genus physicus nō dī vna rōne de diuersis spēs eius. si plicaretur in esse physico. sed ibi est quedā equiuocatio z analogia. Unde triplices sunt equiuocatōes. quedā sunt maxime distantes. qz scz est puenientia fm nomen tñ. sicut ī cane latrabilis. z fidere celesti. Alie sūt fm quādam similitudinem. sicut hō fm quādam similitudine dī equiuos te de homine vero z picto. Alie sunt equiuocatōes proxime. z hoc potest esse ppter puenientia in genere logico. sicut substantia dī de substantia corporea z incorporea. aut ppter aliquam pportōem. sicut magister de illo qui p̄s est in scholis z de illo qui p̄est in domo. est eī pportio in hoc q̄ quilibet est rector. vnus scolariū z alter domus. ¶ Conclusio p̄ma. Non omnis motus est alteri motui pparabilis in velocitate z tarditate. Probat. quia sunt aliqui motus genere differentes. vt alteratio z loci mutatio. sed differentia genere nō possunt inter se pparari ppter p̄ditōes p̄s positas. ¶ Item si alteratio z loci mutatio in velocitate ppararent euz eque veloz sit qd in eodem tpe equale spaciū p̄transit. sequer q̄ passibilis qualitas esset equalis magnitudini. aut si vnūz moueret velocius tunc diceretur maior aut minor. et vbi potest esse magis z minus potest reperiri equale. ¶ Conclusio secūda. Non omnis motus localis est omni motui locali pparabilis. Patz quia sunt aliqui motus locales specie differentes. Item si sic sequeretur q̄ magnitudo recta esset equalis magnitudini circulari. ¶ Dubitat p̄mo. verū diuersitas instrumentorū quibz sit motus. vt si aliquid moueatur pedibz. z aliud cum alis. impediāt pparatiōem. supposico tamen q̄ illi motus sint supra eandem magnitudinem z ad eūdem terminū. Respōdet Aristoteles q̄ non. qz instrumenta se tenent ex parte motus

Septimus liber.

His ex parte cuius non attenditur comparatio, sed ex parte spatij aut terminorum.
¶ Dubitatur secundo. Utrum impedimentum comparationis inter motus circulares et rectum sit ex parte temporis, vel ex parte magnitudinis, vel ex parte motus. Respondetur quod non est ex parte temporis, quia tempus in quantum est de se est unum et idem secundum substantiam, sed causaliter et primo est ex parte magnitudinis, nam si magnitudines supra quas fit motus specie differant etiam motus specie differunt, ideo ubi in textu, sicut illud supra quod aliquid movetur habet species, loci mutatio habet species. **¶** Conclusio tertia, non omnis alteratio est omni alterationi comparabilis. Patet quia sunt multe alterationes specie differentes, ille tamen que sunt ad eandem formam specificam sunt ad invicem comparabiles. **¶** Conclusio quarta, Non omnis generatio est omni generationi comparabilis, et similiter de corruptione. Patet, quia non quolibet generatio est ad esse unius forme specificae, et similiter dicendum est de corruptionibus.

Ad rationes. Ante oppositum. Ad primam dicitur quod tempus nihil facit ad comparationem motuum, ut dictum est, ideo non valet frequentia. Ad secundam dicitur, quod diversae proportionales si considerentur abstractivae prout a logico considerantur sic possunt esse comparabiles, sed si considerentur concretivae ut sunt in motibus specie differentibus ut considerantur a physico, sic non sunt inter se comparabiles, ideo non omnes motus sunt inter se comparabiles in velocitate et tarditate.

Noniam autem movens movet semper aliquid et in aliquo et usque ad aliquid. Dico autem in aliquo, quia in tempore. Usque aut ad aliquid, quia ad quamdam aliquam longitudinem, semper enim simul movet et movetur, quare quantum aliqd erit quod motum est et in quanto. Sic igitur, a. quod movens est, b. autem quod movetur, quantacumque autem longitudo mota, c. In quanto cumque est tempore in quo est, d. In equali igitur tempore equalis potentia ei in quo est, a. medietatem ipsius, b. duplicem ipsius, c. transibit, ipsum autem c. in medietate ipsius, d. sic enim erit analogia, et si eadem potentia idem in hoc tempore tantumdem movet, et medietatem in medietate movebit, et media virtus medium movebit in equali tempore equale, ut ipsius, a. potentie sit et medietas que est ipsum, e. et ipsius, b. sit medium. Similiter igitur se habent et secundum analogiam virtutes ad grave. Quare equale et in equali tempore movebit. Et si, c. ipsum, 3. movet in ipso, d. secundum c. non necessarium est in equali tempore, e. duplum ipso, 3. movere secundum medietatem ipsius, c. Si vero, a. b. movebit in ipso, d. quanta est ipsum, c. medietas ipsius, a. que est in quo

Physicorum

est. e. ipsum. b. non mouebit in tempore in quo est. d. neq; in
aliq; ipi? d. ipsius. c. fm q est analogu ad totu. e. sicut est. a.
ad. 3. omne em si contingit non mouebit nihil. Si enim to/
ta virtus totum mouit. medietas non mouebit neq; quan/
ta neq; in quocunq; Unus enim moueret nauim. si quidem
nauim trahentium deciditur potentia in numerum z longi/
tudinem quam omnes mouerunt Propter hoc Zenonis
ratio non est vera q sonet nili quelibet pars Nihil em pro/
hibet non mouere aerem in nullo tempore tantum quantu
moueret cadens totus modius Neq; itaq; tanta pars qua
tacunq; mouebit cum toto si sit per se hoc non mouet. neq;
em non est nisi potentia in toto Si vero duo z vtruq; ho/
rum aut vtrunq; mouet tantum in tanto z composite poten/
tie. compositum ex granibus equali mouebunt longitudine
et in equali tempore analogum nanq;. Sic igitur in alte/
ratione et in augmento aliquid quidem enim est auges. ali/
quid autem z quod augetur. In quanto autem tempore. et
quantum aliud quidem auget. aliud autem augetur. Et al/
terans quidem z quod alteratur similiter aliquid z quan/
tum fm maius z minus alterata sunt et in quanto tempore.
In duplo duplum z duplum in du plo. Medium autem in
medio tempore: aut in medio medium. aut in equali dupluz
Si autem alterans aut augens tantum in tanto tpe auget
aut alteret. non necesse est z mediū in medio. z in medio me/
dium. Sed nihil si contingit augmentabit aut alterabit si/
cut et in graui.

Queritur si septem regule de cōparabilitate motuum sine
sufficienter assignate Arguitur primo q non. quia il/
le supponit omnia mouentia z mobilia posse diuidi. quod falsuz est de mo/
uentib; celestib; z mobilib; orbium celestium Secundo sic. multa sunt
mouentia litera que si moueant aliquod mobile per aliquod spaciuz in ali/
quo tempore. non oportz q moueant medietatem mobilis per duplex spa/
cium in equali tempore. quod est contra duas primas regulas. Tercio
sic. si diuidatur mobile z non subtilietur r. medium. vel si non seruetur idem/
ritas figure mobilis. z sic de alijs circūst. antijs que possunt iuuare vel im/
pedire velocitatem motus non oportet illas regulas esse veras. vt si aliq;
moueat aliquid per aliquod spaciū in aliquo tempore nō oportet q mo/
ueat ipsum per medietatem spaciū in medio tempore. In oppositum est
phus in textu Pro responsiōe ad q uestionem

Septimus liber.

¶ Sciendū pmo. q postq̄ phus ostendit quī motus sunt pparabiles ad inuicem in velocitate z tarditate. z q̄ nō. z que requirunt ad pparatidē p pte dictā. Hic psequēter ostendit qualiter motus inter se pparant ponēdo septem regulas generales p quas accipiuntur pportōes motuū ad inuicem in velocitate z tarditate. p quibz supponit phus q̄ in motu locali in q̄ pncipaliter declarat istas regulas. z psequēter in alijs q̄tuor cōcurrūt scilz mouēs. mobile. spaciū p qd̄ fit motus. z tps in quo fit motus. z fm̄ duersas pportōes istoz q̄tuor sumuntur pportōes motuū q̄ p illas regulas signant. ¶ Sciendū secūdo. q̄ pma istarū regularū est ista. si aliqua virtus moueat aliqd̄ mobile p aliqd̄ spaciū in aliquo tpe. eadē mouebit medietatem mobile p duplex spaciū in equali tpe. Secūda regula est. si aliqua virtus moueat aliqd̄ mobile p aliqd̄ spaciū in aliquo tpe. eadē vel sibi equalis mouebit medietatē mobilis p equale spaciū in medietate tps. Tercia regula est. si aliqua virtus moueat aliqd̄ mobile p aliqd̄ spaciū in aliquo tpe. eadē mouebit idē mobile p mediū spaciū in medio tpe. Quarta regula est. si aliqua virtus moueat aliqd̄ mobile p aliqd̄ spaciū in aliquo tpe. mediu p̄tutis mouebit medietatē mobilis p equale spaciū in equali tpe. Quinta regula est. si due virtutes diuisim sumpte moueant duo mobilia diuisim sumpta p aliqd̄ spaciū in aliquo tpe. p̄tutū ex illis duobz p̄tutibz mouebit p̄tutū ex illis duobz mobilibz in equali tpe p equale spaciū. Sexta regula est. si aliqua virtus moueat aliqd̄ mobile p aliqd̄ spaciū in aliquo tpe nō oportet eandē virtutē vel sibi equalē mouere duplex mobile p equale spaciū in duplici tpe. nec p mediū spaciū in equali tpe. Septima z vltima regula est. si aliqua virtus moueat aliqd̄ mobile p aliqd̄ spaciū in aliquo tpe. nō oportet medietatē p̄tutis mouere idē mobile p equale spaciū in duplici tpe vel p mediū spaciū in equali tpe. Pro q̄bz regulis est ¶ Sciendū tercio. q̄ mouentia sunt in duplici dīa. quedā sunt p̄tutis imaterialia. vt motores orbū celestiu. et de talibz nō intelliguntur regule. qz in ipsis nō crescit virtus motiua crescente corpore. nec diminuitur corpore diminuit. Nō oportet etiā regulas verificari in mouentibz volitatijz. qz non sp̄ mouent fm̄ vltimū sui posse. sed fm̄ qd̄ volūt z intelligūt. sed iste regule habent seruari in mouentibz pure naturalibz que semp̄ mouent fm̄ vltimū sui posse. et eoz virtutes crescunt crescente corpore. qz sunt pure naturales. vt grauitas z leuitas ¶ Sciendū quarto. q̄ licet alicui mouenti vel mobili fm̄ p̄tutam spēm repugnet diuisio. tñ sub vlt̄ rōne mouētis z mobilis nulli repugnat. et qz in hoc libro agitur de motu in p̄tutū per pparatōes ad mouēs et mobile. ideo etiā regule sunt vniuersaliter intelligende. Et si applicentur ad particularia cauendū est ne virtus motiua per diuisionem corrumpatur aut etiā mobil. cauendū est etiā q̄ diuidēdo mobile diuidat resistētia eius ad motum. z q̄ seruetur idē p̄tutis figure mobilis q̄ etiā remanet eadē analogia meā q̄ ad mediū in densitate z raritate. z generaliter cum diuiditur mobile debeat esse diuisio omniū que possunt inuare resistētia mobilis. et cū diuidi. mouens debeat diuidi omnia que possunt inuare victoriā potentie motiue si ip̄a mobile. z dz semp̄ manere equalis analogia ex pte omniū que possunt inuare velocitatē z tarditatē. z per hoc solū videntur multa argumenta que p̄tutis regulas fieri possunt

Physicorum

Conclusio prima. quinq; prime regule que sunt affirmatiue sunt vniuersaliter vere seruatis circumstantijs premisis. patet quia omnis actio causatur ex victoria agentis supra patientis. ideo a proportionem qualitaris aut etiam minoris equalitaris nunq; fit actio sed solum in proportione inequalitatis maioris ad minus. ideo quanto virtus moueris plus excedit resistentiā mobilis tanto velocius mouebit ipm. quare si duplo excedat in duplo velocius mouebit. si vero velocius in duplo per duplex spaciū in equo tempore autē per totū spaciū in medio tempore mouebit. cuius ergo due regule dicāt istā proportionē 3 seq; q; sūt vere. si etiā sit? eqliter excedat resistentiā mobilis sequit q; eqliter mouebit 2 hec analogia in alijs tribus regulis seruatur. **Conclusio secunda.** Due vltime regule vniuersales que sunt negatiue sunt vniuersaliter vere. patet quia alias a proportione inequalitatis minoris fieret actio. nā stare resistentiā mobilis excedere virtutē moueris. Ex istis infert pbs falsitatem dicti zenonis dicentis q; si modū gradus horum milij descendendo per aerem causet sonum quodlibet granum p se cadendo causabit sonū. hoc em falsum est. quia totū modū tanta velocitate mouetur q; citius diuidit aerem q; sit diuisibilis. ideo causat sonū qd nō oportet de grano per se sumpto. Nec valet argumentū totū causat sonum ergo 2 quelibet pars. quia pars cum est in toto non agit nisi in potentia si erit est in toto in potentia tū. Taliter em res se hz ad agere qualiter ad cē et se hz ad esse sicut ad esse vni. sz dicit vni indiuisum in se 2 ab alio diuisū sed ps cū ē in toto nō ē a toto diuisa. q; nō ē aliqd vni in actu nec agit i actū 2 sicut p dicte regule intelligunt de motu locali. 2 sumit fm proportionem istoz quattuor q; dicta sunt. ita pnt intelligi in alijs motib; in quib; etiam illa quattuor inueniuntur. vñ supra istas regulas tota ars proportionū fundat q; fm diuersas applicatōnes ponderū fiunt mot' velociores 2 tardiores. Rōnes ante oppositū soluiuntur ex dictis. Et hec de questione 2 per ples quens de toto septimo physicor.

Huius septimi physicor. Aristotelis finis adest

Octauus tibi dat pmi pgnoscere motum
Proprietates pmi que sit motoris eterni.

Trū autem factus
sit aliquando motus cum nō esset prius. et corrumpit iterum. sic q; moueri nihil sit aut neq; factus est neq; corrumpitur: sed erat semp 2 erit. 2 erit 2 hoc imortale et sine quiete existit in his q;

sunt vt vita quedam ens natura oib; subsistentibus. Esse quidem igitur motum omnes affirmant de natura aliquid

Octauus liber

dicentes propter hoc q mundū faciunt ⁊ de generatōe et corruptōe eē oportz consideratōe omnibz ipsis quā impos-
sibile ē esse nisi sit motus. S; quanti quidē infinitos mun-
dos dicunt eē. ⁊ qsdam qdem fieri quosdam autē corrumpi
mundoz semp dicunt esse motum. Necessariū em generatio-
nes ⁊ corruptōes cū motu eē ipoz. Quicunq; at vnū ⁊ non
esse semp ⁊ de motu apponunt fm ratōe. Si igit contingit
aliquū nihil moueri dupliciter. necē ē hoc accidere. Aut em
sicut anaxagoras dicit. Inquit em ille sil oibz existentibz. ⁊
quiescentibz in infinito tpe motū facere intellectū ⁊ disgre-
gasse. Aut sicut Empedocles in tpe moueri. ⁊ iterum quie-
scere. Moueri quidē cum amicicia ex multis faciat vnū aut
discordia multa ex vno. Quiescere autē in medijs tēporibus
dicēs sic inq;rum quidē ex pluribus vnum didicit nasci in
qntum iterū ex vno geminato plurima pficiuntur. Sicq; fi-
unt res. q ⁊ nullo modo ipsius ē seculū vnū. sic autē perimu-
tantur neq; simul pficiunt. Sic aut semp sunt immobiles fm
circulū. Hoc em qd sic pmutatur ab hinc inde dicere ipsum
opinandum ē. Considerandū igitur de hoc quomō se habz
p; opere em ē non solum ad nature consideratōe scire veri-
tatē. sed ad sciētā de principio primo. Incipiemus aut pri-
mū ex definitis a nobis in phisicis prius. Dicimus aut mo-
tum eē endelechiā. i. actum mobilis fm q mobile. Accē er-
go existeres posibles moueri fm vnūquēq; motū. Et si
ne aut motus definitōe oīs vnūq; confutibz necessariū esse
moueri possibile moueri fm vnūquēq; motū. vt alterari alte-
rabile. ferri aut fm locū mutabile. Quare prius oportet esse
p;ustibile q; pburā. ⁊ p;ustiuū q; pburere. ergo ⁊ hoc ne-
cessariū ē aut facta aliquā eē cū nō eēt. aut ppetua eē. Si qdē
igit factū ē mobiliū vnūq;q; necariū ē pus accepta aliā mu-
tatōne factā eē. ⁊ motū fm q scm ē possibile motū eē. aut mo-
ueri. Si at q sūt p;erāt sp motu nō exīte irrōnabile quidē vi-
deretur ⁊ ab insciētibus. Atucro s; amplius magis ingredien-
tibz hoc necariū ē accidere. Si em alijs qdē mobilibz exīti-
bus alijs motiuis aliquā qdē erit aliq; primū mouēs hoc at
q; mouet aliquā qdē nihil. s; qescit. oportz hoc mutari prius

Physicorum

Erat enim aliqd causa q̄tis. q̄es ei puatio motus ē. Quare aut
p̄mā mutatoez erit mutatio prior. Alia q̄dē enī mouet singu
lariter. alia at̄ et p̄m p̄trarios mot⁹. vt ignis q̄dē calefacit. fri
gefācit at̄ nō. Scia at̄ videt̄ p̄trarioz eē vna. videt̄ igit̄ et ubi
aliqd eē sibi mō. frigidū ei calefacit p̄uersum q̄dāmō et absco
dēs. sicut et peccat volūtari⁹ sciēs q̄n ecōtrario vti scia. Si
igit̄ q̄cunq; sūt possibilis sūt facere aut pati. aut mouere aut
moueri. Nec at̄ moueri nō penit⁹ possibilis sūt. sed sic se ha
bētia et p̄ria alterutris sūt. Quare cū primat. ali⁹ mouet. a/
liud at̄ mouet cū sint vt sit hoc q̄dez motiū. ill⁹ p̄o mobile.
Si igit̄ nō sp̄ mouebat manifestū ē q̄ nō se hēbāt sicut nūc
possibilia hoc quidem mouere illud autem moueri. sed opor
tuit mutari alterum illoz. Necesse enim in his que sunt ad
aliqd hoc accidere. vt si cū non ē duplū. nūc aut̄ ē duplū mu
tari. s; nō vtraq; alterū. Erit ergo q̄dam prior mutatio p̄ma
Adduc aut̄ prius et posterius quomō erunt tpe non existen
te. Aut tempus non sit motus. Si igitur tempus numer⁹
motus aut motus quidā. Siquidē tempus semper est. et mo
tus necesse est perpetuū esse. At uero de tempore extra vnus
concorditer habentes vident̄ omnes. Ingentiū enī esse di
cunt et p̄pter hoc Democritus demonstrat tanq̄ impossibi
lia oīa esse facta. impossibile ei est tempus factum esse. Pla
to at̄ t̄pus generat solus Simul enī cū celo factus eē. celū at̄
scm eē dicit. Si igit̄ impossibile ē esse dicere et intelligere tē
pus sine ipso nunc. nunc aut̄ est medietas quedā et principii
et finem habens simul. p̄cipiū aut̄ futuri temporis finē ve
ro preteriti necesse semp esse t̄ps. vltimū enī finiti accepti tē
poris in aliquo ipoz nunc erit. Nihil enī est accipere in tem
pore preter nunc. Quare quoniā est finis et principium ipm
nunc. necesse est ipsius in vtraq; parte semp esse tempus. At
uero si tempus manifestum est. quia necesse est et motū esse.
Siquidem tempus est. passio quidem motus. Eadem autē
ratio est. et de eo q̄ corruptibilis sit motus. sicut de fieri mo
tum accidit priorē quandā esse mutatiōē. prima sic hic poste
riorem posteriori. Nō enī simul quiescit et quod mouet et q̄d
mobile est. et q̄d cōburitur et quod cōbustibile. Cōtingit enī

Octauus liber

combustibile esse qd non comburitur. Neq; motuum z mouens. z corruptibile igitur indigebit corrumpi. cum corrum patur z huiusmodi corruptiuū iterum posterius. Corruptio em̄ mutatio quedam est. Si igitur hoc impossibile. manifestum est qd est perpetuus motus. Sed non aliquando quidē erat. aliquando autēz nō. Et nanq; assimilatur sic dicere fig mēto magis. Similiter autēz dicere. qd aptum natum sic est. z hoc oportet opinari esse principii. sicut videtur utiq; Empedocles dicere. qd tenere z mouere amiciciam in parte et discordiam inest rebus ex necessitate. quiescere autē medi um tempus. Fortassis autē z vnum principium facientes si cut Anaxagoras sic utiq; dicerēt. Atvero nihil inordinatuz eorum q natura z fm naturaz sunt. Natura em̄ omnibo cau sa ordinatōis est. Finitū autē ad infinitū nullā rōnē habet. Ordinata autē omnis ratō est. In infinito autē tēpore quiesce re postea motum esse aliquando. Huius autē neq; vnā diffē rentiā esse. quare nunc magis q; prius. Neq; iterū aliquam ordinatōnē habere non iam nature est opus. Aut em̄ simpli citer se habet quod est nature. z non aliquando quidē sic. ali quando vero aliter. vt ignis natura sursum fertur. z non ali quando quidem. aliquando vero non. aut rōnem habet qd non ē simpliciter. Quare dignius est sicut Empedocles. z si quis aliter dixit sic habere in parte quiescere omne z moue ri iterū. Ordinatōnē em̄ iam habet quandam huiusmodi. Sed z oportet hoc dicere non affirmare solū. sed causam ipsius dicere z non apponere nihil. neq; velle dignitatē irrō nabilē. sz aut inductōnē aut demonstratōnē ferre hec quidē em̄ nō cause posite sūt. neq; i hoc erat amicicie vl' inimicicie esse. Sed huiusmodi quidē cōgregare illius vero disgrega re. Si vero determinet qd est in parte. dicēdū est in quibus sic sunt. sicut quia est aliqd qd congregat homines amicicia. et fugiunt inimici ab inuicē. Hoc em̄ supponit z in toto esse videt em̄ z in quibusdam esse sic. Quod autē z fm equalia tē pora indiget aliqua ratōne. Omnino em̄ existimare principi um hoc esse sufficiens. quod semper aut est sic. aut sic non re crete se habet opinari. In quo democritus reducit de natura

Physicorum.

causas q sic pus qd pus factum est. ipsius aut semp noluit
pncipiū q̄rere in q̄busdā dicens recte. qd aut in omibz nō re
cte. Et trigonū em semp habet duobz rectis equales angu
los. sed tñ est ppetuitatis huius altera causa pncipiorū. igit
nō est altera causa. sed ppetua sunt. Qdēdem igit nulluz tps
erit neq erat qñ motus nō erit. siue nō erat. tanta dicta sunt

Contraria aut his nō difficile est soluere. Videbit aut ex
hmoi p̄siderantibz ptingere maxime motū esse aliqñ cū non
est omnino. Primum qdēdem. qz neq vna ppetua mutatio est.
Mutatio em omis apta nata est ex quodā in qddā. Quare
necesse est oīs mutatiois terminū esse p̄traria in qbo fit. Infi
nitū aut moueri nullum. Ampli⁹ videmus qm possibile ē
moueri neq qd mouet. sed q̄scens mouet neq habēs in se
ipso. neq vnū motū vt in inaiatis. quoz neq pars vlla. neq
totū mouet. sed q̄scens mouet qñq. Cōuenit aut aut semp
moueri aut nequaq. si qdēdem nō fit cū sit motus. Multo āe
magis huius esse in aiatis manifestū est Neq vn⁹ qdēdem in
nobis cū sit mot⁹ aliqñ. sed q̄scētes tñ mouemur aliqñ. et
fit in nobis ex nobis ipsis pncipiū motus aliqñ. z si nihil ex
tra moueat. Hoc em in inaiatis esse nō videmus siliter. sed
semp mouet ipsa aliqd exterior alterū. Aliqñ aut aīal dici
mus ipsum se mouere. Quare si qdēdem quiescit aliqñ penit⁹
in imobile. motus vtiq fiet ex ipso z nō ab extra. Si aut in
aiati hoc possibile fieri. qd phibet idēz accidere z fm eē Si
nāq in paruo mūdo fit. z in magno. z si in mūdo. et in infini
to. si quidē cōtingit moueri infinitū z quiescere totū Eo
rum aut p̄mū quidē qd dictū est nō eūdem semp z vnum nu
mero esse motū qui est in p̄traria recte dicit Hoc em fortal
sis quidē necessariū est si quidē non semper vnū z eūdem esse
possibile est eiusdem z vnūs motum Dico aut vtruz vn⁹
corde vnus z idem sonus aut semper aliter similiter se habē
te et mouente. sed tamen q̄litercūq se habet nihil prohibet
et quēdam eūdem esse qui perpetuus z cōtinuus est Ma
nifestum vtiq erit magis ex his q̄ posterius Moueri autē
quod non mouetur nullū incōueniens est Si aliquādo qui
dem sit extrinsecus mouens. aliquando aut non Hoc tamē

Octauus liber.

qualiter utiqz erit inquirendum. Dico aut vt z idem ab eodem
motu existente aliquādo qdēz moueri aliquā aut nō. Nihil
em aliud dubitat hoc dicēs. q̄propter nō semp alia qdēz q̄
escūt eoz q̄ sunt. alia vērō mouētur. Maxime aut utiqz vi/
debitur terciū habere dubitationēz. qd sit cū nō insit p̄us mo/
tus. q̄ accidens est in aīatis. Quiescens em prius post hoc
vadit mouente exterior nullo sicut videt: hoc autem falsum
est. Conspicimus em semp aliquid motum in aīali naturali
um. Vnius aut motus nō aīal causa est. sed p̄tines forsitan
Ipsum aut dicimus ipm mouere se. nō fm omnē motū. sed
fm locū. nihil igit phibet. Magis aut fortassis necessariūz
est in corpore multos fieri motus a p̄tinente. Vozū autem
quosdam intellectū aut appetitū mouere. Illum aut totum
iam animal mouere. quale p̄tingit circa somnos Sensibi/
lis quidem em cuz neqz vnus insit motus. in existente tamē
aliquo surgunt animalia iterū Sed nāqz manifestum erit z
de his ex sequentibz

Circa initium octauū libri phy

stoz Querit vtrū motus incept z desinet esse. vel sit p̄petuus Arguit
q̄ fuerit p̄petuus rōnibz Aristotelis. pro quarū p̄ma supponit q̄ si sit mo/
tus necesse est mobile z mouens p̄existere. vel fm naturā vel fm tempus
Probat p̄mo istam sup̄pōnem. nā motus est actus mobilis. actus aut p̄/
supponit id cuius est actus. Scdo probat ex p̄sensu omniū dicentū q̄ nī/
hil mouet nisi qd possibile est moueri. ergo in omni motu p̄supponit mobile
et etiaz mouens a fortiori. ¶ Tūc arguit p̄mo sic. si motus incept esse des/
tur p̄mus motus anteqz nullus erat motus. op̄tebit ergo mouētia z mo/
bilia p̄fuisse. vel ergo q̄qz facta fuerūt cū nō essent. aut p̄petue p̄fuerunt
si facta sunt. cū oporteat vnūqzqz fieri anteqz incept moueri. seq̄tur q̄ aī
p̄mū motū fuit aliq̄s mor⁹. cū ḡnatio nō sit sine motu. si p̄petue p̄fuerūt z
sine motu. hoc videt incōueniēs. qz illa mouētia z mobilia cū essent natura/
lia nō potuissent p̄petue fuisse sine motu. Zrē si p̄petue p̄fuerūt sine motu. q̄
essebant. sed q̄es est p̄uatio motus cuius p̄uatio oportet esse aliquā cāū
vel ex parte mouentis vel mobilis. vel vtriusqz. quā oportebat auferri an/
teqz mobilia incept moueri. qz si semp mansisset illa cā semp fuisset p̄ua/
tio. ergo ante p̄mū motū acceptū fuit alius motus. vel in mouente. vel in
mobili. vel in vtroqz. Pro secūda rōne supponit p̄bus q̄ p̄us z posterus.
non sunt sine tempore. qz p̄us z posteri⁹ numerata in motu sunt ipsūz tem/
pus. Secūdo supponit q̄ tempus nō est sine motu. qz est numerus eius
Tūc arguit sic. tempus non est sine motu z tempus semp fuit. nec incept

Physicorum

esse. ergo motus semp fuit. **A**ristoteles probat testimonio omnium philosophorum. quod omnes dempto Platone dixerunt tempus ingenitum esse. sed solus plato generauit tempus sicut et celum. Tercio sic. quod de ratione ipsius nunc est quod sit medietas duorum temporum. scilicet finis preteriti et principium futuri. ergo non potest dari primum nunc. et per consequens neque initium temporis. Et istis rationibus communibus quibus Aristoteles videtur concludere quod motus non incipit. etiam arguitur quod nunquam deficiat nam si deficiat motus alicuius mobilis necesse est prius deficere motum mobilis quam mobile corrumperetur vel mouens. ideo sicut argutum est ex parte inceptio nis ad probandum quod ante primum motum esset motus. ita ex parte desitionis concluditur per quod post ultimum motum esset motus. vel quod mobile et mouens perpetue manerent sine motu. quod est irrationabile. Similiter sicut per secundam rationem argutum est. quod ante primum nunc esset dare aliud nunc si inciperet tempus. ita argueretur ex parte desitionis quod post ultimum nunc esset aliud nunc. et sic non videtur quod motus incipit vel desinet esse. In oppositum est autoritas fidei nostre. **¶** Pro responsione ad questionem **¶** Sciendum primo. quod postquam philosophus ostendit in se primo huius quod est dabile primum mouens et etiam dare primum motorem et primum motum. Consequenter ostendit in isto octauo quis et qualis sit primum motus et qualis sit primus motor. et quia ad cognitionem istorum necessarium oportet prescire an motus sit perpetuus vel non. ideo primo inquit philosophus de motu in communi an sit perpetuus. dicit tamen Averrois quod questio presens a philosopho non intelligit de motu in communi. sed de primo motu. Sed oppositum videtur ex verbis philosophi in quibus non loquitur de motu primo sed de motu in communi. Interim Aristoteles est arguere ex propriis ad suum oppositum et cum in rationibus iam tactis nihil ponitur magis proprium primo motui quam alijs. igitur etc.

Secundo. quod postquam Aristoteles concludit in principio huius libri motum esse perpetuum inquit modum quo perpetuat utrum per hoc quod est vnus et idem motus perpetuus. vel quia sunt infiniti motus sibi inuicem succedentes quod non inquireret si iam ostendisset primum motum esse perpetuum. ideo questio Aristoteles. intelligitur de motu in communi. et in hac questione non habet philosophus inquirere an motus habeat esse vel non esse causam assignat. quia omnes qui naturaliter locuti sunt affirmauerunt motum esse et generationem et corruptionem rerum. **¶** Sciendum secundo. quod tres fuerunt opiniones de duratione motus. Democritus enim dicit quod in spacio infinito extra celum sunt infiniti mundi. et dicit res quasdam per aggregationem et disaggregationem atomorum generari et corrumpi. et sic posuit motum semper esse. Sed Anaxagoras et Empedocles dixerunt motum non semper esse differenter tamen. quod primus posuit per infinitum tempus omnia preexistere in vno confuso chaos preter intellectum agentem. et postmodum intellectus in aliqua parte temporis incipit ipsa segregare faciendo semper motum. et quod nunquam cessabit intellectus segregare nunquam cessabit motus. ideo posuit motum esse infinitum a parte post. Sed Empedocles posuit mundum plures fieri et plures corrumpi. nam vniuersali adueniente amicitia posuit elementa congregari et mundum corrumpi. sed adueniente vniuersali inimicitia posuit elementa segregari et mundum generari. et sic ponebat mundum plures incipere et desinere esse. et in temporibus intermedijs posuit vniuersalem quietem.

Octauus liber.

¶ Sciendū tertio, q̄ determinatio huius questionis, scz an motus sit p̄petuus vel nō utilis est vt dī p̄bus, nō solum ad cognitōem naturalū rerum, sed ad scientiā de p̄mo p̄ncipio rerum que tradit in metaphysica. nā si ponat q̄ motus sit p̄petuus oportebit vñū p̄mū p̄ncipiū esse qd̄ sit p̄petuū z immobile, vel si non ponatur motus p̄petuus nihilominus necesse est q̄ sit vñū p̄mū p̄ncipium immobile z p̄petuū, qz si res incepit oportet eas ab aliquo p̄mo p̄ncipio incepisse, et determinādo hanc questionem p̄bus probat hanc p̄clusionē. ¶ Conclufio p̄ma. Motus non incepit esse a parte ante, nec desinet a pte post, sed est p̄petuus, z hoc ostendit per ratōes politas ante oppositum. Et hec p̄clusio quo ad p̄maz partem eius repugnat fidei nostre, cuz ponit motum semp̄ fuisse, nihil em̄ fm̄ fidem ponimus semp̄ fuisse nisi solum deum, qui est omnino imobilis sed quo ad secūdam partem que ponit motū nūq̄ deficere, nō ē omnino p̄traria fidei nostre, qz Aristoteles nō loq̄tur de motu celi, sed de motu in p̄m uni, z fm̄ fidem tenemus mūdum nūq̄ deficere a parte post, z ponit motum semper esse in hominibz qui erūt incorruptibiles, qz habebūt vitam miseram vel beatam. Aliqui tamen dicunt Aristotelem non fuisse locutū p̄ra fidem, qz non voluit pbare simpliciter q̄ motus sit p̄petuus, sed quo ad illam positōem voluit pbabiliter arguere. Sed istud nō apparet, qz ex p̄petuitate motus z temporis nititur ad pbandū p̄mū p̄ncipiū esse in isto octauo z in vndecimo metaphysice p̄supponit illud mediū probatū tanq̄ verum. ¶ Sciendū quarto, q̄ p̄bus in p̄sentī nō reprobat opinionem Democriti, quille ponit motus semp̄ esse, sed solum alias duas opiniones ponentes motū incepisse. Et dicit p̄mo q̄ positio Anaxagore est magis irratōnabilis q̄ positio Empedocles. Probat p̄mo, qz cū natura sit p̄ncipiū ordinatōis in rebz nihil a natura debet poni inordinatum, sed infiniti t̄p̄s qd̄ p̄cessit motū ad infinitū t̄p̄s quo durabit motus a parte post nulla est rō quare nec aliquis ordo, qz omnis ordinatio est rō qdam. Secūdo nō p̄t assignari rō quare magis nūc q̄ p̄us aut posterius intelletus incepit segregare res ab illo chaos p̄stiruendo mūdū z motum. Cuz t̄p̄us p̄cedens incepōem mūdi z t̄p̄s sequens sunt eiusdez rōnis, ergo positio Anaxagore est irratōnabilis, z similiter positio Empedo. est insufficiens. Probat, qz p̄bus ponēs aliqd̄ p̄ncipiū debet illud manifestare vel a p̄ori p̄ syllogismū, vel a posteriori p̄ inductōem, sed Empedocles ponēs licet z amicitia esse p̄ncipia p̄gregatōis z segregatōis elementoz, z per hoc diuersis t̄p̄ibz mūdū fieri z corūpi nullo mō manifestauit, qz quis pōneret q̄ l̄s z amicitia sunt p̄ncipia p̄gregatōis z segregatōis, qz videm⁹ homines p̄ amicitia p̄gregari z segregari per licem, cū non ostendit quare amicitia plus est p̄ncipiū p̄gregatōis in vno t̄p̄e q̄ in alio, nec valet illud qd̄ dicebat, qz qd̄ semper ita fuit z ita erit, ergo hoc est n̄ cēariū z eternum igit̄ nō est querenda causa. Contra hoc obijcit p̄bus, qz similiter res se habent ad esse z ad veritatē, sed alique sunt p̄petue veritatis, vt triangulū h̄re tres angulos q̄ cū h̄nt cām sue veritatis, q̄ nō sed̄t, si aliq̄ sint eterna q̄ nō habeāt cām z q̄ nō possit eoz inq̄ri cā, z hoc bñ est notādū, qz licz Aristoteles posuerit mūdū z t̄p̄s z motū fuisse ab eterno, z sic nō habuisse p̄ncipiū sue duratōis, cū voluit q̄ haberet p̄ncipiū suū esse, qz fm̄ ipm̄ nihil p̄b̄t

Physicorum

Habet aliquid esse eternū et habere causam sui esse. Sciendum quinto. q. Aresto. cōtra suā determinatōnem adducit et soluit tres rōnes. Prima est omnis mutatio est ex quodā in quoddā et necesse est terminos mutatiōnis esse p̄rarios. ergo nulla mutatio est infinita nec motus est infinitus. Sēcunda rō sicut ē in aliq̄ parte vniuersi ita videt̄ esse in toto. sed in aliq̄ pte vniuersi reperit quies vlt̄ et postea mor⁹ et iterū quies. q̄ sicut in toto vniuerso. Tercia rō sicut est in aīali qd̄ dicit̄ minor mūdus ita est de toto vniuerso sed aīal reperit moueri a seipso sic q̄ incepit motū cū nō esset prius. q̄ et in toto vniuerso potuit vlt̄ motus incepisse. Ad p̄mā dicit p̄b⁹ q̄ nō la mutatio vna in numero potest semp̄ esse sed nihil phibet eundē motus p̄ reiteratōne esse infinitū sicut est motus circularis celi q̄a ptes eius nō sunt inter p̄rarias ideo p̄nt ad inuicē cōtinuari. Ad scūdā dicit q̄ nō est simile de toto vniuerso et de qualibet eius parte. q̄a aliquę ptes vniuersi mouēt̄ur a seipsis sic q̄ nō ab exteriori et ille sp̄ mouent̄. Alie ab exteriori quas nō est necesse sp̄ moueri. q̄a mouens in diuersis tp̄ib⁹ potest differenter se habere ad mobile. Ad terciā dicit q̄ in aīali duplex est motus sc̄ naturalis et aīalis. naturalis est duplex. quidā est penitus ab extrinseco p̄tinere sicut ab aere vel a celo vlt̄ cū per frigidū et calidū aīal alterat̄. Alius est qui fit ab intrinseco. et naturalis ē q̄ nō fit p̄ appetitū insequentē apprehensionē sed est per vires potentie vegetatiue et adhuc in tali motu cōcurrit mouēs ex t̄erius q̄a calor naturalis intrinsecus inuat vel impedit p̄ p̄uens ext̄erius sed motus aīalis ē p̄gressiuis in quo aīal maxime videt̄ a se moueri. sed eandē adhuc ille motus p̄supponit motū factū ab exteriori mouente. q̄a p̄pter passionē aliquā factū in potentis sensitius que sunt organice inclināt̄ appetitus naturalis ad p̄sequendū vel fugiendū bonū vel malū apprehensum per qd̄ fit motus progressiuis. Cōclusio secūda. Quidus mor⁹ et t̄ps p̄ simplicē em̄ inatō. q̄ ē creatio a p̄e aīi incepit et mor⁹ nō ē p̄p̄e a parte post. hęc cōclusio s̄m fidē tenet q̄ autoritati diuine inuit̄ q̄ multis p̄uauet rōne cuiuslibet p̄b⁹ et magis q̄ auctoritas alicui⁹ p̄b⁹ p̄uauet aliqua debili rōne quā aliq̄s puer induceret. ideo sc̄ritū reputari non debet. q̄a q̄uis loc⁹ ab auctoritate hūana sit debilis tū loc⁹ ab auctoritate diuina est firmissim⁹. a qua veritas fides dependet

Ad rōnes ante oppositū. Ad p̄mā cū q̄rit si mor⁹ incepit vlt̄ mouēs et mobile incepit aut sp̄ fuerit. rōdet̄ q̄ p̄mū mouēs sp̄ fuit sc̄ oīa alia et aīa mouētia q̄ mobilia ē incepit a p̄ma et a mor⁹ p̄ creatōem q̄ ē simplex emanatio et nō mor⁹. q̄re nō seq̄t̄ q̄ aīa p̄t̄ mū morum fuerit mor⁹ sc̄ si incepissent ab aliq̄ p̄iculari agente. qd̄ agit subiecto p̄supposito qd̄ trāsmutat illud bñ seq̄ret̄. Ad scūdā dicit q̄ sc̄ t̄ps nō incepit ē p̄ factōem p̄icularē vlt̄ a p̄iculariter agere qd̄ agit sub t̄pe. tū incepit p̄ factōem vlt̄m vlt̄s agētis. Et cū arguit q̄ nō ē dabile p̄mū nunc negandū ē. q̄a ē aliq̄d nūc qd̄ fuit p̄ncipiū t̄pis tū nō finis alicui⁹ t̄pis p̄ ex dētis. Et si dicat q̄ enī illud nūc nō fuit t̄ps sc̄ illud enī dicit t̄ps. Dicit q̄ ibi aīa nō fecit aliq̄d t̄ps realiter exiis sc̄ solū fecit t̄ps s̄m ymaginatōnem vlt̄ capis negatiue vt cū dicit q̄ extra celi sunt curia immaterialia extra dīcū locū ymaginariū tū.

Octauus liber

Querit Utrum prima causa que deus est precesserit mundū dū
rarōe eternitatis. Arguit q nō. qz bonū est sui ipsius
diffusiuū fm Dionisiū. q infinite bonū ē infinite sui diffusiuus. sed deus ē
infinite bon⁹. q est infinite sui diffusiuus mō infinite bonū nō se diffundit
nisi pducendo effectū infinitū 2 ab infinito tpe. q debuit mūdū ab eterno p
ducere. Scdo sic. deus in tpe mūdū pduxit fm suā potentia que est inf
inita. sed potentia infinita pducit effectum infinitū 2 infinite duratōnis. q
deus pduxit mūdū ab eterno. Tercio sic. si deus pcessit mūdū fuisset
ante mūdū 2 cū ante sit tps vel aliqd tps sequitur q an mūdū fuisset tps
Quarto sic. si deus a determinato pncipio mūdū pduxit sic q nō fuerat
ante cū agar p suā voluntatē. sequitur q eius voluntas in pductōne mūdū
fuisset dilatoria qd est falsum. In oppositū arguit p ea que dicta sunt i p
cedenti questione scz q pmi mouens sp fuit 2 q oia alia pducta fuerunt.
Pro rōne est. Sciendū pmo. q oēs phi noie dei intellexerūt vlem p
uiozem 2 gubernatōre a q oia regūtur 2 ordinant in suos fines debitos a
quo etiā vt habet pmo de celo ceteris deriuatū ē esse 2 viuere his quidem
clarior his quide obscurior que etiā pbs pncipē appellat in fine duodeci
mī metaphysice cū dicit q entia nō volūt male disponi pluralitas pncipari
tū mala vnus ergo princeps mundi sed noie mūdū intelligit tota vniuers
suas entii excepto pmo puiore. Sciendū secūdo. q illud dicit pcedere
alterū in pposito qd esse suū fm aliquā duratōem hz an alterū tū hoc ante
nō intelligit aliqd tps pmiū 2 diuisibile quo deus fuit an mūdū qd solū
pcessit mūdū eternitate. que est indiuisibilis 2 tota simul. hz ante intelligit
ordo eternitatis ad tps 2 cause efficientis ad suū effectū. nā fm Albertuz
et quosdā alios ordo efficientis ad suū effectū requirit vt cā p aliquā dura
tionem pcedit effectū ita q sit impossibile aliqd ēē ab aliq effectiue 2 sibi esse
coeternū 2 q iplicat pdictōem. ideo dicit q deus nō potuit mūdū ab eter
no pduxisse qz nō pē qdqd implicat pdictōem. nec tū sequitur q in deo sit is
potentia hz in rebus ipis qbz repugnat agi infinite eo q ois res qā qrit sit p
aliquā formā finitā p quā finitā 2 determinatā fm ēē pte 2 opatōez ideo
dicit ipi cām quā aliq assignāt de dilatōe pductōis mūdū esse nullā qz ne
mūdus coquaret deo in duratōne hoc em impossibile ē fm hanc opinionez
qz iplicat ptradictōem fm istos aliqd esse ab aliq effectiue 2 sibi ēē coeter
nū. Sed opmo doctoris sancti 2 quorūdā aliorū ē q nō iplicat pdictōem
aliqd esse pductū ab alio effectiue 2 sibi esse coeternū. Exēplū dant de pes
de 2 vestigio pedis i puluere 2 de corpore luminoso 2 lumine ab eo egrediente 2
sic fm eos nō iplicat mūdū ēē pductū ab etno. cur at nō fecit. Dicit q nō
agit mō nature hz volūtane iō nō pduxit mūdū q cito potuit sic nec qritū
qz nec qritūqz hz qritū 2 qlem voluit. Et si querat qre nō voluit mūdus sp
esse ab eterno dicit sanct⁹. Thomas q sicut res deus fecit ppter seipm vt
in eis sue bonitatis silitudo manifestaret sic voluit res nō sp esse vt sua suff
ficientia manifestaret in hoc q rebus nō exītibz in seipso haberet oīm sufficien
tiā beatitudinis 2 virtutis ad rez. pductōem. qdqd tū sit de isto pblemate
an mundus potuerit ab eterno pducī vel nō cōformiter dicēdū est ad sit
dem nostrā in cui⁹ obsequiū debet vnusquisqz captiuare intellectum.

Physicorum

Conclusio p^{ma}. Deus p^{re}cessit m^{un}du^m aliqua durat^{io}ne. p^{ro}b^{at} auctoritate fidei. et p^{ro}b^{at} etiam p^{ri}m^{am} opⁱⁿionem. q^uia nulla res p^{ot}est adequari deo nec iⁿ se nec iⁿ virtute. s^{ed} nec iⁿ durat^{io}ne. et p^{ro}p^{ter} op^ortuit de^{um} p^{re}cedere mundu^m.

S^{ec}undo sic. o^{mn}e q^uod a b alio effectiue p^{ro}ducit^{ur}. p^{re}cedit de n^{on} esse ad esse. sed iⁿ o^{mn}i eo q^uod sic p^{re}cedit n^{on} esse aliq^uo durat^{io}ne p^{re}cedit esse alias vt arguit^{ur} vnu^m et idem sit e^{ss}e et n^{on} esse. s^{ed} deus p^{re}cessit m^{un}du^m. **C**onclusio s^{ec}unda. Deus p^{re}cessit m^{un}du^m eternitatis durat^{io}ne. p^{ro}b^{at} c^{on}clusio. q^uia p^{re}cessit m^{un}du^m vt fides asserit et n^{on} t^{em}p^{or}e aut euo. q^uia n^{on} mensuratur illis m^{en}suris. t^{em}p^{or}s e^{ss}e m^{en}sura rei hab^{er}is s^{im} se p^{ri}us et p^osterius. sed eum est m^{en}sura rei que habet p^{ri}us et p^osterius sibi adiuncta et est mirabilitati coniuncta. s^{ed} deus p^{re}cessit m^{un}du^m eternitatis durat^{io}ne sed i^pso p^{ro}duxit per creat^{io}nem.

S^{ed} p^{ro}ter hanc opⁱⁿionem de creat^{io}ne m^{un}di et motus arguit^{ur} Auerrois n^{on} ens destruere creat^{io}nem. **P**rimo arguit^{ur} p^{ro} supposito n^{on} euo A^{ris}to. ponit iⁿ p^{ri}ma r^{ati}o^{ne} et arguit sic. **O**mn^e fieri est quoddam mutari. sed o^{mn}is mutatio p^{re}quirit subiectu^m vt dicit illa p^{ri}ma suppositio. s^{ed} nihil p^{ot}est fieri ex nihilo. et sic creatio est impossibilis.

Secundo sic. cum dicim^{us} aliquid fieri ex c^{on}trario vel ex opposito vt ex n^{ig}ro albo albu^m. et hoc est solu^m p^{er} acti^onem. sed o^{mn}e p^{er} acti^onem reducitur ad aliq^uod p^{er} se. s^{ed} iⁿ o^{mn}i fieri op^ortet p^{re}supponere subiectu^m ex quo p^{er} se fit p^{ro}positu^m. et sic iⁿ ipso sibile aliq^uod ex nihilo fieri.

Tercio arguit^{ur} opⁱⁿione o^{mn}i naturaliu^m p^{ro}p^{ter} q^uod ex nihilo nihil fit. **Q**uarto q^uod fiat aliq^uod ex nihilo videt^{ur} credi p^{ro}pter duas causas. **P**rima est q^uia vulgus n^{on} reputat entia nisi visu appareant. q^uia igitur vulgus videt aliq^uod factu^m visibile q^uod p^{ri}us n^{on} erat visibile id reputat ex n^{ig}ro fieri aliq^uod.

Secunda causa q^uia vulgus reputat ex diminut^{io}ne virtutis agentis p^{ro}uenire q^uod indigeat materia subiecta ad agendu^m cum tamen ex hoc non p^{ro}ueniat. sed ex r^{ati}o^{ne} motus qui de sui natura requirit subiectu^m. q^uia igitur p^{ri}ma causa nulla virtutis diminut^{io}ne patitur dicit vulgus ab ea ex nihilo aliquid fieri. Sed vt dicit sanctus **T**homas si quis recte considerat ex simili causa videbitur q^uod Auerrois deceptus est ex qua credidit nos esse deceptos. nam deceptus fuit ex sola considerat^{io}ne p^{ar}ticularium. quia enim v^{ir}tus actiua p^{ar}ticularis agentis subiectum aliq^uod p^{re}supponit quod non agit sed ab agente vniuersali producit^{ur}. sicut artifex v^{ir}tutem materia a natura producta opinatus est.

Auerrois p^{ri}mu^m agens quod est causa totius entis iⁿ act^{io}ne sua aliquid p^{re}supponere quasi ab ea non causatum. sed iⁿ hoc deceptus fuit. hoc enim est contra A^{ris}to. iⁿ s^{ec}undo metaphysice. dicit^{ur} hoc enim q^uod est maxime ens. et maxime veru^m d^{ic}imus esse causam essendi iⁿ o^{mn}ibus alijs.

Ex quo sequitur q^uod esse p^ossibile materie p^{ri}mo derivatu^m est a p^{ri}mo p^{ri}ncipio essendi q^uod n^{on} op^ortet iⁿ sua act^{io}ne aliq^uod p^{re}supponere ab eo n^{on} p^{ro}ductu^m. sicut iⁿ act^{io}ne p^{ar}ticularis agens. s^{ed} q^uia o^{mn}is mutatio requirit subiectu^m. vt dicit A^{ris}to. iⁿ p^{ri}ma suppositio^{ne}. id sequitur q^uod v^{ir}tus p^{ro}ductio re^{rum} n^{on} est mot^{us} aut mutatio s^{ed} simplex emanatio re^{rum} a p^{ri}mo p^{ri}ncipio. et ita fieri et facere equo^{ce} dicit^{ur} iⁿ v^{ir}tus p^{ro}duct^{io}ne re^{rum} et iⁿ p^{ro}duct^{io}nibus p^{ar}ticularibus p^{ar}ticulari agentiu^m.

Ex quo patet q^uod non est contra fidem. q^uod omnis motus indigeat aliquo subiecto p^{re}supposito quia vniuersalis p^{ro}ductio re^{rum} non est motus nec mutatio et p^{ro}pter hoc soluitur p^{ri}ma ratio Auerrois. **A**d s^{ec}undam d^{ic}t^{ur}. q^uod cu^m dicit^{ur} aliq^uod fieri ex op^oposito p^{er} acti^onem et p^{er} se ex subiecto veritate habet iⁿ factio^{ne}bus p^{ar}ticu^{lar}ibus.

Octauus liber.

lactibus in quibus requiritur aliquid subiectum ab agente particulari non potest
sed hoc non est verum in vltimo rerum productione. vnde si ponamus mundum ab eterno
fuisse productum sicut voluit Aristoteles. et multi platoniceorum impossibile est hunc
productioni aliquid supponi a primo non productum alio non esset causa totius entis.

Ad tertiam sicut dicitur quod dicitur eodem omnium naturalium scilicet quod ex nihilo nihil fit in-
telligit de factone particulari quia naturales philosophi solas causas particularium fa-
ctionum considerauerunt. Et adhuc primo solui considerauerunt causas mutatio-
num artificialium dicentes fieri nihil aliud esse quam alterari. Alii vero considerau-
erunt causas mutationum substantialium particularium. sed plato et Aristoteles. primo co-
siderauerunt eam vniuersalem totius entis. Ad quartam dicitur quod nos non po-
nimus aliquid ex nihilo fieri quod solui credimus visibile esse entia ut nobis im-
ponit Averrois. sed quia non solui consideramus productiones particulares en-
tis sed consideramus vniuersalem rerum productionem que est ab vltimo et primo princi-
pio simpliciter neque ponimus etiam aliquid ex nihilo fieri quod credamus indigere
materia ad agendum ex imperfectone agentis preceat sed quia ponimus hoc ve-
nire ex imperfectone agentis naturalis quod dicimus habere virtutem diuinam
tam et particularem respectu agentis vltimo ideo non potest esse causa totius entis
sed semper aliquid in actione sua presupponit et sic rationes Averrois non impro-
bant creationem nec inceptonem mundi.

Ad rationes ante oppositas. Ad primam dicitur quod secundum Albertum
deus quantum de se maxime communicat se sed ex
re rerum productibilium puenit quod ab eterno se non communicat quod illis repugnat
ab eterno produci. Sed secundum sanctum Thomam dicitur quod bonum se diffundens et
communicans per naturam diffundit et communicat se quantum potest sed non oportet de eo
quod se communicat per intellectum et voluntatem quia tale se diffundit tam diu et quantum diu
potendit et vult que ordinant ad finem sui communicationis et finem sui dif-
fusionis et sicut dicitur ad secundam. Ad tertiam dicitur quod ante in tali locutione non
importat tempus sed solui ordinem eternitatis ad tempus. Ad quartam
dicitur quod propter hoc voluntas dei non debet dici dilatoria quia dilatio solum
est respectu futuri et in eternitate qua deus precessit mundum non est preteri-
tum neque futurum sed est tota simul.

Principium autem considerationis est quod quidem et dicte
dubitationis. quare quedam eorum que sunt aliqui qui
dem mouentur. aliqui autem quiescunt iterum. Necessse
autem aut omnia quiescere semper. aut omnia semper moueri. aut
alia quidem moueri alia autem quiescere. Et iterum horum autem quod moue-
tur moueri semper quod vero quiescunt quiescere semper. aut
omnia apta nata sunt similiter moueri et quiescere aut reli-
quum amplius est tertium. Contingit enim alia quidem sem-
per immobilia esse eorum que sunt alia vero semper moueri. alia
autem cum vtrisque accipe. quod quidem nobis dicitur esse. Hoc enim bene solu-
tiones omnium dubitatorum. et finis nobis est huiusmodi negotii.

Physicorum

Omnia igitur quiescere et huius rationem querere dimittentes sensum infirmitas quedam est intellectus. Et de toto aliquo. sed non de parte ambiguitas est. Neque solum ad physicum. sed ad omnes scientias. ut est dicere et omnes opiniones. propter id quod motu utantur omnes. Amplius autem de principijs importunitates sicut in rationibus circa doctrinas nihil sunt ad mathematicum. similiter autem in alijs sic neque de eo quod nunc dicat ad physicum. Supposito enim quod natura principium motus sit. Fere autem adhuc et omnia dicere moveri falsum quidem. Dicitur autem hoc preter arte positum quidem enim est quod natura in physicis principium sit motus et quietis. Si tamen physicum est motus? Et dicunt quidam moveri eorum que sunt non alia quod alia vero non sed omnia et semper sed latere hoc nostrum sensum ad quos etiam quidem non determinantes quale motum dicunt aut omnes non difficile est contradicere. Neque enim augeri neque minui possibile est continue sed est medium. Est autem similis ratio huic de eo quod est guttam conterere. et nascetur et lapis scindere. Non enim si tamen effodit: aut remouit gutta aut medium in medio tempore prius. sed sicut navis tractus est. et gutte tot tamen mouent. Pars autem illorum in nullo tempore tamen. Diuiditur quidem enim quod remotum est in plura sed nihil eorum motum est eorum sed sit manifestum igitur quod non est necessarium semper aliquid abire. quod diuiditur diminutio in infinita. sed totum aliquando abire. Similiter autem et in alteratione qualibet. Non enim si partibile infinitum est quod alteratur propter hoc et alteratio sed velocius fit multotiens sicut congelatio. Amplius cum infirmus aliquis necesse est tempus fieri in quo sanabitur et non in termino temporis murari. Necesse est autem in sanitatem mutari et in aliud nullum. Quare dicere continue alterari et multum in manifestis est ambigere. In contrarium enim alteratio est. Lapide neque durior sit neque mollior. Et finem quod fertur mirabile est si latuit lapis deorsum latus aut manens in terra. Amplius autem terra et aliorum unumquodque ex necessitate permanent quidem in proprijs locis. mouentur autem violente ex his siquidem igitur quedam ipsorum sunt in proprijs locis necesse neque finem locum omnia moueri. quod quidem igitur impossibile sit aut semper omnia mo-

Octauus liber

ueri. aut semper omnia quiescere. ex his et alijs huiusmodi sciet uti
quod aliquis. At uero neque alia quidem semper contingit quie/
scere. alia uero semper moueri. aliqui autem quiescere. aliqui moueri
nullum. Dicendum autem quod impossibile sit. sicut et in dictis prius et in his
Videmus enim in eis fieri diuersas mutationes. et adhuc quod
oppugnat manifestis dubitas. Neque enim augmentum neque vio
lentus erit motus nisi mouebitur extra naturam quiescentis prius
Generatorem igitur remouet et corruptorem hec ratio. Ferre autem
et moueri fieri quiddam et corrumpi uidetur omnibus. In quod quidem enim
mutatur sit hoc aut in hoc. Ex hoc autem mutatur corruptum hoc autem
huius. Quare manifestum quod alia quidem mouetur alia uero quiescit a/
liquis. Quia autem uelle aliqui quiescere aliqui autem moueri. hoc iam co
putandum ad antiquas rationes. Principium autem iterum
faciendum a nunc determinatis idem quod quidem incepti/
pimus prius. Aut enim omnia quiescunt. aut omnia moue
tur. aut hec quidem quiescunt. Hec autem mouentur eorum
que sunt. Et si alia quidem quiescunt. alia uero mouentur. eo
rum que sunt necesse est aut omnia aliquando quidem quie
scere aliquando uero moueri. aut quedam semper quiescere:
alia uero moueri ipsorum aut aliquando alia sistere aliquando
uero moueri. Quod quidem igitur non possibile sit omnia quod
quiescere dictum est prius. dicemus autem et nunc. Si enim secundum
veritatem sic se habet sicut quidam dicunt esse quod est infini/
tum et immobile. sed non aliquid uidetur secundum sensum. sed mo
uentur multa eorum que sunt. Si quidem igitur opinio est
falsa. aut omnino opinio et motus est. et utique si fantasia. et si
aliqui quidem sic uideatur. aliqui autem aliter. Fantasia quidem et opinio
motus quodammodo uidentur. Sed de hoc quidem intendere et querere rationes quod
rum dignius habemus quam ratione indigere male iudicare me
lius et per se et credibile et non credibile et principium et non principium
Sed autem et impossibile est et omnia moueri aut alia quidem
semper moueri. alia uero semper quiescere. Ad omnia enim hec sufficiens est
una fides. Videmus enim quiddam aliqui quidem quiescere. aliqui quod
dem moueri. Quare manifestum est quod impossibile sit similiter
omnia quiescere. et omnia moueri continue ex eo quod alia quidem
semper mouentur alia uero quiescunt semper. Reliquum ergo com

fiderant
scere prius
qua uere

Qu
omnia quod
aliqua sem
guis prius
prium me
nem et cor
rum entium
qua quies
et Breto.
tium Cose
sem moueat
uicem succ
et hoc vlt
minabit
dit et qua

Sciet
possunt a
um. si qu
huius. uel o
scunt. et sic
duas disp
et nomine
lum illud
quod nati est
lum illud qu
tut etia p
terminat
huius. E
rati per
quod mou
intellectu
oro ente
confidera
cus nec al
tum esse et p
physicus
cuius a. D
bile quod p
sump mo

Physicorum

siderandum est utrū omnia huius possibilis moueri et quiescere possint. Aut quidā quidē sic aliqua vero semper quiescunt. aliqua vero semper mouentur. Hoc enim demonstrandum ē a nobis

Querit Utrū omnia semper quiescant vel omnia semper moueantur vel aliqua semper moueantur et aliqua semper quiescant vel omnia quicquid moueantur et quicquid quiescant vel aliqua semper sint immobilia et aliqua semper moueantur vel aliqua quicquid moueantur et quicquid quiescant. Et Aristoteles primo quod diuisio non est bona. quia non est bimedietas. igitur. Secundo sic primum membrum destruit motum. secundum destruit quietem. tertium destruit generationem et corruptionem et omnem motum violentum. quartum destruit necessitatem aliquam entium. et quantum committit nugationem ponendo aliquos esse immobilia et aliqua quiescere. In oppositum est philosophus in textu. Sciendum primum. quod post Aristotelem ostendit mundum non incepisse nec deficere a parte post sed esse perpetuum. Et sequenter inquit de modo per quem perpetuat motum an scilicet per hoc quod omnia entia semper moueantur vel per hoc quod aliqui sint qui semper moueantur vel per hoc quod infiniti motus sibi inuicem succedunt vel per hoc quod aliquis unus motus qui semper fuit et erit et hoc ultimo modo perpetuat motus ut infra ostendit quo ostenso determinabitur quod qualis sit ille motus. et deinde qualis sit motor a quo procedit et quale sit mobile illius et hec est tota intentio huius octauis.

Sciendum secundo. quod licet in predicta diuisione sint quinque membra tamen reduci possunt ad diuisionem bimedietatis quod vel omnia sunt unum dispositio vel plura. Item si primum hoc est tripliciter. vel omnia semper quiescunt. et sic ē primum membrum. vel omnia semper mouentur. et sic ē secundum membrum. vel omnia quicquid mouentur et quicquid quiescunt. et sic ē quartum. Si plura dispositio non hoc est dupliciter. vel variis finibus duas dispositiones tamen. et sic est tertium membrum. vel finem tres. et sic ē quintum membrum et notanter in hoc quinto dicitur quidam esse immobilia et non quiescibilia quia solus illud dicitur quiescere quod natum est moueri sed immobile dicitur tamen de illo quod natum est moueri et non mouet quod de non mobili simpliciter et inter ista membra solum istud quantum veritate continet. id adcludendum ipsum in priori questione reprobabitur tria prima membra et in sequentibus erit reprobatio quarti que ex aliquibus determinandis dependet etcludet quantum tunc sit conclusio prima contra primum membrum. Conclusio prima. Dicere omnia semper quiescere ē irrationabile nec ē a philosopho natum rati contra hoc disputandum probat philosophus tripliciter. Primo ad sensum manifestum ē aliquid quod moueri modo querere ratione contra iudicia sensus ē infirmitas seu debilitas intellectus ut dicitur in textu. Secundo hoc dicere ē inducere dubitationem de toto ente et inducere errorem contra omnes scientias. quia vel omnes scientie de aliquo motu considerant vel aliquo motu veniunt. igitur etc. Tercio sic nec mathematicus nec aliquis artifex specialis habet disputare contra negantes sua principia sed motum esse principium in physica. quod physicus supponit naturam esse principium motus. et physicus non habet disputare contra ponentes omnia semper quiescere. Conclusio secunda. Dicere omnia semper moueri et nihil quiescere ē irrationabile. sed sit minimum irrationabile quod primum membrum. unde Erastus fuit huius opinionis quod omnia que mouentur semper moueantur quod improbat philosophus primo de motu augmenti per duo exempla.

Octauus liber

Primum est si multitudo guttarum cauere lapidem non oportet. Quia si guttae res mouere aliquid de lapide sed bene qualiter disponit ad cauandum lapidis et tota multitudo cauare vel vltima in virtute dispositionis precedentis.

Secundum exemplum est. Si arbor nascens inter lapides per aliquod tempus diuidat lapides non oportet quod in qualiter parte regis aliquid diuidat sed in qualiter parte aliquid disponit quod in fine percipit. Similiter si aliquid augeat per annum secundum quantitatem digitalem non oportet quod in qualiter parte proportionabilis bilullius anni augeat secundum aliquam partem proportionabilem digitum. Sed non oportet omne quod mouet semper moueri. Secundo idem ostendit in motu alterationis et hoc tripliciter. Primo si aliquid alteratur in aliquo toto tempore quous illud quod alteratur diuisibile sit in infinitum non oportet quod sic diuidatur alteratio quia potest esse alteratio adeo velociter ut omnes partes simul alterentur. ut in congelatione aquae. Secundo cum aliquid sanatur tendit ad sanitatem et non ad aliud. ergo cum ad ipsum peruenit necesse est ipsum quiescere. quia ut dicitur in sexto. mutatio inter contraria non potest esse infinita. Tercio cum lapis induratur non semper continue fit durior sed terminatur ille motus alter fieri durities infinita. ergo illud quod alteratur non semper et continue alteratur. similiter idem probatur de motu locali quia nullus motus violentus perpetue durat. ut habetur primo de celo. ergo non omne quod mouetur semper mouetur. Secundo vniuersum quod corpus habet locum primum sibi naturalem in quo dum est quiescit et a quo non remouetur nisi per violentiam sed manifestum est aliqua corpora naturalia esse in suis locis. Sed manifestum est alia quia quiescere et sic illud membrum est irrationabile quia destruit quietem et naturam. quia natura est principium motus et quietis tamen est minus rationabile quam principium. quia natura per prius est principium motus quam quietis ideo est magis motum membris destruere motum quam sit in primo membro quam destruere quietem. quod fit in secundo.

Conclusio tertia. Irrationabile est dicere omnia que mouent semper moueri. et que quiescunt semper quiescere. probatur dupliciter. primo sicut precedentis quia sensus oppositum iudicat. secundo quia sic dices destruit augmentum quia si ita esset oportet teret augmentum esse infinitum peritatem. etiam destruit motum localem violentum qui non perpetue durat. destruit etiam generationem et corruptionem que habent terminos proprios scilicet esse et non esse. Sed non perpetue durant. Est tamen aduertendum quod Aristoteles in fine huius capituli resumit diuisionem predictam etiam resumit improbari non primum membrum secundum et tertium que tamen satis habetur ex dictis. 16 relinquuntur de quarto et quinto membris. ut in sequenti videbitur.

Rationes ante oppositum. Ad primam patet solutio ex dictis. Ad secundam concedit quod quattuor prima membra sunt irrationabilia et ad id quod dicebat contra quintum iam dictum est. quia immobile et quiescens non conuertuntur. quia immobile habet ut superius ad quiescens. Quoniam igitur et eorum que mouentur alia quidem mouent et mouentur secundum accides. alia autem per seipsa. Secundum accides quidem ut quaecumque in eo quod sunt in mouentibus aut in his que mouentur. et que sunt secundum partem. alia autem per seipsa quaecumque non in eo quod sunt in mouente. aut in his que mouentur in eo quod pars aliqua ipsorum mouetur aut mouetur.

7

vidus
m
leat
geat
onaf
port
cois
d q
ou e
ac n
u ad
com
time
allud
li q
ome
sibi
tut a
e all
man
p p
meof
tedo
merit
lof
opor
vof
ne ha
a ad
refu
ex

ris.
 mobl
 scens
 uent
 cñs
 que
 noli
 ara

Octauus liber

diuisio eorum quod mouentur per se quod sunt mouentia a seipsis ut aiaia. quod a po ab alio ut inaiata. Tercia eorum quod mouentur. quod mouentur secundum naturam. quod a extrinsecum naturam et violente. hac diuisione ostenditur philosophus in his quod se mouent. et in his quod ab alio mouentur. cum enim motus naturalis sit a principio intrinseco operis quod ea quod mouentur a seipsis mouentur naturaliter. ut sunt aiaia quod mouentur ab aiaia. et a principio intrinseco. verum est tamen quod si referatur motus aialis ad elementa. ponentia corpus eius. potest esse secundum naturam et violente. nam si ibi dominetur terra naturaliter mouetur deorsum. et violente sursum. sed si motus ille referatur ad totum aial vel ad totum aiatum in quantum est naturaliter inclinatum ad subseruendum aie sic ille motus est naturalis. quod fit a principio intrinseco actiuo et etiam passiuo.

Sciendum secundo. quod philosophus diuisio repit per in tribus aialium secundum diuersas dispositiones et modos motuum. hoc enim naturaliter flectit brachia anteriora et tibias posterius. equus anteriores tibias flectit posterius et posteriores anterius. et si prius accideret in his tribus hoc fieret violente. In his vero quod ab alio mouentur manifeste repitur philosophus diuisio. nam terra naturaliter mouetur deorsum et violente sursum. et sic patet quod naturale et violentum in omnibus repiuntur quod se mouentur siue a se siue ab alio moueantur. ideo probatur quod in omni motu tam naturali quam violento mouens distinguitur ab eo quod mouetur. ostensum erit sufficienter de omni motu. nam de motu passiuo non fit mentio quod illo modo nihil mouetur nisi ad motum per se alterius. Et est hic aduertendum quod mouens distinguitur a moto secundum definitionem tamen quod diuincta sunt secundum esse mouens et mobile. tamen illius quod mouet et illius quod mouetur rationes formales diuerse sunt. sicut patet de aiaia et corpore. sed mouens distinguitur secundum esse et rationem a mobili. hoc est definitionem quam mouens et mobile sunt separata loco et subiecto. Conclusio prima. Ea quod mouentur violente sunt separata ab eis distinctum secundum esse et definitionem scilicet patet quod violentum dicitur cuius principium est extra non referente viam passio. Conclusio secunda. Ea quod mouentur a seipsis mouentur a motore distincto secundum definitionem tamen patet quod in talibus patet per se mouens est aiaia. et per se semota est corpus. sed hanc rationem sunt diuerse. igitur.

Conclusio tertia. Graua et leuia simplicia in suis motibus naturalibus non mouentur a seipsis. probatur philosophus quod tripliciter. Primo. quod mouere se potest nec ad rationem vite. et est proprium aiaiorum. quod motu et sensu aiatum distinguimus ab inaiato. sed graua et leuia simplicia non sunt aiaia. igitur etc. Secundo. omnes moues seipsum totaliter sibi per se esse causa statim et queris. nam sicut aiaia per suum appetitum incipiunt moueri. ita et querunt. sed graua et leuia simplicia non possunt sibi habere esse causa queris. quod dum sunt extra locum naturalem non querunt nisi ab extrinseco detineantur. ergo non mouentur a seipsis. Tercio sic. irrationabile est dicere ea quod a seipsis mouentur solum moueri adynamam positionis. quod motus illorum non determinatur ab alio sed a seipsis. ideo hoc modo vel illo modo moueri possunt. si graua et leuia mouerentur a seipsis mouerentur secundum plures vias positionis. sed hoc est falsum. Quarto. nullum vere continuum quod est penitus eiusdem dispositionis in omnibus suis partibus mouetur a seipso. sed graua et leuia sunt huiusmodi igitur. Quod patet. quod mouens se habet ad mobile ut agens ad patiens. sed agens est quodammodo diuersum et contrarium passio. ergo ea quod sunt eiusdem dispositionis in se mouere agere non possunt. ideo aiaia quod a seipsis mouentur magis dicuntur practica quam prima propter diuersitatem partium animalis. et sic graua et leuia non mo-

Physicorum

nentur a seipis a quo aut moueantur. patet in questione sequenti.

Ad rōnes Ante oppositiū **Ad p̄mam** dicitur q̄ animā
ta mouentur a seipis per alterū et gratia p̄tis et
nō a se p̄mo **Ad sc̄dam** patet solutio in sequenti questione.

Ed accidit et hec ab aliquo sp̄ moueri fiet autē utiq; ma
nifestū diuidentib; causas. Est autē et in mouentibus
accipe q̄ dicta sunt. Alia q̄dem em̄ extra naturā ip̄oz
motiua sunt. vt vectis nō natura grauis motiuus est. alia ve
ra natura vt actū calidū motiū est potentia calidi. similt̄ autē et in alijs
hui; modi est. Et mobile autē similt̄ natura q̄ potentia quale aut quan
tum aut ubi est cū habeat p̄ncipiū h̄mōi in seip̄o. et nō fm̄ acc̄s. Er̄it
em̄ idē et quantū et quale. sed alteri alteri accidit. et nō fm̄ se existit igit̄
nis itaq; et terra. mouentur ab alio violentia q̄dē cum extra naturā Na
tura autē cum in ip̄oz actu et potentia. Qm̄ autē q̄ et potentia multipl̄
citer dicitur. hec cā est nō esse manifestū a quo h̄mōi mouentur. vt ignis
sursū terra vero deorsū. Est autem potentia aliter addiscens sci
ens. et habens iam sciam et nō p̄siderans. Semp̄ autē cum similt̄ actiū z
passiū sunt. sic aliqū actū q̄d in potentia. vt addiscens ex potentia esse
alterū fit potentia. h̄as em̄ sciam. nō p̄siderans autē potentia est sciens q̄
dammō. sed nō sicut et ante addiscere. Qū autē sic habeat si aliq̄d nō p̄
hibeat opatur et p̄siderat. Aut erit ex p̄radictōe ignorantia. Silt̄ autē
hec se habent et in p̄sics. frigidū em̄ potentia est calidū cū aut fuerit
mutatū iā ignis est. Ardet autē nisi aliq̄d. phibeat et impediāt. Silt̄ ali
q̄d se h̄z et circa graue et leue. Leue em̄ fit ex graui. vt ex aqua aer. hoc
em̄ potētia p̄mū et iā leue et opabit̄ mox nisi aliq̄d. phibeat. Actus at
leuis est alicui esse sursū. Prohibet autē cū in p̄trario loco sit. silt̄ et hoc
se habet in quanto et quali. Et tamē querit̄ hic quare in ip̄oz locū mo
uentur graui et leui. Causa autē est. qz apta nata sunt. et hoc est graui
et leui esse. hoc q̄dē eo q̄ sursū. illud autē eo q̄ deorsū determinatur.
Potentia autē est leue et graue. multipl̄ sicut dictum est. Qūq; em̄ fit
aer aqua. potentia quodā mō est leue. Et tñ aer est adhuc in potētia. Lō
tingit em̄ impeditū nō sursū eē. Sz si auferat̄ ipedimentū agit. z sp̄ sur
sum fit. Silt̄ autē et quale ad actū esset mutat. Hoz em̄ p̄siderat sciens
nisi aliq̄d. phibeat. sustinens autē et phibens mouens est. sicut mouet. ē
autē sicut nō. vt est colūpnas diuells. aut lapides remouens. aut a vase
aquā. Sc̄dm acc̄s em̄ mouet sicut rep̄cussā sphaera nō a pariete mora ē.
sed a p̄ciente. Quod q̄dē igitur nihil hoz ip̄m mouet seip̄m. manife
stum est. sed motus h̄z p̄ncipiū nō monendi neq; faciendi. sed
patiendi. Si igit̄ oīa que mouent̄ a natura mouent̄ aut extra
naturā et violentiā. q̄ et extra naturā oīa a quodā z ab alio. Hoz
autē q̄ natura. itez q̄cūq; a seipis mouent̄ ab aliquo mouentur
et q̄ nō a seipis. vt leuia et graui. aut em̄ a generatōe. z facien/

Octauus liber

teleue et graue. ab impediētia et phibētia soluente. omnia ergo que mouentur ab aliquo mouebuntur.

Querit *Utrum grauiā et leuiā simplicia p se moueant a generāte. et p accūs a remouēte. phibēs.* *Arguit pmo q nō. qz gūia et leuiā pnt moueri generāte corrupto. q nō mouent a generāte* *Secūdo sic. mor⁹ naturalē a pncipio intrinseco. s. generās ē extrinsecū genito. igit.* *Tercio. ptingit graue sua grauitate remouere phibēs. vt lapis frangit trabē. cū q grauitas sit p se pncipiū grauis seqd q graue p se mouet a remouēte. phibēs* *In oppositū ē phs in textu*

Sciendū pmo q postq phs. pbauit gūia et leuiā nō moueri a seipis pnt ostēdit a q moueant p q pmitit q sicut mobiliū qdā mouentur fnt naturā et qdā extra naturā. ita ē de mouētib. *Un illa mouēt fnt naturā q suas formas impmunt mobili naturālī susceptiuo ad qd formas naturālī sequūtur tales mor⁹. sicut actu calidū mouet potētia calidū. S. extra naturā mouēt illa q nō impmunt mobili formas naturales ad qd sequūtur naturālī tales motus. sicut cor da arc⁹ mouet sagittā. vñ pz q illud dī violēte moueri cui⁹ mor⁹ ē extra naturalē potētiā ei⁹ sicut gūe cū mouet sursum S. fnt naturā dicunt moueri qnq mouent in ppositos ac⁹ ad qd sunt in potētia fnt naturā ppta. Secūdo pz q ad h q aliq⁹ mor⁹ sit naturalis pz q in ipso mobili sit potētia naturalī ad talē motum neq requir q in se habeat pncipiū actiuū ill⁹ mor⁹. s. sufficit passiuū inclinātū naturālī ad talē motū. Tercio pz q cū oē qd mouet sit in potētia et moueat ab aliq qd ē ac⁹ cū nihil idē fnt idē sit in potētia et in actu seqd q nihil mouet a se p se pmo Sciendū scdō. q fnt phm aliqd dī ē in potētia duplī. s. in potētia essentiali siue ad actū pmi. q ē forma. et in potētia accidentalī siue ad actū scdm q ē opatio pns formā Aliter eū ē in potētia ad scire addiscēs q nō dū hz sciam et ille q habz sciam s. ipa nō vrit Sitr in phisicis aliq aliqd ē in potētia ad calidū qd ē actu frigidū. et aliq illd qd hz formā calidi etia aliter ē in potētia ad leue. illd qd ē actu graue et illd qd hz formā leuis et nō mutet sursum De potētia ar eēntiali nihil reducitur ad actū nisi p pntiā agēt⁹ extrinsecū qd ē tale actu qle ē aliter in potētia. S. de potētia accidentalī aliqd reducitur ad actū p se nisi sit aliqd ipedīens vt hīs habitū scie cōsiderat dū vult nisi dū aliqd ipediat Sitr in pposito qn aliqd nō dū hz formā leuis nō acquirit ipam p seipm. qz de pura potētia nihil p se reducere ad actū. s. opz q fiat i actu p aliq d generās qd ē in actu tale Est qz dās formā dat p se pna ad formā vt sunt mor⁹ et loc⁹ statim cū aliqd hz formā leuis mouet sursum nisi aliqd ipediat. Ex dictis pz q cū qre gūia et leuiā mouent ad ppta loca ē. qz natura gūis ē eē deorsū. et leuis ē eē sursum. **Cōclusio pma.** grauiā et leuiā simplicia de potētia essentiali nō mouent a seipis effectiue seu formālī qnis habent pncipiū materiale illius motus. parz. qz de pura potētia nihil p se reducere ad actū. ergo talia nō mouent a seipis effectiue aut formālī ad formā essentialē. Scdm pz. qz in seipis hnt materiā q naturālī est in potētia ad formā grauis et leuis. **Cōclusio scda.** Grauiā et leuiā simplicia de potētia accidentalī nō mouent a seipis et p se effectiue. s. hnt*

Phylitox

Pncipiū materiale et formale illius motus. pñū pbat p quatuor rōes
pus adductas. Scdm pz. qz in seipis hñt formā ad quā sequunt tales
motus naturales. hñt etiā materiā naturālī inclinātā ad illos motus.

Conclusio tertia. Graua et leuia in potētia accidentalī existentia p se
mouent a generante. z p accūs a remouente phibens. Prīmū patet. qz
dans formā dat oīa p se psequētia ad formā. sz generans graua dat eis
formas. ergo dat eis etiā motus psequētes ad illas formas. ergo effecti
ue et p se mouent a generāte. et nō a seipis. qz a se nō hñt formā grauis z
leuis cū nihil sibi dat formā. Secunda ps pz. qz remouēs phibēs ipm
remouendo nō impñit graui aut leui aliquā formā ad quā per se sequat
talis motus. sz nō mouet p se sed p accūs tm. vñ dñt phs qz ē sile sicut de
motu sphere a pariete repulso. paries em nō impñit aliquē impetum
illi sphere sz iperū impressum a primo pñciente impedit. iō facit reflire
spherā in motū oppositū. z sic mouetur sphaera a pietē p accūs tm. Sed
ptra dicta arguit. qz sicut materia est pncipiū patiēdi ita forma ē pnci
piū agendi. sz cū graue existēs in actu pmo habeat materiā et formā
grauis seqtur qz mouet a se passiue rōe materię et rōe forme actiue. Rel
pondet qz sicut actio et passio bñ sunt idē subiecto. et dñt formālī. ita
idē materiālī fm diuersas habitudines pñt ee pncipiū passiui et etiā acti
ui alicui⁹ mor⁹. Vñ forma grauis et leuis relata ad generās cui⁹ ē
effectus. et virtus pncipata et impressa mobili et pñciata in virtute ge
nerantis vñ bñ est pncipiū actiui motus sub motōe generātis vñ. h
em nō grauitas et leuitas dicunt qñtates motiue. sed forma grauis et
sile leuis accepta fm gradū pprie pñctōis aut relata ad graue. vt act⁹ in
trinsecus est pncipiū passiui mor⁹ ei⁹ p modū inclinātis materiā ad talē
lem motū. et hoc mō intelligit dictū arest orelis qz graua z leuia hñt pñ
cipiū mor⁹. nō qdē mouēdi et faciēdi. sz patiēdi tm. z hoc mō grauitas
et leuitas nō sunt qñtates actiue. sed reducunt ad gen⁹ cause materialis
et aqz dispōes materiā inclinātes ad talē motū. et istā impñctōem. sz qz
nō pñtute ppria sunt pncipia actiua mor⁹ hñt ppter suā materialitātē. sz
em vicine materię pñt sic qz sunt penit⁹ materie immerse nō habentes
eleuatōem supra materiā sufficientē ad hoc qz possint ee pncipiū actiui
alicui⁹ mor⁹. nā oē pncipiū actiui i aliq sup materiā ē eleuatū z hz domi
niū sup materiā. qz agēs nobili⁹ ē et pñstāt⁹ suo passio Vñ oīs aīa ē ele
uata sup materiā suā. iō pñt ee pncipiū actiui alicui⁹ mor⁹ in sua materia

Ad ratorē

Ad pñā dñ qz corrupto generante pñculari
fm subām eius graua et leuia pñt moueri a
pñtute generātis pñculari qz pñseruat in generāte vñ sz corrupto generā
te vñ virtute generātis pñcularis ampli⁹ nō mouent. Ad scdam dñ.
qz mor⁹ naturālī sp ē a pñcipio intrinseco vñ actiui vñ passiui. qz in quibz
et leuibz simplicibz ē solū pncipiū passiui naturālī dispositū ad suos mo
tus. Ad tertiā dñ qz si gñe sua gñitare frāgat trabē mouet se p accūs.
qz sibi accidit inquantū detinet qz sua grauitate frangat detinens. nec p
hoc acqñt sibi aliquā formā ad quā p se sequat ille motus.

¶ Locat⁹ duplī. aut em nō propter seipm est mouens sed

Octauus liber

propter alterz qđ mouet mouens. aut ppter ipm. Et hoc autē
p̄mū post vltimū. aut p̄ plura. vt bacul⁹ mouet lapidē. ⁊ mo-
uetur a manu mora ab hoīe. hoc autē nō ampli⁹ eo qđ ab alio moueatur.
Utraz igit mouere dicim⁹. ⁊ p̄mū et vltimū mouētū s; magis p̄mū
illud em mouet vltimū. s; nō hoc p̄mū. Et sine qđē p̄mo vltimū nō mo-
nebit. Illud autē si nō hoc. vt bacul⁹ nō mouebit nisi moueat ab hoīe.
Si igit necesse ē oē qđ mouet ab aliquo moueri. et aut ab eo qđ mouet. aut
ab alio aut nō. Et si qđē ab alio qđ mouet necesse aliqd eē mouēs qđ nō ab
alio p̄mū. Si at hui⁹ modi p̄mū. nō necesse ē alterz. Impossibile em est
in infinitū abire mouēs ⁊ qđ mouet ab alio ipm. Infinitoz em nō ē aliqđ
qđ p̄mū. si igit oē qđ mouet ab aliqđ mouet. p̄mū at mouēs mouet qđē. nō
ab alio aut. necesse ē ipm a seipso moueri. Ampli⁹ at ⁊ sic ipam hāc eādē
rōem aggredi. Omne em mouēs aliqd qđē mouet et aliqđ. aut em a seip-
so mouēs mouet aut ab alio. vt hō ipē. aut baculo. aut vtr⁹. picit. aut ip-
se. aut lapis quē mouet. Impossibile at ē mouere sine ipso mouēte ⁊ agēte
id qđ mouet. s; et si qđē ipm seipso mouet. nō necesse aliqd ē qđ mouet. Si po-
sit alterz id qđ mouet ē aliqd qđ fm seipm mouebit nō s; dā alio s; seipso.
aut in infinitū abire. Si igit qđ mouet aliqd mouet. necesse stare et nō in
infinitū abire. Si em bacul⁹ mouet. eo qđ mouet a manu et man⁹ mo-
uet baculū. Si at et hāc aliqd mouet et hanc alterz aliqd mouēs. cū itaqz
aliqđ moueat sp̄ alterz. necesse ē pus ipm seipm mouēs. Si igit mouet qđē
h. nō aliqd at mouēs ipm. necesse ipm seipm mouere. Quare et fm hāc rōez
qđ mouet aut mor ab ipso mouēte mouebit. aut venit aliqui in hmoi.

Ad dicta at et sic intenderibz p̄tinget eadē hec. Si em ab eo qđ mo-
uetur. mouet oē qđ mouet. aut hui⁹ rebz existit fm accēs. vt moueat qđ
den qđ mouet nō tñ ppter id qđ mouet ipm aut nō. s; p se. Prīmū qđē
igit si fm fm accēs nō necesse ē moueri qđ mouet. Si at h ē manifestū qđ
p̄tingit aliqui moueri nihil eoz qđ sunt. Nō em necessariū ē accēs. s; p̄-
tingit nō eē. Si igit ponam⁹ possibile eē. nullū ipso possibile accidit. falsum at for-
tassis. Vtrū at ipso possibile ē nō eē. ostēdū em pus ē h. qm necesse ē motū
sp̄ eē. Et rōnabiliter hoc accidit. Tria em necesse ē eē qđ mouet ⁊ mouēs.
et qđ mouet. Qđ qđē igit mouet necesse qđē moueri. Mouere at nō necesse
ē. s; qđ mouet. et mouere et moueri. Comunicat em s; hoc. et fm idē ex-
stans ei qđ mouet. Manifestū at ē in mouētibz fm locū. Tagere em ne-
cesse adinuicē. sicut vsqz ad aliqd. Mouēs at sic vt sit nō qđ mouet imos-
sibile. Qm at videm⁹ vltimū qđ moueri qđē p̄ mor⁹ aut p̄ncipiū nō hz.
qđ mouet qđē ab alio at. s; nō a seipso rōnabile ē. vt nō necariū dicam⁹. ⁊
terciū eē qđ mouet qđē cū sit imobile. Vñ ⁊ Anaxagoras dicit recte in-
tellectū ipso possibile inqens et imixtū eē qm qđē mor⁹ p̄ncipiū ipm facit eē.
sic em vtrqz solū mouebit. cū sit immobilis. ⁊ impabit cū sit imixt⁹. At
vero si nō fm accēs. s; ex necessitate mouet mouēs. nisi aut moueat non-
mouet. necesse ē mouēs si mouet aut moueri. sic fm eandē sp̄m mor⁹. aut
fm alterā. Dico aut qđ aut calefaciēs et ipm calefieri. et sanās sanari. et
ferens ferri aut sanari ferri. ferēs at augeri s; manifestū qm ipso
sibile. optz em vsqz ad indiuidua diuidentē dicere vt si aliqđ

Physicorum

Docet geometrisare. hoc doceri geometrisare idē. aut si pñciat
 pñci fm eundē modū pñctōis. aut sic qdē nō. sed aliud ex alio
 genere. vt qd fert augeri. Noc at augēs alterari ab alio. hoc aut alterās
 fm quēdā moueri motū. s. nec ē stare. Finitū em sunt mor? itez aut re
 flectere. et alterās dicere ferri. idē facere ē. z si mor dicat ferēs ferri. z do
 cens doceri. Manifestū em qd mouet et a supi? mouēte qd mouet oē.
 et magis a pñci mouētū. At uero h impossibile est. Docens em accidit
 addiscere. qz h qdē habere. illd at nō habere sciam necessariū ē. Am
 plius at his magis irrōnale. qm accidit eē oē motiū mobilis qdē ab eo
 qd mouet. mouet oē qd mouet. Erit em mobile sicut si aliqz dicat. qm
 sanatiū z sanās sanabile erit. z edificatiū edificabile. aut mor aut per
 plura Dico at sic. si mobile qdē ab alio ē oē motiū. s. nō fm eundē mo
 tum mobile q mouet pñmū. s. fm altez. vt sanatiū z disciplinatiū. s.
 hoc ascendēs puenit aliqñ ad eandē spēm sicut dixim? pus. Noc qd
 dem igit hoz impossibile. aliud at signētū ē. Incōueniēs em ē alteratiūz
 ex necessitate eē augmētābile. Nō g nec ē sp motū qd mouet ab alio
 et ad hoc qd mouet stabit g. Quare aut a dēscēte mouebit qd mouet
 pus. aut ipm seipm mouebit pus. At uero si optz pñderare vtz. cā mo
 tus sit. z pñcipiū ipm seipm mouēs. aut qd ab alio. illud ois vtiqz ponet
 spm qdē qd p se ē cā. sp pus ē eo qd fm altez. et cū ipm sit. qre hoc cō
 siderandū ē accipitū aliq d pñcipiū si aliqd mouet ipm seipm quō mo
 uet z fm quē motū. Necessē igit oē qd mouet eē diuisibile in sp diuisibi
 lia. Hoc em ostensū ē pus in vltio de natura. q oē qd p se mouet conti
 nuū ē. impossibile igit ē ipm mouēs seipm penitus mouere ipm seipō.
 Totū em ferf vtiqz z ferret fm eandē loci mutatōem vñ cū sit et indi
 uiduū spē et alterabit z alterabit. Quare docebit vtiqz et docebit sil. et
 sanabit et sanabit fm eandē sanitatē. Amplius determinatū est. qz mo
 uetur mobile. Hoc aut est q potētia mouet nō actu. Qd aut ē potētia
 vadit in actū. Est aut mor? actus mobilis pfect? mouēs at iā actu ē. vt
 calefacit calidū z oino generat hñs spēm. Quare sil idē z fm idē calidū
 erit z nō calidū. Sil aut et alioz vñ qd qz quozūcūqz mouēs necesse ē
 habere vñuocū. Hoc qdē igit mouet. illud at mouet ipm seipō mouēs
 qz at nō pñgat ipm seipm mouere sic. vt vtrūqz ab vtroqz moueat.
 ex his manifestū ē. Neqz erit pñm mouēs nullū. si vtrūqz. vtrūqz moue
 bit. Qz em pñm magis ē cā mouēdi qz sequēs. z mouebit magis. Du
 pliciter em mouere erat. aliud qdē qd ab alio mouet ipm aliud at ex seipō
 Proxim? at ē qd longi? ē ab eo qd mouet pñcipio qz mediū. Amplius
 nō nec ē mouēs moueri nisi a seipō fm accūs. Ergo ptra mouet altez
 accipiem? igit pñgere nō mouere. Ergo erit aliud qdē qd mouetur.
 aliud at mouēs imobile. Ampli? nō nec ē mouēs cū mouet ptra motū
 sed aut imobile mouere necesse. aut ipm a seipō moueri. si qdem nec ē
 semp motū esse. Amplius qdē in mouet motū. z mouebitur vtiqz. Qua
 re calefaciens calefit. At uero. neqz pñm ipm. seipm mouen
 tis. neqz vna ps. neqz plures mouebūt ipm seipm vñ quodqz.

Octauus liber

Totū em si mouet ipm a seipo: aut ab aliquo q̄ sunt ipius mo-
uebitur aut totū a toto. si q̄dem igit̄ est mouendo aliquē prem
ipm a seipo. Hoc utiq; erit p̄mū ipm seipm mouens. separati
qdē em hoc qdē mouebit ipm seipm. Totū aut nō iā. si aut totū a toto
mouet fm accūs utiq; mouebunt hec ipa seipa. Quare si nō sunt nece/
ssaria. accipiunt nō mota seip̄ is. Totū igit̄ aliud mouebit cū: immobile
sit aliud aut mouebit. solū em sic possibile est. adhuc ipm mobile esse.
Amplius si q̄dem tota ipa seip̄ am mouet. hec q̄des mouebit ipius. illū
aut mouebitur. ergo a. b. a seipa q̄dem. mouebitur. et ab. a. Qm aut
mouet aliud q̄dem qd̄ mouetur ab alio. aliud aut cū sit immobile. z mo/
uetur hoc q̄dem mouens. aliud aut nihil mouens ipsum seipm mouens
necesse est et immobile esse mouenti aut et adhuc ex eo qd̄ mouet nō mouē
te aut ex necessitate. s; quale euenit Sit em a. mouens qdē immobile autē
b. qd̄ mouet ab a. z mouēs qd̄ est in q̄ c. Nō aut motū qdē a. b. nō mo/
uens aut nullū. Si qdē em p̄ plura. ueniet aliqui in c. sit ergo p̄
vnum solum.

Queritur Utz oē mouēs mouet. **Arguit** p̄mo q̄
sic. qz oīs actio in motu firmat. **Et** oē agēs. z p̄
p̄ns oē mouēs mouet. Scdo sic. actio et passio st̄ idē subiecto. s; oē pa/
tiens mouet. **Et** oē agēs. et p̄ p̄ns oē mouens mouet. In oppositū ē
p̄hs in textu. Pro responsione Sciendū. q̄ post q̄ p̄hs oñdit q̄ oē qd̄
mouet ab alio mouet. p̄ns oñdit q̄ in ordine mouētū deueniendū ē ad
aliquē p̄mū. qd̄ vel ē penitus immobile. vel si mouet nō tū ab alio. s; a seipo
mouet. s; a p̄ncipio intrinseco. p̄ q̄ p̄mittit p̄hs duas suppos̄es q̄ p̄ma ē q̄
mouētū aliud mouet p̄ seipm in p̄tute p̄pria. z nō in q̄tū mouet ab alio.
et sic ab alio nō h̄z p̄tutē mouēdi et aliud mouet nō p̄ seipm. s; in q̄tū ab
alio mouet. vt bacul⁹ mouet lapidē in q̄tū mouet ab hoīe. z hō mouet p̄
seipm. z iō d̄: mouēs p̄mū aliū p̄o scdm. Scda suppos̄ ē q̄ inter dicta mo/
uētū p̄mū mouēs maḡ mouet q̄ scdm. p̄bat p̄hs dupl̄r. p̄mo qz mo/
uens p̄mo mouet scdm z nō eē. scdo qz scdm nō p̄t mouere sine p̄mo a q̄
h̄z p̄tutē mouēdi. s; p̄mū p̄t mouere sine scdo. **Conclusio** p̄ma. In or/
dine mouētū nec ē eēvni p̄mū qd̄ nō mouet ab alio qd̄ itelligit̄ de mouē
te in genere physico. p̄bat p̄hs dupl̄r. qz si oē mouēs moueret ab alio sic
q̄ nullū mouēs moueret nisi p̄ hoc q̄ ab alio moueret. seq̄ret q̄ in mouēs
tū eēt p̄cessus in infinitū. z sic nō eēt dare p̄mū mouēs. z si p̄mum nō
moueat. nō mouet neq; scdm. **Et** vlt̄ tolleret mot⁹. s; hoc ē impossibile. igit̄
Scda rō. qz oē mouēs mouet seipo. i. p̄tute p̄pria vel p̄tute alteri⁹ p̄mo
dū instrumenti. vt hō seipo mouet baculū. z bacul⁹ nō seipo mouet lapidē
sed virtute alterius. sed in mouentib; et motis deueniendū est ad aliquē
mouens qd̄ mouet seipm. qz nō oīe mouens est secundariū siue instrum̄
mentū tale. igit̄ in ordine mouentū est aliquod mouēs quod nō mo/
uetur ab alio. et sic vel est immobile vel solū a seipo mouet. **Conclusio**
scda. si in ordine mouētū dabile sit vni qd̄ nō mouet ab alio. s; a seipo.
quod est p̄mum mouens in genere physico. tamen necesse est dare p̄tes

Physicorum

ter illud vñū mouens qđ nō mouet nec a se nec ab alio. pbat. qz si dē mo-
uens moueret p hoc q mouet vel moueri sibi conuenit p accidēs cū mo-
uet vel p se. nō pē dici p mū triplici rōe. Prima rō est. illud qđ est p acci-
dens pē nō esse. q si mouēs mouet p accūs pē nō moueri. et vltra si non
plus moueat vel adhuc mouebit. et sic non mouet per hoc q mouet. vel
nō mouebit. et sic vniuersaliter destruitur mor. igit. Secda rō. qñcūqz dua
sibīnuicē accidūt. si vñū repiat sine alio ita et alterū sine illo. dñ tñ vtrūqz
vtrūqz accidat qđ dī p pē materiā z formā. z p pē sbām et accūs. q si moue-
re et moueri sibīnuicē accidāt. cū moueri siue mouere repiat vt lapis ita
mouet ab alio qđ nō mouet sequit q mouere repit in aliq sine moueri. et
p pñs si mouere et moueri sibīnuicē accidūt possum dare pñmū imobi-
le. Tercia rō pēz p testimoniu anaxa. q ponit intellectū agēre vt oia mo-
ueret z oibz impararet. q nō pē dici pñmū mēbrū diuisionis. s. q moues-
re et moueri pñgant p accūs nec pē dici scdm. qz vel pñmū mouēs mo-
ueret et moueret fm eadē spēm motus vel fm vñā moueret et fm aliā
moueret. nō pñmū. qz tūc descēdendo ad spēm specialissimā segrēt q do-
cens grāmaticā addisceret grāmaticā. et sanans sanaret et pñcēs pñces
ref. nā de rōne docētis est habere sciam quā docet. et de rōne addiscētis ē
nō habere eadē sciam mō impossibile est eūdē sil habere z nō habere eandē
sciam. Itē nihil mouet nisi fm q ē in actu et nihil mouet nisi fm q ē po-
tētia. s. impossibile ē idē subiectū fm idē esse in actu et i potētia. q impossibile
est idē mouere et moueri p se fm eandē spēm mot. nec pē dici q mouēs
moueat fm eandē spēm motus et fm aliā moueat. qz cū non sint infinitē
spēs mot. sequit q tandē deueniret ad aliqđ mouēs qđ nō mouebit fm
aliquā spēm motus. et sic erit mouēs imobile qđ erat intentū. Et si dicat
q qñ deficiūt oēs spēs motus fiet reditus ad vñā pñs acceptā p modū
circularōis. Contra hoc replicat pñs qz idē est sic dicere ac si diceretur
idē moueri et mouere fm eandē spēm motus qz vt pñs dētm est pñmū
mouens magis mouet q scdm et ita vltimū magis mouet in pñte pñ-
mū q pñā et tūc sic dō pñmū mouens moueret eadē spēm motus q ali-
qd aliud moueret. q moueret et moueret fm eadē spēm motus et sic idē
esset ac si diceret docēs addiscere et sanās sanari et sic de alijs z ista cōtra
sunt impossibilia. q in ordine mouētū dabile est vñm pñmū qđ non mo-
uetur nec a se nec ab alio.

Ad rōnes An oppositū. Ad pñā dī q oīs actio firmat
in motu vel accipiēdo motū vt ē actus entis pfe-
cti vel vt est actus entis ipfecti. s. mobilis. Et qz ipm format in motu q
est act. entis pfecti. s. mouētis nō oī q talis actio firmit. Sicut ad secū-
dam dicit. q actio z passio sunt idē subiecto sed illud subiectū est mor. q
est i mobili z nō i mouēte z intelligēdū est de actōe trāsente in alterum.
Omne ergo qđ a b. c. ipm seipm mouet. s. si aufero c. a. b.
ipm seipm mouebit. a quidē ē mouēs. b vero qđ mouet. c. at nō mouebit
ipm seipm. neqz penitus mouebit. At vero neqz b. c. mouebit ipm seipm
sine a. b. mouet in eo qđ mouet ab alio. nō qz a. b. supiū pre aliq. a. b. qñ
solū seipm mouet. Necesse itaqz ipm seipm mouens habere mouēs imo-

Octauus liber

bile aut et quod mouetur nihil aut mouens ex necessitate. *Contraria autem*
utraq; ab inuicem aut ab altero alterum. Siquidem igitur primum est mo-
 uens. Quod enim mouet primum necessarium est esse. manifestum est. qd totus
 ipm seipm mouet. no eo qd ipius aliquid huius sit. ut ipius seipm moue-
 at. sed totum mouet ipsum seipsum. Notum autem et mouens et qd ipius ali-
 quid est mouens et aliquid motum. No ei totum mouet neq; totum mouet s; mouet
 quidam a. b. aut mouet eum. Si. c. ab ipso. b. no ia impossibile est. Dubitandum
 autem h; si auferat aliquid qd ab ipso. a. si primum mouens quidem immobile autem
 aut ab ipso. b. quid mouet. Reliqua vero ipi? a mouebit. Reliq; autem ipius
 b. mouebit. Si enim hoc non verum erit que primo mouetur a seipso que est
 a. b. Remota enim ab. a. b. adhuc mouebit seipsam reliqua. a. b. Aut potest
 etiam quidem nihil prohibet utriusq; aut alterum quod mouet diuisibile esse actu
 aut indiuisibile. Si autem diuidatur non adhuc esse habet eadem potentia. Qua-
 re nihil prohibet ex indiuisibilib; potentia primum esse unum. Manifestum
 igitur ex his est quoniam primum mouens immobile. Siue enim mori sciet quod
 mouetur ab aliquo aut motum ad immobile primum. siue in quod mouetur qui-
 dem. ipm aut seipm mouens et stans utrobique accidit primum mouens in
 omnibus esse motus immobile.

Queritur Utrum omne mouens seipm sit diuisibile in parte per se mo-
 uente et per se mota. Arguitur primo non quia ce-
 lum mouet seipm et tamen non est sic diuisibile igitur etc. Secundo sic hoc est mo-
 uens seipm et tamen non sic diuiditur. cum autem sit tota in toto et tota in qualibet
 eius parte. In oppositum est philosophus in textu. Pro responsione Sciendum. qd
 postquam philosophus probauit qd i ordine mouentium et mobilium non est pedere i infini-
 tum sed deueniendum est ad aliquod primum mouens quod vel est immobile vel so-
 lum mouet a seipso. Consequenter ostendit qd licet primum mouens philosophi-
 moueat a seipso tamen primum mouens simpliciter est immobile ad minus per se
 quia oportet quod dicat mouere seipsum totum licet dicat mouere seipm tamen est dare p-
 tem mouere immobilem et preper se mota quod non mouet et sic totum non est p-
 mum mouens s; illa pars quod mouet. *Conclusio* Mouens seipsum est diuisi-
 bile in partem per se mouentem immobilem et preper se mota. probatur conclusio.
 quia si aliquid primo moueat seipsum vel totum primo mouet totum vel una
 pars alia parte reciproce vel quilibet pars seipsam vel una pars mouet eam et alia
 tamen mouet nec oportet in illa diuisione ponere qd totum mouet preper se vel p-
 totum quia reprobatur primo et tertio membris satis reprobatur ista duo. primum
 enim non potest mouere totum nec contra nisi una pars moueat seipsam. unde
 qd totum non primo moueat totum. probatur sic primo. quia cum idem sit actus numero
 mouentis et mobilis si totum primo et per se moueat totum idem finem eundem
 motum numero moueret et moueretur puta idem finem eandem sanitatem san-
 naret et sanaretur et idem finem eandem scientiam doceret et doceretur quod est incon-
 ueniens. quia mouens et motum quando habet oppositum. non si aliquid mouet et mo-
 ueat oportet qd sit alius motus numero quo mouet et quo mouetur sicut
 est alius actus numero quo baculus mouet lapidem et quo mouetur a ma-
 nu. Secundo. omne mobile mouetur finem in potentia. ergo cum nihil seipsum
 reducat de potentia ad actum oportet mouens esse in actu quodammodo
 finem id ad quod mouet mobile et ad quod mobile est in potentia s; nihil finem

Physicorum

Idem est in actu & in potentia. ergo nullū totū primo mouet seipm & sic
nō pōt dici primū membrū. nec potest dici scdm. Primo si veracq pars
moueat aliā & cōliter ab aliā moueat vna nō erit magis mouens q̄ aliā
et cum p̄mū mouens magis moueat q̄ scdm ibi nō esset dare primū mo-
uens. ergo neq̄ scdm et p̄ p̄ns mouens seipm nō erit p̄p̄nquius primū
principio motus q̄ id qd mouetur ab aliō et tñ prius dicebatur q̄ mo-
uens seipm est prius in ordine mobiliū. Scdo si mouentis seipm ps quz
mouet aliā moueat mouere nō p̄t sibi puenire nisi p̄ acc̄is qz si p̄ se sibi cō-
ueniret tñc nō moueret p̄ h̄ q̄ moueretur. Quod at mouet p̄ h̄ q̄ mouet
virtutem mouendi habet ab aliō tantū. Et ita sequeretur q̄ idē. p̄ se eodem
motu moueret & moueret qd improbatū est. si ergo ps mouens moueat
p̄ se ab aliā hoc puenit sibi p̄ acc̄is q̄ potest nō esse & sic mouentis seipm
vna pars erit mouens tñ et aliā mota tñ. Tercio si mouentis seipsum
pars q̄ mouet ab aliō moueatur sic q̄ nō moueat nisi inq̄ntū mouet. cuz
moueri sibi pueniat p̄ acc̄is & sic posset nō moueri sequitur q̄ poterit nō
mouere. q̄ penitus tolleretur motus. Quarto qz sequeretur q̄ idē moue-
ret & moueret finē eūdem motū. vt dictū est. Nec p̄t dici tertū membrū
qz si aliq̄d totū moueat seipm vel mouere sibi puenit rōne alicuius priā
q̄ mouet seipsaz et tunc totū nō erit mouēs seipm sed illa ps sola. vel sibi
puenit rōne totius & sic nullū p̄t puenit mouere se nisi p̄ acc̄is qre cuz in
ipso toto sit aliq̄ ps q̄ moueat & aliq̄ q̄ moueatur cū illa q̄ mouet nō mo-
ueat se nisi p̄ acc̄is sequit̄ q̄ est p̄ se imobilis. Scdo si mouētis seipm
q̄liter ps moueat seipsam seq̄t̄ q̄ ipsum totū nō esset p̄mū mouēs seipm
ergo vna pars tñ & cū nullū totū moueat p̄mo seipsuz. vt dictū est opoz
rebit in illa parte dare vnā partē que moueat & nō moueat & sic esset p̄ce-
dere in infinitū. ergo tertium membrū impossibile. Sz obiceretur p̄ra hoc
qd dictū est q̄ in mouēte seipsum est dare p̄t mouēte p̄ se imobilez et
partē p̄ se motā q̄ nō mouet. nā aīal mouet seipsū et tñ pars mota mo-
uet vt nervi & musculi q̄b̄ mediantibz aīa mouet corpus. Dicit̄ are-
storeles. q̄ licet in aliquo mouente sint tres partes mō predicto tñ in pri-
mo mouente seipm sunt due tñ. quaz vna mouet tantū & aliā tñ mouet
sic q̄ nō mouet nisi p̄ acc̄is. Probat̄ qz def totū a. b. c. mouēs seipm. & a
moueat tñ. c. moueatur tñ et b. moueat & moueatur tunc remoto ipso c
adhuc. a. b. mouebit seipsū quare hoc totum a. b. c. non erat primū mo-
uens seipsū sed hoc totum. a. b. cuius pars mouens non mouetur nec
motā mouet. ergo in primo mouente seipsuz sunt tñ due partes sup̄ die-
te. Sed obiceretur q̄ licet in celo qd est indiuisibile finē naturam. nec
motor est extensus ad extensionem mobilis datur primū mouens seipm
et etiam in aīalibus imperfectis vbi pars mouens est diuisibilis sicut et
mobile videtur q̄ non possit dari primū mouens seipm. nā pars a toto
diuisa adhuc mouet seipsam et cū sit prior toto et diuisibilis in infinitum
ibi nullo modo potest accipi primū mouens seipsū. Dicendum q̄ in
talibus est tantū vnum primū mouens finē actum sed sunt plura finē po-
tentiam. Ultra dicitur. q̄ licet in talibus mobile sit diuisibile in infinitū
tamen inq̄ntum naturale sibi repugnat. quia
quelibet pars mouentis naturalis ad exercitium sui operis in matē

Octauus liber

ita requirit debita quantitatē a qua si deficiat nō plus habebit suā opatiōem in tali materia. Et si querat cū ex mouente et moto fiat quodāmodo vñū qualiter in mouente seipm se habeant ille pres. Respōdet pñus qd ex ipis nō fit vñū p trinitate qz mouēs et motū nō possunt ēē vñiformis dispōis s; fit vñū p pñctū qd pñgit dupl. vel ambo sunt corpa. z sic mutuo se tangūt vel mouēs est incorporeū et motū est corpus z sic parq mouens tangit prem motū tactu pñctis tān. Cōclūsiō scda Necessē est pñmū mouēs esse immobile ad minus p se. pñz qz in mouentib; cū non sit pcedere i infinitū deueniendū est ad aliqd pñmū mouēs qd ē pñmū immobile et sic habet intētiū vel ad id qd mouet tñ nō ab alio sed a seipso sed in mouēte seipm est dabilis ps q pñmo mouet z est immobilis p se. In ordine mouentū necesse est pñmū mouens esse immobile p se.

Ad rōnes an oppositiū Ad pñmā dr. q h caput celū p aggregato ex corpe celesti et intelligētia mouēte et hoc mō diuisibile est in pñe mouēte tñ z pñe q tñ mouet z nō debet inteligi de pñib; qñtitatib; ipsius mobilis z sūt dicit ad secundam.

Quoniā at optet sp motū ēē et nō deficere. necessariū ē aliqd ēē qd pñmū mouet Sive q vñū sit siue plura. z pñmū mouēs immobile ē. Vñūq; qz qdē igit ppetuū ēē immobilū mouentū qdē nñhil ad eā q nñc rōez. Qñ at necariū est ēē aliqd immobile qdē ipm ab oi extērius mutatiōe et simpliciter z pñ accēs motūū at alteri. manifestū est pñderātib; sic sit at si aliq; velit in qbusdā pñgens ēē. vt et sit aliqñ et nō sit sine generatiōe et corruptiōe. Fortassis em necariū est. si aliqd ipñibile aliqñ qdēz est. aliqñ at nō sine mutatiōe aliqñ qdē esse aliqñ quidē nō esse oē tale. Et pñcipioz immobilū quidē morioz at qdā aliqñ quidē ēē aliqñ aut nō ēē pñgit z hoc. S; nequa; oia possibile est. Manifestū autē est q cā qdā ipa seipā mouentib; inest. ipius qd est aliqñ quidē ēē. aliqñ autē non ēē. Ipñ qdē em seipm mouens necē est oēm magnitudinē habere. si nñ hñ mouet impñbile Mouens at neq; vñā necessitas ē ex dcis. Ipñ igit quod est alia qdē fieri. alia vero corripī. z hoc pñmū nulla cā est imobiliū quidē nō sp aut entū. neq; ipoz qdē sp hoc mouentūz. hōz at altera ipius em sp z pñmū. neq; vñūq; qz ipoz cā neq; oia. hec em quidē sic se habere sp et ex necitate est. oia autē infinita z non sunt simul oia entia.

Manifestū igit est q qñis multes pñcipia quedā immobilū quidē. mouētū at et multa ipa seipā mouētū corripant. alia vero fiant. z hoc qdē immobile sit. Aliud vero mouet. alterū autē hoc. Sed nihilominus est aliqd quid qd pñnet z hoc extra vñūq; qz qd est cā eius qd est alia ēē. alia vero nō z pñmū mutatiōis qz et hoc quidē hñ. hec at alijs causa mora fit.

Siquē igit ppetuus motus est. ppetuū erit z mouens. pñmū. si vñū si vero plura. plura et ppetua. Vñū autē magis et multa. z finita qñ. infinita et oportet ex pñtūre. Qñdem autē accidentib; sp finita magis accipiens dr. z hñ et que sunt natura oportet finitū z melius. si pñgit esse magis sufficiens aut et si vñū qd pñmū immobilū ppetuum cū sit erit pñmū pñz alijs motus Manifestum igitur ex hñ est q necesse est aliquod vñū et ppetuum pñmū mouens. Oñtūm est enim quoniā necesse

Physicorum

est semp motum esse et continuū esse. et namq; qđ semp continuū. qđ autem
 sequenter nō est primum. Atvero si primum vnus est. vnus autē si ab
 vno mouente et vni⁹ qđ mouet. Si em̄ qđdā aliud et aliud mouebit. non
 primum totus motus. sed sequēter. Itē ex his sciet vtrūq; aliqđ esse aliqđ
 p̄mū mouēs imobile. Et iterū p̄siderās p̄ncipia mouentū. esse qđdem igit
 qđdā eorū que sunt. qđ aliqui qđdem mouētur. aliqui autē qđscūt. Manifestus
 est et ppter hoc manifestū factū est. qm̄ neq; oīa mouent. neq; oīa qđscūt. ne
 qđalia semp mouent. alia semp qđscūt. Que nāq; sunt vtrōq; et potētiā
 sunt hūc et illuc qđ est aliqñ qđdem moueri. aliqui vero qđscere demonstrat de
 his. Qm̄ autē hūc et illuc manifesta sunt. volum⁹ autē demonstrare et duorū vtrū
 qđ nāq; qm̄ sunt alia qđdem semp imobilia. alia autē que semp mouent. P̄
 cedentes autē in hoc et pponentes omne qđ mouet ab aliquo moueri. et hoc
 esset aut imobile. aut qđ mouet. et qđ mouet aut a seipso. aut ab alio. sem
 per deuenimus in hoc accipe. qm̄ eorū qđ mouent est p̄ncipiū qđ mouet qđ
 dem qđ ipm̄ seipsum mouet. omnū autē imobile. Videm⁹ em̄ et manifestū
 esse hūc et illuc que mouent ipsa seipsa. vt aīatoz et aīalū genus. Hoc autē et op̄
 monē obulerūt ne forte p̄tingat motū fieri cū non sit omnino ppter id qđ in
 his videm⁹ hoc p̄tingere. Immobilia em̄ cū sint aliqui mouētur iterum si
 cur viderur. Hoc autē op̄ accipe qm̄ p̄m vniū motū ipsa mouent et qđ p̄m
 hūc et illuc p̄ue. Nō em̄ ex seipso est cā. sed insunt alij motus natura et aīalibz
 p̄m quos nō mouētur p seipsa vt augmentū et decrementū et respiratio qđ
 bus mouet aīalū vniūq; quiescēs. cū nō mouet a seipso motū. Horum
 gūt cā p̄tens et multa eorū. qđ insunt aut intrāt tñ ppter respiratoz aeris
 et quorū dā alimentū cā est dum coquit qđdē em̄ dormiunt. Disgregatō
 autē surgit. et mouet seipsa cum p̄mū p̄ncipiū extra sit. vnde nō semp mo
 uent primum a se ipsis. Aliud em̄ est mouēs ipm̄ in oībz qđ mouet et mu
 tans et vniūq; mouentū seipm̄. In oībz autē his mouet p̄mū mouēs. et
 est cā ipm̄ seipm̄ mouendi a seipso p̄m accūs cū. mutat cū locum corpus
 Quare em̄ et qđ in corpore existens et necessario mouēs seipm̄. Et qđ est
 scire. qđ si aliqđ est imobilū qđdē mouentū aut et ipsoz qđ p̄m accūs mouent
 impossibile est primum motū mouere. Quare si necesse est quidē primum eē
 motū esse oportet aliqđ p̄mū mouēs imobile et nō p̄m accūs. si deier sicut
 diximus in his qđ sunt esse incessabilis qđdem et immortalis motus. et manere
 ens ipm̄ in seipso et in eodē p̄ncipio em̄ manente necesse et omne manere qđ
 primum est ad p̄ncipiū. Nō est autē idē moueri p̄m accūs a seipso et ab alio
 ro. Ab altero qđdē em̄ inest et eorū qđ sunt in celo qđbus dā p̄ncipis quecunq;
 p̄m plures ferūtur motus. alterz autē corruptibilibz solū. Atvero si aliqđ
 est semp hūc et illuc mouēs qđdē imobile aut ipm̄ et ppetuū necesse est et p̄mū
 qđ mouet ab ipso ppetuū esse. Hoc autē est manifestus qđdē et ex eo qđ nō est
 possibile aliter generatōem et corruptōem et mutatōem alij s. nisi aliqđ mo
 ueat qđ moueat. Immobile qđdē em̄ eūdē semp mouebit eodē mō et vniū
 motū velud nūq; ipm̄ mutans ad id qđ mouet. Nō autē mouet ab eo qđ
 mouet qđdē. moro autē ab imobili iam ppter id qđ aliter et aliter se hz ad res
 non eūdē mot⁹ erit cā. sed ppter id qđ in p̄rarijs locis aut sp̄bz sunt cō
 grarie exhibebit motū vniūq; alioz. et aliqui quidē qđscēs. aliqui autē motū.
 Manifestū igit factū est ex dictis. et qđ p̄m p̄ncipia dubitabim⁹. Qm̄

Octauus liber.

igitur non omnia aut quiescent aut mouentur aut alia quodam semper mouentur. alia vero semper quiescent. Sed quidam aliqui quidem. aliqui autem non. Huius enim causa manifesta nunc est. quoniam illa quidem ab immobili mouentur perpetuo unde semper mutantur. alia vero ab eo quod mouetur et mutato. quare et hoc necessarium est manifestari. Immobile autem sicut dictum est. sic simpliciter et similiter et in eodem prima habens unum et simplicem mouebit motum

Queritur utrum necesse sit esse unum primum mouens perpetuum et immobile per se et per accidens. Arguitur primo quod non. quia quicquid per virtutem inferioris per superioris. sed aliqua mouentia mouent seipsa. primum per mouere seipsum. Secundo sic. primum mouens intelligitur et vultur cuius sit intellectus nature. ergo ab intelligibili et appetibili mouetur. quare non est penitus immobile. Tercio sic. melius est entia perfectiora et meliora multis multiplicari quam imperfectiora. ergo cum sint plura secunda mouentia que sunt minus per secula videtur quod debeant esse plura prima mouentia. In oppositum est probatum in tertio. Pro responsione. Sciendum quod postquam probatum ostendit de motu in primum quod semper fuit et semper erit. et quod omne quod mouetur ab alio mouetur. Deinde quod in his que ab alio mouentur non est procedere in infinitum. sed deueniens dum est ad aliquod immobile quod non mouetur ab alio. Et postremo quod in mouente seipsum una pars est immobilis. et sic ubique accidit esse unum primum mouens immobile. consequenter quod in mouente seipsum in his pars mouens sit immobilis per se. quod si mouetur per accidens restat ostendere quod sit aliquid primum mouens immobile tam per se quam per accidens perpetuum et unum tantum. Ex quo sequitur quod est unum primum mobile quod semper mouetur. et ita est unum primum motus primum et perpetuum. Quo probato de motu strabit quartum in eorum unius diuisionis predicte esse falsum. quo dicebatur quod omnia quod mouentur et quod quiescant. etiam erant probate due partes quantum in eis illius diuisionis. et tertia pars est per se manifesta et superius probata. scilicet quod aliqui quod mouentur et quod quiescant. hoc etiam ostensum patet modo quod motus perpetuus.

Conclusio prima. Necesse est esse aliquod mouens perpetuum et immobile per se et per accidens. quod est tantum unum. Prima pars patet. quia mouentia seipsa que circa nos sunt videlicet aia. quod sunt et quod non sunt. generantur et corrumpuntur. generationis et corruptionis est aliquid cum omne quod mouetur habeat causam sui motus aliam a se ipsa. quia generationes et corruptiones eorum perpetuantur. sicut propter generationes et corruptiones ponitur aliquid cum ab eis distinctum. ita propter perpetuitatem generationum oportet esse aliquam causam que non preesse aliquid eorum quod quod sunt et quod non sunt. quia effectus perpetui oportet causam esse perpetuam. nec talis causa preesse plura eorum sibi succedere. quia quod talia sunt infinita. nec finitum sunt. sed unum effectus ex infinitis causis dependere non potest. Etiam cause que simul non sunt non preesse directe cause unum effectus. sed causa que simul non sunt una possit disponere ad effectum et alia complere. igitur oportet esse aliquid mouens primum et perpetuum quod sit causa perpetuitatis generationum et corruptionum omnium que quod sunt et quod non sunt. quod sua sponte et perpetuitate primum generat et corrumpit. et motus inferiorum inferiorum quod quod sunt et quod non sunt. Est secunda pars patet. quia in mouente seipsa est pars mouens que mouetur per accidens ad motum totum et non seipsa in eadem disponere ad mouendum. ideo talia non seipsa mouentur. sed quod quiescant. que eorum illud mouens perpetuum quod est causa perpetua motus esse immobile per se et per accidens. Tercia pars patet. scilicet quod tale mouens

Physicorum

sic vñū tñ. qz sicut rōnabilis est ponere mouētia finita q̄ infīnīta, ita rō
 nabilis est existimare p̄mū mouēs esse vñū q̄ plura. qz meli⁹ salua p̄p̄e
 ritas z continuatio generatōis z corruptōis rerū p̄ vñū motore īmobilē q̄
 p̄ plures. scđo licz mor⁹ inferiores p̄petuent p̄ successiōē plurius motū. tñ
 op̄z esse vñū motū p̄petuū q̄ sit p̄tinuus sub quo p̄tineat alij motus q̄
 incipiūt z deficiūt. sed vnus motus p̄tinu⁹ est vñ⁹ mobilis z ab vno mo
 tore tñ. ergo p̄mū mouens est vñū tñ. ¶ Conclusio secūda. Necesse ē
 esse vñū p̄mū motū z p̄tinuū. Patz. qz est vnicus p̄m⁹ motor īmobilis et
 p̄petu⁹. ē est vnus p̄m⁹ motus p̄tinu⁹ z p̄petu⁹. Et si arguat. Aresto.
 ex p̄petuitate motus p̄clūit p̄petuitatem p̄mi motoris nūc aut ex p̄petui
 rate p̄mi motoris p̄cludit p̄petuitatē p̄mi motus. z sic videtur esse circū
 latio. Dicit q̄ ex p̄petuitate motus in p̄muni p̄bata in p̄ncipio huius li
 bri Aresto. p̄cludit p̄petuitatē vnus p̄mi motoris. Et hoc ostenso in
 fert ex illo q̄ oportz q̄ in ordine motū sit vnus z p̄petuus motus īmedia
 te. p̄cedens ab alio motore p̄petuo. z hoc iterū p̄cludi potest ex p̄te mos
 tuū qui q̄qz sunt z q̄qz non sunt quos op̄z p̄meri ab aliquo vno motu
 p̄tinuo z p̄petuo. qui q̄dē motus p̄pter diuersitatē quā habet in suis p̄tib⁹
 p̄m aspectū ad nos est cā. quare determinato tpe incipiāt generatōes z cor
 ruptōes z determinato tpe deficiāt. sed qz est a motore īmobili semp vno
 z eodē mō se hñt est cā īdeficiēte generatōnū z corruptōnū. Ex istis p̄z
 q̄re aliqd sp̄ mouet z est aliquid qd semp mouet. qz scz motor est p̄petu⁹
 et p̄petuus īmobilis. ideo semp manet in eadem dispōne ad motū. Secū
 do p̄z. q̄re qdā q̄qz mouent z q̄qz nō. qz qdā sunt que mouendo mouēt
 p̄ accūs. ideo nō se hñt in eadē dispōne ad motū. ideo nō sp̄ mouēt nec sua
 mobilia semp mouent. p̄ter etiā ostendi p̄clusio q̄ in ordine entū est aliquid
 qd est in potentia tñ. cui solum p̄uenit moueri. z aliud qd est q̄qz in potē
 tia z q̄qz in actu. cui p̄uenit q̄qz mouere z q̄qz moueri. ē est aliqd qd
 est purus actus cui semp p̄uenit mouere nō moueri. z sic p̄z q̄ntū mēbrū
 Ideo q̄ntum mēbrū diuisionis p̄us posite est verum.

Ad rōnes Ad p̄mā dī. q̄ qd p̄fectōis p̄tētus inferiēz
 p̄tē sup̄ior. s̄z moueri nō ē p̄fectōem. ideo nō oz
 q̄ si p̄ueniat secūdo moueri q̄ p̄ueniat p̄mo. s̄z mouere ē p̄fectōem nō tñ
 essentialē. ideo p̄tē p̄uenire p̄mo moueri. nō tñ semp mouebit. vt tenem⁹ p̄
 fidē. Ad scđam dī. q̄ p̄mū mouēs nō accipit sciam a reb⁹. sicut nos fā
 cimus. ideo nō mouet ab intelligibili z appetibili. Itē intelligere z appete
 re nō sunt mor⁹ p̄p̄ie dicti. Ad terciā dī. q̄ pluralitas entū etusde sp̄ci
 solū est ex eo. qz illa q̄ in vno indiuiduo p̄petuari nō p̄tē p̄petuari ēm suc
 cessiōē pluriū indiuiduoz vel p̄pter hoc. qz vñū indiuiduū sine alijs debi
 te p̄plere nō p̄tē op̄atōem sp̄ci. z q̄ nō sunt p̄petua importat īmp̄fectōem.
 ideo pluralitas in talib⁹ īmp̄fectōem importat.

¶ Altero aliud facientib⁹ p̄ncipiū magis erit de his mani
 festum. Considerandum ēn est vtrum aliquem motum cōtingit esse cō
 tinuū aut nō. et si p̄tingit q̄s hic z q̄s p̄m⁹ est motu⁹. Manifestū autē q̄
 si qdē necariū ē sp̄ motū ēē p̄m⁹ aut h̄ z p̄tinu⁹. qz p̄mū p̄tinuū mouēs
 mouet ip̄m motū. necariū est vñū z eūdem esse z continuū z p̄tinuū.

Octauus liber.

Tribus autem existentibus modis alio quidem secundum magnitudinem et alio secundum partem
 onem, et quodam secundum locum que vocamus loci mutationem hunc necessarium est primum
 esse, impossibile enim est augmentum esse alteratione non persistente. Quod aug-
 mentum est quodam tantum sicut augmentatum est autem tantum dissimili. Primum enim ali-
 mentum dicitur per ratio. Ad id autem omne factum sicut simili. Necessarium est igitur altera-
 tionem in per ratio esse mutationem. Alio vero si alterabitur indigebit esse alterans
 et agens ex potentia calido actu calido. Manifestum igitur quod mouens non sicut
 se habet. Sed aliqui quidem prius, aliqui autem longius ei quod alterat. Hoc autem sicut
 ne loci mutatione non contingit esse, si ergo necessarium est semper motum esse, necessarium est
 et loci mutationem semper esse primum motum. Et in loci mutatione sicut alia quod
 dem prima alia vero posteriora prima. Amplius autem omnium passionum primum
 primum densitas et raritas. Et graue namque et leue, et molle et durum, et calidum et fri-
 gidum, densitates videtur esse et raritates quodam. Densitasque et raritas per gre-
 gatio et disgregatio sunt secundum quod generatio et corruptio est substantiarum. Que
 autem per gregant et disgregant necessarium est secundum locum mutari. Alio vero sed eius quod
 augmentat et decrementum patientis mutat secundum locum magnitudo. Am-
 plius et hunc considerantibus erit manifestum quod loci mutatio prima, primum enim est si-
 cut et in alijs, sic et in motu dicitur vix primum multipharie. Dicitur autem prius
 quo non existente non erit alia, illud vero sine reliquis, et quod secundum substantiam et
 quod tempore. Quare quoniam motum quidem necessarium est esse primum, erit vix co-
 tinue, aut qui primum, aut qui persequenter, magis autem qui primum et dignum est
 primum quod persequenter esse. Dignum autem semper per accipimus in natura esse si pos-
 sibile est, possibile autem est primum esse, monstrabitur autem postea, nunc autem hoc
 supponat, et hunc neque vni alium possibile esse, sed aut loci mutatione. Necessarium
 igitur ratione esse primum, neque vna enim necessitas est, neque augmentari, neque alte-
 rari quod feretur, nam neque fieri aut corrumpi. Porro autem neque vnum contingit nisi
 primum sit, que mouet primum mouens. Adhuc tunc primum perpetuum enim primum
 sit solum mouere secundum hunc. Sed in vno quidem aliquid et habentis generatio-
 nem loci mutationem necessarium est postrema motum esse. Post enim ipsum fieri
 si primum alteratio et augmentum. Sed loci mutatio iam perfectorum motus est.
 Sed alterum necessarium est motum esse secundum loci mutationem prius quod et generatio-
 nis cau-
 sa erit his que sunt non factum, ut generatio eius quod generat. Quoniam videtur
 vix generatio esse prima motum, propter id quod fieri oportet esse primum. Hoc in
 vno quidem quod ter eorum que sunt sic se habet sed alterum necessarium est prius aliquid
 moueri his que sunt, cum et ipsum non factum esse ipso alterum prius. Quoniam igitur
 generatio impossibile est esse primum, omnia enim essent que mouent corrup-
 tibilis manifestum est, quod neque consequentium motum, neque vnus prius est. Dico
 autem persequenter augmentum, postea alterationem et decrementum et corruptio-
 nem. Omnes enim posteriores generatio sunt. Quare si non est generatio pri-
 or loci mutatione, neque aliarum neque vna per mutationem. Omnino autem videtur
 tur quod sit imperfectum et ad principium iens. Quare quod generatio posterioris, na-
 tura prius est. Ultimam autem loci mutatio omnibus inest, quod sunt in generatione.
 Unde alia omnino immobilia sunt viuentium propter indigentiam organum, ut
 plantae et multa genera animalium, perfectus autem inest. Quare si magis inest lo-
 ci mutatio magis comprehendentibus naturam et motus sic prius aliorum
 vix erit secundum substantiam propter hoc. Et quod nequaquam substantiam mutat

Physicorum

qđ mouetur motu in eo qđ fertur. Secūdu cū hūc solū nūq̄ mutat inesse
sicut eius qđ alterat quale. eius aut qđ augēt z decrementū patientis
tum. Maxime aut manifestū est. qz mouens ipm seipsum maxime mo
uet hūc p̄prie. qz fm locū. z etiā dicimus hic esse eoz que mouent z mouen
tū p̄ncipiū z p̄mū in his que mouent ipsum seipsum mouēs. Quod quis
dem igit loci mutatio prima sit. manifestum est. ex his.

Querit utrū motus localis sit p̄mus omnīū motuū. **Ar**
guit p̄mo qz non. qz qualis est ordo motuū talis est ordo
terminoz. cū motus capiant ipm a termino. sed terminus generatiōis ē
p̄or termino motus localis. cū suba p̄or sit accidente. igit zc. Secūdo
sic. in his que generant p̄us est aliqd generari deinde alterari z augeri. et
deinde moueri localiter. ergo motus localis est posterior alijs motibz.

Propositū est p̄bus in textu. ¶ Sciendū p̄mo. qz postq̄ p̄bus ostens
bit qz necesse est esse unū p̄mū motore perpetuū z imobilez. a quo egrediet
vñus p̄mus motus qđ est p̄tinuus z perpetuū. Consequēter inquit qz
qualis sit ille motus. ad cuius inq̄sitōem p̄mo ostendit qz inter oēs mor
loci mutatio prior est. Secūdo ostendit qz inter omnes motus tantum lo
cals potest esse p̄tinuus. z p̄petuus. Tercio ostendit qz inter mor⁹ locales
solus circularis p̄t esse p̄petuus. qđ ostensis habet quis z qualis sit p̄m⁹
motus. ex qđ parebit qle sit p̄mū mouēs z de p̄mo in p̄nci q̄stione videbit

Pro qđ sit conclusio r̄sālis. ¶ Conclusio p̄ma. Motus localis est p̄m⁹
omnīū motuū. Pro cuius p̄batōe supponit p̄bus. qz tū tres sunt motus
scz ad q̄ltatē qđ est alteratio. ad q̄ltatē. vt augmentatio z diminutio. z ad
locū qui ēz loci mutatio. Tūc. p̄bat p̄clusiōe triplr. Primo ex p̄prietate z
ēditiōe motuū. Secūdo ex parte modoz p̄us z posterioris. Et terciō
ex ordine mouentū z mobiliū. Primo. p̄bat sic. nam alteratio est p̄or aug
mentatōe. z motus localis p̄or alteratōe. ergo motus localis est p̄or ceter
is motibz. Maiorē p̄bat. qz augmentatio fit adueniēte nutrimento. qđ p̄m
mo est. dissile z efficit sile. z nō p̄t fieri sile nisi p̄ alteratōem. q̄ augmentatio p̄
supponit alteratōes. Maiorē p̄bat. p̄mo. qz i oī alteratōe p̄o requir̄ alteratō
qđ facit potentia tale actu tale. sed h̄mōi alterans nō semp est in eadē p̄p
pinq̄ritate ad id qđ alterat. qz semp eodem mō alteraret. qđ est falsum. z
ideo efficitur q̄nq̄. p̄pinq̄us z q̄nq̄ longius illi qđ alterat. sed hoc nō fit
sine motu locali. ergo alteratio p̄supponit motum localem. Secūdo alte
ratio fit fm passibiles qualitates inter quas fm antiquos r̄ntas z densi
tas sunt p̄ores. nam alie fm istas distinguūtur. sed raritas z densitas p̄p
eos sunt p̄gregatio z disgregatio. z fm p̄gregatōem z segregatiōem fiūz
generatiōes z corruptiōes substātiar. sed in p̄gregatōe z segregatōe neces
sario est motus localis. ergo motus localis necessario p̄cedit generatiōem
et corruptiōem. que fm eos sunt p̄iores alijs motibz. ¶ Aduertendū
tamen est circa hanc iōnem. qz si attēdatur ordo qualitatum ex parte ma
iore. verum est qz rarum z densuz sunt p̄iores. si vero ex parte agentis cas
lidum z frigidum sunt p̄iores. z non est intelligendi. n̄ qz generatio z cor
ruptio fm veritatem fiāt per congregationem z segregationem. Sed hāc
opūione tanq̄ probabili z nōdum reprobata vñtur p̄bus quā tamen in

Octauus liber

libro de generatiōe reprobat. Aduertendū est tamen q̄ p̄gregatio 2 f̄s
gregatio que sunt corporum existentium in actu sunt motus locales vel si
unt per motum localem sed si capiant p̄o rarefactione 2 cōdensatione sic
nō sunt mot⁹ locales vt dictū ē in quarto nisi forte p̄ accūs sicut augmē
tum 2 decremētū. Scda rō sumit ex p̄e modoz p̄oris 2 posterioris
vñ tripl̄ aliqd̄ dī p̄us altero vno a quo nō p̄uenit subsistēdi p̄na 2 ē
quo nō existente alia nō erūt s̄ ipm̄ p̄t ēē sine alijs. Scdo mō dī p̄us
fm̄ tps̄ q̄ d̄ ē remot⁹ a p̄senti nūc in p̄terito 2 p̄p̄inquis p̄nti nūc in fu
turo. Tercio mō dī p̄us fm̄ subam hoc ē fm̄ p̄fectōez 2 cōplēmentum
sube vt acc⁹ p̄or est potētia 2 p̄fectū p̄us imp̄fecto p̄bat q̄ q̄ mot⁹ local
sit p̄or alijs fm̄ istos tres modos p̄oris. de p̄mo p̄z q̄z nec ē mot⁹ sp̄ ēē.
vt q̄ p̄petuat q̄z sp̄ ē vn⁹ 2 idē mot⁹ vt q̄z sunt infiniti mot⁹ p̄nt se habē
res inter q̄s nō ē mediū s̄ p̄mū ē digni⁹ q̄z p̄tinuū p̄fecti⁹ ē q̄z p̄nt s̄ na
tura de possibilib⁹ facit q̄d digni⁹ ē. q̄ mag⁹ accipiedū ē motū p̄petuari
p̄ vnū motū p̄tinuū q̄z p̄ plures p̄nt se h̄ntes s̄ solū mot⁹ local p̄t ēē p̄ti
nuus 2 p̄petu⁹ vt postea p̄babit q̄ mot⁹ local ē p̄mo p̄or alijs motib⁹
Itē nō op̄z oē q̄d mouet localr alio motu moueri s̄ nihil mouet aliquo
alio motu nisi p̄tente motu locali. igit̄ rē. Scdo p̄z q̄z p̄petuū tpe p̄us
ē nō p̄petuo s̄ solū mot⁹ local p̄t ēē p̄petu⁹ 2 null⁹ ali⁹ vt h̄ p̄supponit.
igit̄ rē. De tercio p̄bat q̄z p̄ora via generatōis sunt posteriora via p̄fe
ctōis q̄z via generatōis p̄cedit de imp̄fecto ad p̄fectū s̄ mot⁹ local in vno
et eodē posterior ē via generatōis alijs q̄z p̄mo op̄z aliqd̄ fieri deū ali
terari 2 augeri. vltimo localr moueri q̄ mot⁹ local ē p̄fectior alijs. Itē
ille mot⁹ ē p̄fectior q̄ solū p̄uenit p̄fect⁹ s̄ sic ē de motu locali nā videm⁹
q̄ plante q̄ sunt ip̄fectiores aīalib⁹ nō mutāt locū. s̄lt aīalia ip̄fecta p̄p̄
indigētia organoz nō mouent localr nisi p̄ accūs. s̄ pau ḡmētātoez 2 dī
minutōem dilatatōez 2 p̄strictōez s̄ aīalia p̄fecta mouent localr q̄ mo
tus local solū p̄uenit aīalib⁹ p̄fect⁹ Itē ille mot⁹ ē p̄or 2 p̄fectior q̄ nihil
variat de subalib⁹ rei s̄ hoc solū p̄uenit motui locali. igit̄ ē p̄fectior 2 p̄or
int̄ oēs. Tercio p̄bat p̄clusio ex ordine mouētū 2 mobilitū q̄z in ordi
ne mouētū q̄ mota mouēt mouēs seipm̄ ē p̄mū s̄ mouētū seipm̄ p̄ue
nit moueri motu locali. q̄ ille mot⁹ est p̄us oib⁹ alijs motib⁹.

Ad ratios an̄ oppositū. Ad p̄mā dī q̄ si termini capiant
absolute p̄ vt vn⁹ ē suba 2 ali⁹ accūs sic termi
nus generatōis p̄or ē s̄ si capiant fm̄ ēē q̄d h̄nt in mouētib⁹ 2 mobilitib⁹
q̄z sunt sic termin⁹ alicui⁹ mot⁹ local. s̄ celi q̄ ē a mouente imobili p̄or ē
terminū generatōis nā mot⁹ local celi in q̄tū ē tal mobil⁹ 2 a tali mouen
te ē cā formāz subalū in istis iferiorib⁹. Ad scdā dī q̄z in vno 2 co
dem loci mutatio sit posterior alijs tñ simpl̄ ē p̄or q̄z ip̄osibile ē oīa mo
bilia ēē generabilia supposito q̄ mot⁹ sp̄ sit. q̄z si oīa ēēnt generabilia et
corruptibilia p̄ingeret motum deficere quare oportet esse aliqd̄ mobile
in generabile et incorruptibile et p̄sequeuter inalterabile et in augmētā
bile cui⁹ mot⁹ sp̄ sit. 2 sit cā generatōis et corruptōis oīm generabilū 2
corruptibilium ille nō p̄t esse alius q̄ motus localis.

Que aut loci mutatio p̄ma sit nūc monstrandū ē. Sil aut 2

Physicorum

¶ nunc et prius positū est qd cōtingit quēdam motū p̄tinuū
esse et p̄petuū esse manifestū erit eadē methodo

Quod quidē igit aliorū motūū p̄tinuū neq; vnū p̄tingit esse ex his ma-
nifestū est. Qēs em̄ ex oppositis in p̄traria sunt motus et mutatiōes. vt
ḡnatiō qd ē corruptiō ens et nō ens termini sunt Alteratiō p̄rie passio-
nes augmento et decremento. aut magnitudo aut p̄uitas aut p̄fectio ma-
gnitudinis. aut ip̄fectio Cōtrarij aut sunt qui sunt in p̄ria Qd aut nō sp̄
mouet fm̄ hunc motum existens prius. necesse est prius quiescere. Ma-
nifestū igit quoniā quiescet in cōtrario mutans Similiter aut et in mu-
tationib; Opponitur em̄ generatio et corruptio simpliciter. et singulari
singulari. Quare si impossibile est simul mutari oppositas. nō erit conti-
nua mutatio. sed mediū erit ip̄soriū tempus. Nichil em̄ differt p̄traria aut
nō p̄trarias esse fm̄ p̄tradictiōem mutationes. si solū impossibile sit ei-
dem simul inesse Hoc em̄ rationi nihil vtile est. Neq; si nō necesse est qd
quiescere in p̄tradictione neq; est mutatio quiesci cōtrariū. Non em̄ fortassis
quiescit qd nō est corruptitur aut in nō ens Sed si solū mediū sit tempus
sic em̄ nō erit mutatio continua. Neq; em̄ in p̄riorib; morib; p̄trarietas
vtile fuit. s; nō p̄tingere simul esse. Non oportet aut turbari. qd idē pluri-
bus erit cōtrariū. vt motus et statui et motui qui est in cōtrariū. s; hoc so-
lum est accipere qd opponit quodāmodo et motui et quiesci motus p̄trari-
sicut equale et mēsurabile. excellēti et ei qd excellit. et nō p̄tingit sit opposi-
tos neq; mor? neq; mutatiōes ēē Qd aut in generatione et corruptiōe
et penitus incōueniēs esse videbit. s. factū mor? necesse est corrupti. et nul-
lo tpe p̄manere. Quare ex his vtiq; fides alijs fiet. phisicū em̄ est qd si
mutetur se habet in omnibus.

Queritur utrū aliq; motus vel mutatio alia a motu locali p̄t
esse p̄tinuus et p̄petuus Arguit primo qd sic. q; ges-
nerationes et corruptiōes sunt p̄petue vt habet sc̄do de generatione. igit
Sc̄do qn̄ aliquid mouet ad albū dū puenit ad terminū statim p̄t mo-
ueri ad nigrum et reflecti ad albū et sic in infinitum. ergo alius motus a
motu locali p̄t esse p̄tinuus et p̄petuus In oppositū est p̄hs in textu
Pro respōsione Sciendū. qd postq; p̄hs ostēdit motū locale esse p̄mū
om̄ motū. s. sequēter qd necesse est p̄mū morū qui est a primo mouente
sp̄ esse cōtinuū. cū sit a mouente simpliciter imobilis inquit Aresto. quis
sit ille motus qd vnus et idē existēs p̄t sp̄ esse p̄tinuū nā illo habito habet
p̄mus mor? simplr. et ad hoc inueniendū ostendit qd nullus motus p̄e-
ter locale p̄t esse p̄tinuū et p̄petuū nec etiā mutatio. Pro cuius p̄batōe
p̄hs p̄mo supponit qd ois motus seu mutatio est ex opposito in oppositū
sue p̄trarie siue p̄tradictiōe vt termini generatiōis et corruptiōis sunt ēē
et nō esse. alteratiōis vero sunt q̄litates p̄trarie augmēt et decremēt ma-
gnitudo p̄fecta et ip̄fecta. et a ḡnaltate istī p̄pōnis solū excludit mor? cir-
culariōis localis qd nō est int̄ opposita nisi fm̄ qd vt patuit i fine sexti. Sc̄do
supponit qd mor? capit sp̄s a tercio ad quē. qd illi mor? s; p̄trarij qd s; a t̄mi-
nis p̄ris et in t̄mios p̄rios. vt patuit i q̄nto et sūt suo mō dō mē de mura-
toib; **Oclusio p̄ma.** Nullus mor? p̄ter q̄ motū locale vn? et idē exis-

Septimus liber

præter primum et perpetuum. et sicut dicendum est de mutationibus. probatur. quia contraria si inesse eidem non possunt. si neque motus contrarius. cum si aliquid mouetur ad album motu dealbarationis illud non mouetur ad nigrum motu denigratationis. Quod autem prius existit per aliquod tempus. et non mouetur motu quo natum est mouere quousque. escit quiete opposita illi motui. si cum aliquid mouetur motu dealbarationis quousque. escit quiete opposita motui denigratationis. si motus denigratationis non potest esse. Et cum motus contrarius sint eiusdem nature si unus non potest esse nec etiam alius. quare sequitur quod nullus motus quod est de contrario in contrarium unus et idem existens potest esse primum et perpetuum. Et sicut dicere de mutationibus. Nec valet dicere contrarietatem quod mutationes non sunt contrarie quia quousque non sunt contrarie tamen sunt oppositae secundum contrarietatem. ideo capit fundamentum in hoc quod impossibile est non solum contraria. imo etiam quousque vere opposita si eis inesse. Unde sicut impossibile est idem si esse album et nigrum. et dealbari et denigrari. ita impossibile est quod idem si sit ignis et non ignis. et etiam mutari ad eum ignis. quod est generari. et ad non esse ignis. quod est corrumpi. Sed obijciunt. nam quousque non opponitur mutationi. si non oportet cum aliquid non mutat aliqua determinata mutatione quod descat quiete opposita illi mutationi. Quod si nihil differt ad positum. sed sufficit quod aliquid si sit tempus non mutetur mutationibus oppositis. sed quod inter duas oppositas mutationes necessarium sit tempus medium siue in illo tempore dicatur mobile descere siue non mutari. Unde dictum est in quanto quod mutatio opponitur in mutationi et non quieti. Sed iterum arguitur. motus contrarius motui. si non queritur. quia tamen unum vni contrarium est. Dicitur quod non est inconueniens aliud quod opponitur duobus vni directe et alteri indirecte. vni motus directe contraria motui. et indirecte queritur. Secundo sicut probatur est in fine septimi. ois mutatio est inter priores et determinatos terminos. si oportet omnem mutationem quod est inter opposita esse simpliciter finitam. si nulla talis potest esse prima et perpetua.

Conclusio secunda. Motus vel mutationes quod sunt inter opposita primum et non possunt per successionem. sic quod cum aliquid mouetur ad unum terminum statim et si ne tempore intermedio possit mutari et moueri in oppositum terminum. probatur. quia sicut pringit in generatorem et corruptorem. ita et in alijs motibus. nam quod est naturale sicut se habet in oib. si irrationabile est dicere quod corruptio immediate succedat generatorem. puta si cum aliquid generatum est immediate corrumpatur quia tunc frustum est generatum est. igitur sicut est in alijs motibus. secundo idem est motus vni et motus primum. si motus quod est de albo in nigrum. et motus quod est de nigro in album non sunt vni et motus cum sint prius et spe differentes. si non sunt vni et motus primum. quare oportet quod interueniat quousque in media. nec possunt tales motus primum cum differant spe. et cum sit necesse motum primum esse primum sequitur quod solus motus localis quod est primum potest esse continuus et perpetuus.

Ad rationes ad primum dicitur quod generationes et corruptiones sunt perpetue non quod sit vna numero generatio. vel corruptio perpetua. vel quod corruptio immediate succedat generationi. quia si sic oportet idem eadem mutatione primum generari et corrumpi si sit perpetue secundum prius et successionem plurium generationum et corruptionum. Ad secundam dicitur quod non est possibile quod cum aliquid per motum sit album quod statim fiat nigrum. sic quod dealbaratio et denigratio sint vni et motus primum. quia illi motus prius et vni spe. nam dicitur spe non potest primum.

Physicorum

Quod cōtingit esse quendam motū infinitū vñ existētem
cōtinuū & hic circularis nūc dicemus. Omne quidē em̄ qđ
mouet̄ fert̄. aut circulariter aut s̄m rectitudinē. aut mixtum.
Quare si neq; illorū alter continuus est neq; ex vtriusq; pos-
sibile est continuū esse. Qđ autem fertur s̄m rectū & finitū. non ferat̄ conet-
nue manifestū est. Reflexū em̄. reflexū autē s̄m rectū p̄ contrarios mo-
tus mouet̄. Lōrarius em̄ s̄m locū ē qui est sursum ei qđ est deorsū. & qđ autē
ei qui ē retro & qđ ē ad sinistru. ei qđ ē ad dextrū. Loci em̄ p̄raritates he sūt
Quis autē ē vnus & p̄tinuus motus. p̄us definitū est. qđ qui est vnus & in
vno tpe & indifferētī s̄m spēm. Tria ei sunt. id qđ mouet̄. vt ē. d. aut de. et
qđ vt tempus. & certū in quo. Hoc autē est locus aut passio aut spēs aut
magnitudo. Lōraria em̄ differūt specie. & nō vnū sunt loci aut dicte dis-
ferentie. Signū autē qđ motus p̄rarius ē. qui est ab a. ad b. ei qui ē ab ipō
b. ad a. Et qđ stant & repaſant ad muticē si sūt s̄m. Et in circulo s̄m. vt qđ ē
ab a. in b. ei qđ est ab a. in c. Sūt em̄ & sic cōtinui s̄m. & si nō fiat reflexio
p̄pter id qđ p̄raria se se corrūpūt & p̄bitent ad muticē. s̄z nō qđ ē in latius. ei qđ
est sursum. Hic autē manifestū qđ impossib. le ē cōtinuū esse qđ est in rectitu-
dine motū. qđ reflexū necē est stare nō solū in recta. sed & si s̄m circulū ferant̄
Nō em̄ id ē circulo ferri & circulū. Est em̄ aliqñ quidē p̄tinuū qđ mouet̄
Aliqñ autē in idem veniens vñ motū est reflexū iterū. Qđ autē necesse ē sta-
re fides est nō solū in sentu sed in rōne. Principiū autē hoc est. T̄rbo enim
existentib; p̄ncipio medio & fine. mediū ad vtrūq; est & vnū numero. rō ē ā
duo. Amplius aliud est qđ est potentia. & qđ est actu. Quare recte qđ infra
sunt terminorū quelibet. si igit̄ potentia quidē est mediū. Verū autē nō est nisi
si diuidat hanc sic & stans iterū inceptū moueri. Sic autē mediū p̄ncipiū
fit & finis. p̄ncipiū qđ ē posterioris. Finis autē p̄ncipiū. Dico autē vt si qđ
fert̄ ab a. in b. iter & iterū ferat̄ in c. Cū autē p̄tinue ferat̄. neq; factū esse neq;
abesse possibile est a. s̄m. b. signū. sed solū esse in nūc. In tpe autē nullo p̄ter
cuius ipm̄ nūc est diuisio t̄pis in tres. a. b. c. Si autē ad esse p̄cedat aliq; et
abesse sp̄ stabit a. qđ fert̄. Impossibile em̄ est a. simul ad esse in b. & ab esse i
alio ergo & alio signo t̄pis est Tempus itaq; erit qđ in medio. Quare qđ
fert̄. a. in b. s̄m. iter & iterū ferat̄ in c. Eadē em̄ rō in oib; Luz autē vtrā a.
qđ fert̄ ipō. b. medio & p̄ncipio & fine. necesse est stare p̄pter id qđ duo facit
sicut vtrūq; si & intelligit. sed ab a. qđ em̄ signo absunt p̄ncipio. in c. autē affu-
it cū p̄ficiat̄ & iter. Unde & ad dubitatōem hoc dicēdū h̄z em̄ dubitatō
nō h̄c. Si em̄ sit qđ est. c. ei qđ est. z. equale & a. ferat̄ cōtinue ab e. extremo
ad c. S̄m. autē sit a. in b. signo. & d. ferat̄ p̄tinue a. z. extremo ad a. regulant̄
et velocitate simili ipi a. ipm̄ d. an̄ veniet igit̄. i. qđ a. in c. P̄tinus em̄ mouēs
et discedēs p̄tinū venire necē ē. Nō ḡ s̄m. a. in b. & abfuit ab eodē. vñ
posterioris sit. Si em̄ sit nō posterioris ē. s̄z nēctas erit stare. Nō ḡ p̄tinuū
est cū a. affuit s̄m. b. ipm̄ d. sit moueri a. z. vltio. Si em̄ affuit. a. in b. erit e
abesse & nō sit. s̄z erat in desatōne t̄pis & nō i tpe. Hoc qđ ē igit̄ ē impossibile
sic dicere & i cōtinuo. s̄z in reflexū necē est hic dicere Si em̄ qđ ē. feratur
ad ipm̄ d. & iterū n̄. crenis deorsū ferat̄ ab vltimo. d. & fine vtrā & p̄ncipio
vno signo vs duob; Vñ stare necē ē. Neq; sit affuit in ipō. d. & abijt ab ipō

Octauus liber

Dicitur enim simul esset et non esset ab eodem nunc. At uero olim solutio non danda
 est non enim contingit dicere quod finis ipse, dicitur ipse, in decisione, non affuit autem
 neque defuit. Necessario est in fine venire quod actu est non potentia. Quod quidem
 igitur est in medio potentia est. Hoc autem actu, et finis quidem deorsum, principium
 autem sursum, motum ergo similitur. Necessario est ergo stare, reflectens in re-
 to. Non igitur contingit primum motum in recto et perpetuum esse. Eodem autem modo obui-
 dum est ad interrogantes Zenonis rationem, et volentes si tempus medium trans-
 ire oportet. Nec autem infinita sunt, infinita autem transire impossibile est. Aut
 sicut ipsam hanc eandem quidem rationem aliter interrogant, volentes simul mos-
 uendo medietatem prius numerare finem unumquodque factum medium. Quare
 obuium est totum infinitum accidit numerare numerum. Hoc autem concessio impossi-
 le est. In primis igitur rationibus de motu solimus, per id quod tempus infinitum ha-
 bet in seipso. Non enim mediocriter est si infinito tempore infinitum transire aliquis. Si
 uisiter autem infinitum uicis in longitudine est et tempore. Sed hec solutio ad inter-
 rogantem quidem se habet sufficienter. Interrogabat enim si infinito tempore infinitum
 transire atque numerare contingit ad rem autem et ad veritatem non sufficienter.
 Si autem aliquis dimittens magnitudinem et interrogauerit si infinito tempore eodem
 igitur infinita transire, interroget in ipso tempore eadem habet enim ipsa infinitas diuisi-
 siones, nec adhuc sufficiens hec solutio. Sed verum dicendum est, quod quidem dixi-
 mus in modo rationibus. Si enim aliquis primum quidem diuiserit in duo media
 hic uno signo tanquam duobus uicetur. Facit enim ipsum principium et finem. Sic autem
 facit numerum et in media diuidens, sic autem diuidens non erit continua, neque
 quod linea neque motus. Continuum enim motus primum est. In primo autem sunt
 infinita media, sed non actu sed potentia. Si uero faciat actu non faciet co-
 tinuum, sed stabit. Quod quidem in numerante media manifestum est quod accide-
 rit. Unum enim signum, necesse est in ipso numerare ut duo. Alterius quidem enim
 medium finis, alterius autem principium erit, si non unum numeret continuum sed duas
 medietates. Quare dicendum est ad interrogantem si contingit infinita transi-
 re, aut in tempore aut in longitudine, quod est quidem sic. Est autem non sic. Accurrit enim
 cum sunt non contingit, potentia autem contingit. Quod enim continue mouet finem actus
 infinita transiunt, simpliciter autem non. Quod autem linee infinita media esse.
 Substantia autem altera est et esse.

Manifestum autem, et quod nulli aliquis faciat ipsis diuidens signum prius et pos-
 terius semper posterioris rei erit si sit esse et non esse, et idem esse et non esse
 et quod fuit non est. Signum quidem igitur veritas commune est et priori et po-
 steriori et unum et idem numero, ratione autem non idem est, quod quidem finis est, al-
 lus autem principium. Res autem semper posterioris passionis est. Sic enim ipse in quo
 a, b, c, res in quo d. Hoc in a, quidem tempore albus. In b, autem non albus. In c, ergo
 albus et non albus. In quolibet enim ipsius a, verum est dicere albus si oī tempore hoc
 erat albus, et b, non albus, c, autem in veris. Non ergo dandum est in oī, sed preter
 primum nunc in quo est c. Hoc autem iam postremum et si fiebat albus, et si corru-
 pebat albus in a, oīne factum est, et corruptum est in c. Quare albus autem et non al-
 bus primum in illo verum est dicere autem cum est factum non erit, aut cum corruptum est
 erit, aut simul albus et non albus, et oīne esse et non esse necesse est. Si autem quod
 cuius fuerit prius non ens, necesse est fieri ens, et cum sit non est, non possibile est
 in arithmetica ratione diuidi tempus. Si enim in a, tempore d, fiebat albus factum est autem

Phylloxera

simul z est in altero indiduo tpe. habito aut in b. si in a. fiebat. nō erat in b. albiū generatōem eīū oportet esse quandā mediā Quare z tps erat. in quo fiebat. Nō eīū eadē erat rō z nō arthoma diuidentibz. sed ipius tps in q. fiebat factū est z est in vltimo signo cui? nihil ē habitū necz pnter. sz indiduisibilia tpa pnter sunt. Vanifictū aut est. qd si in a. toto tpe fiebat nō est plus tps in quo factū est z fiebat qz in quo fiebat solū oī Quibz quidē igit aliqd tanqz prius creder tōmbz. he z hmoi quedā sūt. Rōnabiliter aut z ex his intendendū videbit aliter z idē hoc accideret. Omē eīū qd mouet cōtinue sit a nullo phibet in quod quidē venit fm loci mutatōez. in hoc z ferebat prius. vt si in b. venit z ferebat in b. z nō cū pntm erat. sed mo sicut incepit moueri. qd eīū magis nunc qz prius. sūt aut z in alijs. Qd aut ab a fert in c. iterū venit in a. pntm motū. cū q ab a in c. ferebat tūc z in a fert fm motū quiescē a. c. z eoduerso. Quare hī cōtrarijs. Lōrtaria eīū q fm rectitudinē Simul aut z ex hoc mutat in q nō est Sigt qd impossibile necesse est stari in c. nō ergo vnus mor⁹. distinctus eīū stari nō est vnus. Ampli⁹ et ex his manifestū vlt magis de oī motu. Si eīū omē qd mouet mouet aliquo dictoz motuū z quiescit alio dictariū oppositaz quertiū. non erat. eīū alius ppter istos qd aut nō semp mouet fm hunc motū. Dico aut quicūqz sunt alteri specie z nō si aliq ps ē totius necē est prius quiescere fm oppositā quiesce. Quies eīū priuatio est motus. Sigt z rarij qdē motus sunt q fm rectitudinē. sūt aut nō ptingit moueri ptrarios qd ab a. ad c. fere simul z ab ipo. c. ad a. Quoniā aut nō siltetur. mouet aut fm hunc motū necesse est prius quiescere apud c. Hec eīū opposita quies ei q est a. c. motui Vanifictū igit ex his q dicta sunt qm nō est cōtinuus motus. Ampli⁹ ius aut z hec rō magis ppta est de his q dicta sunt. Simul eīū corruptū ē qd nō albiū. z qd factū est albiū. Sigt prima alteratio ad albiū ex non albo. z ex albo ad nō albiū nō manet aliq tpe sūt corruptū est nō albiū z factū est albiū. z factū ē nō albiū. Trū eīū erit idem tps. Amplius nō si cōtinuū est tps z mor⁹ sz pnter. Quō igit erit vltimū idem ptrarioz. vt altedinis et magedinis.

Queris Utñ omne qđ reflectit necesse sit in puncto reflectio-
nis quiescere Arguit pmo qđ nō. qđ si faba sursum pū-
ciat & obuiet molaricadēti reflectit. & tñ ī puncto reflectōnis nō descit alias
molaris descēdit qđ falsū ē Secō sic. si lapis sursum pūciat. descēdit seq̄ret
qđ graue existens sursum nō pūbiatū quiesceret pūs ē falsū. igit In oppo-
sitū est pbs in textu Pro missione Sciendū pmo. qđ postqđ pbs ostē-
dit. qđ mor⁹ localis ē p̄mus morūū & null⁹ alius pōt esse cōtinuus. Cōs-
sequēter ostēdit qđ solus motus circularis pōt esse cōtinuus. p qđ pbs pze-
mittit qđ solū ē triplex mor⁹ localis. scz rectus circularis & cōpositus ex his
ut si aliqd moueat p cordā & arcū. qđ aut ostendit nō cōuenire simplicibus
satis ostenditur de cōpositis. ideo sufficit inquirere an motus simplex
rectus possit esse p̄muus de quo in presenti videbitur aut motus circū-
laris de quo in sequētibz videbit.

Sciendum est secundum q^{uod} motus rectus est qui fit supra magnitudinem rectam. sed omnis talis est finita. vt patuit in tercio huius. sed omnis magnitudo finita tempore finito pertransiit. vt patuit in sex.

Octauus liber.

10. Quæ oportet omnem motum rectum tpe finito puenire ad terminum magnitudinis
 et sic terminari. ergo nullus talis est infinitus nisi dicat qd dum puenit ad ter-
 minum magnitudinis prinue sine qere recedit ab illo. et ita deinceps mor? rec-
 tus et reflex? sine vn? mor?. vn? solus h? pperuari possit mor? rect?. Si qd
 batū sit qd mor? reflex? nō sit vn? mor? cōtinuus satis pbatū erit qd ipso-
 sibile ē aliquē motū rectū sp eē cōtinuū. Cōclusio pma. Impossibile ē mo-
 tū reflexū cū pmo cōtinuari. pbat pmo rōibz naturalibz. et deinde rōibz lo-
 gicis. Pria rō impossibilis ē Pria ad inuicē cōtinuari. sz illi mor? sūt pñq. igit.
 Maior pz. nā ad cōtinuatē mor? etia reqrūt. s. vnitas rps. vnitas subiecti
 et vnitas forme fm quā ē mor?. sz Pria spē dñt. qd impossibilis ē Pria ad in-
 uicē cōtinuari. Minor pz. nā mor? pñ sūt qd termini sūt pñ. sz mor? reflexi
 xi et pñ termini sūt pñ. nā in locis sex sūt dñe positōis ad inuicē pñ. sz sursus
 deorsū et mō ois reflexio sit fm aliqua istaz dñaz. vt si mor? pcedēs erat
 sursū reflexio erit deorsū. et sic termini illoz motū sūt pñ. Idē pbat pbus
 a signo. nā illi mor? se inuicē ipedūt et cessare faciūt siue siat supra lineā recē-
 tā siue i circulo. qd Pñant. Nō ē tñ intelligēdū qd mor? circulares ppe pñē
 tur qñvis cū sint a terminis pñis. tñ nō sūt fm lineā breuissimā. sz magis de-
 tē dñi repugnātes qd pñ. Scda rō illi mor? nō sūt cōtinui inter qd mediū
 at qd. sz inter pñū motū et reflexū nec ē eē qere i pñcto reflexiōis. igit Pro-
 declaratiōe minoris pñsupponit. pmo qd etia sūt i magnitudie pñfita. s. mediū
 pñcipiū et finis Scdo supponit qd hz mediū sit vnū nūero. est tñ duo fm rōez
 in qñtū ē finis pcedēis et mediū sequēis. Tercio supponit. qd aliud ē eē actu et
 esse i potētia. nō cū aliqd prinue mouet ab extremo in extremū vn? magni-
 tudis. mediū magnitudinis nō ē pñ. necqz finis mor? i actu sz solū i potētia
 idē illo medio mobile nō ē i actu. sz i potētia solū. nec dñ ibi accedere vel res-
 cedere nisi i potētia. qz nō ē ibi p aliqd rps. sz solū p nūc rps. qd qdē nūc etia
 se nō hz vt i actu sz i potētia. sz cū erat mobile i pñcipio illi? magnitudinis. qd
 tale pñcipiū ē in actu. ita etia nūc qd ē pñ. rps sumebat i actu. sicut dñm est
 dñ ē in alio extremo. qz tale extremū ē finis i actu. et ibi ē nūc i actu. si qd in
 medio magnitudinis sumat mor? pcedēs fm actu. et ibi incipiat alius mor? fm
 actu. tūc mediū hz i actu rōez pñcipiū et finis. mō sic ē de pñcto reflexiōis nā
 in ipso mor? pcedēs finis i actu. et actu incipit mor? reflex?. Tūc at. sic. vlt
 idē nūc i qd mobile ad illū pñctū reflexiōis accedit. et i qd recedit vlt ē aliud ab
 eo nō pē dñt qd sit idē. qz tūc in eodē nūc mobile actu eēt et nō eēt illo pñcto
 qz cū accedit ad illū pñctū ibi ē. cū pō recedit nō apl? ē. qd aliud et aliud nūc
 sz inter qñqz duo nūc mediat rps. qd mobile p aliqd rps māt i ipso pñcto
 qz qd i aliq tpe manet in eodē pñcto fm se totū qelcit. qd nec ē oē qd flectit i
 pñcto reflexiōis qelcere. qd mor? reflex? et pcedēs nō sūt vn? mor?. Dein
 de ar. rōibz logicis. Pria rō ē dñ aliqd mouet a pñ? motus sp dñ moueri
 ad vltimū finem nū mor?. qd si nō sit qd i pñcto reflexiōis seqt qd idē sit moue-
 bi pñs moribz pñi grā. si aliqd ascēdat sursū et postea cadat deorsū. s. illi
 mor? sine vn? dñ mobile incipiebat moueri ad vltimū terminū sui motus
 sz deorsū. qd si libi puenit ascēdere et descēdere. Scda rō. si ita eēt seqret pñ
 mo qd aliqd moueret ad aliquē terminū a qd nō dñ recēdit et ab aliq termino
 in qd nō dñ fuit pz. qz in casu posito dñ mobile incipit ascēdere iā dñ moueri
 deorsū. et tñ nō dñ fuit sursū. Tercia rō sūt corripit nō albū et gñat albū et tñ

Physicorum

ex nō albo fit albu. z simul corrūpit albu z fit nō albu. cum ex albo fit nō al-
bum. ergo si motus reflexus possit in omni genere. cum pmo p̄tinuari. seq̄-
tur q̄ idem erit motus quo ex nō albo fit albu. z ex albo fit nō albu. ergo si
militer generabit z corrūpetur albu. qd̄ est impossibile. z ex secūda ratiōe
posita satis patz responsio ad quesitū. Sed circa secūda ratiōem mouet et
soluit phus tria dubia. quoz p̄muus est. Ponant̄ due magnitudines. vna
e. b. c. secūda. z. i. z sit vltima ps magnitudinis p̄me. b. c. equalis. z. i. Dein
de ponātur duo mobilia equaliter mota quoz. a. moueat p̄tinue a p̄icto. e
vsqz ad p̄ictum. c. D. vero tūc recedit a puncto. z. cū. a. accedit ad. b. si ergo
aliud sit nūc in quo. a. sit in p̄icto. b. z ab eo recedit. sequit̄ q̄. d. pus veniet
ad. i. q̄. a. ad. c. qz pus recessit a p̄icto. z. q̄. a. a p̄icto. b. hoc aut̄ videt̄ incō-
ueniēs. cū equaliter moueant̄ z magnitudo. b. c. sit equalis magnitudini. z.
i. ergo etiā videt̄ falsum qd̄ dictum est in ratiōe secūda. scz q̄ est aliud instans
in quo mobile accedit ad aliqd̄ p̄ictum. z in quo recedit ab eodē p̄icto. Re-
spondet phus q̄ argumentū hāteret apparentiā si. a. esset actu in. b. ita q̄. b.
esset actu mediū magnitudinis z hāteret actu ratiōem finis z ratiōem p̄nci-
pij. sed nō est ita cū. a. ponatur p̄tinue moueri a p̄icto. e. vsqz ad punctum
c. ideo. a. non est in. b. nisi per instans. et est idem instans in quo accedit z
in quo recedit ab ipso. b. modo sic non est in reflexione. qz punctus reflexus
onus est actu finis p̄mi motus. z actu p̄ncipium secūdi. quia ille p̄ictus est
actu. ideo nō p̄t esse idem instans quo mobile accedit actu ad ipsū. z in q̄
ab ipso recedit. z sic pz solutio p̄me dubitatōis. ¶ Secūda dubitatio est de
ratiōe Zenonis qua nitebat̄ improbare motū locale p̄pter p̄icta infinita exi-
stentia inter extrema magnitudinis. Sed pus responsū est ad hāc ratiōem
ideo p̄ nūc dimittit̄. ¶ Dubitat̄ terciū. cū aliqd̄ sit per aliqd̄ temp⁹ nō
est. z p̄ aliud est. cū ergo ista duo tpa sint ad inuicē p̄tinua p̄ instans. dubi-
um est vtrū in illo instanti copulāre esse vel nō eē res sit vel nō sit. vt vtro
qz mō se habeat. z hoc est querere vtrū vltimū instans transmutationis sit
attribuendū vtriqz terminoz vel alteri eū. Rūdet phus q̄ illud instans
attribuendū est posteriori passioni. id est vltimo termino. vt cū aliqd̄ gene-
rat̄ in instāti generatōis dī esse. z dum aliqd̄ dealbat̄ in instāti terminante
dealbatōem est albu. Patz. qz cū aliqd̄ dealbat̄ vel in vltimo termino trāf-
mutatōis est albu vel nō. si sic hāet̄ int̄rū. si nō. cū ex nō albo nō fiat albu
nisi p̄ transmutatōem. sequit̄ q̄ instans datum nō erat vltimus termin⁹
transmutatōis. qd̄ est p̄tra casum positū. Et si arguat̄. cū aliqd̄ dealba-
tur in toto tpe dealbatōis est nō albu. ergo z in quoliter instāti illius tps.
Respondet phus negādo p̄sequentiā. qz accipiendū est vltimū illius tem-
poris in quo p̄mo est album

Ad ratiōes Ante oppositū. Ad p̄mā dī. q̄ in illo casu pro-
lectū reflexū nō p̄ se sed pure p̄ accūs. ideo in
illo casu nō p̄tingit ipm̄ quiescere simpliciter q̄uis quiescat p̄p̄uo motu et
solum moueat̄ motu alteri. z hec conclusio intelligit̄ de motu reflexo p̄ se
Ad secūdam dī. q̄ licet virtus violentie per quaz lapis mouet̄ sursum in
termino motus nō sufficiat ampli⁹ mouere. tamē sufficit detinere mobile
per aliqd̄ tpe p̄tra suū motum. Ideo hz rationem prohibentis. ideo graue
sursum quiescens est ab aliquo prohibitum.

Octauus liber.

Uia aut in circulari erit vnus et continuus: nullum enim in
possibile contingit Quod enim ex. a. mouet simul mouebitur
in. a. fin eandem positionem. In quod enim veniet et mouet in hoc et
ex hoc. sed non simul mouebitur contrariis neque oppositis. Ad enim
ois quod est in hoc et quod est ex hoc contrarius est neque oppositus. sed contrarius in recto
ita quidem. Sic enim est contrarius fin loci. ut quod fin diametrum. distat enim pluri
mum. Oppositum autem quod est fin eadem longitudinem. Quare nihil prohibet moueri
continue. et nullo tempore deficere. Circularis quod est enim motus est ab eodem in idem
Rectus autem ab eodem in aliud. et quod quod in circulo. nequaquam in eisde est. Qui
pro fin rectitudinem. multoties in eisde est. Cum quod igitur quod semper in alio et alio
fit contingit moueri continue. Qui pro in eisde multoties non contingit. necesse est
enim simul moueri contrarios. Quare neque in semicirculo neque in alia circula
tione neque vna contingit moueri continue. Multoties enim necesse eadem moueri
ri et contrarias mutationes mutari. Non enim copulat principio finem. quod autem circuli
copulant et solus est perfectus. Manifestum autem et ex hac diuisione. quoniam non con
tingit alios motus esse continuos. In omnibus enim accidit eadem moueri multoties
ut in alteratione media. et in eo quod est quantitas finem medium magnitudinis. et in
generatione et corruptione similiter. Nihil enim differt pauca aut multa facere in quod
bus est mutatio neque medium ponere aliquid aut auferre. Utrobique enim acci
dit eadem moueri multoties. Manifestum igitur ex his. quoniam neque physiologi bene
dicunt omnia sensibilia moueri semper dicentes. moueri eis necesse est aliquo horum motuum et
maxime finem illos esse alterari. Fluere eis dicunt et semper corrupti adhuc ac et generatorem et
corruptorem alterationes dicunt. Res autem nunc dixit ut de omni motu quod nullum mo
tum contingit moueri continue extra quem circulo. Quare neque finem alterationem
neque finem augmentum quod quod igitur neque infinita sit mutatio. neque vna neque coti
nua extra circuli motum nobis dicta sunt tanta. Quod autem lationum circula
ris prima sit manifestum est. Quis enim finem locum motus. sicut et prius diximus aut in
circulo aut in recto. aut mixtus est. Hoc autem necesse est porces esse illos. ex illis enim
constituitur. Recto autem circularis. simplex enim et perfectus magis est. In infinitum
enim non est rectus ferri. sic enim infinitum non est. sed neque si esset. moueret vtrique nihil
non enim sit impossibile. Transire autem in infinitum impossibile est. in infinito autem re
cto reflectentes quod est positum est. et duo sunt motus. non reflexus autem imperfectus et
corruptus. Prius autem et natura et ratione et tempore perfectum quod est imperfecto. corrupti
bili autem incorruptibile. Simpliciter por est quod contingit perpetuum esse non prius
generum. Circularis quod igitur contingit perpetuum esse. aliorum autem neque loci mutationem
neque alium neque vnum contingit esse perpetuum. statim enim oportet fieri. Si autem status
est. corruptus est. motus por. Rationabiliter autem accidit circularis vnum esse et
continuum et non rectum. Eius enim quod in recto determinatum est principium et finis et
medium. et omnia hec in seipso. Quare unde incipiet quod mouet. et vbi finiet
Apud terminos enim desinit orem autem unde aut vbi. circulares autem in determi
nati sunt. quod enim magis quod terminus cor quod sunt in linea. Sicut enim vnum
quod principium et medium est et finis. ut et semper quod sunt in principio et fine et numerum
vnum mouet et desinit quoddam sphaera. eundem enim obtrinet locum. Et autem est. quod omnia
hec accidunt centro. principium enim et medium magnitudinis et finis est. Quare. pri
us id quod centrum extra circularitatem est. non est vbi. quod fertur desinit. sic enim semper fertur
sua medium. sed non ad vltimum. propter hoc autem manet. et semper desinit quoddam

Physicorum

rotū. et mouentur prius. Accidit autem quersum et nāq; qm̄ mēsurā motuū
circulatio p̄mā necesse est ipsaz eē. Quia eim̄ mēsurā p̄mo. et qz p̄us mēsurā alī
or̄ est. Ampli⁹ autē et regularē p̄tingit circularē esse solū. q̄ eim̄ in recto a
p̄ncipio irregulariter ferūt et ad finē. Quia eim̄ q̄to distāt qdē pl⁹ a q̄scere fe
runt veloci⁹. Circularis autē solū neq; finis neq; p̄ncipiū in ipso aptū natū
est eē. sed extra. Quia autē fm̄ locū mutatio p̄m⁹ motuū est. testant oēs q̄cum
q; de motu fecerūt memoriā. Principia eim̄ tradūt ipsius mouētibus fm̄
h̄mōi motū. Disgregatio atē et p̄gregatio mor⁹ fm̄ locū sunt. sic eim̄ mouēt
p̄cordia et discordia. hec qdē eim̄ disgregat. illa autē p̄gregat. ipoz autē intell
lectū ait Anaxagoras disgregare mouētē p̄us. Silt⁹ autē et q̄cūq; h̄mōi q̄s
dē neq; vnā eādem dicūt. p̄pter vacuū autē moueri dicūt. Et nāq; h̄ fm̄ los
cum motum natura moueri dicunt. Motus enim propter vacuum locū
mutatio est. et sicut in loco aliorum autem neq; vnū in eē p̄mis corpib⁹. sed
his que sunt ex his opinant. Augmētari eim̄ et corrumpi alterari p̄grega
tis et disgregatis arthomis corpib⁹ dicūt. Eodē autē mō q̄cūq; p̄pter densi
tate aut raritate instituit generatōem et corruptōem. p̄gregatio eim̄ et dis
gregatio hec p̄ponūt. Ampli⁹ autē et p̄ter hos aīam eā facientes motus
ipm̄ seipm̄ eim̄ mouēs. Principiū eē dicūt eoz q̄ mouent. Mouebit autē
aīal et oē aīatū fm̄ eū q̄ fm̄ locū antokimlū. Et p̄prie autē moueri dicim⁹
solū qd̄ mouet fm̄ locū motū. Si autē q̄scat qdē in seipso. augment⁹ autē
et detrimentū patiat aut alteratū p̄tingit quodāmodo moueri. simplr autē
tem moueri nō dicimus. Qd̄ qdē igit semp motus erat. et erit oīm tpe. et
qd̄ p̄ncipiū p̄petui motus. Adhuc autē q̄s morus p̄mus. et quē motū per
petuū p̄tingit esse solū. et p̄mū mouēs qd̄ imobile sit dictum est

Querit utq; mor⁹ circularis possit eē p̄tinu⁹ et p̄petu⁹. Ar
guīt p̄mo q̄ nō. qz si sic seq̄ret q̄ esset infini⁹. s; h̄ est ipos
sibile. qz oīs mor⁹ e inter fininos finitos. s; null⁹ mor⁹ q̄ e inter terminos
finitos p̄ eē infini⁹. ḡ zc. Scdo sic. si mor⁹ circularis esset p̄tinu⁹ et p̄pe
tu⁹ operet p̄petuitatē et fieri p̄ quādā reflexionē. et tūc argueret sicut in p̄
cedētī q̄stioē. Tercio sic. mor⁹ p̄diuidit mobili. ut patuit in sexto. s; null⁹
lū e mobile infini⁹. ḡ zc. In oppo^o est p̄hus in tex. Pro responsione
¶ Scidū. q̄ possit p̄batū ē q̄ oze eē vnū p̄mū motū p̄tinuū et p̄petuū. p̄
cedētē ab vno motore p̄petuo. penit^r imobil. et oīsū ē q̄ mor⁹ localē ē p̄m⁹
oīm. Deīn q̄ null⁹ ali⁹ a motu locali p̄ eē p̄petu⁹. postremo qz mor⁹ rect⁹
nō p̄ p̄petuari sic q̄ sit vn⁹ et p̄tinu⁹. p̄ter oīdit p̄hs q̄ mor⁹ circularis
p̄ eē p̄tinu⁹ et p̄petu⁹. qz p̄cedit a p̄mo motore simplr q̄ de nēitate ē cā
alioz motuū et si ille mor⁹ p̄ eē p̄petu⁹ nēcario ē p̄petu⁹. qz i p̄petuis non
dīnt eē et posse. Octo p̄ma. mor⁹ circularis p̄ eē p̄tinu⁹ et p̄petu⁹. p̄
bat. qz illud ē possibile q̄ posito in eē nullū seq̄t ipossibile. s; si ponat motus
circularis p̄tinu⁹ et p̄petu⁹ nullū seq̄t ipossibile. ḡ zc. Qmo p̄z. qz illud im
possibile qd̄ seq̄bat ponēdo motū rectū eē p̄tinuū et p̄petuū erat q̄ motus
p̄trarij eēnt vn⁹ mor⁹ p̄tinu⁹ s; nō seq̄t illud ipossibile. ponēdo motū cur
culare eē p̄tinuū et p̄petuū. Qd̄ oīdit p̄. qz i oī motu circulari illd̄ qd̄ exit
ab aliq̄ p̄tecto redire p̄t in eūdē p̄tctū fm̄ eādē dispōnē p̄tū mobil. ita q̄ p̄
q̄ erat p̄or i exitu a p̄tecto erit eētā p̄or i reditu ad illū p̄tctū. et sic nō ē p̄tra
rietas in dispōnē partij mobilis. quod non p̄tingit in motu locali. immo
pars que erat p̄ior in p̄mū motu in reflexione sit posterior. ergo illi mōj

Octauus liber.

tus non sunt per ar. Secundo per ar. inter duos terminos solum acci-
 dieur fm linea recta p qua solu mensurari pt maxima distantia inter duo
 puncta fm qua distantia in loco attendit per ar. Sed q non mēfretur
 talis distantia p linea circularē pz qz inter duo puncta pnt infinite linee cur-
 ue describi. z tñ nisi vna recta tñ describi pt. ergo illa distantia maxima so-
 lum mensurari pt p linea recta. ergo motus q sunt fm lineas circularē nō
 per ar. inf. Et ei. o pz. qz partes motus circularis nō sunt per ar. qz in motu
 in circulari sit reo. alius ab eodē in idē nō per idē spaciū. sed p aliud sit exi-
 tus ab vno. z p aliud sit reditus in idē. mō de rōne per ar. est q line circ
 eq idē. igit possibile est aliqd moueri circulariter sine oppōne motui. quare
 motus circularis pt esse pēnuus z perpetu. qd nō ptingit in motu recto.
 qz semp sit redit. ab eodē in idē p idē mediū. ideo exi. z reditus sū
 motus oppositi. Et hoc ptingit. qz in linea recta finis nō pūgitur pnci-
 pio. z sicut est in semicirculo. z in aliq portōe circuli. Ex hac rōne sequit
 q nullus motus pter circularē pt esse ppetuus. qz in omi alio si fiat redit.
 hoc est p idē mediū. vt si in alteratiōe ex frigidō fiat calidū fiet transitus
 p tepidū. z si fiat reditus in frigidū. iterū fiat transitus p tepidū. z sic fit sit
 in alijs. ¶ Conclusio secūda. Motus circularis est pmo omniū motu-
 um. Patz. qz motus circularis est pmo inter omes motus locales. nam
 omis motus localis est rect. vel circularis vel mixtus ex his. sed mixtus
 nō pt esse pmo z circularis pō est recto. qd pmo ostendit. qz pfectum ee
 incorruptibile natura. perfectiōe. z tpe. pus est imperfecto z corruptibilis. s
 omis motus rectus est corruptibilis z imperfectus. motus aut circularis
 est perfectus. igit. Minor pz. qz nulla magnitudo recta est infinita. alis si
 pra ipam nō pingeret moueri. qz impossibile est fieri qd impossibile est fa-
 ctum esse. ergo quelibet est finita. z psequēs nullus motus rectus pt ee
 infinitus. z cuiuslibet motus recto potest aliqd addi. quare est imperfectus. ex
 ptingit ad terminū in quo cessat. z sic est corruptibilis. Nec pt dici q motus
 rectus sit infinitus per reflectōnem vt supra patuit. sed motus circularis
 est perfectus. qz semp in eo finis pūgit pncipio z est incorruptibilis. qz sp
 est in suo pncipio. Secūda rō. motus q est ppetu. natura tpe z definitiōe
 est pō nō ppetuo. sed circularis pt esse perpetu. alius aut nō. igitur rō.
 Tercia rō. esse pmo pncipiū in aliquo genere. z esse illius generis mēsurā
 pueritū ad inuicē. sed motus circularis est mēsurā oim alior. igit. Quar-
 ta rō. nā motus regularis pō est motu irregulari. sed solū circularis pō
 rest esse regularis. nō aut rectus. nā si motus rectus sit naturalis est velo-
 citas in fine qz in pncipio. z violentus et cōtra. In circulari pō vt dictus est.
 nō est assignare pncipiū z finē. que tñ assignari pnt in magnitudine recta.
 ergo in motu circulari nō est assignare partē que intendat aut remittat. Ex
 dictis pz. qz motus nō perpetuat p successiōe plurimū motuū psequenter se
 habentū. sed qz est vnus motus ppetu. cuius ppetua pēnuitas est causā
 successiōis ppetue generatiōis z corruptiōis istorū interor. Et qz in pri-
 ma rōne huius questionis supponit q motus localis sit prior alijs. z qz
 hoc pbatum sit. hoc tñ iterū pbat plēs p opiniones antiquorum. z pmo
 p Empedoclem ponentē lūe z amicitia esse pncipia motui p aggregatiō-
 nem z segregatiōem que sunt motus locales fm ipsūm. Secūdo p Ana-

Physicorum

zagoram ponentē intellectū agentē esse primā causam motus. qđ specialit̃
ter posuit de motu locali. Tercio p̃ democritū qui posuit vacuū esse causā
motus. mō vacuū si esset maxime esset causa mor⁹ localis. Quarto p̃ op⁹
manē ponentū vñū materiale p̃ncipiū ex quo fierēt res p̃ cōdensationē ⁊ ra
refactōem que sunt cū motu locali. Quinto p̃ op̃inōne Platonis ponētis
etiam esse primā causam motus ⁊ p̃mo motus localis. Sexto p̃ op̃inōe
vulgariū dicentū nihil moueri p̃prie nisi qđ mouet motu locali. ergo mor⁹
localis est prim⁹ cū motuū. ⁊ inter mor⁹ locales circularis ē primus.

Ad rōnes ante oppositū. Ad p̃mā dī q̃ motus circularis ē
infinitus. nō quidē fm terminos. q̃a in omni die
naturali p̃tingit de termino ad terminū sed est infinitus fm duratōne per
petuā vel reiteratōem primā circulariōnū que sunt cōtinue. Ad scđam
patet q̃ non est sile de motu circulari ⁊ de motu recto. q̃ in circulari nō f̃
reditus per idē mediū. Ad tertiam dicitur q̃ illa diuisio intelligit
de p̃prie motus q̃s h̃z a mobili. et nō de p̃prie quas habet fm duratōem

Quā necesse est impartibile esse et nullā habere ma
gnitudinē nūc dicamus opposcentes primū de p̃prie
nibus ipso. Horū autem vñū quidē est. q̃ impossi
bile est nullum finitū mouere fm infinitum tempus. Tria eī
sunt quod mouetur mouens in quo tertū tempus. hec autē aut finita oīa
aut infinita sunt omnia. aut quedā. aut duo. aut vñū. Sit igit. a mouens
quod autē mouetur. b. tempus infinitum in quo c. Ip̃sum. d. igit moueat
aliquam p̃tem ipsius. b. q̃ est in quo. e. Non igit in equali ipsi. c. In plus
ri eī maius. Quare nō est infinitū tempus quod est ipsius. ⁊. Sic itaq̃
ipsi d. apponens auferam ip̃sum a. Ip̃si autē e. ip̃sum b. Tempus autē nō
auferam semp̃ remouens equale infinitū eī est. Quare om̃e a. totū b. mo
uebit in finito tempore ipsius. c. Non ergo possibile est a finito moueri
nihil scđm infinitū motū. Quod qđē igit nō contingit finitū in infinito
tempore mouere manifestum est.

Querit̃ Ut r̃ū mouens in tempore infinito de necessitate sit in
finite virtutis. Arguitur primo cōtra p̃suppositū
q̃z mobile motus et tempus equaliter diuidūt̃ et similiter se habēt. ad
esse finitū et infinitū. sed nullū est mobile infinitū ergo nullus est motus
tempore infinitus ergo nō potest p̃cludi q̃ primū mouēs sit infinite vir
tutis. Scđo ponēdo perpetuitatem mūdi cū Aresto. sol mouet ⁊ mo
uebit ista inferiora tempore infinito et tñ est finite virtutis. igitur zc.
Tercio si esset aliquod mouens infinite virtutis tñ moueret suum mo
bile in instanti tempore. q̃ moueret et nō moueret vt de gravitate infini
ta arguitur primo de celo. In oppositū arguit per Aresto. qui ex per
petuitate motus cōcludit infinitatem p̃tutis primi mouentis. Scien
dum primo. q̃ post q̃ p̃hs ostendit quis et qualis sit primus motus. q̃z
circularis continuus et perpetuus. Consequenter ostendit quale sit p̃i
mum mouens et principaliter intendit q̃ est impartibile ⁊ oīo nullā ha
bens magnitudinē ratione cuius p̃determinat quedā necessaria p̃i
mo q̃ est infinite virtutis. Scđo q̃ virtus infinita non pōt esse in mag

Octauus liber

nitudine finita. et cum nulla magnitudo sit infinita cōcludit mouēs p̄mā
 nullam habere magnitudinē. Ad ostendendū p̄mū p̄supponit q̄ in oī
 tria necesse est aut oīa esse infinita aut vnū infinitū alijs existentibz finitis
 aut ecōtra. Et dimissis duobz p̄mis mēbris q̄ nihil faciūt ad p̄positū
 Aresto. p̄sequit̄. tertiū ostendēs q̄ impossibile est vnū istoz esse infinitū
 alijs duobz existentibz finitis et sp̄cialiter de tpe. p̄ q̄ sit hec. Cōclusio.
 Impossibile est tempus esse infinitū nisi mouens sit infinite virtutis. p̄
 batur. q̄ detur mouens finitū. a. et mobile finitū. b. et tps infinitū. c. capia
 tur ergo mouentis ps. p̄portionata toti q̄ sit d. et pars mobilis q̄ sit e. cu
 ergo pars mobilis equaliter mota in minori tēpore p̄rāsit aliqd signū
 magnitudinis supra quā sit motus q̄ totū mobile. sequit̄ q̄ ip̄m. e. in mi
 nori tpe quā sit. c. p̄transibit aliqd signū magnitudinis qd p̄rāsit totum
 b. sit. ergo illud tēpus minus. 3. qd sit ps illius tps infiniti. z cū mouēs
 et mobile sint finita z oī finitū p̄ ablatōem finiti tandē consumat. capiant
 in mouente z mobili pres equales p̄tibz iam capris donec consumantur
 mouēs et mobile z addant p̄tibz iam acceptis cum ergo ps mobilis ac
 cepta in p̄e tps finita moueat a p̄e mouētis z p̄transierit determinatū
 signū magnitudinis sequit̄ q̄ quelibet pars eius similiter in parte tēporis
 finita p̄transibit aliqd signū z cū nunq̄ possit consumi totū tempus z ex
 p̄tibz finitis multitudine z magnitudine resulter finitū sequitur q̄ oīs
 pres mobilis mouebūtur ab oibz p̄tibz mouentis tpe finito. ḡ z totū
 mobile mouebit tpe finito a toto motore quare si tps sit infinitū oportet
 mobile esse infinitū z si sic nec esse est mouēs esse infinitū. ergo mouēs p̄ tē
 pus infinitū necessario est infinite virtutis. Sed cōtra obicere q̄ hec
 ratio est intelligēda de p̄mo mobili z p̄mo mouente quibz repugnat dis
 uisio ergo rō supponit falsum. Dm̄ est fm̄ sanctū Thomam. q̄ in talē
 bus demonstrationibz videtur Aresto. diuisione p̄mū mobilis z mouētis
 nō realiter ita q̄ fm̄ actū fiat talis diuisio sed solū sit talis diuisio fm̄ sig
 nificatōem nostrā p̄ intellectu vel imaginatōem signando vnā p̄em sine
 actuali diuisione ip̄suius continui vt dō si hoc totū moueat hec ps p̄m
 attingit ad signū spaciū q̄ sedā z scdā q̄ tertia. z sic de alijs. Item obicit̄
 si sit aliquod mouens infinite virtutis ingentū z incorruptibile illud se ha
 bebūt equaliter ad mouendū. ergo poterit mouere tpe infinito q̄ idēz sp̄
 manens idē natiū est sp̄ facere idē. ḡ ex infinitate motus fm̄ tēpus nō po
 test Aresto. cōcludere infinitatē motoris fm̄ virtutē. Pro solutōe huius
 est aduertendū. Sciendū si dō. q̄ tps motus pōt capi dupl̄. Vno^o ex
 p̄e mobilis fm̄ p̄es eius. Alio^o ex p̄e magnitudinis sup̄ quā sit mor
 vna em̄ ps mobilis prius transiit vnā p̄e magnitudinis q̄ totū mobile
 et sit totū mobile prius trāsit vnā p̄e magnitudinis q̄ totā magnitudi
 dinē. Et si bñ p̄sideret rō Aresto. clarū est q̄ capit tps motus ex p̄e mo
 bilis. vt patz cū d̄r q̄ p̄es mobilis in minori tpe mouent q̄ totū mobile
 hec em̄ minoritas tps nō pōt capi ex p̄e magnitudinis nisi in ordine ad
 aliqd signū determinatū q̄ ps mobilis a p̄e mouentis sibi p̄portionata
 equi tpe equale spaciū p̄rāsit sicut totū mobile et ita si totū mobile p̄rā
 sit illud signū tpe infinito z si mobile sit infinitū oportet q̄ mouēs sit in

Physicorum

finite virtutis qz virtus mouentis debet excedere virtutē sue resistētiāz
mobilis. q̄ quidē virtus est infinita si mobile sit infinitū. S3 iterū repli
cat qz nullus est motus infinitus ex pre mobilis cū nullū sit mobile infi
nitū s3 solū est infinit⁹ motus ex pre magnitudinis resumpte ⁊ ad sic mo
uendū tpe infinito sufficit p̄tus finita. ḡ rō Aresto. nō pcludit primū mo
uens esse infinite virtutis. Respōdet q̄ nccario illud qd est prima cā mo
tus infiniti oportet q̄ sit causa infinitatis motus qz causa que est p se pri
or est causa p accēs et causa p se primo terminat ad effectū p se qz causis
pprijs correspondēt effectus proprii vt dictū est in secundo. dictū em est
prius q̄ tēpus motus capi pōt ex pre mobilis ⁊ ex parte magnitudinis

Similiter dōm est de infinitate motus tempus at motus qd capitur
ex parte mobilis p se sibi puenit ⁊ s3 infinitas motus si esset talis quia
sibi conueniret p ppriū subiectū eius Sed tempus motus qd accipit ex
pre magnitudinis sibi cōuenit p accēs et s3 infinitas postq̄ em totum
mobile suū morū ppleuit supra vnā magnitudinē q̄ iterū redeat ⁊ sit in
finitū tps sic pueniēs ex pre magnitudinis p̄ q̄ mobile resumit morū
accidit motui ḡ illius qd est pma cā infinitatis p accidēs p̄tus per se nō
terminat ad illā infinitatem s3 p accēs si terminaret ad finitatem motus. q̄
esset p se et hoc mō esset mouendo mobile infinitū si esset ⁊ ppter hoc secū
di motores orbū quibz moueāt motū infinito p accēs nō oportet q̄ sint
infinite p̄tus qz nō sunt p se cause illi⁹ infinitatis qz vt dictū est cā p se
primo debet terminari ad effectū p se. ⁊ etiā illā p̄tutē ex se nō hnt s3 ex
alio. S3 dōm est de sole q̄ mouet hec inferiora tpe infinito supposita p̄
petuitate mūdi ⁊ tū est finite virtutis. qz nō est p se cā illius infinitas vñ
si eēt aliqd mobile infinitū neqz sol neqz intelligentie ip̄m mouere possent
s3 solū p̄mū mouēs et hec fuit mirabilis subtilitas Aresto. ex hoc q̄ pri
mus motus qd est p accēs infinitus pcludit primū motorē eē infinite vir
tutis eo q̄ effectus p accēs nō pōt eē pprius terminus alicuius cause p
se et primū mouens simpliciter est cā illi⁹ infinitatis p accēs. ḡ o3 q̄ pos
sit esse causa p se alicuius infinitatis p se sic q̄ ex pre sui nō sit defectus et
si sit defectus hoc est ex pre pducibilis

Ad rōnes An oppositū Ad primā dī q̄ tps motus qd
habet a mobili fm pres eius nō p̄t eē infinitū nisi
mobile sit infinitū. s3 tēpus qd h3 ex pre magnitudinis resumpte p̄t esse
infinitū sicut et motus. Ad secundā p̄z solutio ex dictis. Ad ter
tiā dī q̄ in pmo de celo Aresto. arguit de gravitate et leuitate q̄ sunt vir
tutes naturales. modo virtus primi motoris quibz sit infinita tamē est
intellectualis et volūtaria ideo nō agit fm vltimū sui posse sicut facit vir
tus naturalis. s3 fm q̄ intelligit et vult.

Uod aut oīno in finita magnitudine nō p̄tingit infini
tam esse potētā. ex his manifestū est sic em plus poten
tia semp egle in minori faciens tps vt calefaciens aut dulce
faciens aut p̄ciēs. et oīno mouēs Necesse ḡ ⁊ a finito qd ē
infinita at habētē potētā pati. aliqd patiens. ⁊ pl⁹ q̄ ab alio

Octauus liber.

Plus enim est infinita potentia. At uero tempus non cōtingit esse nullū. Si enim est in quo a. repus in quo infinita vis calefacit. aut depellit i quo aut a. b. finita quedā ad hanc maiorem semper accipiens finitā ueniam. Aliquādo ad id qđ in a. tempore motū erat. Ad finitū em sp addens excellens omne determinatum et auferens deficere similiter. In equali ergo tempore mouebit finita ipsi infinite. Hoc aut est impossibile. Nulluz itaqz finitum contingit infinitā potentia habere neqz infinitū finitū. et tñ contingit in minori magnitudine ampliozem potentia esse. Sed adhuc magis in maiori plurimā. Sit igitur in quo est a. b. infinitū. s. b. c. h. a. h. et potentia qndā que in aliquo tempore mouet ipm d. in tpe in quo est e. z. Si igit. b. c. duplā accipio. in medio mouebit tpe ipius e. z. Sit. n. hec portio. Quare in. z. et e. mouebit ergo sic accipiens sp. a. b. qđd nequaquam transibo. Tempore aut dato semp minus accipiam infinita ergo potentia erit. Om̄ em finitā potentia excellit Om̄is aut finite potētie necesse est finitū esse et tempus. Si ei in quodā tanta maior in minori qđ dem determinato aut mouebit tpe fm cōuersionē portōnis. Infinita ei om̄is potentia sicut multitudo et magnitudo excellens oē finitū. Est aut hoc demonstrare et sic accipiens em quādā potentia eam dem genere ei. q̄ est in infinita magnitudine. infinita magnitudine. existentem q̄ inensurabit eā que est in infinita magnitudine finitā potentia. Quod qđd igit nō cōtingit infinitū esse potentia in finita magnitudine neqz finitā infinita ex his palam est.

Queritur Utrū in magnitudine finita possit esse uirtus in finita vel econtra in magnitudine infinita uirtus finita. Arzuitur primo q̄ sic. quia primus motor est infinite p̄tutis est in primo orbe. ut habet in scđo de celo. sed primus orbis est finite magnitudinis. ut dicit p̄mo de celo. ergo in magnitudine finita est uirtus infinita. Scđo sic. stat in minori corpe esse maiorem p̄tutē q̄ in maiori corpe ergo possibile est q̄ in magnitudine finita sit uirtus infinita. In oppositum est p̄hs in textu. Pro responsione est. Sciendū p̄mo. q̄ post q̄ p̄hs ostēdit q̄ mouēs tpe infinito necessario est infinite p̄tutis. Lōsequēter demonstrat q̄ uirtus infinita nō p̄tē in magnitudine finita et h̄ ualeat ad p̄bādū q̄ primū mouēs ē penit? indiuisibile et nullā h̄us magnitudinē ostēdit etiā Aresto. q̄ in magnitudine infinita nō potest ēē uirtus finita et illud per cōcomitantia sequitur ad primū licet nō sit principaliter iurentū. ¶ Occlusio prima. in magnitudine finita nō potest esse uirtus infinita. p̄ cuius probatione duo supponūtur. Primū est. q̄ maior uirtus spe qualem effectū perficit in minori tempore q̄ minor uirtus. Secūdū est. q̄ quīs maior uirtus equalem effectum perficiat in minori tempore q̄ minor impossibile est tñ p̄tutem aliquā quātūcūqz magna sit in non tpe mouere. q̄ om̄is motus est in tempore. Tunc arguit sic. si in magnitudine finita est uirtus infinita sequeretur q̄ ip̄a in non tpe moueret qđ est impossibile. per scđam suppositiōez. patet p̄sequētia. q̄ si talis p̄tutis in finita aliquo tempore finito moueret q̄tūcūqz p̄uo signet illud tempus p̄ a. capiat uirtus finita alicui? magnitudinis finite que etiā mouebit

Physicorum.

in tpe finito. licet in maiori. & sit illud tēpus. a. b. cū ergo cūfūfiter finitū ad finitū sit pportio. fequitur q' tēpis. a. b. ad tēps. a. erit determinata pportio fm quā maius excedit min⁹. addat ergo fm eandē pportōem qua vnū tēpus excedit aliud virtus finita ad virtutē finitā datā tūc aggregatum ex illis virtutib⁹ duab⁹. qd' erit finitū mouebit in equali tpe ipfi tēp. a. q' q̄tum cre ſcit virtus tantū decreſcit tēps. q' virtus finita & infinita in equali tpe moue bunt. & cū adhuc virtutifinite poſſit fieri additio abſq' hoc q' adequat vir⁹ tuti infinite. q' ſemp erit finita. ſequitur q' virtus finita in minori tpe moue bit q' infinita. qd' eſt impoſſibile p p̄mā ſuppōnem. q' eſt impoſſibile virtutē rem infinitā mouere tpe finito. q' ſi talis eſſet moueret in nō tpe. qd' iterū eſt impoſſibile. q' impoſſibile eſt virtutē infinitam eſſe in magnitudine finita.

Sed obijciat. q' hec rō nō ſolū videt p̄bare q' in magnitudine finita nō poſſit eſſe virtus infinita. ſed etiā q' nulla ſit virtus infinita. qd' eſt p̄tra p̄dictā. & gulā. Rōdet q' virtus q' nō eſt in magnitudine eſt agēs p̄ intelle ctū. & a tal' mouet celū. vt dī. xij. metaphy. virtus aut' q' eſt in magnitudinē ne agit naturaliter. Et inter iſtas virtutes talis eſt dīna. q' agens naturaſ le ſemp agit fm vltimū ſui poſſe. & actio eius pportional' ſue nature. & ideo ſi ſit virtutis infinite actio eius erit infinita. quare ſi in aliqua magnitudine eſſet virtus infinita. cū eſſet agens naturale & motus ab ea procedens eſſet infinite velocitatis & in nō tpe. ſed actio agentis p̄ intellectū nō pportiona tur ſue nature. ſed inſequitur modū forme apprehenſe. Et ideo domificator nō facit domū q̄tam & qualē poſſet. ſed q̄tam & qualē vult & intelligit.

Un nō oportet ſi ſit aliqua virtus infinita intellectualis ſine magnitudinē ne q' moueat velocitate infinita. ſed tanta velocitate q̄ta p̄gruit fini p̄pter que agit. Ubi aduerrendū. q' nihil mouet niſi habēs magnitudinē. & ſic velocitas motus eſt effectus receptus a mouente in aliquo habente mag⁹ nitudinē. & impoſſibile eſt aliqd' habens magnitudinē recipere effectūz ade quātū virtuti alicuius agentis p̄ intellectū. q' omnis natura corporea ſe habet ad intellectū. ſicut particulare ad vlt. ideo q̄uis ſit aliqua virtus in finita extra magnitudinē. nō oportet q' in aliqua magnitudine faciat effectū ſibi adequatū. quare nō oportet ſi p̄mus motor ſit infinite virtutis ce lum infinita velocitate moueri. ſz aliqd' hūis magnitudinē p̄t recipe effectūz minorē etiā eq̄le p̄tun actiue exiſtēti in magnitudinē ſi eſſet p̄tū infinita ī m̄gnitudine ſequet' q' poſſet habere effectū ſibi cor̄r̄ndē in aliq' magnitudi ne. effectus aut' ſibi cor̄r̄pondēs eſſet infinita velocitas motus. & ſic opor teret talē virtutē mouere in nō tpe. qd' eſt impoſſibile. Item ſi obijciat. celum p̄t moueri tpe infinito. ergo etiā poſſibile eſt ipſi moueri infinite ve locitate. ergo in nō tpe. Cōcedit aīcedens. q' illud nō repugnat magnitudi nini circulari. Sed negat p̄mā. q' repugnat magnitudini circulari in nō tē pore moueri. oporteret em̄ q' omnia p̄dicta circuli in vno inſtāti tēp̄is eſſent ſub vno & eodē p̄dicto. qd' eſt impoſſibile.

Concluſio ſecūda. In mag nitudine infinita nō p̄t eſſe virtus finita. pro qua norat p̄hs q' oppoſitum eius maxime videt' eſſe verū p̄pter illud qd' factū eſt in ſecūda rōne ante oppoſitū. ſed tū illud nō peludit. q' licet paruus ignis ſit maioris actiuita tis magno aere. poterit tū tū accipi de aere q' adequabit' virtus eius virtū t' ignis. & cū infinitum nunq' poſſet totum accipi. impoſſibile eſt ignē finitē

Ditavius liber.

Quantitatis adequari finem virtutem acri infinite quantitatis. Probat hec conclusio ut sit magnitudo infinita. a. b. cuius sit partus finita. Deinde capiat aliquam magnitudinem finitam que sit. b. c. cuius virtus sit finita. Tercio capiat aliquam partem magnitudinis infinite que sit. a. c. vel illius partem erit aliqua virtus vel non. secundum dictum non potest. quia impossibile est corpus naturale esse sine parte. si sic. cum non possit adequari virtus partem virtuti totius. sequitur quod partus partem erit minor quam virtus totius. que se habebit in aliqua proportione ad virtutem totius et etiam ad virtutem magnitudinis finite. cum sit equalis parti iam accepte. ipsius etiam erit aliqua virtus equalis virtuti alterius partem. et cum virtus totius sit ipsa finita. sequitur quod possunt accipi tota partem eius quod virtus partem adequabitur virtuti totius. et tamen non dum est accepta tota magnitudo. quare sequitur quod eadem virtus erit totius et partis finiti et infinite. et non erit aliquae partes virtutis infinite. quod nulla erit virtus que sunt impossibilia. Item sequetur quod magnitudo finita in equali tempore. imo in minori movebitur quam magnitudo infinita. quia virtus magnitudinis infinite est finita. ideo movebitur tempore finito. Virtus etiam magnitudinis finite movebitur tempore finito. Deinde fiet additio illi magnitudini finite. et fiat additio virtuti. quare continget virtutem magnitudinis finite adequari imo excedere virtutem magnitudinis infinite. et sic movebitur in equali tempore aut minori. et tamen per talem additionem ad magnitudinem finitam nunquam adequabitur magnitudinem infinite. Secunda ratio. que sumitur ex parte magnitudinum que sunt eiusdem nature. in talibus enim crescente virtute crescit magnitudo et contra. ergo si sit infinitus aer cuius virtus sit finita. et sumat aer finitus cuius sit virtus finita per additionem aeris finiti poterit adequari virtus eius virtuti aeris infiniti absque hoc quod aer finitus fiat infinitus. quare sequitur quod finitus aer erit equalis infinito vel quod in his que sunt eiusdem nature magnitudo non adequabitur finiti. quod est impossibile. ergo impossibile est in magnitudine infinita esse partem finitam.

Ad rationes. Ante oppositum. Ad primam dicitur quod primus motor est in primo ordine non tangit sibi inherens ut forma eius. sed tangit sibi assistens ut motor mobili. Ad secundam negat consequentiam. et causa iam dicta est in secunda conclusione.

Ex his autem que feruntur bene se habet dubitare quandam dubitationem. primum si enim omne quod movetur movetur ab aliquo quod cum non ipsa seipsa movetur. quomodo movetur aliqua continue non tangente eo quod movetur ut picta. Si autem simul movetur et aliud aliquid qui movetur. ut aerem qui motus movetur. Sicut impossibile primo non tangente neque movetur moveri. sed simul omnia moverentur quiescere. cum primum movetur quiescet et si facit sicut lapis ut movetur quod movetur aliud. Necessario autem hoc quidem dicere. quod primum movetur facit possibile et movere. aut aerem bene modo. aut aquam aut aliud aliquid tale quod aptum natum est movere et moveri. sed non simul pausat movetur. et quod movetur. Sed quod movetur quodam simul cum movetur quicquid movetur adducit. unde movetur cum alio habetur

Physicorum

et in hoc eadē rō est. Pausat autē cū minor fuerit virtus mo-
uendi in habito. Tādē autē q̄scit. cū nō ampli⁹ faciat qd̄ p-
us mouēs. sed motū solū. Nec autē necē est simul pausare hoc
qd̄dem mouēs. hoc qd̄e autē motū. z totū motū. Hoc qd̄e igit̄
in p̄tingētib⁹ aliqñ qd̄dem moueri. aliqñ quidē q̄scere sit mo-
tus. z nō p̄tinuus: sed videt̄. Aut em̄ p̄nter entū est. aut tan-
gentiū. Nō em̄ vnū mouēs sed habita ad inuicē sunt. Vñ z
in aere z in aq̄ sit h̄mōi mot⁹ quē dicūt qd̄ā ātiparistatū eē.
ipossibile autē aliter opposita soluere nisi dicto mō. antipari-
statis autē s̄l oīa moueri facit z mouere. q̄re z q̄scūt. Nūc autē
videt̄ vnum aliqd̄ qd̄ p̄tinue mouet̄ a q̄cūq̄. nō em̄ ab eodē

Queritur ^{terru} p̄iecta post recessum a p̄mo p̄iciēte moueant̄ a
^{medio} Arguit̄ q̄ nō. qz mediū resistit sue diuisioni. q̄
nō mouet p̄iectū cessante p̄mo mouēte. Sc̄do sic. si moueāt a medio oꝝ
q̄ ipm̄ mediū moueat. vel q̄ mouet̄ a se vel ab alio. si a se. eadē rōne p̄iectū
a se moueret̄. si ab alio iterū q̄reret̄ de illo vt p̄us. z sic ē p̄cessus in infinitū.
nisi dicat̄ q̄ p̄iectū a se moueat post talē recessum. Tercio sic. si sic. seq̄ret̄
q̄ p̄iecta late figure veloci⁹ mouerent̄ q̄ rotūde. p̄ns est falsum. z p̄z p̄na
qz facili⁹ pellerent̄ a medio. Quarto sic. aer est facili⁹ diuisibilis z p̄ue-
p̄cutis. q̄ nō p̄t tā grauiā corpa mouere z sustinere. sicut illa q̄ p̄ueunt̄.
In oppositū ē p̄hs in textu. Pro r̄sione. Sciēdū p̄mo. q̄ postq̄ p̄us
oñdit̄ q̄ mouēs tpe infinito est infinite p̄utis z q̄ p̄t̄ infinita nō p̄t eē in
magnitudine finita q̄ dno s̄s nēcāria ad oñdēdū p̄mū mouēs ē ip̄abile et
nullā habere magnitudinē. Cōsequēter oñdit̄ vnū aliud qd̄ ē vile ad cō-
cludēdū vnitatē p̄mi motoris. scz q̄ diuersitas mouētū ipedit p̄tinuatē
et vnitatē alicui⁹ mor⁹. sicut p̄z in p̄iectis. z circa p̄mū mouet̄ dubitatōez
a q̄ moueat p̄iectū post recessum a p̄mo p̄iciēte. circa quā dubitatōem p̄o
excludit falsā quādā solutōem. q̄ d̄z fuisse platonis ponētis p̄mū. p̄iciēs
ē cū p̄iecto. vt cū aliq̄s cū lapide mouet aliqd̄ corp⁹ puta aerē. tāq̄ mediū
d̄ferēs. q̄ qd̄e aer mor⁹ moueret baculū. p̄tra qd̄ arguit̄ p̄hs. qz videt̄ ip̄ol-
sibile de ip̄o aere q̄ moueat postq̄ nō tangit̄ a p̄mo p̄iciēte. sicut ip̄osibi-
le videt̄ de lapide. qz sicut lapis a se nō mouet̄. ita neq̄ aer. q̄re p̄dicta solō
nō valet. Den̄ aliter soluit̄ p̄hs dicēs. q̄ p̄mū p̄iciēs mouet corp⁹ sibi p̄-
pinquū. vt aerē vel aquā. z tale corp⁹ motū natū ē mouere ip̄m p̄iectū et
p̄mū p̄iciēs mouēdo corp⁹ sibi p̄pinquū. scz mediū sibi tribuit p̄rutem mo-
uēdi aliud. scz mediū sibi p̄pinquū. z illud medium p̄pinquū medio mouēt̄
ab ip̄o habz p̄mo q̄ moueat z q̄ moueat aliud. z terciū hz a sc̄do. z sic des-
inceps. z qz mouere z moueri nō de nēcitate eidē insunt. vt alias dēi est.
Ideo lz postq̄ p̄mū mouēs cessat mouere sc̄dm cessat moueri. tñ ip̄m sc̄dm
adhuc mouet aliqd̄ aliud corp⁹ sibi p̄pinquū ex p̄rute ip̄ressa. sicut p̄z de la-
pide p̄iecto in aquā q̄ mouet p̄mo aquā sibi p̄pinquā cādo ibi vnū circū
h̄i p̄ui qui qd̄e circūlus in suo termino siue in suo fine causat aliū circūlus
maiorē mouendo aliā aquā consequenter se habentem z ille circūlus

Octauus liber.

causat alium & sic psequeretur. Et quoniam violentia in primo mouente vel secundo sit intensius maior & fortior quam in mouentibus secundis. tunc in eo non habet suum maximum actum. nec est maior extensius. quia ibi in modum est sufficiens quoniam medius. ut illa violentia sit perfecte applicata. ideo piecra propter primum principiens minus ledit quam in parte remotiori. ¶ Sciendum est secundum. quod corpora recis plenaria virtute sic a primo principiente & nata mouere. piecra debent in se habere quatuor proprietates. Prima est quod sint nata moueri & quiescere. quia ut dicitur tunc est secundum mouet mouente primo. & desit ab hoc quod est moueri ab extrinseco cessante. Secunda est. non oportet talia esse alicuius determinate figure. sed oportet talia faciliter determinari quod quaecumque figura. ideo male dixerunt aliqui ponentes piecra moueri per imperium ipsius impulsu a principiente. quia aliqui sunt ita dura quod in his impulsu non potest talis impetus. Tercia propositio est quod oportet illa corpora esse spualia faciliter diuisibilia. ideo vna pars potest moueri secunda quiescere. quod contingit propter spualitatem & facilitatem diuisionis illorum corporum. Quarta operatur huiusmodi corpora esse vicina materie prime propter quod sunt in potentia ad recipiendum quaecumque motum & quaecumque figuram. ¶ Conclusio. Proiecta post recessum a primo principiente mouentur in medio per modum iam expressum. Patet quia post illi recessum piecra mouentur ut notum est ad sensum & non a se. cum sint unanimita. ergo ab alio. Et cum primum mouens debeat esse immediatum mobili. sequitur quod oportet huiusmodi corpora moueri ab aliquo corpore in medio inter primum mouens & ipsa. quod quidem corpus sit immediatum ipsis proiectis. piecra igitur a medio mouetur. Ex quibus patet quod piecra non mouentur ab vno motore. sed a pluribus psequenter se habentibus vel se tangentibus. Ex istis infertur plus principale intentum. scilicet quod licet motus alicuius piecra videtur vnus & continuus propter unitatem mobilis & temporis. tamen non est vnus simpliciter & continuus. Patet quia talis motus est a pluribus motoribus non mouentibus ipsum piecra simul. ergo ipse non est simpliciter continuus.

Ad rationes Ante oppositum. Ad primam dicitur quod medium resistit sue diuisioni. sed virtus principientis excedit illam resistentiam medii. ideo ipsum medium & medium ab eo motus habet virtutem mouendi ipsum piecra. Ad secundam dicitur quod ipsum medium non mouetur a se. sed vna pars mouetur ab alia procedere. & sic vna pars ab alia quousque deueniat ad primum principiens. Ad terciam negatur psequetia. quia rotunda vel acuta facilius diuiditur medium quam lata. ideo sunt facilius mobilia. Ad quartam dicitur quod quoniam primum mouens est magne virtutis. tunc potest aliquam partem medii sibi propriam quod tanta velocitate mouere quod illa velocitas puenit diuisionem talis medii. ideo aer sic velociter motus vnus existens potest corpus graue mouere et sustinere. quare dicitur in libro meteororum quod aliqui ventus velociter motus eradicat arbores & facit edificia corruiere.

¶ Nota autem in his que sunt necesse est semper esse motum primum. hic autem vnus est. Necesse autem vni magnitudinis alicuius esse. Non enim mouetur impartibile & vnus ab vno. Non enim erit primum. sed habet alter alteri & diuisus. Do

Physicorum

tiens igitur aut vñū aut motū mouet. aut imobile existens
 Si qdē igit motū psequi oportebit et mutari ipm. Sicut autē
 moueri ab aliquo qualiter stabit vt cōueniet ipi moueri ab
 immobili. Hoc autē non necesse est simul mutare s; sp potens
 mouere. infatigabile ei est sic mouere. Et regularis hic mo-
 tus est aut solus. aut maxime. Nō ei habet mutatōem. neq;
 vnā mouēs. Oportet autē neq; qd mouet iuxta illud habere
 mutatōem quatenus sit sit motus. Necesse est at. aut in
 medio. aut in circulo esse. Hec em̄ principia sunt. sed citius
 mouent. p̄ima moueri h̄mōi autē est totius motus. Ibi ergo
 est mouens. Habet autē dubitatōem si ptingat aliqd qd mo-
 uetur mouere cōtinue. s; nō sicut i pellēs iterū et iterū incōse-
 quēter esse cōtinue. Aut em̄ ipm oportet ipellere. aut trabe-
 re aut vtraq; aut aliqd aliud ptingēs aliqd ab alio. sicut olim
 dictū est in his q p̄ciunt. Si at cū diuisibilis sit aer. aut aq
 mouet. s; sicut sp motus. vtrobiq; at nō possibile est motum
 vnū esse. s; habitū solus itaq; p̄tinuus est. quē mouet imobi-
 le. Semp em̄ sicut se h̄ns et ad id qd mouet sicut se habebit et cō-
 tinue. Determinatis at his manifestū est qm̄ ipossibile est
 primū mouēs et imobile habere aliquā magnitudinē. si enim
 magnitudinē habet necesse est aut finitā ipam eē aut infinitā.
 In finitā qdē igit q nō ptingit magnitudinē esse. osten-
 sum est prius in physicis. Qd at ipossibile est finitaz habere
 infinitā potentiā. et q ipossibile est a finito aliqd moueri fin-
 itū tps. demonstratū est nūc. Primū autē mouēs p̄petuo
 mouet motu in infinito tpe. Manifestū itaq; q indiuisibile
 est et ip̄ibile. et nullā habens magnitudinem.

Querit Utrū primū mouēs sit oīno ipartibile et nullā habēs
 magnitudinē. Arguit primo q nō. qz p̄mū mouēs
 est in circūferentiā p̄mi mobilis sed oīs forma que est in materia quāti-
 tas ad quantitātē sue materie. ergo primū mouēs habet magnitudinē.
 Secūdo sic. p̄mū mouēs h̄z oīe quo mouet ista inferiora. ergo h̄z magni-
 tudinē. Tercio sic. finitū et infinitū soli cōtrarij p̄gruit. s; p̄mū mouēs
 est infinite virtutis. ergo est quātū et diuisibile. In oppositū est p̄hs in
 textu. Sciendū p̄mo q post q p̄hs ostendit primū mouēs esse infi-
 nite virtutis et q virtus infinita nō potest esse in magnitudine finita etiā
 q motus p̄iecti nō est vnus qz fit a diuersis mouentibus. Qd sequēter
 ex istis p̄cludit finitū intentū in hoc tractatu s; p̄ditōes p̄mi mouētis
 pro quo sit primo ista. **Conclusio p̄ma.** Primū mouens est vnū. p̄ba

Octauus liber

tur. qz est aliquis motus semp vnus et p̄tinuus vt ostensum est. sz motus vnus est vnus magnitudinis more et est ab vno motore qz diuersitas motorū ipedit vnitatem motus vt patuit de motu p̄ictorū. ergo p̄tinuus motor est vnus. **Conclusio sc̄da.** P̄tinuus motor est immobilis. patet. qz oē qd mouet ab alio mouet. ergo cū nō sit p̄cedere in infinitum in mouentibz 7 in immobilibz vt p̄tinuus patuit necesse est devenire ad aliqd p̄tinuū mobile motū a p̄tino motore immobili. Ex ista cōclusionē infert p̄hs quatuor correlaria. P̄tinuū est qz p̄tinuus motor necessitati nō pōt vt moueat. p̄tz qz oē qd necessitat mouetur a necessitante ipm sed motor p̄tinuus est immobilis. igit̄ zc̄. Sc̄dm correlariū est. qz ille motor ē in fatigabilis nā fatigatio alicuius motoris nō accidit. nisi qz motor mouet qz p̄ hoc qz variat de dispōe in dispōem accidit fatigatio cū ḡ p̄tinuus motor nō moueat sequit̄ qz mouet sine fatigatioe. Tertiū est. qz p̄tinuus mouēs p̄ mouere motu sempiterno. p̄tz qz ex quo nō mouet sz est in eadē dispōne ad mouendū. ergo si nūc moueat semp mouere p̄t. Quartum correlariū est. qz solus motus p̄tinuus est regularis aut saltez inter alios maxime regularis. p̄tz qz p̄tinuus motor semp est in eadē dispōne et etiā suum mobile cū nō sit variabile et ita potest sp̄ equaliter mouere. ḡ p̄tinuus motus est maxime regularis. **Conclusio tertia.** P̄tinuus motor est in circūferentia p̄tini mobilis patet. qz p̄tinuus motus est circularis. ergo p̄tinuū mobile est circulare. circularis autē magnitudinis soluz sunt duo p̄ncipia scz centriū 7 circūferentia. oportet igit̄ ipm esse in centro vel in circūferentia. qd p̄bat p̄hs. qz p̄p̄inquoia p̄tino mouenti velocius mouentur eo qz p̄tinuus et fortius suscipiūt impressionem mouentis. sed distā tiora a cētro velocius mouentur p̄p̄inquoibus 7 sic circūferentia p̄tini mobilis velocius mouetur ergo ibi est p̄tinuus motor. Sed obiect̄ t̄ref qz p̄tinuus motor est impartibilis. nullā habēs magnitudinē. ergo nō habet determinatū suum in corpore. Dicēdū qz p̄tinuus motor dicitur esse in circūferentia p̄tini mobilis nō p̄ determinatōem sue substantie sed p̄ efficaciat̄ sui motus. nam ibi p̄tino influit motū et ibi p̄tino incipit motus 7 sic rōnabilius est qz sit in celo qz in terra 7 adhuc in oriente qz in occidente nō sic qz affigat alicui determinate parti ipius p̄tini mobilis. qz ps que nūc est in oriente post modū est in occidente. sed debet intelligi qz fin suum orientis p̄tino aspiciat p̄tinuum mobile influendo sibi motū vt in secūdo de celo dicitur de dextro 7 sinistro celi. **Cōclusio q̄rta.** P̄tinuus motor est oīno impartibilis nullā habēs magnitudinē quā infozmet. licet habeat magnitudinē existens per se nō mouet localiter nisi pellens aut trahēs aut veroqz modo se habēs qd aut sic sehz nō mouet nisi motū. ergo variat de dispōne in dispōem. 7 p̄ p̄sequēs nō potest mouere motu regulari vno 7 p̄tinuo qz tamē pueniūt p̄tino motori vt p̄batū est. Ex isto patz solutio vnus dubitacōis quā hic mouet p̄hs. vtrū aliqd mouens motū possit moueri motu vno simpliciter 7 cōtinuo. Respondet p̄hs qz nō. qz tale mouens ex quo motū est fit quodam modo plura cū variat de dispōne in dispōitōem. ergo nō potest mouere motu simpliciter vno et cōtinuo vt patet in motu p̄ictōnis. Sc̄do

Physicorum

si primus motor haberet magnitudinem aut esset finita aut infinita. non infinita quia nulla potest esse ut patuit in tertio huius. nec finita quia cum moueat tempore infinito oportet quod sit virtutis infinite modo prout infinita non potest esse in magnitudine finita. ergo est impartibile et nullam habens magnitudinem quam informet. Secunda pars patet. quia primus motor habet primum mobile quo videtur tanquam instrumento motor ad explicandum formas naturales quas precepit in mente in materia generabilia et corruptibilia et etiam ad perseruandum generabilia et corruptibilia in esse.

Ad rationes Ante oppositum. Ad primam et ad secundam paruit solutio. Ad tertiam dicitur quod primus motor non est infinitus infinitate quantitatis dimensiuve sed solum infinite virtutis. quod sequitur formam. ideo est simplicissimus. et nullam habens magnitudinem.

Questiones preluce octo librorum physicorum Aristotelis editae a venerabili domino Johanne versoris accuratissime correcte in alma vniuersitate Colonienfi in bursa magistri Cornelij de Dordraco ad comunem scholarium vtilitatem sic finiuntur sub hac caracterum formula diligentissime impressae per me Henricum quentell incolam ciuitatis inclite Colonienfis. Anno incarnationis Iesu christi Millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo decima tertia die martij Ad laudem et honorem dei totiusque celestis aule.

Iustus es domine et rectum iu-
dicium tuum fac cum ser-
uo domine & secundum multi-
tudinem iniquitatum dele iniquitatem
meam illumina oculos meos ne
unquam ob dormitiam in mortem

Su-
bi-
um-
pe-
as-
di-
um-
con-
fr-
an-
tis
gen-
ti-
bus
nos
vir-
go
sem-
per
ben-
e-
dic-
ta

~~Deus pater omnipotens~~
~~Deus filius omnipotens~~
~~Deus spiritus omnipotens~~
~~Deus pater omnipotens~~
~~Deus filius omnipotens~~
~~Deus spiritus omnipotens~~

Sapientia omni et egrum et iustitiam mea

BIBLIOTHECA
MUSEI
HISTORICUS

p. 100. et obli
 p. 101. et obli
 p. 102. et obli
 p. 103. et obli
 p. 104. et obli
 p. 105. et obli
 p. 106. et obli
 p. 107. et obli
 p. 108. et obli
 p. 109. et obli
 p. 110. et obli
 p. 111. et obli
 p. 112. et obli
 p. 113. et obli
 p. 114. et obli
 p. 115. et obli
 p. 116. et obli
 p. 117. et obli
 p. 118. et obli
 p. 119. et obli
 p. 120. et obli
 p. 121. et obli
 p. 122. et obli
 p. 123. et obli
 p. 124. et obli
 p. 125. et obli
 p. 126. et obli
 p. 127. et obli
 p. 128. et obli
 p. 129. et obli
 p. 130. et obli
 p. 131. et obli
 p. 132. et obli
 p. 133. et obli
 p. 134. et obli
 p. 135. et obli
 p. 136. et obli
 p. 137. et obli
 p. 138. et obli
 p. 139. et obli
 p. 140. et obli
 p. 141. et obli
 p. 142. et obli
 p. 143. et obli
 p. 144. et obli
 p. 145. et obli
 p. 146. et obli
 p. 147. et obli
 p. 148. et obli
 p. 149. et obli
 p. 150. et obli
 p. 151. et obli
 p. 152. et obli
 p. 153. et obli
 p. 154. et obli
 p. 155. et obli
 p. 156. et obli
 p. 157. et obli
 p. 158. et obli
 p. 159. et obli
 p. 160. et obli
 p. 161. et obli
 p. 162. et obli
 p. 163. et obli
 p. 164. et obli
 p. 165. et obli
 p. 166. et obli
 p. 167. et obli
 p. 168. et obli
 p. 169. et obli
 p. 170. et obli
 p. 171. et obli
 p. 172. et obli
 p. 173. et obli
 p. 174. et obli
 p. 175. et obli
 p. 176. et obli
 p. 177. et obli
 p. 178. et obli
 p. 179. et obli
 p. 180. et obli
 p. 181. et obli
 p. 182. et obli
 p. 183. et obli
 p. 184. et obli
 p. 185. et obli
 p. 186. et obli
 p. 187. et obli
 p. 188. et obli
 p. 189. et obli
 p. 190. et obli
 p. 191. et obli
 p. 192. et obli
 p. 193. et obli
 p. 194. et obli
 p. 195. et obli
 p. 196. et obli
 p. 197. et obli
 p. 198. et obli
 p. 199. et obli
 p. 200. et obli

1007
1007